115

MAJER ISTVÁN

PÜSPÖK ÉS ESZTERGOMI KANONOK

GYÜJTEMÉNYE.

1889.

VEGYES NYOMTATVÁNYOK.

Ívrétű (Folio) CXIX. ikkötet.

Tartalom: Törvények, rendeletek.

1. Ehe-Gesetze für Katholiken in Kaiserthume Oesterreich – Instructio pro Iudiciis Ecclesiasticis imperii Austriaci quoad Causas Matrimoniales. Wien 1856.
2. Császári nyílt Parancs a jogügyletek, okiratok &c fizetendő illeték tárgyában. Buda 1850.
3. Principia juxta quae tam Ecclesiasticas quam saeculares Iurisdictiones in executione relate ad Parochianum institutionem et Claustrorum regulationem procedendum. (Idem etiam germanice).
4. Cathalogus Catholicorum voto gaudentium, qui Representationem Colocensem subscripserunt v. n. subscripserunt. 1790.
5. Examen hujus Cathalogi pro Augustanae et Hermetico confessionum libertate.
6. Budapesti kir. közjegyzők tudósítása pályájok kezdetén 1875. (ugyanaz németül is).
7. Magyar országi 1848-ki törvényczikkek.
8. Instruction des k. k. Unterrichts ministeriums an Landes-Schulbehörden. Wien 1854.

9.

9. Erlas des K.K. Unterrichtsminist. an die Stathalterei Abtheilung zu Ofen. Wien 1856.
10. Útmutatás a bejelentés jegy betöltésében. – Belehrung zur Ausfüllung des Anzeigezettel.
11. Utasítás a népesség mozgása körüli kimutatások tárgyában. – Über Bewebung der Bevölkerung. – Nauženi &c. 1852.
12. V. és közoktatásnali budapesti hivatalnokok (a 19-dik század 8. dik tizedében)
13. Főpapok, zászlósok és országnagyok, kiknek az 1884–87. ki országgyülésre királyi meghívók küldethek.
14. Felhívás hálanyilatkozatra a Förendekhez a keresztény álláspont föntartása miatt. 1883.
15. Magy. mérsékleti egyletek felirata az országgyüléshez a szeszgyártás és pálinkaivás mérséklése tárgyában. Sosony 1848.
16. B. Baldácsi Antal 1873. ki Budgetre vonatkozó nézete.
17. Regiments Comando Befehl. Beilage 1880.
18. 20. 21. Póstai tudnivalók: kézbesítésekről, bóeltárfa. 1881.
19. Árúforgalmi Statistikára vonatkozó. 1881.
22. Vasúti téli menetrend az Osztrák-Magyar állam vasutak vonalain. Bpest 1886.

BIBLIOTHECA E.M. STRIGON.

Ehe-Gesetze

für Katholiken

im Kaiserthume Oesterreich.

I.

Anweisung

für die

geistlichen Gerichte des Kaiserthumes Oesterreich

in Betreff der Ehesachen.

II.

Bürgerliches Gesetz

über die

Ehenangelegenheiten der Katholiken im Kaiserthume Oesterreich

mit dem

kaiserlichen Patente vom 8. Oktober 1856.

I.

INSTRUCTIO

PRO

JUDICIIS ECCLESIASTICIS

IMPERII AUSTRIACI

QUOAD

CAUSSAS MATRIMONIALES.

Anweiſung

für die

geiſtlichen Gerichte des Kaiſerthums Oeſterreich

in Betreff der Eheſachen.

Conspectus.

Titulus primus.

De matrimonio.

Pag.

Foederis conjugalis natura et sanctificatio . . . 1
Sponsalia . . . —
Validitatis eorum conditiones . . . —
Mutuo consensu solvi possunt . . . 2
Quatenus absque mutuo consensu solvantur . . —
Ad damnum resarciendum obligatio . . . 3
Ad matrimonium valide contrahendum necessaria —
Impedimenta dirimentia:
1. Defectus aptitudinis ad consentiendum . . . 4
2. Error in persona . . . —
3. Error circa conditionem servilem . . . —
4. Impotentia ad debitum conjugale praestandum . —
5. Impubertas . . . —
6. Vis et metus . . . 5
7. Raptus . . . —
8. Ligamen . . . 6
9. Ordo sacer et votum solemne . . . 7
10. Cultus inter baptizatos et non baptizatos disparitas . . . 8
11. Consanguinitas . . . —
12. Cognatio spiritualis . . . —
13. Cognatio affinitasque civilis . . . 9
Adoptio juris Austriaci . . . —
14. Affinitas ex copula licita . . . 10
15. Affinitas ex copula illicita . . . —
Affinitas superveniens . . . —
16. Justitia publicae honestatis ex matrimonio rato non consummato . . . 11
ex matrimonio invalide contracto non consummato . . . —
ex sponsalibus . . . —
17. Adulterium . . . —
18. Conjugicidium . . . —
19. Clandestinitas . . . 12
Domicilium verum et quasi domicilium . . . —
Competens personarum militarium parochus . . 14
Licentia tacite concessa et mere praesumta . . . —
Subdelegandi jus . . . 15
Decisio de parochi competentia . . . —
Matrimonium per procuratorem contractum . . —
20. Conditio . . . —
Impedimenta impedientia:
1. Sponsalia . . . 17
2. Votum simplex . . . —
3. Tempus sacratum . . . —
4. Bannus nuptialis . . . —

Uebersicht.

Erster Abschnitt.

Von der Ehe.

Seite

Eigenthümlichkeit und höhere Weihe der ehelichen Gesellschaft . . . 1
Eheverlöbnisse . . . —
Bedingungen der Giltigkeit . . . —
Einverständliche Aufhebung . . . 2
Aufhebung ohne beiderseitige Einwilligung . . . —
Pflicht des Schadenersatzes . . . 3
Erfordernisse zur giltigen Eingehung der Ehe . . —
Hindernisse der Giltigkeit:
1. Mangel der Fähigkeit zur Einwilligung . . . 4
2. Irrthum in der Person . . . —
3. Irrthum in Betreff des Sclavenstandes . . . —
4. Unvermögen zu Leistung der ehelichen Pflicht . . —
5. Unmündigkeit . . . —
6. Widerrechtlicher Zwang . . . 5
7. Entführung . . . —
8. Bestehendes Eheband . . . 6
9. Höhere Weihen und feierliche Ordensgelübde . . 7
10. Religionsverschiedenheit zwischen Getauften und Ungetauften . . . 8
11. Blutsverwandtschaft . . . —
12. Geistliche Verwandtschaft . . . —
13. Bürgerliche Verwandtschaft . . . 9
Annahme an Kindesstatt des österreichischen Gesetzes —
14. Schwägerschaft aus erlaubtem Umgange . . . 10
15. Schwägerschaft aus unerlaubtem Umgange . . . —
Hinzutretende Schwägerschaft . . . —
16. Forderung der öffentlichen Sittlichkeit aus einer giltigen, doch nicht vollzogenen Ehe . . . —
aus einer ungiltig geschlossenen und nicht vollzogenen Ehe . . . 11
aus einem Eheverlöbnisse . . . —
17. Ehebruch . . . —
18. Gattenmord . . . —
19. Heimlichkeit . . . 12
Eigentlicher und uneigentlicher Wohnsitz . . . —
Zuständigkeit der Militärpersonen . . . 14
Stillschweigende und bloß vermuthete Erlaubniß . —
Recht zu subdelegiren . . . 15
Entscheidung über die Zuständigkeit des Pfarrers . —
Eingehung der Ehe durch einen Bevollmächtigten . —
20. Bedingung . . . —
Hindernisse einer erlaubten Eheschließung:
1. Eheverlöbniß . . . 17
2. Einfache Gelübde . . . —
3. Geheiligte Zeit . . . —
4. Aufgebot . . . —

Pag.

5. Disparitas cultus inter Christianum et apostatam nec non inter Christianum catholicum et non catholicum 19
6. Interdictum Ecclesiae . . . . . —
Parentum consensus . . . . . —
Prohibitiones legis Austriacae . . . . . —
Quatenus nupturientes ad copulationes admittendi. Documenta necessaria 20
Exterorum matrimonia . . . . . —
Matrimonia praematura 21
Copulatio nupturientium domicilio carentium . . —
Instructio religiosa . . . . . —
S. Sacramentorum susceptio . . . . . —
Libri nuptialis gestio 22
Dispensatio in impedimentis matrimonii 23
Impedimenta, in quibus dispensatio facilius concedenda . . . . . —

Quoad ceterorum dispensationem tenenda . . . 24
Dispensatio in banno nuptiali . . . . . —
Supplices de dispensatione concedenda libelli . . 25
Dispensatio pro foro conscientiae . . . . . —
Matrimonii convalidatio:
pro foro conscientiae . . . . . —
pro foro externo . . . . . —
impedimento mutatione facti sublato 26
in impedimento vis metusque, nec non erroris et consensus fieti . . . . . —
Convalidationis effectus 27

Titulus secundus.

De processu matrimoniali.

Jurisdictio in causis matrimonialibus 27
Judex competens . . . . . —
Tribunalis matrimonialis membra 28
Instantiarum ordo 29
Terminus appellationem annuntiandi et proponendi —
I. Exceptio quoad judicis competentiam 30
II. Gravamina et investigationes super copulatione . . . —
Copulationis denegatio . . . . . —
propter impedimenta dirimentia . . . . . —
Reclamatio ex titulo sponsalium 31
Investigationes copulationis eorum ergo, qui matrimonio se junctos esse falso praetendunt . . 32
III. Nullitatis declaratio . . . . . —
Matrimonium accusandi jus generale 33
Matrimonium accusandi jus conjugibus privative competens:
1. propter coactionem injustam . . . . . —
2. propter conditionem non impletam . . . 34
3. propter impotentiam . . . . . —
4. propter aetatem impuberem 35
Conjugum quoad matrimonium adeusandum juris restrictio:
1. in impedimento raptus . . . . . —
2. in impedimento ligaminis . . . . . —
Quatenus ex officio procedentum sit . . . . . —

Defensor matrimonii et obligationes ei incumbentes 36

Seite

5. Religionsverschiedenheit zwischen Christen und Abtrünnigen, dann zwischen katholischen und nichtkatholischen Christen 19
6. Verbot der Kirche . . . . . —
Zustimmung der Eltern . . . . . —
Verbote des österreichischen Gesetzes . . . . . —

Zulassung zur Trauung. Erforderliche Belege . . 20
Ehen von Ausländern . . . . . —
Vorzeitige Ehen 21
Trauung von Ehewerbern ohne Wohnsitz . . . . —
Religionsunterricht . . . . . —
Empfang der heiligen Sacramente . . . . . —
Führung des Trauungsbuches 22
Nachsicht in Ehehindernissen 23
Hindernisse, in welchen die Nachsicht willfährig zu ertheilen ist . . . . . —
Grundsätze der Nachsichtertheilung bei den übrigen Hindernissen 24
Nachsicht des Aufgebotes . . . . . —
Gesuche um Nachsichtgewährung 25
Nachsichtgewährung für den Gewissensbereich . . —
Convalidation der Ehe:
für den Gewissensbereich . . . . . —
für den Rechtsbereich . . . . . —
nach thatsächlich erloschenem Hindernisse 26
im Hindernisse der verstellten Einwilligung, wie auch des Zwanges und Irrthumes . . . . . —
Wirkungen der Convalidation 27

Zweiter Abschnitt.

Von dem Verfahren in Ehesachen.

Gerichtsbarkeit in Ehesachen 27
Zuständigkeit . . . . . —
Mitglieder des Ehegerichtes 28
Instanzenzug 29
Frist für Anmeldung und Einlegung der Berufung —
I. Einsprache in Betreff der Zuständigkeit 30
II. Beschwerden und Erhebungen hinsichtlich der Trauung —
Verweigerung der Trauung . . . . . —
mit Bezug auf Hindernisse der Giltigkeit . . . —
Einsprache mit Berufung auf ein Eheverlöbniß . 31
Erhebungen zum Zwecke der Trauung von vorgeblichen Eheleuten 32
III. Ungiltigerklärung . . . . . —
Allgemeines Bestreitungsrecht 33

Ausschließliches Bestreitungsrecht der Gatten:
1. Wegen Irrthum und widerrechtlichem Zwange —
2. Wegen Nichterfüllung der Bedingung . . . 34
3. Wegen Unvermögen . . . . . —
4. Wegen Unmündigkeit 35

Beschränkung des Bestreitungsrechtes der Gatten:
1. Bei dem Hindernisse der Entführung . . . —
2. Bei dem Hindernisse des Ehebandes . . . —
Einschreiten von Amtswegen . . . . . —
Bestellung eines Vertheidigers der Ehe und Pflichten desselben 36

Pag.

Quomodo nullitatis declarandae petitio apud judicem proponenda 37
Modus pertractandi denuntiationes de matrimonii impedimentis factas . . . . . —
Conjuges reconciliandi experimentum a curatore animarum instituendum 38
Quae agenda sint obmotis impedimentis §. 80 memoratis 39
Commissarii ad inquirendum deputati nominatio 40
Inquisitio praevia . . . . . —
Quod conjuges personaliter se exhibere debeant —
Si non compareant, agenda 41

Quatenus conjuges ope delegati examinari possint —
Probatio, quae requiritur 42
Conjugum confessio . . . . . —
Testes 43

Peculiares de testium credibilitate praescriptiones —
Exceptiones, quae testibus opponi possunt . . . 44
Quod testimonium personaliter ferendum sit . . —

Testium examen per delegatum instituendum . . —
Quomodo interrogationes concipiendae 45
Jusjurandum testium . . . . . —
Testium examen . . . . . —
Quatenus testimoniis probandi vis competat . . . —
Investigatio per rei peritos 46
Probatio super genuinitate instrumentorum . . . 47
Jusjurandum conjugum . . . . . —
Praescriptiones peculiares de matrimonio, quod propter vim metumque impugnatur . . . . . —
De raptu 48

De modo procedendi in impedimento impotentiae —
Quaenam investigationibus terminatis agenda . . 49
Sententia ferenda Episcopo est subjicienda . . . 50
De iis, quae ad sententiam definitivam requiruntnr —

Regulae de appellationibus . . . . . —
Modus procedendi in superiori instantia 52
Sententiae nullitas . . . . . —
Procedura in caussa nullitatis 53
Convalidationis adducendae tentamen . . . . . —
Sententiae definitivae publicatio . . . . . —
Sententiae tenor et forma . . . . . —
Sententiae notificatio et communicatio 54

Sententiae definitivae effectus juridicus . . . . —
Sententiae propter impotentiam latae effectus . . —
Transactio et arbitrium 55
IV. Vinculi matrimonialis per professionem religiosam solutio . . . . . —
V. Separatio a thoro et mensa 56

Separatio mutuo consensu facta . . . . . —
Separatio perpetua adulterii ergo 57
Causae separationis temporalis decernendae . . —
Actio de separatione a thoro et mensa 58
Reconciliationis procurandae tentamen . . . . —

Seite

Anhängigmachung des Gesuches um Ungiltigerklärung 37

Behandlung der Anzeigen über Ehehindernisse . —
Versuch der Ausgleichung durch Ermahnungen des Seelsorgers 38
Verfahren bei Anregung der im §. 80 erwähnten Hindernisse 39
Ernennung des Untersuchungscommissärs 40
Voruntersuchung . . . . . —
Persönliches Erscheinen der Gatten . . . . . —
Maßnahmen im Falle des Nichterscheinens . . . 41
Einvernehmung der Ehegatten durch einen Bevollmächtigten . . . . . —
Erforderliche Beweisführung 42
Geständniß der Gatten . . . . . —
Zeugen 43
Besondere Vorschriften über die Glaubwürdigkeit der Zeugen . . . . . —
Einwendungen gegen die Zeugen 44
Persönliche Abgabe des Zeugnisses . . . . . —
Einvernehmung der Zeugen durch einen Bevollmächtigten . . . . . —
Entwerfung der Fragesätze 45
Beeidigung der Zeugen . . . . . —
Vornahme des Zeugenverhöres . . . . . —
Beweiskraft der Zeugnisse . . . . . —
Untersuchung durch Sachverständige 46
Beweis für die Echtheit der Urkunden 47
Eid der Gatten . . . . . —
Besondere Vorschriften über die Bestreitung der Ehe wegen widerrechtlichem Zwange . . . . . —
Für den Fall der Entführung 48
Ueber das Verfahren bei dem Hindernisse des Unvermögens . . . . . —
Maßnahmen nach Abschluß der Erhebungen . . 49
Vorlage des beabsichtigten Spruches an den Bischof 50
Bedingungen einer endgiltigen Entscheidung . . —
Bestimmungen über die Berufung an die höhere Instanz . . . . . —
Verfahren in der höheren Instanz 52
Nichtigkeit des Urtheiles . . . . . —
Verfahren wegen Nichtigkeit 53
Versuch der Convalidation . . . . . —
Kundmachung des Endurtheiles . . . . . —
Inhalt und Form des Urtheiles . . . . . —
Zustellung des Urtheiles. Mittheilung an den Statthalter 54
Rechtskraft des Endurtheiles . . . . . —
Wirkungen des Urtheiles im Falle des Unvermögens —
Vergleich und schiedsrichterlicher Ausspruch . . . 55

IV. Trennung der Ehe durch Ablegung der Ordensgelübde —
V. Scheidung von Tisch und Bett 56
Einverständliche Scheidung zum Zwecke des Eintrittes in einen Orden oder in den geistlichen Stand —
Lebenslängliche Scheidung wegen Ehebruch . . . 57
Gründe der zeitweisen Scheidung . . . . . —
Klage auf Scheidung von Tisch und Bett . . . 58
Versuch der Aussöhnung . . . . . —

	Pag.
Commissariorum ad inquirendum deputatorum constitutio	58
Quomodo separationis decernendae petitio apud judicem proponenda	59
Decretum de inquisitione habenda	—
Personalis conjugum praesentia	—
Inquisitio praevia	—
Post praeviam inquisitionem ordinanda	60
Processus probatorius:	
Testes	61
Inquisitio per rei peritos instituenda	—
Probatio plena per testes aut rei peritos efficienda	—
Adulterium probandi modus	62
Communicatio ad partes dirigenda	—
Finale conjugum examen	—
Rei confessio	—
Quatenus conjugum juramentum admitti possit	—
Reo non comparente agenda	63
Quatenus actoris sustentationi providendum	—
Quatenus sententia Episcopo subjicienda	—
Quaenam in sententia exponi debeant	—
Appellationes in caussa separationis	64
Quorumnam ratio habenda	—
Modus separationis caussam tractandi, si rei confessio jam prostet	—
Procedura extraordinaria	65
Observanda circa ea, quae bona temporalia attinent	—
VI. Secundae nuptiae vi declarationis de conjugis morte editae contrahendae	66

	Seite
Aufstellung von Untersuchungscommissären	58
Anbringung der Scheidungsklagen	59
Anordnung über die Vornahme der Untersuchung	—
Persönliches Erscheinen der Gatten	—
Voruntersuchung	—
Verfügungen in Folge der Voruntersuchung	60
Beweisverfahren:	
Zeugen	61
Untersuchung durch Sachverständige	—
Herstellung eines vollständigen Beweises durch Zeugen oder Sachverständige	—
Beweisführung im Falle des Ehebruches	62
Mittheilung an die Parteien	—
Schließliche Einvernehmung der Gatten	—
Geständniß des Beklagten	—
Zulässigkeit eines Eides der Gatten	—
Maßnahmen für den Fall des Nichterscheinens	63
Vorsorge für den Unterhalt des Klageführenden	—
Vorlage der beabsichtigten Entscheidung an den Bischof	—
Inhalt des Urtheiles	—
Berufung in Scheidungsklagen	64
Zu beachtende Rücksichten	—
Behandlung der Scheidungsklage bei schon vorliegendem Bekenntnisse	—
Außerordentliches Verfahren	65
Behandlung der Vermögensfragen	—
VI. Wiederverehelichung in Folge der Todeserklärung	66

Titulus primus.

De matrimonio.

§. 1.

Foederis conjugalis natura et sanctificatio.

Matrimonium est conjunctio maris et foeminae ad propagationem humani generis et mutuum adjutorium Dei voluntate ordinata: quod cum in ipsis ejus primordiis indissolubile esset institutum et eam accepisset legem, ut conjuges duo essent in carne una, a Christo Domino ad pristinam dignitatem reductum et in sacramentum novae legis evectum est [1]).

§. 2.

Sponsalia.

Sponsalia sunt conventio, qua mas et foemina sibi matrimonii inter eos ineundi fidem dant.

§. 3.

Validitatis eorum conditiones.

Sponsalia valide iniri nequeunt, nisi per voluntatis declarationem libere ac debita cum deliberatione factam ab iis, qui matrimonium inter se valide ac licite contrahere possunt. Impuberum nomine inita impuberes ad matrimonium contrahendum haud obligant, nisi,

Erster Abschnitt.

Von der Ehe.

§. 1.

Eigenthümlichkeit und höhere Weihe der ehelichen Gesellschaft.

Die Ehe ist eine Verbindung zwischen Mann und Weib, welche nach Gottes Willen zur Fortpflanzung des menschlichen Geschlechtes und wechselseitiger Unterstützung geordnet ist. Schon bei ihrem ersten Beginne ward sie als unauflöslich eingesetzt und empfing zu ihrer Richtschnur die Mahnung, daß die Gatten Zwei in Einem Fleische seien; Christus der Herr aber hat sie zu ihrer ursprünglichen Würde zurückgeführt und zu einem Sacramente des neuen Bundes erhoben.

§. 2.

Eheverlöbnisse.

Das Eheverlöbniß ist eine Uebereinkunft zwischen Mann und Weib, in welcher sie einander zu ehelichen versprechen.

§. 3.

Bedingungen der Giltigkeit.

Ein Eheverlöbniß kann nur von Personen, welche mit einander eine giltige und erlaubte Ehe zu schließen vermögen, und kraft einer mit Freiheit und gehöriger Ueberlegung gegebenen Willensäußerung giltig eingegangen werden. Verlöbnisse, welche im Namen von Unmündigen

[1]) „Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini spiritus instinctu pronunciavit, cum dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis et caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem et adhaerebit uxori suae et erunt duo in carne una.“

„Gratiam vero, quae naturalem illum amorem perficeret et indissolubilem unitatem confirmaret, conjugesque sanctificaret, ipse Christus, venerabilium sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit. Quod Paulus Apostolus innuit, dicens: Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam et se ipsum tradidit pro ea; mox subjungens: Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et in Ecclesia. Cum igitur matrimonium in lege evangelica veteribus connubiis per Christum gratia praestet, merito inter novae legis sacramenta annumerandum, sancti Patres nostri, Concilia et universalis Ecclesiae traditio semper docuerunt.“ Conc. Trid. sess. XXIV. doct. de sacr. matr.

„Si quis dixerit, matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicae sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia inventum, neque gratiam conferre; anathema sit.“ Ibid. can. 1.

postquam ad pubertatem pervenerint, rata eadem habuerint.

§. 4.

Mutuo consensu solvi possunt.

Sponsalia, licet jurejurando firmata sint, mutuo tamen consensu dissolvi possunt [1]).

§. 5.

Quatenus absque mutuo consensu solvantur.

Sub paterna potestate constitutorum sponsalia solvenda sunt, quoties parentes juste contradicant [2]).

§. 6.

Quando una pars fidem sponso debitam violaverit, altera promissis stare non amplius tenetur. Quodsi post sponsalia inita talis intercedat mutatio, ut merito supponatur, hoc obtinente rerum statu haud eventurum fuisse, ut ad sponsalitia pacta procederetur, horum obligatio pro ea cessat parte, in qua ejusmodi mutatio haud contigit. Casu, quo talia rerum adjuncta jam sponsalium initorum tempore locum habuere, parti, cui ignota tunc fuerunt, jus competit a sponsalibus resiliendi.

§. 7.

Sponsi obligatione, quam sibi imposuerunt, non impediuntur, quin religionem ingrediantur aut Deo in statu clericali militent. Professione religiosa aut ordinis sacri susceptione sponsalia dissolvuntur.

geschlossen werden, begründen für den Unmündigen nur dann eine Verbindlichkeit zur Eingehung der Ehe, wenn sie von demselben nach erreichter Mündigkeit gutgeheißen werden.

§. 4.

Einverständliche Aufhebung.

Das Verlöbniß kann, auch wenn es durch einen Eid wäre bekräftiget worden, mit beiderseitiger Einwilligung aufgehoben werden.

§. 5.

Aufhebung ohne beiderseitige Einwilligung.

Die Eheverlöbnisse Derer, die unter der väterlichen Gewalt stehen, sind aufzulösen, wenn die Eltern gerechten Widerspruch entgegensetzen.

§. 6.

Wenn ein Theil die dem Verlobten schuldige Treue gebrochen hat, so ist der andere seines Versprechens entbunden. Wofern nach Schließung des Eheverlöbnisses eine solche Veränderung eintritt, daß man voraussetzen darf, es wäre bei diesem Stande der Dinge zum Verlöbnisse nicht gekommen, so verliert dasselbe für jenen Theil, bei welchem eine solche Veränderung nicht eingetreten ist, seine bindende Kraft. Im Falle, daß solche Umstände schon zur Zeit der Verlobung obwalteten, ist jener Theil, welchem sie damals unbekannt waren, zum Rücktritte berechtiget.

§. 7.

Die Verlobten sind durch die übernommene Verbindlichkeit nicht gehindert, sich dem Ordensleben oder dem geistlichen Stande zu widmen. Durch die Ablegung der feierlichen Gelübde oder den Empfang der höheren Weihen wird das Eheverlöbniß aufgelöset.

[1]) „Praeterea hi, qui de matrimonino contrahendo pure et sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt et omnibus modis inducendi, ut praestitam fidem observent. Si autem se invicem admittere noluerint, ne forte deterius inde contingat, ut talem scilicet ducat, quam odio habet, videtur, quod ad instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt et postea eamdem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.“ Decretal. IV. 1, 2.

[2]) „Omissa controversia, utrum sponsalia sine parentum censensu vim habeant, eo pacto quo matrimonium de praesenti contrariis etiam ipsis parentibus firmum habetur; certissimum tamen est, ipsa illicite fieri, culpam admitti, cognitaque parentum dissensione solvi posse, licet jusjurandum intercesserit.“ Bened. XIV. inst. 46.

„Secus vero si pater juste contradicat, nempe si matrimonium vergeret in dedecus familiae, tunc enim sponsalia illa non obligant, cum nemo possit obligari ad exsequendam rem injustam.“ S. Alphons. Liguor. theolog. moral. VI. n. 877.

§. 8.

Ad damnum resarciendum obligatio.

Matrimonio, quod una pars cum tertia quadam persona contrahit, sponsalia quidem dissolvuntur, salvum tamen permanet jus, quod alteri parti quoad damnum resarciendum pro re nata competit [1]).

§. 9.

A sponsalibus absque legitima causa resiliens, nec non qui legitimam resiliendi causam vel celaverit, vel sua culpa adduxerit, tenetur ad resarciendum alteri pro personarum et rerum adjunctis damnum, quod resiliendo ipsi infertur.

§. 10.

Obligatio standi promissis per contractum sponsalitium datis tunc quoque cessat, quando omnibus perpensis circumstantiis supponendum merito sit, matrimonium a sponsis contrahendum infaustum fore. Quodsi autem circumstantiae, quibus suppositio ista innititur, culpa unius partis exortae sint, haec alteri damnum, quod ipsi frustratis justis ejus expectationibus illatum est, pro viribus resarcire tenetur.

§. 11.

Ad matrimonium valide contrahendum necessaria.

Causa efficiens matrimonii est consensus mutuus, in quantum a personis ad contrahendum habilibus respective forma praescripta declaratur [2]).

§. 12.

Ad conjunctionem, quae vere matrimonium sit, ineundum inhabiles sunt omnes et ii

§. 8.

Dadurch, daß der Eine Theil sich mit einer dritten Person verehelicht, wird zwar das Verlöbniß aufgehoben; doch verbleiben dem anderen Theile seine allfälligen Ansprüche auf Entschädigung.

§. 9.

Pflicht des Schadenersatzes.

Wer ohne rechtmäßigen Grund von dem Eheverlöbnisse zurücktritt oder einen rechtmäßigen Grund zum Rücktritte entweder verheimlicht oder durch sein Verschulden herbeigeführt hat, ist verpflichtet, dem anderen Theile den Schaden, welcher für denselben aus dem Rücktritte entsteht, nach Maßgabe der Personen und Verhältnisse zu vergüten.

§. 10.

Die Pflicht zur Erfüllung des im Eheverlöbnisse gegebenen Versprechens hört auch dann auf, wenn nach Erwägung aller Umstände mit Recht vorauszusetzen ist, daß eine zwischen den Verlobten eingegangene Ehe unglücklich seyn würde. Wofern aber die Umstände, auf welche die Voraussetzung sich gründet, durch das Verschulden des Einen Theiles eingetreten sind, so ist dieser verpflichtet, dem anderen jenen Schaden, welcher für denselben aus der Täuschung seiner gerechten Erwartungen entspringt, nach Kräften zu vergüten.

§. 11.

Erfordernisse zur giltigen Eingehung der Ehe.

Das Vorhandensein der Ehe wird durch die beiderseitige Einwilligung bewirkt, in sofern dieselbe von Personen, welche zur Eingehung der Ehe befähiget sind, und zwar (beziehungsweise) in der vorgeschriebenen Form gegeben wird.

§. 12.

Zur Schließung einer Verbindung, welche wahrhaft eine Ehe ist, sind Alle und nur Jene

[1]) „Respondemus, quod si tibi constiterit, quod L. P. per verba de futuro, E. vero desponsaverit per verba de praesenti, imposita ei poenitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit, matrimonium secundo loco contractum legitimum judices.“ Decretal. IV. 1, 22. Cf. ibid. 1, 31.

[2]) „Respondemus, quod matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri et mulieris consensum: sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam verba consensum exprimentia de praesenti. Nam surdi et muti possunt contrahere matrimonium per consensum mutuum sine verbis et pueri ante annos legitimos per verba sola non contrahunt, cum intelliguntur minime consentire.“ Decretal. IV. 1, 25.

tantum, quos lex divina et ecclesiastica inhabiles pronuntiat [1]).

Impedimenta dirimentia:

1. Defectus aptitudinis ad consentiendum.

§. 13.

Amentes, furiosi, infantes, et quicunque impares sunt, talem, qualem rei natura exigit, consensum praestando, matrimonium contrahere nequeunt [2]).

2. Error in persona.

§. 14.

Ne consensus detur et matrimonium contrahatur, impedit error, qui versatur circa personam futuri conjugis, aut qui in personam redundat. In personam redundat error in ea tantum qualitate, qua sola futuri conjugis persona determinatur.

3. Error circa conditionem servilem.

§. 15.

Quodsi contingeret, ut liber contrahat cum servo vel serva, quos liberos putet, irritum foret matrimonium.

4. Impotentia ad debitum conjugale praestandum.

§. 16.

Impotentia debitum conjugale praestandi matrimonium antecedens et insanabilis, ne matrimonium valide contrahatur, impedit.

5. Impubertas

§. 17.

Quum pueri, qui decimum quartum, et puellae, quae duodecimum aetatis annum nondum absolverint, de regula neque physice ad matrimonium apti, neque ii sint, qui matrimonii contrahendi vim, prout decet, intelligant, de jure ad matrimonium inhabiles censentur. Quodsi autem unquam eveniret, ut hac aetate minores et physica et morali ad matrimonium aptitudine pollerent, nihilominus, nisi desuper ab Episcopo dioecesano vel ab

unfähig, welche das Gesetz Gottes und der Kirche hiezu unfähig erklärt.

§. 13.

Wahnsinnige, Rasende, Kinder und überhaupt Alle, welche zur Leistung einer Einwilligung, wie sie durch die Natur des Verhältnisses gefordert wird, unfähig sind, vermögen keine Ehe zu schließen.

Hinderniße der Giltigkeit:
1. Mangel der Befähigkeit zur Einwilligung.

§. 14.

Bei dem Obwalten eines Irrthumes, welcher die Person des künftigen Ehegatten betrifft oder auf die Person zurückfällt, wird keine Einwilligung gegeben, und hiemit auch keine Ehe geschlossen. Nur der Irrthum in einer Eigenschaft, welche die einzige Bezeichnung der Person des künftigen Ehegatten ist, fällt auf die Person zurück.

2. Irrthum in der Person.

§. 15.

Sollte eine freie Person mit einem Sclaven oder einer Sclavin in der Meinung, dieselben seien Freie, sich verheirathen, so wäre die Ehe ungiltig.

3. Irrthum in Betreff des Sclavenstandes.

§. 16.

Ein unheilbares Unvermögen zur Leistung der ehelichen Pflicht hindert die Giltigkeit der Ehe, wenn es bei Eingehung derselben bereits vorhanden war.

4. Unvermögen zur Leistung der ehelichen Pflicht.

§. 17.

Da Knaben, welche das vierzehnte, und Mädchen, welche das zwölfte Jahr noch nicht vollendet haben, in der Regel weder die körperliche Befähigung zur Ehe besitzen, noch im Stande sind, die Bedeutung der ehelichen Verbindung nach Gebühr einzusehen, so wird von Rechtswegen vorausgesetzt, daß sie unfähig seien, sich zu verehelichen. Wenn es aber jemals geschehen sollte, daß Solche, welche dieß Alter noch nicht erreicht haben, die körperliche und sittliche

5. Unmündigkeit.

[1]) „Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia vel in iis constituendis errasse; anathema sit!“ Conc. Trid. sess. XXIV. de matr. can. 4.

[2]) „Dilectus filius R. proposuit, quod filiam suam cuidam matrimonialiter copulavit. Quum autem eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore laborat, morari non possit et propter alienationem furoris legitimus non potuerit intervenire consensus, mandamus, quatenus, si rem noveris ita esse, praefatas personas cures ab invicem separare.“ Decretal. IV. 1, 24.

ipsa Apostolica Sede sententiam declaratoriam obtinuerint, matrimonio jungi non possent [1]).

Vis et metus.

§. 18.

Consensus, ad quem exprimendum quis a quocunque per malum magnum et inevitabile injuste ipsi vel illatum vel intentatum compellitur, ad matrimonii vinculum nectendum haud sufficit.

7. Raptus.

§. 19.

Mulier, quae matrimonium ineundi causa rapta fuerit, cum raptore, quamdiu in ejus potestate manserit, matrimonium valide contrahere nequit. Rapta censenda est mulier, quae violentia ipsi illata vel abducitur, vel in loco, ad quem dolo allecta est, detinetur; nec non ea, quae a viro, cui ante facinus rite desponsata haud fuit, ipsa licet consentiente, insciis tamen vel invitis parentibus seu tutoribus abducitur [2]).

Befähigung zur Eingehung der Ehe besäßen, so könnten sie demungeachtet, wofern sie hierüber nicht von dem Bischofe des Kirchensprengels oder von dem apostolischen Stuhle selbst einen bestätigenden Ausspruch erhalten hätten, keine Ehe schließen.

§. 18.

6. Widerrechtlicher Zwang.

Eine Einwilligung, zu welcher Jemand von Wem immer durch die widerrechtliche Zufügung oder Androhung eines großen und unvermeidlichen Uebels vermocht wird, reicht nicht hin, um das Band der Ehe zu knüpfen.

§. 19.

7. Entführung.

Eine Frauensperson, welche zum Zwecke der Verehelichung entführt worden ist, kann mit dem Entführer, so lange sie sich in der Gewalt desselben befindet, keine giltige Ehe eingehen. Als entführt ist jene Frauensperson zu betrachten, welche durch wider sie geübten Zwang entweder hinweggeführt, oder an einem Orte, wohin sie durch List gelockt wurde, festgehalten wird; ingleichen jene, welche von einem Manne, dem sie nicht schon vor der That rechtmäßig verlobt war, mit ihrer Einwilligung, doch ohne Vorwissen oder gegen den Willen der Eltern oder Vormünder hinweggeführt wird.

[1]) „Quia vero nobis constare non potuit, cujus aetatis esset puella, cum eidem viro extitit desponsata; cum dicatur, quod circiter annos XII habebat, utrumne prudentia tunc in illa suppleret aetatem: respondemus, quod, si puella nubilis non erat aetatis, cum saepe praefatus vir desponsavit eandem et aetatem in ea prudentia non supplebat, procul dubio inter eos non conjugium, sed sponsalia contracta fuerunt.“ Decretal. IV. 3, 14.

„Hujus facti speciem, quam Nos animo praesentem retinemus, non abs re erit hic explanare. Dispensatio erat super aetate favore cujusdam puellae, quae sex mensibus minor erat duodennio, quod est in feminis legitimum aetatis tempus ad matrimonium ineundum. In ejus autem concessione expositum fuit, quod malitia ita supplebat aetatem, ut de jure matrimonium contrahere posset. Quapropter declaratoria haec potius dicenda erat quam dispensatio, quum facultas contrahendi matrimonium ante praescriptum aetatis tempus, quoties malitia supplet aetatem, ab ipsa legum et canonum dispositione proveniat. Quin immo Episcopi ipsi et Ordinarii locorum jure suo pronuntiare possunt super ea quaestione, quae facti est: an scilicet malitia, ut asseritur, aetatem suppleat, et consequenter matrimonii contrahendi licentiam impertiri valeat, neque necesse est Apostolicam Sedem adire, nisi pro majori actus solemnitate, et „ne de contractus matrimonii hujusmodi validitate propter minorem aetatem haesitari contingat,“ ut habet formula, quae in concipiendis literis declaratoriis super minori aetate adhiberi consuevit. Siquidem canonistae docent, cumulativum jus, esse inter Apostolicam Sedem et judices ordinarios cognoscendi et pronuntiandi de hac re: an scilicet malitia suppleat aetatem; privativum vero Apostolicae Sedis jus esse concedendi dispensationem ad contrahendum matrimonium impuberi, qui per aetatem nondum conjugali copulae maturus est, sed tamen rationis usu ita pollet, ut matrimonii contrahendi vim et naturam intelligat. Etenim ad validitatem matrimonii quemadmodum rationis usus requiritur de jure naturali et divino, ita actualis ad conjugalem copulam potentia requiritur de jure positivo canonico.“ Benedict. XIV. „magnae nobis“ vol. II. p. 416.

[2]) „Decernitque sancta Synodus, inter raptorem et raptam, quamdiu ipsa in postestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quodsi rapta a raptore separata, et in loco tuto et libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat; et nihilominus raptor ipse ac omnes illi consilium, auxilium et favorem praebentes, sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames

3. Ligamen.

§. 20.

Matrimonii vinculum eodem junctos ad aliud matrimonium contrahendum inhabiles reddit [1]).

§. 21.

Vinculum matrimonii valide contracti sed nundum consummati per solemnem religionis professionem alterius conjugis vel Summi Pontificis dispensatione dirimitur. Matrimonium a Christianis contractum, postquam consummatum fuerit, nonnisi morte solvi potest [2]).

§. 22.

Quodsi Christiani non catholici autument, matrimonii vinculum solvi posse, Ecclesia errantes deplorat, verum pati nequit, ut error legis suae sanctitatem contaminet. Inter Catholicum et Christianum non catholicum, qui conjugem superstitem habet, matrimonium consistere nequit, licet tribunal, apud quod caussae matrimoniales Christianorum non catholicorum tractari solent, separationem quoad vinculum pronuntiaverit [3]).

§. 20.

Das bestehende Eheband macht Diejenigen, welche durch dasselbe vereiniget sind, zur Schließung einer anderen Ehe unfähig. 8. Bestehende Band.

§. 21.

Das Band einer giltig geschlossenen, aber noch nicht vollzogenen Ehe wird getrennt, wenn Einer der Gatten die feierlichen Ordensgelübde ablegt, oder eine päpstliche Nachsichtgewährung eintritt. Eine von Christen geschlossene Ehe kann, sobald sie vollzogen worden ist, nur durch den Tod aufgelöset werden.

§. 22.

Wenn nichtkatholische Christen dafür halten, daß die Ehe dem Bande nach könne getrennt werden, so beklagt die Kirche die Irrenden, aber sie kann dem Irrthume keinen Einfluß auf die Heiligkeit ihrer Gesetzgebung verstatten. Zwischen einem Katholiken und einem nichtkatholischen Christen, dessen Gatte noch am Leben ist, kann keine Ehe zu Stande kommen, wenn auch das Gericht, welches über die Ehen von nicht katholischen Christen urtheilt, eine Trennung dem Bande nach ausgesprochen hat.

omniumque dignitatum incapaces; et si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant". Conc. Trident. sess. XXIV. de matr. cap. 6.

„Die 24. Januarii 1608 habita est Congregatio Concilii domi Illustriss. D. Cardinalis Camerinen., cui interfuerunt Illustriss. Cardinales Camerinen. Montesperell, Pallavicinus, Acquaviva, Mantica, Pamphilius, Montisregalis, Maffeus, qui omnes senserunt, Concilium procedere etiam in muliere volente, dum tamen sit raptus juxta terminos juris civilis; Unus Cardinalis Montisregalis existimavit, Concilium procedere quoad nullitatem matrimonii, non autem quoad poenas, sed ceteri omnes putarunt, Concilium sibi vendicare locum, etiam quoad poenas." De Luca ad calc. discurs. V. de matrim. Cfr. Rigant. ad reg. cancell. 49. n. 84.

„Atque in hoc consistere videtur aliquorum aequivocum, quod scilicet illae genericae pollicitationes, quae simplicibus puellis per viros etiam ex causa libidinis fieri solent, de ipsas ducendo in uxores, ad id sufficiant, quoniam ita esset reddere nunquam verificabilem raptum, atque de facili eludere, inanemque reddere istam adeo prudentem et commendabilem provisionem, quae cum adeo accurato studio in generali Concilio facta fuit". De Luca annot. ad s. C. T. discurs. XXVIII. 16.

„Dictusque tractatus debet probari concludenter et necesse est, quod probationes sint luce meridiana clariores, cum agatur de re gravi." Rigant. in regul. 49. canc. n. 89.

[1]) „Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari et conjungi, Christus Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba, tamquam a Deo prolata, referens dixit: Itaque jam non sunt duo, sed una caro, statimque ejusdem nexus firmitatem, ab Adamo tantum ante pronuntiatam, his verbis confirmavit: Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet". Conc. Trident. sess. XXIV. doctr. de sacr. matr.

„Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit." Ibid. can. 2.

[2]) „Si quis dixerit, matrimonium ratum, non consummatum per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi; anathema sit". Conc. Trident. sess. XXIV. de matr. can. 6.

[3]) „Si quis dixerit, propter haeresim, aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge, dissolvi posse matrimonii vinculum, anathema sit."

§. 23.

Quum per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur, matrimonium ab infidelibus contractum conjugibus ad Christum conversis firmum manet, non obstantibus impedimentis ecclesiastica lege institutis. Quodsi autem altero tantum conjuge converso alter in infidelitate persistens cum eodem cohabitare interpellatione neglecta omnino renuat aut cohabitare nolit absque contumelia creatoris, eidem petenti concedendum est, ut ad novas convolet nuptias; quibus rite celebratis vinculum conjugii in infidelitate contracti dirimitur [1]).

§. 24.

Ordo sacer et votum solemne.

Clerici in majoribus constituti et regulares, qui vota solemnia emiserunt, ad matrimonium ineundum habiles non sunt. In quantum vota simplicia in congregatione regulari

§. 23.

Da durch das Sacrament der Taufe nicht die Ehen aufgelöset, sondern die Sünden nachgelassen werden, so bleibt eine von Ungläubigen geschlossene Ehe nach Bekehrung der Gatten in Kraft, und Hindernisse, welche das Kirchengesetz aufgestellt hat, stehen ihr nicht im Wege. Wenn aber nur Ein Theil sich bekehrt und der andere ungläubig verbleibende ungeachtet der an ihn ergangenen Aufforderung sich durchaus weigert, mit demselben zusammenzuleben, oder mit ihm nicht ohne Beschimpfung des Christenthumes zusammenleben will, so soll diesem auf sein Ansuchen gestattet werden, zu einer neuen Ehe zu schreiten, und durch rechtmäßige Eingehung derselben wird das Band der im Stande des Unglaubens geschlossenen Ehe aufgelöset.

§. 24.

9. Höhere Weihen und feierliche Ordensgelübde.

Geistliche, welche die höheren Weihen empfangen, und Ordenspersonen, welche die feierlichen Gelübde abgelegt haben, sind unfähig, eine Ehe zu schließen. In wiefern einfache,

„Si quis dixerit, Ecclesiam errare, cum docuit et docet juxta Evangelicam et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi, et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud matrimonium contrahere; moecharique eum, qui dimissa adultera aliam duxerit; et eam, quae dimisso adultero alii nupserit, anathema sit." Conc. Trident. sess. XXIV. de matr. can. 5, 7.

[1]) „Utrum pagani uxores accipientes in secundo vel tertio, vel ulteriori gradu sibi conjunctas, sic conjuncti debeant post conversionem suam insimul remanere, vel ab invicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulasti. Super quo taliter respondemus, quod, quum sacramentum conjugii apud fideles et infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus dicens: „Si quis frater infidelem habet uxorem, et haec consentit habitare cum eo, non illam dimittat," et in praemissis gradibus a paganis quoad eos matrimonium licite sit contractum, qui constitutionibus canonicis non arctantur, („quid enim ad nos," secundum Apostolum eundem, „de his, quae foris sunt, judicare?") in favorem praesertim Christianae religionis et fidei, a cujus perceptione per uxores, se deseri timentes, viri possunt facile revocari, fideles hujusmodi matrimonialiter copulati libere possunt et licite remanere conjuncti, quum per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur." — „Qui autem secundum ritum suum legitimam repudiavit uxorem, quum tale repudium veritas in evangelio reprobaverit, nunquam ea vivente licite poterit aliam, etiam ad fidem Christi conversus, habere, nisi post conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum ipso, aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum. In quo casu restitutionem petenti, quamvis de injusta spoliatione constaret, restitutio negaretur, quia secundum Apostolum frater aut soror non est hujusmodi subjectus servituti." Decretal. IV. 19, 8.

„Quaeritur a Theologis, et Canonici juris eo Consultis, quando solvatur matrimonium contractum ab Hebraeo cum Hebraea, quae se convertere recusat; et quando conversus novum matrimonium cum muliere Christiana, et quando Hebraeus cum Hebraea contrahere possit: Quod ad conversum attinet, quidam volunt, praecedens matrimonium dissolvi quoad vinculum, statim ac infidelis renuit fidem Christianam amplecti, aut intra terminum seu temporis spatium praefixum in interpellatione, quae illi facta est nullum responsum praebet. Alii vero putant, matrimonium solvi, quando conversus aliud matrimonium celebrat cum Christiana. Quae opinio in praesenti communior est inter Theologos et Canonici juris peritos et in praxi eam sequitur Congregatio Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalium Decretorum Concilii Tridentini Interpretum." Benedict. XIV. „Apostolici."

emissa eum per exceptionem sortiantur effectum, ut matrimonium irritent, secundum statuta ordinum a Sede Apostolica approbata dijudicandum est [1]).

10. Cultus inter baptizatos et non baptizatos disparitas.

§. 25.

Inter baptizatos et eos, qui regenerationis sacramentum haud susceperunt, matrimonium consistere nequit.

11. Consanguinitas.

§. 26.

Qui in linea recta aut in quarto vel proximiori quodam lineae transversae gradu consanguinei sunt, validum inter se matrimonium contrahere non possunt, neque refert, an consanguinitas ex copula licita vel illicita exorta sit [2]).

12. Cognatio spiritualis.

§. 27.

Cognatio spiritualis, quae ex baptismo et confirmatione oritur, dirimit matrimonium inter sacramenti dispensatorem et baptizatum vel confirmatum, nec non baptizati vel confirmati parentes, inter patrinum quoque et baptizatum vel confirmatum, nec non baptizati vel confirmati parentes [3]).

in einer Ordensgemeinde abgelegte Gelübde ausnahmsweise die Ungiltigkeit der Ehe bewirken, muß nach den vom heiligen Stuhle gutgeheißenen Ordensstatuten beurtheilt werden.

§. 25.

Zwischen Getauften und Solchen, welche das Sacrament der Wiedergeburt nicht empfangen haben, kann keine Ehe zu Stande kommen. 10. Religiöse Verschiedenheit zwischen Getauften und Ungetauften

§. 26.

Blutsverwandte in der geraden Linie oder aber im vierten oder einem näheren Grade der Seitenlinie können mit einander keine giltige Ehe eingehen. Ob die Verwandtschaft aus ehelicher oder unehelicher Geburt entstanden sey, macht keinen Unterschied. 11. Blutsverwandtschaft.

§. 27.

Die geistliche Verwandtschaft, welche durch die Taufe und Firmung begründet wird, hindert die Ehe zwischen dem Ausspender des Sacramentes und dem Täuflinge oder Firmlinge, so wie den Eltern desselben, dann zwischen den Pathen und dem Täuflinge oder Firmlinge, so wie den Eltern desselben. 12. Geistliche Verwandtschaft.

[1]) „Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto: et oppositum nil aliud esse, quam damnare matrimonium, posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum; anathema sit: cum Deus id recte petentibus non deneget, nec patiatur, nos supra id, quod possumus, tentari.“ Conc. Trident sess. XXIV. can. 9.

„Antiquae concertationi finem cupientes imponere, ac animarum periculis inde provenientibus salubriter providere, de fratrum nostrorum consilio praesenti declaramus edicto, quod, licet votum solennizatum per sacri susceptionem ordinis, quantum ad impediendum matrimonium contrahendum, ac ad dirimendum, si post contractum fuerit, secundum statuta canonum sit efficax reputandum, ad dissolvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, quum nec jure divino, nec per sacros reperiamus canones hoc statutum, invalidum, est censendum.“ Extrav. Joann. XXII. 6.

[2]) „Prohibitio quoque copulae conjugalis quartum consanguinitatis et affinitatis gradum de cetero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari.“ Decretal. IV. 14, 8.

„Vir, qui a stipite quarto gradu et mulier, quae ex alio latere distat quinto secundum regulam approbatam, qua dicitur: quoto gradu remotior differt a stipite et a quolibet per aliam lineam descendentium ex eodem, licite possunt matrimonialiter copulari.“ Decretal. IV. 14, 9.

[3]) „Docet experientia, propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis ignoranter contrahi matrimonia, in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel ea non sine magno scandalo dirimuntur. Volens itaque sancta Synodus huic incommodo providere, et a cognationis spiritualis impedimento incipiens, statuit, ut unus tantum sive vir, sive mulier, juxta sacrorum canonum instituta, vel ad summum unus et una baptizatum de baptismo suscipiant; inter quos ac baptizatum ipsum et illius patrem et matrem, nec non inter baptizantem et baptizatum, baptizatique patrem ac matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur. Parochus, antequam ad baptismum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos spectabit, sciscitetur, quem vel quos elegerint, ut baptizatum de sacro fonte suscipiant; et eum vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, et in libro eorum nomina describat, doceatque eos, quam cognationem contraxerint; ne ignorantia ulla excusari

§. 28.

13. Cognatio affinitasque civilis.

Adoptio, qualis arrogationi seu adoptioni perfectae juris Romani quoad essentialia respondet, secundum nunc vigentem Ecclesiae praxin, etiam postquam dissoluta fuerit, matrimonium dirimit inter adoptantem adoptatumque et ab adoptato descendentes sub paterna ejus potestate adoptionis tempore constitutos, nec non inter adoptantem adoptatique uxorem et adoptatum vicissim adoptantisque uxorem. Praeterea quamdiu adoptio perdurat, inter adoptatum et adoptantis liberos carnales, legitimos, sub potestate paterna constitutos matrimonium consistere nequit [1]).

§. 28.

Eine Annahme an Kindesstatt, welche der Arrogation oder vollständigen Adoption des römischen Rechtes im Wesentlichen entspricht, hindert nach der jetzt bestehenden Uebung der Kirche, auch nachdem sie aufgehoben worden ist, das Zustandekommen einer Ehe zwischen dem Adoptirenden und dem Adoptirten, so wie jenen Nachkommen des letzteren, welche zur Zeit der Adoption unter dessen väterlicher Gewalt standen; dann zwischen dem Adoptirenden und der Gattin des Adoptirten wie auch dem Adoptirten und der Gattin des Adoptirenden. Ueberdieß kann, so lange die Adoption währt, zwischen dem Adoptirten und des Adoptirenden leiblichen, rechtmäßigen unter der väterlichen Gewalt stehenden Kindern keine giltige Ehe geschlossen werden. 13. Bürgerliche Verwandtschaft.

§. 29.

Adoptio juris Austriaci.

Adoptio juris Austriaci intra praefatos terminos matrimonium dirimit, quoties adoptatus paternae adoptantis potestati subjiciatur vel in ejusdem domum filiorumfamilias ad instar cohabitaturus recipiatur. Quodsi autem neque paternae adoptantis potestati subjiciatur neque in ejusdem domum cohabitaturus recipiatur, adoptio juris Austriaci imperfectae aequi-

§. 29.

Die Annahme an Kindesstatt des österreichischen Gesetzes hindert inner den gedachten Gränzen die Giltigkeit der Ehe, wofern das Wahlkind der väterlichen Gewalt des Adoptirenden unterstellt oder in dessen Haus, um mit ihm wie das Kind mit den Eltern zusammenzuleben, aufgenommen wird. Wenn es aber weder unter die väterliche Gewalt des Adopti- Annahme an Kindesstatt des österreichischen Gesetzes.

valeant. Quodsi alii, ultra designatos, baptizatum tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant, constitutionibus, in contrarium facientibus, non obstantibus. Si parochi culpa vel negligentia secus factum fuerit, arbitrio Ordinarii puniatur. Ea quoque cognatio, quae ex confirmatione contrahitur, confirmantem et confirmatum, illiusque patrem et matrem, ac tenentem non egrediatur: omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impedimentis omnino sublatis.“ Conc. Trident. sess. XXIV. de matr. cap. 2.

[1]) „Et haec adeo vera sunt, ut, quamvis per adoptionem parentum liberorumve loco sibi esse coeperint, non possint inter se matrimonio conjungi: in tantum, ut etiam dissoluta adoptione idem juris maneat. Itaque eam, quae tibi per adoptionem filia vel neptis esse coeperit, non poteris uxorem ducere, quamvis eam emancipaveris.“ Instit. de nupt. I. 10.

„Adoptivus filius, si emancipetur, eam, quae patris adoptivi uxor est, ducere non potest, quia novercae locum habet. Item, si quis filium adoptaverit, uxorem ejusdem (quae nurus loco est) ne quidem post emancipationem filii ducere potest: quoniam aliquando nurus ejus fuit.“ Digest. de rit. nupt. XXIII. 2, 14.

„Per adoptionem quaesita fraternitas eo usque impedit nuptias, donec manet adoptio, ideoque eam, quam pater meus adoptavit et emancipavit, potero uxorem ducere. Aeque et si me emancipato illam in potestate retinuerit, poterimus jungi matrimonio. Itaque volenti generum adoptare, suadetur, ut filiam emancipet. Similiter suadetur ei, qui nurum velit adoptare, ut emancipet filium.“ Ibidem. 2, 17.

„Si qua per adoptionem soror mihi esse coeperit, quamdiu durat adoptio, inter me et ipsam nuptiae consistere non possunt.“ Decretal. IV. 12, 1.

„Ejus vero mulieris, quam pater tuus adoptavit, filiam non videris impediri uxorem ducere, quia neque naturali, neque civili jure tibi conjungitur.“ Instit. de nupt. I. 10.

paranda est et nullum matrimonii impedimentum involvit [1]).

§. 30.

14. Affinitas ex copula licita.

Matrimonium consummatum inter unam partem et alterius quartum usque inclusive gradum consanguineos affinitatem parit, qua irritatur matrimonium inter eosdem initum [2]).

§. 31.

15. Affinitas ex copula illicita.

Concubitus extra matrimonium habitus dirimit matrimonium contrahendum inter unam partem et alterius consanguineos in primo vel secundo gradu [3]).

§. 32.

Affinitas supervenions.

Conjux, qui cum alterius consanguineis in primo vel secundo gradu copula carnali culpose jungitur, privatur jure debitum conjugale petendi, donec dispensationem obtinuerit.

renden kömmt, noch zu dessen Hausgenossen wird, so ist die Adoption des österreichischen Gesetzes der unvollkommenen gleichzustellen, und bringt kein Ehehinderniß mit sich.

§. 30.

14. Schwägerschaft aus erlaubtem Umgange.

Eine vollzogene Ehe bewirkt zwischen dem Einen Gatten und den Blutsverwandten des anderen bis einschlußweise zum vierten Grade eine Verschwägerung, in Folge derer eine zwischen denselben eingegangene Ehe nichtig ist.

§. 31.

15. Schwägerschaft aus unerlaubtem Umgange.

Eine außereheliche Geschlechtsvermischung hindert das Zustandekommen einer Ehe zwischen dem Einen Theile und des anderen Blutsverwandten im ersten und zweiten Grade.

§. 32.

Hinzutretende Schwägerschaft.

Der Gatte, welcher mit Blutsverwandten des anderen im ersten oder zweiten Grade unerlaubten Umgang pflegt, verliert dadurch das Recht, die eheliche Pflicht zu fordern, bis ihm Nachsicht gewährt worden ist.

---

[1]) „Si quaestio incidat sive in tribunali ecclesiastico, sive etiam in Synodo, an in hoc vel illo casu adsit impedimentum cognationis legalis, necessario recurrendum erit ad leges civiles atque ad earumdem normam controversia decidenda. Disputant e. g. doctores, num praefata ad matrimonium obstacula a sola inducantur adrogatione, an etiam ab adoptione simplici et imperfecta. — Tam prioris quam posterioris sententiae patroni unice insistunt juris civilis textibus, quos de qualibet adoptione indiscriminatim loqui, defensores primae sententiae autumant; aliis ex adverso opinantibus, eos de sola adrogatione intelligendos. De hac quaestione actum fuit in sacra congregatione concilii die 25. Septembris 1734. Nihil tamen ex decisione, quae tunc prodiit, potest concludenter ad rem evinci. — Itaque, cum indecisa adhuc remaneat controversia, si de ea in Synodo agendum foret, ex solis juris civilis sanctionibus potest definiri.“ Bened. XIV. de syn. dioeces. lib. IX. cap. 10. n. 5.

„Adoptivae sororis filiam possum uxorem ducere: cognata enim mea non est filia ejus: quia avunculus nemo fit per adoptionem. Et eae demum cognationes contrahuntur in adoptionibus, quae legitimae sunt, id est, quae agnatorum jus habent.“ Digest. de rit. nupt. XXIII. 2, 12. Ex hoc textu clarissime patet, secundum juris Romani sanctiones adoptionem imperfectam non posse involvere matrimonii impedimentum: etenim cognatio, que legitima sit, id est, quae agnatorum jus habeat, ab eo contrahi nequit, qui in patris adoptivi familiam non transit.“

„Imperfecta est, quando fit sine rescripto principis supremi sed auctoritate inferioris magistratus nec adoptatus cum filiis transit in potestatem adoptantis. Dubitatur, an cognatio legalis oriatur etiam ex adoptione imperfecta. Affirmant Pal. Pontius Tol. etc. apud Salm. Sed probabilius dicunt S. Thom. Sanch. Salm. cum aliis oriri tantum ex adoptione perfecta“. S. Alphons. Lig. theol. mor. lib. VI. n. 1027.

[2]) „Super eo igitur, quod pater et filius cum matre et filia et duo cognati cum duabus cognatis, avunculus et nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia: taliter tibi duximus respondendum, quod, licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris et omnes consanguinei uxoris sint viri affines, inter consanguineos tamen uxoris et viri ex eorundem, scilicet viri et uxoris conjugio, nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri.“ Decretal. IV. 14, 5.

[3]) „Praeterea s. Synodus, eisdem et aliis gravissimis de causis adducta, impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, et matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum, qui in primo et secundo gradu conjunguntur, restringit: in ulterioribus vero gradibus statuit, hujusmodi affinitatem matrimonium postea contractum non dirimere.“ Conc. Trid. sess. XXIV. de matr. cap. 4.

§. 33.

6. Justitia publicae honestatis ex matrimonio rato non consummato,

Matrimonium ratum, non consummatum, conjugem, qui supervixerit, aut in saeculo remanserit, inhabilem reddit ad matrimonium ineundum cum alterius consanguineis quartum usque inclusive gradum.

§. 34.

x matrimonio invalide contracto non consummato,

Matrimonium invalide contractum non consummatum, nisi propter defectum consensus nullum sit, impedit, ne conjugium subsistat inter unam partem et alterius consanguineos quartum usque inclusive gradum.

§. 35.

ex sponsalibus.

Sponsalia valide et pure inita obstant, ne sponsorum alter cum alterius consanguineis in primo gradu matrimonium contrahat. Idem operantur sponsalia sub honesta conditione contracta, postquam eadem purificata fuerit [1]).

§. 33.

16. Forderung der öffentlichen Sittlichkeit aus einer giltigen, doch nicht vollzogenen Ehe,

Eine giltige, doch nicht vollzogene Ehe macht den überlebenden oder weltlich gebliebenen Theil unfähig, mit des anderen Blutsverwandten bis einschlußweise zum vierten Grade sich ehelich zu verbinden.

§. 34.

aus einer ungiltig geschlossenen und nicht vollzogenen Ehe,

Eine ungiltig geschlossene und nicht vollzogene Ehe hindert, außer wenn der Grund der Nichtigkeit in dem Mangel der Einwilligung liegt, die Verehelichung des Einen Theiles mit den Blutsverwandten des anderen bis einschlußweise zum vierten Grade.

§. 35.

aus einem Eheverlöbnisse.

Ein giltig und unbedingt eingegangenes Eheverlöbniß hindert, daß zwischen dem Einen Verlobten und des anderen Blutsverwandten im ersten Grade eine Ehe zu Stande komme. Dieselbe Wirkung äußert ein unter einer ehrbaren Bedingung geschlossenes Verlöbniß, sobald der Bedingung Genüge geleistet ist.

§. 36.

17. Adulterium.

Inter eos, qui adulterio se polluerunt, matrimonium valide contrahi nequit, quando altero adhuc vivente conjuge matrimonii ineundi fidem sibi dederint vel matrimonium de facto inire attentaverint, aut quando vel una tantum pars ea intentione, ut cum altera matrimonio jungi queat, in mortem conjugis, cujus jura adulterio violavit, machinata fuerit effectu secuto.

§. 36.

17. Ehebruch.

Zwischen zwei Personen, welche mit einander Ehebruch getrieben haben, kann keine Ehe geschlossen werden, wofern dieselben bei Lebzeiten des anderen Gatten einander die Ehe versprochen oder sogar gewagt haben, mit einander thatsächlich eine Ehe zu schließen, oder wofern auch nur Ein Theil, um sich mit dem anderen verehelichen zu können, dem Gatten, dessen Rechte er durch den Ehebruch verletzt, mit Erfolg nach dem Leben gestellt hat.

§. 37.

18. Conjugicidium.

Conjugicidium inter conjugem ejusdem reum et personam, cum qua ad crimen patrandum conspiravit, matrimonium invalidum efficit, quando vel una tantum pars facinus ea inten-

§. 37.

18. Gattenmord.

Der Gattenmord hindert die Ehe zwischen dem desselben schuldigen Gatten und der Person, mit welcher er zur Vollbringung des Verbrechens zusammengewirkt hat, wofern auch nur

---

[1]) „Justitiae publicae honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacunque ratione valida non erunt, s. Synodus prorsus tollit; ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest hujusmodi prohibitio absque dispendio observari.“ Conc. Trident. sess. XXIV. de matr. cap. 3.

„Sane si praefata puella ante desponsationem septimum annum compleverat, licet praedictus vir a desponsatione praedictae puellae ipso jure fuerit absolutus, quum ea in eum consentire noluerit, inhonestum tamen videtur, ut matrem ejus habeat, cujus filia fuit sibi desponsata.“ Decretal. IV. 2, 5.

tione perpetraverit, ut cum altera matrimonium inire possit [1]).

19. Clandestinitas.

§. 38.

Ad matrimonium valide ineundum requiritur, ut contrahentes coram parocho proprio utriusque vel unius partis aut alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia et duobus vel tribus testibus consensum declarent. In iis tamen Imperii partibus, pro quibus Sancta Sedes instructionem dd. 30. April. 1841 edidit, absentia parochi catholici quoad matrimonia inter Catholicos et Christianos non catholicos ad ipsa irritanda non sufficit [2]).

Domicilium verum et quasi domicilium.

§. 39.

Proprius nupturientium parochus est is, in cujus parochia verum aut quasi domicilium habent.

Ein Theil die That in der Absicht verübte, dadurch seine Verehelichung mit dem anderen möglich zu machen.

19. Heimlichkei

§. 38.

Zur Giltigkeit der Ehe ist erforderlich, daß die Ehewerber vor dem eigenen Pfarrer Beider oder Eines von Beiden, oder Einem Priester, welcher hiezu von dem Pfarrer oder von dem Bischofe der Diöcese ermächtiget worden ist, und vor zwei oder drei Zeugen ihre Einwilligung erklären. Doch kann in jenen Theilen des Kaiserthumes, für welche der heilige Stuhl die Anweisung vom 30. April 1841 erlassen hat, die Abwesenheit des katholischen Pfarrers bei Ehen zwischen Katholiken und nichtkatholischen Christen nicht hinreichen, um ein Hinderniß der Giltigkeit zu bewirken.

Eigentlicher u uneigentlicher Wohnsitz.

§. 39.

Der Brautleute eigener Pfarrer ist jener, in dessen Pfarrbezirke sie ihren eigentlichen oder uneigentlichen Wohnsitz haben.

---

[1]) „Si qua mulier in mortem mariti sui cum aliis consiliata est et ipse aliquemillorum se defendendo occiderit, potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere; ipsa autem insidiatrix poenitentiae absque spe conjugii stet subjecta.“ Decretal. IV. 19, 1.

[2]) „Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata et vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit; et proinde jure damnandi sint illi, ut eos s. Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant, quique falso affirmant, matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse: nihilominus s. Dei Ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit; verum, cum s. Synodus animadvertat, prohibitiones illas propter hominum inobedientiam jam non prodesse, et gravia peccata perpendat, quae ex eisdem clandestinis conjugiis ortum habent; praesertim vero eorum, qui in statu damnationis permanent, dum priori uxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, et cum ea in perpetuo adulterio vivunt, cui malo cum ab Ecclesia, quae de occultis non judicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur; ideireo sacri Lateran. Conc. sub Innoc. III. celebrati vestigiis inhaerendo praecipit, ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus festivis in ecclesia inter missarum solemnia publice denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum; quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ab celebrationem matrimonii in facie Ecclesiae procedatur.“

„Qui aliter quam praesente, parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi, seu Ordinarii licentia et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos s. Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit: et hujusmodi contractus irritos et nullos esse decernit, prout eos praesenti decreto irritos facit et anullat.“

. . . . . „statuitque benedictionem a proprio parocho fieri, neque a quoquam, nisi ab ipso parocho vel ab Ordinario licentiam ad praedictam benedictionem faciendam alii sacerdoti concedi posse; quacunque consuetudine etiam immemorabili, quae potius corruptela dicenda est, vel privilegio non obstante.“ Concil. Trident. sess. XXIV. de matr. cap. 1.

„Qui autem nupturi erunt, a sacerdote benedicti nubere audeant, nec aliter praesumant.“ Decret. caus. 33. qu. 1 et 2, c. 19.

§. 40.

Domicilium verum ibi locorum est, ubi quis habitationem suam vel unice vel principaliter figit, ita, ut peregrinari dicatur, quando ibi non commoretur. Quamdiu hoc in loco habitationem sibi vel familiae suae destinatam retinet, absentia longior licet, per se sumta, non sufficit ad efficiendam domicilii veri translationem. Ubi quis duraturam figere sedem haud quidem intendit, verumtamen talem habitat in finem, ad quem assequendum longior commoratio requiritur, ibi quasi domicilium habet.

§. 41.

Uxor, ubi maritus; minorennes, ubi parentes, nutritii, tutor, verum habent domicilium. Locus, ubi e. gr. uxor servitia praestat, aut minorennis studiorum ergo commoratur vel persona militaris stativa habet, ipsorum quasi domicilium reputandus est. Quinam minorennis censendus vel minorennibus quoad relationes juridicas aequiparandus sit, juxta legem Austriacam dijudicandum venit.

§. 42.

Officiales publici nec non ii, qui ad servitia quaecunque publica in dies vitae assumti sunt, domicilium verum eo habent in loco, ubi ad muneris servitiive sui ordinarii partes explendas habitant. Quando alio in loco ad extraordinarium deputantur ministerium, quod pro sua natura longiorem postulat moram, ibi quasi domicilium acquirunt.

§. 43.

Qui hominis privati, societatis aut instituti cujusdam servitiis se mancipat, quasi domicilium acquirit in loco, ubi ad servitia haecce praestanda habitat. Haud ea tamen sint oportet,

§. 40.

Der eigentliche Wohnsitz ist an dem Orte, wo Jemand seine Wohnung ausschließlich oder vorzugsweise aufschlägt, so daß man nicht sagen kann, er sei daheim, wenn er sich dort nicht aufhält. So lange er an diesem Orte eine für ihn oder seine Hausgenossen bestimmte Wohnung beibehält, reicht eine, wenn auch längere Abwesenheit für sich genommen nicht hin, um die Uebertragung des eigentlichen Wohnsitzes zu bewirken. Wo Jemand zwar keine bleibende Niederlassung beabsichtiget, aber doch zu einem Zwecke wohnt, dessen Erreichung einen längeren Aufenthalt nothwendig macht, dort hat er einen uneigentlichen Wohnsitz.

§. 41.

Der eigentliche Wohnsitz der Gattin ist dort, wo der Gatte, und der des Minderjährigen dort, wo dessen leibliche, Wahl- oder Pflegeeltern oder der Vormund ihren eigentlichen Wohnsitz haben. Der Ort, wo z. B. die Gattin in Dienstverhältnissen steht, der Minderjährige sich als Studirender aufhält oder als Militärperson seinen Standort hat, ist ihr uneigentlicher Wohnsitz. Wer als minderjährig zu betrachten, oder den Minderjährigen rechtlich gleichzustellen sei, ist hiebei nach dem österreichischen Gesetze zu beurtheilen.

§. 42.

Staatsbeamte oder Solche, welche in was immer für öffentliche Dienste auf Lebenszeit getreten sind, haben ihren ordentlichen Wohnsitz dort, wo sie zur Ausübung ihrer Amts- oder Dienstespflichten wohnhaft sind. Wofern sie an einem anderen Orte zu außerordentlichen Dienstleistungen, welche ihrer Natur nach längere Zeit erheischen, verwendet werden, erlangen sie an demselben einen uneigentlichen Wohnsitz.

§. 43.

Wer bei einer Privatperson, einer Anstalt oder Gesellschaft auf längere oder unbestimmte Zeit in Dienste tritt, erlangt dadurch an dem Orte, wo er zur Leistung dieser Dienste sich

quae continuam habitationis mutationem inferant. Neque ratione servitiorum, quorum quis tenore herum quoad habitationem sequi debet, loco, quo herus domicilium non habet, domicilium acquiri potest.

§. 44.

Casu, quo quis extra locum domicilii veri in aliis adhuc parochiis domus ejus usibus destinatas instructasque possideat, in illo tantum horum locorum quasi domicilium habet, ubi vel quovis anno per notabile tempus commorari solet, vel tempore, quo locum qua domicilium asserit, per sex ad minimum septimanas habitat.

§. 45.

Eorum, qui neque verum, neque quasi domicilium habent, parochus proprius is est, in cujus parochia commorantur.

§. 46.

Competens personarum militarium parochus.

Proprius personarum ad militiam vagam pertinentium parochus est capellanus et respective superior castrensis juxta tenorem facultatum a Sancta Sede concessarum. Qui militiae stabili annumerantur, parochum domicilii adeant oportet.

§. 47.

Licentia tacite concessa et mere praesumta.

Quod licentia matrimonio assistendi ab eo, cui competit (§. 38), tacite collata sit, foederis conjugalis valori haud obest; attamen absque urgentissima quadam necessitate copulationem non peragat, cui a parocho vel ab Ordinario ipso facultas expresse haud facta sit. Licentia mere praesumta non sufficit; neque juvat, quod delegandi jus habens de ea requisi-

aufhält, einen uneigentlichen Wohnsitz. Nur dürfen die Dienstleistungen nicht so beschaffen seyn, daß sie eine stete Veränderung des Aufenthaltes mit sich bringen; auch kann durch ein Dienstverhältniß, in Folge dessen man dem Aufenthalte des Dienstherrn zu folgen hat, dort, wo dieser keinen Wohnsitz hat, kein Wohnsitz erworben werden.

§. 44.

Im Falle, daß Jemand außer dem Orte seines eigentlichen Wohnsitzes noch in anderen Pfarrbezirken Häuser mit einer für ihn bestimmten, eingerichteten Wohnung besitzt, hat er nur an jenem dieser Orte einen uneigentlichen Wohnsitz, wo er sich jährlich eine beträchtliche Zeit hindurch aufzuhalten pflegt, oder wo er zur Zeit, da er den Ort als seinen Wohnsitz geltend macht, durch wenigstens sechs Wochen wohnhaft ist.

§. 45.

Für Jene, welche weder einen eigentlichen noch einen uneigentlichen Wohnsitz haben, ist der Pfarrer, in dessen Bezirke sie sich eben aufhalten, der zuständige.

§. 46.

Zuständigkeit d. Militärpersonen.

Zuständiger Pfarrer der zur militia vaga gehörigen Personen ist der Feldcaplan und beziehungsweise der Feldsuperior nach Maßgabe der von dem heiligen Stuhle gewährten Vollmachten. Jene, welche der militia stabilis beigezählt werden, haben sich an den Pfarrer ihres Wohnsitzes zu wenden.

§. 47.

Stillschweigend und bloß vermuthete Erlaubniß.

Daß die Ermächtigung zur Vornahme der Trauung von dem Berechtigten (§. 38) stillschweigend ertheilt worden ist, schadet der Giltigkeit des Ehebundes nicht. Doch verrichte außer dem Drange der äußersten Nothwendigkeit Niemand eine Trauung, wenn er hiezu nicht von dem Pfarrer oder dem Bischofe selbst ausdrücklich die Ermächtigung empfangen hat. Eine

tus reapse eam concessurus fuisset, aut rem postmodum ratam habeat.

§. 48.

subdelegandi jus.

Qui licentiam matrimonio assistendi pro universitate casuum accepit, eam pro singulis casibus alii sacerdoti concedere potest. Qui licentiam istam pro singulo casu accepit, jure subdelegandi caret, nisi expresse ipsi collatum sit.

§. 49.

decisio de parochi competentia.

Quando ex quacunque ratione dubium emergat, cuinam animarum curatori jus matrimonio assistendi competat, res ad Episcopum deferenda ac ejus decisio vel ordinatio exspectanda est.

§. 50.

Matrimonium per procuratorem contractum.

Consensus declaratio per procuratorem facta valida est, quando hanc in rem ei mandatum speciale, personam futuri conjugis sufficienter determinans, collatum, neque tempore forsan, quo mandantis nomine matrimonium contractum sit, revocatum jam fuerit. Parochus tamen matrimonium per procuratorem ineundum nullatenus admittat, nisi Episcopus facultatem expresse concesserit.

§. 51.

20. Conditio.

An consensus sub conditione datus causa efficiens matrimonii sit, a conditionis impletione dependet.

§. 52.

Quando conditio versetur circa futurum contingens, vel non contingens, matrimonium suspenditur, usque dum conditio impleatur. Quod si non impleatur, consensus dati effectus cessat. Quando consensus alligatur conditioni de praesenti vel de praeterito, matrimo-

bloß vermuthete Erlaubniß ist unzureichend, und bleibt es auch in dem Falle, daß der Berechtigte, wenn man darum nachgesucht, sie wirklich ertheilt hätte, oder nachträglich seine Gutheißung ausspräche.

§. 48.

Recht zu subdelegiren.

Wer die Erlaubniß zu trauen für eine Gesammtheit von Fällen erhalten hat, kann dieselbe für einzelne Fälle auf einen anderen Priester übertragen. Wer diese Erlaubniß nur für einen einzelnen Fall erhalten hat, entbehrt des Rechtes zu subdelegiren, wenn dasselbe ihm nicht ausdrücklich ist zugetheilt worden.

§. 49.

Entscheidung über die Zuständigkeit des Pfarrers.

Erscheint es aus was immer für einem Grunde zweifelhaft, welcher Seelsorger zur Vornahme der Trauung berechtiget sei, so ist die Sache vor den Bischof zu bringen und die Entscheidung oder Anordnung desselben abzuwarten.

§. 50.

Eingehung der Ehe durch einen Bevollmächtigten.

Die durch einen Bevollmächtigten erklärte Einwilligung ist giltig, wenn ihm hiezu eine besondere, die Person des künftigen Gatten hinreichend bestimmende Vollmacht ausgestellt worden und dieselbe zur Zeit, als die Ehe im Namen des Machtgebers eingegangen wird, nicht etwa schon widerrufen ist. Doch hat der Pfarrer in keinem Falle eine durch Bevollmächtigte abzuschließende Ehe zuzulassen, ohne daß die ausdrückliche Genehmigung von Seite des Bischofes erfolgt ist.

§. 51.

20. Bedingung.

Ob eine bedingte Einwilligung das Vorhandensein der Ehe bewirke, hängt von der Erfüllung der Bedingung ab.

§. 52.

Wenn das Eintreffen oder Nichteintreffen von etwas Zukünftigem als Bedingung gestellt wird, so bleibt die Ehe aufgeschoben, bis die Bedingung erfüllt ist. Wird dieselbe nicht erfüllt, so hört die Wirkung der gegebenen Einwilligung auf. Wenn die Einwilligung an etwas Gegen-

nium validum est vel non, prout conditio impleta jam sit, vel non.

§. 53.

Irritus esset consensus, qui alligaretur conditioni substantiae matrimonii repugnanti. Conditiones impossibile quidpiam aut immorale, quod matrimonii substantiae haud repugnat, continentes pro non adjectis habendae sunt [1]).

§. 54.

Qui ante conditionem impletam matrimonium consummat, eo ipso conditioni nuntium mittit [2]).

§. 55.

Ut consensus sub conditione detur, non nisi de expressa Episcopi licentia admitti potest. Conditiones, quae in consensus declaratione haud exprimuntur, pro non appositis habendae sunt.

Impedimenta impedientia:

§. 56.

Ecclesia matrimoniorum et decori et puritati omni ex parte provisura, nec tamen consultum ducens, ut impedimentorum dirimentium numerus nimis augeatur, de matrimonio constitutiones edidit, pro quibus obedientiam postulat, quarum tamen transgressio matrimonii nullitatem minime involvit.

wärtiges oder Vergangenes als an ihre Bedingung geknüpft ist, so ist die Ehe giltig oder ungiltig, je nachdem die Bedingung bereits erfüllt ist oder nicht.

§. 53.

Eine Einwilligung, welche an eine dem Wesen der Ehe widerstreitende Bedingung geknüpft würde, wäre nichtig. Bedingungen, welche etwas Unmögliches oder etwas Unsittliches, doch dem Wesen der Ehe nicht Widerstreitendes zum Gegenstande haben, sind als nicht beigesetzt zu betrachten.

§. 54.

Wer vor Erfüllung der beigesetzten Bedingung die Ehe vollzieht, leistet dadurch auf die Bedingung Verzicht.

§. 55.

Eine bedingte Erklärung der Einwilligung kann nur mit ausdrücklicher Erlaubniß des Bischofes zugelassen werden. Bedingungen, welche bei der Erklärung der Einwilligung nicht ausgedrückt werden, sind als nicht beigesetzt zu betrachten.

§. 56.

Hinderni einer erlau Eheschließu

Während die Kirche für die Würde und Reinheit der Ehe in jeder Beziehung sorgen wollte, hielt sie es nicht gerathen, die Zahl der trennenden Hindernisse zu sehr zu mehren. Daher hat sie über die Ehe Anordnungen erlassen, für welche sie Gehorsam fordert, deren Uebertretung aber die Ungiltigkeit der Ehe nicht nach sich zieht.

[1]) „Si conditiones contra substantiam conjugii inserantur, puta, si alter dicat alteri: „contraho tecum, si generationem prolis evites," vel: „donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem, aut: si pro quaestu adulterandam te tradas," matrimonialis contractus, quantumcunque sit favorabilis, caret effectu; licet aliae conditiones appositae in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi." Decretal. IV. 5, 7.

[2]) „Quicunque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit et eam relinquere voluerit, dicimus quod frangatur conditio et desponsatio irrefragabiliter teneatur." Decretal. IV. 5, 1.

„Si vero aliquis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri praestiterit: „Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris," reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod juramento sibi dari petiit, non acceperit in uxorem, nisi consensus de praesenti aut carnalis sit inter eos commixtio subsecuta." Decretal. IV. 5, 3.

„Consultationi tuae taliter respondemus, quod cum liquido constet, quod post contracta sponsalia carnalis est inter eos copula subsecuta, pro matrimonio est praesumendum, quia videtur conditione apposita recessisse." Decretal. IV. 5, 6.

1. Sponsalia.

§. 57.

In quantum et quamdiu sponsalia obligationem ad matrimonium contrahendum inducunt, illicitas reddunt nuptias, quascunque sponsorum alter cum tertia quadam persona contrahit.

Votum simplex.

§. 58.

Vota simplica obedientiae, paupertatis et castitatis in religiosa quadam congregatione emissa, nec non votum simplex perpetuae castitatis, religionis, ordinis sacri et coelibatus eisdem ligatos haud sinunt matrimonium licite contrahere.

Tempus sacratum.

§. 59.

A prima Dominica Adventus usque ad festum Epiphaniae Domini inclusive, et a feria quarta Cinerum usque ad Dominicam in Albis inclusive prohibitum est, nuptias celebrare [1]).

Bannus nuptialis.

§. 60.

Matrimonium, antequam contrahatur, a parocho sponsi ac sponsae tribus diebus dominicis vel festivis inter missarum solemnia publice denuntiandum et omnis, cui inpedimentum aliquod notum, ad revelandum istud monendus est. Persona nupturientium expresso utriusque nomine baptismali, cognomine, loco nativitatis, aetate, conditione ac domicilio adcurate determinetur.

§. 61.

Si sponsus vel sponsa non tantum verum, sed etiam quasi domicilium habet, trina proclamatio tam a parocho veri, quam a parocho quasi domicilii eorum instituenda est. Quando autem contingat, ut persona quaedam praeter

[1]) „Ab Adventu Domini nostri Jesu Christi usque in diem Epiphaniae, et a feria quarta Cinerum usque in octavam Paschatis inclusive, antiquas solemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus observari, sancta Synodus praecipit, in aliis vero temporibus nuptias solemniter celebrari permittit: quas Episcopi, ut ea, qua decet modestia et honestate fiant, curabunt; sancta enim res est matrimonium et sancte tractandum." Conc. Trident. sess. XXIV. cap. 10.

§. 57.

1. Eheverlöbniß.

In so weit und so lange die Eheverlöbnisse eine Verbindlichkeit zu Eingehung der Ehe hervorrufen, machen sie jede Ehe unerlaubt, welche von Einem der Verlobten mit einer dritten Person eingegangen wird.

§. 58.

2. Einfache Gelübde

Jene einfachen Gelübde des Gehorsames, der Armuth und der Keuschheit, welche in einer Ordensgemeinde abgelegt worden sind, dann das einfache Gelübde, immerwährende Keuschheit zu bewahren, in einen geistlichen Orden zu treten, die höheren Weihen zu empfangen, niemals eine Ehe zu schließen, verstatten nicht, daß Diejenigen, für welche sie verpflichtende Kraft haben, erlaubterweise das Band der Ehe knüpfen.

§. 59.

3. Geheiligte Zeit

Es ist verboten, in der Zeit vom ersten Adventsonntage bis einschließlich zum Feste der Erscheinung des Herrn, dann vom Aschermittwoche bis einschließlich zum ersten Sonntage nach Ostern eine Ehe einzugehen.

§. 60.

4. Aufgebot.

Bevor die Ehe geschlossen wird, ist die beabsichtigte Eingehung derselben von dem Pfarrer des Bräutigams und der Braut an drei Sonn- oder Festtagen während der Feier des heiligen Meßopfers öffentlich zu verkündigen und Jeder, welchem etwa irgend ein Hinderniß bekannt ist, zur Entdeckung desselben aufzufordern. Die Person beider Brautleute ist durch Angabe ihres Tauf- und Familiennamens, ihres Geburtsortes, Alters, Standes und Wohnortes genau zu bestimmen.

§. 61.

Hat der Bräutigam oder die Braut sowohl einen eigentlichen als einen uneigentlichen Wohnsitz, so ist die dreimalige Verkündigung sowohl von dem Pfarrer ihres eigentlichen, als auch von dem ihres uneigentlichen Wohnsitzes

domicilium verum plus quam unum habeat quasi domicilium, sufficit, ut matrimonium a parocho veri ejusdem domicilii ac ab uno parochorum, in quorum territorio quasi domicilium habet, rite denuntietur.

§. 62.

Si sponsus vel sponsa in nulla parochiarum, ubi secundum regulas antefatas proclamatio fieri debet, per sex saltem septimanas habitet, proclamatio instituatur praeterea in Ecclesia parochiali ejus loci, ubi persona, de qua agitur, ultimo per sex saltem hebdomadas habitaverit. Peculiaribus rerum adjunctis, ne id commode fiat, obstantibus, ea de re ad Episcopum referendum est.

§. 63.

Apud eos, qui neque verum habent domicilium, neque in loco quasi domicilii per anni ad minimum tempus jam commorantur, proclamationes etiam, ubi jura indigenatum in communitate civili habentium eis competunt, et quando ejusmodi jura nullibi eis competant, quantum fieri possit, etiam in parochia loci eorum natalis instituendae sunt. Nupturiente non tantum vero, sed etiam quasi domicilio carente, proclamatio fiat tam in parochia, ubi tunc temporis commoratur, quam in loco, ubi jura indigenatum in communitate civili habentium ei competunt, aut quodsi nullibi iisdem gaudeat, quantum fieri possit, in parochia loci natalis.

§. 64.

Iterandae sunt proclamationes, quando intra sex post eas peractas menses matrimonium non contrahatur, vel et minori elapso tempore renovationem Episcopus imperet.

§. 65.

Antequam proclamationes rite institutae fuerint, matrimonium licite contrahi nequit.

vorzunehmen. Sollte es sich aber fügen, daß eine Person neben ihrem eigentlichen Wohnsitze mehr als Einen uneigentlichen Wohnsitz hätte, so genügt es, wenn die Verkündigung von dem Pfarrer ihres eigentlichen Wohnsitzes und von Einem der Pfarrer ihrer uneigentlichen Wohnsitze gehörig vorgenommen wird.

§. 62.

Wofern der Bräutigam oder die Braut in keiner der Pfarren, wo nach den vorstehenden Bestimmungen das Aufgebot stattfinden soll, durch wenigstens sechs Wochen wohnhaft ist, so muß die Verkündigung überdieß auch in der Pfarrkirche jenes Ortes geschehen, wo die betreffende Person zuletzt durch wenigstens sechs Wochen wohnhaft war. Sollten besondere Verhältnisse die Vollziehung dieser Vorschrift erschweren, so ist an den Bischof Bericht zu erstatten.

§. 63.

Bei Denjenigen, welche weder einen eigentlichen Wohnsitz haben, noch an dem Orte ihres uneigentlichen schon wenigstens Ein Jahr lang verweilen, muß das Aufgebot auch dort, wo ihnen das Heimathsrecht zusteht, oder wenn dieß ihnen nirgends zustände, wo möglich auch in der Pfarre ihres Geburtsortes vorgenommen werden. Hat aber der Ehewerber nicht nur keinen eigentlichen, sondern auch keinen uneigentlichen Wohnsitz, so geschehe die Verkündigung sowohl in dem Pfarrbezirke, wo er sich eben aufhält, als auch dort, wo ihm das Heimathsrecht zusteht, oder wenn ein solches ihm nirgends zustände, wo möglich in der Pfarrkirche seines Geburtsortes.

§. 64.

Die Verkündigungen müssen wiederholt werden, wenn die Ehe nicht binnen sechs Monaten nach Vornahme derselben geschlossen wird, oder der Bischof auch nach Ablauf einer kürzeren Zeit die Erneuerung des Aufgebotes vorschreibt.

§. 65.

Bevor das Aufgebot gehörig vollzogen ist, kann die Ehe erlaubterweise nicht eingegangen werden.

§. 66.

. Disparitas cultus ter Christianum et ostatam nec non in- r Christianum ca- holicum et noncatholicum.

Ecclesia detestatur fidelium cum apostatis conjugia; improbat quoque matrimonia inter Catholicos et Christianos non catholicos et ab ipsis ineundis suos dehortatur.

§. 67.

. Interdictum Ecclesiae.

Quando fundata adsit suspicio, nupturientibus impedimentum quoddam obstare, aut timendum veniat, nuptias magnis litibus vel scandalis, aliisve malis ansam praebituras, sacrorum Antistiti jus competit et respective obligatio incumbit, matrimonii celebrationem interdicere. Quamdiu interdictum ab eodem sublatum non sit, matrimonium contrahere illicitum est[1]).

§. 68.

Parentum consensus.

Etiam in nectendo matrimonii vinculo memores sunto filiifamilias Domini dicentis: Honora patrem tuum et matrem tuam! Praeterea prona est ad praepropera consilia juventus, nisi maturioris aetatis experientia regatur, et conjugia absque debita deliberatione inita uberem malorum continent fomitem. Quocirca illicita sunt matrimonia, quae parentibus justis ex causis assensum denegantibus contrahuntur[2]).

§. 69.

Prohibitionis legis Austriacae.

Sanctum est Christiano, potestati civili praestare obedientiam, ad quam Dominus ipse nos per Apostolum suum instituit. Eo districtius eas observet necesse est constitutiones civiles, quae ad ordinem moralem conservandum accurate concurrunt. Quamvis igitur potestas civilis, quin validum inter Christianos matrimonium contrahatur, sanctionibus suis impedire minime possit, civi tamen Austriaco haud

§. 66.

5. Religionsverschiedenheit zwischen Christen und Abtrünnigen, dann zwischen katholischen und nichtkatholischen Christen.

Die Kirche verabscheut die Ehen zwischen Christen und Solchen, welche vom Christenthume abgefallen sind. Auch mißbilligt sie die Heirathen zwischen Katholiken und nichtkatholischen Christen und mahnt ihre Kinder von Schließung derselben ab.

§. 67.

6. Verbot der Kirche.

Wenn Grund vorhanden ist, zu vermuthen, daß den Ehewerbern ein Hinderniß im Wege stehe, oder wenn die Besorgniß obwaltet, daß ihre Verehelichung zu großen Zwistigkeiten und Aergernissen oder anderem Unheile Anlaß geben werde, so steht dem Bischofe das Recht zu und liegt beziehungsweise die Pflicht ob, die Eingehung der Ehe zu verbieten. So lange er das Verbot nicht aufgehoben hat, bleibt die Eingehung der Ehe unerlaubt.

§. 68.

Zustimmung der Eltern.

Auch bei Knüpfung des Ehebandes seien Söhne und Töchter des Herrn eingedenk, welcher spricht: Ehre deinen Vater und deine Mutter! Zudem läßt die Jugend sich leicht zu unbesonnenen Schritten hinreißen, und übereilt geschlossene Ehen sind ein fruchtbarer Saame des Unheiles. Ehen also, welchen die Eltern ihre Zustimmung aus gerechten Gründen verweigern, sind unerlaubt.

§. 69.

Verbote des österreichischen Gesetzes.

Es ist dem Christen eine heilige Pflicht, der Staatsgewalt den Gehorsam zu zollen, zu welchem der Herr selbst uns durch seinen Apostel anweiset. Um so genauer soll er jene Staatsgesetze beobachten, welche den Bedingungen der sittlichen Ordnung sorgsame Beachtung schenken. Wiewohl also die Staatsgewalt durch ihre Anordnungen nicht verhindern kann, daß zwischen Christen eine giltige Ehe geschlossen werde, so

[1]) „Licet enim contra interdictum Ecclesiae ad secunda vota transire non debuerit, non est tamen conveniens, ut ob id solum sacramentum conjugii dissolvatur. Alia tamen poenitentia debebit eis imponi, quia contra prohibitionem Ecclesiae hoc fecerunt.“ Decretal. IV. 16, 2.

[2]) „Verebamur, ne Episcopi praedicti Juenin, aliorumque contra communem sapientiorum Galliae doctorum sensum idem scriptitantium auctoritate decepti non audeant in suis synodis declarare, matrimonia a filiis familias invitis ac insciis parentibus contracta, etsi illicita, valida tamen esse.“ Benedict. XIV. de synod. dioeces. IX. 11. n. 5.

licet, negligere praescriptiones, quas lex Austriaca de civilibus matrimonii effectibus statuit [1]).

Quatenus nupturientes ad copulationes admittendi. Documenta necessaria.

§. 70.

Ad matrimonii celebrationem contracturi tunc tantum admitti debent, quando conjunctioni eorum nullum, quantum sciri possit, obstet impedimentum et cuncta praestiterint, quae Ecclesiae leges ad matrimonia invalida aut illicita excludendum praescribunt. In specie ipsis incumbit, proclamationes rite peractas esse comprobare nec non liberi status testimonium exhibere; et nisi aetas et origo eorum ex libris parochialibus colligi possit, litteras baptismales afferre. Quodsi nupturiens testimonium sibi baptismale parare plane non valeret, parochus ad Episcopum recurret. Supra memoratas legis Austriacae praescriptiones quod attinet, magno agendum studio, ut a matrimonium contracturis exacte observentur. Quod si contingat, ut parochi monita nihil proficiant, res ad Episcopum deferenda. Hoc ipsum fiat, si alia quacunque ex causa difficultates vel dubia enascantur.

Exterorum matrimonia.

§. 71.

Caveatur oportet, ne exteri aliter, quam servatis omnibus, quae ad matrimonium rite celebrandum requiruntur, matrimonium contrahere permittantur. In quantum parochus hoc in negotio procedere possit, quin ipsum

ist es doch dem österreichischen Staatsbürger nicht erlaubt, die Vorschriften zu vernachlässigen, welche das österreichische Gesetz über die bürgerlichen Wirkungen der Ehe aufstellt.

§. 70.

Zulassung z. Trauung. Erforderliche lege.

Zur Trauung dürfen die Ehewerber nur dann zugelassen werden, wenn ihrer Verbindung, in so weit es sich in Erfahrung bringen läßt, kein Hinderniß im Wege steht und sie Alles geleistet haben, was die Gesetze der Kirche zur Fernhaltung von ungiltigen oder unerlaubten Ehen vorschreiben. Insbesondere liegt es ihnen ob, sich über die gehörige Vornahme des Aufgebotes auszuweisen, das Zeugniß ledigen Standes vorzulegen, und wenn ihr Alter und ihre Abkunft nicht aus den Pfarrbüchern ersichtlich ist, den Taufschein beizubringen. Sollte ein Ehewerber gänzlich außer Stande sein, sich das Taufzeugniß zu verschaffen, so wird der Pfarrer sich deßhalb an den Bischof wenden. Was die obenerwähnten Vorschriften des österreichischen Gesetzes betrifft, so ist mit großem Eifer dahin zu wirken, daß sie von den Ehewerbern genau beobachtet werden. Begibt es sich, daß die Ermahnungen des Pfarrers fruchtlos bleiben, so ist die Sache vor den Bischof zu bringen. Dasselbe hat zu geschehen, wenn aus irgend einer anderen Ursache Schwierigkeiten oder Zweifel entstehen.

§. 71.

Ehen von Ausländern.

Es ist darüber zu wachen, daß Ausländer nicht anders als mit Beobachtung alles Dessen, was zu rechtmäßiger Eingehung der Ehe erforderlich ist, zur Trauung zugelassen werden. In wiefern der Pfarrer in dieser Sache vor-

[1]) „Dicendum, quod personae illegitimae ad matrimonium dicuntur ex eo, quod sint contra legem, qua matrimonium constituitur. Matrimonium autem, in quantum est in officium naturae, statuitur jure naturae, in quantum est in officium communitatis, statuitur jure civili, in quantum est sacramentum, statuitur jure divino et ideo ex qualibet dictarum legum, naturae humanae et divinae potest persona effici ad matrimonium illegitima.“ S. Thom. Aqu. comment. in IV. sentent. dist. 34. qu. 1. art. 1.

„In quantum igitur (generatio humana) ordinatur ad bonum naturae, quod est perpetuitas speciei, dirigitur in finem a natura inclinante in hunc finem et sic dicitur naturae officium. In quantum vero ordinatur ad bonum politicum, subjacet ordinationi legis civilis. In quantum igitur ordinatur ad bonum Ecclesiae, oportet, ut subjaceat regimini ecclesiastico.“ S. Thom. Aqu. contr. gent. IV. c. 78.

„Dicendum, quod prohibitio legis humanae non sufficeret ad impedimentum matrimonii, nisi interveniret Ecclesiae auctoritas, quae idem etiam interdicit.“ S. Thom. Aqu. quest. quodlibet. V. art. 15.

curiae episcopali dijudicandum proposuerit, Episcopus pro rerum adjunctis constituet.

monia praematura.

§. 72.

Procurandum est, ut avertantur matrimonia eorum, qui annum quidem decimum quartum et respective duodecimum absolverunt, ast nondum attigerunt aetatem, qua pro terrae gentisque ratione aptitudo ad matrimonium debita cum deliberatione ineundum et maturitas physica adesse solet.

latio nupturiendomicilio carentium.

§. 73.

Copulationem eorum, qui nec verum, nec quasi domicilium habent, peragere non licet, antequam Episcopus ipse licentiam concesserit [1]).

uetio religiosa.

§. 74.

Quum matrimonium novi foederis sit sacramentum et ejus vinculo se devincientibus sanctas gravissimasque imponat obligationes, qui elementa fidei Christianae ignorant, ad nuptias admitti nequeunt; immo antequam de Deo ejusque mandatis saltem scitu absolute necessaria didicerint, nec ad proclamanda ipsorum matrimonia parochi procedant.

Sacramentorum susceptio.

§. 75.

Decet, ut sponsi, priusquam in facie Ecclesiae foedere mortem usque duraturo jungantur, poenitentiae sacramento cor emundent et corpus Domini nostri devote suscipiant. Nec ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam in eadem domo cohabitent. De hisce ac omnibus, quae conferre possunt, ut matrimonium pie ac decore celebretur,

gehen könne, ohne dieselbe der bischöflichen Curie zur Beurtheilung vorzulegen, wird der Bischof nach Umständen bestimmen.

§. 72.

Verzeitige Ehen.

Es ist Vorsorge zu treffen, daß die Ehen Derer verhindert werden, welche zwar das vierzehnte und beziehungsweise das zwölfte Jahr vollendet, aber noch nicht das Alter erreicht haben, in welchem nach Maßgabe des Landes und Stammes die Fähigkeit, die Ehe mit gehöriger Ueberlegung zu schließen, und die körperliche Reife einzutreten pflegt.

§. 73.

Trauung von Ehewerbern ohne Wohnsitz.

Die Trauung von Personen, welche weder einen eigentlichen noch einen uneigentlichen Wohnsitz haben, darf nicht vorgenommen werden, bevor der Bischof selbst hiezu die Erlaubniß ertheilt hat.

§. 74.

Religionsunterricht.

Da die Ehe ein Sacrament des neuen Bundes ist und Denen, welche durch ihr Band sich vereinigen, heilige und hochwichtige Pflichten auflegt, so dürfen Personen, welche in den Grundwahrheiten des Christenthumes unwissend sind, zur Trauung nicht zugelassen werden. Ja, bevor sie über Gott und seinen Willen sich nicht wenigstens die schlechthin nothwendigen Kenntnisse erworben haben, nehme der Pfarrer nicht einmal die Verkündigung ihrer Ehe vor.

§. 75.

Empfang der heiligen Sacramente.

Es gebührt sich, daß die Brautleute, bevor sie im Angesichte der Kirche den lebenslänglichen Bund schließen, ihr Gewissen durch das heilige Sacrament der Buße läutern und den Leib des Herrn andächtig empfangen. Bevor sie den priesterlichen Segen im Gotteshause erhalten haben, sollen sie im selben Hause nicht beisammen wohnen. Hierüber und über Alles, was

[1]) „Multi sunt, qui vagantur et incertas habent sedes et improbi sunt ingenii, prima uxore relicta, aliam et plerumque plures illa vivente diversis in locis ducunt. Cui morbo cupiens sancta Synodus occurrere, omnes, ad quos spectat, paterne monet, ne hoc genus hominum vagantium ad matrimonium facile recipiant: magistratus etiam saeculares hortatur, ut eos severe coërceant. Parochis autem praecipit, ne illorum matrimoniis intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, et re ad Ordinarium delata, ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.“ Conc. Trident. sess. XXIV. de matr. cap. 7.

statuta et laudabiles consuetudines cujusque dioecesis fideliter observandae sunt [1]).

§. 76.

Libri nuptialis gestio.

Parochus, cui copulationem peragere competit, tenetur, matrimonium contractum cum omnibus rerum adjunctis, quae ad probationem efficiendam necessaria vel utilia sunt, libro nuptiali parochiae suae propria manu inscribere. Distincte igitur exprimantur: Nomen baptismale, cognomen, aetas, religio, habitatio et conditio conjugum; insuper, an prius jam matrimonio juncti fuerint; porro nomen, religio et conditio parentum et testium, dies, quo, nec non sacerdos, coram quo matrimonium inierunt. Quodsi difficultates emerserint, modus, quo sublatae fuerint, indicandus venit [2]).

§. 77.

Quodsi parochus sacerdotem quemdam deleget ad copulandum sponsos in loco, ubi neuter eorum domicilium habet, incumbit ipsi, rem in libro copulatorum parochiae suae annotare. Parochus loci, ubi matrimonium contrahitur, actum modo superius exposito libro copulatorum parochiae suae propria manu inscribere et addere simul debet, a quonam parocho delegatio concessa sit. Posterior tenetur pariter, copulationem peractam, de qua spatio octo dierum certior reddendus est, libro copulatorum parochiae ipsius inferre.

sonst noch beitragen kann, damit die Ehe in Gottesfurcht und mit christlichem Anstande eingegangen werde, sind die Anordnungen und löblichen Gewohnheiten jedes Kirchensprengels getreu zu beobachten.

§. 76.

Führung des Trauungsbuches.

Der zur Trauung berechtigte Pfarrer ist verpflichtet, die erfolgte Schließung der Ehe mit allen Umständen, welche zur Herstellung eines Beweises nothwendig oder nützlich sind, in das Trauungsbuch seiner Pfarre eigenhändig einzutragen. Es muß also deutlich ausgedrückt werden: Der Tauf- und Familienname, das Alter, das Religionsbekenntniß, die Wohnung und der Stand der Neuvermählten; auch ob dieselben schon früher verehelicht waren oder nicht; ferner Name, Religionsbekenntniß und Stand ihrer Eltern und der Zeugen, der Tag, an welchem, so wie der Priester, durch welchen die Trauung vollzogen wurde. Haben sich Anstände ergeben, so soll die Art und Weise, wie dieselben beseitiget wurden, angeführt werden.

§. 77.

Ermächtiget der Pfarrer einen Priester, die Brautleute an einem Orte, wo Keines von Beiden seinen Wohnsitz hat, zu trauen, so soll er dieß in dem Trauungsbuche seiner Pfarre anmerken. Der Pfarrer des Ortes, wo die Eheschließung vor sich geht, hat dieselbe auf die oben angedeutete Weise in das Trauungsbuch seiner Pfarre eigenhändig einzutragen und beizufügen, von welchem Pfarrer die Ermächtigung ausgegangen sei. Dieser Letztere wird die geschehene Vornahme der Trauung, von welcher er binnen acht Tagen in Kenntniß zu setzen ist, gleichfalls in seinem Trauungsbuche anmerken.

[1]) „Praeterea eadem s. Synodus hortatur, ut conjuges ante benedictionem sacerdotalem, in templo suscipiendam in eadem domo non cohabitent.“ — Postremo s. Synodus conjuges hortatur, ut, antequam contrahant, vel saltem triduo ante matrimonii consummationem sua peccata diligenter confiteantur et ad SS. Eucharistiae Sacramentum pie accedant. Si quae provinciae aliis ultra praedictas laudabilibus consuetudinibus et caeremoniis hac in re utuntur, eas omnino retineri s. Synodus vehementer optat.“ Conc. Trident. sess. XXIV. de matr. cap. 1.

[2]) „Habeat parochus librum, in quo conjugum et testium nomina diemque et locum contracti matrimonii describat, quem diligenter apud se custodiat.“ Conc. Trid. sess. XXIV. de matr. cap. 1.

§. 78.

Casu, quo civis Austriacus petit, ut matrimonium ab eo in exteris terris initum libro copulatorum parochiae, ubi nunc domicilium fixit, inseratur, parochus libellum supplicem simul cum probationibus de conjugio rite inito allatis Episcopo proponet ac ejusdem exspectabit mandata.

§. 79.

Dispensatio in impedimentis matrimonii.

Ea matrimonii impedimenta, quae juris canonici sanctionibus innituntur, dispensatione legitime obtenta et conditionibus, quae forsan adjunctae sint, adimpletis pro singulis cessant casibus. In impedimentis dirimentibus proprio jure dispensare solius Apostolicae Sedis est, cui reservatum quoque, in voto castitatis simplici, sed perpetuo, nec non in disparitate cultus inter Catholicos et Christianos non catholicos dispensationem indulgere [1]).

§. 80.

Impedimenta, in quibus dispensatio facilius concedenda.

Episcopi, cum canonicae non deficiant rationes, faciles erunt in utendo facultatibus a Sancta Sede concessis, sequentia quoad impedimenta:

1. In tertio et quarto gradu consanguinitatis et affinitatis ex copula licita.

2. In cognatione spirituali.

3. In affinitate ex copula illicita, nisi timendum sit, ne ex immundis commerciis nupturientes consanguinitate in linea recta juncti sint.

4. In tertio et quarto gradu justitiae publicae honestatis ex matrimonio rato non consummato.

5. In justitia publicae honestatis provenienti ex matrimonio invalide contracto et non consummato, aut ex sponsalibus.

§. 78.

Wenn ein österreichischer Staatsbürger das Ansuchen stellt, daß seine im Auslande geschlossene Ehe in das Trauungsbuch der Pfarre, wo er nunmehr seinen Wohnsitz genommen hat, eingetragen werde, so hat der Pfarrer das Gesuch sammt den beigebrachten Beweisen der rechtmäßigen Eheschließung dem Bischofe vorzulegen und den Auftrag desselben abzuwarten.

§. 79.

Nachsicht in Ehehindernissen.

Jene Ehehindernisse, welche auf Bestimmungen des Kirchengesetzes beruhen, werden durch eine rechtmäßig erlangte Nachsichtgewährung und die Erfüllung der etwa beigesetzten Bedingungen für einzelne Fälle außer Kraft gesetzt. Dem heiligen Stuhle allein steht es zu, in Hindernissen der Giltigkeit aus eigener Macht Nachsicht zu gewähren, und demselben ist es auch vorbehalten, in dem einfachen Gelübde immerwährender Keuschheit wie auch in der Religionsverschiedenheit zwischen Katholiken und nichtkatholischen Christen Nachsicht zu ertheilen.

§. 80.

Hindernisse, in welchen die Nachsicht willfährig zu ertheilen ist.

Die Bischöfe werden, wenn rechtmäßige Gründe nicht gebrechen, sich ihrer vom heiligen Stuhle erhaltenen Vollmachten in nachstehenden Hindernissen willfährig bedienen:

1. Im dritten und vierten Grade der Blutsverwandtschaft und der Schwägerschaft aus erlaubtem Umgange.

2. In der geistlichen Verwandtschaft.

3. In der Schwägerschaft aus unerlaubtem Umgange, außer wenn zu besorgen stünde, daß in Folge des unreinen Verhältnisses die Eheweiber mit einander in gerader Linie verwandt seien.

4. Im dritten und vierten Grade der aus einer giltigen, doch nicht vollzogenen Ehe entstandenen Forderung der öffentlichen Sittlichkeit.

5. In jener Forderung der öffentlichen Sittlichkeit, welche aus einer ungiltigen und nicht vollzogenen Ehe oder aus dem Eheverlöbnisse hervorgeht.

[1]) „Si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis et affinitatis gradus, qui Levitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum et dirimere contractum; nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare; aut constituere, ut plures impediant et dirimant; anathema sit.“ Concil. Trident. sess. XXIV. de matr. can. 3

§. 81.

noad ceterorum dispensationem tenenda.

Cetera quod attinet impedimenta dirimentia, unanimi conatu agendum est, ut efficax eorum vigor aut asseratur aut restituatur. Ubi matrimonia inter consanguineos proximiores inita frequentiora occurrunt, corrumpunt intima familiarum commercia, utpote cupidinem pravam ejusque suspicionem excitantia [1]).

§. 82.

Dispensatio in banno nuptiali.

Dispensatio ab omnibus tribus proclamationibus non nisi urgentissimis in casibus, a secunda vero et tertia proclamatione non nisi ex causis consideratu dignis et sufficienter probatis concedenda est.

§. 83.

Quum contingere possit, ut instans mortis periculum dilationem longiorem impossibilem reddat, Episcopi in quovis districtu pro ratione locorum unum pluresve sacerdotes delegabunt, qui tali eveniente casu ipsorum nomine ab omnibus tribus proclamationibus dispensent.

§. 84.

Si duae personae, quae conjugio se junctas falso asserunt et in loco domicilii passim pro conjugibus habentur, matrimonium inter se contrahere optant, dispensatio ab omnibus tribus proclamationibus ipsis absque gravissima causa deneganda non est. Sedulo tamen examinetur, an ipsas peraeque pro conjugibus haberi veritate undequaque nitatur.

§. 85.

Nupturientes, quibus proclamationes penitus indulgentur, nunquam non tenentur, coram parocho, cui copulationem peragere competit, jurejurando firmare, quod ipsis nullum impedimentum conjunctioni suae obstans notum sit.

§. 81.

Grundsätze Nachsichtertheilung bei den übrigen Hindernissen.

Was die übrigen Hindernisse der Giltigkeit betrifft, so ist einmüthig dahin zu wirken, daß die volle Wirksamkeit derselben behauptet oder erneuert werde. Wenn Ehen zwischen nahen Verwandten häufiger vorkommen, so vergiften sie das Familienleben, in dessen Verkehr sie die sinnliche Begierde und den Verdacht derselben einführen.

§. 82.

Nachsicht des Aufgebotes.

Die gänzliche Nachsicht vom Aufgebote soll nur in höchst dringenden Fällen, die Nachsicht von der zweiten und dritten Verkündigung nur aus erheblichen und hinreichend bewiesenen Gründen ertheilt werden.

§. 83.

Da es sich ereignen kann, daß eine nahe Todesgefahr jeden längeren Aufschub unmöglich macht, so werden die Bischöfe in jedem Bezirke nach Maßgabe der Ortsverhältnisse Einen oder mehrere Priester ermächtigen, für solche Fälle in ihrem Namen die Nachsicht von allen drei Verkündigungen zu ertheilen.

§. 84.

Wenn zwei Personen, welche sich fälschlich für Eheleute ausgeben und an dem Orte, wo sie ihren Wohnsitz haben, allgemein dafür gehalten werden, sich mit einander zu verehlichen wünschen, so soll denselben ohne höchst wichtige Ursache die Nachsicht von allen drei Verkündigungen nicht versagt werden. Doch ist genau zu erheben, ob die Behauptung, daß sie allgemein für Eheleute gehalten werden, vollkommen gegründet sei.

§. 85.

Jene Ehewerber, welchen das Aufgebot gänzlich nachgesehen wird, haben stets vor dem zur Trauung berechtigten Seelsorger zu beschwören, daß ihnen kein ihrer Verehelichung entgegenstehendes Hinderniß bekannt sei.

[1]) „In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur dispensatio, vel raro: idque ex causa et gratis concedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos Principes et ob publicam causam.“ Conc. Trident. sess. XXIV. de matr. cap. 5.

§. 86.

plices de dispensatione concedenda libelli.

In libello supplici, quo dispensatio petitur, impedimentum cum omnibus adjunctis, a quibus ejusdem qualitas dependet, clare exponendum est; insuper rationum momenta, quibus petitio fulcitur, necessariis allegationibus instruantur. Episcopus de factis, quibus ejus decisio vel relatio Sanctae Sedi proponenda innitatur oportet, investigationes necessarias habebit.

§. 87.

pensatio pro foro conscientiae.

Quodsi impedimentum occultum, nec ipsius propalatio prudenter timenda sit, ad conscientiae consulendum dispensatio suppresso conjugum nomine etiam per confessarium seu aliam idoneam personam peti ac impetrari potest. Hujusmodi tamen dispensatio in foro externo nullatenus suffragatur: quocirca quando impedimentum praeter exspectationem publicum fieret, ne matrimonium coram judice humano in discrimen adducatur, dispensationem pro foro externo valituram servatis servandis petere oporteret [1]).

§. 88.

latrimonii convalidatio:

Si copulatio forma debita peracta propter impedimentum matrimonio obstans invalida fuit, dispensatione obtenta matrimonii convalidatio institui debet.

§. 89.

foro conscientiae,

Dispensatione pro foro conscientiae tantum concessa ad matrimonium convalidandum sufficit, ut ambae partes consensum absque parocho et testibus renovent.

§. 90.

pro foro externo,

Obtenta dispensatione, quae pro foro externo valet, consensus invalide copulatorum coram parocho, in cujus parochia domicilium

[1]) „In matrimonialibus dispensationibus (pro foro conscientiae indultis) illud semper subjicitur: Ita quod hujusmodi absolutio et dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragetur.“ Benedict. XIV. instit. 87.

§. 86.

Gesuche um Nachsichtgewährung.

In den Gesuchen um Nachsichtgewährung ist das Hinderniß mit allen Umständen, von welchen die Beschaffenheit desselben abhängt, deutlich anzugeben; auch sollen die Gründe, auf welche man sich beruft, mit den nöthigen Nachweisen belegt werden. Der Bischof wird über die Thatumstände, auf welche seine Entscheidung oder sein dem heiligen Stuhle vorzulegendes Gutachten sich stützen muß, die erforderlichen Erhebungen pflegen.

§. 87.

Nachsichtgewährung für den Gewissensbereich.

Wenn das Hinderniß geheim ist und eine Veröffentlichung desselben nicht zu besorgen steht, so kann, um das Gewissen sicherzustellen, die Nachsichtgewährung ohne Angabe des Namens der Gatten und auch durch den Beichtvater oder eine andere hiezu taugliche Person nachgesucht und erhalten werden. Doch ist eine solche Nachsichtgewährung für den Rechtsbereich von keinem Nutzen: wenn also das Hinderniß wider Vermuthen bekannt würde, so müßte, damit die Ehe nicht vor dem menschlichen Gerichte Gefahr laufe, um eine für den Rechtsbereich giltige Nachsichtgewährung auf dem gehörigen Wege angesucht werden.

§. 88.

Convalidation der Ehe:

Wenn eine in gehöriger Form vollzogene Trauung wegen eines obwaltenden Hindernisses ungiltig war, so hat nach erlangter Nachsichtgewährung die Convalidation der Ehe zu erfolgen.

§. 89.

für den Gewissensbereich;

Ist die Nachsicht nur für den Gewissensbereich ertheilt worden, so genügt es zur Begründung einer giltigen Ehe, wenn beide Theile ihre Einwilligung ohne Pfarrer und Zeugen erneuern.

§. 90.

für den Rechtsbereich;

Bei einer Nachsichtgewährung, welche für den Rechtsbereich Geltung hat, muß die Einwilligung der ungiltig Vermählten vor dem Pfar-

habent, et duobus testibus renovetur oportet. Parochus nunquam non convalidationem peractam libro copulatorum inserere debet, quando autem conjunctio invalida in alia parochia contracta fuerit, res hujus praeterea loci parocho communicanda est, ut ipse convalidationem peractam inscriptioni, quae de matrimonio invalido facta sit, diligenter adjungat.

rer, in dessen Pfarrbezirke sie ihren Wohnsitz haben, und zwei Zeugen erneuert werden. Der Pfarrer hat jedenfalls die stattgehabte Convalidation in sein Trauungsbuch einzutragen; wenn aber die ungiltige Verbindung in einer anderen Pfarre geschlossen wurde, so soll er überdieß den Pfarrer, in dessen Bezirke sie eingegangen wurde, davon in Kenntniß setzen, damit derselbe die Vollziehung der Convalidation an der Stelle, wo die ungiltige Ehe eingeschrieben ist, sorgfältig beifüge.

§. 91.

Proclamationes tali casu haud repetantur; copulatio a parocho privatim et coram fidis testibus peragatur. Exceptio fieri potest, quando impedimentum loco, quo convalidatio instituenda veniat, notorium sit.

§. 91.

Das Aufgebot ist in solchen Fällen nicht zu wiederholen. Die Trauung soll in der Stille und vor vertrauten Zeugen vorgenommen werden. Eine Ausnahme kann eintreten, wenn das Hinderniß an dem Orte, wo die Convalidation zu geschehen hat, allgemein bekannt ist.

§. 92.

impedimento mutatione facti sublato,

Impedimento absque dispensatione mutatione facti sublato, conjugibus injungendum est, ut consensus declarationem coram parocho et duobus testibus iterent, nisi forsan, quod nuptiarum celebratarum tempore impedimentum obtinuerit, et omnino occultum nec ullum rei probandae sit periculum: tunc enim concedi potest, ut consensum inter se renovent.

§. 92.

nach thatsächlich loschenem Hin nisse;

Wenn ein Hinderniß ohne Nachsichtgewährung durch eine thatsächliche Veränderung erloschen ist, so soll den Gatten aufgetragen werden, die Erklärung der Einwilligung vor dem Pfarrer und zwei Zeugen zu erneuern, außer wenn etwa der Umstand, daß zur Zeit der Eheschließung ein Hinderniß obwaltete, gänzlich verborgen, und daß darüber ein Beweis hergestellt würde, nicht zu befürchten wäre: denn dann kann denselben gestattet werden, die Einwilligung unter sich zu erneuern.

§. 93.

in impedimento vis metusque, nec non erroris et consensus ficti.

Matrimonium, quod consensus fictus irritum reddit, consensu ab eo, qui ficte egerat, vere praestito convalidatum censeatur oportet. Idem obtinet de matrimonio, cui error seu vis metusque obstitit, quamprimum pars, quae errori aut violentiae injustae suberat, recognito errore aut libertate plene recuperata verbo factove assensum suppleverit. Nihilominus ad omne de consensu praestito dubium excludendum his quoque in casibus consultum est, ut conjuges consensum coram parocho et duobus testibus renovent: igitur hoc ut fiat, agen-

§. 93.

im Hindernisse verstellten Einw gung, wie auch Zwanges und thumes.

Eine Ehe, welche wegen verstellter Einwilligung ungiltig ist, muß als convalidirt erachtet werden, wenn Der, welcher Verstellung übte, in Wahrheit eingewilliget hat. Dasselbe findet bei einer Ehe Statt, welcher Irrthum oder Gewalt und Furcht im Wege stand, sobald der Theil, welcher dem Irrthume oder dem ungerechten Zwange unterlag, nachdem er den Irrthum erkannt oder seine volle Freiheit wieder erlangt, durch Wort oder That eingewilliget hat. Demungeachtet ist es, um jeden Zweifel über die erfolgte Einwilligung auszuschließen, auch in die-

dum erit, nisi obversetur prudens scandalorum vel matrimonii in discrimen adducendi metus[1]).

Convalidationis effectus.

§. 94.

Convalidatione peracta matrimonium quoad effectus civiles ita considerandum venit, ac si ab initio valite contractum esset. Idem de effectibus ecclesiasticis obtinet, quando vel una tantum pars nuptiarum celebratarum tempore ignorantia facti aut juris detenta fuerit. Alias ad dispensationis remedium confugiendum erit[2]).

sen Fällen gerathen, daß die Gatten ihre Einwilligung vor dem Pfarrer und zwei Zeugen erneuern, und man suche dieß zu erwirken; es sei denn, daß eine begründete Besorgniß von Aergerniß oder Gefährdung der Ehe obwalte.

§. 94.

Wirkungen der Convalidation.

Nach erfolgter Convalidation ist die Ehe in Betreff der bürgerlichen Wirkungen so zu betrachten, als wäre sie ursprünglich giltig geschlossen worden. Eben dieß gilt von den kirchlichen Wirkungen, wenn auch nur Ein Theil zur Zeit der Eheschließung in Unwissenheit der Thatsache oder des Rechtes befangen war. Sonst muß man zur Nachsichtgewährung die Zuflucht nehmen.

Titulus secundus.

De processu matrimoniali.

§. 95.

riadictio in causis matrimonialibus.

Caussae matrimoniales ad judicem ecclesiasticum spectant, cui soli competit, de validitate matrimonii et obligationibus ex eodem derivantibus sententiam ferre. De effectibus matrimonii mere civilibus potestas civilis judicat[3]).

§. 96.

Judex competens.

Conjuges in causis matrimonialibus subsunt Episcopo, in cujus dioecesi maritus domicilium habet. Exceptioni locus est, si conjugale vitae consortium aut per separationem a thoro et mensa aut per desertionem malitiosam a marito patratam sublatum sit. Priori

Zweiter Abschnitt.

Von dem Verfahren in Ehesachen.

§. 95.

Gerichtsbarkeit in Ehesachen.

Die Ehesachen gehören vor den kirchlichen Richter, welchem allein es zusteht, über die Giltigkeit der Ehe und die aus derselben entspringenden Pflichten das Urtheil zu fällen. Ueber die bloß bürgerlichen Wirkungen der Ehe entscheidet die Staatsgewalt.

§. 96.

Zuständigkeit.

Die Gatten unterstehen in Ehesachen dem Bischofe, in dessen Kirchensprengel der Ehemann seinen Wohnsitz hat. Ausnahmen finden Statt, wenn die eheliche Lebensgemeinschaft entweder durch Scheidung von Tisch und Bett oder durch böswillige Verlassung von Seite des Ehe-

[1]) „Postquam legitimo tempore accedente, semel etiam copulae conjugali consensit, ex ratihabitione sibi super hoc silentium non ambigitur indixisse.“ Decretal. IV. 18, 4.

„Secunda tamen sententia communis et verior docet sufficere quod tantum ficte consentiens vel metum passus suum ponat consensum.“ S. Alphons. de Ligu. theol. mor. lib. VI. n. 1114.

[2]) „Quum inter J. Veterem et T. mulierem divortii sententia canonice sit prolata, filii eorum non debent exinde sustinere jacturam, quum parentes eorum publice et sine contradictione Ecclesiae inter se contraxisse noscantur. Ideoque sancimus, ut filii eorum, quos ante divortium habuerunt, et qui concepti fuerant ante latam sententiam, non minus habeantur legitimi, et quod in bona paterna hereditario jure succedant et de parentum facultatibus nutriantur.“ Decretal. IV. 17, 2.

„Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes, impedimentum scientes legitimum, praeter omne interdictum, etiam in conspectu Ecclesiae contrahere praesumpserunt.“ Decretal. IV. 3, 3.

[3]) „Si quis dixerit, caussas matrimoniales non spectare ad judices ecclesiasticos, anathema sit!“ Conc. Trident. sess. XXIV. can. 12.

casu quaelibet pars jus adeusandi contra alteram ipsi competens coram Episcopo dioecesis, ubi haecce domicilium habet, exercere debet. Posteriori casu uxor apud Episcopum, intra cujus dioecesim domicilium ejus situm est, actionem instituere potest. Postquam citatio judicialis intimata est, mutatio quoad conjugum domicilium facta mutationem respectu judicis competentis minime operatur [1]).

Tribunalis matrimonialis membra.

§. 97.

Episcopus in tractandis caussis matrimonialibus utitur tribunali, quod ex praeside et consiliariis ad minimum quatuor constare debet. Nec tamen ultra sex consiliariorum numerus facile ascendat. Adjungatur eisdem secretarius nec non vir idoneus, qui aliquo tribunalis consiliario, ne munere fungatur, praepedito ejus locum teneat. Congruum erit, eundem ad sessiones, quibus ad supplendum necessarius haud est, qua assessorem absque suffragii jure admittere. Quando propter magnum dioecesis ambitum commode fieri haud possit, ut praeses negotiis juxta instructionis hujus tenorem ipsi incumbentibus solus fungatur, adjungatur eidem, qui vices ejus teneat.

§. 98.

Episcopus membra tribunalis matrimonialis nominat, et, quando finis ratio exigere ipsi videatur, a collato munere vel suspendit vel removet. Viros seliget debitis dotibus praeditos, et quibus nulla ex parte exceptionis nota opponi possit.

mannes aufgehoben ist. Im ersteren Falle hat jeder Theil das ihm wider den anderen zustehende Klagerecht vor dem Bischofe der Diöcese, wo dieser seinen Wohnsitz hat, geltend zu machen. Im zweiten Falle kann die Gattin ihre Klage vor dem Bischofe anbringen, inner dessen Kirchensprengel ihr Wohnsitz gelegen ist.

Sobald die gerichtliche Vorladung zugestellt ist, kann durch eine Veränderung im Wohnsitze der Gatten eine Veränderung in Betreff der Zuständigkeit nicht bewirkt werden.

§. 97.

Mitglieder des gerichtes

Der Bischof bedient bei Verhandlung der Ehesachen sich eines Gerichtes, welches aus einem Präses und wenigstens vier Räthen zu bestehen hat. Doch soll die Zahl der Räthe nicht leicht mehr als sechs betragen. Es werde denselben ein Schriftführer beigegeben und ein tauglicher Mann bestimmt, um, wenn ein Rath des Ehegerichtes seines Amtes zu walten verhindert ist, die Stelle desselben zu vertreten. Es wird zweckmäßig sein, denselben an den Sitzungen, bei welchen es keiner Ergänzung bedarf, als Beisitzer ohne Stimmrecht theilnehmen zu lassen. Wenn es wegen der großen Ausdehnung des Kirchensprengels nicht wohl möglich ist, daß der Präses die laut dieser Anweisung ihm obliegenden Geschäfte allein versehe, so ist ihm ein Stellvertreter beizugeben.

§. 98.

Der Bischof ernennt die Mitglieder des Ehegerichtes und wenn der Zweck es ihm zu erfordern scheint, stellt er ihnen die Ausübung des übertragenen Amtes ein oder enthebt sie desselben. Doch wird seine Wahl nur auf Männer fallen, welche die erforderlichen Eigenschaften besitzen und wider welche von keiner Seite her eine Einwendung kann erhoben werden.

[1]) „Proposuisti nobis, quod quidam subditus tuus ad petitionem cujusdam adversarii sui a te legitime citatus ad caussam, quia postmodum jurisdictionis alterius esse coepit, tuum intendit judicium declinare. Porro tuae prudentiae dubium esse non credimus, quod is in praedicta caussa jus revocandi forum non habet, quasi ab altero jam praeventus.“ Decretal. II. 2, 19.

§. 99.

Caussas referendas, nisi Espiscopus peculiare quid statuat, praeses consiliariis distribuit. Decisio majoritate suffragiorum absoluta fertur. Praeses mentem suam ultimus explicat et quando ipsius computato suffragio paria emergant vota, rem suffragio suo decernit, nisi de sententia super matrimonii validitate ferenda agatur, quo quidem in casu votis paribus existentibus nunquam non pro validitate standum erit. Si Episcopo visum fuerit, praesidi virum, qui vices ejus gerat, adjungere, de negotiis eidem assignandis necessaria constituet.

§. 100.

Consiliarius tribunalis matrimonialis, cujus ea est ad partes relatio, ut testis suspectus vel et respective inhabilis foret, ista in caussa a functionibus suis exercendis abstinebit.

§. 99.

Die vorzutragenden Gegenstände werden, wenn der Bischof hierüber nicht besondere Anordnungen trifft, von dem Präses unter die Räthe vertheilt. Die Entscheidung wird mit absoluter Stimmenmehrheit gefällt. Der Präses spricht sich zuletzt aus, und wenn mit Einrechnung seiner Stimme sich Stimmengleichheit herausstellt, so gibt er den Ausschlag, außer wenn es sich um ein Urtheil über die Giltigkeit der Ehe handelt: denn in diesem Falle ist bei Stimmengleichheit stets auf Giltigkeit der Ehe zu erkennen. Findet der Bischof es zweckmäßig, dem Präses einen Stellvertreter beizugeben, so wird er über die demselben zuzutheilenden Geschäfte das Nöthige verfügen.

§. 100.

Ein Rath des Ehegerichtes, welcher zu den Parteien in solchen Verhältnissen steht, daß er als Zeuge bedenklich oder sogar verwerflich wäre, wird sich für diese Rechtsfrage seiner Amtsübung enthalten.

§. 101.

tantiarum ordo.

Appellatio ab Episcopo dioecesis ad Metropolitam provinciae ecclesiasticae, a Metropolita vero ad Sanctam dirigitur Sedem. Idem locum habet, quando res secundum legis ecclesiasticae tenorem ad quartam instantiam devolvi potest vel debet. Caussae, quas Metropolita vel Episcopus exemtus in prima instantia cognovit, in secunda quoque a Sede Apostolica judicantur.

§. 102.

minus appellationem annuntiandi et proponendi.

Appellatio apud tribunal, contra cujus sententiam directa est, intra decem a sententia communicata dies annuntianda venit; tribunal vero intra triginta dies, qui pariter ab intimatione peracta computandi sunt, acta ad instantiam superiorem remittere debet. Pars appellans ea de re certior reddatur et commoneatur, quod intra triginta ab intimata hac injunctione dies gravamen ad judicem, apud quem appellatio secundum juris ordinem interponenda est, deferre

§. 101.

Instanzenzug.

Die Berufung geht von dem Bischofe der Diöcese an den Metropoliten der Kirchenprovinz, von dem Metropoliten aber an den heiligen Stuhl. Dasselbe findet Statt, wenn die Angelegenheit nach Maßgabe der Kirchengesetze vor eine vierte Instanz gebracht werden kann oder muß. Die Rechtsfälle, über welche der Metropolit oder ein exemter Bischof in erster Instanz gesprochen hat, werden auch in zweiter Instanz von dem apostolischen Stuhle entschieden.

§. 102.

Frist für Anmeldung und Einlegung der Berufung.

Die Berufung ist bei dem Gerichte, wider dessen Ausspruch sie ergeht, binnen zehn Tagen nach Zustellung des Urtheiles anzumelden; das Gericht aber soll binnen dreißig Tagen, welche gleichfalls von der geschehenen Zustellung an zu zählen sind, die Verhandlungen an die höhere Instanz einsenden. Die appellirende Partei wird hievon verständiget und ihr erinnert werden, daß sie binnen dreißig Tagen nach Zustellung dieser Weisung ihre Beschwerde bei dem Richter,

teneatur. Supplicatio de longiori termino concedendo, tribunali, cujus sententia impugnatur, proponi debet; nec ei absque gravi causa annuendum est. Si pro rerum adjunctis necessarium sit, ad Sedem Sanctam preces de delegato nominando dirigere, tribunal, quamprimum de nominatione peracta notitiam ex officio nactum sit, ad actorum transmissionem absque ulla mora procedet.

an welchen der gesetzmäßige Zug der Berufung geht, anzubringen habe. Ein Gesuch um Verlängerung der Frist muß bei dem Gerichte, dessen Urtheil angefochten wird, eingereicht und darf nur aus sehr wichtigen Gründen bewilliget werden. Wenn es nach Umständen erforderlich ist, den heiligen Stuhl um Ernennung eines Bevollmächtigten zu bitten, so wird das Gericht, sobald es von der geschehenen Ernennung ämtlich in Kenntniß gesetzt ist, ohne allen Verzug zur Uebersendung der Verhandlungen schreiten.

§. 103.

I. Exceptio quoad judicis competentiam.

Si conjuges vel nupturientes, qui in causis matrimonialibus citantur, competentiam tribunalis impugnare posse autumant, eidem intra decem post citationem intimatam dies exceptiones suas exponere debent. Quando reclamatio pro non fundata declaretur, liberum eis est, ad instantiam proxime superiorem appellationem dirigere.

§. 103.

I. Einspr... Betreff d... ständigk...

Wenn Gatten oder Ehewerber, welche in Ehesachen vorgeladen werden, die Zuständigkeit des Gerichtes anstreiten zu können glauben, so haben sie bei demselben binnen zehn Tagen nach zugestellter Vorladung ihre Einwendungen vorzubringen. Wird die erhobene Einsprache für unbegründet erklärt, so steht es ihnen frei, bei der zunächst höheren Instanz Berufung einzulegen.

§. 104.

Competentia, quam impugnarunt, per tribunal superius confirmata contendentes coram primae actionis judice caussam dicant, oportet.

§. 104.

Bestätiget das höhere Gericht die angestrittene Zuständigkeit, so haben die Parteien ihre Sache vor dem Richter, welcher die Vorladung erlassen hat, zu führen.

§. 105.

II. Gravamina et investigationes super copulatione.

Copulationis denegatio,

Parocho matrimonium contrahere cupientes vel repellente vel inducias adhibente, liberum ipsis est, curiam episcopalem adire, quae pro rei conditione aut obstacula removere sataget aut negotium tribunali matrimoniali perpendendum definiendumque transmittet.

§. 105.

II. Beschw... und Erhe... hinsichtlich... Traun... Verweigerun... Traun...

Die Ehewerber, welchen der Pfarrer die Trauung aufschiebt oder verweigert, können sich deßhalb an die bischöfliche Curie wenden, welche nach Umständen entweder sich bemühen, die Hemmnisse hinwegzuschaffen, oder die Angelegenheit dem Ehegerichte zur Erwägung und Entscheidung übermitteln wird.

§. 106.

propter impedimenta dirimentia.

Quando difficultas in obmoto quodam impedimento dirimenti sit posita, tribunal matrimoniale perpensis indivduis casus circumstantiis dijudicabit, an ciopulationis denegandae sufficiens adsit causa. Qua regulam tamen tenebit, melius esse, ut matrimonium valide contrahendum differatur, quam ut ansa praebeatur matrimonio invalido cum omnibus, quae ipsum concomitari assolent, malis. Depositio unius testis fide digni, nec non fama, qualis et

§. 106.

mit Bezug ... derniss... der ... keit.

Wenn der Anstand in einem rege gemachten Hinderniſſe der Giltigkeit liegt, so muß das Ehegericht mit Erwägung aller Einzelheiten beurtheilen, ob hinreichender Grund zur Verweigerung der Trauung vorhanden sei. Doch wird es von dem Grundsatze ausgehen, daß es besser sei, die Eingehung einer giltigen Ehe zu verzögern, als eine ungiltige Ehe mit allen Uebeln, welche dieselbe zu begleiten pflegen, hervorzurufen. Die Aussage eines einzigen

BIBLIOTHECA E.M. STRIGON.

graves cordatosque viros movet, nunquam non sufficit, ut nupturientes, usque dum res uberius dilucidata sit, repellantur [1]).

matio ex titulo ponsalium.

§. 107.

Si provocando ad sponsalia reclamatio instituatur, parochus casu, quo sponsalia invalida sint, partes ea de re edoceat; si autem valida censeat, litem amice componere conetur. Reclamatione immediate ad tribunal matrimoniale directa, nisi forsan invaliditas in propatulo sit, parocho ante omnia injungendum est, ut commonitiones et consilia paterne adhibeat.

§. 108.

Praesumtio stat pro libertate in conjugis electione: unde contra sponsalia pronuntiandum est, quoties de eorumdem validitate plene non constet.

§. 109.

In eos, qui promissionem sponsalibus datam implere recusant, admonitione potius, quam coactione agendum est. Omnis pactio de poena conventionali, si a sponsalibus resiliretur, persolvenda non tantum illicita, sed etiam invalida est [2]).

§. 107.

Einsprache mit Berufung auf ein Eheverlöbniß.

Bei einer Einsprache auf dem Grunde eines Eheverlöbnisses hat der Pfarrer, wofern das Eheverlöbniß ungiltig ist, die Betheiligten darüber zu belehren; wenn er es aber für giltig hält, eine gütliche Ausgleichung zu versuchen. Wird die Einsprache unmittelbar bei dem Ehegerichte erhoben und liegt nicht etwa die Ungiltigkeit am Tage, so soll vor Allem der Pfarrer angewiesen werden, durch Vorstellungen und Ermahnungen väterlich einzuwirken.

§. 108.

Die Vermuthung steht für die Freiheit des Ehewerbers hinsichtlich der Wahl des Gatten: daher ist gegen das Eheverlöbniß zu entscheiden, so oft die Giltigkeit desselben nicht vollständig erwiesen ist.

§. 109.

Auf jene, welche sich weigern, ihr im Eheverlöbnisse gegebenes Wort zu erfüllen, ist nicht sowohl durch Zwang als durch Ermahnung zu wirken. Jede Verabredung über einen Vergütungsbetrag, welcher im Falle des Rücktrittes zu entrichten sei, ist nicht nur unerlaubt, sondern auch ungiltig.

---

[1]) „Cum autem apparuerit probabilis conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis.“ Decretal. IV. 4, 3.

„Super illa vero quaestione, quam fecisti, an mulier non sit conjungenda viro pro eo, quod sola mater alterius eos esse consanguineos confitetur, respondemus: quod si non est firmatum matrimonium inter eos, matre asseverante, ipsos esse consanguineos, non debent conjungi, quia praesumptio est non modica, quod se linea consanguinitatis attingant. Si vero matrimonium est firmatum, non debet sine plurium juramento dissolvi.“ Decretal. II. 20, 22.

[2]) „Requisivit a nobis tua fraternitas, qua censura mulier compelli debeat, quae jurisjurandi religione neglecta nubere renuit, cui se nupturam interposito juramento firmavit? Ad quod breviter respondemus, quod cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius quam cogenda, cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.“ Decretal. IV. t. 1. c. 17.

„Gemma mulier nobis exposuit, quod, cum T. filia ejus, cum C. contraxit matrimonium, B. de Alferio ea occasione, quod inter P. filium suum, et praedictam puellam, intra septennium constitutos, sponsalia contracta fuerunt, poenam solvendam a parte, quae contraveniret, in stipulatione appositam, ab ipsa nititur extorquere. Cum itaque libera matrimonia esse debeant, et ideo talis stipulatio propter poenae interpositionem sit merito improbanda: mandamus, quatenus, si est ita, eundem B. ut ab extorsione praedictae poenae desistat, ecclesiastica censura compellas.“ Decretal. IV. 1, 29.

§. 110.

Si judicium matrimoniale sponsalia irrita esse censeat, necessaria disponat, ut matrimonii celebratio ulterius haud retardetur.

§. 111.

Declarata sponsalium validitate judicium matrimoniale per commissarium tentabit, partes ad amicam commovere compositionem. Damni compensationem quod attinet, id agatur, ut conventionem aequis sub conditionibus stipulentur. Super petitione unius saltem partis pecunia quoque compensationis loco solvenda statui potest. Quando actori non sufficiat, liberum quidem ipsi est, de damni compensatione judicium saeculare interpellare, verum reclamationis ab eo matrimonio oppositae ratio non amplius habeatur.

§. 112.

Quando conventio de resiliendo a sponsalibus vel aequam compensationem praestando obtineri non posset, nuptiarum, adversus quas reclamatio instituta est, celebrationem admittere pro minori deberet reputari malo.

Investigationes copulationis eorum ergo, qui matrimonio se junctos esse falso praetendunt.

§. 113.

Quodsi personae, quae matrimonio se junctas esse falso praetendunt, ordinariam ad matrimonium contrahendum viam ingredi non possint, quin sibi aut liberis suis gravia generent damna, rem aut ipsi aut per curatorem animarum ad tribunalis matrimonialis praesidem deferre possunt, qui investigationes ad abusum omnem excludendum necessarias habebit aut haberi curabit. De regula in negotio tractando duos tribunalis consiliarios adhibere debet; quando autem peculiaria rerum adjuncta strictissimum exigant secretum, Episcopus ei permittere potest, ut solus rem pertractet.

III. Nullitatis declaratio.

§. 114.

Ecclesia, utpote fidei ac morum custos, matrimonii invigilat sanctitati ac vinculo indissolubili. Quodsi catholicus homo in conjunctione vivat, quae, cum impedimentum dirimens ei obstet, matrimonii nomen perperam usurpet, ipsa ad veri matrimonii dignitatem elevari aut, quando id fieri nequeat, invalida pronuntiari ac dirimi debet. Vicissim indissolubile matrimonii vinculum adversus omne ipsum sub invaliditatis praetextu dirimendi conamen magno vigore sustentari debet.

§. 110.

Wenn das Ehegericht das Verlöbniß für ungiltig erkennt, so ist das Nöthige zu verfügen, damit die Trauung keine weitere Verzögerung erfahre.

§. 111.

Ist das Verlöbniß für giltig erklärt worden, so hat das Ehegericht durch einen Beauftragten den Versuch zu machen, die Parteien zu gütlicher Ausgleichung zu bewegen. Was den Schadenersatz betrifft, so werde darauf hingewirkt, daß sie unter billigen Bedingungen ein Uebereinkommen schließen. Auf das Ansuchen von wenigstens Einem Theile kann auch ein Entschädigungsbetrag ausgesprochen werden. Stellt der Kläger sich damit nicht zufrieden, so bleibt es ihm zwar unbenommen, wegen des Schadenersatzes bei dem weltlichen Gerichte Klage zu führen, doch seine wider die Trauung erhobene Einsprache soll nicht weiter berücksichtiget werden.

§. 112.

Ließe ein Einverständniß über die Aufhebung des Verlöbnisses oder die Leistung einer billigen Entschädigung sich nicht erzielen, so müßte die Gestattung der beabsichtigten Ehe als das kleinere Uebel angesehen werden.

§. 113.

Wenn Personen, welche sich fälschlich für verheirathet ausgeben, den ordentlichen Weg zur Schließung der Ehe nicht einzuschlagen vermögen, ohne sich oder ihren Kindern große Nachtheile zu bereiten, so können sie die Angelegenheit entweder selbst oder durch einen Seelsorger vor den Präses des Ehegerichtes bringen, und dieser hat die Erhebungen, welche zur Ausschließung jedes Mißbrauches nöthig sind, zu pflegen oder anzuordnen. In der Regel wird er hiezu zwei Räthe beiziehen; wenn aber besondere Umstände die strengste Geheimhaltung fordern, so kann der Bischof demselben gestatten, die Sache allein zu verhandeln.

§. 114.

Die Kirche wacht als Hüterin des Glaubens und der reinen Sitte über der Heiligkeit der Ehe und der Unauflöslichkeit ihres Bandes. Wenn ein Katholik in einer Verbindung lebt, welche, da ihr ein Hinderniß der Giltigkeit im Wege steht, den Namen der Ehe mit Unrecht in Anspruch nimmt, so soll dieselbe zur Würde einer wahrhaften Ehe erhoben oder, wofern dieß nicht möglich ist, für ungiltig erklärt und getrennt werden. Dagegen muß das unauflösliche Band der Ehe wider jeden Versuch, unter dem Vorwande der Ungiltigkeit die Trennung desselben zu erschleichen, mit Kraft aufrecht gehalten werden.

trimonium accusandi jus generale.

§. 115.

Matrimonium impugnandi jus, in quantum haud expresse ad conjuges restringatur, competit catholico cuivis exceptis iis, qui sua hac in re commoda quaerere suspecti sint, vel quamvis matrimonium contrahendum esse sciverint ac proclamationes debito modo institutae essent, impedimentum absque legitima excusatione silentio presserint [1]).

§. 115.

In wie fern das Bestreitungsrecht nicht ausdrücklich auf die Gatten beschränkt ist, gebührt es allen Mitgliedern der katholischen Kirche mit Ausnahme Jener, welche eigennütziger Absichten verdächtig sind oder, obgleich ihnen die bevorstehende Ehe bekannt war und das Aufgebot ordnungsmäßig vorgenommen wurde, das Hinderniß ohne rechtmäßigen Grund verschwiegen haben.

Allgemeines Bestreitungsrecht.

trimonium accusandi jus conjugibus ative competens: ropter coactionem injustam.

§. 116.

Propter errorem et coactionem injustam ea tantum pars, quae in errore versata aut cui consensus coactione injusta extortus est, matrimonium accusare potest. Jure suo excidit, quando, postquam errorem agnovisset aut metus, qualis ad matrimonium irritandum sufficiat, cessavisset, debitum conjugale voluntarie ac scienter praestiterit vel etiam, quin circum-

§. 116.

Wegen Irrthum und widerrechtlichem Zwange kann die Ehe nur von dem Gatten, welcher sich im Irrthume befand oder dem widerrechtlichen Zwange unterlag, bestritten werden. Sein Bestreitungsrecht erlischt, wenn er, nachdem er seines Irrthumes inne geworden ist, oder nachdem eine Furcht, wie sie zur Entkräftung der Einwilligung hinreicht, aufgehört hat, die eheliche

Ausschließliches Bestreitungsrecht der Gatten: 1. Wegen Irrthum und widerrechtlichem Zwange.

[1]) „Significante M. de Canula nostro est Apostolatui declaratum, quod, quum N. duxisset in uxorem, S. mater ipsius nisa est matrimonium accusare, ut ab eo pecuniam extorqueret. Et licet intellectui suo prava non possint opera respondere, nihilominus vult habere pecuniam ut accusatione desistat. Quum igitur non sit malitiis hominum indulgendum, mandamus, quatenus, si est ita, ipsam ab accusatione matrimonii repellentes, eidem super hoc silentium imponatis.“ Decretal. IV. 18, 5.

„Si vero post contractum matrimonium aliquis appareat accusator, quum non prodierit in publicum, quando banna secundum consuetudinem in ecclesiis edebantur, utrum vox suae debeat accusationis admiti, merito quaeri potest. Super quo sic duximus distinguendum, quod, si tempore denunciationis praemissae is, qui jam conjunctos impetit, extra dioecesim existebat, vel alias denunciatio non potuit ad ejus notitiam pervenire, ut puta, si nimiae infirmitatis fervore laborans sanae mentis patiebatur exsilium, vel in annis tam teneris constitutus, quod ad comprehensionem talium ejus aetas sufficere non valebat, seu alia causa legitima fuerit impeditus, ejus accusatio debet audiri. Alioquin, quum rationabiliter praesumatur, quod denunciationem publice factam idem existens in ipsa dioecesi minime ignoravit, tamquam suspectus est procul dubio repellendus, nisi proprio firmaverit juramento, quod postea didicerit ea, quae objecerit, et ad hoc ex malitia non procedat, quia tunc, etiamsi didicisset ab illis, qui denunciationis tempore siluerunt, claudi non debet eidem aditus accusandi, quoniam, etsi ab impetitione hujusmodi culpa de silentio tali contracta illos excluderet, iste tamen amoveri nequiret, quum culpabilis non exsistat.“ Decretal. IV. 18, 6.

BIBLIOTHECA E.M. STRICON.

stantia ista probari possit, conjugale vitae consortium per sex menses voluntarie continuaverit [1]).

§. 117.

2. Propter conditionem non impletam.

Quando matrimonium sub conditione contrahere per exceptionem concedatur, matrimonium propter conditionem non impletam ab eo tantum conjuge accusari potest, qui neque in conditionem positum adesse falso asseveraverit aut, quod haud existat, dolo reticuerit, neque, ne conditio impleatur, sua culpa impedierit. Renuntians conditioni accusandi jure se exuit.

§. 118.

3. Propter impotentiam.

Propter impotentiam matrimonium consummandi, nisi notoria sit, conjuges tantum matrimonium accusare possunt [2]).

Pflicht freiwillig und wissentlich leistet, oder auch ohne daß dieser Umstand kann bewiesen werden, das eheliche Zusammenleben sechs Monate lang freiwillig fortsetzt.

§. 117.

2. Wegen füllung der gung

Sollte eine bedingte Eingehung der Ehe ausnahmsweise gestattet werden, so kann die Ehe wegen Nichterfüllung der beigesetzten Bedingung nur von jenem Gatten bestritten werden, welcher weder das Vorhandensein des Ausbedungenen fälschlich vorgegeben oder dessen Nichtvorhandensein absichtlich verschwiegen, noch auch die Erfüllung der Bedingung durch sein Verschulden verhindert hat. Durch die Verzichtleistung auf die Bedingung entsagt er seinem Bestreitungsrechte.

§. 118.

3. Wegen mögen

Wegen des Unvermögens zur Vollziehung der Ehe können, wenn dasselbe kein offenkundiges ist, nur die Gatten um Ungiltigerklärung einschreiten.

---

[1]) „Insuper adjecisti, quod aliquis cum quadam innubili puella contraxit, quae, tandem aetatis metas attingens ab illo pluries cognita contra matrimonium proclamavit, asserens, se semper ab initio dissensisse, quod per testes probat fama et conversatione praeclaros. In hoc itaque casu sentimus, quod adversus matrimonium audiri non debet, quae, ante cognitionem sui legitimum annum attingens, quum potuit, minime reclamavit.“ Decretal. IV. 18, 4.

„Sane illis, quae benedictione accepta mox a sponsis aufugiunt ante carnis copulam subsecutam, asserentes, se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulsas verba protulisse consensus, licet animo dissentirent, non statim est audientia deneganda; sed de illato metu est cum diligentia inquirendum; et si talis metus inveniatur illatus, qui potuit cadere in constantem virum, erunt non immerito audiendae.“ Decretal. IV. 1, 28.

„Ad id, quod per tuas litteras intimasti de quadam parochiana tua, quam suus vitricus cuidam Teutonico matrimonialiter copulavit, taliter respondemus, quod, quamvis undecim annos habens ab initio invita fuisset ei tradita et renitens, tamen, quia postmodum per annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire. Nec de cetero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum, quod non consenserit in eundem, nominaverat producendos, cum mora tanti temporis hujusmodi probationem excludat.“ Decretal. IV. 1, 21. Puella, de qua textus citatus loquitur, cum marito invita et renitens traderetur, non nisi undecim annos habuerat, nec antequam pubertatem attigisset, consensum supplere potuerat. Quia autem per annum et dimidium, igitur per sex post pubertatem expletam menses viro cohabitaverat, eam ad matrimonium propter vim metumque accusandum admitti non posse decernitur.

[2]) „Nos igitur attendentes, quod secundum canonicas sanctiones et naturae rationem, qui frigidae naturae sunt, et impotentes, iidem minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur, quodque praedicti eunuchi, aut spadones, quas tamquam uxores habere non possunt, easdem habere ut sorores nolunt, quia experientia docet, tam ipsos, dum se potentes ad coëundum jactitant, quam mulieres quae eis nubunt, non ut caste vivant, sed ut carnaliter invicem conjungantur, prava et libidinosa intentione sub praetextu et in figura matrimonii turpes hujusmodi commixtiones affectare, quae cum peccati et scandali occasionem praebeant et in animarum damnationem tendant, sunt ab Ecclesia Dei prorsus exterminandae. Et insuper considerantes, quod ex spadonum hujusmodi et eunuchorum conjugiis nulla utilitas provenit, sed potius tentationum illecebrae et incentiva libidinis oriuntur, eidem fraternitati tuae per

BIBLIOTHECA E.M. STRICON.

§. 119.

ropter aetatem impuberem.

In valorem matrimonii, cui impedimentum impubertatis obstat, pubertate impleta super ejus tantum, qui matrimonii contracti tempore impuber fuerat, conjugis petitione inquirendum est [1]).

§. 120.

igum quoad matonium adeusanjuris restrictio: impedimento raptus.

Propter impedimentum raptus raptor adversus matrimonium reclamare nequit. Rapta, quae raptui consensit, suo matrimonium adeusandi jure in exordio libertatis plene recuperatae utatur; alias non amplius audiatur.

§. 121.

impedimento ligaminis.

Impedimento ligaminis mutatione facti sublato, quando una pars, dum invalidas celebraret nuptias, impedimenti existentiam absque sua culpa ignoraverit, altera, quae impedimenti conscia fuerat, matrimonium adeusandi jure haud potitur [2]).

§. 122.

enas ex officio cedendum sit.

Omnibus casibus et propter omnia impedimenta, quorum respectu jus accusandi conjugibus aut uni ipsorum haud privative competit, tribunal matrimoniale ex officio procedere debet, quamprimum aut notorietate facti aut denuntiationibus aliove modo sufficiens suppeditet causa [3]).

§. 119.

3. Wegen Unmündigkeit.

Die Giltigkeit einer Ehe, welcher das Hinderniß der Unmündigkeit im Wege steht, soll nach eingetretener Mündigkeit nur auf Einschreiten des Gatten, welcher bei Schließung der Ehe unmündig war, in Untersuchung gezogen werden.

§. 120.

Beschränkung des Bestreitungsrechtes der Gatten:
1. Bei dem Hindernisse d. Entführung.

Wegen des Hindernisses der Entführung kann der Entführer gegen die Ehe keine Einsprache erheben. Eine Entführte, welche in die Entführung eingewilliget, hat sich ihres Rechtes, die Ehe zu bestreiten, sogleich nach Wiedererlangung der vollen Freiheit zu bedienen, sonst soll sie nicht mehr gehört werden.

§. 121.

2. Bei dem Hindernisse des Ehebandes.

Nachdem das Hinderniß des bestehenden Ehebandes durch thatsächliche Veränderung erloschen ist, hat im Falle, daß Einem Theile bei Schließung der ungiltigen Ehe das Vorhandensein des Hindernisses ohne seine Schuld unbekannt war, der andere, welcher um das Hinderniß gewußt hat, kein Recht, die Ehe zu bestreiten.

§. 122.

Einschreiten von Amtswegen.

In allen Fällen und wegen aller Hindernisse, hinsichtlich welcher das Bestreitungsrecht nicht den Gatten oder Einem derselben ausschließlich zusteht, hat das Ehegericht die Untersuchung von Amtswegen einzuleiten, sobald hiezu durch Offenkundigkeit des Falles, durch Anzeigen oder in anderer Weise ein hinlänglicher Grund geboten ist.

---

praesentes committimus, et mandamus, ut conjugia per dictos et alios quoscunque eunuchos, et spadones, utroque teste carentes cum quibusvis mulieribus defectum praedictum, sive ignorantibus, sive etiam scientibus contrahi prohibeas eosque ad matrimonia quomodocunque contrahenda inhabiles auctoritate nostra declares, et tam locorum Ordinariis, ne hujusmodi conjunctiones de caetero fieri quoquomodo permittant, interdicas, quam eos etiam, qui sic de facto matrimonium contraxerint, separari cures, et matrimonia ipsa sic de facto contracta nulla, irrita, et invalida esse decernas.“ Sixt. V. constit. d. d. 27. Jun. 1587.

[1]) „Mulier autem, quae, postquam annos nubiles attigit, ei, qui nondum ad annos aptos matrimoniis venerat, nupsit, quum in eum semel consenserit, amplius non poterit dissentire, nisi ipse, cui nupsit, postquam ad legitimam aetatem pervenerit, in eam suum negaverit praestare consensum.“ Decretal. IV. 2, 7.

[2]) „Quia praefata mulier erat inscia, quod ille aliam haberet uxorem viventem, nec dignum est, ut praedictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucrum de suo dolo reportet, consultationi tuae taliter respondemus, quod nisi mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt aliquatenus separandi.“ Decretal. IV. 7, 1.

[3]) „Non apparentibus accusatoribus et parentela manifesta seu publica existente, quod credibile non est, nisi essent in primo gradu vel secundo, tui officii interest, matrimonia illa adhibita gravitate dissolvere, quae illicite contracta noscuntur.“ Decretal. IV. 19, 3.

§. 123.

Tum quando matrimonium ab eo, cui de jure concessum est, adcusatur, tum quando inquisitio ex officio instituitur, matrimoniale tribunal nunquam non tenetur, cuncta, quae veritati perfecte investigandae inservire possunt, ex officio ordinare et executioni mandare.

§. 123.

Die Ehe möge von einem dazu Berechtigten bestritten oder die Untersuchung von Amtswegen eingeleitet werden, so ist das Ehegericht stets verpflichtet, Alles was zur vollständigen Erforschung der Wahrheit dienen kann, von Amtswegen anzuordnen und durchzuführen.

Defensor matrimonii et obligationes ei incumbentes.

§. 124.

Cujusvis est Episcopi, virum pietate et juris scientia insignem et quidem ex ecclesiastico, si fieri potest, coetu matrimonii defensorem constituere et, quando is munere suo fungi impediatur, virum necessariis dotibus instructum ad ejus locum tenendum nominare [1]).

§. 124.

Jeder Bischof hat einen durch Frömmigkeit und Rechtskunde ausgezeichneten Mann und zwar, wenn es möglich ist, einen Geistlichen zum Vertheidiger der Ehe zu bestellen, und wofern derselbe seines Amtes zu walten verhindert ist, einen befähigten Stellvertreter zu ernennen.

Bestellung Vertheidi Ehe und desse

§. 125.

Defensor matrimonii et in muneris ingressu et quoties matrimonii cujusdam valorem tuendum suscipit, jurare tenetur, se omnia, quae ad matrimonii vinculum servandum facere possunt, diligenter exploraturum et ad ipsum tuendum fideliter adhibiturum fore. Tribunalis matrimonialis ea de re sessionibus intersit. Ad partes audiendas, ad testium depositiones excipiendas et in genere ad omnes actus judiciales citetur oportet. Quivis actus judicialis, in quo aut ipse aut, quem Episcopus ad ejus locum tenendum nominaverit, praesens haud fuerit, qua invalidus et irritus censendus est [2]).

§. 125.

Der Vertheidiger der Ehe hat beim Antritte seines Amtes und so oft er die Giltigkeit einer Ehe zu vertreten übernimmt, eidlich zu versprechen, daß er Alles, was zur Aufrechthaltung des Ehebandes dienen könne, fleißig erforschen und zum Schutze desselben eifrig geltend machen wolle. Er muß den dießfälligen Sitzungen des Ehegerichtes beiwohnen. Er ist zur Einvernehmung der Parteien, zum Zeugenverhöre und überhaupt zu allen gerichtlichen Verhandlungen beizuziehen. Jede gerichtliche Verhandlung, bei welcher nicht er selbst oder sein vom Bischofe ernannter Stellvertreter gegenwärtig ist, soll als ungiltig und kraftlos betrachtet werden.

[1]) „Constituimus, decernimus ac jubemus, ut ab omnibus et singulis locorum Ordinariis in suis respective dioecesibus persona aliqua idonea eligatur, et si fieri potest, ex ecclesiastico coetu, juris scientia pariter et vitae probitate praedita, quae matrimoniorum defensor nominabitur, cum facultate tamen eam suspendendi vel removendi, si justa causa adfuerit et substituendi aliam aeque idoneam et iisdem qualitatibus ornatam; quod etiam fieri poterit, quotiescunque persona ad matrimoniorum defensionem destinata, quum se occasio agendi obtulerit, erit legitime impedita.“ Benedict. XIV. cons. Dei miserat. §. 5.

[2]) „Ad officium autem defensoris matrimoniorum hujusmodi, ut supra, electi spectabit, in judicium venire, quoties cunque contigerit matrimoniales caussas super validitate vel nullitate coram legitimo judice disceptari, eumque oportebit in quolibet actu judiciali citari, adesse examini testium, voce et scriptis matrimonii validitatem tueri eaque omnia deducere, quae ad matrimonium sustinendum necessaria censebit.“

„Et demum defensoris hujusmodi persona tanquam pars necessaria ad judicii validitatem et integritatem censeatur, semperque adsit in judicio, sive unus ex conjugibus, qui pro nullitate matrimonii agit, sive ambo, quorum alter pro nullitate, alter vero pro validitate in judicium veniat. Defensor autem, quum ei munus hujusmodi committetur, juramentum praestabit fideliter officium suum obeundi, et quotiescunque contigerit, ut in judicio adesse debeat pro alicujus matrimonii validitate tuenda, rursus idem juramentum praebebit; quaecunque vero, eo non legitime citato aut intimato, in judicio peracta fuerint, nulla, irrita, cassa declaramus ac pro nullis, cassis ac irritis haberi volumus.“ Benedict. XIV. constit. Dei misserat. §§. 6, 7.

§. 126.

modo nullitatis larandae petitio judicem proponenda.

Matrimonii valorem impugnans accusationem, respective petitionem, ut nullitas pronuntietur, aut scripto expressam afferre aut in gesta redigenda viva voce exhibere potest. Facta, quibus assertio nullitatis superstruitur, distincte ac plene proponenda et probationes, quas praesto sibi esse autumat, indicandae sunt.

§. 126.

Derjenige, welcher die Giltigkeit der Ehe bestreitet, kann seine Anklage, beziehungsweise sein Gesuch um Ungiltigerklärung entweder schriftlich einreichen oder mündlich zu Protokoll geben. Die Thatsachen, auf welche die Behauptung der Ungiltigkeit gestützt wird, sind deutlich und vollständig anzugeben und die Beweismittel, welche man zu haben glaubt, namhaft zu machen.

Anhängigmachung des Gesuches um Ungiltigerklärung.

§. 127.

Qui matrimonium scripto porrecto accusat, coram tribunali matrimoniali aut ejus commissario personaliter se sistere atque de scitu necessariis respondere debet; alias accusatio ab eo facta qua mera denuntiatio consideranda et tractanda erit [1]).

§. 127.

Wer die Ehe schriftlich bestreitet, hat sich vor dem Ehegerichte oder dessen Bevollmächtigten persönlich zu stellen und die nöthigen Auskünfte zu geben, sonst ist die von demselben erhobene Anklage als eine bloße Anzeige zu betrachten und zu behandeln.

§. 128.

dus pertractandi uniationes de maonii impedimentis factas.

Denuntiationes oretenus factae in acta redigantur; si scripto proponantur, curandum est, ut autor personaliter examinetur. Omnes ad eum dirigantur interrogationes, quae ad quaestionem facti in claram lucem vindicandam contribuere possunt.

§. 128.

Mündlich gemachte Anzeigen müssen zu Protokoll genommen werden; wenn sie schriftlich erfolgen, so soll eine mündliche Einvernehmung des Verfassers veranstaltet werden. Dabei sind an ihn alle Fragen zu stellen, welche zu einer genauen Erhebung des Thatbestandes führen können.

Behandlung der Anzeigen über Ehehinderniße.

§. 129.

Denuntiationes scripto exhibitae, quarum autores personaliter examinari nequeunt, sub peculiaribus tantum rerum adjunctis pro sufficienti processus instituendi causa haberi possunt. Depositionibus tamen in iis contentis pro re nata utendum est ad ulteriores investigationes instituendas.

§. 129.

Schriftliche Anzeigen, deren Verfasser mündlich nicht können vernommen werden, genügen nur unter besonderen Verhältnissen, um die Einleitung des Rechtsverfahrens zu begründen. Doch sind die in denselben enthaltenen Angaben nach Gestalt der Umstände zu benützen, um weitere Erhebungen zu pflegen.

§. 130.

Denuntiationes scripto factae, quarum autor nomen abscondit, per se sumtae nunquam sufficiunt, quae ansam praebeant ad inquirendum de matrimonii valore.

§. 130.

Schriftliche Anzeigen, deren Verfasser seinen Namen verbirgt, können für sich allein niemals hinreichen, um eine Untersuchung über die Giltigkeit der Ehe zu begründen.

§. 131.

Quodsi de obtinente quodam matrimonii impedimento fama divulgetur, quae omnibus

§. 131.

Wenn über das Vorhandensein eines Ehehinderniſſes sich ein Ruf verbreitet, welcher nach

[1]) „A nobis est requisitum, utrum aliqui super accusatione matrimonii nihil voce propria depromentes debeant per solam chartulae conscriptionem admitti. Ad hoc respondemus, quod in talibus, nisi quantum ad praesumtionem, nullius momenti est conscriptio quoad sententiam ferendam, nisi alia legitima adminicula suffragentur.“ Decretal. IV. 18, 2.

perpensis circumstantiis attentionem meretur, tribunal matrimoniale circa fundamentum harum narrationum vel assertionum investiget atque dijudicet, an, quae eruantur, inquisitionem decerni postulent [1]).

§. 132.

Denuntiationum super impedimentis, propter quae conjugibus tantum jus accusandi competit, de regula nullatenus ratio habenda est: ubi autem ex allatis liquido constet, matrimonium aliquod propter ejusmodi impedimentum irritum esse, ex officio agendum est, ut vel convalidatio peragatur vel pars adcusandi jure pollens adversus matrimonium reclamet.

Conjuges reconciliandi experimentum a curatore animarum instituendum.

§. 133.

Quodsi impedimentum in jus adductum tale sit, ut, quomodocunque res se habeat, consensus certe conjugis matrimonium accusantis ad ipsum removendum sufficiat, ordinario conjugum animarum curatori aut pro rerum et personarum conditione alii sacerdoti injungendum est, ut admonitionibus opportunis partem matrimonium impugnantem ad consensum renovandum inducat vel etiam pro re nata obtineat, ut consensus declaratio coram parocho et duobus testibus iteretur.

§. 134.

Referat, cui negotium commissum est, ad tribunalis matrimonialis praesidem conaminum exitum, et quando conjux matrimonium impugnans consilio capto insistat, superaddat, quaecunque de factis, a quibus valor matrimonii accusati dependet, comperiri potuit.

§. 135.

In quantum emergentibus impedimentis, quae conjugum consensu removeri nequeant, praevie cooperatio quaedam animarum curatoris disponenda veniat, a conditione casus

Erwägung aller Umstände Beachtung verdient, so hat das Ehegericht über den Grund der dießfälligen Erzählungen oder Behauptungen nachzuforschen und zu beurtheilen, ob das Ergebniß die Einleitung der Untersuchung fordere.

§. 132.

Auf Anzeigen über Hinderniſſe, wegen welcher den Gatten allein das Bestreitungsrecht zusteht, ist in der Regel keine Rücksicht zu nehmen; wenn aber aus den gemachten Angaben deutlich hervorgeht, daß die Ehe wegen eines solchen Hindernisses ungiltig sei, so ist von Amtswegen einzuwirken, damit entweder die Convalidation vollzogen werde oder der Gatte, welchem das Bestreitungsrecht zusteht, wider die Ehe einschreite.

§. 133.

Versuch der Vchung durch Cnungen des Sgers.

Ist das angeregte Hinderniß so beschaffen, daß jedenfalls die Einwilligung des Klage führenden Gatten zur Hebung desselben hinreicht, so soll der ordentliche Seelsorger der Eheleute oder nach Umständen auch ein anderer Priester beauftragt werden, durch zweckmäßige Ermahnungen den die Ehe bestreitenden Theil zu bestimmen, daß er seine Einwilligung erneuere, oder auch nach Gestalt der Dinge zu erwirken, daß die Erklärung der Einwilligung vor dem Pfarrer und zwei Zeugen wiederholt werde.

§. 134.

Der Beauftragte hat über das Ergebniß seiner Bemühungen an den Präses des Ehegerichtes zu berichten, und wofern der die Ehe bestreitende Gatte auf seinem Entschlusse beharrt, Alles beizufügen, was er über die Thatsachen, von welchen die Giltigkeit der bestrittenen Ehe abhängt, in Erfahrung zu bringen vermochte.

§. 135.

In wie fern bei Hindernissen, welche durch die Einwilligung der Ehegatten nicht können gehoben werden, vorläufig eine Mitwirkung des Seelsorgers in Anspruch zu nehmen sei, wird

[1]) „Consentiens fama confirmat rei, de qua quaeritur, fidem.“ Decret. caus. 4. qu. 3.
„Rumor viciniae non est adeo judicandus validus, nisi rationabiles et fide dignae probationes accedant.“ Decretal. IV. 13, 5.

et prudenti tribunalis matrimonialis judicio dependebit.

§. 136.

Conjugum altero matrimonium adeusante, praeprimis inquirendum est, an forsan ea obtineant rerum adjuncta, ut, si actor unquam reclamandi jus habuerit, nunc certe temporis eodem exutus sit: quod quando extra dubium sit positum, actio haud admittatur.

§. 137.

Ubi accusatio matrimonii facto innitatur, quod, licet verum undequaque esset, nihilominus aut absolute aut sub circumstantiis ab ipso actore expositis matrimonium irritando impar foret, accusatio absque ulteriori inquisitione repellenda est.

§. 138.

Fieri potest, ut factum, cui adcusatio innititur, veritate quidem ejusdem supposita matrimonium irritaturum foret, attamen assertionis falsitas in propatulo sit. Tali casu actor de rei statu edocendus et, ut ab accusatione desistat, commonendus est. Obsequium ipso detractante, nisi forsan, quae afferat, aperte inepta vel absurda sint, accusatio per conclusum a tribunali matrimoniali debita forma conditum rejiciatur oportet.

e agenda sint obtis impedimentis . 80 memoratis.

§. 139.

Quando impedimentorum, quae §. 80 enumerantur, quoddam obmoveatur, tribunal matrimoniale inquisitionem in forma juris instituendam, quantum fieri possit, evitet. Plerisque casibus mediante clero parochiali obtineri poterit, ut dubia factum attinentia eliminentur. Impedimento per libros parochiales vel depositiones fide dignas comprobato, Episcopus dispensationem, qua opus est, tribuet curamque habebit, ut convalidatio omni scandalo diligenter semoto peragatur. Urgente periculo, ne conjuges vel alter eorum impedimento detecto ad consortium vitae

von der Beschaffenheit des Falles und dem Ermessen des Ehegerichtes abhängen.

§. 136.

Wenn Einer der Gatten die Ehe bestreitet, so ist vor Allem zu untersuchen, ob vielleicht solche Umstände obwalten, daß, wenn der Kläger jemals das Bestreitungsrecht besaß, er doch gewiß jetzt desselben verlustig ist, und wofern dieß außer Zweifel gestellt wird, so ist die Anklage nicht anzunehmen.

§. 137.

Wird die Bestreitung der Ehe auf eine Thatsache gegründet, welche, auch wofern sie vollkommen richtig wäre, entweder schlechthin oder doch unter den vom Kläger selbst angegebenen Umständen kein Hinderniß der Giltigkeit zu bewirken vermöchte, so ist die Anklage ohne weitere Untersuchung zurückzuweisen.

§. 138.

Es kann geschehen, daß die Thatsache, auf welche die Bestreitung gegründet ist, zwar unter Voraussetzung ihrer Richtigkeit die Ehe ungiltig machen würde, aber die Unwahrheit der Behauptung am Tage liegt. In solchen Fällen soll der Kläger darüber belehrt und von der Anklage abzustehen aufgefordert werden. Wofern er sich dessen weigert und das Vorgebrachte nicht etwa offenbar läppisch oder widersinnig ist, so muß die Abweisung durch einen förmlichen Beschluß des Ehegerichtes verfügt werden.

§. 139.

Verfahren bei Anregung der im §. 80 erwähnten Hindernisse.

Wenn Eines der im §. 80 aufgezählten Hindernisse angeregt wird, so hat das Ehegericht eine förmliche Untersuchung so viel als möglich zu vermeiden. In den meisten Fällen wird die Thatsache sich durch Vermittlung der Pfarrgeistlichkeit sicher stellen lassen. Wofern durch die Pfarrbücher oder glaubwürdige Aussagen das Obwalten des Hindernisses nachgewiesen ist, wird der Bischof die erforderliche Nachsicht gewähren und die Convalidation mit sorgfältiger Vermeidung alles Aufsehens vollziehen lassen. Sollte ernstlich zu besorgen seyn, daß die Gatten oder Eines von ihnen die Entdeckung des

dissolvendum abutantur, apud Sanctam Sedem de sanando matrimonium in radice supplicandum foret.

§. 140.

Commissarii ad inquirendum deputati nominatio.

Quoties in valorem matrimonii alicujus inquirendum sit, tribunal matrimoniale commissarium ad quaestionem facti eruendam nominet.

§. 141.

Inquisitio praevia.

Commissarius ad inquirendum deputatus, antequam ad probationes in forma juris instituendas procedatur, anniti debet, ut omnium circumstantiarum, quae ad matrimonii valorem vel nullitatem extra dubium ponendum facere possint, adcuratam acquirat notitiam. Hunc in finem pro conditione casus et personarum necessariae percunctationes faciendae; postea conjuges, personae matrimonium accusantes, vel quae impedimentum denuntiarunt, et in quantum fieri potest, etiam testes, qui pro matrimonio aut contra illud producuntur, defensore matrimonii praesente praevie interrogandi sunt.

§. 142.

Inquisitionis praeviae resultatum tribunali proponendum est matrimoniali, quod ordinationes dabit de iis, quae forsan adhuc necessaria ducat. Quo facto omnia disponenda sunt ad processum probatorium absque ulla cunctatione habendum.

§. 143.

Quod conjuges personaliter se exhibere debeant.

Tam in praevia inquisitione, quam ad processum probatorium conjuges personaliter se sistere debent. Conceditur quidem, ut advocatos secum adducant, et antequam declarationem exhibeant, eorum consilium expetant; verum eae tantum declarationes, quas ipsimet pronuntiant, qua ipsorum mentem explicantes protocollo inserendae sunt. Quodsi advocatus proprio nomine quaedam casum matrimonialem attinentia deponat, haec ita excipienda et tractanda sunt, quomodo excipi et pertractari deberent, quando ipse haud qua advocatus

Hindernisses mißbrauchen würden, um die Auflösung der Verbindung zu erlangen, so müßte bei dem heiligen Stuhle um Heilung der Ehe in der Wurzel nachgesucht werden.

§. 140.

Ernennung [illegible] tersuchungs- [illegible] missär.

Wenn die Giltigkeit einer Ehe untersucht werden muß, so hat das Ehegericht einen Commissär zur Erhebung des Thatbestandes zu ernennen.

§. 141.

Vorunterso

Bevor der Untersuchungscommissär das Beweisverfahren einleitet, hat er nichts zu unterlassen, um sich von allen Umständen, welche dazu beitragen können, um die Giltigkeit oder Ungiltigkeit der Ehe außer Zweifel zu stellen, genau zu unterrichten. Zu diesem Ende soll er nach Beschaffenheit des Falles und der Personen die nöthigen Erkundigungen einziehen; dann aber wird er die Gatten, Jene, welche die Ehe bestreiten oder über das Hinderniß Anzeigen gemacht haben, und soviel als möglich auch die Zeugen, welche für oder gegen die Ehe aufgeführt werden, im Beisein des Vertheidigers der Ehe vorläufig vernehmen.

§. 142.

Das Ergebniß der Voruntersuchung ist dem Ehegerichte vorzulegen, welches Dasjenige, was es allenfalls noch nothwendig erachtet, anordnen wird. Hierauf ist das Beweisverfahren mit möglichster Beschleunigung einzuleiten.

§. 143.

Persönliches nen der G

Sowohl bei der Voruntersuchung als zum Behufe des Beweisverfahrens haben die Gatten persönlich zu erscheinen. Zwar bleibt es ihnen unbenommen, sich von Sachwaltern begleiten zu lassen und vor Abgabe einer Erklärung den Rath derselben einzuholen; es dürfen aber nur jene Erklärungen, welche sie selbst abgeben, als die ihrigen zu Protokoll genommen werden. Sollte der Sachwalter in eigenem Namen sich über etwas den Ehefall Betreffendes erklären, so ist dieß so aufzunehmen und zu behandeln, wie es aufgenommen und behandelt werden

comparuisset. Advocato negotium perturbante commissarii est statuere, ut loco excedat [1]).

§. 144.

non compareant, agenda.

Si conjuges citati tribunal incompetens esse asseverent, ad normam §§. 103, 104 procedendum est.

§. 145.

Conjugibus, qui citatione facta non comparent, aliam quam incompetentiae excusationem praetendentibus, de eadem vel admittenda vel rejicienda tribunal judicabit. Convenienti ex causa, ut terminus prolongetur, concedi potest. Si rationes adductae minus firmae inveniantur, vel quando quis nulla excusatione proposita comparere neglexerit, terminus eis pro domicilii distantia dimetiendus statuatur. Eo elapso a judicio saeculari, ut citatos ad comparendum adigat, petendum est. Casu, quo petitio ista ex qualicunque causa effectum haud sortiatur, procedura etiam absque citati praesentia inchoanda est [2]).

§. 146.

Quatenus conjuges per delegati examinari possint.

Magna cura agendum est, ut conjuges ad quaestionem facti eruendam coram commissario ad inquirendum deputato personaliter compareant. Quando id praestiterint ac domicilium eorum a sede tribunalis matrimonialis longius distet, ipsis supplicantibus pro interrogationibus ulterioribus loco, quo habitant, aut non procul ab eo delegatus substitui potest. Defensor matrimonii jus quidem habet, ejusmodi interrogationibus semper et ubique adesse; petere tamen potest, ut pro iisdem, qui

müßte, wenn derselbe nicht als Sachwalter erschienen wäre. Wofern ein Sachwalter störend einwirken sollte, liegt dem Untersuchungscommissäre ob, die Entfernung desselben zu veranlassen.

§. 144.

Maßnahmen im Falle des Nichterscheinens.

Wenn vorgeladene Gatten die Unzuständigkeit des Gerichtes behaupten, so ist nach §§. 103 und 104 vorzugehen.

§. 145.

Führen Eheleute, welche auf die ergangene Vorladung nicht erscheinen, hiefür einen anderen Grund an, als den der Unzuständigkeit, so wird das Ehegericht über dessen Zulassung oder Verwerfung urtheilen. Aus entsprechenden Ursachen kann eine Verlängerung der Frist zugestanden werden. Erscheinen die angeführten Gründe als unstatthaft oder versäumt Jemand sich zu stellen, ohne einen Versuch zu seiner Rechtfertigung zu machen, so ist den Ausbleibenden eine nach der Entfernung ihres Wohnsitzes bemessene Frist anzusetzen und nach Ablauf derselben das weltliche Gericht zu ersuchen, die Vorgeladenen zu verhalten, sich zu stellen. Sollte dieß Ersuchen aus was immer für einer Ursache ohne Erfolg bleiben, so muß das Verfahren auch ohne Anwesenheit der Vorgeladenen begonnen werden.

§. 146.

Einvernehmung der Ehegatten durch einen Bevollmächtigten.

Es ist mit Entschiedenheit dahin zu wirken, daß die Gatten zum Zwecke der Erhebung des Thatbestandes persönlich vor dem Untersuchungscommissäre erscheinen. Haben sie dieß gethan und wohnen sie in bedeutender Entfernung vom Sitze des Ehegerichtes, so kann auf die Bitte derselben zum Behufe späterer Einvernehmungen an dem Orte, wo sie wohnhaft sind, oder in der Nähe desselben ein Bevollmächtigter ernannt werden. Der Vertheidiger der Ehe hat zwar das Recht, solchen Einver-

[1]) „Statuimus praeterea, ut principales personae non per advocatos, sed per se ipsas factum proponant; nisi forte sint adeo indiscretae, ut earum defectus de judicis licentia per alios suppleatur.“ Decretal. II. 1, 14.

[2]) „Quodsi manifestum sit, quod asseritur, aut legitimi accusatores et testes appareant, postquam juvenis cum omni diligentia fuerit requisitus, etiamsi nequiverit inveniri, testes recipere poteris et fine canonico judicium determinare.“ Decretal. IV. 18, 1.

ejus locum teneat, constituatur. Hicce jurejurando promittere debet, se in interrogatione caussam ligaminis conjugalis, quam optime sciat ac possit, tuiturum esse; instructionesque ac notitiae forsan necessariae a defensore matrimonii ei communicandae sunt. Delegato non tantum interrogationes conjugibus proponendae transmittantur, sed de omnibus quoque instruatur circumstantiis, quarum cognitio ad investigationem, prout expedit, dirigendam requiritur. Conjugibus in alia dioecesi commorantibus in finem interrogationum ulteriorum tribunal matrimoniale dioecesis illius, ut cooperari velit, rogandum erit.

nehmungen immer und überall beizuwohnen; doch kann er darum ansuchen, daß ihm für dieselben ein Stellvertreter gegeben werde. Dieser muß eidlich versprechen, bei der Einvernehmung die Sache des Ehebandes nach bestem Wissen und Vermögen zu vertreten, und es sind ihm von dem Vertheidiger der Ehe die allenfalls nöthigen Anweisungen und Aufschlüsse zu ertheilen. Dem Bevollmächtigten selbst sind nicht nur die an die Gatten zu stellenden Fragen zu übersenden, sondern er werde auch über alle Umstände unterrichtet, deren Kenntniß zu zweckmäßiger Leitung der anzustellenden Erhebungen erforderlich ist. Halten sich die Gatten in einer anderen Diöcese auf, so wird für spätere Einvernehmungen das dortige Ehegericht um seine Mitwirkung zu ersuchen seyn.

Probatio, quae requiritur.

§. 147.

Praesumtio stat pro valore matrimonii; impedimentum plene probari debet.

§. 147.

Erforderli Beweisführ

Die Vermuthung steht für die Giltigkeit der Ehe; das Hinderniß muß vollständig bewiesen werden.

§. 148.

Conjugem confessio.

Confessio, quam conjuges in ipsa inquisitione faciunt, aut anteriori tempore, attamen post matrimonium, quod accusatur, jamjam contractum fecerunt, in quantum adversus matrimonii valorem pugnat, omni vi caret. Confessio, quam conjuges, antequam matrimonium accusatum contraxerant, deposuerunt, qua nullitatem probandi medium rejicienda haud est [1]).

§. 148.

Geständniß Gatten.

Ein Geständniß, welches die Gatten bei der Untersuchung machen oder auch früher, doch nach Schließung der angestrittenen Ehe abgelegt haben, ist, in soweit es gegen die Giltigkeit der Ehe lautet, ohne alle Beweiskraft. Ein Geständniß, welches die Gatten vor Schließung der angestrittenen Ehe abgelegt haben, ist als Beweismittel wider die Giltigkeit nicht auszuschließen.

§. 149.

Confessio conjugum, quae pro matrimonii valore militat, vim probandi in iis habet casibus, in quibus conjugibus adcusandi jus privative reservatur. Alias praesumtionem tantum generat.

§. 149.

Ein Geständniß der Gatten, welches für die Giltigkeit der Ehe lautet, hat in jenen Fällen Beweiskraft, in welchen das Bestreitungsrecht den Gatten ausschließlich vorbehalten ist; sonst begründet es bloß eine Vermuthung.

§. 150.

Quod conjuges aut alter eorum haud compareant, adversus matrimonii valorem nihil

§. 150.

Das Nichterscheinen Eines oder beider Gatten kann wider die Giltigkeit der Ehe nichts

[1]) „Super eo, quod postulas, utrum conjugatus, qui ante contractum matrimonium uxoris suae consanguineam carnali commixtione cognovit, cum id fateatur uterque et aliqua pars viciniae hoc acclamare dicatur, sit ab uxore sua judicio Ecclesiae separandus, tuae Fraternitati respondemus: quod propter eorum confessionem tantum vel rumorem viciniae, separari non debent, cum et quandoque nonnulli inter se contra matrimonium velint colludere et ad confessionem incestus facile prosilirent, si suo judicio crederent per judicium Ecclesiae concurrendum.“ Decretal. IV. 13, 5.

probare potest: unde eo probandi onus matrimonium accusanti incumbens diminui haud debet.

§. 151.

Testes.

De testibus admittendis vel respuendis, de fide ipsis habenda et exceptionibus eisdem oppositis tribunal matrimoniale juxta generales juris canonici normas et peculiares, quos negotii natura postulat, respectus in singulis casibus judicabit.

beweisen, und soll eben deßhalb dem Bestreiter des Ehebandes die Last der Beweisführung nicht erleichtern.

§. 151.

Zeugen.

Ueber die Zulassung oder Zurückweisung der Zeugen, den ihnen zu schenkenden Glauben und die denselben entgegengestellten Einwendungen entscheidet das Ehegericht von Fall zu Fall nach den allgemeinen Vorschriften des Kirchengesetzes und den besonderen Rücksichten, welche die Natur der Verhandlung erheischt.

§. 152.

Diares de testium dibilitate praescriptiones.

Si conjux matrimonium accusans contra testem, qui suspectus, immo et respective inhabilis censendus est, exceptionem haud faciat, ipse ad testimonium pro matrimonio ferendum admitti potest. Verum quod conjuges contra testem aliquem haud excipiant, rationem numquam suppeditat, depositionem ejus contra matrimonium directam pro fide digna accipiendi.

§. 152.

Besondere Vorschriften über die Glaubwürdigkeit der Zeugen.

Wenn der die Ehe bestreitende Gatte wider einen Zeugen, welcher als bedenklich oder sogar als beziehungsweise verwerflich muß angesehen werden, keine Einsprache thut, so darf derselbe zum Zeugnisse für die Ehe zugelassen werden. Dagegen kann der Umstand, daß die Gatten wider einen Zeugen nichts einwenden, niemals einen Grund darbieten, dessen wider die Ehe gerichtete Aussage als glaubwürdig anzunehmen.

§. 153.

Relationes, quae praesumtionem fundant, testem pro uno aut contra unum conjugum partium studio agi, eas tantum depositiones suspectas reddunt, quae in commodum vel in praejudicium respectivi conjugis cedunt.

§. 153.

Verhältnisse, welche die Vermuthung der Parteilichkeit für oder gegen Einen von beiden Gatten begründen, machen den Zeugen nur hinsichtlich jener Aussagen verdächtig, welche zu Gunsten oder zum Nachtheile des betreffenden Gatten lauten.

§. 154.

Si testis ad utrumque conjugem tales habet relationes, quae praesumtionem partium studii eodem fere gradu generant, relationes hae per se sumtae haud sufficiunt, ut depositio, quae in commodum unius, sed in praejudicium alterius conjugis cedit, qua suspecta habeatur.

§. 154.

Wenn der Zeuge zu beiden Gatten in Verhältnissen steht, welche die Vermuthung der Parteilichkeit ungefähr in gleichem Grade hervorrufen, so reichen diese Verhältnisse für sich genommen nicht hin, um eine Aussage, welche derselbe zu Gunsten des Einen, aber zum Nachtheile des anderen Gatten macht, als verdächtig erscheinen zu lassen.

§. 155.

Consanguinei conjugum a testimonio pro matrimonio aut contra illud ferendo tum tantum excludendi sunt, quando ex individua

§. 155.

Die Blutsverwandten der Gatten sind von dem Zeugnisse für oder gegen die Ehe nur dann auszuschließen, wenn aus der Eigenthümlich-

casus natura peculiares oriantur rationes, eos de partium studio suspectos habere [1]).

§. 156.

In dijudicanda credibilitate consanguineorum et omnium personarum, quarum ad conjuges relatio partium studii suspicionem inducit, imprimis considerandum est, an conjuges nullitatem matrimonii exoptent, necne.

§. 157.

Omnes ii, de quibus supponendum est, quod circumstantiarum, quae in nullitatis quaestionem influxum exercent, bene gnari sint, etiam tunc audiri debent, quando qua testes repellendi forent, quia depositiones eorum praesumtiones stabilire ac viam ulterioribus recludere possunt dilucidationibus.

§. 158.

Exceptiones, quae testibus opponi possunt.

Tam partes quam defensor matrimonii jus habent, testibus pro matrimonio aut contra illud productis exceptiones opponendi.

§. 159.

Quod testimonium personaliter ferendum sit.

Testimonium personaliter ferendum est; scripta absentium testimonia probationem haud faciunt, sed praesumtionem tantum fundant.

§. 160.

Testium examen per delegatum instituendum.

Si testium habitatio tantum distet, ut in sede tribunalis matrimonialis interrogari nequeant, secundum normas, quae §. 146 de ulterioribus conjugum interrogationibus stabilitae sunt, procedendum erit.

keit des Falles besondere Gründe, dieselben für parteiisch zu halten, hervorgehen.

§. 156.

Bei Beurtheilung der Glaubwürdigkeit von Verwandten und allen Personen, deren Verhältniß zu den Gatten einen Verdacht der Parteilichkeit mit sich bringt, ist vorzüglich in Anschlag zu bringen, ob die Gatten die Ungiltigerklärung der Ehe wünschen oder nicht.

§. 157.

Alle Diejenigen, von welchen vorauszusetzen ist, daß sie über Umstände, welche auf die Frage der Giltigkeit Einfluß üben, wohl unterrichtet seien, müssen auch dann vernommen werden, wenn sie von der Zeugenschaft auszuschließen sind, weil ihre Aussagen Vermuthungen begründen und den Weg zu weiteren Aufschlüssen eröffnen können.

§. 158.

Einwend gegen die

Sowohl die Parteien als der Vertheidiger der Ehe haben das Recht, wider die für oder gegen die Ehe namhaft gemachten Zeugen Einwendungen zu erheben.

§. 159.

Persönlicht des Zeu

Das Zeugniß muß in Person gegeben werden; schriftliche Zeugnisse Abwesender bilden keinen Beweis, sondern begründen bloß eine Vermuthung.

§. 160.

Einvernehm Zeugen d Bevollmä

Wenn die Entfernung, in welcher die Zeugen wohnen, es unthunlich macht, dieselben am Sitze des Ehegerichtes zu vernehmen, so ist nach den Vorschriften zu verfahren, welche §. 146 für die späteren Einvernehmungen der Ehegatten aufstellt.

[1]) „Quod parentes, fratres et cognati utriusque sexus in testificatione suorum ad matrimonium conjungendum vel dirimendum admittantur, tam antiqua consuetudine quam legibus approbatur.“

„Quod vero legitur: pater non recipiatur in caussa filii, nec filius in caussa patris in criminalibus caussis et contractibus verum est: in matrimonio vero conjungendo et disjungendo ex ipsius conjugii praerogativa et quia favorabilis res est, congrue admittuntur.“ Decretal. IV. 18, 3.

„Super eo, quod a nobis tua devotio postulavit, utrum viro negante, se mulierem affidasse, ipsius mater mulieris et altera mulier possint ad testimonium recipi: consultationi tuae taliter respondemus, quod cum mater filiae incrementum et honorem videtur diligere, ubi vir superior est divitiis et nobilitate, potentia vel honore, testimonium ejus videtur suspectum et ideo non esse aliquatenus admittendum.“ Decretal. II. 20, 22.

§. 161.

do terroga- concipiendae.

Interrogationes testibus proponendas commissarius ad inquirendum deputatus concipit ratione habita omnium, quae in hucusque gestis emerserunt, nec non punctorum interrogatoriorum, quae a partibus forsitan exhibita sunt, et communicatis cum matrimonii defensore consiliis. Posterior jus habet, quae ipsi e re esse videntur, superaddendi vel et petendi, ut interrogationes tribunali matrimoniali adprobandae proponantur.

§. 162.

ndum testium.

Jurati tantum testis depositio vim habet legitimae probationis. Testes, quos admittere nil impedit, antequam examinentur, tactis sacrosanctis Dei evangeliis jurare debent, se de interrogationum ad eos dirigendarum objecto veritatem, quo modo eam coram Deo et conscientia compertam habeant, plene ac intemerate, quin aliquid addant, omittant vel immutent, edicturos fore. Congrua de jurisjurandi sanctitate admonitio praemittatur.

§. 163.

Ad jusjurandum a testibus praestandum conjuges ac, si matrimonium a tertio quodam accusetur, iste quoque, vocandi sunt. Attamen vocatorum absentia, quin jusjurandum excipiatur, impedire nequit.

§. 164.

tium examen.

Examen testium partibus remotis et singillatim instituendum est ac, antequam omnino terminatum sit, testium depositiones haud publicentur.

§. 165.

tenus testimoniis ndi vis competat.

Quod a duobus testibus, quibus nulla exceptio in lege fundata opponi potest, distincte ac conformiter depositum est, in quantum haud alia testimonia fide digna aut circumstantiae, quae praesumtionem gravem stabiliant, refragentur, de regula plene probatum censeri debet. Verum quando de cir-

§. 161.

Entwerfung der Fragesätze.

Die an die Zeugen zu richtenden Fragen entwirft der Untersuchungscommissär mit Rücksicht auf das ganze Ergebniß des bisherigen Verfahrens, sowie auf die Fragesätze, welche von den Gatten oder von dem Bestreiter des Ehebandes vielleicht eingereicht wurden, und im Einverständnisse mit dem Vertheidiger der Ehe. Der Letztere hat das Recht, Dasjenige, was ihm zweckdienlich scheint, beizufügen oder auch zu verlangen, daß die Fragen dem Ehegerichte zur Genehmigung vorgelegt werden.

§. 162.

Beeidigung der Zeugen.

Nur die Aussage eines beeidigten Zeugen hat die Geltung eines rechtskräftigen Beweises. Die Zeugen, wider deren Zulässigkeit kein Anstand obwaltet, haben, bevor sie vernommen werden, auf Gottes heiliges Evangelium zu beschwören, daß sie über den Gegenstand der an sie zu richtenden Fragen die Wahrheit, wie sie derselben sich vor Gott und ihrem Gewissen bewußt sind, vollständig und unverfälscht, ohne etwas beizusetzen, wegzulassen oder abzuändern, aussagen wollen. Eine entsprechende Ermahnung über die Heiligkeit des Eides soll vorausgeschickt werden.

§. 163.

Zur Beeidigung der Zeugen müssen die Gatten, und wofern die Ehe von einem Dritten bestritten wird, auch dieser vorgeladen werden. Doch kann ihr Ausbleiben die Eidesabnahme nicht hindern.

§. 164.

Vornahme des Zeugenverhöres

Das Verhör der Zeugen ist ohne Beisein der Parteien und einzeln vorzunehmen. Bevor es gänzlich beendigt ist, dürfen die Zeugenaussagen nicht kundgemacht werden.

§. 165.

Beweiskraft der Zeugnisse.

Dasjenige, was von zwei beeidigten Zeugen, wider welche keine im Gesetze begründete Einwendung kann gemacht werden, deutlich und übereinstimmend ausgesagt wird, muß, in soweit nicht andere glaubwürdige Zeugnisse oder Umstände, welche eine starke Vermuthung begründen, entgegenstehen, in der Regel als voll-

cumstantia agitur, a qua valor matrimonii dependet, minime sufficit, relationem vel factum, quo testium veracitas in dubium vocetur, evictum haud esse, sed oportet probatum sit, eos intemeratae probitatis et suppositioni, quasi perjurio conscientiam gravare possint, locum haud esse[1]).

Investigatio per rei peritos.

§. 166.

Quando ad probationem conficiendam rei periti adhibendi sint, eorum duos saltem et eos scientia et integritate praestantes omnique partium studio expertes tribunal matrimoniale seliget, qui juxta instructionem a commissario exarandam et a matrimonii defensore adprobandam investigationem debitam habeant et animi sententiam scriptis pandant. Relate ad partium studium contra rei peritos eaedem valent exceptiones, quae ipsis, si testes agerent, opponi possent[2]).

§. 167.

Rei periti jurati sint oportet. Ubi de facto agitur, a quo validitas matrimonii dependet, jusjurandum eis etiam tunc deferendum est, quando jam juramento in munere adeundo

ständig bewiesen angesehen werden. Handelt es sich aber um einen Umstand, von welchem die Giltigkeit der Ehe abhängt, so kann es nicht hinreichen, daß kein Verhältniß oder keine Thatsache nachgewiesen ist, durch welche die Wahrhaftigkeit der Aussagen in Zweifel gestellt wird, sondern es muß der Beweis vorliegen, daß die Zeugen Personen von erprobter Gewissenhaftigkeit seien, und der Annahme, als könnten sie einen Meineid auf ihre Seele laden, kein Raum dürfe gegeben werden.

§. 166.

Untersuchung der Sachverständigen.

Wenn es zur Herstellung des Beweises nothwendig ist, Sachverständige beizuziehen, so wird das Ehegericht deren wenigstens zwei und zwar solche wählen, welche sich durch Kenntnisse und Rechtschaffenheit auszeichnen und von aller Parteilichkeit entfernt sind, und diese haben nach einer von dem Untersuchungscommissäre zu entwerfenden und von dem Vertheidiger der Ehe gutzuheißenden Anweisung die erforderliche Untersuchung vorzunehmen und ihr Gutachten schriftlich darzulegen. In Betreff der Parteilichkeit gelten wider die Sachverständigen dieselben Einwendungen, welche ihnen, wenn sie als Zeugen auftreten sollten, entgegengestellt werden könnten.

§. 167.

Die Sachverständigen müssen beeidiget seyn. Handelt es sich um eine Thatsache, von welcher die Giltigkeit der Ehe abhängt, so ist der Eid ihnen auch dann aufzutragen, wenn sie sich

[1]) „Provideas, ne super hoc probationem recipias, nisi tales personae appareant, de quibus verosimile non sit, quod debeant dejerare, quoniam saepe contingit, quod testes corrupti facile inducantur ad falsum testimonium proferendum.“ Decretal. II. 23, 10.

„Inquisita vero diligentius veritate, si per testes circumspectos omni exceptione majores inveneris, quod primus vir superstitem quarto gradu consanguinitatis attingit, non differas divortii sententiam promulgare.“ Decretal. IV. 14, 1.

[2]) „Caussam matrimonii, quae inter V. juvenem et G. puellam Senon. quae se virginem et monacham profitetur, noscitur agitari, mandantes, quatenus eandem puellam ponatis interim in illo monasterio, quod intravit: ut ibi secure valeat commorari, donec judiciali sententia, quid agi debeat, decernatur, recepturi postmodum, non solum probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres illas, quae ad investigandum signa virginitatis ex parte puellae fuerint introductae, verum etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quas pars utralibet duxerit producendas. Et quia, ut dicit canon, saepe manus fallitur, et oculus obstetricum: volumus et mandamus, ut adhuc honestas matronas, providas ac prudentes deputare curetis, ad inquirendum, utrum dicta puella virginitatis privilegio sit munita.“ Decretal. II. 19, 14.

deposito se obstrinxerint, fore ut veritatem in consultis dandis sancte servent.

io super genuinstrumentorum.

§. 168.

Genuinitas instrumentorum, quae adversus matrimonii valorem pugnant, depositionibus conjugum aut talium personarum, quae qua testes aut suspectae aut inhabiles reputari deberent, probari nequit.

andum conjugum.

§. 169.

Jusjurandum a conjugibus praestitum aeque ac eorumdem confessio probationem de impedimento obtinente suppeditare aut supplere nequit.

§. 170.

In quantum ad probandam circumstantiam, a qua jus matrimonium accusandi dependet, jusjurandum conjugis matrimonium accusantis admitti possit, tribunal matrimoniale de casu in casum perpendat et decernat.

§. 171.

Si impedimenti natura prohibeat, ne ex officio procedatur, jusjurandum conjugis matrimonii valorem asserentis qua probatio pro matrimonio admitti potest.

§. 172.

riptiones peculde matrimonio, ropter vim me- impugnatur.

Si conjux matrimonium ex injustae violentiae titulo accusat, ii, qui ex ejus assertione coactionem injustam exercuerunt, citandi et examinandi sunt. Adcusatione contra alterum conjugem directa, ejusdem confessione probatio stabiliri nequit. Quodsi parentes facta confitentur, ex quibus coactio injusta et matrimonium irritans resultaret, omnibus perpensis circumstantiis dijudicandum est, an forsan colludant cum prole conjugii solutionem desiderante? Ceterum in quantum accusatio haud alterum attineat conjugem, juxta normas generales de probationibus in delictorum caussis valentes procedendum est.

bereits durch einen Amtseid zur Gewissenhaftigkeit in Betreff ihrer Gutachten verpflichtet haben.

§. 168.

Beweis für die Echtheit der Urkunden.

Die Echtheit von Urkunden, welche wider die Giltigkeit der Ehe streiten, kann durch die Aussagen der Eheleute oder solcher Personen, deren wider die Ehe gegebenes Zeugniß verwerflich oder verdächtig wäre, nicht bewiesen werden.

§. 169.

Eid der Gatten.

Ein von den Gatten abgelegter Eid kann eben so wenig als ihr Geständniß einen Beweis für das Bestehen des Hindernisses herstellen oder ergänzen.

§. 170.

In wie fern zum Beweise eines Umstandes, von welchem das Bestreitungsrecht abhängt, ein Eid des die Ehe bestreitenden Gatten zulässig sei, hat das Ehegericht von Fall zu Fall in Erwägung zu ziehen und zu entscheiden.

§. 171.

Wenn die Beschaffenheit des Hindernisses das amtliche Einschreiten ausschließt, so kann ein Eid des die Giltigkeit behauptenden Gatten als Beweis für die Ehe zugelassen werden.

§. 172.

Besondere Vorschriften über die Bestreitung der Ehe wegen widerrechtlichem Zwange.

Wenn ein Gatte die Ehe wegen widerrechtlichem Zwange bestreitet, so müssen die Personen, welche seiner Behauptung nach den widerrechtlichen Zwang verübt haben, vorgeladen und vernommen werden. Ist die Anklage wider den anderen Ehetheil gerichtet, so kann durch dessen Bekenntniß kein Beweis hergestellt werden. Wofern die Eltern Thatsachen eingestehen, aus welchen sich ein widerrechtlicher und die Ehe entkräftender Zwang ergeben würde, so ist nach Erwägung aller Umstände zu beurtheilen, ob nicht etwa mit dem nach Auflösung der Ehe verlangenden Kinde ein Einverständniß obwalte? Uebrigens ist, in soweit die Anklage nicht den anderen Gatten betrifft, nach den allgemeinen Vorschriften des für Vergehen geltenden Beweisverfahrens vorzugehen.

De raptu.

§. 173.

De rapta, quae cum raptore, dum in ejus potestate permaneret, matrimonium contraxit, praesumendum est, quod matrimonii ineundi causa rapta sit. Quodsi contrarium plene probatum fuerit, consistit nihilominus praesumtio, eam violentia injusta ad consentiendum adactam esse. Haec ipsa praesumtio adversus omne matrimonium militat, quod a quacunque persona quacunque ex causa rapta, antequam libertatem penitus recuperaverit, contractum fuerit.

De modo procedendi in impedimento impotentiae.

§. 174.

Etiam, quando in matrimonium propter impedimentum impotentiae inquiratur, normae de confessione et juramento conjugum propositae regulae ad instar tenendae sunt. Si duo rei periti, in quorum scientia et animo a partium studio remoto tribunal matrimoniale plenam collocet fiduciam, unanimes declaraverint, impotentiam adesse insanabilem et absolutam ipsamque matrimonium praecessisse, hoc non obstante pars, cujus impotentia asseritur, petere potest, ut tertius quoque rei peritus investigationem habeat. Si impotentia pro respectiva tantum declaratur, conspirans trium saltem rei peritorum consultum ad probationem plenam necessario requiritur. Quodsi dubium remaneat, an impotentia insanabilis existat et matrimonium antecesserit, rejicienda est declarandae invaliditatis petitio.

§. 175.

Exceptio locum habet, quando aut probatum sit, matrimonium nondum consummatum esse, aut nullitatis declarandae petitio intra tres a matrimonio contracto annos proponatur, simulque impotentiam adesse, non tantum ab utroque conjuge asseveretur, sed etiam a duobus rei peritis fide dignis qua valde verisimile astruatur. Tali casu conjuges consortium

§. 173.

Von einer Entführten, welche mit dem Entführer, während sie sich in dessen Gewalt befand, eine Ehe geschlossen hat, ist vorauszusetzen, daß sie zum Zwecke der Verehelichung entführt worden sei. Wenn das Gegentheil vollständig bewiesen ist, so waltet demungeachtet die Voraussetzung ob, daß sie durch ungerechten Zwang zur Einwilligung vermocht worden sei. Die nämliche Voraussetzung streitet wider jede Ehe, welche von was immer für einer, aus was immer für einem Grunde entführten Person, bevor sie die volle Freiheit wieder erlangt hat, geschlossen wird.

Für den Entfü

§. 174.

Auch wenn die Ehe wegen des Hindernisses des Unvermögens untersucht wird, sind die über das Geständniß und den Eid der Gatten gegebenen Bestimmungen als Regel festzuhalten. Wenn zwei Sachverständige, in deren Kenntniß und Unparteilichkeit das Ehegericht volles Vertrauen setzt, einstimmig erklären, daß ein unheilbares und schlechthiniges Unvermögen obwalte und schon vor Eingehung der Ehe stattgefunden habe, so kann demungeachtet der Theil, dessen Unvermögen behauptet wird, die Untersuchung durch einen dritten Sachverständigen verlangen. Wird das Unvermögen für ein bloß beziehungsweises erklärt, so ist das übereinstimmende Gutachten von wenigstens drei Sachverständigen zur Herstellung eines vollen Beweises unerläßlich. Bleibt es zweifelhaft, ob das Unvermögen ein unheilbares und der Ehe vorangegangenes sei, so ist das Gesuch um Ungiltigerklärung abzuweisen.

Ueber das bei dem des Unv

§. 175.

Eine Ausnahme kann eintreten, wenn entweder der Beweis vorliegt, daß die Ehe noch nicht vollzogen sei oder die Klage auf Nichtigkeit binnen drei Jahren nach der Verehelichung angebracht wird, und wenn zugleich das Vorhandensein des Unvermögens nicht nur von beiden Gatten behauptet, sondern auch von wenigstens zwei zuverlässigen Sachverständigen als sehr

matrimoniale per tempus a tribunali constituendum, nunquam vero non tam diu continuare debent, donec in eo per triennium vixerint. Si elapso hoc tempore denuo petant, ut nullitatis sententia feratur, tribunal matrimoniale certius ante omnia se reddat, nil immutatum esse quoad facta, ex quibus impotentiam verisimilem et respective matrimonium nondum consummatum esse colligeretur. His peractis conjugibus permitti potest, ut impotentiam adesse jurejurando attestentur, et istud plenam probationem efficit [1]).

am investigabus terminatis agenda.

§. 176.

Absoluto processu probatorio conjuges et quicunque matrimonium adeusaverit, nec non defensor matrimonii moneantur de eo, quo pollent jure, in hucusque acta animadvertendi. Exceptiones, si quas habeant, intra octiduum proponant. Ratione domicilii interesse habentium terminus protrahi potest; ita tamen, ut

wahrscheinlich bezeichnet wird. In diesem Falle haben die Vermählten die eheliche Gemeinschaft durch eine von dem Ehegerichte zu bestimmende Zeit, doch immer so lange fortzusetzen, bis sie in derselben drei Jahre lang gelebt haben. Wenn sie nach Ablauf dieser Zeit das Gesuch um Ungiltigerklärung erneuern, so soll das Ehegericht sich vorerst die Gewißheit verschaffen, daß in dem Thatbestande, aus welchem die Wahrscheinlichkeit des Unvermögens und beziehungsweise die Nichtvollziehung der Ehe sich ergab, keine Veränderung vorgegangen sei. Hierauf kann den Eheleuten gestattet werden, das Vorhandensein des Unvermögens durch einen Eid zu betheuern, und es hat derselbe die Geltung eines vollständigen Beweises.

§. 176.

Nach Abschluß der Erhebungen sind beide Gatten und wer immer die Ehe bestreitet, wie auch der Vertheidiger der Ehe an ihr Recht zu erinnern, über die bisherigen Verhandlungen sich zu äußern. Haben sie Einwendungen zu machen, so sind dieselben binnen acht Tagen vorzubringen. Mit Rücksicht auf den Wohnsitz der

Maßnahmen nach Abschluß der Erhebungen.

---

[1]) „Illa autem, si prior post annum aut dimidium ad Episcopum aut ejus missum proclamaverit, dicens, quod non cognovisses eam, tu autem contrarium affirmas, tibi credendum est eo, quod caput es mulieris, quia, si proclamare voluit, cur tamdiu tacuit? Cito enim et in parvo tempore scire potuit, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa novitate post mensem aut duos, ad Episcopum aut ejus missum proclamaverit, dicens: volo esse mater, volo filios procreare et ideo maritum accepi, sed vir, quem accepi, frigidae naturae est, et non potest illa facere, propter quae illum accepi: si probari potest per rectum judicium, separare potestis, et illa, si vult, nubat in Domino.“ Decretal. IV. 15, 1.

„Dicta M. proposuit, quod, quum octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, et diu cohabitasset eidem, sed adhuc integra permanebat, eo, quod praedictus vir ejus non habebat potentiam coëundi; quare petebat, divortium celebrari. Praedictus vero A. fatebatur, quod illam nunquam cognoverat, tamen se habere potentiam cognoscendi alias asserebat. Vos vero, ne id confiterentur in fraudem, a matronis bonae opinionis fide dignis ac expertis in opere nuptiali, dictam fecistis inspici mulierem, quae perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum vero presbyterum, de cujus parochia vir exstitit, fecistis inquiri, utrum ipse aliquam cognovisset, nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem requirente divortium et dicente, quod mater esse volebat, et filios procreare, proponente vero viro, quod paratus erat stare consilio Ecclesiae, injunxistis eisdem, ut agerent poenitentiam de commissis, et sic forte placeret Deo, qui matrimonii fuit institutor et auctor, ut opus matrimonii consummarent; qui post plures terminos ad vestram reversi praesentiam, consona voce dixerunt, quod non poterant carnaliter commisceri. Quocirca mandamus quatenus, si ita est, et constiterit vobis, praefatum virum et mulierem infra ipraedictos annos per continuum triennium insimul habitasse, ipsis cum septima propinquorum manu firmantibus juramento, se commisceri carnaliter nequivisse, proferatis divortii sententiam inter eos.“ Decretal. IV. 15, 7.

„Requisisti, quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulae nuptialis. Nos vero in praesenti consultatione sentimus, ut a tempore celebrati conjugii, si frigiditas prius probari non possit, cohabitent per triennium.“ Decretal. IV. 15, 5.

major, quam necessaria sit, mora non concedatur.

§. 177.

Et tribunal matrimoniale et matrimonii defensor ex officio eas possunt ordinare investigationes, quae ad proceduram quoad probationes complendam necessariae ipsis videntur.

§. 178.

Sententia ferenda Episcopo est subjicienda.

Antequam sententia feratur, tribunal matrimoniale ea, in quae decernenda consensit, Episcopo adjunctis rationum momentis subjiciet; qui quando sententiam ferendam haud sufficienter fundatam esse censeat, tribunali matrimoniali injunget, ut circumstantias ab ipso indicandas denuo mature perpendat et de consultationum resultato ad ipsum referat.

§. 179.

De iis, quae ad sententiam definitivam requiruntur.

Appellatio admittenda est, donec matrimonii validitas per duas aut ejus invaliditas per tres sententias conformes pronuntiata sit. Duabus sententiis pro matrimonio et duabus contra illud militantibus, matrimonium pro valido tenendum est.

§. 180.

Regulae de appellationibus.

Prima instantia sententiam pro matrimonii validitate ferente, matrimonium accusans ad secundam instantiam appellare potest. Quodsi validitas in secunda instantia confirmetur, nulla amplius provocatio locum habet. Si matrimonium in secunda instantia pro invalido declaretur, matrimonii defensori incumbit, ex officio ad tertiam provocare instantiam. Si tertia instantia pro matrimonii valore judicat, ulterior haud obtinet appellatio. Quando autem contra valorem decernat, defensor matrimonii petere debet, ut quarta constituatur instantia, pro cujus sententia matrimonium vel validum vel invalidum reputetur oportet [1]).

Benes XIV. Duaby contendat

Betheiligten kann man diese Frist verlängern, doch ohne dabei die Gränze des strengen Bedürfnisses zu überschreiten.

§. 177.

Sowohl das Ehegericht als auch der Vertheidiger der Ehe können von Amtswegen alle Erhebungen anordnen, welche denselben zur Vervollständigung des Beweisverfahrens nothwendig scheinen.

§. 178.

Vorlage sichtigten an den

Bevor das Ehegericht zur Fällung des Urtheiles schreitet, wird es die Entscheidung, über welche es sich geeiniget hat, dem Bischofe mit Beifügung der Gründe vorlegen. Findet der Bischof den beabsichtigten Ausspruch nicht hinreichend begründet, so wird er dem Ehegerichte auftragen, die von ihm anzudeutenden Umstände noch einmal in reife Ueberlegung zu ziehen und über das Ergebniß seiner Berathungen ihm Bericht zu erstatten.

§. 179.

Bedingung endgiltig scheid

Die Berufung ist zulässig, bis die Giltigkeit der Ehe durch zwei, oder die Ungiltigkeit derselben durch drei gleichlautende Urtheile ausgesprochen ist. Wenn zwei Urtheile für und zwei gegen die Ehe erfolgt sind, so ist die Ehe als giltig anzusehen.

§. 180.

Bestimmu die Berufu höhere

Wenn die erste Instanz für die Giltigkeit der Ehe spricht, so kann der Bestreiter des Ehebandes an die zweite Instanz Berufung einlegen. Wird die Giltigkeit in zweiter Instanz bestätiget, so ist jede weitere Berufung ausgeschlossen. Wird die Ehe in zweiter Instanz für ungiltig erklärt, so hat der Vertheidiger der Ehe sich von Amtswegen an die dritte Instanz zu wenden. Spricht die dritte Instanz für die Giltigkeit der Ehe, so findet keine weitere Berufung Statt. Entscheidet sie aber wider die Giltigkeit, so soll der Vertheidiger des Ehebandes um die Aufstellung einer vierten Instanz nachsuchen und je nachdem diese das Urtheil fällt, ist die Ehe als giltig oder ungiltig zu betrachten.

[1]) „Itaque si a judice pro matrimonii validitate judicabitur, et nullus sit, qui appellet, ipse etiam ab appellatione se abstineat; idque etiam servetur, si a judice secundae instantiae pro validitate matrimonii fuerit judicatum, postquam judex primae instantiae de illius nullitate sententiam pronunciaverat.“ Constit. Dei miserat. §. 8.

§. 181.

Si prima instantia matrimonium invalidum declaret, matrimonii defensor ex officio appellare debet. Si secundae instantiae judicium pariter invaliditatem pronuntiet, defensor matrimonii, nisi prostantes invaliditatis probationes omne dubium secludant, caussam ad tertiam instantiam deferre tenetur. Invaliditatis sententia per tertiam quoque instantiam lata, ulterior appellatio institui nequit. Si validitatem ea pronuntiet, actori liberum est, petere, ut quarta constituatur instantia, et hujus sententia qua finalis habenda est [1]).

§. 182.

Quando in prima et tertia instantia adversus matrimonium, in secunda autem pro eo sententia feratur, matrimonii incumbit defensori, quartam petere instantiam.

§. 183.

Appellatio a defensore matrimonii interposita ex sua natura parti simul prodest, quae pro matrimonii validitate agit. Liberum nihilominus ipsi est, eamdem appellationem independenter a matrimonii defensore interponere; consultum tamen, ut cum eo hoc de negotio consilia conferat.

§. 184.

Relate ad appellationes, quas interponere defensor matrimonii muneris sui ratione obli-

§. 181.

Wenn die erste Instanz die Ehe für ungiltig erklärt, so hat der Vertheidiger der Ehe von Amtswegen Berufung einzulegen. Lautet das Urtheil der zweiten Instanz gleichfalls auf Ungiltigkeit, so soll derselbe, wofern die vorliegenden Beweise der Ungiltigkeit nicht jeden Zweifel ausschließen, die Sache vor die dritte Instanz bringen. Nachdem auch die dritte Instanz wider die Giltigkeit entschieden hat, ist keine weitere Berufung zulässig. Spricht dieselbe für die Giltigkeit, so steht es dem Kläger frei, um Aufstellung einer vierten Instanz nachzusuchen, und ihr Urtheil ist als endgiltiges zu betrachten.

§. 182.

Wenn in der ersten und dritten Instanz wider, in der zweiten aber für die Ehe gesprochen wird, so hat der Vertheidiger der Ehe um eine vierte Instanz anzusuchen.

§. 183.

Die Berufung, welche der Vertheidiger der Ehe einlegt, frommt ihrer Natur nach zugleich dem Theile, welcher die Giltigkeit der Ehe behauptet. Demungeachtet steht es diesem frei, unabhängig von dem Vertheidiger der Ehe Berufung einzulegen; doch ist es gerathen, daß er sich mit demselben über die Sache ins Einvernehmen setze.

§. 184.

Für die Berufungen, welche einzulegen der Vertheidiger der Ehe durch sein Amt verpflichtet

[1]) „Sin autem contra matrimonii validitatem sententia feratur, defensor inter legitima tempora appellabit adhaerens parti, quae pro validitate agebat; quum autem in judicio nemo unus sit, qui pro matrimonii validitate negotium insistat, vel si adsit, lata contra eum sententia judicium deseruerit, ipse ex officio ad superiorem judicem provocabit.“ — „Si secunda sententia alteri conformis fuerit, hoc est, si in secunda aeque ac in prima nullum ac irritum matrimonium judicatum fuerit, et ab ea pars vel defensor pro sua conscientia non crediderit appellandum, vel appellationem interpositam prosequendam minime censuerit, in potestate et arbitrio conjugum sit novas nuptias contrahere, dummodo alicui eorum ob aliquod impedimentum vel legitimam causam id vetitum non sit.“ — „Quodsi a secunda sententia super nullitate vel altera pars appellaverit, vel hujusmodi sit, ut ei salva conscientia defensor matrimonii acquiescendum non putet, vel quia sibi videtur manifeste injusta, vel invalida, vel quia fuerit lata in tertia instantia et sit revocatoria alterius praecedentis super validitate in secunda instantia emanatae, volumus, ut, firma remanente utrique conjugi prohibitione ad alias transeundi nuptias, quas si contrahere ausi fuerint, poenis, ut praefertur, a Nobis constitutis subesse decernimus, caussa in tertia vel quarta instantia cognoscatur.“ Const. Dei miserat. §. 8, 11.

gatur, nulli habentur dies fatales. Si intra terminum praescriptum appellationem haud annuntiet, judicium, a quo appellare debet, ipsum ad officium suum implendum compellat vel pro casus ratione etiam ad Episcopum ea de re referat et proponat, ut matrimonii defensio alii viro omni ex parte habili concredatur.

§. 185.

Modus procedendi in superiori instantia.

Judex, qui in superiori instantia sententiam fert, non tantum in inferioribus instantiis gesta diligenter examinet, sed etiam omnia peragat, quae necessaria ducit, ut defectus suppleantur, dubia dilucidentur et errores corrigantur. Hunc in finem conjuges examinare, de instrumentis probandi ergo adhibitis investigationis instituere ac testes, a quibus novas informationes sperat, audire potest. Experimenta tamen per rei peritos facta tunc tantum iterari debent, quando indiciis praesumtionem gravem generantibus probabile reddatur, aut errorem aut partium studium intercessisse[1]).

§. 186.

Tam partes quam defensor matrimonii jus habent, in superiori instantia novas probationes afferendi.

§. 187.

Sententiae nullitas.

Sententia nulla est, si a judice haud competente lata vel actus judicii essentialis aut prorsus omissus, aut, quin matrimonii defensor adhiberetur, institutus fuerit. Attamen valor sententiae a judice superiore latae ideo, quod inquisitionem ulteriorem habere necessarium haud duxerit, sed secundum allegata caussam deciderit, impugnari minime potest.

[1]) „Postequam vero appellationis beneficio ad alterum judicem caussa in secunda instantia delata fuerit, omnia et singula, quaecunque coram judice in prima instantia servanda praefinita fuerunt, etiam coram altero in secunda exacte ac diligenter custodientur, citato in quolibet judicii actu defensore matrimonii, qui voce et scripto matrimonii validitatem strenue ac pro viribus tuebitur.“ Const. Dei miserat. §. 10.

ist, gibt es keine Verfallzeit. Wenn dieser nicht binnen der vorgeschriebenen Frist die Anmeldung macht, so hat das Gericht, von welchem er sich berufen sollte, denselben zu Erfüllung seiner Pflicht anzuweisen oder nach Beschaffenheit des Falles auch an den Bischof zu berichten und darauf anzutragen, daß die Vertheidigung der Ehe einem anderen vollkommen befähigten Manne übertragen werde.

§. 185.

Verfahren höheren

Der Richter, welcher in höherer Instanz entscheidet, hat nicht nur die Verhandlungen der unteren Instanzen genau zu prüfen, sondern auch Alles vorzunehmen, was er für nothwendig erachtet, um das Mangelhafte zu ergänzen, das Zweifelhafte festzustellen und das Irrige zu berichtigen. Er kann zu diesem Ende die Gatten vernehmen, über die als Beweis gebrauchten Urkunden Erhebungen anstellen und alle Zeugen verhören, von welchen er neue Aufschlüsse hofft. Doch ist die Untersuchung durch Sachverständige nur dann zu wiederholen, wenn Anzeichen, welche eine starke Vermuthung begründen, es wahrscheinlich machen, daß Mißgriffe und Parteilichkeiten vorgekommen seien.

§. 186.

Sowohl die Parteien als auch der Vertheidiger der Ehe haben das Recht, in der höheren Instanz neue Beweise vorzubringen.

§. 187.

Nichtigkeit the

Das Urtheil ist nichtig, wenn es von einem unzuständigen Richter gefällt, oder wenn ein wesentlicher Theil der gerichtlichen Verhandlung entweder gänzlich ausgelassen oder ohne Beiziehung des Vertheidigers der Ehe vorgenommen wurde. Doch kann die Giltigkeit des von dem höheren Richter gefällten Urtheiles deßhalb, weil derselbe keine weitere Untersuchung für nothwendig gehalten, sondern nach den Vorlagen entschieden hat, nicht angestritten werden.

§. 188.

lora in caussa ullitatis.

Nullitatis actio intra tempus appellationibus praefixum coram judice proxime superiori instituenda est.

§. 189.

Quum conjuges exceptionem incompetentiae intra decem a citatione intimata dies proponere debeant (§. 103), jure carent sententiae latae nullitatis assertionem obgerendi; superior tamen judex sententiam propter competentiae defectum ex officio irritam declarare potest.

§. 190.

Sententia de nullitatis actione lata appellationem haud admittit.

§. 191.

Processus pro nullo declaratus coram eodem judice aut, quando ob competentiae defectum irritatus sit, coram judice, qui competens pronuntiatus, forma debita iterandus est.

§. 192.

alidationis addudae tentamen.

Quando matrimonium irritum esse, tribus conformibus sententiis decretum, impedimentum vero ejusmodi sit, ut renovatione consensus aut dispensatione indulta e medio tolli possit, Episcopus, nisi gravis causa contrarium suadeat, aget, ut matrimonium convalidetur.

§. 193.

tentiae definitivae publicatio.

Si natura impedimenti dispensationem excludat aut conamen, adducendi convalidationem, effectu careat, nullitatis declaratio partibus annuntianda est nec non prohibendae sunt, ne amplius sibi cohabitent.

§. 194.

ntentiae tenor et forma.

Cuivis sententiae rationum, quibus innititur, momenta succinte, quin tamen essentiale quidpiam omittatur, adjungenda sunt. In sententia finali invaliditatem pronuntiante

§. 188.

Verfahren wegen Nichtigkeit.

Die Klage auf Nichtigkeit muß binnen der für Berufungen festgesetzten Zeit vor dem zunächst höheren Richter angestellt werden.

§. 189.

Da die Gatten die allfällige Einwendung der Unzuständigkeit binnen zehn Tagen nach zugestellter Vorladung anzubringen haben (§. 103), so sind sie nicht berechtiget, der Giltigkeit des ergangenen Urtheiles die Behauptung der Unzuständigkeit entgegenzusetzen; doch kann der höhere Richter das Urtheil wegen Mangel der Zuständigkeit von Amtswegen für ungiltig erklären.

§. 190.

Das über die Nichtigkeitsklage gefällte Urtheil läßt keine Berufung zu.

§. 191.

Die für nichtig erklärte Verhandlung muß vor demselben Richter oder, wenn sie durch den Mangel der Zuständigkeit entkräftet wird, vor dem als zuständig erkannten Richter in der gehörigen Form wiederholt werden.

§. 192.

Versuch der Convalidation.

Wenn die Ungiltigkeit der Ehe durch drei gleichförmige Urtheile entschieden, aber das Hinderniß so beschaffen ist, daß es durch Einwilligung von Seite des Einen Gatten oder durch Nachsichtgewährung gehoben werden kann, so soll der Bischof, wofern nicht wichtige Gründe abrathen, dahin wirken, daß die Convalidation der Ehe herbeigeführt werde.

§. 193.

Kundmachung des Endurtheiles.

Läßt die Natur des Hindernisses keine Nachsichtgewährung zu oder bleibt der Versuch, eine Convalidation herbeizuführen, ohne Erfolg, so ist die Ungiltigerklärung den Parteien anzukündigen und ihnen zu untersagen, fernerhin bei einander zu wohnen.

§. 194.

Inhalt und Form des Urtheiles.

Jedem Urtheile sind die Gründe, auf die es sich stützet, kurz, doch ohne etwas Wesentliches zu übergehen, beizufügen. Lautet das Endurtheil auf Ungiltigkeit, so ist ausdrücklich

disertis declaretur verbis, ex parte prioris conjugii nullum novis ineundis nuptiis impedimentum superesse. Quaelibet sententia judicum et secretarii subscriptione nec non curiae episcopalis signo munienda est.

Sententiae notificatio et communicatio.

Sententia partibus per apparitorem dimissa etiam copia notificatur; de quo peracto fides in scriptis facienda erit. Cujusvis sententiae de matrimonii valore latae Episcopus Gubernatorem provinciae certiorem reddet.

§. 196.

Sententiae definitivae effectus juridicus.

Sententia de matrimonii valore dicta nunquam in rem judicatam abit. Si post temporis probetur, eam suppositione erronea niti, caussa denuo in jus vocanda et forma debita pertractanda est. Si contingat, ut sententia matrimonii nullitatem pronuntians retractetur, eo ipso matrimonia cuncta, quae conjuges intermedio forsan tempore inierunt, pro irritis declarata sunt [1]).

§. 197.

Excepto casu, de quo §. 196 agit, inquisitio de matrimonii valore tum tantum, quando sententia primae instantiae irrita declaretur, tamquam de novo iterum institui potest.

§. 198.

Sententiae propter impotentiam latae effectus.

Ille, cujus impotentiae pro absoluta et insanabili declaratae sententia nullitatis innititur, ad nuptias ineundas admitti nequit. Quando postea quomodocunque pateat, eum ad matrimonium consummandum aptum esse, redintegratur conjugium prius ab eo initum [2]).

[1]) „Potestas tamen post alteram sententiam conformem, ut supra, conjugibus facta intelligatur et locum habeat, salvo semper et firmo remanente jure seu privilegio caussarum matrimonialium, quae ob cujuscunque temporis lapsum nunquam transeunt in rem judicatam; sed si nova res, quae non deducta vel ignorata fuerit, detegatur, resumi possint et rursus in judicialem controversiam vocari.“ Const. Dei miserat. §. 11.

[2]) „Accepisti mulierem et per aliquod tempus habuisti, per mensem aut per tres aut per annum et nunc primum dixisti, te esse frigidae naturae, ita, ut non potuisses coire cum illa nec cum aliqua alia: si illa, quae uxor tua esse debuit, eadem affirmat, quae tu dicis et probari potest per verum judicium, ita esse, ut dicitis, seperari protestis; ea tamen ratione, ut, si post aliam acceperis, reus perjurii dijudiceris et iterum post peractam poenitentiam priora connubia reparare debebis.“ Decretal. IV. 15, 1.

zu erinnern, daß die frühere Verheirathung für die Schließung einer neuen Ehe weiter kein Hinderniß darbiete. Jedes Urtheil muß von den Richtern und dem Schriftführer unterzeichnet und mit dem Siegel der bischöflichen Curie versehen werden.

§. 195.

Zustellung, theils Mittheilung, Statthalter.

Das Urtheil wird den Parteien durch den Rathsdiener zugestellt und in Abschrift eingehändiget: worüber eine schriftliche Beglaubigung zu geben ist. Von jedem Urtheile über die Giltigkeit einer Ehe setzt der Bischof den Statthalter oder Landespräsidenten in Kenntniß.

§. 196.

Transactio et arbitrium.

Rechtskraft, Endurtheil.

Ein über die Giltigkeit der Ehe gefälltes Urtheil gelangt niemals zu voller Rechtskraft. Wird später bewiesen, daß es sich auf eine irrige Voraussetzung stützte, so muß die Verhandlung wieder eingeleitet und in der vorgeschriebenen Form geführt werden. Begibt es sich, daß ein auf Ungiltigkeit lautendes Urtheil widerrufen wird, so sind dadurch die Ehen, welche die Gatten etwa in der Zwischenzeit geschlossen haben, für nichtig erklärt.

§. 197.

Mit Ausnahme des im §. 196 behandelten Falles kann die Untersuchung über die Giltigkeit nur dann, wenn das Urtheil der ersten Instanz für nichtig erklärt wurde, als von Neuem wieder angefangen werden.

§. 198.

Wirkungen theiles im Unvermö

Derjenige, auf dessen für schlechthinig und unheilbar erklärtes Unvermögen das Urtheil der Nichtigkeit gegründet ist, darf zu keiner Verehelichung zugelassen werden. Wofern sich später wie immer ergibt, daß er zur Vollziehung der Ehe fähig sei, tritt seine frühere Ehe wieder in Kraft.

§. 199.

Per se liquet, conjuges, antequam finalis nullitatis sententia lata sit, ad novum contrahendum matrimonium nullatenus admitti debere. Quamvis autem conjunctio ante sententiam finalem inita nunquam non illicita valde sit, immo iisdem ac polygamia poenis ecclesiasticis subjaceat, tamen, si processus, qui agitatur, nullitatis declaratione terminetur nec aliud quidpiam praepropere copulatis obstet impedimentum, pro vero reputari debet matrimonio [1]).

§. 200.

Caussae matrimoniales neque transactione neque sententia ab arbitris dicta terminari possunt. Conditiones, sub quibus tribunal matrimoniale jus habet, de litibus bona temporalia spectantibus arbitrii ope decernere, lege civili expressae sunt.

§. 201.

Vinculi matrialis per professionem religiosam solutio.

Quando conjux conqueratur, alterum consummationem matrimonii declinare, posterior vero declaret, quod saeculo renuntiare constituerit, perpendendum ante omnia venit, an matrimonium nondum esse consummatum extra dubium positum sit. Quo sufficienter probato, conjugi recusanti injungendum est, ut intra bimestre aut matrimonium consummet, aut religionem a Sacra Sede adprobatam ingredia-

[1]) „Verum quia villicum et mulierem, quam superinduxit, pendente lite prioris uxoris invicem asseris consensisse: consultationi tuae taliter respondemus, quod, imposita viro poenitentia competenti, et infra poenitentiae tempus carnali commercio interdicto, postmodum in maritali copula poterunt remanere.“ Decretal. IV. 1, 18.

„Appellatione a prima sententia pendente, vel etiam nulla obmalitiam vel oscitantiam vel collusionem defensoris et partium interposita, si ambo vel unus ex conjugibus novas nuptias celebrare ausus fuerit, volumus ac decernimus, ut non solum serventur, quae adversus eos, qui matrimonium contra interdictum Ecclesiae contrahunt, statuta sunt, praesertim, ut invicem a cohabitatione separentur, quoadusque altera sententia super nullitate emanaverit, a qua intra decem dies non sit appellatum, vel appellatio interposita deserta deinde fuerit; sed ulterius, ut contrahens vel contrahentes matrimonium hujusmodi omnibus poenis contra polygamos a sacris canonibus et constitutionibus Apostolicis constitutis omnino subjaceant, quas in eos, quatenus opus sit, motu scientia ac potestate simili rursus statuimus, decernimus ac renovamus.“ Const. Dei miserat. §. 9.

§. 199.

Es versteht sich von selbst, daß die Gatten, bevor das Endurtheil der Ungiltigkeit erfolgt ist, zur Schließung einer neuen Ehe durchaus nicht dürfen zugelassen werden. Wiewohl aber eine vor dem Endurtheile geschlossene Verbindung immer höchst unerlaubt ist, ja denselben Kirchenstrafen wie die Polygamie unterliegt, so muß sie doch, wenn die obschwebende Verhandlung zur Nichtigerklärung führt und den voreilig Getrauten nicht irgend ein anderes Hinderniß im Wege steht, als eine wahrhafte Ehe angesehen werden.

§. 200.

Vergleich und schiedsrichterlicher Ausspruch.

Die Ehesachen können weder durch Vergleich noch durch schiedsrichterlichen Ausspruch entschieden werden. Die Bedingungen, unter welchen das Ehegericht ermächtiget ist, über die Vermögensstreitigkeiten der Parteien durch schiedsrichterlichen Ausspruch zu entscheiden, sind in dem Staatsgesetze ausgedrückt.

§. 201.

IV. Trennung der Ehe durch Ablegung der Ordensgelübde.

Wenn ein Gatte die Beschwerde vorbringt, daß der andere Theil sich die Ehe zu vollziehen weigere, dieser aber erklärt, daß er der Welt zu entsagen entschlossen sei, so muß vor Allem erwogen werden, ob die Nichtvollziehung der Ehe außer Zweifel gestellt sei. Wofern hierüber ein hinreichender Beweis vorliegt, ist dem in der Weigerung Begriffenen aufzutragen, binnen zwei Monaten entweder die Ehe zu vollziehen

tur. Ex gravi tamen causa terminus vel brevior vel longior praefigi potest.

§. 202.

Si duorum conjugum, qui matrimonium haud consummasse asserunt, alter monasterium ingrediatur, quin alter reclamet; an veritate nitatur assertio de matrimonii consummatione nondum peracta, ad collusionis pericula devitanda eo districtius examinandum est.

§. 203.

Postquam conjux, qui saeculo renuntiare vult, votis solemnibus se obstrinxit, alteri parti instrumenti ope testandum est, matrimonii ab eo valide contracti, sed nondum consummati vinculum dissolutum esse, nec eum impediri, quin ad alia convolet vota.

§. 204.

Tam nullitatis declaratio quam dissolutio vinculi matrimonialis per vota solemnia effecta in libro nuptiali annotanda est. Si matrimonium in loco, ubi neque sponsus neque sponsa domicilium habebat, contractum fuit, annotatio non tantum libro nuptiali parochiae, ubi matrimonium celebratum, sed etiam parochi, qui delegationem ad nuptiis assistendum dedit, inseri debet.

§. 205.

V. Separatio a thoro et mensa.

Absque conjugali vitae consortio obligationes per matrimonium contractae impleri nequeunt: ipsum igitur in casibus tantum a lege ecclesiastica statutis et respective in forma a lege ecclesiastica praescripta solvere licet.

§. 206.

Separatio mutuo consensu facta.

Conjuges mutuo consensu vitae consortium eum in finem solvere possunt, ut religionem a Sancta Sede approbatam ingrediantur vel ambo vel et una tantum pars, aut, ut vir ordines

oder in einen vom heiligen Stuhle gutgeheißenen Orden zu treten. Doch kann aus wichtigen Gründen auch eine kürzere oder längere Frist angesetzt werden.

§. 202.

Wenn von zwei Gatten, welche die Ehe nicht vollzogen zu haben behaupten, der Eine sich in ein Kloster begibt, ohne daß der andere Einsprache erhebt, so muß, damit einem möglichen Einverständnisse begegnet werde, die Wahrhaftigkeit der Behauptung, daß die Ehe noch nicht vollzogen sei, um so strenger geprüft werden.

§. 203.

Sobald der Gatte, welcher die Welt zu verlassen begehrt, die feierlichen Gelübde abgelegt hat, soll dem anderen Theile urkundlich bezeugt werden, daß seine zwar giltig geschlossene, doch nicht vollzogene Ehe aufgelöset sei und ihn nicht hindere, zu einer anderen Verbindung zu schreiten.

§. 204.

Sowohl die Ungiltigerklärung der Ehe als die Auflösung ihres Bandes durch die feierlichen Gelübde ist im Trauungsbuche anzumerken. Wenn die Ehe an einem Orte, wo Keines von beiden Brautleuten seinen Wohnsitz hatte, geschlossen wurde, geschehe die Vormerkung nicht nur in dem Trauungsbuche der Pfarre, wo die Eheschließung stattfand, sondern auch in dem des Pfarrers, welcher die Ermächtigung zur Trauung ertheilt hat.

§. 205.

V. Scheidung Tisch und

Die eheliche Lebensgemeinschaft ist die Vorbedingung zur Erfüllung der durch die Ehe übernommenen Pflichten: sie darf daher nur in den von dem Kirchengesetze bestimmten Fällen und beziehungsweise in der von dem Kirchengesetze vorgeschriebenen Form aufgehoben werden.

§. 206.

Einverstä Scheidung Zwecke de tes in einer oder in der chen Ge

Die Gatten dürfen mit beiderseitiger Einwilligung die Lebensgemeinschaft zu dem Zwecke aufheben, damit Beide oder Eines von ihnen in einen von dem heiligen Stuhle gutgeheißenen

sacros suscipiat. An et quibus sub conditionibus altera pars in saeculo permanere possit, juxta legum ecclesiasticarum praescripta decernendum est.

§. 207.

ratio perpetua alterii ergo.

Quodsi conjugum alter adulterii crimen commiserit, alteri jus competit, perpetuam a thoro et mensa separationem petendi, nisi forsan adulterium approbaverit, permiserit vel sua culpa adduxerit, aut ipse quoque adulterii reum se reddiderit. Jure suo excidit, quodsi alteri parti culpam expresse vel tacite condonet.

§. 208.

iae separationis poralis decernendae.

Conjuges ad vitae consortium eatenus tantum obligantur, quatenus id absque animae, vitae vel sanitatis periculo continuare possunt. Quodsi conjux a fide christiana deficiat, quodsi alteram partem ad defectionem a fide catholica, ad vitia vel crimina sollicitet, quodsi injuriis realibus vel insidiis vitam ejus et sanitatem in periculum adducat, quodsi ei acerbiores animi afflictiones per longius tempus intentet, etiam, quando malo corporali diuturno contagiosoque laboret, alteri parti supplicatione proposita concedendum est, ut a thoro et mensa separetur, usquedum conjugale vitae consortium, quin periculum saluti suae aeternae vel temporali immineat, renovare possit [1]).

§. 209.

Conjux, quem altera pars malitiose deseruit, separationem a thoro et mensa petere potest, usque dum desertionis reus animum ad officia conjugalia adimplenda paratum sufficienter probaverit.

Orden treten oder der Mann die heiligen Weihen empfange. Ob und unter welchen Bedingungen der Eine Theil im weltlichen Stande verbleiben könne, ist nach den Kirchengesetzen zu bestimmen.

§. 207.

Lebenslängliche Scheidung wegen Ehebruch.

Wenn der Eine Gatte sich des Ehebruches schuldig gemacht hat, so steht dem anderen das Recht zu, die lebenslängliche Scheidung von Tisch und Bett zu fordern; es sei denn, daß er den Ehebruch gebilligt, gestattet oder durch sein Verschulden herbeigeführt, oder daß er sich selbst eines Ehebruches schuldig gemacht hätte. Er verliert dieß Recht, wenn er dem anderen Theile seine Schuld ausdrücklich oder stillschweigend verzeiht.

§. 208.

Gründe der zeitweisen Scheidung.

Die Gatten sind zur Gemeinschaft des Lebens nur in soweit verbunden, als sie dieselbe ohne Gefahr für ihr Seelenheil, ihr Leben oder ihre Gesundheit fortsetzen können. Wenn ein Ehegatte vom Christenthume abtrünnig wird, wenn er den anderen zum Abfalle vom katholischen Glauben, zu Lastern oder Verbrechen zu verführen sucht, wenn er durch Mißhandlungen oder Nachstellungen dessen Gesundheit und Leben gefährdet, wenn er empfindliche Kränkungen durch längere Zeit fortsetzet, auch, wenn er an einem ansteckenden und langwierigen körperlichen Uebel leidet, so ist dem anderen Theile auf sein Ansuchen die Scheidung von Tisch und Bett für so lange zu bewilligen, bis er die eheliche Gemeinschaft ohne Gefahr für sein ewiges und zeitliches Heil erneuern kann.

§. 209.

Der Gatte, welcher von dem anderen böswillig ist verlassen worden, kann die Scheidung von Tisch und Bett für so lange ansprechen, bis der Schuldige seine Bereitwilligkeit, die ehelichen Pflichten wieder zu erfüllen, hinreichend bewährt hat.

[1]) „Si quis dixerit, Ecclesiam errare, quum ob multas causas separationem inter conjuges quoad thorum seu quoad cohabitationem ad certum incertumve tempus fieri posse decernit: anathema sit." Conc. Trident. sess. XXIV. de matr. can. 8.

§. 210.

Etiam propter tales officiorum transgressiones, quae juribus bona temporalia attinentibus vel honori civili alterius conjugis grave afferunt detrimentum aut urgens parant periculum, temporalis a thoro et mensa separatio pronuntiari potest.

§. 211.

Actio de separatione a thoro et mensa. Reconsiliationis procurandae tentamen.

Conjux, qui separationem obtinere desiderat, ante omnia parochum adeat suum. Hic utramque partem vocabit et cuncta, quae lex Dei et foederis conjugalis dignitas suppeditat, motiva graviter simul et amanter adhibebit, ut conjugale vitae consortium intactum servetur. Si animos conciliare non valeat, secundo et tertio id ipsum, octiduo saltem quavis vice interposito, efficere conetur. Tertium tamen omitti potest experimentum, quando animorum exacerbatio successus spem adimat aut in patulo sit, actorem vitae consortium continuare non posse, quin aeternam aut temporalem salutem urgenti exponat periculo.

§. 212.

Si reus comparere recusat, parochus jus habet, eum magistratus civilis interventu ad obedientiam praestandam compellere. An praesentia coactione obtenta finem juvare possit, secundum rerum adjuncta dijudicandum erit.

§. 213.

Quodsi parochus frustra laboret, eo de negotio ad praesidem tribunalis matrimonialis referre et casu, quo conjuges bis tantum vocaverit, causam, ex qua tertium experimentum omiserit, accurate exponere debet. Addat insuper, an et quatenus gravamina allata ipsi fundata videantur.

§. 214.

Commissariorum ad inquirendum deputatorum constitutio.

Quivis Episcopus in remotioribus dioecesis suae partibus ecclesiasticos viros in commissarios nominabit, qui deputati sint ad inquirendum super actionibus separationem a mensa et thoro attinentibus, et secretarium ad protocollum excipiendum eis adjunget.

§. 210.

Auch wegen solcher Pflichtverletzungen, durch welche den Vermögensrechten oder der bürgerlichen Ehre des anderen Gatten große Nachtheile zugefügt oder dringende Gefahren bereitet werden, kann eine zeitweise Scheidung von Tisch und Bett ausgesprochen werden.

§. 211.

Klage auf Scheidung von Tisch und Bett. Versuch der Aussöhnung.

Der Gatte, welcher die Scheidung zu erlangen wünscht, hat sich vorerst an seinen Pfarrer zu wenden. Dieser wird beide Theile vorrufen und alle Beweggründe, welche das Gesetz Gottes und die Würde des Ehebundes darbietet, mit Ernst und Liebe geltend machen, um die eheliche Gemeinschaft aufrecht zu halten. Gelingt die Vermittelung nicht, so ist nach einem jedesmaligen Zwischenraume von wenigstens acht Tagen ein zweiter und dritter Versuch zu machen. Doch kann der dritte Versuch unterbleiben, wenn bei der obwaltenden Erbitterung keine Aussicht auf Erfolg vorhanden ist, oder am Tage liegt, daß der klagende Theil die Lebensgemeinschaft nicht fortsetzen könne, ohne sein ewiges oder zeitliches Heil einer dringenden Gefahr auszusetzen.

§. 212.

Wenn der Beklagte sich zu erscheinen weigert, so ist der Pfarrer berechtiget, denselben durch Dazwischenkunft der weltlichen Behörde zur Folgsamkeit zu nöthigen. Ob ein erzwungenes Erscheinen den Zweck zu fördern vermöge, muß nach den Umständen beurtheilt werden.

§. 213.

Bleiben die Bemühungen des Pfarrers vergeblich, so hat er hierüber an den Präses des Ehegerichtes Bericht zu erstatten, und wofern er die Gatten nur zweimal vorgeladen, den Grund, aus welchem der dritte Versuch unterlassen wurde, genau anzugeben. Auch hat er beizufügen, ob und in wie weit die vorgebrachten Beschwerden ihm gegründet scheinen.

§. 214.

Aufstellung terſuchungs- missäre

Jeder Bischof wird in den entfernteren Theilen seiner Diöcese Commissäre ernennen, welche

§. 215.

do separationecernendae peapud judicem oponenda.

Actor petitionem suam vel apud ipsum tribunal matrimoniale, vel apud commissarium, intra cujus districtum domicilium habet, aut scripto porrigere aut in acta redigenda oretenus exponere potest. Causam, ex qua jure se vitae communitatem tollendi pollere arbitratur, accurate exponere ac probationis praestandae media indicare debet. Edicendum praeterea tempus, cujus hucusque lapsu matrimonium duraverit et, quodsi liberi ex eo procreati sint, numerus eorum et aetas. An et in quantum conjuges separationem quoad thorum mensamque intendentes curiam episcopalem adire possint vel debeant, ab Episcopi ordinatione pendebit.

§. 216.

tum de inquisine habenda.

Separationis decernendae petitio tribunali proponatur matrimoniali, quod, nisi rationes aperte insufficientes sint, ad investigandum super negotio procedet. Quando res in tribunalis matrimonialis sede pertractetur, aliquis ex judicibus in id muneris qua commissarius deputetur.

§. 217.

nalis conjugum praesentia.

Inquisitionis ergo ambo conjuges personaliter comparere tenentur. Quoad advocatos et declarationes vel assertiones ab eisdem prolatas ad normam §. 143 procedendum est.

§. 218.

uisitio praevia.

Primo tentandum est, an negotium absque probationibus in rigore juris talibus terminari possit. Conjuges singuli examinari atque tum sibi invicem confrontari debent. Cuilibet parti assertiones alterius una post alteram ordine, quem successus temporis vel nexus inter causam et effectum indicat, proponendae sunt, et instandum, ut praecise respondeat. Si una pars ad instrumenta privata provocet, altera

ermächtiget sind, bei Klagen auf Scheidung von Tisch und Bett die Untersuchung vorzunehmen, und denselben einen Schriftführer zur Aufnahme der Protokolle beigeben.

§. 215.

Anbringung der Scheidungsklagen.

Der Kläger kann sein Gesuch bei dem Ehegerichte selbst oder bei dem Commissäre, in dessen Bezirke er seinen Wohnsitz hat, entweder schriftlich einreichen oder mündlich zu Protokoll geben. Der Grund, durch welchen er sich zur Aufhebung des ehelichen Zusammenlebens berechtiget hält, ist genau anzugeben und die Beweismittel sind namhaft zu machen. Auch soll die bisherige Dauer der Ehe, und wenn aus derselben Kinder hervorgegangen sind, die Zahl und das Alter derselben angeführt werden. In wie weit die Gatten, welche eine Scheidung von Tisch und Bett beabsichtigen, sich an die bischöfliche Curie wenden können oder müssen, wird von der Anordnung des Bischofes abhängen.

§. 216.

Anordnung über die Vornahme der Untersuchung.

Das Gesuch um Scheidung ist dem Ehegerichte vorzulegen, welches, wenn die Gründe nicht offenbar unzulänglich sind, zur Untersuchung der Sache schreiten wird. Findet die Verhandlung am Sitze des Ehegerichtes Statt, so soll Einer der Räthe zum Untersuchungscommissär bestimmt werden.

§. 217.

Persönliches Erscheinen der Gatten.

Zum Behufe der Untersuchung haben beide Gatten persönlich zu erscheinen. Hinsichtlich der Sachwalter und der von denselben vorgebrachten Erklärungen oder Behauptungen ist nach Richtschnur des §. 143 vorzugehen.

§. 218.

Voruntersuchung.

Zuerst ist der Versuch zu machen, die Angelegenheit ohne eigentliches Beweisverfahren zu Ende zu führen. Die Gatten sollen einzeln vernommen und dann einander gegenüber gestellt werden. Jedem Theile sind die Behauptungen des anderen Eine nach der anderen in der durch die Zeitfolge oder den Zusammenhang von Ursache und Wirkung begründeten Ordnung vorzuhalten, und es ist auf eine bestimmte Ant-

interroganda venit, an eadem genuina agnoscat? Testes, quos partes nominaverint, in quantum adhiberi possint, examinandi ac, si necessarium videatur, sibi invicem nec non conjugibus confrontandi sunt.

§. 219.

In hac praevia inquisitione qua testes tales quoque admittantur personae, quarum depositiones probationem judicialem fundare non possent, apud quas autem accurata factorum, de quibus quaestio versatur, notitia merito supponitur.

§. 220.

Commissario ad inquirendum deputato competit, personas, quarum depositionibus quaestionem facti dilucidatum iri sperat, etiam, quin partes qua testes eas designaverint, interrogare. An conjugibus confrontari debeant, prudenti ejusdem judicio relinquitur.

§. 221.

Post praeviam inquisitionem ordinanda.

Protocollum de inquisitione praevia exceptum tribunali matrimoniali proponendum est, et quando, ad quae actor provocet, per confessionem rei vel per instrumenta, quae omnem exceptionem excludant, extra dubium jam posita sint, tribunal matrimoniale ad sententiam ferendam procedere debet. Casu opposito processus probatorius instituendus est.

§. 222.

Reo, si postulet, petitionis ab actore scripto propositae vel actorum, in quae oretenus facta redacta sit, copia dimittenda et terminus statuendus, intra quem responsionem vel scripto offerat vel in acta redigendam viva voce exhibeat. Alias separationis pronuntiandae petitio ipsi praelegatur et quae ad se et conjugale vitae commercium tuendum afferat, in acta redigantur.

wort zu dringen. Wenn ein Theil sich auf Privaturkunden beruft, so ist der andere zu fragen, ob er die Echtheit derselben anerkenne? Die Zeugen, welche die Parteien namhaft machen, sind, in so weit sie beizuziehen möglich ist, in Gegenwart beider Theile einzuvernehmen, und wenn es nöthig ist, einander, wie auch den Gatten gegenüber zu stellen.

§. 219.

Bei dieser vorläufigen Untersuchung sind als Zeugen auch solche Personen zuzulassen, deren Aussagen keinen gerichtlichen Beweis begründen würden, bei welchen aber eine genaue Kenntniß der in Frage stehenden Thatsachen vorausgesetzt werden darf.

§. 220.

Der Untersuchungscommissär ist befugt, Personen, von welchen er eine Aufklärung des Thatbestandes hofft, auch dann einzuvernehmen, wenn kein Theil dieselben als Zeugen genannt hat. Ob sie den Eheleuten gegenüber gestellt werden sollen, bleibt dem Ermessen desselben überlassen.

§. 221.

Verfügung Folge der terfuch

Das über die Voruntersuchung aufgenommene Protokoll ist dem Ehegerichte vorzulegen, und wenn die Thatsachen, auf welche der Kläger sich beruft, durch das Geständniß des Beklagten oder durch Urkunden, welche jede Einwendung ausschließen, bereits außer Zweifel gestellt sind, so soll zum Spruche geschritten werden. Im entgegengesetzten Falle ist das Beweisverfahren anzuordnen.

§. 222.

Dem Beklagten ist auf sein Verlangen das schriftlich vorgelegte Gesuch des Klägers oder das Protokoll, welches man über die mündlich angebrachte Klage aufnahm, in Abschrift mitzutheilen und eine Frist zu bestimmen, binnen welcher er die Antwort entweder schriftlich einreiche oder mündlich zu Protokoll gebe. Sonst muß ihm das Gesuch um Scheidung vorgelesen, und Dasjenige, was er zur Vertheidigung der ehelichen Lebensgemeinschaft vorbringt, zu Protokoll genommen werden.

§. 223.

sus probatorius: Testes.

Admittendi sunt testes, quibus ea, contra quam deponunt, pars exceptiones haud obgerit, etsi aliunde qua suspecti vel inhabiles repelli deberent.

§. 224.

Quando domicilium testium ab inquisitionis loco notabiliter distet, ad eorum examen loco, quo facilius se conferre possint, instituendum vir, quantum fieri possit, ecclesiasticus deputandus est. Quodsi extra dioecesis limites habitent, agendum cum Episcopo, cui subsunt, ut de eorum depositionibus excipiendis, quae oportet, constituat. Testes, qui prope tribunalis matrimonialis sedem habitant, nunquam non apud tribunal matrimoniale examinandi sunt.

§. 225.

Quaestiones concipit commissarius ad inquisitionem deputatus ratione habita punctorum interrogatoriorum, quae partes forsan obtulerunt. Quoad jusjurandum testium observentur normae §. 162 statutae.

§. 226.

Ad juramentum a testibus deponendum partes vocari debent; attamen quod non compareant, haud impedit, quominus jusjurandum excipiatur. Partibus non licet examini testium adesse, atque depositiones, antequam examen terminatum sit, publicari haud debent.

§. 227.

sitio per rei pe s instituenda.

Rei periti, quorum consultum necessarium forsan sit, a commissario ad inquirendum deputato seligendi sunt; de exceptionibus eis oppositis tribunal matrimoniale decernit. Jusjurandum a rei peritis exigi debet, nisi juramento in munere adeundo deposito se ad veritatem in consultis dandis sancte servandum obstrinxerint.

§. 228.

atio plena per s aut rei peritos efficienda.

Per depositionem conformem duorum testium juratorum et fide undequaque dignorum,

§. 223.

Beweisverfahren: Zeugen.

Zeugen, wider welche der Gatte, gegen den sie aussagen, keine Einwendung erhebt, sind auch dann zuzulassen, wenn sie sonst als bedenklich oder verwerflich müßten zurückgewiesen werden.

§. 224.

Wenn die Zeugen in beträchtlicher Entfernung vom Orte der Untersuchung wohnen, so ist an einem Orte, wohin dieselben zur Vornahme des Verhöres sich leichter begeben können, ein Bevollmächtigter aufzustellen, welcher wo möglich ein Geistlicher sein soll. Wenn sie ihren Wohnort außer den Gränzen des Kirchensprengels haben, so muß der Bischof, welchem sie unterstehen, ersucht werden, zur Aufnahme ihrer Aussagen das Erforderliche anzuordnen. Zeugen, welche sich nahe am Sitze des Ehegerichtes aufhalten, sind immer bei dem Ehegerichte zu verhören.

§. 225.

Die Fragen entwirft der Untersuchungscommissär mit Rücksicht auf die Fragesätze, welche die Parteien etwa eingereicht haben. Ueber die Beeidigung der Zeugen sind die durch §. 162 ertheilten Vorschriften zu beobachten.

§. 226.

Zur Beeidigung der Zeugen müssen die Parteien vorgeladen werden; doch hindert ihr Ausbleiben die Vornahme der Beeidigung nicht. Die Parteien dürfen dem Zeugenverhöre nicht beiwohnen und die Aussagen vor Beendigung des Verhöres nicht kundgemacht werden.

§. 227.

Untersuchung durch Sachverständige.

Die Sachverständigen, deren Gutachten etwa nothwendig ist, hat der Untersuchungscommissär auszuwählen; über die wider dieselben erhobenen Einwendungen entscheidet das Ehegericht. Die Sachverständigen sind dann zu beeidigen, wenn sie nicht bereits durch einen Amtseid sich zur Gewissenhaftigkeit in Betreff ihrer Gutachten verpflichtet haben.

§. 228.

Herstellung eines vollständigen Beweises durch Zeugen oder Sachverständige.

Durch die übereinstimmende Aussage zweier beeidigter und vollkommen glaubwürdiger Zeu-

nec non per consultum conforme duorum rei peritorum, qui scientiae jam documenta praestiterint et a partium studio alieni sint, ac respective jurati, factum, circa quod depositio vel consultum versatur, plene probatur.

§. 229.

Adulterium probandi modus.

Ut adulterium in finem separationis a mensa et thoro probetur, sufficiunt praesumtiones violentae. Facta vero, quibus praesumtiones hae innituntur, juxta normas processum in delictorum caussis attinentes probanda veniunt [1]).

§. 230.

Communicatio ad partes dirigenda.

Protocollum examinis testium partibus vel praelegendum vel scripto communicandum est; si consultum a rei peritis datum fuerit, de hujus pariter tenore instruendae sunt.

§. 231.

Finale conjugum examen.

His peractis ambo conjuges commoneri debent, ut de testium depositionibus vel rei peritorum consultis sensus suos exponant. Si nova instrumenta, vel de instrumentis, quae in inquisitione praevia dubiis obnoxia remanebant, novas probationes afferant, pars adversaria hac de re audienda est.

§. 232.

Rei confessio.

Confessio conjugis, contra quem separationis actio intentatur, plenam efficit probationem.

§. 233.

Quatenus conjugum juramentum admitti possit.

An juramentum suppletorium ex parte conjugum concedendum, an juramentum litis decisivum uni eorum imponendum vel permittendum sit, a tribunali decerni debet; quo in negotio ante oculos habendum est, in genere jusjurandum partium tunc tantum admitti posse, si omne aliud veritatem eruendi medium de-

[1]) „Respondemus, quod ex hujusmodi violenta et certa suspicione fornicationis potest sententia divortii promulgari, ita quidem, ut vir licentiam habeat mortua illa ducendi aliam, muliere sine spe conjugii remanente.“ Decretal. II. 23. 12.

gen, so wie durch das übereinstimmende Gutachten von zwei bewährten, unparteiischen und beziehungsweise beeidigten Sachverständigen wird die Thatsache, welche den Gegenstand der Aussage oder des Gutachtens bildet, vollständig bewiesen.

§. 229.

Beweis für den Fall des Ehebruches.

Um den Ehebruch zum Zwecke der Scheidung von Tisch und Bett zu beweisen, genügen Voraussetzungen, welche einen sehr hohen Grad von Wahrscheinlichkeit haben. Für die Thatsachen, auf welche solche Voraussetzungen sich stützen, muß der Beweis nach den Vorschriften des für Vergehen geltenden Verfahrens hergestellt werden.

§. 230.

Mittheilung an die Parteien.

Das Protokoll des Zeugenverhöres ist den Parteien entweder vorzulesen oder in Abschrift mitzutheilen; auch sind sie, wenn ein Gutachten von Sachverständigen gegeben wurde, von dem Inhalte desselben zu unterrichten.

§. 231.

Schließliche Vernehmung.

Hierauf müssen beide Gatten aufgefordert werden, über die Aussagen der Zeugen oder das Gutachten der Sachverständigen sich zu äußern. Wenn sie neue Urkunden oder für Urkunden, welche bei der Voruntersuchung zweifelhaft blieben, neue Beweise vorbringen, so ist der Gegentheil darüber zu vernehmen.

§. 232.

Geständniß der Beklagten.

Das Geständniß des Gatten, wider welchen auf Scheidung geklagt wird, bildet einen vollständigen Beweis.

§. 233.

Zulässigkeit des Eides der

Ob ein Erfüllungseid von Seite der Gatten zu erlauben, ob der Haupteid Einem derselben aufzutragen oder zu verstatten sei, muß von dem Ehegerichte entschieden werden. Es wird sich dabei gegenwärtig halten, daß man überhaupt einem Eide der Parteien nur dann Raum geben solle, wenn kein anderes Mittel, die

fecerit, et animorum exacerbationem, qualis in conjugum litibus obtinere solet, perjurii augere periculum.

§. 234.

on comparente agenda.

Si conjux in jus vocatus citatione facta non compareat, juxta normam §. 145 statutam procedendum est.

§. 235.

Quando actio propter desertionem malitiosam instituatur, absenti in prima statim citatione praefigatur terminus, in quo dimetiendo distantiae atque mediorum communicationis ratio prudenter habeatur. Quodsi, ubi commoretur, ignotum sit, per ephemerides publicas citari debet termino praefixo, quem tribunal matrimoniale omnibus perpensis circumstantiis constituerit.

§. 236.

us actoris suioni providendum.

Quodsi actor asserat, se conjugale vitae consortium continuare non posse, quin salutem animae vel vitam et sanitatem magno exponat periculo, atque casu, quo separatio legitime pronuntiata foret, reo obligatio incumbat, alteri conjugi honestam procurare sustentationem, tribunal matrimoniale perpendere debet, an sufficientes praeviae ordinationis causae prostent, quas si haberi judicatum sit, a judice saeculari petendum est, ut actori habitationem separatam et sustentationem honestam rei impensis praevie assignet.

§. 237.

aus sententia po subjicienda.

Episcopus, si pro casus natura necessarium duxerit, ordinabit, ut, antequam sententia feratur, tribunal matrimoniale, quae decernenda censeat, ipsi proponat (§. 178).

§. 238.

am in sententia oni debeant.

Quavis sententia separationem pronuntiante exprimendum est, an causa separationis, quatenus culpa ei insit, uni tantum vel amba-

Wahrheit außer Frage zu stellen, mehr übrig sei, und daß die leidenschaftliche Aufregung, welche bei Ehestreitigkeiten einzutreten pflegt, die Gefahr des Meineides näher rücke.

§. 234.

Maßnahmen für den Fall des Nichterscheinens.

Wenn der beklagte Ehegatte auf die ergangene Vorladung nicht erscheint, so ist nach den im §. 145 aufgestellten Bestimmungen vorzugehen.

§. 235.

Bei einer Klage, welche auf dem Grunde böswilliger Verlassung angestellt wird, ist dem Abwesenden sogleich bei der ersten Vorladung eine Frist anzusetzen und dieselbe mit billiger Rücksicht auf Entfernung und Verkehrsmittel auszumessen. Wenn sein Aufenthalt unbekannt ist, so muß er durch die öffentlichen Blätter vorgeladen und die anzusetzende Frist von dem Ehegerichte nach Erwägung aller Umstände bestimmt werden.

§. 236.

Vorsorge für den Unterhalt des Klageführenden.

Wenn der klagende Theil behauptet, daß er die eheliche Gemeinschaft nicht fortsetzen könne, ohne sein Seelenheil oder Leben und Gesundheit einer großen Gefahr auszusetzen, und der Beklagte die Pflicht hat, im Falle einer rechtmäßig ausgesprochenen Scheidung für den anständigen Unterhalt des anderen Gatten zu sorgen, so muß das Ehegericht erwägen, ob hinreichende Gründe zu einer vorläufigen Verfügung vorhanden seien. Wird hierüber bejahend entschieden, so ist das weltliche Gericht zu ersuchen, dem Klageführenden auf Kosten des Beklagten einen abgesonderten Wohnort und den anständigen Unterhalt vorläufig anzuweisen.

§. 237.

Vorlage der beabsichtigten Entscheidung an den Bischof.

Der Bischof wird, wenn er es nach Maßgabe des Falles für nothwendig erachtet, anordnen, daß das Ehegericht ihm vor Fällung des Urtheiles die beabsichtigte Entscheidung vorlege (§. 178).

§. 238.

Inhalt des Urtheiles.

In jedem auf Scheidung lautenden Erkenntnisse ist auszudrücken, ob die Ursache der Scheidung, in soweit sie auf einem Verschul-

BIBLIOTHECA E.M. STRIGON.

bus partibus imputari debeat. Quodsi ex peractis eluceat, patrem vel matrem propter defectus morales non eos esse, qui jus educationis iis competens in liberorum salutem exercere possint, istud quoque in sententia exprimatur.

Appellationes in causa separationis.

§. 239.

A decisione tribunalis matrimonialis conjux, qui ea se gravatum arbitretur, ad secundam instantiam provocare potest. Duabus sententiis conformibus latis ulteriori appellationi locus haud superest.

§. 240.

Sententia de separatione a thoro et mensa pronuntiata nulla est, si a judice non competente lata vel actus judicii essentialis omissus fuerit. Caussa nullitatis secundum normas §§. 187, 188 stabilitas pertractanda venit.

§. 241.

Quorumnam ratio habeada.

Quod conjuges in vitae consortium solvendum consenserint, legitimam separationis decernendae causam non subministrat. Attamen formalitates praeter absolute necessarias cunctae eo magis vitandae sunt, quod actibus judicialibus animorum exacerbatio augeri et reconciliatio difficilior reddi soleat. Insuper famae partium et familiarum suarum, quantum finis ratio permittit, consulatur oportet.

§. 242.

Modus separationis caussam tractandi, si rei confessio jam prostet.

Quando una pars ad facta provocet, quae legitimam separationis postulandae causam constituunt, et altera rem ita se habere haud neget, parochus animos sibi conciliare ter tentare debet. Conaminibus ejus effectu frustratis apud commissarium ad inquisitionem deputatum de accusatione et confessione excipiatur protocollum et res tribunali matrimoniali ad decernendum proponatur.

den beruht, nur Einem oder beiden Theilen zur Last falle. Wofern aus den Verhandlungen sich ergibt, daß Vater oder Mutter wegen sittlichen Gebrechen unfähig seien, das denselben zuständige Erziehungsrecht zum Heile der Kinder zu üben, so ist dieser Umstand gleichfalls in das Urtheil aufzunehmen.

§. 239.

Berufung

Von der Entscheidung des Ehegerichtes kann der Gatte, welcher sich dadurch beschwert glaubt, an die zweite Instanz Berufung einlegen. Von zwei gleichlautenden Urtheilen findet keine weitere Berufung Statt.

§. 240.

Ein Urtheil über die Scheidung von Tisch und Bett ist nichtig, wenn es von einem unzuständigen Richter gefällt oder ein wesentlicher Theil der gerichtlichen Verhandlung ausgelassen wurde. Die Frage der Nichtigkeit ist nach den in §§. 187, 188 aufgestellten Vorschriften zu behandeln.

§. 241.

Zu b Rück

Daß die Gatten zur Aufhebung der ehelichen Gemeinschaft sich einverstanden haben, bietet keinen gesetzlichen Grund, die Scheidung auszusprechen, dar. Doch sind alle nicht schlechthin nothwendigen Förmlichkeiten um so mehr zu vermeiden, da die gerichtlichen Verhandlungen gewöhnlich zur Folge haben, daß die Erbitterung gesteigert und die Aussöhnung erschwert wird. Doch ist auf die Ehre der Betheiligten und ihrer Familien jede mit dem Zwecke vereinbare Rücksicht zu nehmen.

§. 242.

Behan Scheid schon Weis

Wenn der eine Theil sich auf Thatsachen beruft, welche einen gesetzlichen Grund der Scheidung darbieten, und der andere das Vorhandensein derselben nicht in Abrede stellt, so muß der Pfarrer dreimal die Aussöhnung versuchen. Führen seine Bemühungen nicht zum Ziele, so ist bei dem Untersuchungscommissär über die Anklage und das Geständniß ein Protokoll aufzunehmen und die Sache dem Ehegericht zur Entscheidung vorzulegen.

§. 243.

extraor ria.

Quodsi facta a reo non negentur, et ut famae partium parcatur, vel ex alia gravi ratione necessarium videatur, ut negotium quam secretissime pertractetur, partes immediate tribunalis matrimonialis praesidem accedere possunt. Postquam iste compertum habuerit, legitimam adesse separationis causam, parochum vel pro re nata etiam alium sacerdotem admonitione trina concordiae restituendae experimentum facere jubeat, effectu haud subsecuto duobus tribunalis consiliariis adhibitis separationem pronuntiet. Tali casu, utraque parte petente, causa separationis in sententiae tenore silentio premi potest. Haec tamen ipsorum supplicatio protocollo de actu excipiendo inseri debet.

§. 244.

la circa ea, temporalia ment.

Quoad postulationes et lites circa bona temporalia versantes, quae ex sententia in caussa quadam matrimoniali lata oriuntur, partes ad judicium saeculare remittendae sunt. Si ambae unanimes petant, ut ea de re a tribunali matrimoniali arbitrii modo decernatur, injungendum ipsis est, ut de transactione, qua in hanc petitionem conspiraverint, instrumentum proponant. Minorennis admoneatur, quod ad transactionis hujus valorem patris vel tutoris consensus requiratur. Ceterum in arbitrio dando leges Austriacae qua norma teneantur.

§. 245.

Quando uxor de invaliditate vel separatione actionem instituens petat, ut marito administratio bonorum suorum adimatur, aut ut ipse ad cautionem dandam pro bonis suis, quae ejus in manibus versantur, adigatur, ad saeculare judicium remitti debet.

§. 243.

Außerordentliches Verfahren.

Wenn der Thatbestand von dem Beklagten nicht geleugnet wird, und es um die Ehre der Betheiligten zu schonen oder sonst aus wichtigen Gründen nothwendig erscheint, daß die Verhandlung so geheim als möglich geführt werde, so können die Parteien sich unmittelbar an den Präses des Ehegerichtes wenden. Nachdem sich dieser überzeugt hat, daß ein rechtmäßiger Grund zur Scheidung vorhanden sei, soll er entweder den Pfarrer oder nach Gestalt der Umstände auch einen anderen Priester mit den nothwendigen Ermahnungen beauftragen, und wenn diese ohne Erfolg bleiben, mit Beiziehung zweier Räthe des Ehegerichtes die Scheidung aussprechen. In solchen Fällen kann auf Ansuchen beider Theile die Angabe des Grundes in dem Urtheile unterlassen werden. Dieß ihr Ansuchen ist jedoch in dem Verhandlungsprotokolle anzumerken.

§. 244.

Behandlung der Vermögensfragen.

Hinsichtlich aller das Vermögen betreffenden Ansprüche und Streitigkeiten, welche aus einem in Ehesachen gefällten Spruche entstehen, sind die Parteien an das weltliche Gericht zu verweisen. Wenn beide Theile einstimmig verlangen, daß hierüber von dem Ehegerichte durch schiedsrichterlichen Ausspruch entschieden werde, so sind sie anzuweisen, über den Vergleich, durch welchen sie sich zu diesem Ansuchen geeinigt haben, eine Urkunde vorzulegen. Einem Minderjährigen ist in Erinnerung zu bringen, daß er zur Giltigkeit dieses Vergleiches der Zustimmung seines Vaters oder Vormundes bedürfe. Uebrigens sind bei Fällung des Ausspruches die österreichischen Gesetze zur Richtschnur zu nehmen.

§. 245.

Verlangt eine auf Ungiltigkeit oder Scheidung klagende Gattin, daß dem Ehemanne die Verwaltung ihres Vermögens abgenommen, oder derselbe zur Sicherstellung für ihr in seinen Händen befindliches Vermögen verhalten werde, so ist sie deßhalb an das weltliche Gericht zu verweisen.

VI. Secundae nuptiae vi declarationis de conjugis morte editae contrahendae.

§. 246.

Quum sanctum et inviolabile sit conjugii vinculum, ad secundas nuptias nemo admitti potest, nisi de conjugis morte probationes afferat, quae omne prudens dubium penitus excludant. Ea, quae ad moralem mortis certitudinem stabiliendam tendunt, summa cum cautione pertractanda, verum haud absolute rejicienda sunt. Fieri potest, ut ex rerum adjunctis plene probatis moralis oriatur certitudo, conjugem in vivis haud amplius agere, licet desint documenta vel testium depositiones mortem subsecutam jam esse confirmantes. Quodsi absentis cujusdam conjux talia afferat, quae ejusmodi casum adesse valde probabile reddant, commonendus est, ut praevie civilem adeat magistratum, cui ampliora suppeditant factum explorandi media et cujus est, mortis declarationem quoad effectus civiles edere[1]).

§. 247.

Quamprimum superius provinciae judicium peracta communicaverit, tribunal matrimoniale praesente matrimonii defensore dijudicabit, an conjux, cujus fata ignorantur, eo cum effectu, ut alteri parti ad novas transire nuptias liceat, mortuus censeri possit. Decisio ferenda nunquam non Episcopi judicio subjicienda est.

§. 246.

Da das Band der Ehe heilig und unauflöslich ist, so darf zur Wiederverehelichung Niemand zugelassen werden, wenn er nicht über den Tod des Gatten Beweise beibringt, welche jeden vernünftigen Zweifel gänzlich ausschließen. Belege, welche auf die Begründung moralischer Gewißheit abzielen, sind mit größter Vorsicht zu behandeln, doch nicht schlechthin zu verwerfen. Es kann geschehen, daß aus vollkommen bewiesenen Umständen die moralische Gewißheit entsteht, der Gatte sei nicht mehr am Leben, wiewohl es an Urkunden oder Zeugenaussagen gebricht, welche den schon erfolgten Tod bestätigen. Wenn der Gatte eines Abwesenden Angaben macht, aus welchen das Vorhandensein eines solchen Falles sehr wahrscheinlich wird, so ist er zu ermahnen, daß er vorläufig bei der Staatsbehörde einschreite, welcher größere Mittel zur Erforschung der Thatsache zu Gebote stehen, und der es zukömmt, die Todeserklärung in Betreff der bürgerlichen Wirkungen zu erlassen.

§. 247.

Sobald das Oberlandesgericht die stattgefundenen Verhandlungen mitgetheilt hat, wird das Ehegericht auf dem Grunde derselben und in Beisein des Vertheidigers der Ehe die Frage erwägen: ob man den Verschollenen mit der Wirkung, daß dem anderen Theile die Wiederverehelichung gestattet sei, für todt halten könne? Die beabsichtigte Entscheidung ist in jedem Falle der Beurtheilung des Bischofes zu unterziehen.

[1]) „Quaesivisti, quid agendum sit de mulieribus, quae viros suos causa captivitatis vel peregrinationis absentes ultra septennium praestolatae fuerint, nec certificari possunt de vita vel de morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem: et pro juvenili aetate seu fragilitate carnis nequeunt continere, petentes aliis matrimonio copulari. Consultationi ergo tuae taliter respondemus, quod, quantocunque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis non possunt ad aliorum consortium canonice convolare, nec auctoritate Ecclesiae permittas contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum.“ Decretal. IV. 1, 19.

„Interrogetur de loco et tempore, quo sunt mortui, et quomodo ipse testis sciat fuisse conjuges, et nunc esse mortuos. Et si respondeat, mortuos fuisse in aliquo Hospitali, vel vidisse sepeliri in certa Ecclesia, vel occasione militiae sepultos fuisse a militibus, non detur licentia contrahendi, nisi prius recepto testimonio authentico a rectore Hospitalis, in quo praedicti decesserunt, vel a rectore Ecclesiae, in qua humata fuerunt eorum cadavera, vel si fieri potest a Duce illius Cohortis, in qua descriptus erat miles. Si tamen hujusmodi testimonia haberi non possunt, Sacra Congregatio non intendit excludere alias probationes, quae de jure communi possunt admitti, dummodo sint legitimae et sufficientes.“ Decret. Congr. S. Off. d. d. 21. Aug. 1670 a Clemente X. approb. et 25. Dec. 1827 ad omnes Episcopos transmiss. n. 11.

§. 248.

Quoties tribunal matrimoniale certitudinis moralis, ad quam provocatur, fundamentum haud ita firmum esse judicet, ut ligamen conjugale morte solutum esse absque haesitatione teneri possit, mortis declarationi enuntiandae assensum denegabit et rationum, quibus commovetur, momenta judicio civili communicabit. Quodsi secunda et tertia instantia ecclesiastica oppositam sententiam amplectantur ac eisdem assensum praebentibus supremum tribunal civile mortis declarationem pronuntiet, novis contrahendis nuptiis nullum obgeratur impedimentum.

§. 249.

Quando tribunal matrimoniale censeat, nil novis ineundis nuptiis obesse, hos quidem sensus suos judicio provinciae superiori significet, ad conjugem tamen nullam dirigat communicationem, antequam mortis declaratio relate ad effectus civiles firma consistat.

§. 250.

Si ad novas transitur nuptias, parochus tam mortis declarationem a magistratu civili editam quam decisionem tribunalis matrimonialis, respective assensum, quem superior instantia ecclesiastica praebuit, in libro nuptiali annotare debet.

§. 251.

Quodsi casus occurrat, cui in instructione hac provisum haud sit, ad juris communis normam pertractetur et decidatur oportet.

§. 248.

Erachtet das Ehegericht die Grundlage der moralischen Gewißheit, auf welche man sich beruft, nicht für so fest, daß man ohne Anstand voraussetzen könne, das Eheband sei durch den Tod aufgelöset, so wird es der Todeserklärung seine Zustimmung verweigern und die es bestimmenden Gründe dem bürgerlichen Gerichte mittheilen. Wenn die zweite und dritte kirchliche Instanz dem entgegengesetzten Ermessen beipflichten und der oberste Gerichtshof mit Beistimmung derselben die Todeserklärung aussprechen sollte, so ist der Wiederverehelichung kein Hinderniß in den Weg zu legen.

§. 249.

Erachtet das Ehegericht, daß gegen die Wiederverehelichung kein Anstand obwalte, so wird es sich hierüber gegen das Oberlandesgericht äußern, doch an den Gatten nichts verfügen, bevor die Todeserklärung hinsichtlich ihrer bürgerlichen Wirkungen in Rechtskraft getreten ist.

§. 250.

Im Falle der Wiederverehelichung hat der Pfarrer sowohl die von den Staatsbehörden ausgesprochene Todeserklärung, als auch die Entscheidung des Ehegerichtes, beziehungsweise die Beistimmung, welche die höhere kirchliche Instanz ertheilt hat, im Trauungsbuche anzumerken.

§. 251.

Ergibt sich ein Fall, welcher in dieser Anweisung nicht vorgesehen ist, so muß derselbe nach Vorschrift des gemeinen Rechtes behandelt und entschieden werden.

Praesentem Instructionem, quam Celsissimus et Reverendissimus Princeps Archiepiscopus. Vindobonensis Joseph Othmarus Rauscher exaravit, pro singulari, qua praestat, modestia nobis exhibuit, ut privatum nostrum de ea judicium aperiremus. Hujusmodi benignitati respondere cupientes, diligentiori quo valuimus examini opus subjecimus, et pro rei veritate declaramus, nihil in eo nos

invenisse, quod vel Sacrorum Canonum praescripto, vel Apostolicarum Constitutionum ordinationibus, vel probatorum Doctorum sententiis conforme non sit. Quamobrem Opus summo labore ac sapientia elucubratum, merito futurum confidimus, ut in vastissimis Imperii Austriaci regionibus, ubi in usum fuerit inductum, sacrae aeque ac civili Reipublicae benevertat.

Romae, die quarta Maii Anni 1855.

Aloisius Tomassetti S. Theologiae, et Juris utriusque Doctor.
Hannibal Capalti S. Theologiae, et Juris utriusque Doctor.
Petrus Becks Praep. Gen^lis Societatis Jesu.
Laurentius Valenzi S. Th. et J. U. Dr.
Laurentius Nina J. U. Dr.

II.

Kaiserliches Patent vom 8. October 1856,

wirksam für den ganzen Umfang des Reiches,

womit, in Ausführung des Artikels X des Concordates, über die Eheangelegenheiten der Katholiken im Kaiserthume Oesterreich, in soweit sie dem Bereiche der bürgerlichen Gesetzgebung angehören, ein neues Gesetz erlassen, und festgesetzt wird, daß dasselbe mit dem 1. Jänner 1857 seinem vollen Inhalte nach in Wirksamkeit zu treten habe.

Wir Franz Joseph der Erste,

von Gottes Gnaden Kaiser von Oesterreich;

König von Hungarn und Böhmen, König der Lombardei und Venedigs, von Dalmatien, Kroatien, Slawonien, Galizien, Lodomerien und Illirien, König von Jerusalem ꝛc.; Erzherzog von Oesterreich; Großherzog von Toscana und Krakau; Herzog von Lothringen, von Salzburg, Steyer, Kärnthen, Krain und der Bukowina; Großfürst von Siebenbürgen; Markgraf von Mähren; Herzog von Ober- und Nieder-Schlesien, von Modena, Parma, Piacenza und Guastalla, von Auschwitz und Zator, von Teschen, Friaul, Ragusa und Zara; gefürsteter Graf von Habsburg und Tirol, von Kyburg, Görz und Gradiska; Fürst von Trient und Brixen; Markgraf von Ober- und Nieder-Lausitz und in Istrien; Graf von Hohenembs, Feldkirch, Bregenz, Sonnenberg ꝛc.; Herr von Triest, von Cattaro und auf der windischen Mark; Großwojwod der Wojwodschaft Serbien ꝛc. ꝛc.

Um die Vorschriften des bürgerlichen Rechtes über die Ehen der Katholiken mit den Anordnungen der katholischen Kirche in Einklang zu setzen, haben Wir, in Folge Unseres Patentes vom 5. November 1855 (Nr. 195 des Reichs-Gesetz-Blattes) und in Ausführung des Artikels X Unserer, mit dem heiligen Stuhle getroffenen Vereinbarung, nach Vernehmung Unserer Minister und Anhörung Unseres Reichsrathes, beschlossen, über die Eheangelegenheiten Unserer

katholischen Unterthanen, in soweit sie dem Bereiche der bürgerlichen Gesetzgebung angehören, das nachstehende Gesetz für den ganzen Umfang Unseres Reiches zu erlassen, und verordnen zur allgemeinen Darnachachtung, wie folgt:

Artikel I.

Mit dem 1. Jänner 1857, an welchem Tage die geistlichen Ehegerichte, da, wo sie bis jetzt nicht bestanden, ihre Wirksamkeit beginnen werden, tritt auch dieses Gesetz, seinem vollen Inhalte nach, in Wirksamkeit.

Die in einigen Theilen Unseres Reiches durch Unsere Patente vom 16. Februar und 3. Juli 1853, Nr. 30 und 129 des Reichs-Gesetz-Blattes, aufrecht erhaltenen nichtkatholischen kirchlichen Ehegerichte sind jedoch, bis weitere Bestimmungen erfolgen werden, durch die §§. 56 und 57 dieses Gesetzes nicht gehindert nach den für sie bestehenden Vorschriften und Rechtsgewohnheiten vorzugehen.

Artikel II.

Die weltlichen (Civil- und Militär-) Gerichte haben, vom Tage der beginnenden Wirksamkeit dieses Gesetzes an, die Vorschriften desselben bei den ihnen dadurch zugewiesenen Verhandlungen zur Richtschnur zu nehmen. Es sind aber hierbei die in diesem Patente rücksichtlich der vor dem 1. Jänner 1857 geschlossenen Ehen der Katholiken enthaltenen näheren Bestimmungen zu beobachten.

Artikel III.

Die Strafen und Rechtsnachtheile, durch welche die Uebertretung der in diesem Gesetze aufgestellten Eheverbote geahndet wird, haben auf Ehen, welche vor dem 1. Jänner 1857 geschlossen worden sind, keine Anwendung, sondern es ist wegen der Uebertretungen, welche bei der Eheschließung etwa begangen wurden, nach den bisherigen Gesetzen vorzugehen. Ausgenommen sind jedoch die Bestimmungen des §. 34, welcher auch für die unter der Herrschaft des bürgerlichen Eherechtes geschlossenen Ehen Geltung hat.

Artikel IV.

Ueber die Giltigkeit jener Ehen, welche unter der Herrschaft des bürgerlichen Eherechtes geschlossen, aber bereits vor der Wirksamkeit dieses Gesetzes durch den Tod getrennt worden sind, ist auch fernerhin von den weltlichen Gerichten und nach den bisherigen Gesetzen zu entscheiden, und die Rechtswirkung solcher Urtheile ist nach denselben Gesetzen zu bestimmen.

Artikel V.

Hinsichtlich der Ehen, welche von dem weltlichen Gerichte ungiltig erklärt worden sind, dauern zwar die Rechtsfolgen fort, welche nach dem bisherigen Gesetze aus einem solchen Urtheile hervorgehen; wenn aber das Hinderniß, auf dessen Grunde die Ungiltigkeit ausgesprochen wurde, dem Kirchengesetze fremd ist, so darf vor Ableben des anderen Theiles, unter der im §. 35 ausgedrückten Strafe, ein Katholik gar nicht, und ein nichtkatholischer Christ nur mit einer nichtkatholischen Person eine neue Ehe schließen.

Artikel VI.

Ehegatten, deren vor der Kirche giltige Ehe von dem weltlichen Gerichte für ungiltig erklärt worden ist, bedürfen zu ihrer gesetzmäßigen Wiedervereinigung keiner neuen Eheschließung. Durch die Wiedervereinigung werden die bürgerlichen Wirkungen der Ehe wieder hergestellt, jedoch leben die Ehepacte nicht wieder auf.

BIBLIOTHECA E.M. STRICOV.

Damit aber die Wiedervereinigung als eine gesetzmäßige gelte, ist erforderlich, daß

a) das kirchliche Gericht die Ehe als bestehend erkläre;
b) daß beide Ehegatten vor dem ordentlichen Richter ihren Entschluß, sich wieder zu vereinigen, zu Protokoll erklären;
c) daß der Grund, aus welchem auf die bürgerliche Ungiltigkeit erkannt wurde, behoben sei.

Die Akten sind dem obersten Gerichtshofe von Amtswegen vorzulegen, welcher, in soferne kein Bedenken entgegensteht, das frühere Urtheil aufzuheben hat.

Erst durch diese Entscheidung wird die Wiedervereinigung als gesetzmäßig betrachtet. Die Wirkungen derselben treten jedoch vom Tage des bei Gericht erklärten Entschlusses ein. Der etwa in der Zwischenzeit erfolgte Tod der Gatten hindert das Erkenntniß des obersten Gerichtshofes und dessen Wirkungen nicht.

Artikel VII.

Auf jene Verbindungen, welche nach den in einigen Theilen des Kaiserthumes über die sogenannte Civilehe früher bestandenen Gesetzen in einer Form eingegangen wurden, welche den Bedingungen der kirchlichen Giltigkeit nicht entspricht, findet das nachstehende Gesetz keine Anwendung. Dieß hat auch für jene Ehen zu gelten, welche von Unseren katholischen Unterthanen vor der Wirksamkeit dieses Gesetzes im Auslande unter solchen Formen geschlossen wurden, welche zwar den Gesetzen des Landes, wo die Ehe zu Stande kam, nicht aber den Vorschriften der Kirche gemäß sind. Diese Ehen bleiben noch ferner unter der Gerichtsbarkeit der bürgerlichen Gerichte. Ein Urtheil des geistlichen Gerichtes, welches solche Ehen für ungiltig erklärt, ist für die bürgerlichen Rechtswirkungen nicht maßgebend.

Artikel VIII.

Wenn eine in der bezeichneten Weise (Artikel VII) verehelichte Person bei dem kirchlichen Ehegerichte die Erklärung erwirkt, daß die Verbindung, in welcher sie lebt, nach dem Kirchengesetze keine Ehe sei, und sie ihrerseits nicht daran Schuld trägt, daß die Heiligung dieser Verbindung nicht zu Stande kommt, so soll auf ihr Ansuchen vom weltlichen Gerichte die Trennung der bürgerlichen Ehe ausgesprochen werden.

Die Vermögensverhältnisse sind in diesem Falle, in soferne kein Vergleich stattfindet, nach dem §. 48 dieses Gesetzes zu regeln.

Artikel IX.

Sollte einer Ehe, welche in Uebereinstimmung mit den Vorschriften des bürgerlichen, zur Zeit der Eheschließung geltenden, Gesetzes eingegangen worden ist, ein nicht zu behebendes Hinderniß des Kirchengesetzes im Wege stehen, und dieselbe deßhalb vom geistlichen Gerichte für ungiltig erklärt werden, so hat dieses Urtheil eine Wirkung auf die bloß bürgerlichen Rechtsansprüche erst dann zu äußern, wenn die Vollstreckung desselben von Einem der Ehegatten bei dem zuständigen weltlichen Gerichte nachgesucht wird. Ob die betreffende Ehe in Uebereinstimmung mit den Vorschriften des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches geschlossen worden sei, hat das bürgerliche Gericht zu entscheiden. In einem solchen Falle sind die bürgerlichen Rechtsverhältnisse der Gatten und ihrer allfälligen Kinder ebenfalls nach den Bestimmungen des §. 48 zu ordnen.

Artikel X.

Ist die Ehe zwischen katholischen und nichtkatholischen Christen unter der Herrschaft des bürgerlichen Eherechtes geschlossen worden, so steht dem nichtkatholischen Ehetheile frei, wegen der

von der katholischen Kirche nicht anerkannten Hindernisse des bürgerlichen Gesetzes, unter den Bedingungen, an welche dieses Gesetz sein Bestreitungsrecht knüpfte, von dem weltlichen Gerichte die Trennung der Ehe zu verlangen.

Wird die Trennung ausgesprochen, so ist der Kläger nicht gehindert, sich mit einer nichtkatholischen Person zu verehelichen, mit einer katholischen darf er aber, so lange der katholische Theil am Leben ist, unter der im §. 35 bestimmten Strafe keine Ehe eingehen.

Die Vermögensfragen zwischen den Ehegatten sind nach den Grundsätzen zu regeln, welche im §. 102 und 1265 des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches für den Fall der Ungiltigerklärung aufgestellt sind.

Die in der Ehe erzeugten Kinder sind jedoch als ehelich anzusehen.

Artikel XI.

Die weltlichen Gerichte haben sich bis zum Tage, an welchem dieses Gesetz in Wirksamkeit tritt, bei den sich ergebenden Verhandlungen an die Bestimmungen Unseres Patentes vom 5. November 1855, Nr. 195 des Reichs-Gesetz-Blattes, zu halten. Alle jene Verhandlungen aber, welche sich auf die Giltigkeit der Ehe beziehen, und worüber bis zum 1. Jänner 1857 kein rechtskräftiges Urtheil erflossen ist, sind dem zuständigen geistlichen Ehegerichte zur Entscheidung abzutreten.

Artikel XII.

Wenn dasselbe eine von einem nichtkatholischen Ehetheile angebrachte Nichtigkeitsklage deßhalb abweiset, weil das geltend gemachte Hinderniß dem Kirchengesetze fremd ist, so kommt die Vorschrift des Artikel X in Anwendung.

Verhandlungen, bei welchen es sich um die Scheidung von Tisch und Bett handelt, werden von den weltlichen Gerichten, bei welchen dieselben vor dem bezeichneten Tage anhängig gemacht worden, nach den bisherigen Gesetzen erlediget.

Artikel XIII.

Mit dem Tage, an welchem dieses Gesetz in Wirksamkeit tritt, werden die Anordnungen, welche das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch in Beziehung auf die Ehen der Katholiken enthält, und die mit Unseren Jurisdictionsnormen vom 22. December 1851, 30. November 1852, 16. Februar 1853 und 3. Juli 1853 über die Competenz der weltlichen Gerichte in Eheangelegenheiten erlassenen Vorschriften, in soweit dieselben mit dem gegenwärtigen Gesetze in Widerspruch stehen, außer Kraft gesetzt.

Artikel XIV.

Unser Justizminister ist beauftragt, diese Bestimmungen im Einvernehmen mit Unserem Minister für Cultus und Unterricht und Unserem Armee-Ober-Commando durchzuführen.

Gegeben in Ischl, am achten Monatstage October, im Eintausend achthundert sechsundfünfzigsten, Unserer Reiche im achten Jahre.

Franz Joseph m. p.

Graf **Buol-Schauenstein** m. p. Freiherr von **Krauß** m. p. Graf **Thun** m. p.
Freiherr von **Bamberg** m. p.

Auf Allerhöchste Anordnung:
Ransonnet m. p.

Gesetz

über die Ehen der Katholiken im Kaiserthume Oesterreich.

§. 1.

Die Ehe wird von zwei Personen verschiedenen Geschlechtes durch die gesetzmäßige Erklärung ihres Willens, sich ehelich zu verbinden, eingegangen.

§. 2.

Ueber das Vorhandensein der Eheverlöbnisse und deren Einfluß auf die Begründung von Ehehindernissen entscheidet das geistliche Gericht. Ob und in wiefern aus dem Eheverlöbnisse eine Rechtsverbindlichkeit zum Schadenersatze entstehe, entscheidet der ordentliche Richter nach §§. 45 und 46 des a. b. G. B. und mit Rücksicht auf die Verbote des gegenwärtigen Gesetzes.

§. 3.

Es ist keinem Katholiken erlaubt, sich im Kaiserthume Oesterreich anders zu verehelichen, als mit Beobachtung aller Vorschriften, welche das Kirchengesetz über die Giltigkeit der Ehe aufstellt. Die Bestimmungen des kirchlichen Ehegesetzes sind aus der für die geistlichen Gerichte des Kaiserthumes bestimmten Anweisung[1]) zu entnehmen.

§. 4.

Personen, welche das vierzehnte Jahr noch nicht vollendet haben, und daher nach dem bürgerlichen Rechte noch unmündig sind, dürfen zur Eingehung einer Ehe nicht zugelassen werden.

§. 5.

Minderjährige oder auch Volljährige, welche für sich allein keine Rechtsverbindlichkeit eingehen können, dürfen ohne Einwilligung ihres ehelichen Vaters keine Ehe schließen. Ist der Vater nicht mehr am Leben, oder zur Vertretung unfähig, so wird für sie die Erklärung des ordentlichen Vertreters und die Einwilligung der Gerichtsbehörde erfordert.

§. 6.

Uneheliche Minderjährige bedürfen zur Schließung der Ehe der Erklärung ihres Vormundes und der Einwilligung der Gerichtsbehörde.

§. 7.

Wessen Einwilligung ein minderjähriger Ausländer zur Eingehung einer Ehe beizubringen habe, muß nach den Gesetzen des Landes, welchem derselbe angehört, beurtheilt werden.

§. 8.

Wird einem Minderjährigen oder Pflegebefohlenen die Einwilligung zur Ehe versagt, und halten die Ehewerber sich dadurch beschwert, so haben sie das Recht, die Hilfe des ordentlichen Richters anzusuchen.

---

[1]) Abgedruckt oben S. 1—68.

§. 9.

Erwiesene oder offenkundige schlechte Sitten oder Grundsätze, wie auch ansteckende Krankheiten, oder den Zweck der Ehe hindernde Leibesgebrechen Desjenigen, mit welchem der Minderjährige die Ehe eingehen will, dann Mangel am nöthigen Einkommen, sind rechtmäßige Gründe, die Einwilligung zur Eheschließung zu versagen.

§. 10.

Welche zum Heere gehörige, oder sonst den Militärbehörden unterstehende Personen ohne die vorschriftmäßige Erlaubniß keine Ehe schließen dürfen, bestimmen die Militärgesetze.

§. 11.

In wiefern der Ehewerber einer Heirathsbewilligung von Seite der politischen Obrigkeit oder seiner Amtsvorsteher bedarf, ist aus den politischen Verordnungen und den Amtsvorschriften zu entnehmen.

§. 12.

Einem zum Tode oder zum schweren Kerker verurtheilten Verbrecher ist vom Zeitpuncte des angekündigten Urtheiles bis zu seiner allfälligen Begnadigung, oder beziehungsweise, so lange seine Strafzeit dauert, die Eingehung einer Ehe nicht gestattet.

§. 13.

Zwei Personen, deren mit einander begangener Ehebruch gerichtlich erwiesen ist, dürfen mit einander keine Ehe schließen.

§. 14.

Keine Ehe darf ohne vorangegangenes Aufgebot geschlossen werden.

§. 15.

Die Verkündigung der beabsichtigten Ehe muß an drei Sonn- oder Festtagen während des feierlichen Gottesdienstes geschehen, und wenn jedes der Brautleute in einem anderen Pfarrbezirke wohnt, in beiden Pfarrbezirken vorgenommen werden. Die Ehen zwischen katholischen und nichtkatholischen Christen müssen nicht nur in der Pfarrkirche des katholischen und des nichtkatholischen Theiles, sondern, in soweit nicht für einzelne Länder besondere Vorschriften bestehen, auch in der katholischen Pfarrkirche, inner deren Bezirk der nichtkatholische Ehewerber wohnt, verkündiget werden.

§. 16.

Wenn die Verlobten oder Eines von ihnen in dem Pfarrbezirke, in welchem die Ehe geschlossen werden soll, noch nicht durch sechs Wochen wohnhaft sind, so ist das Aufgebot auch an ihrem letzten Aufenthaltsorte, wo sie länger, als die eben bestimmte Zeit gewohnt haben, vorzunehmen, oder die Verlobten müssen ihren Wohnsitz an dem Orte, wo sie sich befinden, durch sechs Wochen fortsetzen, damit die Verkündigung ihrer Ehe dort hinreichend sei.

§. 17.

Wird die Ehe nicht binnen sechs Monaten nach Vornahme des Aufgebotes geschlossen, so müssen die drei Verkündigungen wiederholt werden.

§. 18.

Die Erklärung der Einwilligung muß vor dem Pfarrer Eines der Brautleute, dem Stellvertreter desselben, oder einem von dem Bischofe ermächtigten Priester und in Gegenwart von zwei Zeugen abgegeben werden.

§. 19.

Bei Ehen zwischen katholischen und nichtkatholischen Christen muß die Erklärung vor dem katholischen Seelsorger gegeben werden. Eine Ausnahme findet in jenen Theilen des Kaiserthumes Statt, für welche der heilige Stuhl die Anweisung vom 30. April 1841 erlassen hat; im Bereiche derselben hat eine Einwilligung, welche von den Ehewerbern vor dem Seelsorger des nichtkatholischen Theiles und in Abwesenheit des katholischen Pfarrers gegeben wird, als gesetzmäßig zu gelten.

§. 20.

Die Erklärung der Einwilligung kann durch einen Bevollmächtigten gegeben werden; doch soll hiezu die Bewilligung der Landesstelle erwirkt, und eine besondere Vollmacht ausgestellt werden, in welcher die Person, mit der die Verehelichung beabsichtiget wird, hinreichend bestimmt ist. Wird die Vollmacht vor Schließung der Ehe widerrufen, so ist sie dadurch zwar außer Kraft gesetzt, aber der Machtgeber bleibt für den durch seinen Widerruf verursachten Schaden verantwortlich.

§. 21.

Wenn Verlobte den Taufschein und das schriftliche Zeugniß der ordnungsmäßig vollzogenen Verkündigung oder die, laut §§. 5, 6, 7, 8, 10, 11 und 20 zu ihrer Verehelichung nöthige Erlaubniß nicht vorweisen können, wie auch, wenn was immer für ein Hinderniß erlaubter und giltiger Eheschließung rege gemacht wird, so ist es dem Seelsorger bei schwerer Strafe verboten, die Trauung vorzunehmen, bis die Verlobten sich mit den erforderlichen Zeugnissen ausgewiesen haben, und alle Anstände gehoben sind, doch kann die Beibringung des Taufscheines von der Landesstelle oder der Kreisbehörde einverständlich mit der geistlichen Behörde, aus wichtigen Gründen und unter den gehörigen Vorsichten nachgesehen werden.

§. 22.

Wer verehelicht war, darf, bevor die erfolgte Auflösung des Ehebandes bewiesen ist, zu keiner neuen Ehe zugelassen werden. Der Beweis, daß die Ehe durch den Tod aufgelöset sei, kann durch die Todeserklärung ersetzt werden.

§. 23.

Wenn ein Gatte während der durch §. 24 des bürgerlichen Gesetzbuches bestimmten Zeit abwesend, und seine Abwesenheit von Umständen begleitet ist, welche keinen Grund übrig lassen, an dem Tode desselben zu zweifeln, so kann der zurückgelassene Theil bei dem Gerichtshofe, in dessen Bezirke er seinen Wohnsitz hat, zum Zwecke der Wiederverehelichung die Erklärung nachsuchen, daß der Abwesende für todt zu halten sei.

§. 24.

Nach diesem Gesuche wird ein Curator zur Erforschung des Abwesenden aufgestellt, und letzterer durch ein Edict mit dem Beisatze vorgeladen, daß das Gericht, wenn er während der angesetzten Zeit nicht erscheine, oder dasselbe auf andere Art in die Kenntniß seines Lebens setze, zur Todeserklärung schreiten werde. Das Edict ist auf ein ganzes Jahr zu stellen, und in die öffentlichen Blätter des Inlandes, nach Umständen auch des Auslandes, wenigstens dreimal einzurücken.

§. 25.

Ist dieser Zeitraum fruchtlos verstrichen, so hat auf wiederholtes Ansuchen des zurückgelassenen Ehegatten das Gericht nach gepflogener Verhandlung zu erkennen, ob das Gesuch zu

bewilligen sei oder nicht. Das Erkenntniß ist dem Obergerichte vorzulegen, welches die Akten dem Bischofe der Diöcese, wo der Bittsteller seinen Wohnsitz hat, mittheilen wird.

Wenn sowohl die erste Instanz, als das Obergericht wider die Todeserklärung entscheidet, und der Bischof sich damit einverstanden erklärt, so ist das Gesuch abzuweisen.

Gegen eine solche Entscheidung findet keine weitere Berufung Statt.

§. 26.

In allen übrigen Fällen sind die Entscheidungen der ersten und zweiten Instanz sammt den Akten dem obersten Gerichtshofe vorzulegen.

§. 27.

Hat der Bischof sich für die Todeserklärung ausgesprochen, so hat der oberste Gerichtshof eine endgiltige Entscheidung zu fällen.

Ist der Ausspruch des Bischofes im Widerspruche mit den Erkenntnissen der unteren Instanzen gegen die Todeserklärung ausgefallen, so hat der oberste Gerichtshof, wenn er der Erklärung des Bischofes beitritt, auf die Abweisung des Gesuches zu erkennen; Falls dieser Gerichtshof aber dem Bischofe nicht beistimmen könnte, hat er die Verhandlung dem Metropolitangerichte mitzutheilen.

Ist dieses Gericht mit der Meinung des Bischofes einverstanden, so soll das Gesuch um Todeserklärung vom obersten Gerichtshofe abgewiesen werden.

Im entgegengesetzten Falle ist der Gegenstand vom Metropolitangerichte der dritten kirchlichen Instanz in Ehesachen vorzulegen, deren Ausspruch dann für die Entscheidung des obersten Gerichtshofes maßgebend zu seyn hat.

§. 28.

Zu einem dauerhaften Beweise der geschlossenen Ehe sind die Pfarrvorsteher verbunden, die Schließung derselben in das Trauungsbuch eigenhändig einzutragen. Es muß der Tauf- und Familienname, das Religionsbekenntniß, das Alter, die Wohnung, wie auch der Stand der Ehegatten mit der Bemerkung, ob sie schon verehelicht waren oder nicht, der Tauf- und Familienname, das Religionsbekenntniß und der Stand ihrer Eltern und der Zeugen, ferner der Tag, an welchem die Ehe geschlossen, endlich auch der Name des Seelsorgers, vor welchem die Einwilligung erklärt worden ist, deutlich angeführt werden. Auch sind die Urkunden anzudeuten, durch welche die vorgekommenen Anstände gehoben worden sind. Sollte die Erklärung der Einwilligung vor dem Bischofe selbst oder vor einem von demselben unmittelbar ermächtigten Priester stattfinden, so wird der Pfarrer davon in Kenntniß gesetzt werden, damit er die Schließung der Ehe in der vorgeschriebenen Weise in das Trauungsbuch eintragen könne.

§. 29.

Ermächtiget der ordentliche Seelsorger einen Priester, die Trauung an einem Orte, wo keine der verlobten Personen eingepfarrt ist, vorzunehmen, so hat er dieß ohne Aufschub in dem Trauungsbuche seiner Pfarre anzumerken, und dabei sowohl den Priester, welchen er zum Stellvertreter bestellt hat, als auch den Ort, wo die Ehe geschlossen werden soll, namhaft zu machen.

§. 30.

Der Seelsorger des Ortes, wo die Ehe eingegangen wird, muß die Verehelichung in das Trauungsbuch seiner Pfarre mit dem Beisatze eintragen, von welchem Pfarrer die Ermächtigung ertheilt worden ist, und hat diesem Pfarrer die Schließung der Ehe binnen acht Tagen anzuzeigen.

§. 31.

Die aus der Ehe entspringenden bürgerlichen Rechtswirkungen sind nach dem allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche zu beurtheilen, in soweit nicht hierüber in diesem Gesetze besondere Bestimmungen enthalten sind.

§. 32.

Schließt ein Minderjähriger eine Ehe, ohne die erforderliche Einwilligung des Vaters oder jene des Gerichtes (§§. 5, 8) erhalten zu haben, so sind beide Eltern der Verbindlichkeit enthoben, ein Heirathsgut oder eine Ausstattung zu geben, und der Vater hat das Recht, denselben zu enterben.

Das Enterbungsrecht, jedoch nur bis zur Hälfte des Pflichttheiles, steht auch der Mutter und den Großeltern zu, unter deren Vormundschaft der Minderjährige zur Zeit stand, als er ohne gerichtliche Zustimmung eine Ehe schloß, wozu sie ihre Einwilligung nicht ertheilt haben.

Eine spätere Einwilligung hebt sowohl das Enterbungsrecht, als auch die geschehene Enterbung dann auf, wenn dieselbe schriftlich oder mit Beobachtung der zur Giltigkeit letztwilliger Anordnungen vorgeschriebenen Form erklärt worden ist (§§. 719 und 772 des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches).

Eine bloße Versöhnung kann noch nicht als eine Genehmigung der Ehe oder als ein Widerruf der Enterbung angesehen werden.

§. 33.

Ein Unmündiger, welcher eine Ehe geschlossen hat, soll von dem anderen Theile bis zu erreichter Mündigkeit abgesondert werden.

§. 34.

Wenn eine Verbindung, welche mit Uebertretung der im §. 13 enthaltenen Vorschrift geschlossen wird, nach dem Kirchengesetze als eine giltige Ehe angesehen werden müßte, so sind die Ehepacte ungiltig, und die Ehegatten können die, §§. 757—759 des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches festgesetzten Erbrechte nicht geltend machen, Gattin und Kinder haben keinen Anspruch auf den Adel oder die sonstigen Standesrechte des Mannes; die in einer solchen Ehe erzeugten, oder durch dieselben legitimirten Kinder sind von der Erlangung desjenigen Vermögens ausgeschlossen, welches durch Familienanordnungen der ehelichen Nachkommenschaft besonders vorbehalten ist, und haben kein Recht der Intestat-Erbfolge in dem Vermögen der Verwandten ihrer Eltern, welchen Verwandten jedoch auch ihrerseits kein Recht der gesetzlichen Erbfolge in dem Vermögen solcher Kinder zusteht.

§. 35.

Die Uebertretung der in diesem Gesetze aufgestellten Eheverbote, mit Ausnahme der im §. 11 erwähnten, rücksichtlich welcher sich nach den hierüber bestehenden besonderen Vorschriften zu benehmen seyn wird, ist sowohl an dem Hauptschuldigen, als an allen, welche hierzu in schuldbarer Weise mitgewirkt haben, mit denselben Strafen zu ahnden, mit welchen die Strafgesetze (§. 507 des allgemeinen Strafgesetzbuches und der §§. 780 und 781 des Militär-Strafgesetzes) die Eingehung einer gesetzwidrigen Ehe bedrohen, in sofern nicht eine, schwererer Strafe unterliegende, Handlung verübt wurde.

Ist die Uebertretung im Auslande begangen worden, so beginnt für den derselben sch
digen Unterthan die zur Verjährung der Uebertretung und Strafe erforderliche Zeit erst
dem Tage seiner Rückkehr in die österreichischen Staaten zu laufen.

§. 36.

Die Nachsicht von Ehehindernissen, welche durch das Kirchengesetz festgesetzt werden,
bei der Kirchengewalt anzusuchen. Ob eine Convalidation der Ehe nothwendig sei, beurthei
die kirchlichen Behörden. Eine convalidirte Ehe ist in Betreff der bürgerlichen Rechtswirkun
so zu betrachten, als wäre sie ursprünglich giltig geschlossen worden.

§. 37.

Von den in den §§. 4, 12 und 13 enthaltenen Verboten Nachsicht zu ertheilen, ist d
Landesfürsten vorbehalten. Auch können einer Ehe, welche mit Uebertretung des §. 13 ein
gangen worden ist, die ihr durch das Gesetz versagten bürgerlichen Rechtswirkungen ganz o
theilweise nur durch die Gnade des Landesfürsten nachträglich zuerkannt werden.

§. 38.

Ehewerbern, welche sich darüber ausweisen, daß die kirchliche Behörde ihnen das zw
und dritte Aufgebot nachgesehen habe, kann die Kreisbehörde, und in Orten, wo sich keine Kr
behörde befindet, auch das Bezirksamt, die zweite und dritte der in diesem Gesetze vorgeschrieb
Verkündigungen erlassen.

§. 39.

Aus sehr wichtigen Gründen kann von der Landesstelle, in besonders dringenden Fäl
auch von der Kreisbehörde, und wenn eine bestätigte nahe Todesgefahr keinen Verzug gestat
auch von dem Bezirksamte, oder von der dessen Stelle vertretenden Communalbehörde das A
gebot, in soweit dasselbe von diesem Gesetze gefordert wird, gänzlich nachgesehen werden. D
müssen die Verlobten vor dem Pfarrer, und wo möglich in Gegenwart eines politischen Beam
eidlich betheuern, daß ihnen kein ihrer Ehe entgegenstehendes Hinderniß bekannt sei.

§. 40.

Die Nachsicht von allen drei Verkündigungen ist gegen Ablegung des erwähnten Eid
auch dann zu ertheilen, wenn zwei Personen getraut werden wollen, von welchen allgemein v
muthet wird, daß sie bereits mit einander verehelicht seien.

§. 41.

Den Ehegatten ist es nicht gestattet, die eheliche Verbindung, auch wenn sie darüber ei
wären, eigenmächtig aufzuheben, sie mögen nun die Ungiltigkeit der Ehe behaupten, oder a
nur eine Scheidung von Tisch und Bett vornehmen wollen.

§. 42.

Ueber die Giltigkeit der Ehe von Katholiken entscheidet jenes geistliche Gericht, welch
nach den Gesetzen der katholischen Kirche das zuständige ist.

§. 43.

Ueber die Giltigkeit von Ehen, welche zwischen katholischen und nichtkatholischen Christ
geschlossen werden, kann, so lange Ein Ehetheil der katholischen Kirche angehört, nur das kath
lische Ehegericht entscheiden.

§. 44.

Wenn von zwei Gatten, welche sich als nichtkatholische Christen geehelicht haben, der Eine in die katholische Kirche eintritt, so ist der nichtkatholische Theil dadurch nicht gehindert, sein Bestreitungsrecht nach dem Ehegesetze und vor dem Ehegerichte, welchem er in Folge seines Religionsbekenntnisses untersteht, geltend zu machen, auch kann die Giltigkeit nach demselben Gesetze und durch dasselbe Gericht von Amtswegen untersucht werden. Das über die Giltigkeit der Ehe gefällte Erkenntniß ist für die Beurtheilung der bürgerlichen Rechtsverhältnisse entscheidend. Doch soll es, wenn es auf Ungiltigkeit lautet, durch Vermittlung der Landesstelle dem kirchlichen Gerichte des katholischen Ehegatten mitgetheilt werden, damit dasselbe entscheide, in wiefern der ergangene Spruch für das Gewissen dieses Ehegatten bindend seyn könne.

§. 45.

Dem katholisch gewordenen Theile steht es frei, das Bestreitungsrecht, welches ihm das Kirchengesetz zusichert, vor seinem kirchlichen Gerichte geltend zu machen. Auch bleibt es diesem letzteren unbenommen, die Giltigkeit der Ehe von Amtswegen zu untersuchen. Lautet das Endurtheil auf Ungiltigkeit, so ist dasselbe durch Vermittlung der Landesstelle dem Ehegerichte des nichtkatholischen Gatten zu entsprechender Verhandlung mitzutheilen.

§. 46.

Wenn das Gericht des nichtkatholischen Theiles auf Giltigkeit erkennt, so steht es diesem Theile frei, die Trennung des Ehebandes zu verlangen. Das von dem katholischen Ehegerichte gefällte Urtheil der Ungiltigkeit ist als ein gesetzlicher Grund der Trennung anzusehen, und die Verhandlung ohne Aufstellung eines Vertheidigers der Ehe zu führen. Wenn das Ansuchen um Trennung nicht gestellt wird, so kann der katholische Theil bei dem ordentlichen Richter um das Erkenntniß ansuchen, daß die bürgerlichen, auf seine Verehelichung gegründeten Rechtsverhältnisse so zu regeln seien, als habe eine Trennung des Ehebandes stattgefunden. Bevor die Trennung ausgesprochen oder das letzterwähnte Erkenntniß erfolgt ist, darf keiner von beiden Theilen eine neue Ehe eingehen.

§. 47.

Vom Tage des Spruches (§. 46) angefangen, ist die Ehe rücksichtlich ihrer bürgerlichen Wirkungen als getrennt anzusehen. Dem ordentlichen Richter liegt ob, bei sich ergebenden Streitigkeiten nach den Vorschriften der §§. 117 und 142 des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches vorzugehen.

Kommt zwischen den Ehegatten, in Beziehung auf ihre Vermögensverhältnisse, kein Vergleich zu Stande, so wird das Vermögen, worüber eine Gütergemeinschaft bestanden hat, wie bei erfolgtem Tode getheilt, und die Ehepacte werden der Regel nach als erloschen angesehen.

Eine Ausnahme von dieser Regel hat jedoch zu Gunsten des nichtkatholischen Theiles Statt, wenn demselben keine Handlung zur Last fällt, welche den katholischen Gatten, wofern er bei seinem früheren nichtkatholischen Religionsbekenntnisse verblieben wäre, zu einer Klage auf Trennung oder Scheidung von Tisch und Bett berechtiget hätte, und zwar in soweit, daß diesem nichtkatholischen Ehetheile die auf den Fall des Ueberlebens in den Ehepacten oder in dem Erbvertrage zugesicherten Rechte, so lange er während der Lebenszeit des anderen Theiles sich nicht verehelicht, vorbehalten bleiben.

Ueberdieß soll der ordentliche Richter, wenn das dem nichtkatholischen Theile nach Trennung verbleibende Vermögen zum anständigen Unterhalte nicht ausreicht, einen von d anderen Theile zu entrichtenden Betrag, mit Rücksicht auf das Vermögen des Letzteren, ausmes Diese Verpflichtung hört aber mit dem Entfallen des Bedürfnisses oder mit der Wiedervere lichung des nichtkatholischen Theiles auf.

§. 48.

Wenn zwei Personen, welche sich als nichtkatholische Christen geehelicht haben, in katholische Kirche eintreten, so entscheidet, in sofern sich über die Giltigkeit oder Ungiltigkeit Ehe eine Frage ergibt, das katholische Ehegericht. Wofern aber das angeregte Hinderniß d Gesetze, unter welchem die Ehe geschlossen wurde, unbekannt ist, so soll ein auf Ungiltig lautender Spruch in Betreff seiner Rückwirkungen auf die bürgerlichen Rechtsverhältnisse Kinder so behandelt werden, als hätte eine Trennung der Ehe stattgefunden, und dem The welchem der anständige Unterhalt mangelt, hat der andere, wenn seine Vermögensverhältn es gestatten, einen jährlichen Betrag zu entrichten, welcher durch einen Vergleich, oder wos ein solcher nicht zu Stande kommt, durch den ordentlichen Richter zu bestimmen ist. Die V bindlichkeit zu dieser Leistung hört auf, wenn der Ehetheil, welchem sie gebührt, derselben seinem anständigen Unterhalte nicht mehr bedarf oder sich wieder verehelicht.

§. 49.

Jedes Urtheil über die Giltigkeit einer Ehe wird von dem Bischofe, durch dessen Ehegeri es gefällt worden ist, dem politischen Landeschef mitgetheilt werden. Diesem liegt es ob, n Umständen die erforderlichen Einleitungen zu treffen.

§. 50.

Die aus einer ungiltigen, nach Kundmachung dieses Gesetzes geschlossenen, oder zu früher geschlossenen, jedoch über diesen Zeitpunct hinaus fortgesetzten Ehe erzeugten Kinder si auf was immer für Gründen die Ungiltigkeit der Ehe beruhen möge, als eheliche anzuseh wofern wenigstens Einem der Eltern die schuldlose Unwissenheit des Ehehindernisses zu Statt kommt. In wie weit solche Kinder von der Erlangung jenes Vermögens ausgeschlossen sei welches durch Familienanordnungen der ehelichen Abstammung besonders vorbehalten ist, m nach den allgemeinen gesetzlichen Bestimmungen beurtheilt werden.

§. 51.

Das von dem zuständigen kirchlichen Gerichte über die Giltigkeit der Ehe gefällte Ei urtheil ist hinsichtlich derselben für die bürgerlichen Rechtswirkungen maßgebend.

Ist aber die Ehe wegen eines jener Hindernisse für ungiltig erklärt worden, die der §. 8 der Anweisung für die geistlichen Gerichte aufzählt, so sind die Rechtsverhältnisse der Kinder zu regeln, als hätte eine Trennung des Ehebandes stattgefunden.

Auch ist der schuldlose Theil berechtiget, von dem schuldtragenden Theile eine Entschäd gung zu verlangen.

§. 52.

Ueber die Entschädigung, welche der schuldtragende Theil dem schuldlosen zu leisten hat, d Versorgung der Kinder und überhaupt alle aus der Ungiltigerklärung entstehenden Vermögens fragen, sowie über die Thatsache der schuldlosen Unwissenheit, in soweit von derselben bürgerlich Rechte abhängen, entscheidet das weltliche Gericht.

§. 53.

Die Ungiltigerklärung der Ehe ist im Trauungsbuche anzumerken, und zwar, wenn die Ehe an einem dritten Orte, wo keiner von beiden Ehewerbern eingepfarrt war, geschlossen wurde, nicht nur im Trauungsbuche der Pfarre, wo die Eheschließung stattfand, sondern auch in dem des Pfarrers, welcher die Ermächtigung zur Trauung ertheilt hat.

§. 54.

Wenn Jemand, sei es auch zur Begründung von bloß bürgerlichen Rechtsansprüchen, die Nichtigkeit eines Urtheiles behauptet, welches bei Lebzeiten beider Gatten, oder doch in Folge einer Untersuchung, die bei Lebzeiten beider Gatten anhängig wurde, über die Giltigkeit der Ehe von dem katholischen Ehegerichte gefällt worden ist, so hat er sich deßhalb an das geistliche Gericht zu wenden.

§. 55.

Wird eine Ehe erst nachdem sie bereits durch den Tod getrennt ist, vor dem kirchlichen Gerichte bestritten und von demselben für ungiltig erklärt, so äußert dieß Urtheil auf die bürgerlichen Rechtswirkungen der Ehe keinen Einfluß. Wenn demnach Jemand zur Begründung von bürgerlichen Rechtsansprüchen die Ungiltigkeit einer Ehe behauptet, welche vor ihrer durch den Tod erfolgten Auflösung entweder gar nicht, oder ohne Erfolg in Frage gestellt wurde, so hat das Gericht, welchem die Entscheidung über die streitigen Rechte zusteht, zu diesem Zwecke auch die Giltigkeit der Ehe zu beurtheilen, und die Entscheidung desselben ist für die bloß bürgerlichen Rechtswirkungen der Ehe maßgebend.

Bei dieser Verhandlung ist, wenn die Ehe nach der Kundmachung dieses Gesetzes geschlossen, oder zwar früher geschlossen, aber über diesen Zeitpunct hinaus fortgesetzt worden ist, die Giltigkeit derselben nach dem Kirchengesetze zu beurtheilen, jedoch können jene Hindernisse, welche der §. 80 der Anweisung für die kirchlichen Ehegerichte aufzählt, ferner jene, welche bei Lebzeiten der Ehegatten entweder thatsächlich oder durch die erhaltene Nachsicht behoben wurden, endlich jene, welche nur von den Ehegatten, oder von einem derselben angeregt werden dürfen, nicht geltend gemacht werden.

§. 56.

Wenn beide Gatten einem nichtkatholischen Religionsbekenntnisse zugethan sind, so entscheidet über die Giltigkeit ihrer Ehe das Gericht, welches für die Ehesachen ihrer Glaubensverwandten das zuständige ist. Hat aber bei Schließung der Ehe wenigstens Ein Theil der katholischen Kirche angehört, oder sind beide Gatten in die katholische Kirche eingetreten und haben sie später wieder verlassen, so können Hindernisse, welche dem Kirchengesetze fremd sind, als Grund der Ungiltigkeit nicht angeführt werden.

§. 57.

Das Band einer Ehe, bei deren Eingehung wenigstens Ein Theil der katholischen Kirche angehört hat, kann auch dann nicht getrennt werden, wenn in Folge einer Aenderung des Religionsbekenntnisses beide Theile einer nichtkatholischen Kirche oder Religionsgesellschaft zugethan sind. Ingleichen kann eine Ehetrennung nicht stattfinden, wenn zwei Personen, die sich als nichtkatholische Christen ehelichten, in die katholische Kirche eingetreten sind, sei es auch, daß in der Folge sich beide wieder einem nichtkatholischen Religionsbekenntnisse zugewendet haben.

§. 58.

Wird eine Ehe dadurch getrennt, daß der Eine Gatte vor Vollziehung derselben die fei lichen Gelübde ablegt, so verbleibt dem anderen bis zu seiner allfälligen Wiederverehelichung d Recht auf den anständigen Unterhalt. Die Ehepacte sind, in soweit darüber kein Vergleich troffen wird, für beide Theile erloschen.

§. 59.

Bei allen Ehen zwischen Katholiken, dann bei Ehen zwischen einer katholischen und ei nichtkatholischen Person, wofern zur Zeit der Verehelichung wenigstens Eine von beiden kat lisch war, muß der Gatte, welcher rechtmäßige Gründe zur Scheidung von Tisch und Bett haben glaubt, seine Klage bei dem katholischen Ehegerichte anbringen.

§. 60.

Auf Einschreiten des Ehegerichtes hat die Personal-Instanz des geklagten Gatten Gattin und den Kindern bis zur Entscheidung der Sache den anständigen Unterhalt anzuweis Uebrigens kann, wenn und wie immer ein Gatte durch das Zusammenleben mit dem ande dringend gefährdet ist, der ordentliche Richter, und nach Gestalt des Falles auch die Sicherhei behörde demselben auf sein Ansuchen einen abgesonderten Wohnort gestatten; doch ist das E gericht von der getroffenen Verfügung sogleich in Kenntniß zu setzen.

§. 61.

Das zuständige Ehegericht hat in jedem auf Scheidung lautenden Erkenntnisse aus drücken, ob und in wie weit beide Ehegatten oder Einer derselben Schuld tragen.

§. 62.

Die ausgesprochene Scheidung ist von dem geistlichen Gerichte der Personal-Instanz Gatten mitzutheilen, und bringt alle Rechtswirkungen hervor, welche nach den bestehenden G setzen durch die gerichtliche Scheidung begründet werden.

§. 63.

Nachdem auf Scheidung erkannt worden ist, soll der Richter den Versuch machen, Streitigkeiten, welche über die Absonderung des Vermögens, die Versorgung der Kinder, o andere Forderungen entstehen, durch Vergleich beizulegen. Sind die Parteien zu einem V gleiche nicht zu bewegen, so hat er sie zu dem ordentlichen Verfahren anzuweisen, inzwischen a der Gattin und den Kindern den anständigen Unterhalt auszumessen, oder auch die schon getroff Bestimmung bis zur Beendigung des Rechtsstreites zu erstrecken.

§. 64.

Hinsichtlich der Entschädigungsansprüche und aller das Vermögen betreffenden Streit keiten, welche durch die Ungiltigerklärung einer Ehe oder durch die Scheidung von Tisch u Bett veranlaßt werden, steht es den Parteien frei, das Ehegericht zum Schiedsgerichte zu wähle Ueber einen solchen Vergleich muß stets eine Urkunde aufgesetzt werden, und wenn d beobachtet worden ist, so kann kein Theil ohne Bewilligung des anderen zurücktreten. D bedürfen Minderjährige zu dem Vergleiche der Genehmhaltung ihres Vaters oder Vormundes u der Vormundschaftsbehörde. Von dem schiedsrichterlichen Ausspruche findet keine Berufu Statt; es kann aber eine Klage auf Nichtigkeit vor dem ordentlichen Richter angestellt werden.

§. 65.

Wenn die geschiedenen Ehegatten sich wieder vereinigen, so wird das geistliche Gericht die Personal-Instanz derselben hievon in Kenntniß setzen.

§. 66.

Wenn von zwei Personen, welche sich als nichtkatholische Christen geehelicht haben, die Eine in die katholische Kirche eintritt, so hat jeder Theil seine allfällige Scheidungsklage bei dem Ehegerichte anzubringen, welchem er in Folge seines Religionsbekenntnisses untersteht. Auch kann der nichtkatholische Theil nach den Vorschriften des Ehegesetzes, dem er unterworfen ist, die Trennung des Ehebandes bei seinem Ehegerichte verlangen. Beschwerden wegen verweigerten oder eigenmächtig aufgehobenen Zusammenlebens gehören vor das Ehegericht des Geklagten.

§. 67.

Das rechtskräftige, auf Scheidung oder Trennung lautende Urtheil des Ehegerichtes Eines Gatten ist für beide Theile entscheidend. Die von dem Ehegerichte des nichtkatholischen Gatten ausgesprochene Trennung der Ehe dem Bande nach hat jedoch für den katholischen Theil in Betreff der ehelichen Lebensgemeinschaft nur die Wirkung der lebenslänglichen Scheidung von Tisch und Bett.

§. 68.

Wenn das katholische Ehegericht auf lebenslängliche Scheidung von Tisch und Bett erkennt, so kann der nichtkatholische Theil auf Grund dieses Urtheiles bei seinem Ehegerichte um Trennung des Ehebandes nachsuchen. Er kann jedoch zu keiner neuen Ehe schreiten, bevor die Trennung von seinem Ehegerichte ausgesprochen worden ist.

§. 69.

Ist in dem Urtheile des katholischen Ehegerichtes der nichtkatholische Gatte als schuldtragend an der Scheidung bezeichnet worden, so hat auf dessen Ansuchen über die Thatsache der Schuld, in soweit darauf Vermögensansprüche gegründet werden, der ordentliche Richter zu erkennen.

Dieß gilt auch in dem Falle, wenn über die Klage des nichtkatholischen Theiles das geistliche Ehegericht desselben den katholischen Theil als schuldtragend an der Scheidung oder Trennung der Ehe erklärt hat.

§. 70.

Kommt zwischen den Ehegatten in Beziehung auf ihre Vermögensverhältnisse kein Vergleich zu Stande, so finden die Bestimmungen der §§. 1264 oder 1266 des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches Statt, je nachdem beide Ehegatten nur als von Tisch und Bett geschieden zu betrachten sind, oder die Ehe rücksichtlich des nichtkatholischen Gatten getrennt ist. In letzterem Falle kann auch der katholische Theil, obgleich er für schuldlos erkannt wurde, auf die gesetzliche Erbfolge (§. 757—759 des allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches) keinen Anspruch machen.

§. 71.

Hat das geistliche Gericht auf Einschreiten des katholischen Theiles die Scheidung auf unbestimmte Zeit erkannt, und ist nach Ablauf von mehr als drei Jahren noch keine Aussicht vorhanden, daß der katholische Gatte in die Wiedervereinigung einwilligen werde, so kann der nichtkatholische Theil bei seinem Ehegerichte die Trennung nachsuchen. Hat derselbe aber zu der Scheidung durch eine Handlung Anlaß gegeben, welche den schuldlosen katholischen Theil, wo-

fern er nicht in die katholische Kirche eingetreten wäre, zur Klage auf Trennung oder auf Sch
dung von Tisch und Bett berechtiget hätte, so sind nach erfolgter Trennung die Vermögensv
hältnisse so zu ordnen, als trüge der nichtkatholische Gatte an der Trennung Schuld. Sonst si
die Vermögensfragen nach dem ersten Absatze von §. 1266 des allgemeinen bürgerlichen Ges
buches zu behandeln; wofern aber Umstände obwalten, welche die Weigerung, sich wieder
vereinigen, rechtfertigen, und der katholische Theil kein zu seinem anständigen Unterhalte ausr
chendes Vermögen besitzt, so hat der nichtkatholische demselben nach Maßgabe seines Vermög
einen jährlichen Betrag zu entrichten, welchen der ordentliche Richter nach billigem Ermessen fe
setzen wird.

§. 72.

Wünschen die Ehegatten, nachdem das Ehegericht des nichtkatholischen Theiles die Tre
nung ausgesprochen hat, sich wieder zu vereinigen, so haben sie ihren Entschluß bei dem Eh
gerichte des katholischen Theiles anzuzeigen und von dem Ehegerichte, welches die Trennung au
gesprochen hat, die Aufhebung seines Erkenntnisses zu erwirken. Sobald dieß geschehen ist, tr
ten alle bürgerlichen Wirkungen der Ehe von neuem in Kraft; nur leben die früheren Ehepa
nicht wieder auf.

Von der Wiedervereinigung ist der ordentliche Richter in Kenntniß zu setzen.

§. 73.

Wenn ein Ehemann, welcher außer dem Falle des §. 121 des allgemeinen bürgerlich
Gesetzbuches seine Gattin bereits von einem Anderen geschwängert findet, sogleich nach Er
deckung dieses Umstandes den ehelichen Umgang mit ihr einstellt, und binnen Einem Monate
Klage auf Scheidung anhängig macht, so sollen im Falle, daß die Scheidung nicht ausgesp
chen würde, auf sein bei dem ordentlichen Gerichte anzubringendes Ansuchen die bloß bürg
lichen, durch seine Verehelichung begründeten Rechtsverhältnisse so geordnet werden, als ha
eine von der Gattin verschuldete Scheidung von Tisch und Bett stattgefunden.

Die gleiche Bestimmung findet zu Gunsten des schuldlosen Gatten im Falle des §. 12 Sta

§. 74.

Ein katholischer Oesterreicher kann bei einer Verehelichung im Auslande jene Form d
Eheschließung, welche die Landesgesetze vorschreiben, oder gestatten, in soweit zur Nichtschn
nehmen, als dieselbe den Bedingungen entspricht, an welche das katholische Kirchengesetz in de
Lande, wo die Ehe geschlossen wird, die Giltigkeit der Ehe knüpft. In Allem, was nicht bl
die Form der Eheschließung betrifft, bleibt er an die Vorschriften dieses Gesetzes gebunden. Au
hat er, wenn er noch nicht ein volles Jahr im Auslande wohnhaft ist, dafür zu sorgen, da
seine bevorstehende Ehe an jenem Orte des Inlandes, wo er zuletzt seinen Wohnsitz gehabt ha
dreimal verkündet werde.

§. 75.

Wenn ein österreichischer Staatsbürger, welcher sich im Auslande verehelicht hat, in da
Kaiserthum zurückkehrt, so ist er verbunden, die Vormerkung seiner Ehe in dem Trauungsbuch
der Pfarre, wo er seinen Wohnsitz nimmt, zu erwirken.

§. 76.

Wenn eine Ehe für ungiltig erklärt, oder durch des Mannes Tod aufgelöset wird, so kan
die Frau, wofern sie schwanger ist, nicht vor ihrer Entbindung, und wenn über ihre Schwan

gerschaft ein Zweifel entsteht, nicht vor Ablauf des sechsten Monates zu einer neuen Ehe schreiten. Ist jedoch nach den Umständen, oder nach dem Zeugnisse der Sachverständigen ein Vorhandensein der Schwangerschaft nicht wahrscheinlich, so kann nach drei Monaten Nachsicht ertheilt werden, und zwar im Falle der Ungiltigerklärung von der Landesstelle, und in Orten, wo sich keine Landesstelle befindet, von der Kreisbehörde, im Falle aber, daß der Tod des Mannes die Ehe aufgelöset hat, nur von der Landesstelle und nur aus höchst dringenden Gründen.

§. 77.

Wird diese Vorschrift übertreten, so verliert die Frau ihren Anspruch auf die ihr von dem vorigen Manne durch Ehepakte, Erbvertrag oder letzten Willen zugewendeten Vortheile, und beide Theile sind mit einer den Umständen angemessenen Strafe zu belegen; der Mann aber verliert das ihm im Falle des §. 73 vorbehaltene Recht.

Wird in einer solchen Ehe ein Kind geboren, und es ist wenigstens zweifelhaft, ob es nicht von dem vorigen Manne gezeugt worden sei, so ist demselben ein Curator zur Vertretung seiner Rechte zu bestellen.

Aus der k. k. Hof- und Staats-Druckerei.

Wien.

Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei.

1856.

BIBLIOTHECA E.M. STRIGON.

2

Császári nyiltparancs

1850-dik évi Augustus 2-ról

az

ideiglenes törvénnyel

a'

jogügyletek, okiratok, irományok és hivatalos cselekvényektől fizetendő illeték tárgyában,

kiható

Magyar-, Horvát-, Tótországokra a' tengermellékkel együtt, nem külömben a' szerb Vajdaság, temesi bánság, Erdély 's a' katonai határőrvidékre.

Külön kiadás

a' magyar koronaországi törvény- 's kormánylap XXIII. darabjából.

Budán,

a cs. k. egyetemi nyomdából 1850.

Császári nyiltparancs

1850-dik évi Augustus 2-ról,

melly által Magyar-, Horvát-, Tótország számára a' Tengermellékkel együtt, 's a' Szerbvajdaság, temesi bánság, Erdély és a' katonai határőrvidék számára, a' jogügyletek, okiratok, irományok 's hivatalos cselekvényektől fizetendő illetékek tárgyában ideiglenes törvény adatik ki, 's az 1850-ki october 1-től kezdve hatályba léptetik.

(A' közönséges birodalmi törvény- és kormánylapban 1850-ből, CXII. darab, 329. sz. kiadatott 1850-ki augustus 30-dikén.)

Mi Első Ferencz József, Isten kegyelméből

ausztriai császár; Magyar- és Csehország, Lombardia és Velencze, Dalmát-, Horvát-, Tótország, Galiczia, Lodomeria és Illiria 's Jeruzsálem, 's a' t. királya; Ausztria főherczege; Toskana és Krakkó nagyherczege; Lotharingia, Salzburg, Steyer, Karantán, Krajna és Bukovina herczege; Erdély nagyfejedelme; Morvaország örgrófja; Fel- és Al-Slézia, Modena, Parma, Piacenza és Guastalla, Osvieczin és Zator, Teschen, Friaul, Raguza és Zára herczege; Habsburg, Tirol, Kyburg, Görz és Gradiska herczegített grófja; Trient és Brixen fejedelme; Fel- és Al-Lausitz, és Isztria örgrófja; Hohenembs, Feldkirch, Bregenz, Sonnenberg 's a' t. grófja; Triest, Cattaro és a' szláv örgrófság ura; a' Szerbvajdaság nagyvajdája, 's a' t. 's a' t.

A' birodalmi alkotmányban kimondott azon alapelv további foganatositása végett, miszerint az összes birodalom minden részei a' közterhekhez hasonló arányban tartoznak járulni, 's azon tekintetek által vezéreltetve, mellyek Minket a' jogügyletek, okiratok, irományok és hivatalos cselekvényektől fizetendő illetékek

iránt 1850-ki február 9-kén kelt ideiglenes törvénynek ama koronaországok számára való behozatalára határoztak, mellyekben a' bélyegadó már eddig is fenállott, következőket rendeljük:

I. A' jogügyletek, okiratok, irományok és hivatalos cselekvényektől járó illetékek tárgyában idecsatolt ideiglenes törvény 1850-ki october 1-től kezdve Magyar-, Horvát-, Tótországban a' Tengermellékkel együtt, a' Szerbvajdaságban, temesi bánságban, Erdélyben és a' katonai határőrvidékben életbeléptetendő.

II. Ezen naptól kezdve minden birósági, telekkönyvi és örökbevallási díjakra vonatkozó törvényes határozatok, a' Liróilag letett vagyontól 's az ezentul is a szentszékek által viendő házassági perekbeni tárgyalásoktól járó díjak egyedül kivételével, megszüntetnek.

Ezen felül megszünnek még azon nem birói cselekvényekért járó illetékek is, mellyek eddig a' hivatalos kiadványoktól (irási- és láttamozási illetékek), intézvényezésektől, kézbesitésektől, jelentés-kérésektől vagy jegyzőkönyvi felvételtől jelenleg fizetendők.

III. Az eddigi díjrendszabályok azonban ezen napon túl is alkalmazandók:

a) peresügyekbeni olly birói végzéseknél, mellyek az uj törvény életbeléptetése után hozattak, ha a' peresügy tárgyalása az első birósági biró előtt már ezen törvény hatályba léptének napja előtt bevégeztetett.

b) tárgylagos jogok megszerzése végett a' nyilvánkönyvekbe történt bejegyzéseknél, és az ingatlan dolgok tulajdonának vagy ezekre vonatkozó más jogoknak mindennemü átruházása iránti örökbevallásoknál, ha az elsőbbek jelen törvény hatályba léptének napja előtt kérettek, és az utóbbiak ezen időpont előtt kellő helyen bejelentettek.

c) az 1850-diki october 1-je előtt beadott minden benyujtványoknál, és az ezekre kelt hivatalos kiadványoknál.

IV. Azon okiratok, mellyek jelen törvény hatálya előtt kötött jogügylet fölött ezen időpont után keletkeznek, ezen törvény határzata alá esnek.

V. A' jelen törvény hatálya előtt olly jogügyletek fölött kelt okiratok, mellyek által valamelly ingatlan dolognak tulajdona, haszonvétele vagy használat joga ruháztatik át, 1850-ki december 1-jéig, ha eddig sem a' nyilvánkönyvbe jegyeztetésök nem eszközöltetett, sem felettök örökbevallás nem tétetett, az illetékek beszedésére rendelt hivatalok elébe olly végből terjesztendők, hogy reájok azon körülmény, miszerint még jelen törvény hatálya előtt keltek, feljegyeztessék. Ha ezen rendelés nem teljesittetik, az illy okiratokra a' IV. czikk határzata alkalmazandó.

VI. A' külföldön kelt és 1850-ki october 1-je előtt az I. czikkben érintett koronaországokba áthozott vagy átszállítandó jog-okiratokra nézve az ideiglenes törvény 23. §-ban a' bélyegzésre kitüzött határidő, a' törvény hatálya napjától

kezdődik. Szinte ezen naptól számitandók a' váltók iránt megszabott 6 és 12 havi határidők is, mellyek elteltével a' kedvezőbb I. illeték-fokozat alkalmazása megszüntetendő és a' II. fokozat alkalmazandó.

VII. A' jelen törvény hatálya előtt már használt kereskedelmi és iparüzleti könyvek, ennek hatálya napjától kezdve csak olly feltétel alatt folytathatók tovább, ha ezen időpontig, vagy az összes ivszám szerint vagy a' könyv még használatlan részétől az illeték lefizettetett. Utóbbi esetben a' könyvnek használt része világosan berekesztendő, és a' még nem használt részre nézve az megtartandó, mi jelen törvény 31. §-ban valamelly könyv első lapjáni bélyegzése esetében rendeltetik.

VIII. Azon koronaországokban, mellyekben az 1850-ki február 9-kén kelt törvény hatályos, egyes személyek vagy intézeteknek, különös világos engedélyek által a' törvény alóli kivételkép engedett, nem világosan egy határozott helyhez kötött bélyegkötelezettségi kedvezmények, az engedély korlátai között, a' jelen nyiltparancsunk első czikkében nevezett koronaországokban kelt okiratokra és irományokra is kiterjesztendők.

Azon kedvezmények, mellyek eddig az 1850-ki február 9-kén kelt törvény alá rendelt koronaországokban bizonyos nemü vállalatok, foglalkozások vagy intézeteknek, és nem egyes személyeknek vagy helyeknek engedtettek, azon koronaországoknak, mellyekben jelen ideiglenes törvény érvényes, ugyanazonnemü vállalataira, foglalkozásaira vagy intézeteire is kiterjednek, ha ezek ugyanazon feltételek és kellékek meglétének kimutatása mellett, annak világos megengedéseért pénzügyi ministeriumunkhoz folyamodnak, és az nékiök megadatik.

XI. Mig azon koronaországokban, mellyekben jelen törvény hatályossá lesz, az örökhagyományok birtokbevétele és az örökjogok birói tárgyalása iránti polgári törvények a' többi koronaországokra nézve fenálló rendeletekkel összhangzásba nem hozatnak, a' halál esetére történt vagyonátruházásoktól járandó illetékek kiszabása és beszedése iránt, a' jelen ideiglenes törvényben foglalt koronaországokban következő határozatok állanak:

1. A' bíróságokra a' törvény 46. 75. §§-ban ruházott kötelezettségek, a' halál esetére történendő vagyonátruházásokat illetőleg, azon esetekre szoritandók, mellyekben a' bíróságok, az érintett koronaországokban jelenleg fenálló törvények értelmében, birói beavatkozásra hivatalból vagy a' felek kérelme következtében hivatvák, vagy valamelly jogügy az örökjognak akár czime akár terjedelme, vagy

az örökség megosztása miatt indittatik, avvagy pedig valamelly birói örizet ala létező dolognak kiadása örökjog czime alatt követeltetik.

2. A' törvény 72. §-nak alapján, a' bíróságok által végrendelet, örökség megosztását tárgyazó szerződés, vagy az örökjogot avvagy hagyományt odaitél itélet végre nem hajtathatik, ha csak — a' mennyiben az idecsatolt ideiglenes tör vény alá eső esetről van szó, — az összhagyomány és hagyományoktól járó ille ték lefizetése vagy tökéletes biztositása ki nem mutattatik.

3. Jelen törvény 46. §-ban a' főörökösre ruházott kötelezettség olly módo határoztatik meg, hogy minden törvényes vagy végrendeleti örökösök egymásé kötelezetnek, az örök hagyomány kimutatását, az örökhagyó halálától számitand 3 hónap alatt az illetékszabásra rendelt hivatalnál közvetlenül benyujtani.

4. A' ki a' jelen törvény hatálya után beálló halálesetébeni vagyonátruház alapján, valamelly ingatlan dolog tulajdonának, haszonvételének vagy használatj gának vagy azon fekvő jognak a' nyilványkönyvekbe való bejegyeztetését kér vagy bárminémü örökbevallást tesz, köteles a' bejegyzés vagy örökbevallást járó illeték megszabására rendelt hivatalnál kimutatni, hogy a' halálesetébeni va gyonátruházásért járó illetékre nézve a' törvényes kötelezettségnek elégtétetett ellenkező esetben a' bejegyzési vagy örökbevallási illeték mellett egyszersmind halál esetébeni vagyonátruházásérti illeték is kiszabandó, és ez iránt a' tovább hivatalos eljárás megteendő.

5. Ugyanazon kimutatást tartoznak a' köz hatóságok, bíróságok, és hivatal követelni akkor, ha valamelly letétemény kiadásáról, vagy a' halálesetébeni jog átruházás elismeréséről van szó. Ha ezen kimutatás nem teljesíttetik, ez iránt adóigazgatásnak jelentés, és az illetékek biztositása végett ideiglenes intézked teendő.

Jelen rendeletek és az idecsatolt törvény végrehajtásával pénz-, bel- és igaz ságügyi ministereink bizvák meg.

Kelt Bécs császári fő- és székvárosunkban augustus másodikán, ezer nyolc száz ötvenedik esztendőben, uralkodásunk második évében.

Ferencz József. LS

Schwarzenberg. Krauss. Bach. Schmerling. Bruck. Thinnfeld. Thun. Csorich. Kulmer.

Ideiglenes törvény

a' jogügyletek, okiratok, irományok és hivatalos cselekményektől járó illetékek iránt.

Első fejezet.

A' bélyegadó illetékéről.

Első szakasz.

általános határozatok.

1. A' bélyegadó tárgya.

1 §.

A' jelen ideiglenes törvény által rendelt bélyegadó alatt állanak:

A. Minden jogügylet, melly által a' polgári törvények szerint jogok alapitatnak, átruháztatnak, megerősíttetnek, megváltoztatnak vagy megszüntetnek.

1. Midőn valamelly okirat kiadásával vagy a nélkül a jogyügylet által valamelly ingatlan dolog tulajdonát vagy annak használását avagy haszonvételét tárgyazó szolgalom (Dienstbarkeit) pénzért vagy ingyen ruháztatik át.

2. Élők közötti ajándékozásai olly ingatlan dolgoknak, mellyek az ajándékozás alkalmával mindjárt át nem adatnak, ha az ajándékozás iránt okirat keletkezett, vagy az ajándékozott dolognak az ajándékvevő számára lett átadása csak az ajándékadó halála után történik.

3. Ha az 1, és 2, alatt elősoroltaktól különböző jogügyletek iránt valamelly jogi okirat, t. i. a végetti okirat, hogy az a kiadó vagy meghatalmazó ellen bizonyitékul szolgáljon, adatik ki, akár legyen az okirat a bizonyitó erőre megkivántató formaságokkal ellátva, akár sem.

B. Minden a' halál esetére való birtok-átruházások, a' mennyiben ezek az A. alatt nem foglaltatnak.

C. Következő segédadatok:

1. Bizonyitványok, mellyek által személyi tulajdonságok, tények vagy általában tettleges körülmények olly czélból tanusittatnak, hogy ezek azoknak, kik részére adatnak, bizonyiték vagy tanusitásul szolgáljanak, a' mennyiben ezen bizonyitás, sem az A. szerinti jog-okiratnak, sem hivatalos kiadványnak nem tekintendő (23/116 dij-jegyzéki tétel 1 jegyzet).

2. Könyvek, mellyek kereskedési vagy iparüzlet, iparvállalatok, ügyleti közbenjárások avvagy ügyleti hitelesitvények iránt vezetvék.

D. Következő irományok és hivatalos cselekmények, jelesen:

1. Minden benyujtványok, mellyek magánszemélyek által a' fejedelemhez, a' birodalmi gyüléshez, az országos és községi képviseletekhez, vagy az ezek

által az álladalom, koronaországok avvagy községek ügyeire nézve fölállitott kö intézetekhez, hatóságokhoz vagy hivatalokhoz, avvagy ezek helyét pótló hivata li személyekhez adatnak be; továbbá ezen benyujtványok másod-példányai mellékletei, és a' benyujtvány felzetének másolatai.

2. A' tárgylagos jogok szerzésének, nyilvánkönyvekbe való bejegyzése.

3. Hivatalos kiadványok, mellyek ezen ideiglenes törvény által mint az i leték alá vetettek jeleltetnek ki, és a' jog-okiratok vagy bizonyitványok alatt m nem foglalvák.

2. Annak mértéke.

(Dij-jegyzék.)

2. §.

Az illeték tárgyait és mértékét az idecsatolt dij-jegyzék határozza meg, mel az ehhez tartozó elöleges figyelmeztetésekkel, és az egyes dij-jegyzéki tételek hez való jegyzetekkel együtt jelen törvény alkatrészének tekintendő.

3. A' lefizetés nemei.

3. §.

a) Alapelv.

A' bélyegadó vagy a' bélyeg által vagy közvetlenül hajtatik be.

Ugyanaz továbbá vagy változatlan (szilárd, állandó) vagy a' tárg értékével ezen érték fokozatai (Scalen) avvagy ugyannak százalékai sz rint növekedő öszvegben szabatik ki.

4. §.

b) A' bélyeg általi lefizetés.

Bélyeg által hajtatik be ez adó, a' mennyiben a' törvény eltérést nem re del (28. §.), jelesen:

A. Határozott öszvegben:

1. benyujtványok, ezek másodpéldányai 's mellékleteitől, továbbá felze másolatoktól (1 §. *D.* 1.);

2. bizonyitványoktól (1. §. *C.* 1.);

3. kereskedelmi- és iparkönyvektől; iparvállalatokat, ügyleti közbenjáráso kat vagy ügyletek fogalmazását és hitelesitését tárgyazó könyvektől (1. §. *C.* 2.

4. a' dij-jegyzékben állandó bélyegilletékkel emlitett hivatalos kiadványok tól (1. §. *D.* 3.);

5. mindazon jog-okiratoktól, mellyek nem a' tárgy fokozatos értéke szerin bélyegilleték alá vetvék (1. §. *A.* 3.).

B. A' tárgy értékével ezen érték fokozatai (Scalen) szerin növekedő öszvegben az 1. §. *A.* 3. ban emlitett jogügyletektől, mellyel valamelly vagyonátruházást, valamelly jog megerösitését, vagy valamelly kötele zettség megszüntetését avvagy teljesitését foglálják magokban, ha a' szolgáltatás vagy ellenszolgáltatás valami megbecsülhető dolog, és a' szolgáltatás vagy ellen szolgáltatás pénzértéke magában az okiratban kitéve, vagy más okiratokra, iro

mányokra, könyvekre, számadásokra való hivatkozás által kifejezve van, és az illeték 20 frnyi öszveget fölül nem halad.

5. §.

c) Közvetlen befizetés.

Közvetlenül szedetik be a' bélyegadó:

A. Határozott öszvegben:

A dij-jegyzékben megállapitott illetékkel emlitett

a) nyilvánkönyvekbeli bejegyzésektől (1. §. *D.* 2.);

b) polgári birósági határozatoktól (1. §. *D.* 3.).

B. A' tárgy értékével ezen érték fokozatai (Scalen) szerint növekedő öszvegben a' 4. §. *B.* alatt emlitett jogügyletektől, ha

a) az érték, melly szerint az illeték kiszabatik, magában az okiratban kitéve, vagy más okiratokra, irományokra, könyvekre, számadásokra való hivatkozás által kifejezve van, és az illeték 20 ftnyi öszveget fölülhalad, vagy

b) ha a' szolgáltatás vagy ellenszolgáltatás becslés alá vehető dolog, azonban az érték nem az itt *a.*) alatt emlitett módon van kifejezve.

C. A' tárgy értékével ezen érték százalékai szerint növekedő öszvegben:

1. Jogügyletektől, mellyek által valamelly ingatlan dolog tulajdona vagy annak használását avvagy haszonvételét tárgyazó szolgalom pótárért vagy ingyen ruháztatik át (1. §. *A.* 1.).

2. Ingó tárgyak ajándékozásaitól, mellyek az ajándékozás alkalmával mindjárt át nem adatnak, ha az ajándékozás irant okirat készittetik, vagy az ajándékozott tárgynak az ajándékvevő számára átadása csak az ajándékadó halála után történik (1. §. *A.* 2.).

3. Halál esetérei vagyonátruházásoktól (1. §. *A.* és *B.*).

4. Tárgylagos jogok szerzésének nyilvánkönyvekbe való bejegyzésétől (1. §. *D.* 2.).

5. A' dij-jegyzékben kijelelt polgári birósági végitéletektől. (1. §. *D.* 3.).

4. Az illeték kötelezettség iránti határozat és a' bélyegadó mértéke.

6. §.

Birói eljárásnak sem azon kérdés iránt valljon fizetendő-e valamelly illeték vagy sem, sem ennek mértéke iránt nincs helye.

5. Be nem fizetett illétekek behajtása.

7. §.

Be nem fizetett illetékek a' hátralevő országfejedelmi adók behajtására nézve kiszabott módon hajtandók be.

6. Csödesetekbeni osztályzat.

8. §.

A' jelen ideiglenes törvény által meghatározott illetékek csödesetekben ugy osztályoztatnak, mint más országfejedelmi adók.

7. Elévülés.

9. §.

Ezen illetékek elévülés alá vetve nincsenek.

8. Mentességek.

10. §.

a) Ezek alapulása.

A' jelen ideiglenes törvény által megállapitott illetékektöli mentességek
a) azon tárgynak, melly iránt valamelly iromány vagy okirat kiadatik, vagy valamelly jogügylet keletkezik, avvagy
b) azon személynek, melly által, vagy mellynek részére az illetékkötelezett cselekmény történik — minöségén alapúlnak.

11. §.

b) A' benyujtványok mellékleteit illetöleg.

A' mellékletek bélyegmentességének csak azon esetben van helye, ha azon benyujtvány, mellyhez csatolvák, illetékmentes. Ellenben azon okiratok és irományok, mellyek minöségöknél fogva bélyeg alatt nincsenek, ha azok valamelly bélyegkötelezett benyujtványhoz mellékletekkép csatoltatnak, a' dij-jegyzékben világosan kivett eseteken kivül, a' mellékletekre nézve kiszabott bélyeggel látandók el.

12. §.

c) A' bélyegadó más tárgyaira nézve való mentesség nemei.

A' bélyegadótöli mentesség, a' mellékleteken kivül az adónak alávetett tárgyakra nézve, vagy föltétel nélküli, vagy föltételes, az az, vagy minden körülmények közt, vagy csak addig áll fenn, mig annak föltételei léteznek.

Minden használat, mellynél ezen föltételek elö nem fordulnak, az illeték nek ezen használat előtti lefizetésére való köteleztetést alapit meg.

Az idecsatolt dij-jegyzékben elösorolvák a' mentességek is és azon föltételek, mellyek alatt a' mentességnek helye van.

13. §.

d) Kit illeti a' személyes mentesség?

Az illetéktöli személyes mentesség csak azt illeti, kinek ez a' törvény által meg van engedve, és ezt is csak annyiban, a' mennyiben ezen mentesség nélkül a' jelen törvény 64, 68 és 69 §§. szerint, az illeték lefizetésére köteleztetnék.

A' ki olly személylyel, melly az illetékkötelezettség alól föl van mentve, ügyleteket köt, ezért maga részére hasonló mentességet nem igényelhet.

Ha valamelly mentes és valami illetékkötelezett személy közötti pörös ügyben az illetékkötelezett fél a' pör-költségek megtéritésében elmarasztaltatik, köteles a' jövedéki pénztárba azon illetéköszveget is befizetni, mellyet a mentes személy tartozott volna viselni azon esetben, ha öt a' mentesség nem illette volna.

Második szakasz.

Különös határozatok a' bélyegilleték tárgyában.

1. Bélyegosztályok.

14. §.

A' bélyegilleték 20 fokozatban szedetik be, mellyek mindegyikére egy külön bélyegosztály van határozva.

Ezen bélyegosztályok minden koronaországokra nézve, a' lombard-velenczei királyságon kivül, következök:

Bélyegosztály:	Pénzöszveg pengö pénzben:
1. osztály	— ft. 1 kr
2. „	— „ 3 „
3. „	— „ 6 „
4. „	— „ 10 „
5. „	— „ 15 „
6. „	— „ 30 „
7. „	— „ 45 „
8. „	1 „ — „
9. „	2 „ — „
10. „	3 „ — „
11. „	4 „ — „
12. „	5 „ — „
13. „	6 „ — „
14. „	8 „ — „
15. „	10 „ — „
16. „	12 „ — „
17. „	14 „ — „
18. „	16 „ — „
19. „	18 „ — „
20. „	20 „ — „

Ezen bélyegosztályok a' lombard-velenczei királyságra nézve következök:

Bélyegosztály:	Pénzöszveg auszt. lirákban:
1. osztály . . .	— lira 5 cent.
2. „	— „ 15 „
3. „	— „ 30 „
4. „	— „ 50 „
5. „	— „ 75 „
6. „	1 „ 50 „
7. „	2 „ 25 „
8. „	3 „ — „
9. „	6 „ — „
10. „	9 „ — „
11. „	12 „ — „
12. „	15 „ — „
13. „	18 „ — „
14. „	24 „ — „
15. „	30 „ — „
16. „	36 „ — „
17. „	42 „ — „
18. „	48 „ — „
19. „	54 „ — „
20. „	60 „ — „

2. Az érték fokozatai szerint növekedö bélyegilleték kiszabása.

15. §.

a) Olly okiratoknál, mellyek több szolgáltatást foglalnak magokban.

Ha a' bélyeg alá a' pénzérték mennyisége szerint vetett okirat tárgyát több egyes szolgáltatások képezik, az illeték minden egyes pénzértékek sommájához alkalmazandó.

Ha valamelly föszolgáltatás mellett mellékszolgáltatások köttettek ki, az illeték kiszabása végett az utóbbiak a' föszolgáltatáshoz csatolandók.

16. §.

b) Visszatérö szolgáltatásoknál.

Ha a' jogügylet visszatérö szolgáltatásokat foglal magában, az illeték kiszabását illetöleg következö határzatok állanak:

a) Ha valamelly visszatérő szolgáltatás meghatározott, de tiz évig nem terje időközre köttetett ki, az illeték az egész időközre számított pénzérték sommája után szabatik ki.

b) Ha a' visszatérő szolgáltatásoknak tiz, vagy tiznél több évig kell tartani a' bélyegilleték az évi szolgáltatás tizszeres öszvege után fizetendő.

c) Ha a' visszatérő szolgáltatások folyama valamelly meghatározott szem életidejére szoritkozik, az az évi szolgáltatás tizszeres öszvege utáni ille alatt, ha azonban a' visszatérő szolgáltatások folyama két vagy több szem életidejéhez alkalmazandó, az az évi szolgáltatás tizenötszörös öszvege u illeték alatt áll.

d) Ha azon okirat szüntelen visszatérő szolgáltatásokra vonatkozik, vagy szolgáltatás folyama valamelly határozatlan időre felállított testület vagy tézet fennállásához alkalmazandó, az az évi szolgáltatás huszszoros öszv utáni bélyeg alatt áll.

e) Ha a' szolgáltatás valamelly más bizonytalan időre köttetett ki, a' bélye leték az évi szolgáltatás háromszoros öszvege után fizetendő.

17. §.

c) Olly szolgáltatások, mellyeknek legmagasb mértéke meg van ha rozva, vagy kikötött választás mellettiek.

Ha a' szolgáltatás nem valamelly határozottan megállapitott öszvegben, a ban annak legmagasb mértéke (Maximum) van kifejezve, vagy két jog avvagy telezettség közötti választás kikötve, az illeték az első esetben a' maximum pé értéke után, a' másikban a' választásra bizott nagyobb pénzérték után szabandó

18. §.

d) Megbecsülhető vagy meg nem becsülhető tárgyaknál.

Ha valamelly jogügylet fölötti bélyegkötelezett okirat olly tárgyakra vona zik, mellyeknek egy része megbecsülhető, másika nem, a' bélyeg csak a' meg csülhető rész pénzértéke szerint határoztatik meg, a' meg nem becsülhető pedig a' számitásból kihagyandó, a' mennyiben az illy módon eső illeték nem sebb annál, melly alá az okirat akkor esnék, ha ez csupán meg nem becsül tárgyakra vonatkoznék. Ha az okirat tárgyának megbecsülhető részeszerint ki bélyegilleték esik, mint meg nem becsülhető tárgyak iránti illy nemü okiratér ez esetben az utóbbi illeték fizetendő.

19. §.

e) A' meghatározás értéke.

Ha azon pénzöszveg, mellyhez a' bélyeg alkalmazandó, a' 20 forintos p láb szerinti pengő pénztől különböző más értékben van kifejezve, vagy vona zólag van kitéve, a' bélyegilleték nagysága azon öszveg szerint határozandó melly az ezen értékre való visszavezetés jár. Ha az érték nincs kifejezve, a' dás helyén divatozó gyanitatik.

20. §.

f) A' bélyegkötelezettség teljesitése, mentes személynek nem mentes személlyeli találkozásánál.

Ha valaki olly személlyel, melly a' bélyegkötelezettségtől mentes, valamelly jogügyletet köt, a' mennyiben az okirat többszörösen adatik ki, a' bélyegkötelezett által kiadott példány, a' mennyiben pedig a' kiadás csak a' példányban történik, ez, a' bélyegkötelezett költségén látandó el a' szabályszerü bélyeggel. (13. §.)

Ha valamelly bélyegkötelezett benyujtvány egy vagy több bélyegkötelezett 's bélyegmentes személy által közösen adatik be, a' bélyegkötelezett a' benyujtvány felzetmásolat 's mellékletekért egész bélyegöszveget köteles viselni. Ugyanezen határozat áll azon jegyzőkönyvek 's ezek mellékletei, továbbá hivatalos másolatok vagy láttazásokra nézve is, mellyek bélyegkötelezett 's bélyegmentes személyek közös kérelme következtében adatnak ki.

3. A' bélyegkötelezettség teljesitésének nemei.

21. §.

a) Elv.

Elv gyanánt tekintendő, hogy minden bélyegkötelezett iromány vagy okiratnak mindjárt a' kiadásnál törvényes bélyeggel ellátott papirosra kell irva lennie. Ezen törvény alkalmazásánál papiros alatt minden, bélyegkötelezett okiratok 's irományok kiadására rendelt vagy használt anyag értetik.

22 §.

b) Utóbélyegzés.

aa) Ennek esetei.

Az utóbélyegzés csak következő esetekben van megengedve:

a) teljesen ki nem adott jogokiratok, bizonyitványok 's hivatalos kiadványoknál. Az illyes iromány vagy okirat azonban teljesen kiadottnak tekintendő, mihelyest a' kiadó által, vagy ha több személyek által adatik ki, csak egy bélyegkötelezett személy által is aláiratott.

b) A' föltételesen bélyegmentes irományok 's okiratoknál, mielőtt ezek a' bélyegkötelezettséget megalapitó használatba (12. §.) vétetnének; továbbá

c) olly irományoknál, mellyek minőségök szerint ugyan nem bélyegkötelezettek, azonban mellékletekképeni benyujtásuk alkalmával az utóbbiakra nézve megszabott bélyeg alatt állanak.

d) Ollyanoknál, mellyek a' külföldről vagy bélyegmentes belföldről a' bélyegkötelezett belföldre vitetnek át.

e) Teljesen kiadott benyujtványoknál 's a' benyujtványok másodlatainál, továbbá azok felzetmásolatainál, ha még be nem nyujtattak, vagy a' benyujtás alkalmával a' hatóság vagy hivatal által el nem fogadtattak, és

f) azon okiratok 's irományokkal, mellyek a' felemelt illeték beszedésének (79 §.) vagy az illeték megcsonkitása miatt büntető eljárásnak tárgyát képezik.

23. §.

bb) Azon határidö, melly alatt olly jogokiratoknál, mellyek a' bélyegkötelezett belföldön kivül adattak ki, a' kötelezettség teljesítendö.

A' külföldön vagy illetékmentes belföldön kiadott olly nemü jog-okiratok, mellyek minöségök szerint a' bélyegkötelezett belföldön, a' kiadáskor a' bélyegkötelezettség alatt állanak, ha olly jogügyletre vonatkoznak, melly a' bélyegkötelezett belföldön foganatositandó, az illetékkötelezett belföldre való áttétel utáni harminc nap alatt, 's minden esetre még ezen idö lejárta elött is, mielött hivatalosan használtatnának vagy az okirat által elvállalt kötelezettség teljesittetnék, avvagy ezen okirat alapján törvényesen kötelezö cselekvény vitetnék véghez, megbélyegzendök. Ha valamelly okiratnak vagy iránynak az illetékkötelezett belföldre való áttétele iránt kétség támad, az adókötelezett tartozik az erre vonatkozó tényleges körülményeket kimutatni.

24. §.

cc) A' kiadás idejének kitétele nélküli okiratoknál.

Illy kétség alapjának tekintendö különösen, ha valamelly minden kibocsátó vagy csak ezek egyike által is aláirt okiraton a' kelet ideje világosan kitéve nincs.

25. §.

dd) A' bélyeghivataloknak eljárása a' bélyegzésnél.

Azon esetekben, mellyekben a' törvény valamelly iromány vagy okirat utóbélyegzését mengengedi, kötelesek a' bélyeghivatalok a' felek által kivánt bélyegzés a' megfelelö illeték lefizetése mellett végrehajtani, annak megitélésébe való bocsátkozás nélkül, valljon a' fél kivánságához képesti bélyegjegy az iromány vagy okirat tartalmának és természetének megfelel-e.

26. §.

c) Bélyegodafüzés.

aa) Ennek esetei.

A' bélyegodafüzés (hátirása) megengedtetik:

a) Olly jegyzökönyveknél, mellyek valamelly közhivatal vagy közhatóság által felek ügyeiben szerkeztetnek, ha olly jogügyletet tárgyaznak, melly a' fokozatos bélyegilleték alá tartozik.

Illy esetekben azonban a' hátirás a' jegyzökönyv berekesztése utáni nyolcz nap alatt, vagy ha az ügyletnek avvagy szerzödésnek azon hatóság általi, melly elött szerkeztetett, vagy más valamelly hatóság részéröli megerösítése szükséges, a' megerösités megtörténte vagy tudása utáni nyolcz nap alatt, azon hatóság által eszközlendö, mellynél a' jegyzökönyv maradand.

b) A' 22. §-ban *b.*, *c.*, *d.*, *f.* alatt elösorolt okiratoknál és irományoknál.

c) A' külföldről vagy a' bélyegmentes belföldről valamelly hatósághoz vagy hivatalhoz, az illetéknek készpénzbeni odacsatlása vagy valamelly illetö fizetésre való utalványzása mellett beküldött benyujtványok, mellékletek és fizetési okiratok.

27. §.

bb) Eljárás.

A' bélyegodafüzés csupán közhatóságok és hivatalok által és csak a' törvény által megengedett esetekben, akkép eszközöltethetik, hogy a' bélyegkötelezett okirathoz vagy irományhoz egy tiszta, a' törvényes bélyeggel ellátott iv, zsinorral odafüzetik, mellynek mindkét vége a' visszaélés elleni módon a' hivatalos pecséttel lepecsételtetik, az odafüzött bélyegiven magán pedig közvetlenül a' bélyegjegy alatt megneveztetik:

1. Az iromány vagy okirat, mellyhez a' bélyegiv csatoltatott;
2. annak tárgya;
3. keltének napja;
4. a' hátiratot teljesitö tisztviselö neve, hivatalos minöségével együtt.

Olly benyujtványokhoz tartozó mellékleteknél, mellyekhez a' fél osztályszerü bélyegiveket csatol, továbbá a' külföldről vagy bélyegmentes belföldről beküldött benyujtványoknál és mellékleteknél (26. c.), az odafüzés hivatalos cselekvényét az iktató hivatal, az emlitett uton valamelly pénztárhoz küldött fizetési okiratoknál ellenben a' pénztár teljesiti.

28. §.

d) Az illetéknek közvetlen lefizetése.

Olly okiratok és irományoktól, mellyektöl az illeték rendesen a' bélyeg által fizetendö, az illetéknek közvetlenül kell lefizettetnie:

a) Ha a' bélyegkötelezettségnek a' forgalomban levö bélyegjegyek által eleget tenni nem lehet. A' bélyegilleték megtörtént befizetésének, azon hatóság vagy hivatal által, melly elött a' befizetés történt, a' bélyegkötelezett irományon vagy okiraton kell igazoltatnia.

A' feleknek szabadságában áll, illy esetekben a' közvetlen illeték beszedésére rendelt hivatalhoz az okirat kiadása elött, be nem irott papirost is hozni, azon összeget, melly a' behozott bélyegjegyek egyike által sem teljesittethetik, lefizetni, és a' fizetés megtörténte felöl bizonyitványt kivánni. A' hivatalos bizonyitvány az elöadott papiroson azon helyre, hova a' bélyegjegy nyomatni szokott, azon megjegyzéssel felirandó, hogy a' fizetés az okirat kibocsátása elött történt, 's a' felekre nézve az utólagos bélyegzéshez (j. t. 25. §.) hasonló hatálylyal bir.

b) Ha valamelly meghatározott nemü okiratok és irományoktól az illetéknek közvetlen lefizetése és az okiratoknak vagy irományoknak bélyegnélküli kiadása különös engedély által megengedtetik. Minden illy engedély kihirdetendö.

c) Ha a' bélyegilleték feljegyeztetett, és utólagosan fizettettik.

d) Ha a' jelen törvény rendeleteinek áthágása miatt, a' bélyegilleték utólagosan fizettetik le.

29. §.

e) Feljegyzés.

A' bélyegilleték feljegyzése akkor történik, ha birósági peres eljárásnál vala ki számára azon okból, mivel holléte tudva nincsen, vagy szegénységét szabály szerüleg kiadott bizonyitvány által kimutatta, hivatalból képviselő rendeltetik. A feljegyzésnek azonnal meg kell szünnie, mihelyt annak oka többé nem létezik.

4. A' bélyegpapiros megszerzése.

30. §.

Gond fog fordittatni arra, hogy bélyegzett papirost magának mindenki szerezhessen, és hogy ez erre különösen jogositottak által, feliratok által ismertetővé tett helyeken, azon áron, mellyről a' bélyeg szól, árultassék. De egyszersmind mindenkinek szabadságában áll, saját tiszta papirosát, vagy nyomtatott avvagy könyomatu (lithographirte) lapokat az illeték lefizetése mellett bélyegeztetni. A papiros azonban nagyságára nézve ama korlátokon tul nem terjedhet, mellyek szerint a' kiteritett egész ivnek magassága ennek szélességével, bécsi hüvelykek szerint sokszorozva 252 sokszorozványt ad. Ezen nagyságnak megfelel p. o. 1 hüvelyknyi magasságú és 18 hüvelyknyi szélességü papiros. A' hatóságoknál bedandó benyujtványok, az eredeti okiratok kivételével, a' bevett bélyegpapirosvagy ennél nem nagyobbra irandók. A' bélyegkötelezett könyvekre (61/59 sz.) nézve meghatárzott papiros alakzata nagyobb is lehet; azonban az iv négyszögü térmértéke (melly feltaláltatik, ha a' kiteritett iv szélessége ennek hosszával, mindkettő bécsi hüvelykek szerint sokszoroztatik) főkönyveknél, fizetési számla- és folyó-számla könyveknél 726, minden egyéb könyveknél 380 négyszög hüvelyknél többre nem rughat. Ha valamelly okirat vagy iromány bélyegzetlen és a' fenérintett rendes nagyságúnál nagyobb alaku papirosra iratik, azon bélyeg helyett, melly az irománynál vagy okiratnál, természeténél vagy tartalmánál fogva használandó volna, a' legközelebbi magasabb bélyegosztály bélyege (14 §.) használandó, p. o. a' harmadik osztályú 6 kros bélyeg helyett a' negyedik osztályú 10 kros 's igy tovább egész berekesztőleg 1 ftosig. Ha az illeték az 1 frnyi összeget felül mulja, akkor a' rendes mértéket felülmuló minden ivtől ezen felül csupán 15 kros bélyeg fizetendő. Olly könyveknél, mellyektől ivenként 1 kros bélyeg fizettetik, ha az iv négyszögü térmértéke 380 négyszög hüvelyket meghalad ugyan, de 504 négyszög hüvelyket nem, 2 krnyi illeték, és ha 504 négyszög hüvelyket felülmul, de 726-ot nem, minden ivtől 3 krnyi illeték beszedendő. Ha az iv térmértéke könyveknél 726 négyszög hüvelyket meghalad, a' legközelebbi magasabb bélyegosztály bélyege t. i. 6 kros használandó.

5. Külfeltételek az okiratok és irományok készitésekor, a' bélyegkötelezettség tekintetében.

31. §.

a) Mikép irandók ezek.

A' bélyegkötelezett irományok és okiratok ugy irandók, hogy azon lapon, mellyen a' bélyeg létezik, közvetlenül a' bélyeg alatt kezdessenek, vagy hogy az első sor és a' bélyeg közötti üreg kitöltessék.

Váltóknál a' bélyeg ezek hátán is lehet.

A' bélyeggel ellátott papirosnak nyomtatás vagy könyomtatásra magán személyek által használtatni nem szabad.

Alkuszok könyvei, 's átalában minden kereskedelmi és iparüzleti könyvek, mielőtt beléjök valami iratott, az első lapon az ivek összes mennyiségének megfelelő bélyegjegygyel elláthatók. Az illynemü bélyegzéseknéli ovatosságot különös rendelet határozza meg.

32. §.

b) Két vagy több okirat vagy iromány egy bélyeg alatt.

Egy bélyeg alatt csupán egy jogirat, hivatalos kiadvány, vagy egy bizonyitvány adathatik ki. Ennél fogva meg nem engedtetik, hogy valamelly már kész, azaz tartalma szerint leirt és aláirt okirathoz vagy irományhoz ugyanazon bélyeg alatt még egy vagy több más bélyegkötelezett okiratok vagy irományok irassanak, kivévén ha

a) azon ügyletek, mellyek iránt az okiratok és irományok ugyanazon ivre iratnak, egymás közt összefüggésbe vannak, egyszersmind

b) közvetlenül egymás alá, 's két sorra szükséges üregnél nagyobb nyilásnak üresen hagyása nélkül iratnak, és

c) a' bélyegért fizetett összeg, az ezen iven foglalt minden okirat és irománytól járó azon bélyegilletékkel felér, melly tőlök fizetendő lett volna, ha mindenik különösen egy ivre iratott volna.

A' hites alkuszok könyvei, mellyekben az általok létrehozott vételek és eladások bejegyeztetnek, továbbá a' bélyegkötelezett iparüzleti könyvek, a' bélyegkötelezettség tekintetében az azokba történt minden bejegyzésekre nézve csupán egy okiratnak tekintendők. Ugyanaz áll a' hivatalos jegyzőkönyvekről is, mellyek ugyanazon egy ügyletről, habár félbeszakasztva két vagy több napon vitetnek és folytattatnak.

Ha a' szóbeli eljárásnál ez egyik fél halasztást kér, a' halasztás által meghatározott tárgyalási határnapon, más kellőkép bélyegzett iven készült jegyzőkönyv szerkeztendő, akár a' fődologbani tárgyalás folytattassék ezen határnapon, akár pedig új halasztás kéressék.

Mennyiben irathatnak több okiratok másai ugyanazon ivre, a' díjszabás határozza meg.

33. §.

c) Két vagy több személynek benyujtványai egyesitve.

Két vagy több személynek benyujtványa csupán akkor adathatik be egy benyujtványi bélyeg alatt, ha ezen személyek a benyujtvány beadása idejekor oly közösségben állnak, hogy ők a' benyujtvány tárgyára nézve egy személynek vehetők, vagy az általok tett követelést egy reájok nézve közös jogalapból származtatják.

34. §.

d) Valamelly okiratnak vagy irománynak alkatrészei.

Valamelly okirat vagy iromány alkatrészeinek, mellyek tehát különös bélyegzést nem igényelnek, tekintendők:

a) Toldalékok, mellyek valamelly más tökéletesen kész okirathoz utólagosan toldatnak, 's mellyek által az okiratban érintett jogügyletben a' jogok vagy kötelezettségek helyére, idejére, módjára avvagy terjedelmére nézve változás nem történik.

b) A' meghatalmazott által kötött ügyletnek a' felhatalmazó általi megerősitése (Ratification) az okirat végén.

c) A' meghatalmazványhoz, a' törvényes ügyvivők és ügyészek számára, a' helyettes megrendelése, vagy a' helyettesités elfogadása iránt csatolt nyilatkozatok.

d) Valamelly kézvonásnak a' névaláiró általi igazolása és egy vagy több tanú aláirása.

e) Valamelly okiratra irt hitelesitések, ha ezek rendszerüleg adatnak ki.

f) Az átengedett adós által az engedményre irt abbeli elismervény, hogy a követelés átengedése 's az új hitelező tudtáraadotott, ugyszinte a' tartozás valóságának az adós általi elismerése, ha az eredeti ügylet felett okirat már készittetett.

35. §.

e) Az okiratok vagy irományok tartalmábani változtatások.

Váltók és az idő lejárta által megszünő szerződések meghosszabbitásai, továbbá a' már teljesen elkészült okiratokhoz csatolt egyéb ollynemü határozások, mellyek által a' bennök foglalt jogokban és kötelezettségekben a' jogok és kötelezettségek helyére, idejére, módjára, vagy terjedelmére nézve változás eszközöltetik, a' bélyegilleték tekintetében új ügylet feletti okiratoknak tekintendők. Ha azonban a' váltónak vagy időlejárta által megszünő szerződésnek meghosszabbitásán kivüli esetekben, az eredeti okiraton vagy valamelly más iromány által csupán azon határidő változtatik meg, melly alatt az adósság fizetendő, vagy a' hely, mellyen a' fizetésnek történnie kell, ezen változtatásnál csupán a' megállapitott bélyegilleték, nem pedig a' szolgáltatás és viszontszolgáltatás értékének mennyisége szerinti fizetendő, ha a' jogügylettől eredetileg a' törvényes illeték lefizettetett.

36. §.

f) Valamelly már beadott benyujtványnak ujonnani benyujtása.

Olly benyujtványok, mellyek valamelly közhatóságnál vagy hivatalnál már benyujtattak és tárgyalás alá vétettek, a' tartalomnak vagy mellékleteknek változtatásával vagy kiegészitésével avvagy a' nélkül benyujtványképen ujra be nem adhatók.

Az illy benyujtvány csupán mellékletkép csatoltathatik más új, minőségéhez képest szabályszerüleg bélyegzett benyujtványhoz vagy jegyzőkönyvi kiadványhoz.

6. Pontozatok.

37. §.

Pontozatok, mellyek alatt a' felek által valamelly szerződés főpontjai felett szerkeztett és a' felek által aláirt iromány értetik, bélyegkötelezettség tekintetében rendes okiratokként tekintendők.

7. Ujitások.

38. §.

Ha valamelly szerződés az ezt kötött személyek által, más harmadik az eredeti okiratban nem foglalt személynek közbejötte nélkül, új egyezkedés által olly módon változtatik meg, hogy az előbbi jogalap helyébe más jogalap, vagy a' követelés főtárgya helyébe más tárgy tétetik, ha p. o. valamelly dolog bizonyos személy által másnak kölcsönöztetett vagy haszonbérbe adatott, 's abban mind a' két fél megegyez, hogy ezen dolog a' kölcsönvevő vagy haszonbérlő tulajdonává váljék, vagy ha a' felek megegyeznek abban, hogy valamelly gabonában teljesitendő tartozás pénzben fizettessék 's t. e. f., azon bélyeg alkalmazandó, melly azon jogügyletre nézve rendeltetik, mellyre az előbbi átváltoztatott.

8. Az ugyanazon okiratban előforduló különféle ügyletektől járó bélyeg megszabása.

39. §.

Ha ugyanazon jog-okiratokban olly különnemü jogügyletek fordulnak elő, mellyek a' főügyletnek közösen összefüggő kiegészitő részeit nem képezik, minden egyes ügylettől a' törvényszerüleg járó illeték lefizetendő, az okirat tehát a' különféle ügyletektől járó illeték összes mennyisége szerint, minden egyes ügylet természetének figyelembe vétele mellett, bélyegzendő.

Ha az ekkép járó illeték husz forintot meghalad, akkor a' közvetlen illetékfizetésre nézve fenálló határozatok szerint kell eljárni.

9. Két vagy több példány bélyegkötelezettsége.

40. §.

Ha ugyanazon iromány vagy okiratból több ugyanazon tartalmu példányok (mások, másodlatok, harmadlatok 'stb.) készittetnek, minden egyes példány a' törvényes bélyeg alá esik, a' mennyiben iránta a' díjszabás kivételt nem tesz.

Ugyanezen elv áll olly okiratokra és irományokra nézve is, mellyek a' fokozat szerinti bélyegilleték alá esnek, megengedtetik azonban, hogy, a' váltókat kivéve, csupán a' két első példány bélyegeztessék a' fokozatszerinti mértékben, a'

többiek pedig az egyszerü hivatalos másolatokra nézve meghatározott bélyeg szerint, ha mind a' két első példány, mind a' többi kiadvány az illeték kiszabására rendelt hivatalnál az aláirás előtt, vagy az első példányok kelte után legfelebb nyolc nap alatt beadatnak, melly alkalommal a' pontozatok csupán azon esetben veendők első példányokul, ha maga a' szerződési okirat a' pontozatban fel nem hozott oly határozatokat nem foglal magában, mellyek a' 35. §. szerint új ügyletnek volnának tekintendők. Az érintett hivatal tartozik a' két első 's többi példányokon, mint a' példányok számáról mind pedig a' bélyegkötelezettség teljesitéséröli hivatalos elismerését feljegyezni.

10. Elrontott bélyegpapiros kicserélése.

41. §.

Elrontott bélyegpapiros a' koronaországok fővárosaiban és a' jövedéki ügyeket vezető járási hatóságok székhelyein, az erre rendelt jövedék-hivatalnál mindé tisztával cseréltetik fel, ha reá vagy semmi sem iratott, vagy az irás még tökéletesen berekesztve nincs. 's ezen körülmény világosan kitünik, és a' törvény meg nem sértetett.

Harmadik szakasz.

A' közvetlen illetékfizetés iránti különös határozatok.

1. Ki szabja meg és szedi be az illetéket.

42. §.

A' közvetlenül fizetendő illeték (5. §.) az erre rendelt hivatalok által szabatik meg, és az e' végre kijelelt pénztáraknál készpénzben fizettetik le.

2. Az illetékkötelezett jogügyletek és hivatalos cselekmények feljelentését tárgyazó kötelezettség.

43. §.

a) Elv.

A' közvetlen illetékfizetés alá eső minden jogügyletek vagy hivatalos cselekmények a' hivatalnak feljelentendők, 's a' mennyiben felölök okiratok készittettek, ezek felterjesztendők. Az illeték kiszabása végett a' hivatal elé az eredeti okirat helyett, ennek láttamozott mássa is terjesztethetik. Ha az okirat közlésének bíróság, hatóság vagy közhivatal utján kell történnie, akkor a' fél a' bíróságnak, hatóságnak vagy hivatalnak az eredeti okirattal együtt ennek hü mását is köteles beadni. Azon bíróság, hatóság, hivatal, mellynél a' benyujtás történt, a' benyujtott másolat helyességét láttamozás által bizonyitja, és az illy módon megerősített másolatot az illeték kiszabására rendelt hivatalhoz küldi.

Ha a' fél a' jogügyletet közvetlenül az érintett hivatalnál köteles bejelenteni, egyelőre az általa elömutatandó okirat másolatának bírósági láttamozását kell kieszközölnie.

Ezen láttamozás mindkét esetben a' díjszabáshoz tartozó elöleges figyelmeztetések 5. fejezetének megtartása mellett illetékmentesen teljesittetik.

Az illetékszabás czéljából készitett és láttamazott okiratmásolatok feltételes bélyegmentességgel birnak az érintett czélra való használatkor, és a' feleknek visszsza nem adathatnak.

A' közvetlen illetékfizetésre kötelezett személyek e' mellett tartoznak az illeték kiszabására szükséges kimutatásokat és adatokat a' hivatalnak beadni. A' bíróságok is kötelesek a' hivatal kivánatára a' nálok létező adatokat e' végből közleni.

44. §.

b) Határidő a' feljelentésre, 's kit illet ez.

aa) Jogügyleteknél.

Az álladalmi kincstárnak az illetékhez való joga azon időpontban kezdődik, mellyben a' jogügylet belföldön köttetett. Olly jogügyleteknél, mellyek felett a' felek irásbeli szerződésbe egyeztek meg, ezen okirat szerkeztésének napja tekintetik azon időpontnak.

Az illetékkötelezett jogügyletnek a' hivatalnáli bejelentése illeti:

1. A' bélyegköteles belföldön kötött ügyleteknél, az ügylet megkötése után, 8 nap alatt, jelesen:

a) ha ez közhatóságok, bíróságok vagy hivatalok előtt történt, ezen hatóságokat, bíróságokat és hivatalokat;

b) ha ez valamelly jegyző által, vagy valamelly ügyvéd, avvagy közhitelességgel ellátott ügyvivő vagy ügyész közbejöttével köttetett, ezen jegyzőt, ügyvédet, ügyvivőt vagy ügyészt;

c) az *a* és *b* alatt kijelelt eseteken kivül mind a' két felet;

2. Olly ügyleteknél, mellyek az illetékkötelezett belföldön kivül köttettek ugyan, azonban a' belföldön hatályosak, az a' felett készült jog-okiratnak a' bélyegkötelezett belföldre lett áttétele utáni 30 nap alatt azt illeti, kinek ez a' belföldön küldetett;

3. az 1. és 2. alatti esetekben ezen határidő eltelte előtt is ugyanazon személyeket, mi előtt az okirat a' belföldön hivatalosan használtatik, vagy az általa elvállalt kötelezettség teljesittetik, vagy a' jogügylet alapján más törvényesen kötelező cselekmény vitetik véghez.

A' kiszabott határidő megtartásának bebizonyitása kétség eseteiben az adókötelezettet illeti. Ez utóbbi különösen azon esetben köteles ezen kimutatással, ha a' kétségnek a' 24. §-ban kijelelt alapja fordul elő.

45. §.

bb) Itéleteknél és végzéseknél.

Minden első bíróságu bíróság köteles az általa hozott, illeték alá eső itéletnek vagy végzésnek kiadásával együtt, továbbá a' felsőbb bíróság illy itéleteinek

vagy végzéseinek kihirdetésekor, ezeknek másolatát az illeték kiszabására rend hivatallal közleni.

46. §.

cc) Örökhagyományi tárgyalásoknál.

Az illeték kiszabására rendelt hivatal az örökhagyományi tárgyalás utj minden zár felől, a' bíróság által a' zár bevégzésével egyidejüleg, hivatolosan é tesítendő.

Ezen értesítéstől függetlenül tartozik a' hagyomány főörököse az ebből fizetendő hagyományoknak, és a' járandó illetéknek kimutatását a' tárgyalási hat ságnál benyujtani.

Ezen kimutatásnak elő kell adnia:

1. A' tehető és szenvedő állapotot, és pedig az elsőt a' lelettár alapján, va ha lelettár nem készittetett volna, a' főörökös által hittel erősítendő vagyonbeval alapján, ez utóbbit jelen törvény 57. §. rendeletének értelmében.

2. Annak kimutatását, melly személyek, 's milly részben vagy tárgyakban r szesülnek mint örökösök vagy hagyományosok az összhagyományból.

3. Az egyes személyekre eső illetéköszletek kiszámítását.

Az örökhagyomány tárgyalására rendelt hatóság köteles az összhagyomány nak eme kimutatását a' hivatalos irományokkal egybehasonlítva megvizsgálni, enne kiegészitését vagy kijavitását eszközölni, 's mihelyt ez utóbbi megtörtént, a' fe világositó észrevételekkel együtt az illeték kiszabására rendelt hivatallal közleni.

Ha az örökhagyomány szóval tárgyaltatik, ezen kimutatás a' tárgyaló hatós közbejöttével eszközlendő, és felőle jegyzőkönyv készitendő.

47. §.

dd) A' nyilványkönyvekbe való bejegyzéseknél.

A' nyilványkönyvekbe tárgylagos jogok szerzése végetti bejegyzésekn megengedésekor köteles a' bíróság a' végzés mását az illeték kiszabására rend hivatalnak közvetlenül megküldeni. A' nyilványkönyveket vezető hivatalnak köte lessége, a' tárgyalásnak megkezdése után, az előbb érintett hivatallal, a' bejegy zett okiratokat és adatokat tüstént közleni.

Hogy az eredeti okirat közlése elmaradhasson, szükséges, hogy a' fél mag a' 43. §-hoz alkalmazta légyen.

3. Illetékszabás.

48. §.

a) Elv.

Az illetékszabás, a' díjszabásban minden illetékkötelezett jogügyletre mézv foglalt határozatok szerint, az ügylettárgy pénzbeli értékének vagy pénzösszegének alapján történik. Melly alkalommal a' 15. 16. 17. 18. 19. 35. 38. 39. §§. rendeletei megtartandók. Az állandó bélyegilleték, melly alá az okirat az illetékkötelezett ügyletre nézve esik, az attól járó százalékilletékből le nem számittatik.

49. §.

b) Az illetékszabás módja.

aa) Általában.

Ha az illetékkötelezett jogügylet tárgya egy vagy több pénzösszegből áll, akkor az adó közvetlenül ezek szerint szabatik ki, ha az azonban más de megbecsülhető dolog, ennek pénzértéke egyelőre azon időpont körülményei szerint határozandó meg,

a) mellytől fogva a' dolog szerzője, ennek átadatását követelni jogosítva van (ennélfogva örökségeknél és hagyományoknál rendesen az örökhagyó halálozása napjától), vagy ha ezen nap az érték kitudásakor nem tudatik, avvagy még csak jövőben következik, különösen örökségeknél vagy hagyományoknál, avvagy halasztó feltétel alatt, azon naptól fogva,

b) mellyen az érték-kitudás történik.

50. §.

bb) Ingatlan dolgok értékéről.

Az illeték-kiszabáskor valamelly ingatlan dolog értékének tekintendő:

1. vételnél rendesen a' vételár a' mellékszolgáltatások értékével együtt;

2. más szerzési módoknál;

a) az utolsó birói becsü által megállapitott érték, ha ennek helyessége ellen a' becslés megtörténtének ideje vagy más körülmények miatt lényeges nehézségek nem támadnak;

b) illy becslés híjával az utolsó eladáskori vételár, a' mellék szolgáltatásokkal együtt, ha az eladás 6 évnél régebben nem történt.

A' mennyiben azonban a' dolog a' telek és házbéradónak, vagy ezen adónemek valamellyikének van alávetve, az 1. és 2. alatt elősorolt esetek egyikében sem szabad az értéknek, ezen adónemek rendes illetékének százszoros összegénél kevesebbre vétetni, ha csak a' dolognak, az adóalapjaul vett állapotával egybehasonlítva, történetes események által lett kissebbülése vagy rosszabbulása nem igazoltatik, és ez által a' csekélyebb értékmennyiség kétségkivüli módon be nem bizonyittatik. Azonban mind az adókötelezettnek, mind pedig az adóigazgatásnak szabadságában áll, habár az illetékszabásra szolgáló 1 é 2 elősorolt eszközök meg vannak is, a' megszabás más mértéke iránt szabadon egyezkedni, vagy e' végett külön birói becslést kérni.

Az értékszabás különös birói becslés által eszközlendő akkor, ha és a' menynyiben az adóigazgatás az adókötelezettel a' kiszabásnak más mértéke iránt meg nem egyezett.

51. §.

cc) Papirosnemü vagyonról.

Ausztriai álladalmi kötelezvények, vagy átalában olly papirosok, mellyek a' bécsi pénzcsarnoklapban elősorolvák, az ezen lapban az értékszabás napjára kitett

folyam szerint, vagy ha az nap folyamjegyzék nem fordul elö, a' legközeleb mult, de visszafelé számítandó 3 hónapnál nem elöbbi pénzcsarnoknapon készü jegyzék szerint számítandók. Olly papirosok, mellyek a' bécsi pénzcsarnoklapb elöfordulnak ugyan, azonban illy jegyzettel nem birnak, magánadóslevelek, tovább olly részvények, és más közforgalom tárgyát képező papirosok, mellyek a' bé pénzcsarnoklapban elö nem fordulnak, névértékök szerint veendök fel, azonb mind az adókötelezett, mind pedig az adóigazgatás az értéknek birói becsü ált meghatározását kivánhatja.

52. §.

dd) Más ingó dolgok értékéröl.

Más ingó dolgok értékét köteles az adókötelezett lelkiismeretesen bevallan ha különben már elöbb meg nem becsültettek.

Az adóigazgatás, ha az adókötelezett bevallását helyesnek nem találja, a' bir becslést szinte követelheti.

53. §.

c) A' birói becslés költségei.

A' birói becslés költségeit az álladalmi kincstár viseli azon esetben, ha ez adóigazgatás kivánatára történik, és eredményére nézve az adókötelezett által b vallott értékösszeget $12\frac{1}{2}$ százaléknál (egy nyolczadnál) többel nem haladja me Minden egyéb esetekben az adókötelezett tartozik a' költségeket viselni.

54. §.

d) Kölcsönös egyezkedés általi meghatárzás.

Az adóigazgatásnak megengedtetik, hogy az adókötelezettel az adó tárgyán értéke iránt, a' törvény által meghatározotton kivüli egyéb módon is egyezkedhessé

55. §.

e) Ha a' jogügyletben megbecsülhetö és meg nem becsülhetö tárgyak foglaltatnak.

Ha valamelly jogügylet olly tárgyakra vonatkozik, mellynek egy része meg becsülhetö, másika pedig meg nem becsülhetö, az illeték a' törvényes határozato hoz képest csupán a' megbecsülhetö résztöl szedendö be, a' meg nem becsülhe pedig figyelembe nem veendö.

56. §.

f) Tehertevonás.

Valamelly dolog értékszabásánál ennek értékéböl csupán a' rajta fekvö kö adók, továbbá azon terhek, mellyek nélkül a' dolog használatra vagy haszonvé telre nem alkalmas, számitandók le, a' mennyiben ezen leszámítás már magába az értékszabás mértékében nem foglaltatik.

57. §.

g) Különös határozatok az örökségek és hagyományok illetékének kiszabására.

aa) Az örökhagyomány becslése.

Illeték alá esik a' megholtnak mindazon hagyománya, melly a' rajta fekvö terhek, továbbá a' betegségi és temetkezési költségek levonása után, tiszta örökhagyományi vagyonkép fenmarad. Semmi nemü hagyományok, az örökhagyományoktól, mint illyentöl fizetendö illetékek, továbbá halál esetében a' túlélö házastársnak vagy harmadik személyeknek, törvény vagy szerzödés által az örökhagyományhoz biztosított követeléseik, az illeték kivetése elött az örökhagyományból le nem vonhatók.

Azon örökhagyománynak és jognak vagy birtokczimnek tulajdonsága, mellynek alapján az örökhagyó a' hagyományt, vagy ennek egyes alkotó részeit birta, az illeték fizetése iránti kötelezettségre nézve külömbséget nem tesz.

Az örökhagyónak külföldön fekvö ingatlan jószágai az illetékkötelezett örökhagyományba nem számitandók, mellyböl azonban az ezen jószágokon fekvö terhek sem rovandók le.

Ellenben az örökhagyónak külföldön kamatra adott tökéi és átalában külföldiek elleni követelései, legyenek azok külföldi jószágon biztositva vagy sem, külföldi pénzalapokban vagy magánosoknál letéve, forduljanak azok váltó vagy közönséges kötelezvény avvagy bármi más papirosnemü nevezete alatt elö, az illetékkötelezett örökhagyományhoz számítandók.

Olly adósságok, mellyek mind a' külföldön fekvö ingatlan, mind pedig a' belföldi örökhagyományi vagyonon fekszenek, ez utóbbiból csupán az összes vagyon ezen két részének aránya szerint vonandók le. Ezen örökhagyományba számítandók továbbá az örökhagyónak ama követelései is, mellyekkel az örökös, vagy hagyományos a' tömegnek tartozik, még akkor is, ha ezek neki, örökössé vagy hagyományossá neveztetése következtében elengedtettek volna.

Az illy illeték megszabásakor a' behajtható és be nem hajtható követelések közt külömbség nem teendö, azonban a' fél az illeték leszálitásaért, a' követelés bizonytalanságának vagy behajthatlanságának kimutatása mellett, az országos kincstári hatósághoz folyamodhatik, 's ezen hatóság tartozik az illy kérelmet, a' kimutatott körülményekhez képest kellöen mélytánylani. Az illy folyamodásnak azonban az átadás elött kell történnie, minthogy az örökség átadása után az illeték leszállításának helye nincs.

Az örökhagyományból levonandó adósságokat és költségeket kötelesek az örökösök a' szükséges okiratokkal ellátni és hitelesen kimutatni. A' ki olly dolgot, melly bebizonyulás következtében az örökhagyó halálaig ennek birtokában volt, az illetékfizetés alól azon állitás által akar kivonni, hogy az élök közti ajándék utján szállott reája, tartozik ezen állitást bebizonyitni, különben ezen dolog értéke az illetékkötelezett hagyományba beszámmittatik.

58. §.

bb) Az örök hagyományok némelly nemeinél.

Ha valmelly dolognak tulajdona örökség vagy hagyomány utján valakire sz az illeték ezen dolognak egész értékétől, az örökhagyónak az örököshözi visz nyára való tekintettel kiszabandó.

Ha azonban valamelly dolognak csak használata vagy haszonvétele hagyom nyoztatik p. o. az örökséghez tartozó házé, meg kell különböztetni, valljon ez haszonvétel vagy használat életfogytig, vagy határzatlan avvagy határozott id engedtetett-e által.

Ha a' haszonvétel vagy használat, a' hagyományos vagy más személy é fogytáig vagy határozatlan időre hagyományoztatik, akkor azon dolognak érték mellynek haszonvétele vagy használata hagyományoztatik, kitudandó, 's ezen ért felétől az illeték a' haszonvételért vagy használatért, a' másik felétől pedig a' nyeg (Substanz) átruházásaért, az adókötelezettnek az örökhagyóhozi viszonya sz rint kiszabandó.

Ha a' hagyományost a' haszonvétel vagy használat határozott időre, azonb 10 évnél hoszabbra illeti, az illeték ugy határoztatik meg, mintha a' haszonvé vagy használat határozatlan idejü volna; de ha a' haszonvétel ideje 10 évet fe nem mul, akkor a' haszonvétel vagy használatérti illeték, ennek egész értéke sz rint 's tartásának egész idejére, a' haszonvevőnek vagy használatra jogositottnak örökhagyóhoz való viszonyához képest állapittatik meg, a' dolog értékének mar dékától az örökös vagy hagyományos az illetéket a' reá nézve megállapitott mé tékben fizeti.

Ugyanazon értelemben kell eljárni akkor, ha valamelly nyugdíj vagy évi jár dék hagyományzása forog kérdésben.

59. §.

cc) A' halál esetére adott ajándekoknál, örökszerződéseknél és a' haszonvételnek vagy használatn élők közötti ajándékozásainál.

Halál esetére tett ajándékozások, és örökszerződések következtébeni vagyon szerzések, az illeték kiszabása tekintetében mint hagyományok és örökségek ke zelendők.

Ugyanazon elvekhez alkalmazkodik az élők közötti ajándékozás által ingyé engedett haszonvételi és használati jog kezelése, a' haszonvevő vagy használat jogositott által fizetendő illetékre nézve.

4. Az illeték befizetése.

60. §.

a) Mikor teljesitendő.

A' kiszabott illeték azonnal befizetendő, mihelyt ez az illetékkötelezettnek a erre rendelt hivatal utján tudtára adatik.

Olly esetekben, mellyekben jogokiratoktól a' fokozatszerinti illeték fizetendő (5. §. B.), a' járandó összeg az adókötelezettnek a' hivatal által szóval adatik érté sére, és általa azonnal készpénzben lefizetendő.

Minden egyéb esetekben az illetékszabás az adókötelezettnek irásban adatik tudtára.

Ha az illeték, az adókötelezettnek szóval vagy irásban lett tudósítása után 30 nap alatt le nem fizettetett, az adóhatóság által végrehajtás utján is behajtható, és az adós köteles, az illetéken felül még a' behajtás költségeit is megtériteni.

61. §.

b) A' fizetés elismerése.

Az illeték lefizetésének megtörténte, ha a' jogügylet felöl okirat készült, ennek minden példányára feljegyzendő, mi annak bizonyságaul szolgál, hogy a' kiszabott tartozás valósággal lefizettetett. Ha az illetékszabás végett nem eredeti okirat, hanem ennek láttamozott mása nyujtatott be, az illeték fizetésekor, ha ez jogügyletért szabatott ki, ennek elismerése végett az eredeti okirat is elömutatandó. Ezen elismervénynek tüstént az illeték lefizetésekor kell kiadatnia, 's az okirat a' miatt a' beszedő hivatalnál vissza nem tartoztathatik. Ha illy esetben az eredeti okirat elő nem terjesztetik, e' miatt az illeték átvétele meg nem tagadandó. Ezen és minden egyéb a' fenebbi határozatokban nem foglalt esetekben a' fizetőnek nyugtatvány adatik.

5. Az illetékszabásnak az okiratpéldányok számától függetlensége.

62. §.

A' közvetlenül fizetendő illeték minden illetékkötelezett ügylettől csupán egyszer követeltetik, akár egy akár több példányban készült az az iránti jog-okirat. Ezen kiadványok mindegyike azonban az egyszerü hivatalos másolatokra nézve megállapitott állandó bélyeg alá esik.

Ezen elv alóli kivételnek csupán azon esetekben van helye, mellyekben az illeték valamelly jog-okirattól az 5. §. B. következtében behajtandó.

Illy esetekben az illeték az okirat két első példányának mindegyikétől behajtatik, a' többi példányoktól eső bélyegöszveg tekintetében a' 40. §. értelmében kell eljárni.

Egyébiránt, ha az okirat két vagy több ivből áll, a' második és következő ivektől járó bélyegösszeg, a' közvetlenül fizetendő illetékkel együtt minden esetre lefizetendő.

63. §.

A' végitéletektől járó illeték is minden peres eljárásban csupán egyszer és pedig azon itélettől megveendő, melly jogerejüvé vált, vagy a' felsőbb biróság által helybenhagyatott. Ha a' felebbezés utáni hat hónap alatt a' periratok a' felsőbb birósághoz fel nem küldetnek, az illeték a' felebbezett itélettől fizetendő.

Ha valamelly itélet a' további eljárás következtében megsemmisittetik vagy megváltoztatik, 's tőle az illeték lefizettetett, ezen összeg azon illetékből, melly a' folytatott tárgyalás folytán hozott végső itélettől fizetendő, leszámítandó 's ha ez kissebb volna az elsőnél, a' fizetett fölös összeg visszaadandó.

Második fejezet.

A' bélyegadó fizetését tárgyazó kötelezettségről 's felelösségről

1. A' bélyegilleték fizetésére való kötelezettség.

64. §.

a) Saját névben.

A' bélyegilleték fizetésére kötelesek:

1. A' kétoldalulag kötelező jogügyletek felett készült jog-okiratoknál közösen

a) a' kibocsátó, azaz,

aa) ki az okiratot saját nevében készíti, vagy

bb) kinek nevében az okirat meghatalmazottja által készittetik, és

b) az elfogadó, azaz, ki az okiratot saját biztosítása vagy igazolása végett maga elfogadja vagy más által elfogadtatja.

2. Egy oldalulag kötelező jogügyletek felett kelt jog-okiratoknál az, kinek használnára az okirat készült.

3. Bizonyitványoknál az, ki részére vagy kinek ügyletében ezek adatnak.

4. Az iparkönyveknél azon iparüző, kinek iparüzletéről a' könyvek vitetnek.

5. Benyujtványoknál, felzetmásolatoknál, és a' benyujtványok és jegyzőkönyvek mellékleteinél az, vagy azok, kinek vagy kiknek ügyében a' benyujtvány vagy kérelem, általa vagy általok avvagy meghatalmazott által benyujtatott. Közös benyujtványoknál vagy jegyzőkönyveknél két vagy több személy ügyében a kötelezettség ezen személyeket közösen illeti.

6. Hivatalos kiadványoknál azon személyeket, kiknek ügyében a' kiadvány készült.

Ha az itt 2, 3 és 4 alatt elősorolt esetekben valamelly okirattól vagy irománytól járó bélyegilleték lefizetésének kötelezettsége két vagy több személyt illet, akkor ezen kötelezettségnek öket közösen kell illetnie.

65. §.

b) Másnak ügyeiben.

Ha valaki másnak nevében, ennek eziránti világos vagy hallgatólagos meghatalmazása nélkül,

1. valamelly okiratot a' bélyegkötelezett belföldön kiadott vagy elvállalt, vagy

2. valamelly feltételesen bélyegmentes vagy a' bélyegkötelezett belföldön kívül kelt okirat vagy irománynak a' bélyegkötelezettséggel egybekötött használatát vette, vagy

3. valamelly benyujtványt vagy mellékletet valamelly hatóságnál benyujtott, vagy

4. A' hivatalos kiadványra szolgáltatott okot, akkor az, kinek ügyében ezen cselekvények véghezvitettek, köteleztetik az ezen alapuló illeték fizetésére, ha

a) a' meghagyása nélkül történt ügyvitelt nyilván vagy hallgatva helyeselte, vagy

b) abból hasznot huzott.

Ha azonban ezen feltételek (a. és b.) egyike sem teljesül, az illeték fizetése iránti kötelezettség az ügyvivőre háramlik.

2. A' hivatalos kiadványokra megkivántató bélyegpapiros hozására való kötelezettség.

66. §.

a) Elv.

A' hivatalos kiadványokra kivántató bélyegpapirost az, kinek kérelmére a' hivatalos kiadvány történik, tüstént a' kiadvány alapjául szolgáló hivatalos cselekvényérti folyamodás alkalmával köteles hozni. Valamelly bélyegkötelezett itélet vagy végzés kiadására szükséges bélyegpapirost, ha mindenik fél megjelenik, mindenik fél maga számára, ha azonban az egyik fél magát makacsságban elmarasztaltatja, és a' megjelenő fél bélyegmentességet vagy feljegyzést nem élvez, mind a' két fél számára a' pertárgyalás befejezésénél és az első birósági itélet vagy végzés hozatala végett az irományoknak a' birósághozi benyujtásánál, az irományjegyzékhez csatolandó, vagy az erre rendelt tisztviselőnek átadandó. Ha a' magát makacsságban elmarasztaltató fél bélyegmentességet vagy feljegyzést élvez, a' megjelenő fél csupán a' részére szánt itélet vagy végzés példányára szükséges bélyegpapirost tartozik elhozni.

67. §.

b) Következmény, ha bélyegpapiros nem hozatik.

Ha a' bélyegpapiros hozására kötelezett a' hivatalos kiadványhoz megkivántató bélyegpapirost el nem hozza, a' hivatalos cselekvény mindaddig nem teljesittetik, mig ezen kötelezettségnek elég nem tétetett.

Ezen elv alól kivétetnek a' telekkönyvi ügyekben, és a' birói peres és csődeljárásokban véghez vitt hivatalos cselekvények és kiadványok, továbbá az ezek feletti itéletek és végzések. Ezek, ha bélyegpapiros nem hozatott is, akadály nélkül folytatandók, és a' kiadvány bélyegzetlen papiroson kiadandó. Egyszersmind azonban a' háromszoros bélyegilletéknek (79. §.) attóli behajtása közvetlen megrendelendő, kinek a' bélyegpapirost hozni kellett volna, 's az, hogy ez megtörtént, a' hivatalos kiadványon megjegyzendő.

3. A' közvetlen illetékfizetésre való kötelezettség.

68. §.

a) Elv.

Az illeték közvetlen fizetésére köteleztetnek:

1. Olly okiratoknál, mellyek bélyegkötelesek ugyan, tölök azonban a' közvetlen illeték fizetendő, azon személyek, kik a' bélyegilletékkel tartoznak (64, 65. §§.).

2. Örökségeknél, hagyományoknál és ajándékoknál a' szerző az általa szerzett dologtól járó illetékre nézve, és a' mennyiben két vagy több személy szerez meg egy 's ugyanazon dolgot, ezek közösen;

3. kétoldalulag kötelező jogügyleteknél, az ügyletetkötő mindkét fél közös
4. tárgylagos jogok bejegyzésénél az ezeket szerző;
5. itéleteknél a' perlekedő felek azon arányban, mellyben a' költségek vi
lére itéltettek.

69. §.

b) Bélyegkötelezett személyeknek bélyegmentesekkeli találkozása.

Ha örökségeknél, hagyományoknál, ajándékoknál vagy tárgylagos jogok b
jegyzésénél nem minden szerző bélyegkötelezett, az illeték csupán a' bélyegkö
lezett részesek részletei szerint szabandó ki.

Ha kétoldalulag kötelező, közvetlen illetékfizetés alá eső ügylet olly két
által köttetik, mellynek egyike bélyegkötelezett, másika pedig mentes, akk
1. ha a' bélyeg használata helyett az 5, 28, 39, §§. következtében a' kö
vetlen illetékfizetésnek van helye, az illeték fizetésére nézve a' 20 §-ban kimo
dott határozatok állanak;
2. más esetekben ellenben a' bélyegkötelezett fél köteles az illeték felét fiz
ni. Ha az illy ügyletnél a felek egyike két vagy több személyből áll 's ezek egy
ke a' bélyegmentességet élvezi, a' többiek pedig bélyegkötelezettek, a' bélye
mentesség csupán azon mértékben áll be, mellyben a' bélyegmentes az ügyleth
részt vesz. Ha ezen rész közelitőleg sem határozható meg, az egész illeték a' b
lyegkötezettek által fizetendő.

70. §.

a) Az illeték feljegyzése.

Az illeték feljegyzése csupán a' nyilvánkönyvekbe olly személy által kies
közlött bejegyzéseknél történik, mellynek a' bejegyzett követelés iránti perben
bélyegilletékek feljegyzése megengedtetett.

4. A' bélyegkötelezettségérti felelősség.

71. §.

A' bélyegilleték lefizetéséért és a' bélyegnek szabályszerű használatáért
64. §-ban kijelelt személyeken kivül ezekkel közösen felelősek:
1. Mindenki, ki saját vagy más nevében
   a) bélyegkötelezett okiratot vagy iromány a' bélyegkötelezett belföldön k
   bocsát vagy elfogad, vagy
   b) valamelly feltételesen bélyegmentes vagy a' bélyegkötelezett belföld
   kivül kibocsátott okiratot vagy iromány bélyegkötelezett használatra ford
2. Az, kinél a' bélyegkötelezett belföldön kivül kelt okirat találtatik akkor, m
   dön erre nézve a' bélyegkötelezett belföldre lett áttétele után a' bélyegköte
   lezettség a' 23. §. értelmében beáll.
3. Mindenki, ki más nevében

a) valamelly bélyegkötelezett benyujtványt, felzetmásolatot, vagy mellék-
   letet valamelly hatóságnál benyujt; vagy
b) valamelly bélyegkötelezett kiadványra alkalmat szolgáltat.

4. Az ügyészek, jegyzők és közhiteleséggel rendelt ügyvivők, vagy ügyvise-
lők olly okiratok vagy irományokért, mellyek hozzájárulásukkal bocsáttattak ki.
5. Közhivatalnokok az általok hivatalos minőségökben készitett vagy hivatalos
közbenjöttökkel szerkeztett okiratokra és irományokra, továbbá hivatalos kiad-
ványaikra nézve.
6. Mind az, kit a' törvény által jövedékröviditésnek nyilvánitott áthágás terhel,
vagy ebben részes, legyen az erre nézve büntetésre méltó vagy sem, azon
összegért, melly által a' jövedék megröviditettetett.

5. A' közvetlenül fizetendő illetékérti felelősség.

72. §.

a) Tárgylagos.

A' vagyonátruházásoktól járó illeték az átruházás tárgyát tevő dolgot terheli,
's minden magánjogczimekből keletkező követeléseket megelőz; ez áll különösen
az örökségekről és hagyományokról, 's a' birói zár tételénél, és lelettárak készi-
tésénél a' bíróság részéről az illetékek biztositása iránt kellő intézkedések teen-
dők. Az örökhagyománytól és hagyományoktól járó illetékeknek lefizetése vagy
tökéletes biztositása előtt az örökhagyomány át nem adathatik. A' nyilvánkönyvekbe
tárgylagos jogok megszerzése végett történt bejegyzéseknél az illeték a' bejegy-
zés által szerzett tárgylagos jogot terheli, és az ezen létező valamennyi ma-
gánjog czimeket megelőzi.

Az álladalmi kincstárnak ezen joga az ezen törvény hatálya előtt, valamelly
ingatlan dologra zálogjogot nyert követelésekre vissza nem hat, és azon időtől,
mellyben az illeték a' fizetés meghagyása következtében az adókötelezett által tel-
jesitendő lett volna, számitandó 3 év mulva megszünik, az álladalmat a' bélyeg-
kötelezettre nézve illető követelési jog épségben maradván (j. törv. 9. §.). Ezen
elévülés azonban a' behajtásra forditott törvényes eszközök használata által meg-
szünik. Ha a' fizetés kellő időben nem teljesitettetik, akkor a' kiszabott illetékösz-
szeg az illeték behajtására rendelt hivatal kivánatára a' nyilvánkönyvekbe, hol
illyenek léteznek, bejegyzendő. Ha illy esetben az idő lefogyta miatt az álladalmi
kincstár joga megszünt, akkor az illeték összege a' fekvő jószágon teherképen
azon elsőséggel marad, melly ezen összeg nyilványkönyvekbe lett jegyeztetése
időpontjának megfelel.

73. §.

b) Személyes.

1. Általában.

Az illeték lefizetéséért felelősek még közösen a' közvetlen adókötelezettel
(68. §.):

1. A' már magokban bélyegkötelezett, azonban a' közvetlen illetékfizetés vonandó okiratoknál azon személyek, kik a' bélyegkötelezettségért felelősek. (71.

2. Az örökös a' hagyományoktól járó illetékekért közösen a' hagyományos kitől ő a' hagyományért fizetendő illetéket beszedni jogositva vagyon, hacsak örökhagyó a' hagyományosra eső illetékfizetést az örökösnek világosan meg n hagyta.

3. Nemcsak azon fél, mellyre valamelly dolog átszáll, hanem a' másik is,

a) ha a' dolgot az illeték lefizetése előtt a' szerzőnek kiadta, vagy

b) ha az illetékszabás végett az erre jogositott hatóságok vagy hivatalok á felvilágositások és kimutatások adására felszólíttatván, ezeket adni elmulasz vagy az illetékszabásra nézve fontos valótlanságot állít.

4. Mindaz, kit a' törvény által jövedékröviditésnek nyilvánított áthágás terh vagy benne részes, legyen az erre nézve büntetésre méltó vagy sem, azon ös szegért, melly által a' jövedék megröviditettetett.

74. §.

2. Az ügyvivőé.

Olly jogügyleteknél, mellyek valamelly ügyvéd, jegyző vagy közhitelességg rendelt ügyvivő vagy ügyviselő közbenjöttével köttetnek, ez közösen felelős a zal, kit az illeték lefizetése vagy az ezérti felelősség illet, a' 44. §. 1. sz. *b.* r rótt kötelezettség teljesitéseért, és a' feljelentés elmulasztásából származott kár következményekért.

75. §.

3. A' biróé.

Azon biró, kinek befolyása alatt valamelly a' közvetlen illletékfizetés alá e ügy feletti tárgyalás történik, a' mennyiben ő a' neki meghagyott figyelmet vag befolyást az adó helyes kiszabására és behajtására nem fordítja, az ebből keletk zett káros következményekért felelős.

6. Közös határozatok.

76. §.

a) Utólagos illetékfizetés.

Azon esetekben, mellyekben valamelly büntetés, a' rendeletek áthágása ált okozott jövedékröviditès miatt rendelendő, a' büntetésre nem figyelve, a' szabály szerü mértékben járó illetékösszeg, ha ez vagy épen nem vagy csupán részbe fizettetett le, utólagosan, és pedig a' közvetlenül vagy a' használt avvagy oda füg gesztett bélyeg által tett lefizetés leszámitása mellett, fizetendő le.

77. §.

b) Az illetéktelenül fizetett öszveg visszatéritése.

A' mennyiben valaki tévedésből vagy számadási hibából az osztályszerü bélyegnél nagyobbnak használata vagy az adónak közvetlen lefizetése által a' szabályszerü összegnél nagyobbat fizetett, az illetőségen túl fizetett összeg a' fizetés teljesitése után még három év alatt visszakövetelthetik.

78. §.

c) Az adókiszabása elleni panaszemelés.

A' ki jelen rendeleten alapuló valamelly illeték kiszabása által magát terhelve véli, ez ellen a' jövedékügyeket vezető felsőbb hatóságnál panaszt emelhet. Az illy panaszoknak legfőbb eldöntése, a' felebbezés rendes utján a' pénzügyi ministeriumot illeti. Az illy panasz, vagy panasz visszautasitása elleni felebb folyamodás által, az illeték behajtása nem akadályoztathatik.

Harmadik fejezet.

A' törvény áthágásairól.

1. A' törvény áthágásainak káros következménye az illeték kiszabása tekintetében büntető eljárás nélkül.

79. §.

a) Általában.

A' rendesen kiszabott illetékösszegnek háromszoros mennyisége, a' bélyeg által vagy közvetlenül fizetett összeg levonása mellett, az adófizetésre kötelezettől vagy kötelezettektől avvagy ezért a' felelősöktől közösen, további büntető eljárás nélkül következő esetekben hajtandó be:

1. Ha a' kiadáskor bélyegadó alá eső okirat vagy iromány,

a) bélyegzetlen vagy törvényesnél csekélyebb bélyeggel ellátott papiroson, vagy

b) kellő bélyegpapiroson kelt ugyan, azonban olly szabályellenes módon, mellynek következtében az okirat vagy iromány a' törvény szerint bélyegzetlennek tekintendő 's ha, a' mennyiben a' törvény az utólagos bélyegzést, vagy a' bélyeg kiegészitését megengedi, a' bélyegkötelezettségnek utólagosan szabályszerü módon az erre meghatározott idő alatt elég nem tétetik.

2. Ha a' bélyegadó alá eső könyvek bélyegzetlen, vagy a' szabályszerü bélyegnél csekélyebb bélyeggel ellátott papiroson vitetnek.

3. Ha valamelly feltételesen bélyegmentes okiratnak vagy iránynak a' bélyegilleték szabályszerü lefizetése nélkül a' bélyegadó fizetését magával hozó haszna vétetik.

4. Ha valamelly peres ügyben valamelly hatóságnál vagy hivatalnál bélyegkötelezett, de nem bélyegzett, vagy a' szabályszerü bélyegnél kissebbel ellátott benyujtvány adatik be, vagy ha illy benyujtványban nem kellőleg bélyegzett mellék-let, vagy felzetmásolat létezik.

5. Ha valamelly bélyegkötelezett hivatalos kiadvány, a' törvény által megengedett eseteken kivül, bélyegzetlen vagy a' szabályszerü bélyegnél csekélyebb bélyeggel elláttatott papiroson adatik ki.

6. Ha a' hivatalos kiadványra szükséges bélyegpapiros hozására kötelezett ezen kötelességét biróságelőtti perekben vagy csödeljárásokban teljesiteni elmulasztja (66. §.)

7. Ha a' bélyegkötelezett belföldön kivül kibocsátott valamelly okiratnak vag iránynak a' kiszabott idö alatti bélyegzése, vagy a' tőle járó illeték lefizeté elmulasztatik.

8. Ha a' bélyegöszveg nagysága miatt, vagy mivel benne a' pénzérték kité nincsen, a' közvetlen illeték-fizetés alá vonandó bélyegkötelezett okiratnak a' b szedésre rendelt hivatalnál a' kiszabott határidö alatti bemutatása elmulasztatik.

80. §.

b) Különösen a' közvetlen illetékfizetés alá eső jogügyleteknél.

A' rendesen járó illetékösszegnek kétszeres mennyisége, további büntető e járás nélkül, az adó fizetésre kötelezettek vagy az ezért felelösök által, a' bélyeg fizetett összeg leszámítása mellett, közösen akkor fizetendö, ha a' kiszabott határ idö alatt, az 5. §. C. következtében a' közvetlen illetékfizetés alá eső jogyügyle nek az illetékszabásra rendelt hivatalnál való feljelentése elmulasztatik.

81. §.

c) Nem birósági ügyekbeni benyujtványoknál.

Ha valamelly hatóságnál vagy hivatalnál bélyegkötelezett folyamodvány ne birósági ügyben adatik be, vagy az illy folyamodványhoz csupán maga a' fél áll készitett egyszerü bélyegzetlen másolatok csatolvák, szabályul szolgál: hogy benyujtvány, ha a' fél által személyesen nyujtatik be, ennek azonnal visszaadand ha azonban a' benyujtvány a' fél által nem személyesen nyujtatnék be, sem a' bé lyeg be nem hajtandó, sem büntetés nem szabandó, hanem a' benyujtvány az iro mányokhoz leteendö.

Kivételkép csupán ollyankor tárgyalandó az illy benyujtvány hivatalosan, h első esetben a' fél kijelenti, hogy a' folyamodványt vissza nem veszi, mi az ikta hivatali átvevö hivatalnok által a' benyujtványra feljegyzendö, utóbbi esetben pe dig, ha a' hivatalos tárgyalás köztekintetekből, vagy az elmulasztásból a' félre há romolható veszély miatt, szükségesnek látszik.

Ha a' hivatalos eljárás köz- 's a' folyamodó iránti tekintetekből történik, 's a benyujtásnál a' bélyegmentesség feltételei nem léteznek, utólagosan csak az egy szerü illeték szedendö be; ellenben ha a' hivatalos eljárás nem köztekintetekbö történik, a' szabályszerüleg járó bélyegösszeg kétszerege szedetik be.

2. Büntetés alkalmazása.

82. §.

a) Elv.

A' 79. 80. 81. §§-ban jelen törvény áthágása iránt felhozott eseteken kivüli minden egyéb esetekben, valamint az ellen, ki, miután a' 79. 80. 81. §§. következtében a' megelözö két év alatt háromszor a' magasabb illetékfizetésre felszólíttatván, ujra

az ezen §§-ban érintett jövedékröviditést követ el, harminczad áthágásokra nézve hatályos büntetöeljárás határozatai szerinti büntetés szabandó.

A' jövedékröviditès miatti büntetés rendesen, az illetéket fizetni tartozó, vagy a' bélyegpapiros hozására a' törvény értelmében kötelezett ellen megrendelendö, azonban jog-okiratoknál, bizonyitványoknál, hivatalos kiadványoknál a' büntetés a' kiadót mint az elfogadót egyaránt (j. t. 64. §. 1. *a. b.*) továbbá az ügyvédek, jegyzök, közhitelességgel felállitott ügyvivök vagy ügyviselök befolyása alatt készült vagy kibocsátott okiratoknál vagy irományoknál, vagy az általok valamelly közhatóságnál vagy hivatalnál személyesen vagy mások által nevökben benyujtottaknál, ha mindjárt ök kibocsátóknak nem tekinthetök is, az érintett ügyvédeket, jegyzöket, ügyvivöket vagy ügyviselöket is éri.

83. §.

b) Különös büntetési esetek.

A' büntetés különösen megszabandó:

aa) jövedékröviditès miatt:

1. Ha valamelly okiratban, mellynek bélyege a' pénzértékhez alkalmazkodik, vagy a' melly tartalmának az illetékszabás zsinormértékeül kell szolgálnia, közvetlenül, vagy más okiratokra avvagy irományokra történt hivatkozás által valótlanság állittatik, mellynek következtében az adó a' szabályszerünél kissebb mértékü lesz, különösen ha a' vételár vagy más fizetés csak rész szerint tétetik ki, vagy ha valamelly ügy, melly részint pénzért, részint ingyen köttetett, nem tökéletesen adatik elö, avvagy ha valamelly ingyeni ügylet hamisan fizetésmelletti ügyletnek jelentetik (fingirt).

2. Ha azon adatokban, mellyekhez az illeték megszabása alkalmazkodik, valamelly tárgy, mellynek értéke szerint az adó kiszabandó, vagy ennek egy része olly módon eltitkoltatik vagy helytelenül adatik elö, hogy ez által az adómentesség vagy a' szabályszerünél kissebb adó csalatnék ki.

3. Ha valaki szegénységi bizonyitványt, mellyre törvényes igénnyel nem bir, hamissággal vagy más módon kicsal.

4. Ha valaki a' bélyeget utánozza, kissebb összegröl nagyobbra változtatja, vagy egy lapról a' másikra teszi, és az utánzott, meghamisitott, vagy áttett bélyeggel ellátott papirost valakinek átadja, vagy más helyre küldi.

5. Ha valaki bélyegzett papirost, melly valamelly okirat vagy iromány kiadására szolgált, más olly módon átváltoztat vagy elkészit, hogy az által a' bélyeg sértetlen maradván, a' papirosra irt okirat vagy iromány láthatlanná válik, és a' papiros más kibocsátványra alkalmassá lesz, 's az illy módon átváltoztatott vagy elkészitett papirost másnak átadja, vagy más helyre küldi. Melly alkalommal külömbséget nem tesz, valjon az ügylet, mellyre nézve a' papirosról elvett okirat vagy iromány kibocsáttatott, megköttetett-e, a' kibocsátáskor bélyegkötelezett volt-e, vagy használtatott-e, valjon a' kiadvány tökéletesen készen vagy csupán

megkezdve volt-e, és a' papirosnak mint elromlottnak kicserélésére kivántató f tételek megvoltak-e vagy sem.

6. Ha valaki az utánzott, meghamisitott vagy áttett bélyeggel ellátott, v a' fenebbi pontban kijelelt módon átváltoztatott vagy elkészitett papirost más v kitől eladás végett átveszi, vagy másnak adja.

bb) Más nemü áthágások miatt.

7. Ha az, kinek a' törvény a' bélyeg helyes használata és a' törvény telje tése feletti őrködést meghagyja, valamelly általa észrevett, vagy a' köteles figy lem mellett észrevenni tartozott áthágásnak feljelentését elmulasztja.

8. Ha az illetékkötelezett okiratok vagy irományok kibocsátásakor, a' kül tekintetében jelen törvény valamelly rendelete ellen olly vétség követtetik mellyel a' törvény azon következtetést, hogy az okirat vagy iromány bélyegz lennek tekintendő, össze nem köti, különösen ha bélyeggel ellátott papiroson gánszemélyek által valami nyomtatásban vagy könyomásban adatik ki.

9. Ha a' másolatok láttamozásánál a' dijszabási 74/2 tételszám 5-dik jegy te; hitelesitéseknél a' 48/66 t. sz. rendelete; a' feltételesen mentes okiratnak hivatalos kiadványok kibocsátásánál a' dijszabáshoz tartozó elöleges figyelmezte sek 5 pontja nem teljesittetett.

10. Ha a' bélyegpapírossal vagy bélyegzett lapokkal tiltott kereskedés üze

84. §.

c) Büntetésszabás.

A' büntetés kiszabandó:

1. A' közvetlenül fizetendő illetékek jövedékröviditéseinél, a' megrövidü vagy rövidség veszélyének kitett összegnek háromszorostól egész hatszoros me nyiségeig.

2. A' 83 §-ban 4, 5, 6 alatt elősorolt áthágások eseteiben, a' visszaélé használt papiroson kifejezett bélyegnek 5 egész 15-szörös összegéig.

3. Azon jövedékröviditéseknél, mellyek olly benyujtványokkal, vagy e benyujtványokhoz mellékelt másolatokkal, okiratokkal és irományokkal, mellyek vatalos használaton kivül nem bélyegkötelezettek, vagy hivatalos kiadványok történnek, azon összegnek, mellyel a' megröviditès történt 3 egész 5-szö mennyiségeig.

4. Minden egyéb bélyegjövedéki röviditéseknél, azon összegnek, mellyel megrövidités történt vagy mgkisértetett 3—8 szoros mennyiségeig.

5. A' jövedéki illetékröviditések köteles feljelentésének elmulasztásánál ahh képest, a' mint t. i. a' mulasztás olly okiratoknál vagy irományoknál történt, melly kért az illeték vagy épen nem, vagy csak igen csekély mértékben fizettetett, 5- egész 50 forintig, vagy 2-től egész 20 forintig.

6. Bélyegpapirossal vagy bélyegzett lapokkal üzött tiltott kereskedésnél 5- egész 50 forintig.

7. Jelen törvény egyéb áthágásainál 2-től 10 forintig.

Ezen büntetések, a' vizsgálat következtében hozott itéletnél fogva, ugyanazon vétkes ellen soha két forinton alól, és ha közvetlen illeték-röviditésről van szó, soha 5 frton alól ki nem szabhatók.

Azon papiros, mellyel a' 83. §. 4, 5, 6 alatt érintett visszélések valamellyike történt, ha rajta okirat vagy iromány nem foglaltatik, bélyegpapirosul használhatlanná teendő.

85. §.

d) Büntetéselévülés.

Jelen törvény áthágása miatt az áthágással vádlott ellen sem vizsgálatnak, sem büntetésnek helye nincs, ha az áthágás idejétől számitva, mennyiben ez a' jövedékröviditésekhez tartozik 5 évi, minden egyéb esetekben 1 évi időköz eltelt a' nélkül, hogy a' törvényes eljárás megkezdetett volna, és ha az áthágó ezen idő alatt más jövedéki áthágást el nem követett. Ha ez utóbbi eset létezik, az előbbi áthágás csupán azon kétszeres határidő elteltével évül el, mellynek az utóbbi jövedékáthágáskor az elsőre nézve kitüzött törvényes elévülési határidőhöz járulnia kellett volna.

86. §.

Minden téritvény vagy bárminemü okirat, melly olly czélból adatik ki, hogy kétoldalulag kötelező ügyletben, az attól járó illeték röviditése tekintetéből nagyobb ár vagy átalában nagyobb teljesités és viszonteljesités köttessék ki, mint az ez ügylet felől keletkezett ama jog-okiratban, mellynek alapján az illetékszabás történt, kikötve vagyon, semmis és joghatály nélküli, és azon felül még a' 84. és 85. §§. értelmébeni büntetést is maga után vonja.

3) Bélyegzetleneknek tekintendő okiratok és irományok.

87. §.

A' 79, 81 és 83 §§. alkalmazásakor következő okiratok és irományok bélyegzetleneknek tekintendők.

1. Azon okiratok és irományok, mellyekhez a' jelen törvény által világosan megengedett eseteken kivül (26. §.) a' bélyegzés helyett, noha törvényesen bélyegzett bélyegiv csatoltatik (indossirt).

2. Azon okiratok és irományok, mellyekre nézve a' bélyegiv odacsatlása (Indossirung) megengedtetik, ha az odafüzésre nézve jelen törvényben rendelt formaszerüségek egyike vagy másika avvagy mindegyike teljesen mellőztettik (27. §.).

3. Azon okiratok és irományok, mellyekben a' kiadvány irása nem a' bélyegnyomattal ellátott lapon, a' törvény által meghatározott módon (31. §.) kezdődik, továbbá.

4. Azon okiratok és irományok, mellyek a' 32. §. ellenére olly bélyegivre iratnak, mellyen már valamelly okirat vagy iromány létezik.

5. Azon okiratok, irományok és könyvek, mellyek utánzott, meghamisitott, vagy áttett bélyeggel vannak ellátva, vagy a' mellyek papirosa a' 83. §-ban 5. alatt érintett módon átváltoztatik vagy elkészittetik. A' bélyeg illy esetben nem

nem csak arra nézve tekintendő ugy, mintha nem is volna, kit a' 83. §-ban 4. 5, 6 alatt érintett áthágások valamellyike terhel, hanem arra nézve is, a' ki a' papirosnak sajátjává tételekor, az okirat vagy iromány készitése, vagy elfogadásakor, vagy ennek használatakor tudta, hogy a' bélyeg utánzott, hamisitott, átalatt, vagy hogy a' papiros átváltoztatott vagy elkészittetett, vagy hivatalánál és átalában személyes viszonyainál fogva, mellyek miatt a' valódi bélyeget ismerheti, 's kinek azért a' bélyeg hamis voltának feltünő jeleire kellő figyelem mellett könnyen reá kellett volna ismernie.

4. Az áthágás káros következései és a' büntetés alóli felmentés.

88. §.

Valamelly bélyegkötelezett, de nem bélyegzett vagy bélyegzetlennek tekintendő avvagy a' törvényesnél csekélyebb bélyeggel ellátott okiratnak vagy irománynak elfogadója, ha az illy okirat vagy iromány átvétele utáni harmincz nap alatt, a' jövedékhatóságnak, vagy a' jövedéki rendeletek megtartására felügyelő hivatalnoknak vagy szolgának az áthágást följelenti, ez által a' magasabb bélyegilleték fizetése alól (79, 81. §.), 's a' mennyiben az esetre a' jövedéki büntető törvény alkalmazható, a' büntetés alól is felmentetik. Ha azon körülmény, hogy a' határidő lejárt, magából az okiratból vagy irományból ki nem világlik, ezt a' félnek kell bebizonyitnia.

5. A' bélyegpapirosnak a' kiszabottnál magasabb ároni árulása.

89 §.

A' bélyegpapirosnak a' bélyegpapiros árulására jogositottak által, a' bélyegnyomaton kitettnél magasabb ároni eladása, a' bélyegpapirossali tiltott kereskedésnek tekintendő.

6. A' felelősség a' büntetésekért.

90. §.

c) Köztisztviselőké.

A' köztisztviselők felelősök a' hivatalos közbenjöttökkel

1. a' felek által készitett illetékkötelezett okiratok és irományok, vagy

2. a' bélyegivnek az okirat vagy irományhoz lett füzése (Indossirung) tekintetében azon pénzbeli büntetésekért, mellyek az ezen okiratok vagy irományok által, vagy ezen hivatalos kiadványok és cselekmények tekintetében okozott jövedékrövidités miatt szabatnak.

91. §.

b) Az ügyvédeké, jegyzőké, és közhitelességgel felállitott ügyvivőké.

Ugyanazon felelősséggel (90. §.) terheltetnek az ügyvédek, jegyzők és a' közhiteleséggel felállitott ügyvivők és ügyviselők, azon okiratokra és irományokra nézve, mellyek befolyásukkal készültek és bocsáttattak ki.

7. Az áthágások feljelentései.

92. §.

a) Ha valamelly áthágás a' hivatalos cselekmény alkalmával fedeztetik fel.

Ha valamelly hatóságnál, hivatalnál vagy álladalmi intézetnél hivatalos eljárás végett olly okirat vagy iromány fordul elő, melly adókötelezett, de az adó lefizetése iránti bizonyitvánnyal ellátva nincsen, vagy a' törvény által meghatározottnál kisebb bélyeggel bir, vagy a' melly bélyegzetlennek tekintendő, vagy a' törvény áthágásainak más jeleit mutatja, a' benyujtványnak a' 81. §-ban érintett visszaadásán vagy irományokhoz való tételén kivüli esetekben, ezen észrevétel azonnal a' jövedéki ügyeket vezető járási hatóságnak értésére adandó, és a' tény biztositására kivántató kellő intézkedések megteendők.

93. §.

b) A' rendelet megtartása feletti őrködés kötelezettsége.

A' jelen törvény pontos megtartása feletti őrködés kötelességül tétetik, és ennek áthágása vagy ettöli eltérés eseteinek feljelentése különösen meghagyatik:

1. A' benyujtványokra, a' benyujtványok másodlataira, és a' felzet másaira nézve azon hivatalnoknak, ki az iktatóhivatal vezetésével megbizatott, vagy az ennek teendőit végző személynek.

2. A' benyujtványokra, a' benyujtványok mellett létező, vagy a' jegyzőkönyvhöz a' felek által csatolt mellékletekre, továbbá más okiratokra és irományokra p. o. a' pénztárnak átadott nyujtatványokra nézve, az ezek kezelésére, ellenőrzésére vagy hivatalos tárgyalására kötelezett hivatalnoknak.

3. A' nyilványkönyvekbe való bejegyzés végett beadott okiratokra nézve azon hivatalnoknak, ki a' bejegyzést vagy maga vagy a' mellé rendelt segédekkel teljesiti.

94. §.

c) A' feladónak és tettenkapóknak jutalma.

A' jelen törvény áthágásainak feljelentéseire, az illy feljelentések következtébeni eljárásokra és a' feladónak vagy tettenkapóknak megjutalmazására nézve, azon rendszabályok alkalmazandók, mellyek más jövedéktörvények áthágásainak feladására nézve, és más jövedékáthágási tárgyak feladói és tettenkapói megjutalmazására nézve állanak.

A' feladók és tettenkapók megjutalmazása azon esetekben is az érintett rendszabályokhoz alkalmazkodik, mellyekben büntetés ugyan nem szabatik, hanem a' 79. 80. 81. §§. értelmében magasabb illeték fizettetik. A' feladók és tettenkapók része ezen esetekben a' rendes illetéken túl befolyó mennyiség szerint határoztatik meg.

95. §.

d) A' feljelentés következtébeni büntetés elengedése.

Ha valamelly bélyegkötelezett, de nem bélyegzett, vagy bélyegzetlennek tartandó, avvagy törvényes bélyegnél csekélyebbel bélyegzett okirat vagy iromány

elfogadója a' 88. §-ban érintett jelentést megteszi, mind a' mellett, hogy a' büntetes alól felmentetik, jutalmat nem igényelhet.

96. §.

e) Valamelly feljelentett, nem kellőleg bé yegzett okirat vagy iromány elömutatásának követelése.

Ha valamelly bélyegkötelezett, de nem bélyegzett, vagy bélyegzetlennek tekintendő, vagy a' törvényes bélyegnél csekélyebbel bélyegzett, vagy a' jelen törvény áthágásának más nyomait mutató okirat vagy iromány a' feljelentéskor át nem adatik, a' jövedékügyeket vezető járási hatóság az okirat vagy iromány elömutatását annak tulajdonosától követelheti, 's ha ez megtagadtatik, azon birósági járás első biróságú törvényhatóságához, mellyben az okirat vagy iromány tulajdonosa létezik, ennek személyes minőségére való tekintet nélkül fordulhat, melly utóbbi hatóság, a' mennyiben kiviláglik, hogy az elömutatásra felkért fél ezen okiratnak vagy irománynak birtokában vagyon, azt ennek elömutatására, vagy az időközben vele történt rendelkezésének kimutatására szoritni köteles.

97. §.

f) Közhatóságoknál, hivataloknál és jegyzöknéli vizsgálatok.

A' jövedékügyek vezetésével megbizott hatóságok jogosítva vannak, a' közhatóságoknál és hivataloknál, továbbá a' jegyzöknél időnként jelen törvény megtartása iránt vizsgálatokat tétetni, azonban az illy vizsgálatoknak mindenkor olly módon kell teljesittetniök, hogy általok a' rendes ügyvitel ne akadályoztassék vagy félbe ne szakasztassék.

Krauss.

Dijszabás.

Előfigyelmeztetések.

1. Ha olly esetekben, mellyekben az illetékmentesség vagy a nagyobb av- vagy kisebb mértékü illeték a jogügyletnek bizonyos minőségétől függ, azonban ezen minőség az ügylet feletti jog-okiratból világosan ki nem vehető, különösen, ha világosan kitéve nincs, valjon az ügylet fizetés mellett vagy a nélkül köttetett-e, akkor az illeték megszabása tekintetéből, az ügyletnek azon minősége gyanitatik, melly az illetékkötelezettséget alapitja meg, vagy a mennyiben a homályosság bizonyos körülményre vonatkozik, azon körülmény, melly szerint a magasabb illeték fizetendő: az ellenkező bebizonyitása azonban ez által ki nem rekesztetik.

2. A dijszabás az illetéket csak az okirat vagy irománynak első ivétől határozza meg.

Ha ez állandó (fix) bélyegilleték alá rendeltetett, minden további iv az első ivre megszabott bélyeggel látandó el, ha a dijszabás más határzatot nem tartalmaz. Az értékfokozat (Scala) szerinti illeték alá rendelt jog-okiratoknál, az első iv után következő minden további ivre nézve 15 kros bélyeg szabatik ki, kivéve, ha az okiratnak már első ive is kisebb bélyeg alá esik, melly esetben minden további iven is az első iv bélyege használandó. Ha ezen illeték közvetlenül szedetik be, a közvetlen beszedés a további ivekre is ugyanazon módon kiterjedhet.

3. Hivatalos használat kifejezése alatt, melly a bíróit is magában foglalja, értetik bizonyos okiratnak vagy irománynak valamelly hivatalnál, pénztárnál vagy közhatóságnál azon czélbóli használása, melly végre az készült, akár eredetiben fordittassék az ezen czélra, akár másolatban, minél fogva valamelly másolatnak hivatalos használata az eredetiért járó illeték lefizetésének kötelezettségét alapitja meg, mennyiben az a feltételesen bélyegkötelezett okiratok és irományok közé tartozik. Ellenben valamelly hivatalos egyszerű vagy láttamozott másolatnak kieszközlése vagy maga a fél által készitett másolat láttamozása, avvagy valamelly okiratnak vagy irománynak hivatalos őrizet végetti átadása, olly hivatalos használatnak, melly a feltételesen mentes okirat vagy irománytól járó illeték fizetésére kötelezne, nem tekintendő.

BIBLIOTHECA E.M. STRIGON.

4. A külföldön vagy a bélyegmentes belföldön kelt okiratok és iromány közül csupán a jog-okiratok és bizonyitványok (a törvény 1. §. *A.* és *C.* 1.) esnek a bélyegkötelezett belföldön megállapitott illetékek alá. A külföld vagy bélyegmentes belföld hivatalos kiadványai, mellyek sem jog-okiratok, sem bizonyitványok, hivatalos használatkor csupán a mellékletek bélyege alá esnek.

5. Ha ezen dijszabás határozatai szerint valamelly jog-okirat, vagy bizonyitvány, vagy hivatalos kiadvány bizonyos czélra bélyegmentesen adathatik ki, azon helyen, hol a bélyegjel lenni szokott, a bélyeg czélja, és azon személy, mellynek részére azon czélból adatik ki, feljegyzendő.

6. A vagyonátruházásokra és nyilvánkönyvekbe való bejegyzésekre nézve következő közös elvek tüzetnek ki:

a) A vagyonátruházásokért vagy e mellett a nyilvánkönyvbe való bejegyzésért, avvagy csupán ez utóbbiért járó illeték mindannyiszor fizetendő, valahányszor az érintett nemü változások történnek, külömbség nélkül, valjon ezek bejegyzése egyszerre kéretik-e, egy vagy több jogügylet, vagy egy vagy több jog-okirat által alapittatik-e meg.

b) Ha valamelly dolgot vagy jogot két vagy több személy közösen szerez, ezen több személy egynek tekintendő. Ha a nyilvánkönyvekbe bejegyzett valamelly magántulajdonos tulajdonát egy vagy több személyekkel közli, a birtokba lépett köztulajdonosok, a reájok ruházott jog arányában tartoznak az illetéket fizetni. Ha a hozzájárult köztulajdonos vagy tulajdonosok része határozatlan, az illeték általok, a köztök és az első tulajdonos közt egyenlően történt osztály arányában fizetendő. Ha valamelly köztulajdonos kitörlése által a többiek része nagyobbodik, vagy a közös tulajdon magántulajdonná válik, a hátramaradt köztulajdonosok, vagy a lett magántulajdonos az illetéket ugyan azon arányban fizetik.

c) Azon jog-okiratok, mellyek által valaki, ki saját nevében más személylyel valami jogügyletet kötött, utólagoson azt nyilatkoztatja ki, hogy csupán mint valamelly harmadik személy meghatalmazottja s ennek részére szerzette amaz jogot, vagy adott át valamelly dolgot zálogba avvagy letétkép, a kiadó által a felhatalmazónak kijelelt személyre lett vagyonátruházásoknak tekintendők, ha csak a felhatalmazónak az ügyletre szóló és még ennek bevégezte e l ő t i biróilag láttamozott meghatalmazványa elő nem mutattatik.

Fokozatok

a jog-okiratoktól az érték arányában lépcsönként emelkedő illeték kiszabására.

I.			Illeték szabás fr.	kr.	II.			Illeték szabás fr.	kr.
	100 frtig		—	3		20 frtig		—	3
100 felül	200	„	—	6	20 felül	40	„	—	6
200 „	350	„	—	10	40 „	70	„	—	10
350 „	500	„	—	15	70 „	100	„	—	15
500 „	1,000	„	—	30	100 „	200	„	—	30
1,000 „	1,500	„	—	45	200 „	300	„	—	45
1,500 „	2,000	„	1	—	300 „	400	„	1	—
2,000 „	4,000	„	2	—	400 „	800	„	2	—
4,000 „	6,000	„	3	—	800 „	1,200	„	3	—
6,000 „	8,000	„	4	—	1,200 „	1,600	„	4	—
8,000 „	10,000	„	5	—	1,600 „	2,000	„	5	—
10,000 „	12,000	„	6	—	2,000 „	2,400	„	6	—
12,000 „	16,000	„	8	—	2,400 „	3,200	„	8	—
16,000 „	20,000	„	10	—	3,200 „	4,000	„	10	—
20,000 „	24,000	„	12	—	4,000 „	4,800	„	12	—
24,000 „	28,000	„	14	—	4,800 „	5,600	„	14	—
28,000 „	32,000	„	16	—	5,600 „	6,400	„	16	—
32,000 „	36,000	„	18	—	6,400 „	7,200	„	18	—
36,000 „	40,000	„	20	—	7,200 „	8,000	„	20	—
40,000 frton felül, minden további 2,000 frttól 1 frttal több illeték fizetendő, mellynél a 2,000 frton alóli maradékösszeg teljesnek tekintendő.					8,000 frton felül minden további 400 frttól 1 frttal több illeték fizetendő, mellynél a 400 frton alóli maradékösszeg teljesnek tekintendő.				

Tétel szám.	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illetékmentesség
	Adományozásai az egyházi javadalmaknak; lásd, Javadalmak.						
	Adónyugtatványok, l. Hivatalos kiadványok.						
	Adóslevelek, l. Kölcsön-szerződések.						
	Adósorzati-felmérési jegyzőkönyvek, ezek másai, l. 74. tétel szám f.						
	Adósságelismerések, l. 29. és 83. t. sz.						
	Adósságkönyvecskék, l. Bejegyző könyvecskék.						
	Adóügyek. Benyujtványok, jegyzőkönyvek, okiratok, l. 16. t. sz. q. r. 56. 86. b. d.						
	Adózások, nyilvánosak. Magokra az adózásokra vonatkozó tárgyalásokbani benyujtványok, jegyzőkönyvek, okiratok. l. 16. t. sz. q. r. 56. 86. b. d.						
1/91	Ajándékozási okiratok, mellyeknek tárgyai:						
	a) Ajándékozások halál esetére	ivenként	—	15			
	b) Olly ingó dolgoknak, mellyek az ajándékozás alkalmával azonnal át nem adatnak, vagy ingatlan dolgoknak, valamint ezek haszonvételének vagy egyéb szolgalmainak élők közötti ajándékozásai	ivenként	—	15			
	c) Olly ingó dolgok ajándékozásai, mellyek az adományzás alkalmával azonnal átadatnak	az ajándékozott dolog értékétől	.		II.		
	B. Az A. pont b) betüje alatt elősorolt ajándékozások, hova különösen számitandók:						
	1. Ingyen adott tartási adakozások, segélyek, vagy valamelly jogroli lemondások, valamelly harmadik részére, vagy átengedések;						
	2. Ingyen átengedett használat, vagy más ingyen átengedett szolgalmak, és pedig:						
	I. Az ajándékozás idejekor még el nem vált házastársak, s szülők és törvényes vagy törvénytelen gyermekek, ezek utódai, örökbefogadó szülők és fogadott gyermekek között	az értéktől	.	.	.	1	
	II. Más rokonok közt unokatestvérekig bezárólag	az értéktől	.	.	.	4	
	III. Minden egyéb esetekben	az értéktől	.	.	.	8	
	Jegyzet. 1. Valamelly tartási adakozás, segély stb. értéke a szolgalmakra nézve érintett módon határzandó meg.						
	2. A halálesetére tett adakozásoktóli illeték, csak az örökség beálltakor a 108. t. sz. B. és j. t. 59. §. szerint fizetendő.						
2/10	3. Ha az ajándékozás tárgya ingatlan dolog, akkor annak értékétől az I. II. III alatt felhozott illetékeken felül 1½ százalék fizetendő. Mennyiben van ezen illetékből elengedésnek helye, a 108. t. sz. határozza meg.						
	Ajánlatok valamelly szerződésre lépés végett, ha k. polg. tör. könyv. 861. §. értelmében igéreteknek tekinthetők . . .	ivenként	—	15			
	Ha az igéret irásban fogadtatik el, akkor ezen irásbeli elfogadásra a törvény 37. és 40. §§. rendeletei alkalmazandók.						
	Aláirási jegyek, l. 86. t. sz. o.						
3/96	Alamizsnák. Ezekérti folyamodások. l. Benyujtványok 16. t. sz. a. Alamizsnáróli nyugtatványok. l. Vétlevelek 113. t. sz. l.						
	Alapitó levelek: azaz valamelly alapitvány felöl szoló okiratok.						
	a) Ha viszontszolgáltatás, köttetett ki	az alapitványi érték szerint	.	.	II.		
	b) A mennyiben az alapitványok nem mint elők közötti, vagy halálesetére tett ajándékozások tünnek elő, azaz az alapitványos viszontszolgáltatásra, mint ez a betegágyi-misékre tett s egyéb alapitványoknál történik, nem kötelezteti, vagy ha azok hagyományok, az ajándékozás, vagy a halálesetére lett átruházás illetéke alá esnek, s illy esetekben az alapitó levelektől jár	ivenként	—	15			
	Alapitványi számadások, l. számadások.						
	Alapitványok az ingatlan dolgok birtokától minden 10. év után a 108. t. sz. e. alatti illetékegyenértéket tartoznak fizetni.						
	Alapitványok javadalmazottak és nem javadalmazottak, Alapitványi javak, l. 95. t. sz. a. b.						
	Alapszabályok, nyomtatottak, mellékletekkénti használatuk alkalmával, mint ezek.						
	Albér- (lak és haszonbéri) szerződések, l. Kibérlési szerződések.						
	Albérlési szerződések, l. Áruszerzési kötések.						
	Alkatrészei valamelly okiratnak, l. j. törv. 34. §.						
4/19	Alku a hitelezőkkel, azaz a hitelezőknek az adóssal, vagy egy harmadik személylyel, melly a hitelezők kielégitését magára vállalja, olly értelmü irásbeli megegyezése, melly szerint az adósnak követeléseik egy részét elengedik,						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	és a maradék kifizetésével megelégednek, egyességnek tekintetik l. 27. t. sz.						
5 / 94	**Alkuszok**, az általok ügyközvetitésekről (alkuszügyekről) vezetett könyvek	ivenként	—	1			
6 / 73	**Anyakönyvi kivonatok**, azaz kivonatok a születési, keresztelési, öszveesketési, vagy halálozási lajstromokból, vagy formás születési, keresztelési, egybekelési, halotti bizonyitványok . . . . . *Jegyzet.* Ha két vagy több születés, keresztelés, egybekelés, vagy halálozás egy kiadványban bizonyittatik, a 15 kr. illeték annyiszor fizetendő, a hány eset tanusittatik; az illetékmentesek, l. 24. t. sz. a.	ivenként	—	15			
	Asztalczim-okiratok, a mennyiben ezek magánszemélyek által adatnak ki, mint valamelly haszonvétel vagy járadék adása felöli okiratok, l. Szolgalmak.						
	Álladalmi adósságlevelek, l. Mellékletek 80 t. sz. b.						
	Álladalmi jószágok, l. 95. t. sz. a. 16. t. sz. w.						
	Álladalmi polgárjog. E felöli okiratok, l. 49. t. sz. Ennek elnyeréseérti folyamodványok, l. 15. t. sz. a.						
	Álladalmi vaspálya- és táviróigazgatóság, l. 95. t. sz. a. Ezekhez benyujtott folyamodványok, mentesek, l. 16. t. sz. u.						
	Árubabocsátási folyamodványok, l. Benyujtványok. 15. t. sz. d.						
	Árubabocsátási hirdetmények birói végrehajtások alkalmával, l. Hivatalos kiadványok; **Jegyzőkönyvek**, l. Árverési jegyzőkönyvek.						
	Áru-be-, ki-, és átviteli engedélyek l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i. Ezek elnyeréseérti folyamodványok, 15. t. sz.e.						
	Áru-engedmények, az áruknak a vámhivatali raktárakból az árunyilatkozatban foglalt személytől különböző valamelly személy részére leendő kiadása végett l. 86. t. sz. b.						
	Árumegérkezési bizonyitványok, l. 86. t. sz. e. és 24. t. sz. m.						
	Árurendelési engedélyek, azaz a kereskedési forgalomból kizárt árúk megrendelhetésére adott engedélyek, l. hivatalos kiadványok 49. t. sz. i. Az ezek megadásaérti folyamodványok l. 15. t. sz. e.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
7	**Áruszámlák** l. Számadások.						
69	**Áruszerzési kötések**, azaz olly szerződések, mellyek által valamelly dolog vagy munka kikötött árérti szolgáltatásának kötelezettsége elvállaltatik, mint vételszerződések. *Jegyzet.* Ha az áruszállitás nagysága csupán a legmagasb vagy legalacsonyabb mérték szerint határoztatik meg, a szállitás korlátozásának vagy kiterjesztésének joga fenntartatván, akkor a fizetés az első esetben a legmagasb, a másodikban pedig a legalacsonyabb szállitási mennyiség szerint határzandó meg. Ha az áruszerzési kötés bizonytalan időre, de az időszakonként megkivántató mennyiség megállapitása mellett köttetett, akkor a kötés tartásidejére nézve j. törv. 16 §. rendelete alkalmazandó.						
8 / 112	**Árvajegyzékek**, mellyek gyámok által, a gyámbiróságoknál adatnak be . . . . . egyéb használatnál, mint mellékletek.						feltétlenül
	Árvakönyvek, azaz olly könyvek, mellyek az árvahivatal által a gyámoknak és gondnokoknak a gyámolt részére az árvapénztárnál letett vagyonról, vagy az árvák adósainak a nekiek kölcsönzött vagyon felöl kiadatnak, ha ezek egyszersmind a kamatlefizetés felöli vétbizonyitványt is magokban foglalják . . . . a mennyiben az adósoknak kiadott tőkék és az ezek általi visszafizetésekről jogokiratok készittetnek és a szabályszerü illeték tőlök megvétetik.						feltétlenül
	Árvaszámadások, l. 21. t. sz. A.						
	Árvaügyek, l. 95. t. sz. p.; olly rendeletek, mellyeknél fogva az árvavagyon átadása a gyámhatóság által megrendeltetik, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Árverések, nyilvánosak. Ezek kihirdetéseérti folyamodványok, l. 15. t. sz. d.						
9 / 108	**Árverési jegyzőkönyvek.** A mennyiben jog-okiratot foglalnak magokban, a bennök foglalt jogügyletekre nézve ezek mindegyikére különösen kiszabott illeték alá esnek. Az árverési jegyzőkönyvek alapján készitett formaszerü szerződések, csak azok másainak tekintendők, s reájok ennél fogva j. t. 40. és 62. §§. alkalmazandók. Az ingó dolgok felöl vitt árverési jegyzőkönyvek jog-okiratoknak tekintendők, és az árverési összegtől kiszabandó ille-						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illetékmentesség
	ték az által fizetendő, ki mint eladó fordul elő. Az árverési feltételek azon esetben, ha az árverési jegyzőkönyv jog-okiratnak tekintendő, mint ez utóbbinak kiegészitő részei az ivenkénti 15 kr. bélyeg alá tartoznak, még akkor is, ha elkülönözve iratnak alá. Mennyiben esnek az árverési jegyzőkönyvek bélyeg alá azon esetben, ha jog-okiratnak nem tekintendők, l. 56. t. sz. b.						
10/99	Átadási és átvételi okiratok, azaz *a)* Olly okiratok vagy jegyzőkönyvek, mellyek által a szerzés tárgyának szerződés szerinti átadása és átvétele teljesittetik, ha a jogügyelet felől olly okirat létezik, mellytől az illeték szabályszerüleg lefizettetett . . . . Ezen kivül magára a jogügyeletre nézve érvényes határzatok szerint. *b)* Átvételi okiratok, mellyek olly személyek közt keletkeznek, mellyek egyike a másiknak számadással tartozik, l. 94. t. sz. A.	ivenként	—	15			
	Átalánynyugtatványok, l. 113. t. sz. e.						
	Átengedési szerződések, l. Engedmények.						
	Átirások, l. Bekeblezések a nyilvánkönyvekbe.						
	Átköltözési bizonyitványok, az átköltözési illetékek elnyeréso végett, mint bizonyitványok.						
	Átköltözési engedélyek, hivatalosak, nem politikaiak, l. Hivatalos kiadványok.						
	— rendőriek, l. Utlevelek.						
	Átviteli engedélyek mint hivatalos kiadványok, 49. t. sz. i. Ezek megnyeréseérti folyamodványok, l. 15. t. sz. e.						
	Bánatpénz visszavétele felőli bizonyitványok, l. 113. t. sz. d.						
	Bánya-adománylevelek, l. Hivatalos kiadványok. Az adományzásérti folyamodványok a 15 t. sz. b. szerint.						
	Bánya-adományzásérti folyamodványok, l. 15 t. sz. b.						
	Bánya-adományzási bizonyitványok, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Bányarész-vételek, mint reménybeli vételek, l. Szerencse szerződések.						
	Becslések, l. Leletek, jegyzőkönyvek.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illetékmentesség
	Becslési jegyzőkönyvek l. Jegyzőkönyvek 56. t. sz. b. c.						
	Befejezési bizonyitványok, tanulmányokról szólók. l. Bizonyitványok 23. t. sz. a. c.						
	Behozatali engedélyek, l. Hivatalos kiadványok. 49 t. sz. i. Ezek elnyeréseérti folyamodványok, l. 15. t. sz. e.						
11/15	Beiktatások, azaz a tulajdonosok által vagyonuknak a nyilvánkönyvekbe leendő bekeblezésére adott engedélyek, ha ezek külön okiratokban adatnak . . .	ivenként	—	15			
12/45	Bejegyzések a nyilvánkönyvekbe tárgylagos jogok megszerzése végett, és pedig: *A)* A tulajdonjognak, a haszonszedési szolgalomnak, vagy valamelly ingatlan dolog használhatási jogának, avagy valamelly hozzá hasonló törvényes jognak bejegyzése, ha azon jogügylet vagy szerzési czim, mellynek alapján a bejegyzésnek történnie kell *a)* a jelen törvény (108 dijszabási tétel) által elők közt vagy halál esetében vagyonátruházásra nézve rendelt illeték alá esik.	. . . . .	.	.	.	.	illetékment.
	b) ha az érintett illeték alá nem esik	értéke szerint	.	.	.	1½	
	B) más jogok bejegyzése *a)* ha a tárgy megbecsülhető . . .	értéke szerint	.	.	.	½	
	b) ha meg nem becsülhető, minden beiktatandó jogtól	. . . . .	.	30			
	C) valamelly bejegyzett jog kitörlése végett	. . . . .	.	.	.	.	illetékment.
	D) A jobbágyi viszony s az urbéri tizedtartozások megszüntetése tárgyában kelt törvényes határozatok végrehajtása végetti bejegyzések.	. . . . .	.	.	.	.	illetékment.
	E) Tárgylagos jogok nyerése végetti feljegyzésekre nézve az illetékmentesség vagy kiszabás tekintetében a jelen dijszabási tételben *A—D* felhozott rendeletek állanak. Ha azonban a feljegyzés folyamodás utján megszüntetik, vagy megmásittatik, illy esetben a bizonyitékok elömutatása mellett az egész százalékos illeték, vagy arányos részének visszatérítéseért lehet folyamodni, mellyből azonban az ugyanazon egy törvényhatósági engedelem alapján, ugyanazon egy hivatal által eszközlött bejegyzésért, 30 krnyi állandó illeték levonandó. Az állandó bejegyzési illetékek visszaadásának helye nincs.						
	1. *Jegyzet.* Az érték szerinti bejegy-						

BIBLIOTHECA E.M. STRICON.

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	kr.	változó Fokozat	Százalék	Illeték-mentesség
	zési illeték, a törvény 48—59 §§. és az egyes díjszabási tételeknél, azon jogügyletre nézve, mellynek bejegyzése fennforog, megállapított rendeletek figyelemben tartása mellett, minden ugyanazon egy folyamodvány alapján, ugyanazon egy szerző részére, ugyanazon egy közhivatal nyilvánkönyveibe bejegyzendő jogok összes értéke szerint, azonban 30 krnál kevesebbre soha sem határzandó.						
	2. *Jegyzet.* Ugyanazon egy jognak több ingatlan dolgokra, ugyanazon egy hivatal nyilvánkönyveibe, ugyanazon egy folyamodvány alapján lett bejegyzése más illeték-követelésre nem jogosit, mint ha a bejegyzés csak egy ingatlan dologra történt volna. Ha azonban az illy bejegyzés, különféle folyamodványok által, egy vagy különböző időben, avvagy különböző hivatalok könyveibe kéretik, akkor a nyilvánkönyvek vitelével megbizott hivatalhoz, vagy több illy hivatalokhoz intézett mindegyik birósági engedély bejegyzéséért a 30 krnyi állandó illeték fizetendő, feltéve, hogy a jognak a nyilvánkönyvekbe lett első bejegyzésekor jelen díjszabási tétel rendeletei teljesittettek.						
	3. *Jegyzet.* Ugyanazon rendelet (2 jegyzet) szerint kell eljárni akkor is, ha valamelly törvényes pöreljárás folyama közben, vagy végrehajtás után, a perlekedő felek egyikének részére, — melly jogával a nyilvánkönyvekben már bejegyezve áll, — bejegyzés engedtetik.						
	4. *Jegyzet.* A melly esetekben a fenálló rendszabályok értelmében, bizonyos idő lejártával a bejegyzésnek meg kell ujittatnia, ha az időközben közbejött jószágátruházás által valamelly más illeték-fizetés kötelezettsége nem állott be, az ugyanazon egy folyamodvány alapján, ugyanazon egy szerző részére, ugyanazon egy hivatal nyilvánkönyveibe bejegyzett jogok megujitásától pusztán a 30 krnyi állandó illeték fizetendő.						
	5. *Jegyzet.* Valamelly egyetemlegesen bejegyzett tulajdon vagy haszonvétel bejegyzett részbirtokosok közti felosztásának bejegyzéséért csak a 30 krnyi állandó illeték fizetendő.						
	6. *Jegyzet.* A jelen díjszabási tétel *A* és *E* pontjai alatt elősorolt esetekben a bejegyzés előtt kimutatandó, hogy a jószágátruházásért a mennyiben ennek a jelen törvény hatálya után kötött ügylet szolgál alapul, a jelen díjszabás (108. tétel) határozatai szerint eső illetékek már lefizettettek. Ha ez ki nem mutattatik, és a törvény 80. § szerint sem az illeték felemelésének sem büntetésnek helye nincs, akkor csupán a 108 díjszabási tételben közvetlenül, vagy más díjszabási tételre hivatkozás által előirt illeték szedendő be; azonban a bejegyzésért külön illeték nem követeltethetik.						
	7. *Jegyzet.* Mennyiben van a jelen díjszabási tétel *A. b.* alatt kiszabott 1½ százaléknyi illetékből elengedésnek helye, a 108 díjszabási tétel határozza meg.						
	Egyébiránt lásd a díjszabáshozi előemlékeztetés 6. pontját.						
	Bejegyző könyvecskék, a mennyiben azokban a jogositott által teljesitett kötelezettségek, vagy a kötelezett részéről elvállalt kötelességek, vagy mindkét részről kölcsönös kötelezettségek bizonyittatnak, mint jog-okiratok; ezen kivül mint számadások 94. t. sz. B.						
	Bejelentései a felebbezésnek, megvizsgálásnak, l. Benyujtványok 15. sz. g.						
	Bejelentései a helybirósági panaszoknak l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Bejelentések a csődeljárásokban és általában birósági bejelentések l. Benyujtványok 15. sz. a. i.						
13/46	Bekeblezési engedélyek:						
	a) azon törvényhatóság részéről, melly a dologi törvényhatóságot gyakorolja, l. hivatalos kiadványok.						
	b) a kötelezettek részéről különös kiadványokban	ivenként	—	15			
	Jegyzet. Ha a bekeblezési engedély egyszersmind jelzálogi szerződésnek tekintendő, mivel a főügylet felőli okiratban jelzálog nem adatik, az a jelzálogszerződések illetéke alá esik.						
	Bekeblezés, végrehajtási, l. 12. t. sz. 3. jegyz. Igazolványok l. Bizonyitványok.						
	Beleegyezései a bejegyzett hitelezőknek vagy valamelly hitbizo-						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mérréke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték mentesség
	mány várományosainak, a jószágbirtokos vagy a hitbizomány élvezetében létező személy által kötendő jogügyletekbe, l. Beleegyezések.						
14/34	Beleegyezések:						
	a) hivatalosak, l hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	b) magánszemélyekéi, a mennyiben ezek valamelly harmadik személy által végrehajtandó vagy végrehajtott jogügylet jogérvényességére megkivántatnak, és a jogügyleti okiratba magába fel nem vétetnek, vagy ahhoz (j. törv. 34. §. b.) utólagosan megerősitésképp nem kapcsoltatnak, és ha a 86. t. sz. f. r. felhozott kivételnek helye nincs	ivenként	—	15			
	Bélyegodafüzések. l. j. törv. 26. és 27. §§.						
	Bélyegpapiros kicserélése, l. j. törv. 41. §.						
15/43	Bemutatások, a közhatóságoknál, egyház javadalmakra vagy alapitványokra vonatkozók magánszemélyek által, mint benyujtványok l. 15. t. sz. a. közhatóságok, hivatalok, intézetek által, mint hivatalos kiadványok.						
	Benyujtványok és ezek másodpéldányai, illetékkötelesek (l. j. törv. 33, 36, 20, 22, e. 26. c, 40. 64. §§. 5. sz.):						
	a) Mindazok, mellyek magánszemélyek által az ország fejedelménél, birodalmi gyülésnél, országos vagy községképviseleteknél, vagy az ezek által az álladalom ügyeire nézve felállitott közintézeteknél, hatóságoknál vagy hivataloknál, avvagy az ezeket képviselő hivatalos személyeknél benyujtatnak, ha a következő d—i pontokban magasabb vagy kisebb illeték alá nem soroztattak	ivenként	—	15			
	b) Valamelly mesterség, vállalat, vagy iparüzlet megkezdhetésére megkivántató feljogositás vagy szabadalom adása vagy elismerése, vagy valamelly egyes, különös szabadalmat igénylő ipar üzhetése végett beadott folyamodványok	ivenként	—	30			
	c) Ügygyakorlatba leendő felvétel, segélydij, közhivatal, vagy szolgálat avvagy javadalmakérti folyamodványok, azokat kivéve, mellyek valamelly szolgaállomás elnyeréséért nyujtatnak be	ivenként	—	30			
	d) Közárverések kihirdetéseérti folyamodványok, ugy szinte a polgári hatóságokhoz intézett olly folyamodványok, mellyekben valamelly hirdetvény kiadása kéretik, vagy mellyek rendes bevégzése valamelly hirdetvény kiadását szükségessé teszi	ivenként	—	30			
	e) Konyhasó, dohány, lőpor és salétrom behozatalára, ki- és átvitelére s a kereskedésből kizárt áruk megrendelésére, bizonyos árúk be- vagy kivitelére vonatkozó engedélyérti folyamodványok, a mennyiben a vámszabályzati határzatok szerint erre különös engedelem kivántatik	ivenként	—	30			
	f) Valamelly hitbizomány alapitása, elcserélése, átváltoztatása vagy adósággal terhelése végett benyujtott folyamodványok	ivenként	—	30			
	g) Felebbezési és átvizsgálási bejelentések, tekintet nélkül arra, valjon abban felebbezési vagy átvizsgálási panasz foglaltatik-e vagy sem.						
	aa) ha az 51. t. sz. I. B. C. D. felhozott végzések ellen irányoztatnak, mint minden ellenök intézett folyamodványok	az 1-sö ivtől	1	—			
	bb) ha az 51. t. sz. I. A. alatti végzések ellen irányoztatnak, mint minden illy végzések ellen intézett folyamodványok	az 1-sö ivtől	—	30			
	cc) ha az 51. t. sz. II. alatti itéletek vagy végzések ellen intéztetnek . . .	az 1-sö ivtől	4	—			
	dd) az *aa*, és *cc*, eseteiben a többi ivektől	minden iv	—	15			
	a *bb*) eseteiben	minden iv	—	6			
	h) Más előterjesztések és folyamodványok törvénykezési és nem törvénykezési eljárásokban, mellyek valamelly alsóbb bíróság határzatai vagy rendeletei ellen valamelly felsöbb hatósághoz intéztetnek, a 16 t. sz. g. alatt felhozottak kivételével, akként, mint a jövedék áthágása iránti eljárásoknál beadott rendkivüli kegyelemérti folyamodványok	ivenként	—	30			
	i) bírósági benyujtványok jogügyekben, ha a peres tárgy értéke 50 frtot meg nem halad, a jelen t. sz. g. és h. pontjai alá esők kivételével	ivenként	—	6			
	Jegyzet. Olly benyu tványok, mellyek egyszersmind jog-okiratok, millyenek a 83. vagy 103. t. sz. felhozottak, a jog-okiratokat tárgyazó rendeletek alá						

THECA E.M. STRIGON.

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	esnek, azonban ivenkénti 15. krnál kevesebb illeték alá soha sem.						
16/44	**Benyujtványok, mentesek:**						
	a) Az alamizsnáért, szegényi javadalomért, vagy a szegény és keresetre alkalmatlan személyek tartására és ápolására vagy ezek gyermekeinek ápolására és nevelésére szolgáló intézetekbe való felvételérti folyamodványok.						
	b) Az oskola- és tanitáspénz elengedéséért, segélydij elnyeréséért, ha a folyamodványok hiteles szegénybizonyitványnyal ellátvák.						
	c) Illeték alóli felmentésért, valamelly már megkezdett vagy csak megkezdendő jogügyben, vagy hivatalos képviselő rendeléséért, ha szegénybizonyitványnyal ellátvák.						
	d) Hivatalból rendelt képviselőknek, a reájok hivatalosan bizott jogügyekben az illeték alóli felmentésért, feljegyzésért, halasztás vagy leirásért, vagy a képviseléstőli felmentésért beadott folyamodványai.						
	e) Olly benyujtványok, mellyekkel az álladalom részére történt kiadásokról szóló, 94 t. sz. B. 1. alatt felhozott számadások, vagy az álladalmi hatóságok, vagy a községigazgatás alatt álló közintézetek számadásai a hatóságnál beadatnak.						
	f) Az álladalom vagy község részére valamelly bekövetkező kár elháritása tekintetéből tett költségek vagy valamelly olly kárnak megtéritéséért benyujtott folyamodványok, mellynek megtéritése az álladalmat vagy községet illeti.						
	g) Olly benyujtványok, mellyek közügyekre vonatkozó jelentéseket vagy javaslatokat és nem a beadó magánügyére, vonatkozókat foglalnak magokban. Ha a jelentéssel jutalmazás vagy elismerésérti folyamodvány közvetlen össze van kötve, ez a bélyegmentességet meg nem szünteti. Ezen mentes benyujtványokhoz tartoznak különösen.						
	h) Olly jelentések, mellyeket valaki a végből tesz, hogy az álladalmat, valamelly községet vagy nyilvános közhasznu intézetet illető dolgot a romlástól, vagy kártól, avvagy ezek sértett jogait meg óvja, vagy valamelly fenyegető kárt elháritson, legyen bár ennél, az ezen dolog használatának						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	részére lett átengedése által érdekelve vagy sem:						
	i) Olly cselekmények vagy mulasztások felőli jelentések, mellyeknek megfenyitése a fenálló törvények szerint a közérdek tekintetéből történik, még akkor is, ha az eljárás az érdeklettnek beavatkozásától feltételeztetik, vagy a jelentés valamelly jutalom, elégtétel vagy kárpótlás elnyerésére van is irányozva.						
	k) Kérelmezések az ország fejedelméhez, birodalmi vagy ország gyüléshez, avvagy községképviseletekhez, a mennyiben azok nem egyes személyeknek, hanem az álladalmi polgárok egész minőségének vagy osztályzatainak, avvagy magának az álladalomnak, a koronaországoknak, vagy községeknek érdekeit tárgyazzák.						
	l) Büntett vagy sulyos rendőri kihágás, egyszerü rendőri vétség, sajtóvétség vagy jövedéki kihágások miatti eljárásban a vádlottak vagy elmarasztaltaknak folyamodványai, a jövedéki kihágások miatti eljárásnál a rendkivüli kegyelemérti folyamodvány kivételével;						
	m) Hivatalos személyek személyes magokviseletének minősége ellen intézett panaszok, mellyekben azonban határzatok vagy hivatalos intézkedések elleni panaszok és folyamodványok, avvagy az ezek megváltoztasását kérő esedezvények nem foglaltatnak, az atyai hatalommali visszaeélés, a gyámok, gondnokok és köz ügyviselők kötelességellenies magokviselete és a magánszemélyeknél levő lelenczek czéltalan ápolása feletti panaszok.						
	n) Ezen (m. pont) vádlott személyek iratai és nyilatkozatai, a mennyiben pusztán magokviselete igazolását, vagy ótalom avvagy elégtételérti kérelmet tárgyaznak.						
	o) A házassági elválásnak vagy a házasság érvénytelensége kimondásának kieszközlését vagy meg nem engedését tárgyazó benyujtványok.						
	p) Felvilágositások, mellyek hivatalos személyek által, az általok tett számadások hiányai tárgyában, ezeknek elintézése tekintetéből adatnak be. ezeknek folyamodványai felvilágositás határidőért és a közigazgatási hatós - gok által a hiányosnak talált számadások felett hozandó határozatért.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	q) Olly benyujtványok, mellyek az illeték meghatározásának létrehozása vagy kiszabása, vagy az álladalom, koronaországok, járások, községek szükségei fedezésére rendelt közadozásoknak törvényesen megengedett mérséklése, leirása, vagy halasztása tekintetéből beadatnak. Az illy benyujtványokra hozott határzatok elleni panaszok és folyamodványok illetéke	ivenként	—	15			
	r) Felvilágositások, bejelentések, okiratok stb. vám-, fogyasztási adó-, vagy ellenörködési kötelezettség alatti eljárásokban, mellyek által az adóköteles az ezen eljárásra nézve meghatározott feltételeket teljesiti, ha nem kivétel vagy kedvezmény, avvagy olylyasmiről van szó, mire az e részben fenálló törvények és rendszabályok értelmében külön engedély kivántatik.						
	s) Felszólamlások, mellyek a törvényes határidő alatt, a választási jog, vagy az álladalom, koronaországok, községek irányában tartozó személyes, péld. katonai szolgálat, esküdt hivatal st. e. félék meghatárzására szolgáló jegyzetek tartalma miatt azért nyujtatnak be, mivel valaki, kinek a fenálló rendszabályok szerint a jegyzetbe fel kellett volna vétetnie, abból kihagyatott, vagy jogtalanul vétetett fel, és az illy felszólamlások iránt hozott határzatok ellen a törvényes határidő alatt benyujtott folyamodványok.						
	t) Benyujtványok a külföldön létező cs. k. ügyviselőségek és követségeknél, ha ezek nem a bélyegköteles belföldön létező belföldi álladalmi polgár által nyujtatnak be.						
	u) Benyujtványok, mellyek a posta, álladalmi vaspálya, távirók igazgatóságai és hivatalaihoz, levelek, ingóságok és áruk tovaszállitása, átküldése, kézhezszolgáltatása, utnak inditása, vagy levelek és málhákérti kármentésitések, vagy a fuvarilleték visszafizetése tekintetéből adatnak be						
	w) Benyujtványok kincstári gyárakhoz s általában minden kincstári iparvállalatokhoz, és az álladalmi jószágok, vagy az álladalom igazgatása alatt álló közalapitványi jószágok igazgatóságaihoz, ha pusztán ezen vállalatok						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték mentesség
	vagy igazgatóságok közvetlen ügyletének tárgyait illetik, és olly természetüek, hogy ha azok valamelly magánszemélyhez hasonló ügyben intéztetnének, bélyegtartozás alá nem esnének; ez okból a 94 t. sz. B. 2. felhozott számadások, jegyzékek, kimutatások is.						
	x) Benyujtványok örökségek tárgyalásánál, ha az összes hagyomány az adósságok levonása nélkül 25 frtot felül nem mul.						
	y) Árva- és gondnoki táblák, l. ezeket.						
	z) Benyujtványok, mellyek a törvényes határozatok alapján az urbéri és tizedkötelezettségek megszüntetése tárgyában, az ezekért fizetendő kármentesitések kiszámitása, beszedése és kiadása, a kárpótlási tőkék biztositása, a megszüntetett szolgáltatások törlesztése, és általában a birtokállapot kigazitása végett nyujtatnak be. Ezen mentesités azonban olly benyujtványokra nem vonatkozik, mellyek a felek által a kármentesitési tárgyhoz való igényeik érvényesitése és foganatositása végett, közigazgatási vagy birói hatóságoknál adatnak be.						
	aa) A községekhez, községképviselőkhöz, vagy a községek által rendelt hivatalokhoz és intézetekhezi olly benyujtványok, mellyek a folyamodó és a község vagy községi intézetek közti magánjogi viszonyokat illetik.						
17/25	*bb*) Hivatalos levelezések, l. ezeket.						
	Bérlési kötések, azaz olly kötések, mellyek által valaki valamelly fel nem használható dolognak, bizonyos időre meghatározott árért, használatába lép. *Jegyzet.* Értéknek a jel. törv. 16. §-nak rendelete szerint többszörözendő bér tekintetik. Ha a bérlési kötés ideje meg van határozva, de az előbbi felmondás joga fentartatott, ezen fentartás az illetékszabást nem változtatja meg. Hosszabbitására vagy ujitására nézve l. j. törv. 35. §.	értéke szerint	. . .		II.		
	Bérszerződések, l. Szolgálattételi, szerződések.						
	Beszállásolási jegyek, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Beszámitolási jegyzékek, l. Számadások.						
	Betáblázási bizonyitványok, l. Megerősitvények.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	Betáblázási folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Betáblázás, végrehajtási, l. 12. t. sz. 3. jegyzet.						
	Betestesitési, bejegyzési levelek, mint bizonyitványok, vagy felvételi bizonyitványok.						
18/62	Betestesitési szerződések, azaz, valamelly testületbe való felvétel végetti szerződések, mint társaság-szerződések, vagy a testületek közt a betestesitési jog tekintetéből kötött szerződések . .	ivenként	—	15			
	Bevallása valamelly adósságnak l. 29. és 83. t. sz.						
19/54	Bevallások, adók kiszabása végett l. 16. t. sz. q. r.						
	Bevallások az ingatlan jószágok adás-vevései, elcserélései és örökátruházásainak más nemei (*fassiones perennales*) felett, a 108. és 12. t. sz. A. határozatai alá tartoznak. Ha valamelly zálogos vagy ideiglenes eladás felett (*emtio, venditio temporanea seu pignus*) vagy valamelly ingatlan dolgon létező biztositás vagy jogmegerősités kieszközlése végett örökbevallás tétetik, az ezen jogügylettől jelen törvény szerint járó illetéken kivül az örökbevallásért még a 12. t. sz. B. alatti is fizetendő.						
	Jegyzet. Jelen törvény 47. §-bani kötelezettség, az örökbevallásokra kelt végzésekre s az örökbevallásokra magokra is kiterjed.						
20	Birósági kiadványok, l. Hivatalos kiadványok, mint ezekben foglaltak.						
33	Biróválasztási szerződések, azaz olly szerződések, mellyek erejénél fogva valamelly választott bíróság itélete, és magával a választott bíróval, a bíróság elvállalása iránt egyezés történik.						
21/63	Birtokban maradási kötések, mellyeknél fogva több örökösök által egynek megengedtetik, hogy valamellyjó ságot a többiek örökségi követelésének kielégitése után, egyedül birhasson, mint Elkülönözési okiratok.	ivenként	—	15			
	Birtokbejegyzések. l. Bejegyzések a nyilvánkönyvekbe.						
22/56	Birtoklevelek, azaz bizonyitványok a felöl, hogy valaki a nyilvánkönyvekbe valamelly vagyon tulajdonosaul van bejegyezve						
23/116	Bizonyitványok, illetékkötelesek, származzanak bár azok magán-	ivenként	—	30			

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	személyektől vagy közhatóságok és hivataloktól:						
	a) Mindazok, mellyek valamelly nagyobb vagy kisebb illeték alá nyilván nem rendeltettek.	ivenként	—	15			
	b) Cselédek, legények, inasok, napszámosok s általában a közönséges napszámot felül nem muló keresetből élő személyek számára, szolgálatok, viseletök, személyes tulajdonságaik és viszonyaikról kiadottak	ivenként	—	6			
	c) Oskola- és tanulmány-bizonyitványok, mellyek, valamelly oskolai félév vagy évfolyam végén a letett egy vagy több próbatételek eredménye felöl, köz tanintézetek által adatnak ki, a 24. t. sz. e. g. k. alatt elősoroltak és a tanulmánybefejezési bizonyitványok kivételével; a cs. kir. egyetemeknél szokásba vett félévi oskolalátogatási bizonyitványok, még akkor is, ha több tanulmány hallgatása, több tanitó által ugyanazonegy bizonyitványon igazoltatik	ivenként	—	6			
	Olly oskolai vagy tanulmányi bizonyitványok, mellyekben több oskolai félév- vagy évfolyambeli vizsgálatok sikere egyszerre bizonyittatik, a nélkül hogy befejezési bizonyitványok volnának, ezen illeték alá annyiszor esnek, a hány félév vagy évfolyam bennök foglaltatik.						
	d) Kötésbizonyitványai a hites alkuszoknak	darabonként	—	6			
	e) A belföld nyilvánkönyveiből az ingatlan dolgok birtoka és tulajdona és az ezzel felérő jogok tárgyában adott kivonatok és bizonyitványok, ugy szinte a birósági letéteményeket tárgyazók, kivévén azon hivatalos tárgyalásokról szóló illetékmentes bizonyitvá, nyokat, mellyek a bejegyzett okiratokhoz vagy letéti bejelentésekhez kapcsolvák	ivenként	—	30			
	f) A hites tolmácsok általi forditások . .	ivenként	—	30			
	g) Váltóóvások	ivenként	—	30			
	Jegyzet. 1. Valamelly hivatalnak vagy hatóságnak kiadványai bizonyitványoknak tekintendők, ha azon folyamodvány, mellynek következtében kiadatnak, csupán tényleges körülmények és személyes tulajdonok bizonyitására nem pedig olly intézkedésre, melly a hivatal vagy hatóság hivatalos hatályánál fogva kéretik, volt intézve.						

Tétel szám.	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	Az illy intézkedésről szóló értesitvény, vagy annak kinyilatkoztatása, hogy a kért intézkedés a hatóság vagy hivatal hivatalos hatályán kivül esik, hivatalos kiadványnak tekintendő. 2. A bizonyitványoktól fizetendő illeték kiszabása tekintetében, azon körülmény, hogy azok két vagy több személy által iratvák alá, semmi változást nem szül.						
24 / 117	Bizonyitványok illetékmentesek:						
	a) Szegénység felőliek általában . . . Ezek a bélyegköteles benyujtványokhoz és jegyzőkönyvekhez is bélyeg nélkül mellékeltethetnek.						feltétlenül
	b) Azok, mellyek valamelly szegényi javadalom elnyerése, valamelly kórszülő- lelencz- vagy senyvházba vagy általában olly jótékony intézetekbe leendő ingyeni felvétel végett adandók be, mellyek keresetnélküli és szegény személyek eltartására, és ezek gyermekeinek eltartása és nevelésére rendelvék, mig ezen bizonyitványok más használatra nem fordittatnak . .						feltételesen
	c) Lelenczeket ápolásba venni szándékozó személyek erkölcsiségéről s vagyonállapotáról, nemkülönben a gyámanyák egészségi állapotáról szólók, ha csupán e czélra fordittatnak . . .						feltételesen
	d) Tartózkodási vagy lakbizonyitványok, utlevél vagy honbizonyitvány elnyerése végett, csupán ezen használatra						feltételesen
	e) Elemi, fő- és néposkoláknáli vizsgálatokról szóló bizonyitványok . . .						feltétlenül
	f) Orvosi bizonyitványok, mellyek által a tanitványoknak az oskolai tanitásokból elmaradása igazoltatik, a menynyiben ezek látogatása törvényesen parancsoltatik, csupán ezen használatra						feltételesen
	g) A vallási oktatás és az ismétlő órák látogatása felől mindkét nembeli tanulóknak kiadottak						feltétlenül
	h) A vallástanitás és neveléstanból letett vizsgálatok felől a hittanulóknak kiadottak, és azok, mellyek a neveléstani pálya felől az oskolaigazgatók által katonáknak adatnak ki						feltétlenül
	i) A keresztény vagy zsidó hitvallású jegyeseknek a vallástanitás felől kiadottak						feltétlenül
	k) A keresztény vallási felekezetek egyikéről a másikba való átlépést tárgyazók.						feltétlenül

Tétel szám.	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	l) A védhimlő kiállitásáról szólók (oltási bizonyitványok)						feltétlenül
	m) Mellyek köz- vagy helybeli egészségi tekintetekből a bel- vagy külföldön, vagy általában valamelly hatóság vagy hivatal által hivatalos használat végett kivántatnak, azon használatnál, melly végett felmutatandók						feltételesen
	n) Mellyeket az álladalomtól, községtől, közintézetektől, magánnyugdij- és ápoló-intézetektől bármi néven nevezett tartási járulékot vagy szegényi javadalmat huzó személyek azon körülményekről tartoznak elömutatni, mellyektől az élvezet nyerése feltételeztetik, ezen használatnál						feltételesen
	o) A létbizonyitványok az álladalmi kötelezvények kamatainak felvétele végett, e használatra						feltételesen
	p) A misemondás kötelességének teljesitése felől szólók, az e czélra szánt összeg vagy az e végett alapitott járadék felvételére						feltétlenül
	q) Mellyekkel az álladalmi közigazgatás vagy községnek, a mennyiben ez közügyeket kezel, beadandó számadások támogatandók						feltétlenül
	r) Olly záradékok, mellyek különös rendeletek alapján, ellenörködés vagy hitelesités tekintetéből egyes okiratokhoz hivatalnál fogva csatlandók . .						feltétlenül
	s) Olly bizonyitványok, mellyek az álladalmi vagy községi igazgatás avvagy közintézetek számára tett szerződési szolgáltatásokról szóló számadásokra és ellennyugtatványokra, a szolgáltatások minősége vagy a feltételek teljesitése tekintetéből a végett iratnak, hogy a vállalkozók követeléseik kielégitéséhez juthassanak, ha az illy bizonyitványok az elősorolt czélon kivül egyébre nem használtatnak . .						feltételesen
	t) Mérlegjegyek . . . . . mig ezek mellékletképeni használat által sem birósági sem hivatalos használatra nem fordittatnak.						feltételesen
	u) A keresztelő, születési, esketési és halotti könyvekből kivonatok, vagy a születés, egybekelés és halálozásról szóló olly bizonyitványok, mellyek diplomatiai uton külföldi hatóságok által, a külföldön létező cs. k. követségek, vagy az itt létező külföldi követek utján viszonos eljárás mellett						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	kivántatnak, mig külföldön használtatnak						feltételesen
	w) A külföldön vagy illetékmentes belföldön kiadott bizonyitványok, mellyek különben is jelen tétel kivételei alá nem esnek, mig hivatalosan nem használtatnak						feltételesen
	z) A vándor- és szolgálatkönyvekbe hivatalosan bejegyzett szolgálati és magaviseleti bizonyitványok						feltétlenül
	Jegyzet. A feltételesen mentes bizonyitványok, az illeték fizetési kötelezettség beálltával, a bizonyitványokra nézve általában fenálló illetékek alá esnek.						
	Biztonsági jegyek, a rendörségi hatóságoktól, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Biztositási intézetek l. 95. t. sz. t.						
	Biztositási jegyek, l. Szerencsekötések.						
	Biztositási szerződések l. Szerencseszerződések.						
	Biztositást rendelő vagy ajánló okiratok, mint zálog- és jelzálogkötelezések.						
	Biztositólevelek, Szerződések, l. Szerencsekötések.						
	Biztositvány viszvételéröli bizonyitványok l. 112. t. sz. d. a mentesek, l. 113. t. sz. d.						
25/72	Boritékivek, azaz azon boritékok, mellyeken csupán a benyujtvány felzete foglaltatik, a benyujtvány kiegészitő részeinek tekintendők, ennél fogva a benyujtvány többi iveihez hasonlólag bélyegkötelesek.						
	Bukott, ezt nem illeti mentesség.						
	Bünhönczök, mennyiben illeti ezeket személyes mentesség l. 95. t. sz. n.						
	Büntények, mellyek köztekintetekből tárgyaltatnak, l. 16. t. sz. i. l. 86. t. sz. b. és 24. t. sz. m.						
	Büntetés-biztosítási okiratok, l. 86. t. sz. e. Nyugtatványok ezek viszszaszolgáltatása felől, l. 113. t. sz. d.						
	Büntetési bizonyitványok, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Büntetési itéletek, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Büntető ügyek, l. 16. t. sz. i. l. 86. b.						
	Cselédek, l. Bizonyitványok 23. t. sz. b. Utazási okiratok 106. t. sz. a.						
	Csendörség, mennyiben illeti ezt személyes mentesség 95. t. sz. b. k.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
26/97	Csereszerződések, azaz mindazon szerződések, mellyek által valamelly dolog más dologért engedtetik át,						
	a) A szerződési okirat, ha a kölcsönösen cserélt mindkét dolog ingó	érték szerint	..	..	II.		
	b) Ha ezen dolgok, vagy csak egyike is ingatlan.						
	aa) a csere ügylet	értékétől	..	..	..	3½	
	bb) a szerződési okirat	ivenként	—	15			
	1. *Jegyzet.* Értéknek, a kölcsönösen cserélt dolgok értékének fele, és a netaláni felfizetés vagy más mellékszolgáltatás öszvege együttvéve, tekintendő						
	2. *Jegyzet.* Mennyiben van a j. dijszabási tételszám b). aa), alatt 3½ százalékkal kiszabott illetékből elengedésnek helye, a 108. t. sz. határozza meg.						
	Csődtömeg-perügyelők, s gondnokok, l. 95. t. sz. l.						
	Czimerlevelek, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Díjjegyzékek, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Díjt odaitélő bizonyitványok, azaz akademiai, cskolai vagy más díjak elnyeréséről szóló bizonyitványok, mint bizonyitványok; de ha pusztán a díj kérése folytán kiadott odaitélő tudatások minőségében fordulnak elő, mint hivatalos kiadványok.						
	Dohány- és bélyegpapiros- árulási szabadékok, l 49. t sz. g.						
	Dohány- és bélyegpapiros-árulók Ezeket hivatalos ügyekben és a jövedékügy érdekében tett benyujtványaiktól bélyegmentesség illeti 50. t. sz. ezenkivül a 113. t. sz. f. alatti feltételek mellett.						
	Egészségi bizonyitványok, mint bizonyitványok, a mentesekre nézve l 24. t. sz. m.						
	Egybehívó hirdetmények, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Egybekelési engedélyek, l. Beleegyezések.						
	Egyetemes jelzálogok 12. t. sz. 2. jegy. és j. törv. 57. §.						
	Egyetemi bizonyitványok, l. Bizonyitványok.						
27/105	Egyezkedések:						
	a) ha a tárgy meg nem becsülhető	ivenként	—	15			
	b) ha az által az ingatlan dolognak tulajdona vagy birtoka egy részről a						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	másikra ruháztatik, az e felöli okirat maga az egyezkedés	ivenként annak értékétől	—	15			
	Mennyiben van ezen illetékből elengedésnek helye a 108. t. sz. határozza meg.		.	.	. .	3½	
	c) minden egyéb esetekben	azon érték szerint melly felett az egyeszkedés történik	.	.	II.		
	Jegyzet Olly egyezkedések, mellyek által valamelly elöbbi jogügylet alapján valamelly tartozás bevallatik, valamelly jog vagy valamelly fenállott kötelezettség teljesitése elismertetik, birósági nyilatkozatoknak tekintendök, és ezekre nézve, az utobbiakra az 83. tételszámban megszabott határzatok értelmében kell eljárni.						
	Egyezkedési jegyzökönyvek a bennök foglalt egyezkedések illetéke alá esnek.						
	Egyezkedési jegyzökönyvek, a mennyiben ezek pusztán a közszolgálat érdekébeni jegyzökönyvek, és bennök jog-okirat létre nem jött, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i., a mennyiben azonban valamelly jogügylet kötését foglalják magokban, a jogügyletre nézve megállapitott illeték alá esnek.						
28/1	Egyezkedési szerződések, mellyek az álladalom vagy község szükségeinek fedezése czéljából közadózások lerovása iránt az adóhivatal vagy az adószedö haszonbérlö és az adózó közt köttetnek	. . . . .					feltétlenül
	Egyezkedési tudatások, a mennyiben ezek a törvényhatósági egyezkedést foglalják magokban, l. Hivatalos másolatok 74. t. sz. 2. jegyz.						
	Egyház-, és egyházvagyon-igazgatóságok, mennyibeu illeti ezeket illetékmentesség, l. 95. t. sz. b. és 94. t. sz. A.						
	Egyletek, mennyiben illeti ezek némellyikét személyes mentesség, l. 95. t. sz. r.						
	Eladási jegyek, l. Számadások.						
	Eladási megbizások, azaz olly szerzödések, mellyek mellett valakinek ingó dolgok bizonyos áron olly feltétel alatt adatnak át, hogy az átvevö, megállapitott idö alatt, vagy a meghatározott vételárt kuldje meg, vagy a dolgot adja vissza	a kikötött vételpénz szerint	.	.	II.		
29/4	Eladási szerződések, l. Vevési szerződések.						
	Elállási nyilatkozatok perlekedésekben, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	Jegyzet. Ha perlekedésnél az ellenfél nyilatkozatára a további eljárással felhagyatik, mielött a födologban itélet hozatott, illyenkor a biróság az illy elállásról azon hivatalt értesitendi, mellyhez az illetékszabás tartozik. Ezen hivatal a 83. tétel szám alatt a birósági nyilatkozatokra nézve rendelt határozat értelmében jár el.						
	Elbocsátási folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Elbocsátólevelek, l. Elbocsátványok.						
	Elbocsátványok. Ha ezek magánszolgálatban állott személyek szolgálati viszonyának megszüntetésére vonatkozó okiratok, mint bizonyitványok, más esetekben mint hivatalos irományok 49. t. sz. i.						
	Elemi károk kármentesitése felöli nyugtatványok, l. 113. t. sz. k.; Biztositások, l. Szerencse-kötések; Benyujtványok e végből, adómérséklés, leirás, halasztásért, l. 16. t. sz. q.; Okiratok e végett, l. 86. t. sz. d.						
	Elemi oskolabizonyitványok, l. Bizonyitványok 24. t. sz. e.						
	Elfogadások, l. Okiratok 86. t. sz. n. és 2. t. sz.						
	Elismerések, a mennyiben alattok vétbizonyitványok értetnek, l. Vétbizonyitványok.						
30/3	Elkülönözési okiratok vagy jegyzökönyvek, azaz olly okiratok vagy jegyzökönyvek, mellyek két vagy több személy tulajdonjogának fejtegetése és elkülönözése végett a lényeg vagy gyümölcsözésre vonatkozólag szerkeztetnek, létezzék bár köztök tulajdonközösség vagy sem, ha általa az érdeklett személyek egyikéröl a másikra vagy valamelly harmadikra jószágátruházás nem következik	ivenként	—	15			
	Ha azonban az egyik félröl a másikra jószágátruházás történik, akkor ez, az erre nézve minöségénél fogva rendelt illeték alá esik.						
	Ellátási folyamodványok, azaz valamelly ellátásérti folyamodványok, l. Benyujtványok, 15. t. sz. a.						
	Ellátási nyugtatványok, l. Vétlevelek 112. t. sz. a.						
	Ellátás megadását tárgyazó végzések vagy rendelvények, hivatalosak, l. Hivatalos kiadványok.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	Elnézésérti esedezvények, a mennyiben nem folyamodványok, l. 15. t. sz. a.						
	Előfiség felállítási okiratok, l. Hitbizomány alapitási okiratok.						
	Előfizetési jegyek, azaz az előfizetés elvállalása által kötött szerződés, vagy a befizetett előfizetési összeg felöli bizonyitványok, l. 86. t. sz. o.						
	Előfizetési jegyek, lapok, vagy könyvek, l. 86. t. sz. o.						
	Előfogat. Ezérti kárpótlásról szóló nyugtatványok, l. 113. t. sz. g.						
	Előlegezési nyugtatványok, az- az olly előlegezések felöli nyugtatványok, mellyek visszafizetés melletti kölcsönkép adatnak, mint Adóslevelek; számadás melletti előlegezések, l. 113. t. sz. e.						
	Előléptetési folyamodványok, ha nem valamelly meghatározott állomás elnyerését tárgyazzák, 15. t. sz. a. szerint; különben, 15. t. sz. c. szerint.						
	Előttemezések, l. 48. t. sz.						
	Előterjesztések azon hatósághoz, melly rendelkezett vagy határozott, l. Benyujtványok, 15. sz. a. a felsőbb birósághoz, l. Folyamodványok 15. t. sz. h. 16. q.; a mentesek l. 16. t. sz. l. s. z.						
	Elővételijog. Ennek bejegyzése a nyilvánkönyvekbe 12. t. sz. B. b. szerint.						
	Elsöbbség-átengedések, fizetés mellettiek, l. 31. t. sz. b.; ingyeniek	ivenként	—	15			
	Elsöbbség átengedési bejegyzések 12. t. sz. B. szerint.						
	Elsöbbségi egyezkedések, azaz valamelly kétes előjog feletti egyezkedések, l. Egyezkedések.						
	Elsöbbségi panaszok, vagy előjogi panaszok mint benyujtványok 15. t. sz. a. i.						
	Elsöbbségi végzések, l. Itéletek.						
	Elválasztási jegyzőkönyvek, l. Elkülönözési okiratok.						
	Engedélylevelek, hivatalosak, utazásra, l. Utlevelek; ha a 15. t. sz. b. alatt emlitett szabadalom forog kérdésben, l. Szabadalmak; ezen kivül mint hivatalos kiadványok 49. t. sz. i. szerint; egyháziak, más egyházbani egybekelésre, mint felhatalmazványok; magán személyektől származók, a körülményekhez képest, mint beleegyezések 14. t. sz. d.; vagy mint meghatalmazások.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó fr.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
31 / 32	Engedmények: *a*) ingyeniek, mint ajándékok; *b*) fizetés mellettiek, az adósság követelésektől különböző jogengedmények, mint adásvevési szerződések; *c*) váltóleveleken levők *(giri)*, l. 86. t. sz. n.; *d*) az álladalmi kötlevelek, és az ezekhez hasonló kötelezvényeken; *e*) minden más adósságköveteléseken levők	a fizetés értéke szerint	.	.	II.		
	Az átengedett adós által tett hozzátételekre nézve l. j. törv. 34. §. d.; a nyilvánkönyvekbe iktatást illetőleg 12. t. sz. B.						
	Erkölcsbizonyítványok, l. Bizonyitványok.						
	Erkölcsi személyek, mint egyes személyek.						
	Esketési bizonyitványok, l. Anyakönyvi kivonatok.						
	Esküdtek jegyzékei. Ezek elleni panaszok s folyamodványok, l. 16. t. sz. s.						
32 / 38	Eskü helyetti vagyonbevallások, l. Vagyonbevallások.						
	Élelemszer-könyvecskék. Ha a tartozás és ennek teljesítése pusztán a szolgálatadó vagy ennek helyettese által iktattatik be, a nélkül hogy a szolgának kiadatnának, egyszerű számadásoknak tekintendők, de ha az élelemszerkönyvecskék a szolgának kiadatnak, akkor bérszerződési okiratok gyanánt veendők, ha ki nem adatnak, de az élelemszer kiszolgáltatásai azokban a szolga által bizonyittatnak, szolgálatbérről kiadott nyugtatványoknak tekintendők.						
33 / 6	Élelményi szerződések, méllyek által egyik házasfél vagyona használatát a másiknak tulélés esetére átengedi élete fogytáig	ivenként	—	15			
	A haszonvétel csak a valóságos átszálláskor esik illeték alá, l. Vagyonátengedés halál esetére.						
34 / 8	Élelmezési folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Élelmezési szerződések, azaz valamelly személy kötelezettség szerinti tartásának mennyisége iránti szerződések, a mennyiben azonban valaki valamelly személy tartását minden kötelezettség nélkül vállalja el, ugy mint valamelly járadék elajándékozásai.	a tartási összeg mennyisége szerint	.	.	II.		
	Életbizonyitványok, l. Bizonyitványok, mentesek, l. 24. t. sz. n. o.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	Életbiztositások, l. Szerencsekötések.						
	Életjáradéki szerződések l. Szerencsekötések.						
	Életszerződések, mint Élelmény-szerződések.						
	Építkezési lelet- vagy bevégzési bizonyitványok, mint bizonyitványok, a mentesek l. 24. t. sz. s; az e felöli jegyzökönyvek, l. 56. t. sz. b. c.						
	Épitkezési szerződések, minőségökhöz képest, mint szolgálati vagy szállási szerződések.						
	Érdembizonyitványok, l. Bizonyitványok.						
	Értesitések, vagy utasitások, melyeket a meghatalmazó a meghatalmazottnak ad, l. 86. t. sz. r.						
	Fáradságdij-jegyzékek l. Számadások						
	Fáradságdij-nyugtatványok, l. Vétbizonyitványok 112. t. sz. a.						
	Fegyelmiügyek, benyujtványok, folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. mentesek l. 16. t. sz. m. n.						
	Feladások, l. benyujtványok 16. t. sz. g. h. i.						
	Felebbezések, l. Benyujtványok 15. t. sz. h.; a mentesek 16. t. sz. l. s. z.; a kedvezményezettek 16. t. sz q.						
	Felebbezési bejelentések l. Benyujtványok 15. t. sz. g.						
	Felebbezési panaszok, ha a bejelentéstől elkülönözve adatnak be l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Felebbvizsgálati bejelentés, felebbvizsgálati panasz, l. Benyujtványok 15. t. sz. g.						
	Felebbvizsgálati végzések, l. Itéletek.						
35/27	Felhatalmazási szerződések, azaz valamelly idegen ügylet vitelére kötött szerződések, ha valamelly jutalom nyilván vagy hallgatag kiköttetett, mint szolgálattételröli kötések; ha jutalom nem köttetett ki	ivenként	—	15			
	Felhatalmazási záradékok a nyugtatványokon a fizetés felvételére, mint meghatalmazások.						
	Felhivási panaszok l. Benyujtványok 15. t. sz. a. i.						
	Feljegyzése az illetékeknek l. a törv. 29. és 70. §§.						
	Feljegyzések a nyilvánkönyvekben, l. Bejegyzések 12. t. sz. E.						
	Feljegyzési folyamodások l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	Feljegyzést igazoló nyilatkozatok, l. 13. t. sz.						
	Feljegyzés, valamelly jognak a nyilvánkönyvekbe lett feljegyzése, l. Bejegyzések 12. t. sz. E. Ezek megengedéséerti folyamodványok, l. 15. t. sz. u.						
	Feljogositások, mesterségi vállalatok s mindennemü kereseti ügyletek üzésére kért feljogositásokérti folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. b. Az e felöli hivatalos kiadványok l. 49. t. sz. g. i.						
	Felmentések az ezen törvény által meghatározott illetékek alól: A tárgyra vonatkozók a 28. 80. 16. 12. 113. 61. t. sz. c. 62. 48. 57. 94. 107. 86. 108. B. f. 8. 111. d. és 24 alatt; a személyekre vonatkozók pedig 95. t. sz. alatt soroltatnak elö.						
	Felmentési folyamodványok közhatóságokhoz s hivatalokhoz, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Felmentvények l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Felmentvények számadás alól l. Számadás alóli felmentvények.						
36/13	Felmondások, biróságiak. l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Felmondások, biróságon kivüliek; ezek vételéröl s elfogadásáról szóló bizonyitványok, l. 113. t. sz. m.	ivenként	—	15			
	Felosztási kimutatások csödtárgyalásoknál, mint elkülönözési okiratok.						
	Felosztási kimutatások, mellyek az érdeklettek által aláiratvák, mint osztozási okiratok; különben mint tervezetek.						
	Felrakodási bizonyitványok, l. Fuvar-bizonyitványok 113. t. sz. b.						
	Felszólamlások adóügyekben, l. 16. t. sz. q.; a választásijog, és az álladalom, koronaországok, községeknek tett személyes szolgáltatások tekintetében, l. 16. t. sz. s						
	Felszólitás következtébeni panaszok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. i.						
37/14	Felültáblázások, l. Bekeblezések.						
	Felvételi bizonyitványok jegyek és okiratok, a) ha a kiadó által magára vállalt kötelezettséget igazolják, és ez utóbbi meg nem becsülhető . .	ivenként	—	15			
	b) de ha megbecsülhető	a kötelezettség értékéhez képest	.	.	II.		
	Felvételi jegyek szállitmányi vállalatoknál, l. 113. t. sz. b.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	Felvilágositások, l. Számadások.						
	Felzetek, bizonyitottak, azaz ollyanok, mellyekkel a benyujtvány átvétele az iktató hivatalok által igazoltatik, mint hivatalos kiadványok.						
38/89	**Felzetmásolatok**, azaz a benyujtványok felzetének másolatai, mellyek a benyujtványokkal együtt a bíróságoknál a végből adatnak be, hogy ezek folytára az érdekletteknek a kérelem, vagy végzés felöli értesitése, vagy a bíróság alá rendelt valamelly hivatalnak utasitása eszközöltessék	ivenként	—	6			
	1. *Jegyzet.* Ha valamelly szabály által a felzetek benyujtása és ezek száma is megrendeltetik, akkor ezek benem-adása vagy nemkellő számbani benyujtása esetében j. törv. 67. §. 2. pontja alkalmazandó.						
	2. *Jegyzet.* Ha a benyujtványok helyett jegyzőkönyvek vétetnek fel, vagy ha a felzetek benyujtása iránt rendelet nem létezik, akkor azon birói kiadványok, mellyek által az érdeklettek, valamelly félnek folyamodványi vagy jegyzőkönyvi kérelme, vagy az ez iránt hozott végzés felől értesittetnek, vagy mellynek következtében a bíróság alatt álló hivatal utasitást nyer, a felzetek illetéke alá esnek A bélyegpapiros hozatala tekintetében j. törv 66. és 67. §§. megtartandók.						
	Fizetési bizonyitványok árjegyeken, számadásokon stb. l. Fuvarjegyek. 113. t. sz. b.; számadások B. 2. 3.						
	Fizetési elismervények l. Vétbizonyitványok.						
	Fizetésiivek, könyvek l. Vétbizonyitványok.						
39/115	**Fizetési jegyzékek**, ha ezek az átvevő által aláiratnak, mindannyi vétleveleknek tekintendők, a hány átvevő aláirva van.						
	Ha olly fizetés több személyek által bizonyittatik, melly őket osztatlanul nem illeti, akkor az egyes átvevőknek részletei az illeték kiszabásakor össze nem számitandók.						
	Fizetési meghagyások, váltótörvényszékiek, l. Itéletek.						
	Fizetési nyugtatványok, l. Vétlevelek.						
40/114	**Fizetési utalványok**:						
	a) jutalom mellettiek	az utalványozott összeg szerint	.	.	II.		
	b) ingyeniek, mint ajándékozások.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	Fizetés-meghosszabbitások l. j. törv. 35 §.						
	Fogadási kötések, l. Szerencsekötések.						
	Fogadási okiratok, fogadási rendeletek, fogadási bizonyitványok, gyámok, gondnokok, zártartók számára l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Fogalmazások l. Tervezetek.						
	Foglalkozások, szabadok. Ezeknek a politikai hatóságoknáli bejelentései, l. Benyujtványok 15 t. sz. a.						
	Foglyok, mennyiben illeti ezeket személyes mentesség 95. t. sz. m. n.						
	Fogyasztási adó. Benyujtványi jegyzőkönyvek, okiratok, l. 16. t. sz. q. r. 56. 86. t. sz. b. d. e.						
	Fogyasztásiadó-egyezkedések, l. Egyezkedési szerződések.						
	Fogyasztási engedélyek l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Folyamodványi bejelentések, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Folyamodók jegyzékei, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. g. h; a' mentesek 16. t. sz. l. s. z.; a kedvezményezettek 16. t. sz. g.						
41/100	**Fordításérti folyamodványok**, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Forditások, meghitelt tolmácsol által fordittattak.	ivenként	—	30			
42/29	**Forgatmányok**, l. 86. t. sz. i.						
	Földbér-szerződések, azaz a tulajdon ollyforma megosztása feöli szerződések, hogy egyik részt a föld léleye ge a földalatti használattal együtt, a másikat pedig csak a föld fölületének használata illeti örökösen	értéke szerint	.	.	II.		
	és pedig az egyszer mindenkorra kikötött és megujuló évenkénti szolgáltatás (földbér) értéke szerint, melly j. törv. 16. § képest számitandó, együttvéve.						
	Fönyugtatványok, l. Vétlevelek 114. t. sz. a.						
	Fuvarbérnyugtatványok, l. Vétjegyek 112. t. sz a.						
	Fuvarjegyek, l. 113. t. sz. b.						
43/22	**Fuvarlevelek**, l. 86. t. sz. m.						
	Gazdasági készületi lelettárak, azaz a szerződésileg átadott vagy átvett, vagy valamelly élvezet vagy őrizet után visszaadott, gazdasági készülethez tartozó tárgyak jegyzékei és leirásai . .	ivenként	—	15			

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	Gondnoki elismervények l. Elismervények.						
44 35	Gondnoki jegyzékek, mellyek a gondnoki hatóságoknak beadatnak . . egyéb használatkor, mint mellékletek.	. . . . .	.	.	.	.	feltétlenül
	Gondnoki számadások, l. 94. t. sz. A.						
	Gondnokok, kiket az illeték feljegyzése vagy mentesség illeti, j. törv. 29. §. és 95. t. sz. p.						
	Gondnoksági-rendelvények, fogadások, fogadási rendelvények, és tanusitványok l. hivatalos kiadványok.						
	Gyámsági rendelvények, l. hivatalos kiadványok.						
	Gyámsági számadások l. 94. t. sz. A.						
	Gyárszabadalmak, l. Szabadalmak.						
	Hagyományok l. Vagyonátruházások halál esetére.						
	Hajós-fuvarlevelek, l 86. t. sz. m.						
	Hajóskölcsön-szerződések l. Szerencsekötések.						
	Hajóteherképességröli bizonyitványok l. bizonyitványok. Tulajdoni bizonyitványok, mint kivonatok, 66. t. sz. a. b.						
	Hajózási szabadékok, l. 49. t. sz. g.						
	Halasztásérti folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. i.						
	Halasztási folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. i; szóbeli perlekedésekben, l. j. törv. 32. §.; a mentesek l. 16. t. sz. p.						
	Halotti bizonyitványok l. Anyakönyvi kivonatok.						
	Háramlási jegyzőkönyvek tekintettel az 83. t. sz. 56. b. a. körülmények mivoltához képesti feljegyzés, mint jegyzőkönyvek 56. t. sz. b.						
	Harmadváltók, l. Váltók. 3. jegyzet.						
	Használatijog, okiratok, mellyeknél fogva ez átruháztatik, l. Szolgalmak. Vétbizonyitványok l. 112. t. sz. b.						
	Haszonbérleti szerződések, l. Bérlési szerződések.						
	Haszonbérletkezelési jegyzőkönyvek, l. Egyezkedési jegyzőkönyvek.						
	Haszonbérlői az egyenes és közvetett adóknak, l. 95. t. sz. q.						
45 68	Haszonkölcsön-szerződések, azaz olly szerződések, mellyek által vaó lakinek valamelly el nem használhatdolog bizonyos ideig csak ingyen használat végett engedtetik át . . . . . Ha a használatért fizetés köttetik ki,	ivenként	—	15			

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	akkor a kibérlési szerződésekre nézve kiszabott határozatok alkalmazandók.						
	Haszonvételi szerződések, l. Szolgalmak.						
	Haszonvétel, l. Szolgalmak.						
46 82	Hatalmazás és meghatalmazvány, l. Meghatalmazások.						
	Határjárási okiratok, azaz olly okiratok, mellyek ingatlan jószágok birtokosai által birtokállapotuk határainak tekintetéből szerkeztetnek . . .	ivenként	—	15			
	Határleirások, l. Leirások.						
	Határozványok, l. Végzések.						
	Határozatok bíróságiak, l. Itéletek, választott bíróságiak, l. Választott birósági itéletek.						
	Határzati okok a peres dolgokbani birósági itéletekben, l. hivatalos másolatok 74. tétel, s ezen tétel 2. Jegyzete.						
	Határzatok, l. hivatalos kiadványok.						
	Hátiratok, l. a törv. 26. 27. §§.						
	Házadó. Erre vonatkozó benyujtványok, mint: házbérbevallások, a ki nem bérlett vagy ismét kibérlett házrészek felöli bejelentések l. 16. t. sz. q. 86. t. sz. b. d.						
	Házalási engedélyek, l. 49. t. sz. g.						
	Házasság. Az elválás, elválasztás, érvénytelenités feletti tárgyalások iránt beadott benyujtványok és jegyzőkönyvek, mint általában a benyujtványok és jegyzőkönyvek, a 16. t. sz. o. alatti eseteket kivéve.	"					
	Házassági beleegyezések, l. Beleegyezések.						
	Házassági bizonyitvány, l. anyakönyvi kivonatok.						
	Házassági felmentvények (engedélyek) l. Felmentvények.						
47 42	Házassági szerződések, azaz olly szerződések, mellyek házasságkötés czéljából a vagyon iránt köttetnek, a mennyiben általok ingó dolgok tulajdonjoga vagy haszonvétele ruháztatik át Ha az átruházás tárgya ingatlan dolog, akkor 108. t. sz. A. 2. a. rendelete alkalmazandó. Ha általa jogok, az egyik vagy másik házas fel halálozása esetében ruháztatnak át. ezek a 108. t. sz. B. szerint közvetlen illeték alá eső tárgy kként tekintendők, és az illeték-kiszabásnál a házassági szerződéstől elkülönözendők. Ha a szerződés élők közötti ajándékozásokat foglal magában, az ezért járó	az érték szerint	.	.	II.		

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	illeték az ajándékozásokra nézve rendelt mód szerint határozandó. L. Jószág-jegyzetek.						
	Házbérkönyvek, l. Bejegyzökönyvek.						
	Házi könyvecskék l. Beirási könyvek.						
	Házi pénzalapok, l. Közintézetek 95. t. sz. b.						
	Házterhelések (adósságokkal) l. Bejegyzések.						
	Helybenhagyásai a jogügyleteknek, l. Jóváhagyások.						
	Helyettesitések meghatalmazásokon l. j. törv. 34. §. c.						
	Helyhatósági őrség, l. 95. t. sz. g. i.						
	Helységbirósági panaszok azaz a biró kötelességellenes hivataloskodása elleni panaszok l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Helységbirósági végzések nem tárgyai az adózásnak.						
	Hiányok l. Számadások.						
	Himlő l. Himlőoltási bizonyitványok.						
	Himlőoltási bizonyitványok. l. 24. t. sz. l.						
	Hirdetmények, l. hivatalos kiadványok. Hirdetmény kiadásaérti folyamodványok l. Benyujtványok 15. t. sz. d.						
	Hitbizományok:						
	a) Alapitási okiratok, ha végrendeleti intézkedések, mint ezek, ezen kivül mint ajándékozások						
	b) Valamelly hitbizomány alapitása, kiterjesztése, elcserélése, átváltoztatása, vagy adóssággal terhelhetésének megengedéseérti folyamodványok l. 15. t. sz. f.						
	c) Ezen folyamodványoknak vagy a hitbizományi kötelék megszüntetését, a majorsági javaknak a hitbizományi javaktóli elkülönözése tárgyábani végbefejezést kérő folyamodványoknak teljesitése l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
48/66	Hitelesitések. Ezekre irt záradékok, azaz valamelly okiraton levő aláirások valódiságának igazolásául a közhivatalok vagy hatóságok által ezen okiratokra irt bizonyitványok, hova még a kereskedelmi és váltótörvényszékeknél bejegyzett kereskedői czimek, és társasági szerződések aláirásainak megerősitései is számitandók						feltétlenül
	Minden illy hitelesitési eljárás felől azonban jegyzőkönyv vezetendő és elteendő, melly ha a hitelesités nem irásban kéretett, a jegyzőkönyvi bélyeg alá esik. Az okiratra irt záradékban meg-						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	emlitendő, valjon ezen rendeletnek elégtétetett-e. A jegyzökönyvi felvételnek, ha több személyek aláirásai ugyanazon egy okiraton nem egyszerre, hanem különböző időben hitelesittetnek, annyiszor kell történnie, valahányszor illy bizonyitás történik. Ezen szavak előttem (coram me) vagy „Láttam“ valamelly okiratra lett irása, hitelesitésnek nem tekintendő. Külföldi hitelesitések az okirat bélyegmentes kiegészitő részeinek tekintendők.						
	Hitelesitései valamelly okiratnak, l. hitelesitás, másolatok láttamozottak, 74. t. sz. b. c. d. e. a mennyiben meghatalmazások, mint ezek.						
	Hitelezők választmánya, a mennyiben ezt mentesség illeti, l. 95. t. sz. l.						
	Hiteljegyzékek l. számadások.						
	Hivatalérti folyamodványok l. Benyujtványok l. 15. t. sz. c.						
	Hivatalok, azok felmentése, l. 95. t. sz. a.						
49/7	Hivatalos kiadványai valamelly bélyegköteles belföldi hatóságnak, vagy hivatalnak. Az illeték alá esők ezen dijjegyzékben következő nevezetek alatt fordulnak elő:						
	a) Másolatok.						
	b) Láttamozások.						
	c) Jövedék-hivatali kiadványok, mellyek azonban külön hirdetmény által fognak kijeleltetni.						
	d) Honbizonyitványok és utazási okiratok.						
	e) Jegyzőkönyvek.						
	f) Itéletek.						
	g) Képesitési rendeletek, és azon különös okiratok, mellyek a benyujtott folyamodvány felett hozott határozatot tudató hivatalos kiadványon kivül, nem a polgári jog valamelly czimén alapuló szabadalom, jog, vagy kiváltság engedélyezése, avvagy valamelly képesség elismerése felöl, közhatóságok vagy községek által adatnak ki, mint: oklevelek, szabadalmi okiratok, kiváltságok, szabadékok, mester- és polgárjogi okiratok, házalási engedélyek stb.	ivenként	—	30			
	h) Másodpéldányok, mellyek valamelly fél megkeresésére hivatalos kiadványból szolgáltatnak ki . . . . . L. Itéleti másodpéldányok.	ivenként	—	30			
	i) Minden egyébb hivatalos kiadványok, mellyek sem jog-okiratoknak, sem bi-						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Pokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	zonyitványok, sem a 47. t. sz. 2. jegyz. szerint hivatalos másolatoknak nem tekinthetők, a 38. t. sz. 2. jegyz. foglalt korlátozások mellett az adózásnak nem tárgyai.						
50/9	Hivatalos levelezések, azaz olly irományok, mellyek hatóságok, hivatalok, a bel- és külföld álladalmi igazgatósága, hivatalos személyei vagy rendeltjei által, a reájok bizott hivatalos ügyekben, más hatóságokhoz, hivatalokhoz, vagy a külés belföldi álladalmi igazgatóság hivatalos személyeihez vagy rendelteihez, a birodalmi gyüléshez, országos, kerületi és községi képviseletekhez intézvék, illessék azok valamelly félnek ügyeit vagy sem, nem tárgyai az illetékfizetésnek.						
	Holtnak nyilvánitások, l. hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Honbizonyitványok, az utazási okiratokra nézve fenálló határzatok szerint.						
	Hosszabbitásai az idő eltelte által érvénytelenné vált szerződéseknek vagy utazási okiratoknak, az illetékfizetés tekintetében új szerződések vagy utazási okiratokként tekintendők, l. j. törv. 35. §.						
	Ideiglenes nyugtatványok, mint nyugtatványok.						
	Ideiglenes okiratok, mint okiratok.						
	Idéző hirdetmények, polgárjogi eljárásokban, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	— Folyamodványok, l. 15. t. sz. d.						
	Igazolási nyilatkozatok 13. t. sz.						
	Igazolási panaszok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Igazolások, mentesek, l. 16. t. sz. l. n.						
	Igazolt felzetek, l. Felzetek.						
	Igazolványok (Certificate) l. Bizonyitványok.						
	Igéretek, l. Ajánlatok.						
	Illeték feljegyzése, l. j. törv. 29 és 70. §§.						
	Illeték-kimutatás, a halál esetére történt jószág-átruházásokérti illetékek meghatározására, l. 16. t. sz. q.						
	Indokai a polgári törvényhatósági itéleteknek és határozatoknak, l. Hivatalos másolatok, 74. t. sz. s ezen tétel 2. Jegyzete.						
	Intézések hivatalosak, a mennyiben másolatoknak tekintendők, l. 74. t. sz. 2. jegyz., egyébként 49. t. sz. i. szerint.						
	Intézetek, magánosak, mint magán személyek.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Pokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	Intézetek nyilvánosak, l. 95. t. sz. a. b., Benyujtványok azoknál l. 15. t. sz. a., a községi intézeteknéli illetékmentes benyujtványokra nézve l. 16. t. sz. aa.						
	Intézkedések, végrendeletiek, 86. t. sz. p.						
	Intézvények, l. Váltók.						
	Iparkönyvek, l. Kereskedő könyvek.						
	Iparszabadalmak, l. 49 t. sz. g. 15. t. sz. b.						
	Iparüzleti levelezés, l. 62. t. sz.						
	Iparvállalatok, kincstáriak, mennyiben esnek jelen törvény illetékei alá, l. 95. t. sz. az ezeknéli benyujtványokra nézve, l. 16. t. sz. w.						
	Irodaátalányok. Ezek felőli nyugtatványok l. 113. t. sz. e.						
	Irománycsomó l. jegyzőkönyvek 56. t. sz. b.						
	Irománycsomózási jegyzőkönyvek, l. Jegyzőkönyvek 56. t. sz. b.						
51/103	Itéletek és végzések, hova a váltótörvényszéki fizetési meghagyások is sorozandók, illeték-kötelesek:						
	I. Első birósági itéletek és végzések:						
	A) Ha a peres tárgy értéke 40 frtot meg nem halad, a födologra nézve szintúgymint közbeszólásoknál . . .	ivenként	—	30			
	B) Ha a peres tárgy értéke 50 frtot meghalad, de 200 frtot nem, és az megbecsülhető dolog, a födologban szintúgy mint közbeszólásoknál . .	ivenként	1	—			
	C) Közbeszólásoknál, az A. és B. esetein kivül is	ivenként	1	—			
	D) Következő tárgyak felett:						
	a) Az örökös nyelvkötések	ivenként	1	—			
	b) Birtok-háborgatási panaszok . .	ivenként	1	—			
	c) Csődületeknél az elsőbbségi jog-panaszok és legtöbbet ajánlás felosztása	ivenként	1	—			
	d) haszonbér- vagy bérszerződés felmondásának érvényessége . . .	ivenként	1	—			
	e) Csődszámadások felett	ivenként	1	—			
	Jegyzet. A meghatározott bélyegilleték alá rendelt végzéseknél, mind a felperes, mind az alperes számára szolgáló példány ugyanazon bélyegilleték alá esik, a csődszámadási itéleteket kivéve, mellyek közül csak a hitelezőknek kiadott példányok esnek bélyeg alá.						
	II. Végitéletek a peres birságoknál, jogerejüek (j. t. 63. §.)						
	A) Ha a per tárgya megbecsülhető és pedig:						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	a) Mellyek által, az I. A és B. elősorolt eseteken kivül, valamelly ingatlan dolog tulajdona, haszonvétele, vagy használatjoga, a törvényes örökösödés esetét kivéve, a törvény rendeletén, és nem valamelly egyezkedésen alapuló jogczimnél fogva, odaitéltetik, de 4 frtnál nem kevesebb . Mennyiben van ezen illetékből elengedésnek helye a 108 t. sz. határozza meg.	az odaitélt tárgy értékétől	.	.	.	3½	
	b) Mellyek által az itt *a.* alatt emlitett eset kivételével valamelly 200 frtot. felül muló somma fizetése vagy átalában valamelly 200 frtnyi értékü dolog egyik peres félről a másiknak odaitéltetek . . . . . de 4 frtnál nem kevesebb. Ha a perlekedés olly jogügyleten alapszik, melly a jelen törvény vagy az 1840-diki január 27-én kelt bélyegtörvény illetékhatárzatai alá esik, akkor annak kimutatása, hogy eme törvénynek elégtétetett, az itélettől járó illetéket meghatározni köteles hivatal elébe terjesztendö; ha ez nem teljesittetik, akkor a jogügylettől a törvénynél fogva járó illeték, az itéletért járótól függetlenül behajtandó.	az odaitélt tárgytól	.	.	.	½	
	c) Mellyek által, az I. A. B. alatt felhozottakon kivüli más esetekben valamelly fizetés, vagy átalában valamelly dolognak egyik félről a másikra leendö átruházása oda nem itéltetik . . Az illeték azonban sem 4 frtnál kevesebbet sem 10 frtnál többet nem tehet.	a peres tárgy értékétől	.	.	.	½	
	d) Mellyek által az a. és b. alatt érintett esetekben, csak a perestárgy egy részének a felek egyikéről a másikra leendö átruházása itéltetik oda, a másik rész pedig visszautasittatik, az a. b. rendeletei szerint kiszabandó illeték, annál, melly a c. alatti teljes elmozditás esetében fizetendö lett volna, kevesebb nem lehet.						
	B) Ha a per tárgya meg nem becsülhetö, akár rendelje meg a birósági végzés az egyik félről a másikra való átruházást, akár sem	az itélettől	8	—			
	Jegyzet. 1. A csödperekben hozott osztályzó itélet hozatalaérti illetéket a tömegperügyelö tartozik fizetni. Az abba részére történendö utólagos beiktatások, és az abbóli kivonatok a hitele-						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	zök számára, a hivatalos másolatok illeteke alá esnek. 2. Makacssági itéletek kivételt nem tesznek. De ha valamelly makacssági itélet, melly a közvetlen illetékfizetés alá esik, megszüntetik, és új végzés hozatik, akkor erre nézve j. t. 63. §. alkalmazandó.						
52/104	Itéletek, mellyek nem tárgyai az adózásnak: *a)* Semmiségi végzések: *b)* Helybirósági végzések, *c)* Másod- és harmadbirósági végzések, mellyekben az első birósági végzés bélyegilleték alá esik. *d)* Mindazon végzések, mellyekért az illeték közvetlen szedetik be (51 t. sz. II.) a jogerejüeket kivéve.						
	Itéleti indokok, l. Indokok.						
	Itéleti másodpéldányok, melly alatt értetnek a fel- és alperes részére rendszerüleg kiadottakon kivüli minden egyéb itéleti kiadványok és a megszabottakon kivül a felek kivánatára kiadandók l. 49. t. sz. h.						
53/88	Járadék-hagyományzások, l Vagyonátruházások halál esetére.						
	Járadékkötések, vagy járadékot biztositó szerződések, a mennyiben ezek nem életjáradéki szerződések (lásd ezeket), mint valamelly töke haszonvételét tárgyazó szerződések, l. Szolgalmak.						
	Javadalmak, a halál esetére történt vagyonátruházások esetében fizetendö illeték egyenértéke alá esnek l. 108. t. sz. e.						
	Javadalomadományzási folyamodványok közhatóságokhoz 15. t. sz. c. szerint; magán kegyurakhoz intézettek, nem tárgyai az adózásnak.						
54/23	Javadalomadományzások, ha a kinevezés vagy megerösités az ország fejedelmétől, vagy országfejedelmi hatóságoktól függ, hivatalos illetékmentes kiadványok; minden többiek, mint valamelly haszonvételnek fizetés melletti átengedései.						
	Javaslatok magánszemélyektől származók, l. 16. t. sz. g.						
	Jégkárbiztositások, l. Szerencsekötések.						
	Jegyzékei a mellékleteknek, mint mellékletek.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
55/74	Jegyzékei az átadott vagy átvéti tárgyaknak, l. Átadási, átvételi okiratok, gazdasági készületi lelettárak. Jegyzetei a kereskedőknek és iparüzőknek, l. Számadások. Jegyzők. A közjegyzők által jegyzői ügyletről vitt könyvektől . . . . *Jegyzet.* A jegyzők kötelesek az általok készített eredeti jegyzői okiratoktól, az ezen törvényben, a jog-okiratokra nézve meghatározott illetékeket lefizetni, és ezen mennyiséget a leltárban szintúgy, mint ott, hol azon rendszabály áll, hogy a jegyzői leváltárba egy másolat letétessék, ezen másolatra is feljegyezni. Ezen kivül tartoznak az általok készitett eredeti irományokra vagy eredeti okmányokra azon bélyeget, mellyel az okmányban érintett okiratok vagy irományok, avvagy azok, mellyekre hivatkozás történik, ellátvák, feljegyezni. A jegyzők, a felek által nekiek őrizetül átadott magán okiratok bejegyzésére rendelt jegyzőkönyvekben vagy okmányokban, mellyekhez ezen magánokiratok mellékletekkép kapcsoltatnak, tartoznak mindenkor a nekik őrizetül átadott okiraton levő bélyeget, vagy azon illetéket, mellynek lefizetése rajta bizonyitatik, kijelelni.	ivenként	—	1			
56/79	Jegyzőkönyvek: Az illetékkötelesek következők: *a)* Mindazok, mellyek valamelly benyujtvány helyét pótolják, vagy jog-okiratot foglalnak magokban. A bélyegfizetés tekintetében azon határzatok alá esnek, mellyek állanak azon benyujtványra nézve, melly helyett használtatnak, vagy azon okiratra nézve, mellyet magokban foglalnak, a bélyegilleték azonban, hacsak teljes mentességnek helye nincs, 15 krnál kevesebb soha sem lehet. *b)* Azon jegyzőkönyvek, mellyek valamelly törvényhatóság által peres eljárásokban vagy nemesi bíróság tárgyalásai alkalmával szerkeztetnek, és a. alatt érintve nincsenek . . . . . Ha a per tárgyának értéke 50 frtot felül sem mul . . . . . *Jegyzet.* Olly jegyzőkönyvek, mellyek valamelly ingatlan dolognak a nyilvánkönyvekbe való jegyeztetése iránt az átadó és átvevő vagy ennek meghatalmazottja közbejöttével szerkeztetnek, a jegyzőkönyvekre nézve az 56. t. sz. b. alatt meghatározott bélyeg alá annyiban tartoznak, a mennyiben az iparüzés felől külön okirat készittetett, ezért a kiszabott illeték lefizettetett, és ezen okirat a jegyzőkönyv felvételekor elömutattatott. Ezenkivül a jegyzőkönyvtől a jogügyeletre nézve kiszabott illeték fizetendő, l. 29. 15. 103. 27. t. sz.	ivenként ivenként	— —	15 6			
57/80	Jegyzőkönyvek, illetékmentesek: *a)* mellyek valamelly végrendeleti intézkedés felől a végrendelkező vagy a tanuk nyilatkozata folytán, továbbá annak kihirdetése, s általában a vagyonlelettárakat kivéve, minden olly peres ügyeken kivüli birói eljárások felől szerkeztetnek, mellyekben a biró hivatalánál fogva valamelly fél folyamodványának bevárása nélkül, habár pártérdek beállta esetében is eljárni tartozik, különösen a záralávételt tárgyazó jegyzőkönyvek, ha a jegyzőkönyv valamelly bélyegköteles benyujtvány helyét nem pótolja, vagy magában jog-okiratot nem foglal; végre az olly hagyományok tárgyalása alkalmával szerkeztett jegyzőkönyvek, mellyeknél az összhagyomány az adósságok levonása nélkül 25 frtot felül nem mul. *b)* Olly jegyzőkönyvek, mellyek valamelly folyamodónak a közszolgálat valamelly ágára való képessége tárgyában szerkeztetnek. Jegyzőkönyvi másolatok vagy azokbóli kivonatok, l. Másolatok. Jegyzőkönyvi mellékletek, l. Mellékletek. Jelentések, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.; a mentesek, l. 16. t. sz. g. h. i. k. l. m.	ivenként	—	15			

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
58 / 61	**Jelentési jegyek**, t. i.: *a*) a jelentés megtörténtének hivatalos elismerései, mint hivatalos kiadványok; *b*) benyujtványok, mellyekben a jelentés tétetik, l. 16. t. sz. g. **Jelzáloglekötések**, azaz olly okiratok, mellyek által valamelly kötelezettség biztositására jelzálog adatik . Ha azonban a jelzálogitott tárgy meg nem becsülhető dologból áll, ivenként 15 kr. *Jegyzet.* Ha a kötelezettség, mellynek biztositására jelzálog adatik, bizonytalan, és ha annak mennyisége közelitőleg sem határoztathatik meg, az illeték, a mennyiben a jelzálog értéke már előbb történt jelzálogi biztositások által ki nem merittetett, e szerint határzandó meg, de 15 kron alól ez esetben sem.	azon kötelezettség értéke szerint, mellyért a jelzálog adatik	. . .		II.		
59 / 84	L. 59. t. sz. jogerősitések. **Jogerősitések**, zálog, jótállás, jelzálog, kezesség által, l. az illető kalauzszavakat. Ha a jogerősités a főügylet felőli jog-okiratban mint ennek feltétele engedtetik meg, akkor az ezen jog-okirattól járó illeték kiszabásánál tekintetbe nem veendő. **Jog-okiratok**, l. Okiratok. **Jószágátengedése a hitelezőknek.** Az eziránt bíróság útján történt kérelem, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. **Jószág- és birtokigazgatóságok**, kincstáriak, és közintézetiek, l. 95. t. sz. a. **Jószágközösség**, l. Közösség. **Jószáglajstromok**, vagyonközösségnél és társasági szerződéseknél, mint átadási és átvételi okiratok. **Jótállási okiratok**, l. Kezességek, biztositó okiratok. **Jótékony intézetek**, l. 95. t. sz. r. és 113. t. sz. l. **Jóviseleti bizonyitványok**, l. Bizonyitványok. **Jövedéki haszonbérlők**, mennyiben illeti őket személyes mentesség, l. 9 . t. sz. q. **Jutalmazási folyamodványok**, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. **Jutalmazási utalványok**, l. Utalványok 105. t. sz.							
60 / 64	**Kamatczókok** (Talons), l. 80. t. sz. b. **Kamatok:** *a*) Tartozási bizonyitványok, l. Bizonyitványok.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	b) Álladalmi kötelezvények kamatszeletei, l. hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.; mint mellékletek 80. t. sz. b.; magánkötelezvényeknél mint fizetési utalványok. *c*) **Nyugtatványok**, l. Vételevelek; a mentesek, l. 113. t. sz. h. **Kamatszelet**, álladalmi kötelezvényeknél, l. 80. t. sz. b.; magánrészvényeknél, mint fizetési utalványok. **Kármentesitési kezességek**, l. Kezességek. **Kármentesitési nyugtatványok**, l. Vétbizonyitványok. **Kármentesitési téritvények**, l. Téritvények. **Katonai személyek**, mennyiben illeti ezeket mentesség, l. 95. t. sz. f. g. **Katonatisztek**, cs. k., mennyiben illeti őket mentesség, l. 95. t. sz. f. g. **Kedvezmények**, ezekérti folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. **Kegyadományok**, ezekérti folyamodványok, a mennyiben alamizsnának nem tekinthetők (16. t. sz. a.), 15. t. sz. a. szerint. Ezekről szóló nyugtatványok, ha alamizsnáknak nem neveztetnek (113. t. sz. l.), 112. t. sz. a. szerint. **Kegyelemérti folyamodványok**, l. Megkegyelmezés. **Kelet-tanusitványok**, azaz valamelly okirat kelte valóságának hivatalos bizonyitása, mint bizonyitványok. **Képesitő rendelvények és okiratok**, mellyek hatóságok és hivatalok által, a nálok valamelly hivatal, foglalkozás, vagy nyilvános alkalmazás elnyerése végett tartott vizsgálatok, és az ezek alkalmával a megvizsgált által bizonyitott ügyesség felől kiadatnak, l. 49. t. sz. g. **Képességi ivek**, l. Tulajdonsági ivek. **Képességi jegyzékek vagy kimutatások.** Ha magok a folyamodók által mellékeltetnek és hitelesitve nincsenek, mint mellékletek; előre bocsátott hivatalos hitelesités esetében, mint láttamozott másolatok. **Kérdő pontok**, l. Mellékletek. **Kéregetési engedélyek**, azaz szerencsétlenek számára eszközlendő szedegetésekre vagy adakozások közvetlen begyüjtésére adott engedélyek, és az ezen engedélyek felől a hatóságok által kiadott okiratok, millyenek a kéregetőlevelek, mint hivatalos kiadványok 49. t.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	sz. i. Nyugtatványok a gyűjtött pénzekről, l. 113. t. sz. l.						
	Kérelmezések, l. 16. t. sz. k.						
	Kereseti adóbizonyitványok, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i. ezek másodpéldányai, l. 49. t. sz. h. Másodpéldányok kiadásaérti folyamodások, l. 15. t. sz. a.						
	Kereseti adónyilatkozatok, iparüzlettöli elállások vagy lemondások az adóleszámitása végett, és a kereseti adóbizonyitvány átirása végetti folyamodványok, l. 16. t. sz. q. 26. 86. b. d.						
	Kereseti bizonyitványok, l. Bizonyitványok.						
	Kereseti szabadalmak, l. Szabadalmak.						
61/59	Kereskedési- és iparkönyvek jelesen:						
	a) Fő- és folyószámla — továbbá fizetési számlakönyvei a kereskedők, gyárosok és iparüzőknek	ivenként	—	6			
	b) minden olly más könyvek, mellyek valamelly kereskedés vagy ipar üzése, iparvállalatok, ügylet-közletitések, különösen jegyzőségi és alkuszügyek felöl vezettetnek	ivenként	—	1			
	c) az iparüzők levélmásolat könyvei.						feltétel nélkül
	Jegyzet. Kereskedési- s iparkönyvek alatt értetnek átalában mindazon üzleti följegyzések, mellyek valamelly kereskedés vagy iparüzlet, ennek egyes részei, vagy illy üzlet végetti segédeljárások felöl vezettetnek, legyenek bár ezen üzleti följegyzések kötve vagy füzve, avvagy egyes iveken vagy leveleken.						
62/60	Kereskedési és iparüzleti levelezések. A kereskedők és iparüzőknek, kereskedési és iparüzleti tárgyaikról egymás között vitt levelezései, a mennyiben valamelly erre vonatkozó jogügyletet foglalnak magokban, mig azok birósági, vagy a 16. t. sz. q. r. és 86. d. e. alatt említett hivatalos használaton kivül másra nem fordittatnak						feltételesen
	Kereskedési és iparkamarák, mennyiben illeti ezeket személyes mentesség, l. 95. t. sz. r.						
	Kereskedési szabadalmak, l. 49. 1. sz. g.						
	Kereskedési számadások, jegyzetek, kimutatások, l. Számadások 94. t. sz. B. 2.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték mentesség
	Kereskedési vagy iparüzleti társaságok, l. Társasági szerződések.						
	Keresztlevelek, l. Anyakönyvi bizonyitványok.						
	Kérvények, l. Benyujtványok.						
	Kézbesitési bizonyitványok, l. Vétbizonyitványok; a mentesek, l. 113. t. sz. a. b. és m.						
63/1	Kezességi okiratok, ha a kötelezettség, mellyért kezeskedtetik, meg nem becsülhető	ivenként	—	15			
	ha megbecsülhető	a jótállott kötelezettség értéke szerint.	..	..	II.		
	Az illeték-mentesekre nézve, l. 102. t. sz. c. L. 48 t. sz.						
	Kéziratok, l. Mellékletek 80. t. sz. a.						
	Kézvonások ezeknek az aláiró általi elismerései, l. j. törv. 34. §. d.						
	Kiadásérti folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Kiadási szerződések, mellyek által valakinek valamelly irat szerkeztője által azon jog engedtetik át, hogy azt sajtó utján többszörözhesse és árulhassa, mint szolgálattételekről szóló szerződések.						
	Kiadványok, hivatalosak, l. Hivatalos kiadványok.						
	Kiadványok, magánosak, l. Jogokiratok, bizonyitványok, benyujtványok, másolatok, mellékletek.						
	Kibékülési jegyzőkönyvek, l. Egyességi jegyzőkönyvek.						
	Kihágások, mellyek felett köztekintetből tárgyalások történnek. Benyujtványok, jegyzőkönyvek, oklevelek, l. 16. t. sz. i. l. 56. 86. t. sz. b.						
	Kihirdetés alóli felmentések, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Ezekérti folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
64/12	Kihirdetési bizonyitványok. Ha azokban valamelly eljegyzett pár kihirdetése igazoltatik	ivenként	—	15			
	Ha a bizonyitvány két vagy több eljegyzett pár hirdetését igazolja, a 15 kr. bélyeg annyiszor kivántatik meg, mennyi a jegyespárok száma.						
65/16	Kijelelő okiratok, azaz olly okiratok, mellyeknél fogva valamelly dolog biztositvány- vagy zálogkép kijeleltetik, mint záloglekötések.						
	Kikötési szerződések, azaz eladási és ajándékozási szerződések, valamelly ház vagy telek átadásánál, bizonyos fenntartások mellett, mint péld. szabad						

Tétel szám.	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	lakás, néhány telek használata, évenkénti pénzbeli, vagy természetbeli szolgáltatások, a nevezett szerződések nemeire nézve fenálló határozatok alá esnek. Ha ezek adásvevési szerződések, akkor a kikötések a vételárnak, vagy a vevő által elvállalt kötelezettségnek egy részét képezik. Ha ajándékozási szerződések, akkor a kikötések értéke a jószágnak ezen kikötésekre való tekintet nélküli értékéből levonandó, és a maradéktól az illeték fizetendő, l. Adásvevési és ajándékozási szerződések.						
	Kilépési téritvényei a cs. k. katonatiszteknek, l. 86. t. sz. k.						
	Kimutatások, kereskedők, és iparüzöké, l. Számadások.						
	Kincstári jószágok, l. 95. t. sz. a. és 16. w.						
	Kinevezési rendelvények, l. Tisztrendelvények.						
	Kinevező levelek, a mennyiben nem köz tisztviselők vagy szolgák kinevezési rendelvényei, mint a szolgálattétel felöl kötött szerződési okiratok.						
	Kisajátitási okiratok, l. 86. t. sz. f. A közczélokra tett kisajátitások által történt birtokátruházásokért és ezek nyilványkönyvbe való bejegyzéseért a 12. és 108. t. sz. által megszabott illetékek nem fizettetnek.						
	Kisérvényező tudósitások, l. Hivatalos levelezések.						
	Kiskoruság elnézése. Ezérti folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. magok az elnézések, l. Hivatalos kiadványok, 49. t. sz. i.						
	Kitáblázási folyamodványok, l. Benyujtványok, 15. t. sz. a.						
	Kitáblázási végzések perlekedésben, l. Itéletek.						
	Kitáblázások, l. 12. t. sz. C.						
	Kiváltságok. Valaminek feltalálására kért kizáró kiváltság megadása vagy megerősitéseérti folyamodványok 15. t. sz. b. szerint. Kiváltság-megadási kiadványok, l. 49. t. sz. g. i.						
	Kivándorlási folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. Engedélyek, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Kivándorlási utlevelek, l. Utazási okiratok.						
	Kiviteli engedélyek, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Az ezek kiszolgáltatásaérti folyamodványok, l. 15. t. sz. e.						
66/17	Kivonatok:						
	a) olly belföldi nyilvánkönyvekből, mellyek az ingatlan jószágok birtokáról és tulajdonáról, s az ezekkel egyenlő szabadalmak, és rajtok fekvő jogokról és terhekről, továbbá a törvényes letétekről vezettetnek, a hivatalos tárgyalás bejegyzett okirataihoz vagy letéti bejelentéseihez csatolt illetékmentes bizonyitványokat kivéve	ivenként	—	30			
	b) ugyanazon kivonatok olly könyvekből, mellyek külföldön vezetetnek mint bizonyitványok;						
	c) hivatalos irományokból, vagy hivatalosan őrzött magániratokból, l. Hivatalos másolatok 74. t. sz.						
	Korbizományalapitások, l. Hitbizományalapitási okiratok.						
	Korelnézés. Ennek megengedéseérti folyamodványok. l. Benyujtványok. 15. t. sz. a.						
	Ennek megengedése, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Kotyavetyélések, kotyavetyélési feltételek, l. Árverések.						
67/36	Kölcsönadási szerződések, az ezekről kelt okiratok, kötelezvények, adóslevelek	a kölcsön adott dolog értéke szerint	.	.	II.		
	Kölcsönadás meghosszabitásai, l. j. t. 35. §.						
	Kölcsön-szerződések, l. Kölcsönadási szerződések.						
	Költözési adó, l. Adózások.						
	Költség jegyzetek, l. Számadások.						
	Könyvek:						
	a) nyomtatások, l. Mellékletek;						
	b) a kereskedők, mesteremberek, jegyzők és alkuszok ügyleti jegyzeményei, l. Kereskedő- és iparkönyvek, jegyzők, alkuszok.						
	Kötelezvények, nyilvánosak, l. 49. t. sz. i. és 80. b.; magánosak, l. Kölcsönszerződések.						
	Kötelezvényei (*Vaglien*) a lombard-velenczei Monte-nak mint közkötelezvények.						
68/93	Kötésbizonyitványai az alkuszoknak	darabonként	—	6			
	Követelési és tartozási állapotjegyzékek jószágátengedések alkalmával, l. Átadási és átvételi okiratok						

Tétel szám.	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	Követségi személyek, mennyiben illeti ezeket mentesség, l. 95. t. sz. e.						
	Közbejövő itéletek, l. Itéletek.						
	Közbeszólások, peres eljárásoknál, l. Benyujtványok, 15. t. sz. a. i.						
	Közönségek, l. Községek.						
	Közös benyujtványok, okiratok, jogügyletek, l. a törv. 13. 20. 33. 64. és 69. §§.						
	Közössége a tulajdonnak s egyéb jogoknak. Szerződések, mellyekből vagyonközösség származik, l. Társasági szerződések, házassági szerződések; a közösség megszüntetése felöli okiratok. l. Elkülönöző, osztozó okiratok.						
	Községek, mennyiben illeti ezeket személyes mentesség l. 95. t. sz. d.; Hozzájok intézett benyujtványok, l. 15. t. sz. a.; a mentesek, l. 16. t. sz. aa.						
	Községi meghatalmazványok olly ügyekben, mellyekben a község magán személy (95. t. sz. b.) mint meghatalmazványok, egyéb esetekben, mint hivatalos kiadványok.						
	Községi adók, ezek felöli nyugtatványok, mint hivatalos kiadványok, 49. t. sz. i.						
	Lakbérnyugtatványok, l. vétlevelek, 112. t. sz. a. Nyugtatványok olly bérfizetésekről, mellyek a katonai kincstár által a katonaság számára követelt szállásokért a helyhatóságoknak vagy a háztulajdonosoknak közvetlenül fizettetnek, l. 113. t. sz. g.						
	Látleletek, l. Leletek.						
	Látleletijegyzőkönyvek, l. Jegyzőkönyvek 56. t. sz. b. c.						
	Láttamozások, l. 48. t. sz.						
	Láttamozott másolatok, l. Másolatok.						
	Lefizetési nyugtatványai a közpénztáraknak közczélokra, nem tárgyai az adózásnak; magán személyek részére, ha köztök és a közpénztárak közt számadási viszony nem létezik, mint fizetési utalványok.						
	Az ezek mellé csatolt felvételi felhatalmazások, engedmények, nyugtatványok, mint meghatalmazások, engedmények, nyugtatványok általában.						
69/24	Leirások:						
	a) a polgári törvényes eljárás utján zálogba vett jószágok leirása, l. Jegyzőkönyvek t. sz. 56. b.;						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	b) a határok leirásai közakarattal, magok a határszomszédok által, mint elkülönözési okiratok;						
	c) hivatalosak l. 56. t. sz. b. c						
	Lelenczek, mennyiben mentesség illeti az ezekre vonatkozó benyujtványokat, jegyzőkönyveket és okiratokat, l. 16. t. sz. m. n. 86. t. sz. l. 24. t. sz. b. c. m.						
70/18	Leletei a szak- és dologértőknek:						
	a) a mennyiben valamelly hivatal vagy hatóság hivatalos felszólitása következtében, csupán a dolog mibenlétének felfedezése végett adatnak, nem tárgyai az illeték-fizetésnek;						
	b) de ha bizonyiték gyanánt, vagy felek ügyeiben valamelly hivatalos tárgyalás alapjául kell szolgálniok, mint bizonyitványok:						
	c) a mennyiben valamelly bélyegköteles okirat, vagy jegyzőkönyv, p. o. lelvénynek (inventar) kiegészitő részei, különös bélyeget nem igényelnek, kivévén ha különösen mellékeltetnek ahhoz, vagy utólagosan adatnak be.						
	Letéti jelentések, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Lelettárak, bíróságiak, l. Jegyzőkönyvek.						
	— bíróságon kivüliek, l. Gazdasági készületi lelettárak.						
	Lelkészet Erre vonatkozó benyujtványok, l. 95. t. sz. s.						
	Lemondási téritvények, l. Téritvények.						
71/110	Lemondások jogokról:						
	a) jutalom mellettiek, ha a jog tárgya és az érte tett viszonszolgáltatás meg nem becsülhető	ivenként	—	15			
	ezen kivül	az egyik vagy másik értéke szerint	.	.	II.		
	b) ingyeniek, mint ajándékozások.						
	Lerovó fizetések, l. Részfizetések.						
	Létbizonyitványok, l. Bizonyitványok, a mentesek, l. 24. t. sz. o.						
72/87	Letétemények:						
	A) birói letéteményekről a letéthivatalok által kiadott átvételijegyek, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.; más letétmények és árvahivatali befizetésekre nézve:						
	a) ha a tárgy őrizet végett a letévő vagy más részére tétetik le, l Hivatalos kiadványok, 49. t. sz. i;						
	b) de ha a letétemény olly fizetésképen történik, mellyet a letévő saját vagy más valaki nevében, annak,						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	ki részére a letett tárgy őriztetik, teljesit, mint vétbizonyitványok 112. t. sz. a.						
	B) Vétlevelek a letét megtörténtéről, l. Vétbizonyitványok 112. t. sz. c. d.						
	C) Átvételérti folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	D) Átvételi meghagyások, l. Hivatalos kiadványok, 7. t. sz. i.						
	E) Kivonatok, vagy más különös bizonyitványok a letét-lajstromokból a felöl, hogy valamelly tár y birói őrizet alatt vagyon, l. Kivonatok.						
	Letétlevelek, l. Letétemények.						
	Letiltási folyamodványok, l. Benyújtványok, 15. t. sz. a. i.						
	Letiltások bíróságiak, l. Hivatalos kiadványok.						
73/30	Levelek, a mennyiben nem jog-okiratok vagy bizonyitványok, csak bélyegköteles beadványokhoz vagy jegyzőkönyvekhez lett mellékeltetésök esetére tárgyai az illetékeknek, l. mellékletek; ha azonban jog-okiratok vagy bizonyitványokkép fordulnak elő, az ezen okiratokra határozott illetékek alatt állanak. Menynyiben dijmentesség illeti a kereskedők és mesteremberek egymás közti leveleit 62. t. sz. adatik elő.						
	Levelezés, l. Hivatalos levelezés, levelek, kereskedési levelezés.						
	Ló-átalányok, l. Vétbizonyitványok az átalányról szólók. 113. t. sz. e.						
	Lobogó-szabadalmak, l. Hivatalos kiadványok, 49. t. sz. g.						
	Makacssági itéletek, l. Itéletek 51. t. sz. 2. jegyz.						
	Maradék-fizetési nyugtatványok, l. Vétbizonyitványok 112. 113 t. sz. *Jegyzet.* Ha a maradék-fizetés mellett az egész követelés felvétele bizonyittatik, akkor az illeték a felvettnek bizonyitott összérték szerint fizetendő.						
	Maradék-jegyek, azaz a számadási megtérítések feljegyzései, mint számadási befejezések.						
	Másodfeleletek perekben, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. i.						
	Másod hiányok, l. Számadási hiányok.						
	Másod példányai a benyujtványoknak, l. Benyujtványok; jog- és egyéb okiratoknak, l. j. törv. 40. és 62. §. itéletek másodatai, mellyek alatt a panaszló és vádlottnak rendesen kiadandóktól különböző minden itéletkiadások						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	értetnek, és általában minden hivatalos kiadványokéi l. 49. t. sz. h.						
	Másodváltók, l. Váltók.						
	Másolatai a felzeteknek, l. Felzet-másolatok.						
74/2	Másolatok:						
	a) hivatalosak, egyszerűek, azaz láttamozatlanok	ivenként	—	15			
	b) hivatalosak, láttamozottak . . .	ivenként	—	30			
	c) nem hivatalosak, láttamozottak, azaz ollyanok, mellyek magok a felek által szerkeztvék, de hivatalosan vagy jegyző által láttamozvák	ivenként	—	15			
	d) hivatalosak és nem hivatalosak, az által, ki ellen az okiratok bizonyitnak, láttamozottak, mint eredeti okiratok,						
	e) más magánszemélyek által láttamozottak, mint bizonyitványok,						
	f) másolatok és kivonatok a belföldi adósorzati jegyzőkönyvekből (Catastral-Vermessungs-Protocollen) hivatalon kivüli használat végett, vagy valamelly közadónak megállapitása, a rendszabályok értelmében leszállitása avvagy halasztása miatti használat végett	. . . . .	.	.	. .	. .	feltételesen
	Ezen kivül	minden ivtől	—	15			
	Jegyzet. 1. Magok a felek által szerkeztett másolatok csak akkor tárgyai az illetékfizetésnek, ha ezek általok valamelly bélyegtartozás alá eső benyujtványok, vagy ugyanaz alá tartozó jegyzőkönyvek helyett mellékletekként mutattatnak fel, s illyenkor a mellékletbélyeg alá esnek. Ha azonban feltételesen mentes vagy a külföldön avvagy bélyegmentes belföldön kelt okiratok egyszerű vagy láttamozott másai is használtatnak mellékletek gyanánt, ezekhez elölegesen olly értelmü hivatalos bizonyitás csatlandó, mellyből kiviláglik, hogy az eredeti, hivatalos használat miatt a szabályszerü bélyeggel elláttatott, mire mind az igtató-, mind a kiadóhivatalok, a jelen jegyzet ötödik pontjában rendelt kötelezettségek teljesitése mellett, az eredetinek megtekintése után, jogositvák.						
	Az illy bizonyitás illetékmentes.						
	Ha a fél az eredetit elömutatni képtelen, vagy ha a másolatot ezen bizonyitással el nem láttatja, a másolatért azon illeték fizetendő, melly az eredetiért jár.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	2. Olly hivatalos kiadványok, mellyek tartalmába a fél értesitése, vagy miheztartása végett olly jog-okirat, bizonyitvány vagy iratnak mása, vagy kivonata vétetik fel, mellynek hivatalos mását venni a fél szabadságában áll, a 47. t. sz. b. alatt meghatározott illeték alá esnek, illyenek péld. egyezkedési, szerződési rendelvények. Olly másolatok, mellyeket a hatóság a felek számára bár ezek megrendelése nélkül is rendelvényez, csak akkor illetékmentesek, ha vagy a tárgyalásnak hivatalból kell történnie, vagy azon személy, mellynek ezek kézbesitetnek illetékmentesség vagy feljegyzés (Vormerkung) elönyével bir.						
	3. Több okirat másai csak akkor irathatnak egy bélyeg alatt, és több egy bélyeg alatt irtak csak akkor láttamoztathatnak, ha a bélyeg mindazon illetőségeknek megfelel, mellyek azon esetre lettek volna fizetendők, ha a másolatok nem ugyanazon egy ivre irattak volna. Több okiratoknak e részben nemcsak azok nem tekintendők, mellyek a törvény 34. §. által valamelly okirat kiegészitő részeinek nyilvánittattak, hanem valamelly okirat mindazon mellékletei sem, mellyek azzal egy egészet képeznek, mint valamelly jegyzői okirat mellékletei (inserti).						
	4. Olly hivatalos egyszerü és láttamozott másolatok, mellyek hivatalból hivatalos használatul, vagy valamelly illetékmentes és feljegyzést élvező személy által kivántattak, és ez okból bélyegzetlenül szolgáltatnak ki, sem a bélyegmentes használatnál egyébre nem fordithatók, sem pedig más nem illetékmentes személynek át nem engedhetők. Ezen tilalom áthágása jövedékcsalásnak tekintetik						
	5. A láttamozási záradékba feljegyzendő azon bélyeg mennyisége, mellyel az eredeti oklevél vagy irat el van látva, és, a mennyiben a közvetlen illetékfizetésnek van alája vetve, azon illetéké is, melly a rajta levő hivatalos bizonyitás szerint lefizettetett, vagy feljegyzendő hogy az eredeti megbélyegezve, s ezért a közvetlen illeték lefizetve nem volt.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	Ha azon okirat vagy iromány, mellynek mása láttamoztatik, eredetileg illetékköteles volt, és ezen tartozásnak elég nem tétetett, akkor továbbá feljegyzendő, hogy az áthágástárgyábani lelet irásba foglaltatott, és hova küldetett.						
	Megbizványok, a mennyiben fizetési utalványok, mint ezek, a mennyiben meghatalmazások, mint az utóbbiak.						
75/81	Megdicsérő jegyzőkönyvek, l. 56. t. sz c., a mentesek 24. t. sz. s.						
	Megerősitések, mellyek a helybenhagyott jogcselekményhez, az e felöl kelt okiratokra mellékeltetnek (a törv. 34. § d) az okiratok kiegészitő részeinek tekintendők; ha külön okiratokban adatnak, és tartalmuk csak olly jogcselekménybeli megegyezésre szoritkozik, melly felöl már okirat készittetett . .	ivenként	—	15			
	Ezen kivül, mint a jog-okirat helyét pótlók, az ezekre nézve meghatározott illeték alá tartoznak.						
	Megerősitések, hivatalosak, l. Hivatalos kiadványok						
76/26	Megerősitvények:						
	a) országfejedelmiek, továbbá közhatóságiak és hivatalosak, jogokra, méltóságokra, jövedelmekre vonatkozók s. t. b. l. Hivatalos kiadványok; illyesek magánszemélyektől, mint az illető jogügylet megujitásai;						
	b) felvett fizetésről, l. Vétbizonyitványok;						
	c) személyes tulajdonokról, tettleges körülményekről, l. Bizonyitványok;						
	d) a nyilván könyvekbe való beiktatásokról, l. 66. t. sz. a.;						
	e) olly kötelezettségek felöl, mellyekbe a kiadó beleegyezett, vagy jogokróli lemondások felöl, l. Jog-okiratok.						
	Meghagyások, biróságiak vagy hivatalosak, l. Hivatalos kiadványok.						
	Meghatalmazványi záradékok, nyugtatványokon és egyéb okiratokon, mint meghatalmazások.						
	Meghatalmazványok, ha bérkötést nem foglalnak magokban . . . . . ezenkivül mint szolgálattétel felöli szerződések.	ivenként	—	15			
	Megkegyelmezés: Ezérti folyamodványok l. Benyujtványok 15. t. sz. a. h. A büntettek, súlyos rendőrségi kihágások, egyszerü rendőrségi vétségek, és jövedéki kihágások iránti eljárások						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	eseteiben benyujtott kegyelemérti folyamodványokat illetőleg l. 16. t. sz. l.						
	Megkeresö levelek, l Hivatalos levelezések.						
	Megsemmisitési panaszok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. i.						
	Megsemmisitö végzések nem tárgyai az adózásnak.						
	Megtéritési nyugtatványok, l. Vétbizonyitványok; a mentesek (113. t. sz. g.)						
	Megujitott okiratok, l. j. törv. 40. 62. §§.)						
	Megváltási szerzödések adóssági követelések iránt, mint engedelmények, más jogokra nézve mint adásvevések.						
78/87	Megváltási szerzödések, azaz olly szerzödések, mellyek által személyes vagy dologi tartozások pénzbeli tartozásokká változtatnak	érték szerint	.	.	II.		
	Jegyzet. Értéknek az évenként kikötött pénzfizetések összege tekintendö a j. t. 16. §. megállapitott többszörözés szerint.						
79/20	Mellékletek, mellyek a felek által a bélyegköteles benyujtványok és jegyzökönyvekhez csatoltatnak	ivenként	—	6			
	Ezen bélyegilleték alá esnek különösen:						
	a) Azon okiratok és irományok, mellyek a törvény határozatai szerint illeték alá nem esnek, kivéve ha mellékletül használtatnak, legyenek bár azok papirosra, vagy más azt pótló anyagra irva, vagy arra bármi módon áttéve.						
	b) Mindazon okiratok és irományok, mellyek a bélyegtörvény fennállása elött adattak ki.						
	c) A személyes felmentésnél fogva bélyegmentes okiratok, vagy irományok, ha nemmentes személyek által mellékletként használtatnak 95. t sz.						
	d) Ellenben a külföldön vagy az illetékmentes belföldön kiadott jog-okiratok és bizonyitványok, továbbá a feltételesen bélyegmentes jog-okiratok, bizonyitványok, és iratok, a mennyiben azoknak mellékletképeni odacsatlása bélyegköteles használatot képez és ez esetre más illetékszabás világosan megállapitva nincs, azon illeték alá esnek, melly ezen jog-okiratok, bizonyitványok, és iratoktól a feltételes mentesség kellékei-						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	nek hiánya, vagy illetékmentes belföldön keltök esetére ezen törvény értelmében lett volna fizetendö.						
	Jegyzet. Az ezen vagy az ausztriai koronaországokban ezelött hatállyal birt valamelly bélyegtörvény szerint szabályszerüleg bélyegzett okiratok és irományok, mellékletképi használtatásuk esetében, további illeték alá nem esnek.						
80/21	Mellékletek, mentesek:						
	a) Könyvek, röpiratok, és a nyomtatásra szánt kéziratok, ha ezek nem a benyujtvány, vagy ennek helyét pótló jegyzökönyv által czélzott tárgyalás végett különösen szerkeztett bizonyitó iratok.						
	b) Minden bel- és külföldi köz-hitelpapirosok ezek kamatszeletei s kamatczokjai és pénz helyét pótló papirosok						
	c) Bizonyos használatra mentes okiratok és irományok, ha ezek ezen használatra mellékletekül alkalmaztatnak.						
	d) Szegénységi bizonyitványok.						
	e) Az okiratokra vagy irományokra jegyzett hivatalos kiadványok, vagy valamelly hivatalos cselekmény végbevitelérül, valamelly aláirás, bizonyitvány valódiságáról és ehhez hasonlókról szóló hivatalos elismervények, különös bélyegköteles mellékletnek nem tekintendök.						
	f) Azon okiratok és irományok, mellyek magokban véve bélyegkötelesek ugyan, mellyekre nézve azonban különös engedély alapján a közvetlen illetékfizetés, vagy egyezkedés engedtetett meg (jel. törv. 28. §.), továbbá azok, mellyekért a közvetlen illetéktartozás lefizettetett, és azokra hivatalosan feljegyeztetett.						
	Mellékleti ivek, l. Emlékeztetések a díjszabáshoz.						
	Méltósággali felruházások, l. Hivatalos kiadványok.						
	Méltóságok. Ezekérti folyamodványok, l. Benyujtványok. 15. t. sz a.						
	Menetjegyek, l Utazási okiratok.						
81/28	Mérlegjegy, l. 24. t. sz. t.						
	Mérlegei vagy mérlegezett számvitelei a kereskedök vagy iparüzöknek, mellyek a kölcsönös hitelezéseket és adósságokat vagy a tartozást és követelést mutatják ki, nem figyelve arra, vajjon csupán a kiadók által vagy azáltal,						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	ki részére kiadatnak, vagy mindkét fél által irattak légyen alá	ivenként	—	15			
	Mértföldbizonyitványok, mint bizonyitványok, a mentesek l. 24. t. sz. q.						
	Mesterjogadási tudatások, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Mesterjogi okiratok, l. 49. t. sz. g.						
	Mesterlegények, l. Utazási okiratok, bizonyitványok.						
	Mezögazdászati társaságok, mennyiben illeti ezeket személyes mentesség l. 95. t. sz. r.						
	Misealapitványok, vagy alapitó levelek, l. Alapitványok.						
	Misenyugtatványok az ezekért felvett összegekről szólók, l. 113. t. sz. o.						
	Munka-bizonyitványok, l. Bizonyitványok. 23. t. sz. a.						
	Nagykoruság, nagykoruságérti folyamodványok, mint benyujtványok 15. t. sz. a., nagykorunak nyilvánitások, mint hivatalos kiadványok 49. t. sz. i						
	Napdijnyugtatványok, l. Vétbizonyitványok						
	Napdijutalványozások, magán személyektől, l. Fizetési utalványok, hivatalosak, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Napszámosok, az ezeket illető kedvezményekre nézve, l. 23. t. sz. b. 106. t. sz. a.						
	Nemeslevelek, elsök és megujitottak l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. g. h						
	Nemességet tanusitó adománnyozó levelek, rendelvények, l. Hivatalos kiadványok.						
82	Nemzetörség, l. 49. 95. t. sz. b. k.						
95	Nemzetségfák, mellyek az anyakönyvek vezetésével megbizott személyek által szerkeztetnek vagy csupán megerösittetnek, annyiszor esnek a . . . . . bélyegilleték alá, a hányszor az érintett személyek által anyakönyveikből születések, egybekelések, vagy halálozások bizonyittatnak.		—	15			
	A magánszemélyek által szerkeztettek csak mellékletképeni használatuk esetére esnek az ezekre nézve kiszabott bélyeg alá.						
	Nemzetségi-, ösi- és családalapitványi pénztár igazgatóság cs. k. l. 95. t. sz. d						
	Nevelési segélyek. Ezekérti folyamodványok, l. 15. t. sz. a. Ezek felöli nyugtatványok, l. 112. t. sz. a.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	Neveléstan. E felöli próbatételi bizonyitványok, mint bizonyitványok; a mentesek, l. 24. t. sz. h.						
83	Nötlenségi téritvények, l. Okiratok.						
53	Nyilatkozatok, birósági elöttiek, mellyek által valaki valami adósságot elismer, másnak valami jogot átenged, vagy valamelly jognak általa másra lett átruházását, vagy más által ö irányában elvállalt kötelezettségnek az által lett teljesitését bizonyitja, ha peresügyekben a felek a födcloghani végzés hozatala elött a perlekedéssel felhagynak, a biró által, nem peres ügyekben pedig, tüstént az illy nyilatkozat benyujtásakor az illeték kiszabásával megbizott hivatallal közlendök.						
	Ezek azon esetre, ha a jogügylet csak a biróság elött köttetik, jog-okiratoknak tekintendök. De ha már elöbb, azonban jelen törvény hatálya óta kötött jogügyletekre vonatkoznak, a hivatal jogositva van, annak bebizonyitását kivánni, hogy azoktól a kötés idejekor törvényesen fenállott illetékek lefizettettek. Ha ez be nem bizonyittatik, azon esetre, ha a jogügylet csak jog-okiratkészitésekor illetékköteles, a nyilatkozat csak a jog-okiratokra nézve fenálló illeték alá vonandó. De ha a jogügylet, jog-okirat kiadása nélkül is illetékköteles, akkor, a törvényes büntetéstöl függetlenül, a jogügylettöl járó illeték behajtandó. Maga a nyilatkozat ellenben a benyujtványok és jegyzökönyvekre nézve 15 t. sz. a. alatt megállapitott bélyeg alá esik.						
	Nyilvánkönyvi folyamodványok, l. Benyujtványok.						
	Nyilvánkönyvi hitelezök, ezek beleegyezései, l. Beleegyezések.						
	Nyilvánkönyvi kivonatok, megerösitvények, l. Kivonatok, megerösitvények.						
	Nyilvánkönyvi végzések, l. Hivatalos kiadványok. 49. t. sz. i.						
	Nyomozólevelek, l. Hivatalos kiadványok.						
	Nyomtatványok, l. Mellékletek.						
	Nyugalmazási rendelvények, tisztviselök vagy más olly személyeknek szólók, mellyeknek az álladalmi kincstárból vagy más közalapitványból fizetendö nyugdij vagy tartás adatik, mint hivatalos kiadványok.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó fr.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
84/76	Nyugdijérti folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. Nyugdijtbiztositó okiratok, mellyeknél fogva magán személyek által bizonyos ideig teljesitett szolgálatok után nyugdijak biztositattatnak, mint holtig tartó jutalommal egybekapcsolt szolgálatok iránti szerződések. Nyugtatványok, l. Vétbizonyitványok. Odaitélések, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i. Odaitélésérti folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. Okirat átvételi bizonyitványok, l. Vétbizonyitványok.						
85/101	Okiratok:						
	I. Jog-okiratok, mellyek valamelly jogátruházást vagy jogmegerösitést foglalnak magokban,						
	A) ha a szolgáltatás, és viszontszolgáltatás, vagy egyik a kettö közül megbecsülhetö dolog, és pedig:						
	a) Váltók, l. ezeket.						
	b) Ajándékozási okiratok, l. ezeket.						
	c) Jog-okiratok, mellyek által valamelly ingatlan dolog tulajdona, haszonvétele vagy használatjoga élök között ruháztatik át	ivenként	—	15			
	A tulajdon átruházásáért stb. járó illeték tekintetében l. 108. t. sz. A.						
	d) Jog-okiratok a vagyonnak halálesetére lett átruházásai felöl . . a menteseket l. 86. t. sz. p.	ivenként	—	15			
	A vagyonátruházás illetékére nézve, l. 108. t. sz. B.						
	e) Jog-okiratok, minden egyéb jogügyletek felöl	értéke szerint	.	.	II.		
	B) Ha sem a szolgáltatás, sem a viszontszolgáltatás meg nem becsülhetö dolog	ivenként	—	15			
	II. Jog-okiratok, mellyek vagyonátruházást vagy jogmegerösitést magokban nem foglalnak	ivenként	—	15			
	III. Okiratok, jog-okiratoktól különbözök, l. Bizonyitványok, hivatalos kiadványok.						
	1) *Jegyzet.* A különös határzatok, fökép az érték kiszámitására nézve, az egyenként betürendben elösorolt jogügyleti okiratokhoz kapcsolvák.						
	2) Halálesetére történt vagyonátruházást tárgyazó szerződések az állandó bélyegilletéken kivül, a halál-esetére történt vagyonátruházásért járó közvetlen illetékfizetés alá esnek; ez						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	utóbbi azonban az illy átruházásokra nézve megállapitott mértékben csupán az örökösödés átszálltával teljesitendö.						
86/102	Okiratok, mentesek:						
	a) Mellyek a köz- vagy község-pénztáraknak, hivataloknak, és az álladalmi hatóságok kormányzása alatt álló intézeteknek, csupán a számukra rendelt kezelés végett a tulajdonképeni bizonyitó okiratokkal átadandók . .	. . . . .	.	.	.	.	feltétlenül
	b) és általában azok, mellyeknek kiadását a közhatóságok és hivatalok kizárólag hivatalos czélokból kivánják, és a mellyeknek kiadására a fél a polgári törvény értelmében nem köteleztetik, mig az itt érintett hivatalos használaton kivül másra nem fordittatnak.	. . . . .	.	.	.	.	feltételesen
	Ide tartoznak különösen:						
	c) azon biztositási okiratok, mellyek büntetési eljárásoknál, s általában a közérdek biztositása tekintetéből a közszolgálaton vagy szerződési viszonyon kivül kiadandók	. . . . .	.	.	.	.	feltétlenül
	d) Mellyek olly czélból mutatandók elö, hogy ezek alapján az álladalom, koronaországok, járások vagy valamelly község közszükségeire, vagy általában közczélokra rendelt egyenes, vagy közvetett adó kivetése, megszabása, vagy megszüntetése, avvagy az illy adók és tartozások fizetésének a fenálló rendszabályok alapjáni megszüntetése, félbeszakasztása vagy elhalasztása eszközöltessék, mig az itt felhozottakon kivül egyéb használatra nem fordittatnak	. . . . .	.	.	.	.	feltételesen
	e) Mellyekkel a portékák a forgalomra nézve fenálló vámellenöri és rendörségi rendszabályok értelmében a tovaszállitás vagy áttételnél ellátandók, ha nyilván a bélyeg alá nem tartoznak, mig az érintetten kivül egyéb hasznuk nem vétetik;	. . . . .	.	.	.	.	feltételesen
	f) Mellyek olly jószágok vagy telkek megbecslése, vagy átengedése felöl szerkeztetnek, mellyeken a tulajdonosok közérdekböl, azaz az álladalom, vagy valamelly község szükségei vagy álta'ában közczélok tekintetéböl túladni kénytelenek, és illy esetekben az átengedett telek birtoka, és azon körülmény felöl, hogy a betáblázott hitelezök és más érdeklettek a meg-						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	váltási összeg kifizetésébe beleegyeznek, a kincstár biztositása tekinteté-ből, előmutatandók						feltételesen
	mig ezen okiratok, a közczélokra való eladás létesitésén kivüli egyéb használatra nem fordittatnak;						
	g) A közczélokra szolgáló vállalatok péld. álladalmi vaspályakijelelések, hadgyakorlatok, hadjárások s t. e. f. alkalmával a magánosok tulajdonán elkövetett kárositások felöli felvételi leletek, becslési jegyzőkönyvek s átnézetek						
	mig a felvétel, kitudás, és a kármentesités kieszközlésén kivüli más használatra nem fordittatnak;						feltételesen
	h) Az álladalmi kötelezvényeken és az ezekhez hasonló kötleveleken levő engedmények						
	i) Azon okiratok, mellyek a törvényes határozatok alapján a jobbágyi kötelék megszüntetése, a jogviszony megállapitása végetti telek és földfelszabaditás, és a jogositott s kötelezett közötti kármentesités tárgyában készittetnek						feltétlenül
	mig a földfelszabaditási és a nyilvánkönyvekbe való bejegyzésen kivüli egyéb hasznok nem vétetik.						feltételesen
	k) A cs. k. katonatisztek kilépési téritvényei						
	l) Azon téritvények, mellyeket gyámszülők, a lelenczek ingyen elvállalásakor a lelenczház igazgatóságához beadnak						feltétlenül
	m) A fuvár- és tenger- levelek (connaissements, polices de chargement, polizze di carico) ha az elküldendő javak jegyzékén, és a fuvarossal vagy hajóssal kötött bér-, vagy bérlési szerződésen és a biztositáson (Assecuranz) kivül egyéb illeték alá tartozó rendeltetésök nincs, mig biróság előtt hasznok nem vétetik						feltétlenül
	n) Az illetékmentes vagy az I. fokozat alá esö váltókra jegyzett elfogadások, hátirati kezességek, vétbizonyitványok						feltételesen
	Ugyanazon mentességgel birnak akkor is, ha a váltók mellékletekül használtatnak.						feltétlenül
	o) Előfizetési, előbérleti, és aláirási jegyek						
	mig biró előtt hasznok nem vétetik.						feltételesen
	p) Végrendeleti intézkedések (végrendeletek, végrendeletkék						feltétlenül

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	q) Azon okiratok, mellyek az ausztriai álladalmi kapcsolathoz tartozó követségi személyek által, továbbá a külhatalmaknak az ausztriai kormány által elismert ügynökei által hivatalos minőségökben az öket megbizó kormány álladalmi polgárai részére belföldön kiadatnak						feltételesen
	mig az illetékköteles belföldi hatóságok előtt hivatalosan nem használtatnak.						
	r) Azon meghagyások és utasitások, mellyek a meghatalmazási okiratokon kivül a szolgálatadó vagy felhatalmazó által a szolgálatban levő vagy felhatalmazottnak pusztán maga-alkalmazás, vagy a felhatalmazó irányábani fedezés végett, nem pedig azért adatnak, hogy harmadik személyek irányában bizonyságkép szolgáljanak						feltételesen
	Ha számadási bizonyitékok, reájok nézve az illetékfizetés kötelezettsége és az illeték nagysága tekintetében a számadásoknál *A)* alatt elősorolt határzatok alkalmazandók. L. Megegyezési szerződések, kereskedési levelezések, számadások, árvakönyvek, bizonyitványok.						
	Jegyzet. A feltételesen mentes okiratok, felmentés alá nem tartozó esetbeni használatok alkalmával, ha csak a dijszabásban más nem állapittatott meg, azon illeték alá esnek, melly alá ezen mentesség nélkül a dijszabás rendeletei szerinti minőségökhöz képest eredetileg estek volna.						
87/41	**Oklevelek**, azaz valamelly nyert képesség vagy feljogositás felöl nyert bizonyitványok:						
	a) közhivatalok vagy községek által kiadottak, l. 49. t. sz. g.						
	b) más személyek által kiadottak . . . társasági jogokról szolók mint társasági szerződések.	ivenként	—	15			
	Oskolaalapitványi okiratok, l. Alapitványok.						
	Oskolabejárási bizonyitványok, l. 23. t. sz. c.						
	Oskolai bizonyitványok, l. Bizonyitványok.						
	Oskolapénznyugtatványok, l. 113. t. sz. i.						
	Oskolapénztöli felmentésérti folyamodványok, l. 16. t. sz. b.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
88 98	**Osztozási levelek**, és általában osztozást tárgyazó okiratok, és pedig: valamelly közös jog megosztása felöli okiratok, mint elkülönözési okiratok; ellenben olly okiratok, mellyek által egy személyt egyedül illető jog mással pénzért vagy ingyen megosztatik, mint átengedési vagy ajándékozási okiratok az átengedett részre nézve; vagy ha a megosztás valamelly társaság alakitása czéljából történik, mint társasági szerződések; a teljestulajdon megosztásáróli okiratok l. Örökhaszon-bérlés-, Örökbér-, Földbér-szerződések.						
	Osztálysorsi itéletek, l. Itéletek.						
	Országbiztonsági őrség mennyiben illeti ezt személyes mentesség l. 95. t. sz. g. i.						
	Orvosi bizonyitványok, l. Bizonyitványok.						
	Óvások, l. Váltóóvások.						
	Örökbefogadás. Az örökbefogadhatás megerősitéseérti folyamodás l. Benyujtványok 15 t. sz. a. Az örökbefogadás megerősitései, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
89/5	**Örökbefogadási okiratok**, azaz örökbefogadás felöl kelt okiratok, a mennyiben bennök az örökbefogadott személynek csupán az örökbefogadó atya vagy anya nevének viselhetése engedtetik meg, és az örökbefogadó szülök és örökbefogadott gyermekek és ezek utódai közt csupán a házassági szülök és gyermekek közt létezőkhöz hasonló jogok köttetnek ki	ivenként	—	15			
	A mennyiben azonban az örökbefogadott gyermekre valamelly jószág ruháztatik, vagy valamelly dologra vonatkozó jog engedtetik át, a jószágátruházás vagy engedett jog minőségéhez képest mint ezen jogügylet.						
90/50	**Örökbérlési szerződések**, l. Örökhaszonbér-, örökbér-, földbér-szerződések.						
	Örökhaszonbéri szerződések, Örökbérszerződések, azaz olly szerződések, mellyeknél fogva valamelly jószág használati tulajdona évi fizetés mellett örökösen átengedtetik	értéke szerint	.	.	II.		
	Jegyzet. Érték gyanánt az egyszer mindenkorra kikötött, és az évenkénti szolgáltatások öszves sommája, a törvény 16. §-ra figyelve, tekintendő.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változo Fokozat	Illeték: változo Százalék	Illeték mentesség
91/52	**Örökösödési szerződések** . . Az örökösödési szerződés által alapitott jog csak az átszálláskor esik a halál esetére lett vagyonátruházászra nézve megállapitott illeték alá.	ivenként	—	15			
	Örökségelkülönözések, l. Elkülönözési okiratok.						
	Örökségi nyilatkozatok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
92/51	**Örökségröli lemondások**, azaz a tárgyalási hatóságnál benyujtvány mellett vagy jegyzőkönyvileg tett abbeli nyilatkozatok, hogy valamelly örökségre vonatkozó törvényes vagy végrendeleti jog vagy hagyomány, el nem fogadtatik, mint benyujtványok, jegyzőkönyvek 15. t. sz. a. 56. b.						
	Örökségtárgyalási szerződések az örökség megosztására nézve, mint megosztozási okiratok; a végrendelet érvényessége, az örökösödésjog st. ef. nézve mint egyezkedések.						
	Örökségtárgyalások, benyujtványok, jegyzőkönyvek, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. 16. t. sz. x. Jegyzőkönyvek 56. t. sz. a. b. 57. t. sz. a.; a birósági rendeletek, végzések, odaitélő rendelvények, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i. Másodpéldányai és a felek kivánatára kiszolgáltatott további kiadványai az örökösödési odaitéléseknek 49. t. sz. h.						
	Jegyzet. Magok a halál esetére történt vagyonátruházások a közvetlen százalék-illeték alá esnek, l. Vagyonátruházások.						
	Örökségvételek, azaz valamelly átvett vagy legalább átszállott örökség megvételei, mint vételi szerződések.						
93/109	**Örzeményi szerződések**, ha bennök bér köttetik ki, mint szolgálattételekröli szerződések; különben	ivenként	—	15			
	Összehivó hirdetmények; l. Hivatalos kiadványok, 49. t. sz. i. — Folyamodványok, l. 15. t. sz. d.						
	Összeirási ügyek, benyujtványok, jegyzőkönyvek, okiratok, l. 16. t. sz. s. 56. 86. b. d.						
	Panaszok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.; a mentesek, 16. t. sz. i. k. l. m. s. u. z.						
	Papi bérilleték felöli nyugtatványok, l. Vétbizonyitványok.						
	Papirosrétnagyság: a mennyiben vonja ez maga után nagyobb illetékfizetés kötelezettségét l. j. törv. 30. §.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	Parancsok, Hivatalosak l. Hivatalos kiadványok, 49. t. sz. i.						
	Parthajózási szabadalmak, azaz csekély vagy tágitott csekély tengerparti hajózásra feljogositó okiratok, l. 49. t. sz. g.						
	Pénzátadási ivek, mellyek a számadó és számvevő közt cseréltetnek, l. 94. t. sz.						
	Pénzcsarnoki alkuszok, l. Könyvek és kötéslapok.						
	Pénzügyi örség, l. 95. t. sz. g. h.						
	Perek, l. Benyujtványok, jegyzőkönyvek, itéletek, egyezkedések, elállások, nyilatkozatok.						
	Piacziár-bizonyitványok mint bizonyitványok.						
	Piacziárszabások vagy hirdetvények, mellékletekkép mint mellékletek. 79 t. sz. a.						
	Polgárjogi-okiratok, azaz a községi polgárjog megadását tanusitó okiratok, l. 49. t. sz. g.						
	A községi polgárjogérti folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Polgári örsereg, l 95. t. sz. b. k.						
	Polgárosodási nyilatkozatok, azaz az álladalmi polgárjog megszerzésének elismerései, vagy annak megadása, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.; de ha a nyilatkozat a községi polgárjogra vonatkozik, l. hivatalos kiadványok 49. t. sz. g.						
	Pontozások, l. j. tört. 37 és 40 §§.						
	Postaigazgatóság. Ennél beadott mentes benyujtványok, l. 16. t. sz. u.						
	Postavevények, azaz postaátvételi bizonyitványok mint hivatalos kiadványok l. 49. t. sz. i. a feleknek az átvételfelőli vevényei l. 113. t. sz. b.						
	Potlékzáradékok okiratokhoz, l. a. törv. 34. a. és 35 §§.						
	Pótlójegyzések, a nyilván könyvekben, l. Bejegyzések.						
	Pöregyességek, l. Egyezkedések, átiratok, mint láttamozott másolatok.						
	Rabok, l. 95. t. sz. m. n.						
	Rajzolatok, l. Mellékletek.						
	Rakodásilevelek, l. Fuvarlevelek.						
	Reménybelivételek, l. Szerencsekötések.						
	Rendeletek, hivatalosak, l. Hivatalos kiadványok.						
	Rendelvények, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	Rendoklevelek, l. Oklevelek.						
	Rendőrségi kihágások, sulyosak, benyujtványok, jegyzőkönyvek, okiratok, l. 16. t. sz. i. l. 56. 86. t. sz. b.						
	Rendőrségi vétségek, benyujtványok, jegyzőkönyvek, okiratok, l. 16. t. sz. i. l. 56. 86. t. sz. b.						
	Részfizetési nyugtatványok, l. Vétbizonyitványok 112. t. sz. a.						
	Részvény bizonyitványok, ideiglenesek, vagyis a társasági alaptőke alakitása végett letett részfizetésekről szóló bizonyitványok, mint vétbizonyitványok.						
	Részvények, mint társasági szerződések, okiratok.						
	Részvény-szeletek, mint fizetési utalványok.						
	Robotmegszüntető szerződések, l 86. t. sz. i.						
	Rongyszedési szabadékok mint Utazási okiratok.						
	Segéddijérti folyamodványok, mennyiben illeti ezeket mentesség l. 16. t. sz. b.						
	Segéddij, ennek megadásaérti folyamodványok l. Benyujtványok 15. t. sz. c. Megadási tisztrendelvények l. Hivatalos kiadványok.						
	Segélyadások, hivatalosak, l. Hivatalos kiadványok. 49. t. sz. i.						
	Segélyadások, magánosak, menynyiben nem alamizsnák s ennél fogva illetékmentesek, mint ajándékozások átalában.						
	Segélyérti folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Sorsjátékok, l. Szerencsekötések.						
	Sorsjegyek, l. Szerencsekötések.						
	Sorsszámgyüjtők (Lottocollectanten). Ezek hivatalos benyujtványaikat illetőleg bélyegmentesek l. 50. t. sz.						
	Szabadalom. Valamelly mesterség, vállalat, ipartüzlet, vagy különös szabadalmat igénylő, egyes iparágak üzésére megkivántató szabadalomérti folyamodványok, l. Benyujtványok t. sz. 15. B.						
	Azon hivatalos kiadványok, mellyekkel az illy folyamodvány következtében hozott határzat tudtul adatik, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	A szabadalom megadásáról kiadott különös okiratok péld. oklevelek, szabadalmi okiratok, kiváltságok, szabadékok,						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	mester- és polgárjogi okiratok, házalási engedélyek, a rongyszedési szabadalmakat kivéve (l. ezeket), l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. g.						
	Szabadékok, l. Engedélylevelek.						
	Szabadságengedélyek, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Szabadsági utlevelek, l. Utazási okiratok.						
	Szállományjog. Ennek megváltása felöli okiratok, mint megváltási szerződések.						
	Számadás befejezései, l. Számadás alóli felmentések, elismerések, 94. t. sz. C. D.						
	Számadási bizonyitékok, l. Számadások és 86. t. sz. r.						
	Számadási felvilágositások. hibák, l. 16. t. sz. p. és 94. t. sz. t.						
94/83	Számadások:						
	A. Mellyek az által, ki szolgálatviszonyánál fogva, vagy ügyvivöi minöségében számot adni köteles, a számadás követelésére jogositottnak tétetnek, továbbá azon számadási hiányok és felvilágositások, mellyek ezen személyek közt cseréltetnek, a menynyiben ezen számadások, hiányok, vagy felvilágositások azon vagyont, mellyről szám adatik, közvetlenül illetik, és azon okiratok (Számadási bizonyitékok, vagy okiratok) mellyek a számot adni tartozó által az ezt követelni jogositottnak, vagy viszont, a számadási tárgyra nézve kiadatnak, a mennyiben nem a két fél közt fenálló szerződési viszonyról vagy az ez által megalapitott kötelezettségről kiadott jog-okiratok, péld. a szolgálati szerződés, a számadónak a számba vett vagyonból kapott fizetésről szóló nyugtatványai stb. . . . . mig irántok per nem támad.						feltételesen
	Per esetében mind a számadások mind az érintett számadási bizonyitványok, ha mint tulajdonképi peres tárgy mutattatnak elö, ivenként 15 kros bélyeg alá esnek. De ha csupán a peres ügy nagyobb felvilágositásául terjesztetnek elö, vagy a peres eljáráson kivül mellékletképen használtatnak, akkor a mellékletek bélyege alá esnek. A mennyiben az itt elösorolt számadások, és számadási bizonyi-						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	tékok kiskoruak, vagy más gyámoltak, vagy közintézetek avvagy egyháztársulatok, vagy valamelly község vagyonát illetik, az által, hogy megvizsgálás, betekintés végett, közhatóságok elé vagy a pénztári kezelet tekintetéből pénztárak elébe, terjesztetnek, bélyegkötelesekké nem válnak.						
	B. 1. Az álladalom, vagy az álladalmi hatóságok avvagy község-igazgatóságok közvetlen kormányzata alatt álló közintézetek részére folytatott ügyek alkalmával tett kiadások felöli minden számadások, akár adatott reájok elölegezés, akár nem, utazási költség-számadások, beteg vagy fegyenctartási számadások stb						feltétlenül
	2. Számlák, jegyzékek, kimutatások stb., mellyek kereskedök vagy iparüzök által kereskedésök vagy iparüzletök tárgyai felöl, kereskedök vagy iparüzök avvagy más személyek számára adatnak ki, még akkor is, ha ezen iratokon a kifizetés bizonyittatik, a mérlegezett számlák kivételével . . mig törvényszék elött nem használtatnak, vagy valamelly közpénztárnak nyugtatvány helyett be nem adatnak, melly két esetben a vétbizonyitványokra nézve a 112. t. sz. a. alatti illeték alá esnek.						feltételesen
	3. Olly számadások, mellyeket valaki tulajdon vagyonáról visz, vagy mellyek nem kereskedö vagy iparüzö által egy harmadik személynek, ez elleni követelés felöl küldetnek meg, számlák, kivonatok stb. nem tárgyai a jelen törvény által kiszabott adozásnak, ha a követelés kielégitésének elismerésével el nem látvák.						
	A mennyiben ezen feltétel teljesül, a bélyeg a vétbizonyitványokra nézve fenálló határozatok szerint alkalmazandó.						
	Jegyzet. Ha a 2. és 3. alatt emlitett iratok valamelly bélyegköteles benyujtvány, vagy illy benyujtványnak, avvagy bélyegköteles jegyzökönyvnek mellékletei helyett adatnak be, egyelöre a benyujtványok s illetöleg mellékletekre nézve kiszabott bélyeg alá veendök.						
	C. Felmentések magánszemélyektöl, biróságiak és azon kivüliek	ivenként	—	15			

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	D. Elismerések, azaz olly bizonyitványok, mellyek által az, kinek számadatik, a számadást helyesnek ismeri, akár részletes, akár pedig végszámadás legyen	ivenként	—	15			
	Számitási jegyzőkönyvek, bíróságiak j. törv. 39. §. és 83. t. sz. való tekintettel, 56. t. sz. a. és b. szerint; mennyiben illeti ezeket mentesség l. 57. t. sz. a.						
	Számitási nyilatkozatok, l. Nyilatkozatok.						
	Számitási panaszok, l. Benyujtványok 15. a. i.						
	Számitási végzések csődperekben, l. Itéletek.						
	Számlabéri nyugtatványok, azaz nyugtatványok a törvényhatóságoknál lefizetett számlabérért, l. Hivatalos kiadványok.						
	Száraz váltók, l. Váltók.						
	Származási bizonyitványok, l. 86. t. sz. e.						
	Szegények, l. 95. t. sz. o. p.						
	Szegényi javadalmak, ezekérti folyamodványok, l. Benyujtványok 16. t. sz. a.						
	A szegényi javadalmakból húzott járandóságok fölötti nyugtatványok, l. Vétbizonyitványok 113. t. sz. l.						
	Szegénységi bizonyitványok, l. Bizonyitványok 24 t. sz. a.						
95/75	Személyes mentességek:						
	a) A közhatóságok, hivatalok és az álladalmi kincstárból javadalmazott közintézetek, mint szinte ezek képviselői; ha az illetékfizetés kötelessége az álladalmi kincstárt, vagy magát a javadalmazott alapot illetné.						
	Jegyzet. Az álladalom, a legfelsőbb udvar vagy az álladalmi kincstárból fedezett valamelly alapitvány vagyonának vagy iparvállalatának igazgatására rendelt hivatalok, a bélyegszabályok alkalmazása tekintetében az átalános rendeletek alá esnek.						
	Ezen határzat azonban nem terjed ki:						
	aa) álladalmi egyedárusági tárgyak készitéséhez, őrzéséhez vagy eladásához rendelt hivatalokra.						
	bb) A pósta-intézet igazgatására, a bányászatnak, az álladalom költségén való üzésére, továbbá az álladalmi vaspályák és távirók épi-						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	tésére és igazgatására rendelt hatóságok és hivatalokra.						
	cc) Azon hatóságokra, mellyek az érintett vagyon és iparvállalatok igazgatására rendelt hivatalok felett állanak és ezen igazgatóság ügyeit vezérlik és reájok felügyelnek.						
	Az *aa*, *bb* és *cc* alatt elősorolt hivatalokat és hatóságokat a közhatóságok és hivatalok részére engedett mentesség illeti.						
	b) Az álladalmi kincstárból nem javadalmazott azon közintézetek, mellyek közczélokra rendelvék, és mellyek igazgatása közvetlenül az álladalom hatóságai vagy községei által vezettetik, az egyházvagyon-igazgatóságok, a polgári őrsereg, és magok a községek mentesek azon okiratokra és irományokra nézve, mellyeket a reájok bizott közczélokra kiadnak, továbbá azon benyujtványokra nézve, mellyeket ők az ezen intézetek vagy községek igazgatása feletti őrködésre és annak kormányzására rendelt hatóságokhoz az ezen felvigyázatra vagy kormányzásra vonatkozó ügyekben beadnak, ellenben nem mentesek azon jogügyletekre, okiratokra és az érintett benyujtványokon kivül azon irományokra nézve, mellyek az intézetek vagy községek magánjogi viszonyait vagy vagyonát, és ezek járadékait vagy fölöslegeit tárgyazzák. Ez utóbbi viszonyokban magánszemélyeknek tekintendők.						
	c) Ő felsége, és általában a felséges császári ház tagjai, azon okiratokra és irományokra nézve, mellyek ő felsége vagy ő fenségeik által sajátkezüleg kiadatnak és aláiratnak.						
	d) A cs. k. nemzetségi, ősi és családalapitványi pénztárigazgatóság azon jogügyelekre, okiratokra is irományokra nézve, mellyek valamelly ingatlan, és bélyegköteles tartományban fekvő dologtól különböző tárgyakra vonatkoznak.						
	e) Idegen hatalmak követeivé rendelt, külálladalomhoz tartozók, az általok vagy meghatalmazottjaik, képviselőik által helyettök kiadott okiratok és irományokra nézve, a mennyiben ezek nem olly tartományokban fekvő ingatlan dolgokra vagy ezeken fekvő						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	követelésekre vonatkoznak, mellyekben ezen törvénykötelező erővel bir.						
	f) A valóságos katonai szolgálatban levő, és a katonai testülethez tartozó személyek az ezredestől bezárólag lefele.						
	aa) Minden olly benyujtványokra és hivatalos kiadványokra nézve, mellyek ezeknek, a testörségi, hadkarbeli és ezredi hadbiróságok törvényhatósága alá tartozó perlekedéseket illető törvényszéki tárgyalásokban előfordulnak, továbbá olly hivatalos eljárásokra nézve, mellyek az illy jogügyekben valamelly hadbiróság megkeresésére, valamelly más hatóság által vétetnek folyamatba;						
	bb) Azon járandóságok felől adott vétbizonyitványokra nézve, mellyeket ők az álladalomtól katonai minőségökben húznak akár magok, akár a hozzájok tartozók vegyék fel azokat.						
	g) Az altisztek és közemberek, a pénzügyi őrség, és országbiztossági őrség vagy csendőrség és helyhatósági őrség legénysége a szabadságlevelekre mint útlevelekre nézve.						
	h) A pénzügyi őrségnek valóságos szolgálatban álló legénysége, azon járandóságokra nézve, mellyeket az álladalomtól pénzügyőrségi minőségében húz, vagy az ezekre nyert előlegezéseket tárgyazó vétbizonyitványokra továbbá a fegyelmi itéletek elleni felebbezésekre, a büntetés elengedését, enyhitését, eltörlését, magasabb állomás elnyerése végett kiszabott próbatételeket, végre barátok- és rokonoknáli gyógyittatás megengedését illető folyamodványokra nézve.						
	i) Az országbiztossági őrség vagy csendőrség, továbbá a helyhatósági őrség legénysége azon élvezetek felöli vétbizonyitványokra nézve, mellyeket őrminőségökben húznak.						
	k) A polgárőrséghez tartozó személyek, az előljáró, parancsnokságnál vagy igazgató tanácsnál szolgálati minőségökben, vagy fegyelmi ügyekben beadott benyujtványaikra nézve.						
	l) A perügyelő csödperekben, a csödtömegre vonatkozó minden tárgyalásokra és irományokra nézve, az osztályzati végzés, és ebből kivonatok kivételével, mellyért az illetéket vagy előre lefizetni vagy annak feljegyeztetését eszközölni tartozik.						
	A tömeggondnok és a hitelezők választmánya a csödtömeg kezelésére vonatkozó ügyletekben, azonban csak annyiban, mennyiben pereket nem folytatnak vagy az más személyekkel a csödtömeg kezelésére avvagy valóditására vonatkozó jogügyleteket nem kötnek.						
	m) Az adósságok miatt végrehajtás útján befogott személyek, tartásukat, fogságuk megszüntetését vagy a hitelezőkkeli megegyezést tárgyazó folyamodványaikra, továbbá a fogság megszüntetését eszközlő egyezkedésekre nézve.						
	n) Fegyenczek azon jegyzőkönyvekre nézve, mellyek a fegyelmi intézetek vizsgáló biztosai által a fegyenczek panaszai és kérelmei tárgyában szerkeztetnek.						
	o) Azon személyek, mellyeknek szegénysége törvényes bizonyság által igazoltatik, a saját ügyeikbeni birósági eljárásokra és az erre vonatkozó adatok és bizonyitékokra nézve, az illeték feljegyzése mellett.						
	1. *Jegyzet.* A feljegyzett illetékek vagy épen nem vagy csak részleg szedetnek be, ha a szegény mint felperes ügyét elvesztette, vagy ha alperes lévén, a szegény perköltségei megtéritése az ellenfélnek egészen vagy részleg kötelességéve nem tétetett.						
	2. *Jegyzet.* A benyujtványokért, vevényekért, bizonyitványokért, vagy jegyzőkönyvekért járó illeték alól ezenkivül a szegénység tekintetéből engedett mentességek ezen tárgyaknál sorolvák elő.						
	p) Gyámság vagy gondnokság alatt álló olly személyek, mellyek a szükséges tartásra szoritvák azon esetre, ha azon hozzájok tartozók, kiket a rólokvaló gondoskodás, vagy tartásuk a törvény értelmében illet, szinte a szegények sorába számitandók, azon benyujtványokra és mellékleteikre nézve, mellyek vagy magok, vagy részökre más által, a gyám- vagy gondnoki hatóságoknál nyujtandók						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	be, valamint ezen hatóságok kiadványai is.						
	q) Az álladalom, valamelly koronaország, járás, vagy község részére fenálló egyenes vagy közvetett adók bérlöit, az adókötelesektöli beszedés tekintetében, és az ezen behajtások eszközlése végetti tárgyalások alkalmával beadott benyujtványok és iratokra nézve szintazon illetékmentesség illeti, mellyel az ország-fejedelmi hivatalok, vagy községek az emlitett adók közvetlen kezelésekor birnak.						
	r) A kereskedelmi-, ipar- és ügyvédkamarák, mezögazdászati társaságok, és minden nem politikai egyletek, mellyek pénzbeli nyereség eszközlése nélkül, tudományos, vagy jótékony czélok elérésére törekszenek, a közhatóságok és hivatalokkal törvényszéki eljáráson kivül vitt levelezéseikre nézve.						
	s) Az egyházi elöjárók azon benyujtványokra nézve, mellyek egyedül a lelkészetet, egyházi fegyelmet, az egyházak fentartását vagy épitését, az egyházat egyetemlegesen illetik; továbbá az egyház- és vallási társulatok, mind azon okiratokra nézve, mellyek általok vagy nevökben egyház-hivatalokkal méltóságokkali felruházás, valamelly vallási kötelezettség teljesitése, vagy az egyházfegyelemre vonatkozó tárgyak felöl kiadatnak, a mennyiben ezek egyszersmind tárgylagos jogokat vagy tárgylagos szolgáltatások iránti kötelezettségeket, vagy a társaság vagyonát nem tárgyazzák.						
96	Személyjegyek, szállitási vállalatoknál, l. 113. t. sz. b.						
57	Szerencsekötések, azaz olly szerződések, mellyek által valamelly még bizonytalan haszon reménye igértetik és elfogadtatik	értéke szerint	.	.	II.		
	Jegyzet. Értékül veendö:						
	a) Fogadásoknál a dij, mellyben a fogadás történik és ha a két fél fogadási dija különböző, a nagyobb fogadási dij;						
	b) Sors- és más játékoknál, a sorsjegyekben vagy játéktervben kitett befizetés;						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték mentesség
	c) A reménybeli vételnél a kikötött vételár minden mellék-tartozásokkal;						
	d) Hajókölcsönöknél a felvett vagy kölcsönzött összeg vagy pénzérték;						
	e) Társasági ápoló-intézeteknél azon betétel, mellytöl a tagkép leendö felvétel feltételeztetik, akár a felvételi okiratból tünjék ki ezen összeg, akár pedig a társasági határzatokból.						
	f) Biztositási szerződéseknél, azon biztositási dij vagy azon ár, melly mellett a biztositás történik;						
	g) Az életjáradéki szerződésnél, az életjáradék mellett átengedett tőke.						
	Szerződések, l. Okiratok.						
	Szolgálatadási rendelvények, hivatalosak, l. Hivatalos kiadványok; magán személyektöl, l. Szolgálattételröli szerződések.						
	Szolgálatbér-odaitélések, l. Itéletek.						
	Szolgálatbér-szerződések, mint szolgálattételek felöli szerződések.						
	Szolgálatból-elküldés, felmentés felöli okiratok, rendelvények, l. Elbocsátványok.						
	Szolgálati biztositványok, l.						
97 / 40	Biztositványok. Szolgálattételek. Terhes szerződések szolgálatok iránt	értéke szerint	.	.	II.		
	Jegyzet. Értéknek azon kikötött bér tekintendö, melly, a mennyiben meghatározott, megújuló teljesitésekböl áll, j. törv. 16. §. szerint, vagy ha az a viszont-teljesités nagysága, pél. darab szám szerint, és köbölekben állapittatik meg, az egész kikötött						
98	munka szerint számitandó.						
109	Szolgalmak. Olly oklevelek, mellyek által valakinek valamelly szolgalom megszerzésére való czim megadatik, vagy a már megtörtént szerzés a kötelezett által igazoltatik, és pedig:						
	a) ha a szerzés élök közt ingyen történt, az ajándékozások iránti illetékszabás szerint;						
	b) ha halál-esetére engedtetett át, a halál-esetére történt vagyonátengedési illetékszabás szerint;						
	c) ha a szerzés fizetés mellett történt.						
	aa) az ingatlan dolgok haszonvételének vagy használatának szolgalmáért	az értéktöl	.	.	.	3½	
	bb) minden egyébekért	érték szerint	.	.	II.		

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	Jegyzet. Értéknek, fizetésmelletti szerzésmódoknál a kikötött somma, ingyenszerzésnél maga a szolgalom értéke tekintendő. A haszonvétel, lakás és a használat szolgalmánál az érték meghatározására nézve j. törv. 16. és 58. §-nak határozata szolgál zsinormértékül.						
	Szóváltások (perekben), l. Benyujtványok 15. t. sz. a. i.						
	Szükölködésről bizonyitványok, l. Szegénységi bizonyitványok.						
	Születési bizonyitványok, l. Anyakönyvkivonatok.						
	Táncz-zene-engedélyek, l. Szabadalmak.						
	Tanitáspénzek. Ezek alóli felmentetésérti folyamodványok, l. 16. t. sz. b.						
	Tanitáspénz-nyugtatványok, l. 112. t. sz. a. 113. t. sz. i.						
	Tanszaki-vélemények, l. Leletek.						
	Tanulóirások, l. j. törv. 34. §. d.						
	Tanuk szóbeli végrendeleteknél, ezek kihallgatása, l. 57. t. sz. a.						
	Tanulmányi bizonyitványok, l. Bizonyitványok.						
	Tanuló-levelek, l. Bizonyitványok.						
	Tanusitványok, l. Bizonyitványok.						
	Tanuvallatási jegyzőkönyvek, polgári birósági eljárásoknál, l. Jegyzőkönyvek 56. t. sz. b.; a büntető birósági eljárások nem tárgyai az adózásnak; birságon kivüli eljárásoknál l. 56. t. sz. e.						
	Tanuvallatási kérdő pontok, mint mellékletek.						
	Táplálási kimutatások, mint Számadások.						
	Tárgyalási határidő halasztásai, l. Hivatalos kiadványok j. törv. 32. §.						
	Tárgyalási jegyzőkönyvek, birságiak, l. Jegyzőkönyvek.						
	Tárgyalások, l. Örökösödési tárgyalások.						
90/55	Társasági szerződések, azaz, olly szerződések, mellyek által két vagy több személyek kötelezik magokat arra, hogy valamelly czél elérésére vagy csupán fáradságukat vagy vagyonukat is egyesitik:						
	a) ha a társak valamelly meg nem becsülhető dolgot tárgyazó czélnak elérésére csupán fáradságukat egyesitik	ivenként	—	15			

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó fr.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	b) ha a társak magokra a társakra nézve semmi hasznot nem hajtó tárgyu czél elérésére fáradságukat vagy vagyonukat egyesitik	ivenként	—	15			
	a mennyiben a II. fokozathoz képest az érték szerint kisebb somma nem jár, melly esetben az utóbbi fizetendő.						
	c) minden egyéb esetekben	az érték szerint	.	.	II.		
	Jegyzet. Az illeték kiszabásánál az ügylet vitelére szánt tőke vagy vagyon, s a részvények bebocsátásával egybekötött vállalatoknál azon összeg, mellyről a részvény szól, vagy ha az benne kitéve nem volna, az érte befizetett összeg értéke veendő alapúl. Ha a társak csupán fáradságukat, de valamelly megbecsülhető dologból álló haszon elérése végett egyesitik, akkor az illeték-mennyiséget ezen dolog értéke határozza meg. Ha valamelly ingatlan dolog tulajdona, haszonvétele, vagy használatjoga engedtetik át, akkor ezen dologra nézve a 108. t. sz. határzata alkalmazandó. L. Jószágjegyzetek.						
	Tartási nyugtatványok, l. Vétbizonyitványok 112. t. sz. a.						
	Tartási segélyről szóló nyugtatványok, l. Vétbizonyitványok.						
100/107	Tartási szerződések, azaz, olly szerződések, mellyeknél fogva valaki valamelly személy tartásáról gondoskodást vagy ennek ápolását időnkénti fizetés mellett magára vállalja, vagy mellyek által valaki bizonyos a tartáshoz megkivántató tárgyak (tartási czikkelyek) péld. az étel kiszolgáltatását átveszi, mint áruszerzési kötések, vagy pedig mellyek által valaki valamelly személy holtig való eltartását bizonyos tőkéért elvállalja, mint életjáradéki szerződések.						
	Tartási téritvények, l. Okiratok, (jog-) és Élelmezési szerződések.						
	Tartózkodási engedélyek, a községek részéről, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Tartózkodási jegyek (*carte di sicurezza*), l. Hivatalos kiadványok, 49. t. sz. i.						
	Tartózkodási vagy lak-bizonyitványok, mint utlevél vagy honbizonyitvány megkaphatására kivántató bizonyitványok, l. Bizonyitványok 24. t. sz. d.						
	Távolléti engedélyek, l Hivatalos kiadványok, 49. t. sz. i.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	Távolléti szabadságérti folyamodványok, l. Benyujtványok, 15. t. sz. a.						
	Távollevők, l. az illeték-jegyzetekre vonatkozó törv. 29. §.						
	Teherlevelek, azaz a nyilvánkönyvek vitelével megbizott hivatalok által az ingatlan jószágokra nyert zálogjogok felöli bizonyitványok l. 66. t. sz.						
	Telekadói benyujtványok l. 16. t. sz. q. 86. b. d.						
101/58	Telekdarabolás:						
	A. Szerződések e felöl olly személyek közt, mellyeknek a telekhez egyenlő joguk van, mint elkülönözési okiratok, más személyek közt, mint eladási szerződések, az elkülönitett földet illetőleg.						
	B. Kimutatások e felöl:						
	a) ha csupán a földadósorzat kiigazitása végett szerkeztetnek, 86. t. sz. b.						
	b) ezen kivül ha az osztozásban érdeklett felek által aláirvák, és az eldarabolás felöl különös okirat nem szerkeztetett, mint telekeldarabolási szerződések; de ha különös szerződés köttetett	ivenként	—	15			
	Telekfelszabaditási ügyek, l. 16. t. sz. z. 12. D. 86. i.						
	Telekkönyvi kivonatok, l. Kivonatok.						
	Telekzálogok, l. Jelzálog-lekötések.						
	Temetkezési egyletkönyvecskék, l. Bejegyzési könyvek.						
	Tengeri utlevelek, l. Utazási okiratok.						
	Terhelési (jószág) irományok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. g. i.						
	Téritvények, l. Okiratok (jog-).						
	Termék-elkülönözési jegyzőkönyvek, l. Elkülönözési jegyzőkönyvek.						
102/49	Tervek, l. Mellékletek.						
	Tervezetei vagy feltevései kétoldalulag kötelező jog-okiratoknak, mihelyt ezek mind a két szerződő fél vagy csak egyike által aláirvák s a másiknak kezében léteznek, mint pontozatok; az egy vagy kétoldalulag kötelező aláirás nélküli jog-okiratok, bizonyitványok, nyugtatványoknak tervezetei hivatalos használat alkalmával mint mellékletek tekintendők.						
	Testületek, l. Erkölcsi személyek.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	Tisztrendelvények magán szolgálatba fogadott személyek számára, mint szolgálati szerződések, egyéb esetekben, mint hivatalos kiadványok.						
	Tized-megváltási ügyek, l. 16. t. sz. z. 12. D. 86. i.						
	Toldalékok, mellyek valamelly már tökéletesen elkészült okirathoz utólagosan kapcsoltatnak, l. j. törv. 34. és 35. §§. és 24. t. sz. r.						
	Törlési bejegyzések, l. 12. t. sz. l.						
	Törlési engedélyei a törvényhatóságoknak, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.; a feleknek, l. 103. t. sz. b.						
103/71	Törlési folyamodványok:						
	a) A kötelezett részéről, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	b) A jogositott részéről, ha a fizetésiránti ügylet felöli nyugtatvány vagy általában azon okirat, melly által a kötelezettség megszüntetett, a folyamodványhoz nem mellékeltetett, mint ajándékozások.						
104/67	Törvényesitések:						
	a) bíróságiak vagy hivatalosak. l. Hivatalos kiadványok, 49. t. sz. i.						
	b) magánszemélyek által kiadottak, mint meghatalmazások.						
	Tudósitások, l. Levelezések, hivatalosak.						
	Tulterhelési levelek (jószág), l. Teherlevelek.						
	Tulzálogitások, l. Zálogolási jegyzetek.						
	Turzási engedélyek, l. Hivatalos kiadványok.						
	Turzási engedélyérti folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
	Tüzkármentesitések. Ezekröli nyugtatványok, l. Vétbizonyitványok 113. t sz. k.						
105/11	Utalványok:						
	a) Olly okiratok, mellyeknél fogva az adós maga helyett más harmadik személyt állit fizetőül, és a hitelezőt hozzá utasitja, a váltólevelek kivételével, mellyek számára a törvény egy saját bélyegfokozatot rendel, l. 111. t. sz.	az utalványozott fizetés öszvege szerint	.	.	II.		
	b) hivatalosak, fizetés, zsold, segély, jutalmazásról szólók l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	c) Ugyan azok magán személyektől, *aa*) a mennyiben ezek a számadóra intézvék, l. 94. t. sz. A. 36. r.						

Tétel szám.	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	bb) Olly okiratok, mellyek a jogositottaknak adatnak	az utalványozott összeg szerint	.	.	II.		
	Utalványzatok, l. Utalványok						
	Utazási átalányok, Vétbizonyitványok, l. 113. t. sz. e.						
	Utazási bizonyitványok, utazás végettiek, mint utazási okiratok; tett utazás felöliek, mint bizonyitványok.						
	Utazásra felvételi jegyek, l. 113. t. sz. b.						
106/85	Utazási okiratok, azaz olly okiratok, mellyek utazók számára személyes igazolásuk végett a rendörségi rendszabályok fentartására a belföldön felállitott hatóságok, hivatalok, vagy személyek által kiadatnak, az utazás idejére vagy azon helyre, hová az utazás céloztatik és az utazási okirat nevére való tekintet nélkül, neveztessék bár az utlevélnek, menetlevélnek, utazási bizonyitványnak, védlevélnek, vándorkönyvnek stb.						
	a) Cselédek, legények, inasok, napszámasok, munkások, s átalában olly személyek számára, mellyek a szokott napszámot felül nem muló keresetből élnek, és átalában vándorkönyvekért	minden kiadásért	—	6			
107	*b*) Más személyek számára	minden kiadásért	—	30			
86	Utazási okiratok, mentesek:						
	a) nyolcz napnál hosszabb ideig nem tartó utazásra adott menetlevelek . .						feltétlenül
	b) azon menetjegyek, mellyek bizonyos helyekből kimenetel alkalmával megkivántatnak és kimenet alkalmával átadandók						feltétlenül
	c) az illetékköteles belföldön nem a hatóságok vagy hivatalok által kiszolgáltatott minden utazási okiratok . .						feltétlenül
	1. *Jegyzet.* Ha az *a*, *b*, *c*, alatt elősorolt utazási okiratok, az utazás közben vagy a rendeltetése helyén való megérkezés alkalmávali igazoláson kivül más egyéb czélokra, mint bélyegköteles benyujtványoknál, vagy ezek helyét pótló jegyzőkönyveknél mellékletekül használtatnak, illyenkor ezen okiratok a mellékletbélyeg alá esnek.						
	2. *Jegyzet* Az utazási okiratnak minden meghosszabbitása uj kiadványnak tekintendő, a vándorkönyvbe jegyzettek kivételével.						
	Ujitások, l. j. törv. 38. §.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	Utiköltségelőlegezési nyugtatványok, l. Vétbizonyitványok. 113. t. sz. e						
	Utiköltségjegyzékek, l. 94. t. sz. B. 1.						
	Utiköltség megtérítések. Ezek felöli nyugtatványok. l. 112. t. sz. a. és 48. t. sz. e.						
	Utlevélbizonyitványok, azaz olly bizonyitványok, mellyek az utlevél vagy bármi módon nevezett utazási okirat letétele vagy visszatartása mellett adatnak ki, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Utlevelek, l. Utazási okiratok.						
	Ügyelök, mennyiben illeti az általok kiadott okiratokat mentesség l. 81. t. sz. q.						
	Ügynökhivatalok, l. 45. t. sz. a.						
	Ügyvédilletékek, a biró által itéletileg világosaknak nyilvánitottak, vagy hivatalosan alább szállittattak, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Ezeknek formás perlekedés következtében kifizetését tárgyazó itéletek, l. Itéletek.						
	Ügyvédkamrák, l. 95. t. sz. r.						
	Ügyvédségi engedélyek, l. Hivatalos kiadványok. 49. t. sz. g. i. Folyamodványok ügyvédségért, l. Benyujtványok 15. t. sz. b.						
	Ügyviselet, mennyiben illeti ezt mentesség, l. 49. t. sz. A. 113. t. sz. e. f.						
	Ügyvivőség. Folyamodványok feljogositott közügyvivőségért, l. Benyujtványok. 15. t. sz. b.						
	A felvételi engedély, l Hivatalos kiadványok. 49. t. sz. g. i.						
108/106	Vagyonátruházások:						
	A) Élők között						
	1. Ajándékozás által, legyen azok tárgya ingó vagy ingatlan l. Élőkközötti ajándékozások.						
	2. Ingatlan dolgok tulajdonjogának, haszonvételének, vagy használatjogának átruházásai.						
	a) fizetés melletti jogügylet által . . L. Vevési, Eladási, Csere, Házasság-kötések, társaság-szerződések, egyezkedés, nyilatkozatok, benyujtványok 15. t. sz. jegy. és a jegyzőkönyveknél a) és b) jegy.;	az értéktől	.	.	.	3½	
	b) birósági itélet által, hová a választott biróságiak is tartoznak, l. Választott birósági itéletek, és itéletek általában.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	3. Más dolgok tulajdonságának vagy haszonvételének, avvagy dolgokhozi vagy szolgáltatásokhozi más jogoknak átruházásai, l. Okiratok (jog-) itéletek, választott birósági itéletek, egyezkedések, nyilatkozatok, a benyujtványoknáli jegyzetet, és jegyzőkönyveknél a) és b) jegy.						
	B) Halál esetére, alapuljanak bár végrendeleti intézkedésen, szerződésen, vagy a törvényen:						
	a) szülők által törvényes es törvénytelen gyermekekre vagy ezek utódaira és viszont fogadott gyermekekre a hagyományos halálakor a tőle el nem vált házastársra . . .	az értéktől	.	.	. .	1	
	b) olly személyekre, kik az örökhagyóhoz bér- vagy szolgálati viszonyban állottak, ha az örökség vagy a hagyomány halálig vagy bizonyos számu évekig 50 ftot meg nem haladó évi járadéknál többet nem tesz, vagy 500 frtos tőkeösszeget felül nem mul	az értéktől	.	.	. .	1	
	c) az a) alatt elősoroltakon kivüli rokonokra az unokatestvérekig bezárólag	az értéktől	.	.	. .	4	
	d) az a) b) c) alatt elősorolt eseteken kivül	az értéktől	.	.	. .	8	
	1. *Jegyzet.* Ha az átruházás tárgya ingatlan dolog, akkor annak értékétől a B), a), b), c), d), alatt felhozott illetéken felül még 1½ százalék fizetendő.						
	2. *Jegyzet.* Olly örökhagyományoktól, örökrészektől vagy hagyományoktól, mellyekről valamelly örökös vagy hagyományos lemond, az illeték, ha ez a lemondónak az örökséghagyóhoz való viszonya folytán nagyobb mértékü, mint mellyet azoknak kellene fizetni, kik ezen lemondás következtében a hagyomány, örökrész, vagy örökség birtokába jutnak, azon nagyobb mértékben fizetendő, mellyet a lemondónak kellett volna fizetni.						
	e) Mentesek olly hagyományok, mellyek a), B) a) alatt elősorolt személyekre szállnak, ha az egész tehető állapot az adósságok lerovása nélkül 50 frtot meg nem halad.						
	f) A jelen dijszabási tételszámban, a benne idézett dijszabási tételszámokban, és a dijszabási 12 t. sz. A. b. meghatározott 3½ és 1½ szá-						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	zaléknyi illetékből elengedésnek van helye azon idő szerint, melly az ingatlan dolog tulajdonjogának utolszor történt átruházásától fogva azon ideig, mellyre nézve az illetékszabás kérdésben forog, eltelt. Erre nézve következő határzatok állanak:						
	a) Az érintett időköz azon naptól kezdve, mellyen az utolsó birtokosra történt átruházást kimutató jogczim jogerejüvé vált, ennél fogva ha az érintett átruházás szerződés által történt, ezen szerződés kötésének napjától, vagy ha az örökjogon, halál esetére tett ajándékon vagy hagyományon alapul, az örökség, ajándék, vagy hagyomány szállománynapjától kezdve, azon napig számitandó, mellyen az illeték meghatározása miatt kérdésben forgó vagyonátruházásnak jelen törvény 43. §. által rendelt bejelentése az illeték kiszabására rendelt hivatalhoz eljut.						
	b) Azon földbirtokokra nézve, mellyek számára nyilvánkönyvek azon joghatálylyal léteznek, hogy valamelly dologi jog az ezekbe való bejegyzés vagy feljegyzés által szereztetik, az illeték-elengedés kieszközlésénél csupán azon megelőző vagyonátruházások vehetők figyelembe, mellyek a nyilvánkönyvekbe bejegyezvék.						
	c) Ha az illetékelengedés igénye olly jogügyletekből következtetik, mellyek jelen törvény hatálya előtt köttettek, csupán az ezen időpont előtt a nyilvánkönyvekbe be nem jegyezett vagy be nem vallott olly jogügyletek vehetők figyelembe, mellyek iránt az okiratok a kihirdető nyiltparancs V. határozatához képest meghitelesittettek.						
	d) Az illeték-elengedés tesz:						
	aa) Olly átruházásoknál, mellyektől az illeték 3½ százalékkal szabatott ki, ha az a) pont szerint meghatározott időköz:						
	2 évet tul nem halad						2½
	4 „ „ „ „						2
	6 „ „ „ „						1½
	8 „ „ „ „						1
	10 „ „ „ „						3½

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	bb) Azon átruházásoknál s illy átruházásoknak nyilvánkönyvekbe való bejegyzésénél, mellyektől az illeték 1½ százalékkal szabatik meg, 1 százalékot, ha az érintett időköz 4 évet és ½ százalékot, ha ezen időköz 8 évet tul nem halad. Ennél fogva az aa) pont szerint fizetendő:						
	2 éven belüli átruházásért . . .					1	
	4 „ „ „ . . .					1½	
	8 „ „ „ . . .					2	
	10 „ „ „ . . .					2½	
	10 „ tuli „ . . .					3	
	a bb) pont szerint,						
	4 éven belüli átruházásért . . .					3½	
	8 „ „ „ . . .					½	
	8 „ tuli „ . . .					1	
	D. Ingatlan, járadékot biztositó jószágok birtokától, községek, egyházak, alapitványok és javadalmak minden 10 évi birtok után 2 százaléknyi illeték egyenértékét tartoznak fizetni. Ezen egyenérték meghatározása végett:					1½	
	a) az érintett ingatlan jószágok értéke 10 évről 10 évre az utolsó 10 év alatt bevett középjövedelmezés alapján tudandó ki.						
	b) A község, testület, valamelly alapitvány jószágának igazgatója és a javadalmaknál a járandóságok élvezetében levő haszonvevő e végett az utolsó 10 év folyama alatti tiszta jövedelmet a vagyonátruházásoktól járó illeték meghatárzására rendelt hivatalnál, mellynek járásában a jószág fekszik, bevallani köteles. Az első 10 évi időszakra a bevallásnak jelen törvény hatályától kezdve három hónap alatt kell megtörténnie.						
	c) A bevallási előadatok a közrendtartási járási hatóság által, a mennyiben szükségesnek ismertetik, dologértök meghivása mellett és a jövedelmezési számadások's lelettárak használásával megbiráltatnak, 's a tiszta jövedelem öszvege, továbbá ennek huszszoros mennyisége mint a jószág értéke kiszámittatik, mellynél egyébiránt azon öszveget illetöleg, mellyen alul az értéket fölvenni nem lehet, a törvény 50. §. szerint kell eljárni.						
	d) Az illetékegyenérték az illy módon kitudott értéktől 100-tól 2-vel, 10						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	évi időközre előre meghatároztatik, melly szerint illetékkép minden egyes évre az évi tiszta jövedelemnek egy huszonötödrésze (1/25) esik.						
	e) Az illetékegyenértéknek illy módon meghatározott évi öszvege a telek- és házadó lefizetésére megállapitott időszakokban ezen adókkal egyszerre befizetendő.						
	f) Ezen illeték az emlitett ingatlan javakbóli jövedelmen fekszik, és az ezek élvezetére jogositottat az élvezet tartásának ideje szerint terhelendi.						
	Vagyon-bevallások, eskühelyettiek, mint mellékletek.						
	Vagyontalansági bizonyitványok, l. Bizonyitványok, ha egyszersmind a szegénység bizonyittatik, mint szegénység felöli bizonyitványok.						
	Válaszok, hivatalosak, l. Hivatalos kiadványok.						
	Választási jegyzékek, ezek elleni felszólamlások, panaszok, folyamodványok, l. 16. t. sz. s.						
	Választóképességi rendelvények, mint képesitő rendelvények, 49. t. sz. g.						
	Választottbiró, l. Bióválasztási szerződések.						
109/92	Választottbirósági itéletek .	ivenként	—	15			
	Jegyzet. Ha a választott birósági itélet tárgya olly jogügylet, mellyre a jelen törvény illetékszabásai alkalmazandók, akkor a választott birósági itélet, azon esetre, ha a jogügylet csak valamelly okirat kiadásakor illetékköteles, ez pedig ki nem adatott, az ügylet felöli jog-okiratnak tekintendő, és töle az ebbeli minőségéhez képesti illeték fizetendő. De ha ezen jogügylet ollyan, melly arra való tekintet nélkül, valjon felöle jog-okirat adatott-e ki vagy sem, illetékköteles, és ezen kötelezettségnek a választott birósági itélet hozatala előtt elég nem tétetett, minek kimutatását a választott biró követelni tartozik, akkor a végzés csupán ivenkénti 1. frt. illeték alá esik ugyan, a választott biró azonban az illetékérti saját felelössége mellett, az illeték kiszabására rendelt hivatalt a jogügyletről értesiteni, és a végzésben erre hivatkozni tartozik.						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték vonatkozó Fokozat	Illeték vonatkozó Százalék	Illeték-mentesség
	Vallás. Erre vonatkozó mentes bizonyitványok. l. 24. t. sz. g. i. k.						
	Vallási társulatok, l. 95. t. sz. s.						
	Vallásoktatás. E felöli probatételi bizonyitványok; a mentesek, l. 14. t. sz. h.						
	Vallástanitási bizonyitványok, l. Bizonyitványok 24. t. sz. g.						
100/90	**Válólevelek**, mellyek zsidó házastársak között érvényesen kötött házasság feloldása tekintetében a férj által a nőnek adatnak . . . . . ha bennök a házasok vagyonára vagy a nő és gyermekek tartására nézve semmi rendelkezés nem történt; ha azonban ez megtörtént volna, akkor a válólevél azon magasabb illeték alá esik, melly az elvállalt kötelezettségre nézve meghatároztatott.	ivenként	—	15			
	Váló panaszok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a.						
111/113	**Váltóalkuszok**, l. Alkuszok.						
	Váltók:						
	a) a bélyegköteles belföldön kibocsátottak, és a kibocsátás napjától számitandó 6 hónap vagy rövidebb idő alatt fizetendők.	az érték szerint	. . .	.	I.		
	b) a bélyegmentes belföldön kibocsátottak és a bélyegköteles belföldre átvittek, s a kibocsátás napjától 6 hónapnál nem később belföldön fizetendők . . .	az érték szerint	. . .	.	I.		
	c) külföldön kibocsátottak, és a bélyegköteles belföldre átvittek, és a kibocsátás napjától számitandó 12 hónapnál nem később az illetékköteles belföldön fizetendők	az érték szerint	. . .	.	I.		
	d) külföldön kiadottak és ugyanott fizetendők						
	e) látra kelt váltók, mellyek bemutatására vagy semmi, vagy a belföldön keltekre nézve a kibocsátás napjától számitandó 6, a külföldön kibocsátottakra nézve pedig 12 hónapnál hosszabb határidő nem tüzetett ki, kibocsátásuk alkalmával vagy az illetékköteles belföldre lett átszállitásuk után, a bizonyos időre kelt váltókra nézve fenálló rendeletek alá esnek. De ha valamelly látra kelt a bélyegköteles vagy bélyegmentes belföldön bibocsátott váltó, a kelet napjától számitandó 6 hónap, és ha külföldön bocsáttatott ki 12 hónap alatt fizetés végett be nem mutattatik, akkor ezen idők lejártával azon öszveg lesz fizetendő, a mennyivel a II-dik fokozat alkalmazása mellett a váltótól járó illeték magasabbra rugott volna.	. . . . .	. . .	.	.	.	feltétlenül
	f) minden egyéb váltók	az érték szerint	. . .	.	II.		

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	1. *Jegyzet.* Ha a váltók meghosszabbittatnak, akkor minden hosszabbitásért, melly a szerint a mint a váltó bel- vagy külföldön kelt, 6 vagy 12 hónapot felül nem mul, mindenkor ismét ugyanazon illeték fizetendő, de ha a hosszabbitás 6 vagy illetőleg 12 hónapot felül mul, akkor az illeték mindenkor a II. fokozat szerint fizetendő.						
	2. *Jegyzet.* Ha a váltón alapuló **váltókötelezettség** megszünt, vagy ha valamelly váltó zálogjog nyerése végett betábláztatik vagy feljegyeztetik, és tőle az illeték csak az 1. fokozat vagy a váltók számára ezelőtt fenállott kiszabás szerint fizettetett, akkor a váltókötelezettség megszüntével, vagy a betáblázási avvagy feljegyzési folyamodvány átadása előtt azon öszveg, a mennyivel a II. fokozat alkalmazása mellett az illeték a váltóért magasabbra rugott volna, utólagosan fizetendő.						
	3. *Jegyzet.* A másod és harmad váltók ugyanazon illeték alá tartoznak, melly az első váltópéldányokért fizetendő.						
	4. *Jegyzet.* Olly váltómásolatok (Copien), mellyek forgattatnak, a bélyegkötelezettség tekintetében az eredeti-váltókkal egyenlőknek tekintendők.						
	5. *Jegyzet.* Jelen törv. 23. és 44. §§-ra figyelve, a külföldön vagy illetékmentes belföldön kibocsátott és belföldön fizetendő váltóktól, ha reájok forgatmány, elfogadás vagy másnemű hátirat iktatandó vagy a fizetés behajtandó, óvás teendő, mielőtt ez megtörténnék, s minden esetre a bélyegköteles belföldre lett átszállitásuk utáni 30 nap lefolyta előtt az illeték lefizetendő.						
	A hátiratokra nézve l. 86. t. sz. n.						
	Váltómeghosszabbitások, l. j. törv. 35. §. és 111. t. sz. 1. jegy.						
	Váltóóvások, l. 23. t. sz. g.						
	Váltótörvényszéki fizetési meghagyások, l. Itéletek.						
	Váméljárás. Benyujtványok, l. 16. t. sz. q. r. Okiratok, l. 86. t. sz. b. d. e. Jegyzőkönyvek, l. 56. t. sz.						

Tétel szám.	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	Vándorkönyvek, l. Utazási okiratok.						
	Védutlevelek, l. Utazási oklevelek.						
	Végrehajtási engedélyek, l. Hivatalos kiadványok.						
	Végrehajtási folyamodványok, l. Benyujtványok 15. t. sz. a. i.						
	Végrendeletek, l. Végrendeleti intézkedések.						
	Végrendeleti intézkedések, l. 86. t. sz. p.						
	Végrendeletkék, l. 86. t. sz. p.						
	Végrendeletkihirdetési jegyzőkönyvek, l. 57. t. sz. a.						
	Végrendeletkihirdetési záradékok, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i. 24. t. sz. r.						
	Végzések, engedélyek, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i. és bekeblezési engedélyek.						
	Végzések, l. Itéletek.						
	Vélemények, szak- és müértők által adottak, l. Leletek, hivatalosak, l. Hivatalos kiadványok.						
	Versenyzeti jegyzőkönyvek, l. Árverési jegyzőkönyvek.						
112/47	Védbizonyitványok, illetékkötelesek:						
	a) A jogositottak által a kötelezetteknek valamelly kötelezettség teljesitése felöl adott bizonyitványok, vagy átalában valamelly, az átvevőnek vagy annak, ki nevében az átvétel bizonyittatik, tulajdonává vált megbecsülhető dolog átvételéről szólók . . . . *Jegyzet.* Ha a fizetés felvétele a föügylet felöli okiratban bizonyittatik, illyenkor ezen vételbizonyitvány nem tárgya az illeték-fizetésnek.	az átvett tárgy értéke szerint		II.			
	b) Bizonyitványok a felöl, hogy valamelly megbecsülhető dolog, őrizet alá, használatra, vagy zálogkép átvétetett	ivenként	—	15			
	c) Vétbizonyitványok törvényhatósági letétekről, a mennyiben a II. fokozat szerint csekélyebb illeték nem jár .	ivenként	—	15			
	d) Más vétbizonyitványok, mellyek jogokiratoknak tekintendők, a mennyiben reájok a jelen dijszabásban felhozott mentesitések egyike sem alkalmaztató	ivenként	—	15			
113/48	Vétbizonyitványok, mentesek:						
	a) Vétbizonyitványok minden nemü hivatalos kiadványok kézbesitése felöl		—				feltétlenül
	b) Vétlevelek és felfogadási jegyek (fuvar- és személyjegyek), mellyek a						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték állandó ft.	Illeték állandó kr.	Illeték változó Fokozat	Illeték változó Százalék	Illeték-mentesség
	fuvaros által, melly nevezet alatt minden tovaszállító intézet értendő, a szállitmányok átvétele felöl adatnak ki, még akkor is, ha a fuvarbér felvételét bizonyitják, ugy szinte olly vétlevelek, mellyek a fuvarosnak valamelly küldemény kézhezszolgáltatása felöl adatnak, mig törvényhatósági használatra nem alkalmaztatnak vagy fuvarbér felöli nyugtatványkép valamelly közpénztárnál nem használtatnak						feltételesen
	c) Vétbizonyitványok valamelly nemtartozás visszatéritése felöl, különösen pedig közintézetek, községek, az álladalom részére tett fizetések illetéke, és elengedett köz- és községi tartozások, vagy büntetések felöl						feltétlenül
	d) Vétbizonyitványok a törvényhatósági vagy hivatalos zár alá, avvagy büntetések biztositása miatt őrizet alá vett jószág visszaadása felöl, és átalában, a törvényhatósági letéteményeket kivéve, minden ingóságok felöl, mellyek pusztán az álladalmi igazgatóságnak, a községeknek és közintézeteknek őrizete alatt állottak, és a törvényszerü birtokosnak ismét átadatnak, különösen bánatpénzek, szolgálati és egyéb biztositványok, biztositó okiratok stb. felöl, ha a biztositásul átadott tárgy nem kölcsönképen adatott						feltétlenül
	e) Vétbizonyitványok beszámitandó előlegezések, s olly kiadások megtérítése felöl, mellyek valamelly megrendelt, vagy felhatalmazott által, az álladalom, valamelly község vagy az álladalmi hatóságok igazgatósága alatt álló közintézet részére tétettek, vagy átalányok felöl, a mennyiben azok nem a vevő tartására vagy kényelmére szolgáló járandóságokat p. o. napdijt, élelmi pénzt, lakbért s e f. személyes járandóságokat tárgyaznak						feltétlenül
	f) Vétbizonyitványok olly átvételek felöl, mellyeket valaki csak pusztán mint az álladalmi igazgatóság megbizottja vesz át, ugyszinte az illy megbizási ügyben a cs. kir. álladalmi igazgatóság számára tett előlegezések és fizetések visszatéritése felöl						feltétlenül
	g) Vétbizonyitványok az álladalom, község vagy közintézetek részére tett szolgáltatások megtéritése felöl, mellyek nem valami polgári jogviszonyon						

Tétel szám.	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	alapulnak, hanem a közigazgatóság czéljaira szolgáló adó vagy más szolgáltatásképp valamelly rendszabás által parancsoltatnak p. o. elöfogatok, hálópénz katonai szállásolásoknál s t. e. f.						feltétlenül
	h) Vétbizonyitványok azon álladalmi kötlevelek és az ezekkel egyenlö kötelezvények kamatai felöl, mellyek közrebocsátása alkalmával a kamat-nyugtatványoknak a bélyegmentesség nyilván biztositatott. Továbbá a kamatszeletekkel ellátott álladalmi adós-levelek kamatai felöli nyugtatványok azon esetekben, mellyekben a fenálló rendeletek értelmében a kamatszeletek beváltatnak és a kamatok csak nyugtatványok mellett adatnak ki . . .						feltétlenül
	i) Vétbizonyitványok le- vagy visszafizetett oskolapénz felöl, melly valamelly közalapitvány vagy községnél fizettetik						feltétlenül
	k) Vétbizonyitványok a szerződésileg fizetett elemi kármentesitések felöl . . .						feltétlenül
	l) Vétbizonyitványok alamizsna felöl, azaz szükölködö személyek felsegélésére adott önkénytes vagy rendelt segedelmek felöl, adassanak bár ezen segedelmek az érintett személyeknek közvetlenül, vagy valamelly szegényápoló intézetnek, hová még a valamelly szerencsétlenség következtében szedegetett és szegényi javadalmakból kapott pénzek is számitandók.						feltétlenül
	m) Vétbizonyitványok biróságon kivüli felmondások felöl, mig ezek birósági használatra nem fordittatnak . . .						feltételesen
	n) Vétbizonyitványok 2 fton alóli összegek, vagy 2 ftnyi értéken alóli dolgok felöl						feltétlenül
	o) Vétbizonyitványai a lelkészeknek vagy egyház-igazgatóságoknak misére adott összegek felöl						feltétlenül
	Jegyzet. A feltételesen mentes vétbizonyitványok, az illetékfizetés kötelezettségének beálltával ivenként 15 kros bélyeg alá esnek, ha csak a II. fokozat alkalmazása esetében kisebb illeték nem jár, melly esetben ez, azonban 6 krnál kevesebb sohasem fizetendö.						
114/65	Vételi szerződések, azaz olly szerződések, mellyek következtében vala-						

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	Illeték: állandó kr.	Illeték: változó Fokozat	Illeték: változó Százalék	Illeték-mentesség
	melly dolog bizonyos árért másnak átengedtetik:						
	a) ha a dolog ingó	értéke szerint	.	.	II.		
	b) ha a dolog ingatlan	értékétöl	.	.	.	3½	
	1. *Jegyzet.* Értéknek a vételár, azaz a dologért kikötött készfizetés minden melléktartozással együtt, ennél fogva, ha a dolgon terhek fekszenek, a vevö által a készfizetésen felül átvett tartozási állapot is tekintendö.						
	2. *Jegyzet.* Próbavételek vagy jobb vevö fentartásával eladások az illetékfizetés tekintetében feltétlen vételi szerződéseknek tekintendök.						
	3. *Jegyzet.* Szerződési okiratok *b*) esetében	ivenként	—	15			
	4. *Jegyzet.* Valamelly ingatlan dologra nézve birt vételjognak átruházása ugy tekintendö, mintha az ingatlan dolog maga ruháztatott volna át.						
	5. *Jegyzet.* Mennyiben van a jelen t. sz. b. alatt 3½ százalékkal kiszabott illetékböl leengedésnek helye, a 108. t. sz. határozza meg.						
	Vételjog, l. 114. t. sz. 4. jegy.						
	Vevény, l. Vétbizonyitványok.						
	Viszbizonyitványok, 86. t. sz. a.						
	Viszeladási jog. Ennek a nyilvánkönyvekbe való bejegyzése 12. t. sz. B. b. szerint.						
	Vizsgálati bizonyitványok, l. Bizonyitványok 23. t. sz. a. c. 24. t. sz. e. g. h. i						
	Vizsgálati jegyzökönyvek, l. 57. t. sz. b.						
	Vizsgálati rendelvények, azaz a vizsgálat letételéröl és ez alkalommal bizonyitott képességröl adott rendelvények, 49 t. sz. g.; a vizsgálatot megengedö rendelvények, l. Hivatalos kiadványok 49. t. sz. i.						
	Záralávételérti folyamodványok l. Benyujtványok l. 15. t sz. a.						
	Záralávételi rendelvények, l. Hivatalos kiadványok d. 49. t. sz. i						
	Záralávételi végzések, l. Itéletek.						
	Zárjelentések, l. Hivatalos levelezések.						
	Zálogjegyek, l. Zálogbizonyitványok.						
115/78	Zálogok:						
	a) Kötelezések, azaz olly okiratok, mellyek által valamelly kötelezettség biztositás tekintetéböl valakinek valamelly zálog köteleztetik	azon kötelezettség értékéhez képest, mellyért a zálogjog engedtetik	.	.	II.		

Tétel szám	Tárgy	Az illeték megszabásának mértéke	Illeték: állandó ft.	kr.	változó: Fokozat	Százalék	Illeték-mentesség
	de ha ezen kötelezettség tárgya meg nem becsülhető dolog, ivenként 15 kr. *Jegyzet.* Ha a kötelezettség, mellyért a zálog engedtetik, határozatlan. és ennek értéke közelitőleg sem állapittathatik meg, akkor az illeték a zálogértékéhez alkalmazandó, a menynyiben ez a megelőző zálogjogok által ki nem merittetett, de 15 kron alól ezen esetben sem határoztathatik meg. L. 59. djszabási tétel alatt jogmegerősitések.						
	b) Olly benyujtványok, mellyek által készpénz, jószág vagy le nem kötött kötelezvények zálog s biztositványkép adatnak, a biztositványt ajánló okiratok vagy zálogleköté sek bélyege alá esnek, ha ezen biztositások nem pusztán a főügylet felöli okiratban kikötött valamelly jog megerősitése vagy ajánlat biztositása végett adatnak át. Olly benyujtványok, mellyek által már lekötött, azaz már zálogul kijelelt kötelezvények vagy jelzálogi lekötések nyujtatnak be, pusztán a benyujtványi bélyeg alá tartoznak.						
	c) Bizonyságlevelek, mellyek a kézi zálog átvevője által a zálogadónak a zálogok átvételéről a lényeges zálogfeltételek elősorolása mellett, vagy a nélkül adatnak ki l. Vétbizonyitványok 112. t. sz. b.						
	d) Visszaadási bizonyitványok, l. 112. t. sz. d. 113. t. sz. d.						
116/77	Zálogolási jegyzékek, l. Jegyzőkönyvek 56 t. sz. b. *Jegyzet.* A tulzálogitásoknál, minthogy illyenkor a zálogjegyzet készitése elmarad, és a tulzálogitás csak az első zálog leirásra jegyeztetik fel, a hivatalos szolga jelentése, melly mint hivatalos kiadvány magában véve illeték alá nem esik, azon bélyeggel látandó el, melly megkivántatnék azon esetben, ha a tulzálogitásra nézve zálogjegyzék készittetett volna.						
117/70	Zsoldjegyzékek, sorzatok, a menynyiben személyes mentességnek helye nincs, és az átvétel a zsoldra jogositott által bizonyittatik, minden egyes bizonyitott zsoldért a 112. t. sz. a. azerint járó illeték alá esnek.						

Összehasonlitása

a jelen dijszabási tételszámoknak.

Tételszámok a		Tételszámok a		Tételszámok a		Tételszámok a	
német	magyar	német	magyar	német	magyar	német	magyar
kiadásban		kiadásban		kiadásban		kiadásban	
1	28	31	63	60	62	89	38
2	74	32	31	61	58	90	110
3	30	33	20	62	18	91	1
4	29	34	14	63	21	92	109
5	89	35	44	64	60	93	68
6	33	36	67	65	114	94	5
7	49	37	72	66	48	95	82
8	34	38	32	67	101	96	3
9	50	39	98	68	45	97	26
10	2	40	97	69	7	98	88
11	105	41	87	70	117	99	10
12	64	42	47	71	103	100	41
13	36	43	15	72	25	101	85
14	37	44	16	73	6	102	86
15	11	45	12	74	55	103	51
16	65	46	13	75	95	104	52
17	66	47	112	76	84	105	27
18	70	48	113	77	116	106	108
19	4	49	102	78	115	107	100
20	79	50	90	79	56	108	9
21	80	51	92	80	57	109	93
22	43	52	91	81	75	110	71
23	54	53	83	82	46	111	77
24	69	54	19	83	94	112	8
25	17	55	99	84	59	113	111
26	76	56	22	85	106	114	40
27	35	57	96	86	107	115	39
28	81	58	101	87	78	116	23
29	42	59	61	88	53	117	24
30	73						

Allgemeine Grundsätze,

nach welchen die geistlichen und weltlichen Behörden bey der Ausführung der höchsten Anordnungen in Bezug auf die Pfarr-Einrichtung und die damit verbundene Kloster-Regulirung fürzugehen haben.

Es theilet sich das ganze Geschäft in zwey Haupttheile, als nämlich in die Verbesserung der Seelsorge, und in die Regulirung der Klöster. Dies werden daher die ersten zwey Theile dieser Verordnung ausmachen, welche nach Verschiedenheit der damit verknüpften Gegenstände in mehrere Abschnitte untertheilet vorkommen. Den dritten Theil wird sodann die Ausführungsart bestellen, womit die allerhöchste Entschliessung, in so weit als es die Umstände zulassen, eben so geschwind als pünktlich in Vollzug gebracht werden möge.

Erster Theil.

Verbesserung der Seelsorge.

Diese geschiehet durch zweyerley Wege:

Erstens, Durch Anstellung neuer Seelsorger;

Zweytens, Durch eine bessere Vertheilung jener Dorfgemeinden, die von ihren bisherigen Seelsorger zu weit entlegen sind, und hiemit ihren geistlichen Wohlstand durch ihre blosse Zu-

Generalia Principia,

juxta quae tam Ecclesiasticas, quam Saeculares Jurisdictiones in executione Altissimarum dispositionum relate ad Parochiarum institutionem, et cum hac conjunctam Claustrorum regulationem procedere necesse est.

Totum hoc negotium in duas principales partes dispescitur, in melioration nempe curæ animarum, et regulationem Claustrorum. Et hoc ipsum est, quod primae duae hujus Ordinationis partes inplures adhuc secundum diversitatem cum iis conjunctorum objectorum subdivisae paragraphos praestabunt. Tertiam tandem partem executionis modus constituet, quo altissimae Ordinationes, in quantum circumstantiae admittunt, non minus prompte, quam punctualiter in effectum deduci valeant.

PARS PRIMA.

Melioratio Curae animarum.

Haec duplici fit via:

Primo: Constitutione novorum animarum Curatorum;

Secundo: meliori divisione illarum pagensium Communitatum, quae a suo moderno spirituali Pastore nimis dissitae sunt, ac proinde suum spirituale emolumentum per nudam ipsorum vicinio-

theilung zu einer näheren Pfarr überkommen können. Alle über diese zwey Gegenstände allerhöchsten Orts angenommene Grundsätze werden hiemit in folgenden Abschnitten zur fortdaurenden Richtschnur der zwey exequirenden Behörden, nämlich des Ordinariats und des Komitats auf einmal mitgegeben.

§. 1.

Die alten Pfarrer.

Um das Schicksal der neuen Pfarrer bestimmen zu können, muß vorher jenes der alten Pfarrer, von deren Kirchspielen die neue Curatien abgesöndert worden sind, festgesetzt werden. In Ansehung dieser ist es also ein ausgemachter Grundsatz, daß sie an ihren bisherigen gestifteten Einkünften auch nach der Auspfarrung einer oder mehreren ihnen bisher unterworfenen Filialen nichts verliehren können, weswegen der neu anzustellende Seelsorger verbunden seyn wird, die von seiner Gemeinde dem alten Pfarrer bisher abgereichte Gaben, sie mögen unter dem Titel des Lecticalis, oder der Stolæ gegeben worden seyn, demselben getreu zu verrechnen, und von Zeit zu Zeit einzuhändigen. Was aber jene Renten anbetrift, so der alte Pfarrer aus denen bei seinen vorigen Filialen etwa besessenen Grundstücken und Realitäten bezogen hat, so ist der neue Seelsorger mit der Administration derselben nicht zu beläftigen, sondern es wird dem alten Pfarrer als Besitzer und Nutznieſſer obliegen, die Verwaltung

ri Parochiae conjunctionem facilius obtinere possunt. Omnia super his duobus objectis altissimo Loco praesumpta principia sequentibus paragraphi pro constanti directione ambarum exequentium Jurisdictionum, Ordinariatus videlicet, et Comitatus una hisce communicantur.

§. 1.

Antiqui Parochi.

Ut sors novorum Parochorum determinari possit, est prius sors antiquorum Parochorum, e quorum Parochiis nova beneficia curata exsurrexerunt, stabilienda. Intuitu horum ratum statutumque est: illos de suis modernis fundatis proventibus etiam post excorporationem, unius, aut plurium filialium ipsis hactenus subjectarum nihil amittere posse; quare noviter constituendus Pastor obligatus erit; omnes a sua Communitate antiquo Parocho, sive Titulo lecticalis, sive Stolae hactenus dari solitas praestationes, eidem ipsi fideliter inscribere, et de tempore in tempus admanuare. Quod vero eos reditus, quos antiquus Parochus ex possessis olim suarum filialium terrenis, et realitatibus percipiebat, attinet, horum administratione novus Curatus nequaquam onerandus est, sed antiquo Parocho tanquam possessori, et usufructuario incumbet, de horum administratione providere. Caeterum ambobus Pastoribus integrum manet, intuitu horum utriusque speciei redituum (non tamen sine praesentia, et consensu

derselben selbst zu besorgen; da es übrigens beiden Seelsorgern unbenommen ist, in Ansehung dieser Renten beider Gattungen (jedoch nicht ohne Beyseyn und Einstimmung des Dechants) sich mitsamm einzuverstehen, und für sich und ihre Nachfolger hierüber einen gutächtlichen Vergleich zu stiften. Doch leidet dieser Grundsatz eine einzige Ausnahme: Wenn nämlich in einer bisherigen Filial gewisse Renten ausdrücklich zu dem Ende gestiftet wurden, daß der Pfarrer davor verpflichtet war, einige geistliche Verrichtungen in besagter Filial zu leisten, so werden diese Renten nach der Trennung solch einer Filial von ihrer Mutter nicht mehr dem alten Pfarrer abgeliefert, weil dieser fürohin nicht im Stande ist, die Bedingniß, unter welcher er besagte Renten bisher bezogen, zu erfüllen; diese Renten werden daher zu der Dotation des neuen Seelsorgers zu verwenden seyn, und einen Theil seiner auszumessenden Congrua bestelleu.

Annebst befehlen Seine Majestät in Ansehung der alten Pfarrer, daß jene, die bisher einen Kaplan unterhalten haben, denselben auch fürohin beyzubehalten, schuldig seyn sollen, es wäre denn, daß ihnen die Entlassung desselben allerhöchsten Orts ausdrücklich gestattet wurde. Sollten einige Pfarrer ausweisen können, daß sie durch die Beybehaltung ihres bisher freywillig unterhaltenen Kooperators oder Kaplans unter die Congrua von 300. fl. versetzet werden sollen, so wird ihnen

sensu Decani) intra se convenire, et eatenus approbatum contractum tam pro se, quam successoribus suis inire. Hoc tamen principium unicam patitur exceptionem; si nempe in quadam ad hoc usque tempus filiali, certi proventus ob eum expresse finem fundati fuissent, ut Parochus obligaretur ad certas functiones spirituales in dicta filiali peragendas, tum tales post hujusmodi filialis a matrice excorporationem non amplius antiquo Parocho dabuntur, quia hic imposterum in statu non est, conditionem, propterquam hucusque eos percipiebat, adimplendi; atque adeo isti reditus ad dotationem novi Curati impendendi erunt, et partem illi assignandae congruae constituent.

Praeterea Sua Sacratissima Majestas intuitu antiquorum Parochorum praecipit, ut illi, qui hucusque Capellanum servarunt, etiam imposterum ad eundem servandum obstricti sint, eo solum casu excepto, quo eis dimissio altissimo Nomine concederetur. Quodsi aliqui Parochi docuerint, se per retentionem sui hucusque voluntarie servati Cooperatoris, aut Capellani infra Congruam 300. fl. reducentos esse, tum eorum indemnitas juxta §. 4to. praeassumptum Principium e fundo Religionis

die Entschädigung, nach den unterm §. IV. angenommenen Grundsatz, aus dem Religions-Fond allergnädigst bewilliget.

§. 2.

Neue Seelsorger, als Pfarrer, lokal Kapläne und Cooperatores.

In Ansehung dieser, ist der vorzüglichste Grundsatz, daß sie von den alten Pfarrern vollkommen unabhängig und in der Ausübung ihrer Gerichtsbarkeit mit ihnen ganz gleich seyn, wobey es sich von selbst verstehet, daß die neu anzustellende Cooperatores in der nämlichen Abhängigkeit von ihren Pfarrern zu verbleiben haben, in welcher die bisher sogenannte Kapläne gestanden sind.

Hingegen haben die neuen Pfarrer und Lokalkapläne die von ihren Gemeinden entspringende Renten nach Maaß dessen, so bereits §. 1. gesagt worden, ganz denen alten Pfarrern abzureichen, und sich vor ihre Person blos mit der ihnen ausgeworfenen Congrua zu begnügen.

§. 3.

Congrua der neuen Seelsorger.

In Ansehung der denen neuen Seelsorgern auszuwerfenden Congrua ist zwar die allerhöchste Verordnung bereits vor längerer Zeit erlassen worden, vermög welcher einem neuen Pfarrer 300. fl. einem Lokalkaplan 200. fl. und einem Kooperator 150. fl. zu ihrem Unterhalt ausgeworfen worden sind.

Doch haben Seine Majestät aus verschiedenen wichtigen Bewegursachen diese Ihre höchste Entschliessung in Betref der Lokalkapläne dahin abzuändern geruhet, daß ihnen in jenen Diözesen, wo die Lebensmittel fast so theuer sind, als in denen diesseitigen Ländern, die Congrua um 30. fl. erhöhet, folglich ein jährlicher Gehalt von 230. fl. ausgemessen werde.

Da sich aber besagte Verordnung nur auf die Seelsorge auf dem Lande beziehet, so ist in Ansehung der in denen Städten, und volkreichen Marktflecken neu anzustellenden Pfarrern die allerhöchste Entschliessung dahin erflossen: daß die Congrua der neuen Pfarrer in denen Städten erster Klasse, als Presburg, Kaschau, Oedenburg ꝛc. auf 600. fl. jene aber der geringern Städte und volkreichern Marktflecken, als zum Beyspiel Schemnitz, Neusol, Ketskemeth ꝛc. auf 450. fl. bestimmt werde, und wird die Klaßifikation dieser Städte und Marktflecken seiner Zeit denen betreffenden Komitaten durch die k. Statthalterey bekannt gemacht werden.

Uiber dieses haben Seine Majestät zu befehlen geruhet, daß die denen Pfarrern, es sey in der Stadt oder auf dem Lande, vor jeden neuen Cooperator auszuzahlende Congrua von 150. fl. dergestalt zwischen ihm und dem Cooperator zu vertheilen sey, daß hie-

ligionis clementer applicanda venit.

§. 2.

Novi Pastores animarum, Parochi locales, Capellani, et Cooperatores.

Intuitu horum praecipuum principium esto, illos ab antiquis Parochis plene independentes, et in exercitio suae Jurisdictionis illis prorsus aequales esse. Ubi suapte intelligitur, noviter constituendos Cooperatores in eadem dependentia a suis Parochis manere debere, in qua hucusque ita nominati Capellani erant.

E contra novi Parochi, et locales Capellani debent omnes proventus, a suis Communitatibus promanantes, secundum id, quod §. 1° dictum est, antiquo Parocho tradere, et pro sua persona solum cum assignata Congrua contentari.

§. 3.

Congrua novorum Pastorum.

Intuitu Congruae novis Pastoribus animarum assignandae, emanavit quidem jam ante longius tempus altissima Resolutio, vi cujus novo Parocho 300. fl. Capellano locali 200. fl. et Cooperatori 150. fl. pro sui sustentatione assignati sunt.

Nihilominus Sua Sacratissima Majestas ex diversis gravibus motivis hanc suam altissimam Ordinationem, locales Capellanos concernentem, in eo immutare dignabatur, ut ipsis iis in Diaecesibus, in quibus vitae media nihilo facilius, quam in hujatibus Ditionibus acquiruntur, Congrua in 30. fl. augeatur, consequenter annuum Salarium in 230. fl. emetiatur.

Quoniam vero praefata Resolutio Regia solumodo ad Curatos rurales se extendat, idcirco alia altissima Resolutio, Parochos in civitatibus, et populosis oppidis neo constituendos concernens, eo emanauit, ut Congrua novorum Parochorum in primae classis urbibus, uti sunt: Posonium, Cassovia, Sopronium &c. in 600. fl. in minoribus vero civitatibus, et populosioribus oppidis, uti sunt: Semnitzium, Neosolium, Ketskemethinum &c. in 450. fl. statuatur: haec porro classificatio Urbium, Oppidorum suo tempore respectivis Comitatibus per Regium hoc Locumtenentiale Consilium intimabitur.

Insuper Sua Sacratissima Majestas clementer mandare dignata est, ut Parochis, sive illi Urbani, sive rurales sint, pro quolibet neo Cooperatore 150. fl. persolvenda Congrua ea ratione ipsos inter, et Cooperatores dividatur, ut hinc Parocho 90. fl. ti-

von dem Pfarrer 90. fl. für die dem Cooperator zu leistende Verköstung, Wohnung, Holz und Licht verbleiben, die übrige 60. fl. aber dem Cooperator zur Bestreitung seiner weitern Bedürfnisse an die Hand gegeben werden sollen.

§. 4.

In welchem Fall der Cooperator seinen Unterhalt nur allein von dem Pfarrer zu überkommen habe.

Da der Grundsatz angenommen ist, daß ein Pfarrer, der seine Heerde wegen ihrer zu grossen Anzahl oder andern besondern Umständen allein gehörig zu versehen, nicht im Stande ist, schuldig sey, sich einen Cooperator beyzulegen; so ergehet die allerhöchste Verordnung dahin: daß wo immer durch die gegenwärtige Veranlassung einem Pfarrer ein Cooperator zugetheilet wird, er denselben aus seinen eigenen Renten zu unterhalten verpflichtet seyn soll, wenn er es anders ohne Schmählerung seiner Congrua von 300. fl. zu thun im Stande ist. Um aber einen richtigen Maaßstab anzunehmen, nach welchem die Renten des Pfarrers zu berechnen, und ihr Verhältniß in Ansehung der Congrua zu bestimmen kömmt, befehlen Se. Majestät, daß bey diesem und dem unten §. 5. vorkommenden Fall weder die Stollar Provente, noch sonst was immer vor zufällige Renten in Anschlag genommen werden, sondern nur blos die sichere und unausbleibliche Einkünften zugerechnet werden

tulo mensae, habitationis, calefactionis, et luminis Cooperatori praestandorum remaneant, residui autem 60. fl. eidem Cooperatori ad superandas ulteriores necessitates suas admanuentur.

§. 4.

Quo in casu Cooperator suam sustentationem solum a Parocho acquirere debeat.

Cum praeassumptum principium sit, quod Parochus, qui suum gregem propter nimis magnum numerum, aut alias particulares circumstantias solus debite providere in statu non est, sibi Cooperatorem adjungere teneatur, hinc Altissime ordinatur, ut ubicunque ex hac causa Parocho Cooperator additus fuerit, is talem e suis propriis proventibus intertenere obligatus sit, dummodo id sine diminutione suae 300. fl. Congruae praestare possit. Ut vero certa norma assumatur, juxta quam et reditus Parochi calculandi, et eorum proportio intuitu Congruae determinanda veniat, praecipit Sua Sacratissima Majestas, ut in hoc, et infra §. 5to. occurrenti casu, nec stolares, nec alii qualescunque accidentales proventus, sed solumodo certi, et fixi in computum assumantur. Hinc ubicunque de erectione novorum Cooperatorum agitur, observandum est, ut (exceptis solum iis, quorum proventus juxta jam factas conscriptiones Congruam 300. fl. notabiliter excedunt) parochiales redi-

sollen. Wo immer es daher auf die Zutheilung neuer Cooperatoren ankömmt, ist die Anstalt zu treffen, daß (ausser jenen Pfarrern, deren Einkünfte nach denen bereits bestehenden Conscriptionen die Congrua von 300. fl. augenscheinlich um ein merkliches übertreffen) die pfarrliche Provenien bey Gelegenheit der Ausführung dieses Werks in jedem Komitat durch den betreffenden Beamten in Gegenwart der Diözes-Deputirten neuerdings erhoben werden; Dasjenige also, was nach dergestalt eruirten pfarrlichen Renten dem Pfarrer durch den Unterhalt eines Cooperators an seiner Congrua abgängig zu seyn befunden werden soll, ist ihm sodann aus dem Religionsfond zu ersetzen.

§. 5.

Die aus der vorigen Kassa Parochorum denen Pfarrern abgereichte Beyträge betrefend.

Da die Cassa Parochorum auch vor ihrer Vereinigung mit dem Religionsfond, vermög ihrer ursprünglichen Errichtung blos zur Aushülfe armer, das ist, unter der Congrua stehenden Seelsorger, eingesetzt worden ist; So haben Se. Majestät sowohl aus denen Pfarrfassionen, als auch verschiedenen deren Komitats Berichten von 1784. beyliegenden Conscriptionen nicht ohne Mißfallen ersehen, daß solche Pfarrer, die aus ihren ordentlichen Renten mehr als die Congruam beziehen, doch auch beträchtliche Subsidien noch heut zu Tage aus der vormaligen Cassa Parochorum

reditus occasione effectuationis hujus operis in quolibet Comitatu per concernentem Magistratualem praesentibus diaecesanis Deputatis denuo calculentur; illud itaque, quod juxta hac ratione erutos parochiales proventus Parocho per intertentionem Cooperatoris relate ad suam Congruam decedere inveniretur, est eidem ex Religionis fundo bonificandum.

§. 5.

Circa ea, quae ex priori Cassa Parochorum Parochis dabantur, subsidia.

Quandoquidem Cassa Parochorum ante ejus etiam cum Religionis fundo unionem, vi originariae suae institutionis, pure in Subsidium miserorum, hoc est: infra Congruam stantium Curatorum introducta sit, nae Sua Sacratissima Majestas partim ex Parochiarum fassionibus, partim etiam ex diversis, Comitatuum relationibus ab Anno 1784. adnexis, conscriptionibus non sine displicentia observavit, quod aliqui Parochi, qui licet ex suis ordinariis reditibus ultra Congruam percipiunt, adhuc tamen notabilia ex priori Cassa Parochorum hodiedum trahant

Subsidia.

überkommen. Um alſo dieſen dem wahren Zweck der nunmehr mit dem Religionsfond vereinigten Caſſa Parochorum gerade entgegen geſetzten Mißbrauch abzuſtellen, verordnen allerhöchſt Dieſelben, daß jene Pfarrer, ſo ihre Congruam per 300. fl. nach der §. 4to feſtgeſetzten Berechnung würklich aus ihren gewöhnlichen Renten vor ihre eigene Perſon, und ohne davon einen Kaplan halten zu müſſen, beziehen, die aus der Caſſa Parochorum bisher genoſſene Subſidien abgenommen werden ſollen.

§. 6.

Dotation der neuen Seelſorger und Herbeyſchaffung der nöthigen Gebäude, aus Kameral Studienfonds und geiſtlichen Gütern.

Was nun aber die zur würklichen Vollziehung und Zuſtandbringung des gegenwärtigen Geſchäfts erforderliche Köſten betrift, ſo iſt ſchon durch wiederholte Verordnungen die allerhöchre Willensmeinung bekannt gemacht worden, daß aus denen k. k. Kameral- und Familien-Gütern, wie auch aus jenen, die durch den Studienfond und durch die Geiſtlichkeit beſeſſen werden, zur Schonung des Religionsfonds alle Unköſten, ſo die auf ſelben allerhöchſt anbefohlene Seelſorg-Verbeſſerung nach ſich ziehen wird, aus denen herrſchaftlichen Gefällen herbeygeſchafft werden müſſen.

Subſidia. Ad iſtum itaque vero fini, nunc cum Religionis fundo conjunctae Caſſae Parochorum e diametro oppoſitum abuſum tollendum, ordinat Sua Sacratiſſima Majeſtas, ut illis Parochis, qui ſuam Congruam per 300. fl. juxta §. 4to. ſtabilitum calculum reipſa ex ſuis ordinariis reditibus pro ſua ſolum perſona, quin Capellanum tenere debeant, trahunt, Subſidia, ex Caſſa Parochorum hactenus percipi ſolita, ſubtrahantur.

§. 6.

Dotatio novorum Curatorum, et procuratio neceſſariorum aedificiorum ex Camerali, Studiorum fundo, et Eccleſiaſticis Bonis.

Quod vero realem executionem, et neceſſarios ad effectuationem hujus negotii ſumptus attinet, in eo per repetitas Regias ordinationes altiſſima Intentio eſt notificata, quod videlicet omnes ad Alte demandatam meliorationem curae animarum neceſſariae expenſae, ad parcendum fundo Religionis ex Caeſareo. Regiis Cameralibus, et familiae bonis, ſicuti etiam ex iis, quae fundus Studiorum, et Eccleſiaſtici poſſident, item ex dominalibus reditibus procurari debeant.

Hinc

Beſagte Verordnungen werden daher mit dieſer Erklärung erneuert, daß, zumal aus denen durch die Diözeſanen und die Komitaten eingeſchickten Akten nicht immer zu erſehen war, welcher Ort es ſey, der durch die k. Kammer oder durch den Studienfond, oder durch die Geiſtlichkeit beſeſſen wird, man beſagte Verordnungen keines Weges abzuändern geſinnet wäre, wenn auch in denen zu erlaſſenden Expeditionen dieſe Verordnungen nicht bey jedem Kameral-Studienfond, oder geiſtlichen Ortſchaften namentlich erwähnet, oder derley Ortſchafft ausdrücklich unter der Klaſſe derjenigen verſetzet worden wäre, ſo die Koſten ihrer Seelſorgeverbeſſerung, aus dem Religionsfond zu überkommen haben, da der hierüber beſtehende Grundſatz dieſer iſt, daß bey dieſem Geſchäft oberwähnte herrſchaftliche Gefälle in allem Anbetracht in die Stelle des Religionsfonds einzutretten haben.

§. 7.

Obliegenheiten der Grundherrſchaften, Kirchenpatronen und Gemeinden.

In Anſehung der durch die Grundherrſchaften zur Ausführung dieſes wichtigen, und, wenn man den weitſchichtigen Umfang des Königreichs Hungarn in Betrachtung ziehet, ſo koſtſpieligen Werks zu leiſtenden Beyträge haben Se. Majeſtät noch in dem Jahr 1783. Ihre höchſte Willensmeinung dahin geäuſſert, daß, wo Kir-

Hinc praefatae Ordinationes Regiae ea cum declaratione renovantur, quod, ſiquidem ex relationibus a Diaeceſanis, et Comitatibus ſubmiſſis, non ſemper ſatis intellectum fuerit, quis ille locus ſit, qui a Regia Camera, vel Studiorum fundo, vel ab Eccleſiaſticis poſſidetur, Sua Sacratiſſima Majeſtas ſuprafatas Ordinationes de proviſione novarum Pariochiarum, ex praedictis fundis facienda, nulla ratione immutare cogitet, etiamſi in faciendis expeditionibus illae non ad quamlibet Cameralem, Studiorum fundum, aut Eccleſiaſticas poſſeſſiones nominatim exprimerentur, vel ejusmodi bonum expreſſe in eorum claſſe collocaretur, quae expenſas has ex fundo Religionis accipiendas habent; cum eatenus ſubſiſtens Principium hoc ſit, ut in hoc negotio ſuper memorati dominales reditus ſub omni reſpectu, vices Religionis fundi ſupplere debeant.

§. 7.

Obligationes Dominiorum, Eccleſiae Patronorum, et Communitatum.

Intuitu conferendorum a Dominiis Subſidiorum pro effectuatione hujus momentoſi, et totum, qua late patet, regnum Hungariae conſiderando, certe ſumptuoſi operis Sua Sacratiſſima Majeſtas jam Anno 1783. Suam Altiſſimam intentionem eo apperuit, ut, ſi, ubi Eccleſiae, et Curiae Parochiales deſunt, ipſaque Dominia

chen, und Pfarrhöfe mangeln, wenn die Ortsherrschaften solche nicht freywillig selbst herstellen wollen, diese ex Fundo Religionis gebauet, und sodann das Præsentations-Recht der Seelsorger der geistlichen Hofkommißion vorbehalten seyn soll.

Diese Verordnung wird (ausser daß jede Herrschaft den Grund für die nöthigen Gebäude in denen Ortschaften, wo eine neue Expositur anbefohlen wird, anzuweisen verpflichtet seyn soll) zwar auch anjetzo bestättiget; doch wird denen Diözesanen und Komitats-Beamten obliegen, die betreffende Grundherren wenigstens zur Herbeischaffung der nöthigen Materialien zu den Gebäuden durch die Betrachtung, daß dieses ganze Werk mit dem allseitigen Wohl ihrer Unterthanen so enge verknüpft sey, daß ihnen der fortwährende Unterhalt der neuen Seelsorger nicht zur Last falle, indem selber ganz aus dem Religionsfond bestritten wird, und nach dem frommen Beyspiel Ihrer Majestät, welche andurch, daß Höchstdieselbe alle Unkösten der Seelsorgverbesserung auf Ihren kameral- und Familiengütern allein tragen, die durch die alten auf besagten Gütern vorfindige Pfarrer aus der Cassa Parochorum bisher bezogene Subsidien schon seit einiger Zeit aus denen herrschaftlichen Gefällen vorschiessen lassen, und über das alle Ihrem königlichen Fiscus, vermög ausdrücklichen Gesetz heimgefallene intercalar Proventen der erledigten geistlichen Benefizien dem Religionsfond einverleiben; eine Summe von mehreren hundert tausend Gulden für dieses heilsame Werk verwendet haben, im allerhöchsten Namen mit dem Beisatz aufzumuntern, daß, obschon die Dotation der Seelsorger auch fürohin dem Religionsfond obzuliegen habe, das Jus patronatus doch allen denen Grundherren zugestanden werden soll, welche die Aufführung der Gebäude auf sich zu nehmen, sich entschliessen wollten.

tales erigere sponte nollent, ex fundo Religionis aedificentur, et tum jus Curatum praesentandi Ecclesiasticae Regiae aulicae Commissioni reservetur.

Haec equidem ordinatio (excepto quod quodlibet Dominium fundum iis in locis, ubi novus Pastor constitui debet, pro aedificatione necessariorum aedificiorum assignare obstrictum sit) etiam num confirmatur; nihilominus Diaecesanorum, et Comitatensium curae erit, concernentes dominos terrestres ad procurationem ad minus necessariorum pro aedificiis materialium nomine Altissimo excitare, iis proponendo: quod totum hoc opus cum bono communi suorum Subditorum intime conjunctum sit. Quod ipsis futura intertentio novi Curati oneri non sit, cum ea tota e Religionis fundo superetur. Pium exemplum Suae Sacratissimae Majestatis adducendo; quae Ipsa omnes pro melioratione curae animarum expensas super sua Cameralia et Familiae bona fert, Quae antiquis, in praefatis bonis constitutis Parochis Subsidia ex Cassa Parochorum hucusque praestari solita, jam ab aliquo tempore ex Cameralium Dominiorum reditibus suppeditat. Quae praeterea omnes intercalares vacantium beneficiorum Ecclesiasticorum, vi expressae legis ad Fiscum Regium recidentes, proventus Religionis fundo incorporat. Quae pro hoc pio opere summam plurium Centenorum millium fl. impendit, hac denique cum reflexione ipsos excitare, quod etsi dotatio Curatorum deinceps ad Religionis fundum pertinere debeat, jus tamen Patronatus omnibus iis Dominis terrestribus, qui se ad exstructionem aedificiorum resolverint, integrum, salvumque mansurum sit.

Was nun die Gemeinden betrift, so ist der höchste Befehl bereits dahin bekannt gemacht worden, daß die Katholische Orts-Gemeinden verbunden seyn sollen, die nöthige Hand- und Zugarbeit nach Maaß ihrer Kräften, und nach Verhältnißmäßiger Vertheilung besagter Arbeiten zwischen alle einer neuen Expositur zuzutheilende Gemeinden zu leisten, welchen Befehl Se. Majestät auch fernershin beobachtet wissen wollen. Es erübriget also nur noch, daß die Obliegenheiten jener Grundherrschaften, die in denen bisherigen Kurat-Benefizien das Jus Patronatus ausgeübet haben, genau bestimmet werden. Uiber diesen Punkt befehlen daher Se. Majestät ausdrüklich, daß jene Grundherren, die zur Vermeidung der Kösten sich des bereits besessenen Patronats-Rechts auf Kurat-Benefizien entschlagen, und selbes auf den Religionsfond übertragen wollen, zu der ihnen als Patronis obliegenden Herstellung der Gebäuden in denen gewöhnlichen Wegen zu verhalten

Quod vero Communitates concernit, eatenus jam Altissima Regia ordinatione notum redditum fuit, quod Catholicae communitates obligatae sint, necessarios manuales, et currules labores secundum vires, et proportionatam inter omnes novae Expositurae adjungendas communitates praefatorum laborum divisionem praestare. Restat ergo unice adhuc, ut obligationes illorum Dominorum terrestrium, qui in antehac curatis beneficiis jus Patronatus exercuerunt, accurate determinentur. Super hoc puncto itaque expresse praecipit Sua Sacratissima Majestas, ut illi Domini terrestres, qui ad evitandos sumptus juri Patronatus praepossessi, renunciare, et illud ad Religionis fundum transferre volunt, ad exstructionem aedificiorum, ipsis tanquam Patronis incumbentem, via ordinaria compellantur, cum nulla ratione illis occasione novarum Expositurarum libera ipsis permissa electio, an in posterum jus Patronatus exercere velint, nec ne, ad antiquas Parochias, intuitu quarum

Reli-

seyen, da die denen Grundherren bei denen neuen Exposituren freygelassene Wahl, ob sie vor das künftige das Jus patronatus ausüben wollen, oder nicht, keineswegs auf die alten Pfarrer, in Ansehung derer der Religionsfond ordentlicher Weise keine neue Last auf sich zu nehmen hat, angewendet werden könne.

§. 8.

Die neue aufzuführende Gebäude betreffend.

Damit die in denen neuen Exposituren auf Kösten des Religionsfonds aufzuführende Kirchen, und andere Gebäude einerseits zwekmäßig, andererseits ohne überflüßigen Auslagen erbauet werden mögen, ist es vor allem nöthig, daß die hierüber anher einzuschikende und der allgemeinen Oberhofbaudirektion vorzulegende Risse und Kösten-Uiberschläge nach gewissen Grundsätzen und mit Bedachtnehmung auf die Lage der Oerter, die Eigenschaft des Terrains die Gattung der Baumaterialien ꝛc. eingerichtet werden; in der Absicht ist der k. Hungarischen Statthaltery die durch die allgemeine Hofbaudirektion darüber verfertigte weitschüchtige Ausarbeitung mit deme zugeschickt worden, daß sie dieselbe in die Hungarische und Schlawakische Sprache übersetzen, und sodann in jedem Komitat ein Exemplar von jeder der drey Landessprachen, wenn alle drey in besagtem Komitat üblich sind, überschicke, damit die zur Ausführung

Religionis fundus nullum novum onus portandum habet, extendi possit.

§. 8.

De neo exstruendis aedificiis.

Ut in novis exposituris exstruendae sumptibus fundi Religionis Ecclesiae, et alia aedificia una ex parte fini suo convenientia, ex alia vero citra superfluas expensas aedificari possint, praeprimis necessarium est, ut desuper huc submittenda, et generali supremae Aulicae aedificiorum directioni substernenda Plana, et sumptuum projecta secundum quaedam principia, et cum reflexione ad locorum situm, qualitatem terrenorum, speciem materialium &c. instructa sint. Hujus igitur intuitu Regio Locumtenentiali Consilio Hungarico tota late patens elaboratio, ab aulica supraema aedificiorum Directione perfecta, submissa est, ut eandem in Hungaricum et Slavicum idioma verti curet, et ad omnem Comitatum exemplar unum in omnibus tribus nationis idiomatibus, si omnia tria in Comitatu in usu sunt, transmittat, ut pro effectuatione hujus operis exmittendi Judlium Architectis, et murariorum magistris praefatam elaborationem tradere,

et

des Werks abzuschikende Stuhlrichter denen Architekten und Mauermeistern besagte Ausarbeitung übergeben, und diese ihre Risse und Kösten-Uiberschläge nach der in selber enthaltenen umständlichen Instruktion zu verfertigen wissen mögen; über dieses hat die k. Statthalterey denen wirkenden Hrn. Obergespännen anzudeuten gehabt, daß sie denen Architekten in jenen Gegenden, wo einige angestellet sind, die oberste Aufsicht über diese Gebäude, und die nöthige Einleitung der Baurisse, und Kösten-Uiberschläge auftrage, überhaupt aber ist der Bedacht zu nehmen, daß künftig keine solche Risse und Uiberschläge in anderer als deutscher Sprache anher einlaufen, wes wegen jene so in Hungarischer, oder schlawakischer Sprache verfertiget werden dörften, vorher in das Deutsche übersetzet werden müßten, jene Gebäude so nicht aus dem Religionsfond sondern durch sonst wem immer aufgeführet werden, können nach den Wohlgefallen dessen, der die Kösten davon ertraget, hergestellet werden, nur daß sie dem vorgesetzten Ziel in gehöriger Maaß über eintreffen.

§. 9.

Pfarr-Einrichtung in Städten.

Da sich diese ganze Verordnung nur auf die Seelsorgverbesserung auf dem Land beziehet, so wollen Se. Majestät daß in Ansehung der k. Freystädte, worüber man hierorts noch keine

et hi plana, et sumptuum Projecta juxta in eadem elaboratione acceptam instructionem perficere queant. Insuper Regium Locumtenentiale Consilium fungentibus Dominis Supremis Comitibus intimavit, ut iis in locis, ubi Architecti aliqui accomodati sunt, iis supremam inspectionem super haec aedificia, et necessariam instructionem intuitu planorum, et sumptuum Projecta committant; caeterum generaliter reflectendum est, quod imposterum nulla hujus generis plana, et Projecta in alia, quam Germanica lingua hic acceptentur, hinc si quae Hungarico aut Slavico idiomate perfecta fuerint, in Germanicum ante vertenda erunt. Tandem illa aedificia, quae non e Religionis fundo, sed per alium aliquem exstruuntur, possunt secundum lubitum ejus, qui sumptus suppeditat, aedificari ita tamen, ut praedicto fini debite correspondeant.

§. 9.

Institutio Parochiarum in Civitatibus.

Cum haec tota Ordinatio Regia se se solum ad meliorationem curae animarum ruralem extendat, Sua Majestas Sacratissima vult, ut intuitu Liberarum, et Regiarum Civitatum, relate

Pfarreinrichtungs-Vorschläge, von was immer vor einer Behörde überkommen hat, folgende Anstalten getroffen werden: Jedes Ordinariat habe sich nemlich mit jeder in seiner Kirchsprengel vorfindigen Stadt in das nöthige Einvernehmen zu setzen, womit ein sicherer Tag bestimmt werde, an welchen der Magistrat mit den Diöcesen-Deputirten zusammen trette, und über die Frage: ob, und wie in selber die Seelsorge besser zu bestellen sey? einen gemeinschaftlichen Vorschlag verfasse, und an die k. Statthalterey einschicke, wobey es denen Hrn. Ordinariis unbenommen seyn soll, im Fall als sie dem Vorschlag des Magistrats, und seiner Deputirten nicht beitretten wollen, Ihr abgesondertes Gutachten eben auch der k. Statthalterey zuzusenden, diese wird so dann alle die Vorschläge, wie sie einlaufen, durch die geistliche Filial-Kommißion bearbeiten lassen, und nebst ihrer Wohlmeinung einzelnerweise nach Hof einschicken, auf welche Art das Pfarrgeschäft in den Städten, während der Zeit als es auf dem flachen Land in Vollzug gebracht wird, eben auch berichtiget, und somit in einem gewissen Zeitpunckt die Diöcesen regulirt werden können.

§. 10.

Gottesdienst Ordnung auf dem Land.

Mit der Verbesserung der Seelsorge sind noch zwey Gegenstände verknüpft.

ad quas nulla adhuc de instituendis in iis Parochiis projecta a quapiam Jurisdictione accepta sunt, sequentes ordinationes Regiae observentur: quilibet Ordinarius debet cum quavis suae Diaecesis Civitate cointelligenter certum diem praefigere, quo Magistratus, et Deputati Diaecesani conveniant, super quaestione, an, et quomodo cura animarum in ea Civitate melius ordinari debeat, commune projectuum faciant, et ad Regium Consilium Locumtenentiale transmittant, ubi tamen Dominis Ordinariis liberum manet, quod si quo casu Magistratus, et suorum Deputatorum Projecto consentire nolent, suam separatam opinionem ad Regium Locumtenentiale Consilium una expedire, hoc dein omnia ejusmodi projecta, prouti advenerint, per Ecclesiasticam filialem Commissionem elaborari curabit, et una cum sua opinione separatim ad Aulam mittet, qua ratione hoc Parochiale negotium eodem tempore in Civitatibus, quo ruri in effectuationem deducetur, determinabitur, et sic intra certum temporis spatium Diaeceses regulari poterunt.

§. 10.

Ordo Cultus Divini ruri.

Cum melioratione curae animarum sunt duo adhuc objecta connexa.

Pri-

Der Erste ist die Gottesdienst-Ordnung auf dem Land.

Um die hierüber bestehende Normalien der k. Statthalterey auf einmal vorzulegen, ist ihr die auf allerhöchsten Befehl vor die diesseitige Länder neu verfertigte, und die ganze Gottesdienstordnung in sich enthaltende Tabelle zu dem Ende zugeschickt worden, daß sie dieselbe auf Kösten des Religionsfonds nachdrucken, und je nachdem ein Diöces regulirt werden solle, dem Diözesan zwey Exemplarien vor sich, und vor die Diöces so viel als dieselbe Dekanaten in sich enthaltet, zuschiken, und den Hr. Diözesanen den Auftrag machen solle, diese Gottesdienstordnung in ihren Kirchsprengel, so bald die neuen Pfarren besetzt seyn werden, einzuführen, und den Hauptsächlichen Bedacht dahin zu nehmen, daß die benachbahrten Pfarren die Stunde der abzuhaltenden Andachten dergestallt unter sich vertheilen, daß dieselbe niemals in allen Pfarren zur nämlichen Stund abgehalten werden, wodurch der Landmann den geistlichen Vortheil überkommet, daß wenn er einen Theil des Gottesdienstes in seiner Pfarr versaumet hat, er denselben in der benachbarten beiwohnen könne.

§. 11.

Sperrung der Nebenkirchen und Kappellen.

Der Zweite Gegenstand, der mit dem Pfarrgeschäft in Verbindung ste-

Primum est ordo Cultus Divini ruri.

Ad præexistentia eatenus normalia Regio Locumtenentiali Consilio Hungarico sub uno obtutu proponenda, est eidem ad Altissimum mandatum Regium pro hujatibus ditionibus neo confecta, et totum ordinem Cultus Divini continens Tabella hunc ob finem submissa, ut sumptibus Religionis fundi reimprimatur, et prouti aliqua Diaecesis regulanda fuerit, duo exemplaria pro Diaecesano, pro reliqua vero Diaecesi tot, quot Decanatus numerat transmittantur, et simul Dominis Diaecesanis committatur, ut ordinem hunc cultus Divini in suis Diaecesibus, ut primum novae Parochiae constitutae fuerint, introducant, ea praecipua cum reflexione, ut in vicinis Parochiis horae pro peragenda Devotione ita Distribuantur, ut illa nunquam in omnibus eadem hora celebretur, ita enim fideles Spirituale emolumentum obtinebunt, ut, si partem Cultus Divini in sua Parochia negligerent, eidem in vicinia interesse possint.

§. 11.

Sublatio collateralium Ecclesiarum, et Capellarum.

Secundum, cum Parochiali negotio conjunctum objectum, est sublatio

super-

het, ist die Sperrung der überflüßigen Kirchen, und Kappellen. In Ansehung dieses Gegenstandes ist das bestehende Normale in der über die neue Andachts-Ordnung des vorigen Jahrs unterm 14. November erlassenen höchsten Verordnung erneuert, und bestätiget worden. In diesem Normali und den zur Erörterung desselben nach der Hand erflossenen höchsten Entschliessungen wird zum Grundsatz angenommen, daß alle nach vollbrachter Pfarr-Regulirung erübrigende Kirchen, und Kappellen, das ist, jene, die man nicht zu Pfarrkirchen bestimmet hat, oder die nicht zu einem Kloster gehören, ihrer Stiftungs-Kapitalien, paramenten, und heiligen Gefässe enthoben, in so fern sie zu anderen gemeinnützigen Bestimmungen verwendet werden könnten, auf Befehl des Ordinarius vorläufig entweyhet, und so dann zum Nutzen des Religionsfonds veräussert werden sollen.

Doch leidet dieser Grundsatz drey Ausnahmen, die Erste in Ansehung der öffentlichen Kirchen in denen Städten, daß ist jener, die ihren Eingang von der Gasse haben, als welche in so weit sie zu keinem andern Gebrauch dienen können zu dem Endzweck nach dem Gutdüncken des Ordinarii beibehalten werden mögen, daß es jedermann gestattet sey, gegen die gewöhnlichen Stipendien alldort Meß lesen zu lassen; nur ist aller öffentlicher Gottesdienst, als Aemter, Predigten, Seegen-Messen mit Gesang ꝛc. darinnen ein vor allemal verbothen.

superfluarum Ecclesiarum, et Capellarum. Intuitu hujus objecti praeexistens Normale per Altissimam circa Devotionis novum ordinem superiori anno de dato 14. Novembris emanatam Resolutionem Regiam renovatur, et confirmatur. In hoc Normali, et in sequentibus, pro declaratione hujus emanatis altissimis Ordinationibus pro principio assumitur, ut omnes, peracta regulatione Parochiarum remanentes Ecclesiae, et Capellae, hoc est tales, quae pro Parochialibus ordinatae non sunt, aut quae ad aliquod Claustrum non pertinent, suis fundationalibus Capitalibus, Paramentis, et Sacris Vasis, in quantum in aliquem bono communi utilem usum converti possunt, privantur, ad mandatum Ordinarii praevie profanentur, et ita in emolumentum fundi Religionis impendantur.

Hoc tamen principium tres patitur exceptiones: *Primam* relate ad publicas Civitatum Ecclesias, hoc est illas, quae suum ex Platea ingressum habent, quae, in quantum in nullum alium usum converti valent, ad Scopum juxta opinionem Episcopi conservari possunt, ita, ut ibi cuilibet pro consvetis Stipendiis missam dicere licitum sit, solumque omnis publicus Divinus Cultus, uti sunt Solemnitates, Conciones, Missae cum benedictione aut cantu &c. semel pro semper prohibeatur.

Secun-

Die Zweite in Ansehung jener Kappellen die einen privat Eigenthümer haben, als welchen Se. Majestät gestatten sich von dem Bischof die Erlaubniß zu erwircken, daß er in selber den privat Gottesdienst auch führohin abhalten lassen dörfe; beide Gattungen jedoch dieser Kirchen und Kapellen sind immer aller ihrer Stiftungs Kapitalien zu entheben, und denselben nur die nothwendigsten Paramenta und Vasa sacra zu belassen, im Fall der Eigenthümer die Erlaubniß dem privat Gottesdienst darinn abzuhalten von dem Ordinariat überkömme; im Fall aber daß er diese Erlaubniß nicht erhielte, sind der Disposition des Eigethümers jene Paramenta und Vasa sacra zu überlassen über welche er sich das Eigenthum vorbehalten hat, folglich solche nicht zur Kapelle gehören, und für beständig, und unwidersprüchlich zum Gottesdienst gewidmet sind.

Und da auf solche Art dieser ganze Gegenstand hauptsächlich von dem Urtheil, und dem Gutbefinden des Ordinariats abhanget, sollen die Herren Ordinarii einverständig mit der weltlichen Behörde gleich bei Vollziehung des Pfarrgeschäfts ein Verzeichniß aller in ihrem Kirchsprengel vorfindigen Nebenkirchen, und Kapellen aufsetzen, und darüber ihren Vorschlag verfertigen, welche von selben beizubehalten, und welche zu beseitigen seyen; diese Vorschläge hat sodann jeder Bischof durch die k. Statthalterei anher zur höchsten Begnehmigung einzuschicken.

Secundam intuitu illarum Capellarum, quae privatum possessorem habent, cui Sua Majestas Sacratissima concedit, sibi apud Episcopum facultatem exoperandi, ut etiam imposterum in illis, privatum cultum Divinum peragere possit. Ambae tamen species praefatarum Ecclesiarum, et Capellarum sunt semper suis fundationalibus Capitalibus privandae, et solum eo in casu, quo possessor licentiam praedictam ab Ordinario obtinuisset, summe necessaria Paramenta, & Sacra vasa sunt relinquenda; in casu autem, quo hanc possessor non obtineret, possessoris dispositioni illa Paramenta, & Sacra vasa comittuntur, quorum ille sibi Dominium reservavit, consequenter talia non pertinent ad Capellam, sed pro semper, & innegabiliter cultui Divino dicantur.

Et cum hac ratione totum hoc Objectum a judicio, & approbatione Ordinarii dependeat, debent Domini Ordinarii cointelligenter cum concernente Sæculari Jurisdictione illico post effectuationem Parochialis negotii specificationem omnium in sua Diœcesi existentium collateralium Ecclesiarum, & Capellarum conficere, & desuper opinionem suam depromere quænam ex iis conservandæ, quæ vero tollendæ sint? hæc dein projecta debet quilibet Episcopus per Regium Locumtenentiale Consilium huc pro Altissima approbatione transmittere.

§. 12.

Bessere Zutheilung der Filial-Gemeinden zu ihren Mutterkirchen.

Der zweyte Weeg so zur Seelsorgverbesserung führet, ist die Auspfarrung der Filial-Gemeinden, die von ihren bisherigen Mutterkirchen zu weit entlegen waren, und ihre Zutheilung zu näheren Pfarren.

Obschon dieses der erwünschte Weeg zur Seelsorgverbesserung ist, weilen er einerseits ohne allen Unkösten geschiehet, andererseits aber eben so geschwind vollzogen, als anbefohlen werden kann, so hat sich doch die Gelegenheit dazu aus der doppelten Ursach sehr selten ergeben, weilen die von den untern Behörden eingeloffene Akten nicht umständlich genug verfasset waren, und weilen bei Ausarbeitung des Pfarrgeschäftes keine zuverläßige Diözes Karte bei Handen gewesen, woraus die Respective Lage der weniger von einander entfernten Oerter hätte beurtheilet werden können.

Die Herren Ordinarii, und die Komitats Beamten sollen sich daher angelegen seyn lassen, daß, wo immer bei Vollziehung des Werkes der Fall eintreffe, daß durch derley, aus, und Umpfarrungen denen Gemeinden ohne Errichtung einer neuen Expositur geholfen werden kann, sich vor der wirklichen Errichtung solch einer Expositur den Fall umständlich durch die k. Statthalterei anher einberichten sollen, damit man dieses so natürliche, und leichte Mittel der Seelsorgverbesserung nach Möglichkeit vervielfältigen könne.

§. 12.

Melior filialium Communitatum ad suas Matrices repartitio.

Secunda via, quæ ad meliorationem curæ animarum ducit, est filialium Communitatum, quæ a suis antehac matricibus nimis procul dissitæ erant, excorporatio, & earum ad viciniores incorporatio.

Etsi illa desiderabilis ad melioration nem curæ animarum via sit, quia parte ex una sine ullis expensis accidit, parte vero ex alia tam celeriter perfici, quam præcipi potest; ad hoc tamen obtinendum occasio duplici ex causa raro se se obtulit, quia relationes ab inferioribus Jurisdictionibus submissæ non adæquate & circumstantialiter confectæ erant, & quia in elaboratione Parochialis negotii nulla satis accurata Diœcesium mappa aderat, unde respectivus situs minus a se invicem dissitorum locorum dijudicari potuisset.

Quamobrem Domini Ordinarii, & Comitatenses satagant, ut ubicunque in effectuatione hujus operis casus obveniret, quo per talismodi ex & incorporationes Communitatibus sine exstructione novæ Exposituræ juvamen accedere posset, ante effectivam ejusmodi Exposituræ erectionem, similem casum circumstantialiter medio Regii Locumtenentialis Consilii huc sine eo repræsentent, ut hoc adeo naturale & facile meliorationis curæ animarum medium pro possibili multiplicari possit.

§. 13.

Obliegenheit der Seelsorger, die Gebäude, und Kirchengeräthschaften in guten Stand zu erhalten.

Da übrigens der gröste Theil dieser ganzen Einrichtung auf Unkösten des Religionsfonds zu geschehen hat, und die durch ihn neu errichtete Exposituren auch führohin durch ihn Aufrecht gehalten werden müssen, also zwar, daß der größte Theil der dem Religionsfonds zukommenden Renten auf diese Auslagen verwendet werden, und nur wenig davon zu Wiederherstellung der alten Pfarrgebäude, und Kirchen übrig bleiben dörfte, so befehlen Se. Majestät allen und jeden Seelsorgern, auch Patronis, und Beamten auf die ihnen anvertraute Gebäude sowohl, als auf die Kirchengeräthschaften, Urkunden, und überhaupt das ganze Kirchenvermögen genau Acht zu tragen. Zu dieser Absicht wird bei Gelegenheit der Pfarreinrichtung jeden Diöcesen mitgegeben, daß da bei dem Absterben eines Pfarrers ohnehin immer ein Diözesan-Deputirter bei der Inventur zugegen ist, derselbe alsogleich alle zur Kirchen gehörige Geräthschaften, und Schriften, nachdem er dieselben vorher in ein Inventarium vorgemerket, und einen Revers über deren Empfang aus-

§. 13.

Obligatio Pastorum, ædificia, & Ecclesiarum suppellectilem in bono statu conservandi.

Siquidem maxima pars hujus totius Institutionis expensis Religionarii fundi procurari, & inde neo erectæ Exposituræ etiam imposterum in bono statu ita quidem conservari debeant, ut maxima pars redituum Religionis fundo obvenientium ad has Exposituras impendi, & solumodo parum pro restauratione antiquarum Parochiarum, & Ecclesiarum remanere queat, mandat Sua Majestas Sacratissima omnibus, & singulis Pastoribus, etiam Patronis - Ecclesiarum & Officialibus, ut non minus concreditorum ipsis ædificiorum, quam Ecclesiarum suppellectilis, documentorum, verbo omnium Ecclesiæ Bonorum accuratam curam habeant. Fine eo occasione Parochiarum Institutionis singulis Diœcesibus imponitur, ut cum alioquin in obitu Parochi semper quidam Diœcesanus Deputatus confectioni Inventarii adsit, ipse illico omnem Ecclesiæ Suppellectilem, scripta omnia, jam ante abs se in Inventarium relata, datis super eorum perceptione reversalibus, in custodiam accipere, & postea ipsa ædificia revidere teneatur; quodsi per revisionem antiquorum Ecclesiæ inventariorum

def-

gestellet hat, in die Verwahrung zu nehmen, sodann die vorhandene Pfarrgebäude zu untersuchen habe; zeiget sich in Gegeneinanderhaltung der alten Kirchen-Inventarien ein Abgang, oder sind die Pfarrgebäude durch Nachlässigkeit des verstorbenen Benefiziaten baufällig geworden, so muß der Umstand angezeiget, und durch die Gerichtsstelle der Kirche aus dem Allodial-Vermögen des verstorbenen Benefiziaten die Entschädigung zugewendet werden.

Zweyter Theil.

Kloster Regulirung.

Die Kloster-Regulirung hat auf zweierley Arten zu geschehen, nämlich **Erstens** daß die überflüßige, und entbehrliche lediglich aufgehaben, und die darinn befindliche Individuen unter die beibehaltene Klöster des nämlichen Ordens vertheilet; **Zweitens** daß in denjenigen die man zur Aushülfe in der Seelsorge, und zu anderen der menschlichen Gesellschaft nützlichen Unternehmungen beibehaltet, die Zahl der Religiosen auf einen bestimmten Fuß gesetzet werde, und der allerhöchsten Orts angenommene Grundsatz, daß kein Geistlicher in Unthätigkeit zu verbleiben habe, auch in denen Klöstern seine vollkommene Wirkung überkomme.

Uiber diesen Gegenstand bleibt hier nichts weiters anzumerken übrig, zumalen die Benennung der aufzuheben-

deffectus quidam apparuerit, vel ædificia incuria defuncti beneficiati destructa adinventa fuerint, casus hic circumstantialiter repræsentari, & per Forum juridicum Ecclesiæ indemnitas ex propria defuncti Beneficiati substantia procuranda erit.

PARS SECUNDA.

Claustrorum Regulatio.

Claustrorum Regulatio duplici modo fieri debet: *Primo* ut superflua, & minus necessaria Claustra omnino tollantur, & individua in iis contenta in reliqua Claustra ejusdem Ordinis distribuantur: *Secundo*, ut in iis Claustris, quæ pro sublevamine in cura animarum, & pro aliis Societati humanæ utilibus occupationibus retinentur, numerus Religiosorum fixe determinetur, & præassumptum Altissimo loco Principium, ne imposterum ullus Ecclesiasticus otio torpescat, etiam in Claustris suum plenarium sortiatur effectum.

Cæterum super hoc objecto nihil amplius hic adnotandum venit; cum denominatio sufferendorum Claustrorum, & nume-

den Klöster, und die Anzahl auf welche die in den beibehaltenen Klöstern wohnhafte Individuen vor das künftige zu beschränken seyn werden, bei jedem einzelnen Komitat ins besondere, die Art aber wie die Klöster nach und nach aufzuheben, und die Geistlichen in andere Häuser zu vertheilen sind, in dem dritten Theil dieser Einleitung vorkommen wird. Nur wird hier ein vor allemal angemerckt, daß jene Klöster, die sich dem allgemeinem Wohl von einer anderen Seite, als jener der Seelsorge widmen, nämlich die Piaristen, Barmherzigen Brüdern, wie auch die Elisabethinerinnen, Notre Damen, und Ursulinerinnen gar nicht in der Klasse derjenigen stehen, die einer bei Gelegenheit des Pfarreinrichtungs-Geschäfts vorzunehmender Regulirung unterworfen sind.

numerus, quo in remanentibus monasteriis habitantia Individua imposterum limitari debeant, in quolibet Comitatu speciatim; De modo autem, quo monasteria successive cassanda, & Religiosi in alias domos distribuendi sunt in tertia hujus Instructionis parte agetur. Solum id generaliter hic adnotatum esto, illa Claustra, quæ se Bono communi alia ex parte, quam cura animarum devoverunt, ut sunt: Patres Scholarum Piarum, Fratres Misericordiæ, Moniales Elisabethinæ, Notre Dame, & Ursulinæ dictæ, nequaquam ad Classem eorum pertinere, quæ occasione hujus momentosi de instituendis Parochiis negotii Suscipiendæ Regulationi subjecta sunt.

Dritter Theil.

Ausführungs-Art des ganzen, und zwar erstens der Seelsorgverbesserung.

Da nun dergestalt das gegenwärtige Geschäft in der Haupt Sache zwei Gegenstände hat, die Verbesserung der Seelsorge, und die Regulirung der Klöster, so wird hiemit in diesem dritten Theil die Weisung ertheilet, wie sich die bei der Execution fürgehende Lokal Behörden als nämlich die Diöcesan-Deputirte, und Komitats-Beamte hiebei zu benehmen haben.

PARS TERTIA.

Executionis modus relate ad totum hoc negotium, & primo quidem meliorationem curæ animarum.

Cum præsens executionis modus intuitu totius hujus negotii duo objecta habeat, meliorationem curæ animarum videlicet, & regulationem Claustrorum, hac tertia parte modus exhibebitur, quo in executione ejusdem locales Jurisdictiones, uti sunt: Diœcesani Deputati, & Comitatenses procedere debeant.

§. 1.

Behörden, durch welche die Ausführung zu geschehen hat.

Die Ausführung dessen, was Se. Majestät in Ansehung der zu verbessernden Seelsorge anbefohlen haben, hat auf die nämliche Art zu geschehen, wie die Einleitung des Geschäftes bewirket worden ist, nämlich durch die Komitats-Beamten, und Diözesan-Deputirten. Erstere erstatten ihre Berichte über das Geschehene an den Komitat, letzterer an den Diözesan, beide begleiten dieselbe an die Statthalterei und dieselbe schicket sie mit denen etwa angebrachten Bemerkungen der untern Behörden, und ihren darüber zuäusserenden Gutachten anher ein.

§. 2.

Bessere Zutheilung der Gemeinden.

Vor allen hat die Auspfarrung jener Gemeinden, die durch höchste Verordnung von ihrer vorigen Pfarr getrennet, und einer neuen beigelegt worden, zu geschehen, zumalen hiebei nichts anders zu veranlassen vorkommet, als daß die operirende zwei Behörden diese höchste Entschliessung sowohl den betreffenden Gemeinden, als den zwey Pfarren, nämlich jenen der diese Gemeinde verliehret, und jenen der sie überkommt, bekannt mache, und sie zur schuldigen Pflichtleistung

§. 1.

Exequentes Jurisdictiones.

Executio ejus, quod Sua Majestas Sacratissima relate ad melioratione Curæ animarum jubet, eodem modo instituenda est, quo & Introductio hujus Negotii facta est, per Comitatenses nempe, & Diœcesanos Deputatos. Priores præstabunt suas super peractis Relationes ad Comitatum, posteriores ad Diœcesanum. Uterque horum comitabitur eas ad Regium Locumtenentiale Consilium, istud porro cum adjiciendis nefors per inferiores Jurisdictiones reflexionibus simul ac opinione sua horsum transponet.

§. 2.

Melior repartitio Communitatum.

Ante omnia excorporatio illarum Communitatum, quæ vigore altissimæ Ordinationis Regiæ a sua priori Parochia separatæ, & alicui novæ adjectæ sunt, fieri debet; atque adeo hic nihil aliud ordinandum occurrit, quam, ut prænominatæ duæ Jurisdictiones altissimam hanc DispositionemRegiam tam concernentibus Comitatibus, quam duobus illis Parochis, illi videlicet, qui ejusmodi Communitatem amittit, ac illi, qui eandem recipit, notam reddant, & una easdem ad debita novo Parocho officiorum genera com-

gegen ihren neuen Seelsorger, ermahne, zugleich aber muß das Ordinariat seinem Deputirten die hinlängliche Vollmacht ertheilen, daß er dem Pfarrer der diese neue Heerde überkommt, die nöthige Gerichtsbarkeit über sie verleihe.

§. 3.

Anstellung der Kooperatoren.

Eben so kann auch die Anstellung der allerhöchsten Orts neu bewilligten Cooperatoren alsogleich geschehen, indem dieselbe für die seltenen Fällen, wenn in denen Pfarrgebäuden kein Platz vor sie vorhanden wäre, anderswo in Ort entweder unentgeltlich, wenn es füglich geschehen kann, der gegen eine aus dem Religionsfond zu entrichtenden Zinß bis zur Erweiterung des Pfarrgebäudes untergebracht werden sollen. Die Bennenung der Cooperatoren ist fürs erstemal jeden Hrn. Ordinario, und zwar dergestalt zu überlassen; daß er dieselbe in seinen Pfarren, wie auch in jenen über die der Religionsfond das Patronats Recht ausübt unmittelbar anstellen könne, bey jenen Pfarren aber, die auf Kammeral, Studien fonds, und Geistlichen nicht unter der Verwaltung des Religionsfond stehende Gütern liegen, haben die denen das Præsentationis Recht gebühret, die Subiecten für die Cooperator-Stellen dem Ordinarius vorzuschlagen, der sie, wenn anderst keine gültige Ausnahmen gegen ihre Person obwaltet, so dann zu bestättigen, und in denen betreffen-

§. 3.

Introductio Cooperatorum.

commonefaciant; præterea necessarium est, ut Ordinarius Deputato suo sufficientem potestatem deleget, quo ille Parocho, cui novus ejusmodi Grex accessit, necessariam Jurisdictionem conferre valeat.

Ita & introductio Cooperatorum altissimo Loco neo resolutorum illico fieri potest, siquidem pro his etsi raris in Casibus, si nempe pro iis in Curiis Parochialibus spatium non esset, hospicium alibi in eodem Loco vel Gratuito, si id commode fieri possit, vel vero erga censum e Fundo Religionis persolvendum assumendum, servandumque sit tamdiu, quousque Curia Parochialis ampliata non fuerit. Denominatio Cooperatorum pro prima vice cuilibet Domino Ordinario eo addito conceditur, ut eos nonnisi in suis, & iis Parochiis, in quibus Fundus Religionis jus Patronatus exercet, immediate accomodare possit, in iis vero, quæ ad Bona Cameralia, Studiorum fundum, aut Ecclesiasticos ita pertinent, ut Administrationi Fundi Religionis non subsint, ii, qui Patronatus jure gaudent, debent Objecta pro Cooperatoribus candidare, qui ea, nisi legitima exceptio circa eorum personam subsit, confirmare, & in respectivis Parochiis accomodare obstrictus erit. Cæterum expressa Suæ Majestatis Sacratissimæ Voluntas est, ut pro novis Cooperatoribus eo usque nulla alia subjecta,

quam

den Pfarren anzustellen haben wird. Jedoch ist hiebei die Ausdrückliche Willensmeinung Sr. Majestät, daß zu diesen neuen Kooperators-Stellen so lange kein anderes Subject als pensionirte Religiosen aus denen Mendicanten Orden in Vorschlag gebracht, und angestellet werden können, bis nicht alle versorget und der Religionsfond somit von ihren Pensionen überhoben seyn wird: dieser höchste Befehl ist jedoch nur von jenen Religiosen zu verstehen, die sich bereits der Prüfung unterzogen, und tauglich befunden worden sind; es solle daher den Hrn. Ordinarien frey stehen, bey der Auswahl dergleichen Religiosen sich blos auf die bereits ausgestandene Prüfung zu beziehen, oder dieselben einer neuen zu unterwerffen. Endlich gestatten Se. Majestät allergnädigst, daß jeden für eine Kooperatorsstelle ausgewählten Bettelmönchen für die erste Anschaffung der Beinkleider, Schuhe, und Strümpfe, zumahlen er übrigens seinen Ordens Habit beizubehalten hat, 30 fl. ein vor allemal aus dem Religionsfond ausgezahlet werden.

quam pensionati Religiosi ex ordine mendicantium candidentur, ac applicentur, donec omnes ejusmodi accomodati, & fundus Religionis hac ratione ab horum pensionibus liberatus non fuerit: hocce tamen altissimum Mandatum de iis solum Religiosis intelligendum venit, qui jam examinati, & apti adinventi fuerint; hinc cuilibet Domino Ordinario liberum erit, occasione electionis similium Religiosorum ad curam animarum solum ad eorum jam præhabita Tentamina in consideracionem assumere, vel vero eos novis subjicere. Denique Sua Majestas Sacratissima clementissime concedit, ut cuilibet in Cooperatorem electo mendicanti Monacho, quoniam is in suo habitu manere debeat, pro prima Rei Vestiariæ, Calceorum nempe, tibialium, ac cæterorum internorum Vestimentorum procuratione per aversionem e fundo Religionis 30. fl. exolvantur.

§. 4.

Neue Pfarren, und Lokal Kaplåne.

Auch bey denen neuen Pfarren und Lokal Kaplaneyen hat der Bedacht der Exequirenden Behörde dahin zu gehen, die wirkliche Anstellung der neuen Seelsorger, so geschwind, als möglich zu

§. 4.

Novæ Parochiæ, & locales Capellaniæ.

Etiam intuitu novarum Parochiarum, & localium Capellaniarum exequentes Jurisdictiones eo tendere debent, ut effectiva applicatio novorum Pastorum quo celerius procuretur, sique executio altis-

erwirken, und auf diese Art den Vollzug der Allerhöchsten Absichten in betref der Seelsorg-Verbesserung nach allen Kräften zu beschleunigen.

Dieses wird überhaupt in jenen Oertern wo die Kirchen bereits vorhanden sind, ganz leicht geschehen können, indem Se. Majestät ausdrücklich befehlen, daß man sich wegen Bequartirung des Pfarrers, oder Lokal Kaplans bis zur Aufführung seines Wohnhauses indessen mit einem Bauernhaus, oder auf eine andere Art behelfen solle, und gestatten Allerhöchst Dieselben in dieser Absicht, daß allenfalls auch ein mäßiger Zinß vor ihre Wohnung aus dem Religionsfond entrichtet werde.

Gleichwie Se. Majestät sich nun auf solche Art auch auf der augenblichlichen Anstellung der meisten neuen Pfarren, und Lokal Kaplänen besonders in jenen Diözesen erwarten, wo die Exposituren schon meistentheils mit Kirchen versehen sind, also ertheilen Sie auch in Ansehung derselben den Herren Ordinariis für das erstemal die Gewalt, dabei die Seelsorger auf eben die nemliche Art, wie in den vorgehenden §. in Ansehung der Kooperatoren gesagt worden ist, zu ernennen, und Respective zu bestättigen. Nur müssen hier anstatt Mendicanten Ex Pauliner, Ex-Trinitarier oder anderer Ordenmitglieder jener aufgelassenen Klöster, so in der Diözes liegen, verwendet, und überhaupt in allen diesen neuen Exposituren erst damals Weltgeistliche angestellet wer-

tissimorum Mandatorum cira Melioracionem Curæ animarum pro viribus acceleretur.

Hoc vel maxime iis in locis, in quibus Ecclesiæ jam exstructæ habentur, facillime fieri poterit, cum Sua Majestas Sacratissima cæteroquin jubeat, ut in defectu Curiarum Parochiarum Colonicalis aliqua, vel alia Domus pro habitatione Parochi, vel localis Capellani tamdiu in subsidium accipiatur, quo usque Curia Parochialis exstuatur. Hinc concedit altefata Sua Majestas, ut pro ejusmodi interimali hospitio etiam moderatus aliquis census e fundo Religionis dependatur.

Denique quemandmodum Sua Majestas Sacratissima hoc modo momentaneam introductionem plurimorum novorum Parochorum, & localium Capellanorum præcipue iis in Diœcesibus, in quibus Exposituræ jam maxima ex parte Ecclesiis provisæ sunt, sperat, ita Eadem Dominis Ordinariis pro prima vice relate ad illas potestatem impertitur, ibidem Pastores eadem ratione, prouti præcedenti §pho dictum est, denominandi, & respective confirmandi, eo solum hic observato, quod hic in locum Monachorum Mendicantium Ex-Paulini, Ex-Trinitarii, & aliorum sublatorum, inque Diœcesi sitorum Ordinum membra semper applicanda sint; generaliter itaque in omnibus ejusmodi novis Exposituris tunc primo Ecclesiastici accommodandi venient, cum nulli amplius Reli-

den, wenn keine Pensionirte Religiösen die zur Seelsorge taugen, in den Kirchsprengel mehr vorhanden sind.

Endlich ist jeden Herren Ordinariis auch die ausdrückliche höchste Entschliessung gegenwärtig zu halten, daß in denen Ortschaften, wo die Protestanten in grösserer Anzahl mit denen Katholischen vermischt sind, besonders geschikte, fromme, und wohl unterrichtete Seelsorger anzustellen seyen.

In Ansehung jener Exposituren hingegen, die, es seye aus Mangel der Kirchen, oder wegen sonst was immer vor einer Hindernüß, nicht alsogleich mit ihren Seelsorger versehen werden können, ist jedem Herrn Ordinarius aufzutragen, daß er die sowohl durch ihm, als durch jene die auf denen Kameral Studienfonds, und Geistlichen Gütern das Præsentations Recht ausüben, zu wählende Individuen vorläufig durch die Statthalterey anhero zur Bestättigung vorschlage, bey welcher Gelegenheit er auch in Ansehung der bereits angestellten Seelsorger das Verzeichniß zur höchsten Wissenschaft anhero einzusenden haben wird.

In Ansehung der künftigen Besetzungen hingegen hätte es bei denen bestehenden Normalien zu verbleiben, vermög welchen die Pfarrer, und Lokalkapläne als Investirte Benefiziaten nicht anders als mittels Concurs, die Kooperatores aber in denen Pfarren, wo sie nicht aus den Religionsfond bezahlt

gioſi penſionati, ad curam animarum apti, in Diœceſi ſuperfuerint.

Denique ſingulis Dominis Ordinariis ea quoque expreſſa altiſſima Reſolutio Regia præ oculis eſt habenda, quod iis in locis, in quibus major numerus Proteſtantium Catholicis eſt immixtus, ſingulariter apti, pii, & bene eruditi Paſtores ſint conſtituendi.

Intuitu illarum Expoſiturarum, quæ vel ob defectum Eccleſiæ, vel ob aliud aliquod impedimentum illico Paſtoribus provideri non poſſunt, cuilibet Domino Ordinario injungitur, ut is tam per ſe, quam per eos, qui in Camerali, Studiorum Fundo, aut Eccleſiaſticis Bonis jus Præſentæ exercent, eligenda Individua Via Conſilii Regii Locumtenentialis huc prævie pro confirmatione proponat, qua occaſione una conſignationem applicatorum jam Paſtorum pro altiſſimo Notitiæ ſtatu ſubmittendam habebit.

Intuitu vero ſuplendorum impoſterum vacantium Curatorum Beneficiorum præexiſtentibus Normalibus inſiſtendum erit, vi quarum Parochi, & locales Capellani, tanquam inveſtiti Beneficiati non ſecus, quam mediante Concurſu; Cooperatores autem iis in Parochiis, in quibus e fundo Religionis non ſolvuntur,

ſe-

werden, nach dem Vorschlag der Patronen durch den Ordinarius anzustellen kommen, jene Cooperatores hingegen, die der Religionsfond unterhaltet, sind immer durch den Ordinarius an die Landesstelle, und sofort anhero in Vorschlag zu bringen. Alle diese Seelsorger haben ihre ausgeworfene Congruam von dem Tag ihrer Anstellung an, es sey aus den Religionsfond, oder von jenen, denen ihre Dotirung sonsten obliget, zu überkommen. Uibrigens sind die betreffenden Komitate zu ermahnen, daß sie jene Grundherren, und Gemeinden die bei denen gütlichen Unterhandlungen im Jahr 1784. einige Beiträge zur Beförderung dieses Geschäftes freiwillig angebothen haben, nunmehro, das ist, bei Gelegenheit der Execution dieses Geschäftes zur wirklichen Verabfolgung der angebothenen Beiträgen verhalte. Im Verweigerungsfall sollen die Komitate die Remitenten der k. Statthalterey anzeigen, welche die wirksamsten Anstalten treffen wird, damit sie zur Erfüllung ihres geleisteten Anboths in gewöhnlichen Rechtswege verhalten werden mögen.

ſecundum Candidationem Patronorum ab Ordinario conſtituendi veniunt, ubi vero ii e fundo Religionis ſuſtentantur, ſunt ſemper per Ordinarium Regio Locumtenentiali Conſilio, et inde porro horſum projectandi. Omnes ejusmodi Paſtores habent ſuam ſibi emenſam Congruam, ſeu illa e Fundo Religionis, ſeu ab illis, quibus illorum Datatio ſecus incumbit, præſtetur, a die ſuæ ad Curam animarum admotionis acquirendam. Cæterum concernentes Comitatus monendi venient, ut illos Dominos Terreſtres, & Communitates, quæ occaſione amicorum tractatuum anno 1784. aliqua ſubſidia pro promotione hujusce Negotii ſponte obtulerunt, inpreſentiarum, id eſt: occaſione effectuationis hujuſce Negotii ad effectivam præſtationem oblatorum ſerio adſtringant. Quodſi vero aliqui id præſtare recuſarent, Comitatus ejusmodi renitentes Regio Locumtenentiali Conſilio deferre debent, quod eas efficaciſſimas diſpoſitiones omnino facturum eſt, ut tales ad factæ Oblationis impletionem ordinaria etiam via juris compellantur.

§. 5.

Bestimmung der Kirchen Erfordernisse in denen neuen Exposituren.

Da nebst der Dotirung der neuen Seelsorger der Religionsfond in jenem Oertern, wo die Seelsorg-Verbesserung auf seine Kösten zu geschehen hat,

§. 5.

Quomodo Eccleſiæ neceſſitatibus in novis Expoſituris ſuccurrendum ſit?

Cum præter Dotationem novi Paſtoris Fundus Religionis iis in locis, ubi melioratio curæ animarum ejus ſumptibus ſuſcipienda eſt, & iis in Eccleſiis,

ubi

und bei jenen Kirchen, wo gar kein, oder ein unzulängliches Peculium vorhanden ist, auch die gewöhnliche Kirchen Erfordernisse herbeischaffen muß, so haben die 2 zur Vollbringung des Pfarreinrichtungsgeschäft Deputirte Komitats und Diözesan Individuen bei jeder neuen Expositur einen doppelten Vorschlag zu machen. **Erstens** was die Kirche vor Geräthschaften zu ihrer ersten Einrichtung brauche, und **Zweitens** wie viel ihr jährlich für die Bezahlung des Meßners, des Lichts, des Meßweines, der Hostien, und überhaupt für die Bestreitung der unentbehrlichen Auslagen, jedoch mit Einrechnung des, aus dem etwa vorhandenen Peculium jährlich einkommenden Betrags auszumessen sey; welche Vorschläge die k. Statthalterey mit Bedachtnehmung auf die Lokal-Umstände in Erwegung ziehen, und samt ihren Gutachten anher einbegleiten wird. In Kameral, Studienfond, und geistlichen Gütern, welche überhaupt die Kösten der Seelsorgverbesserung ganz zu ertragen haben, sind diese Auslagen aus denen Herrschaftsgefällen zu bestreiten.

§. 6.

Vermehrung der Dekanaten.

Und da auf diese Art alle bei der Ausführung dieses Pfarr-Einrichtungs Geschäfts vorkommen könnenden Fragen hinlänglich erörteret zu seyn scheinen, so ist denen Herren Ordinariis noch im

ubi vel plane nullum, vel insufficiens peculium habetur, etiam alias occurrentes Ecclesiæ necessitates procurare debeat, duorum ad negotii de instituendis Parochiis effectuationem Comitatensis nempe, & Diœcesani Deputatorum Officii erit, duplex pro qualibet nova Expositura Projectum condere. *Primo*: qua suppellectili Ecclesia pro prima sui instructione egat? *Secundo*: quantum eidem pro exolutione Campanatoris, luminis, Vini, hostiarum; verbo pro superatione omnium inevitabilium expensarum (Computatis tamen una annuis e peculio fors præhabito profluentibus reditibus) resolvi debeat? Quæ Projecta Regium Locumtenentiale Consilium, habita ad loci circumstantias reflexione examinabit, horsum una cum Voto suo comitabitur. In Cammerali, Studiorum fundo, & Ecclesiasticis Bonis, quæ generatim omnes sumptus pro melioratione curæ animarum ex integro ferre debent, ex dominalibus reditibus ejusmodi expensæ supperandæ sunt.

§. 6.

Multiplicatio Decanatuum, seu Vice-Archi-Diaconatuum.

Cumque hac ratione omnes in executione hujusce de instituendis Parochis negotii formatu possibiles quæstiones sufficienter enucleatæ esse videantur; hinc Dominis Ordinariis altissimo Nomine ultro

höchsten Namen aufzutragen, daß, da in ihren Diözesen auf diese Art die Anzahl der Lokal Exposituren um ein merkliches vergrössert wird, jeder von ihnen, auch auf die Vermehrung der Dekanaten Bedacht zu nehmen, und dieselbe dergestallt zu vertheilen habe, daß jeder Dekan sowohl wegen der Anzahl der ihme unterworfenen Pfarren, als auch ihrer Lage im Stand gesetzet werde, seinem Amt mit Nutzen vorzustehen, und denen ihm als der ersten Geistlichen Behörde obliegende Pflichten ohne Nachtheil seiner pfarrlichen Obliegenheit genüge zu leisten.

§. 7.

Schluß der Ausführungs-Art der Seelsorg-Verbesserung.

Endlich berechtigen Se. Majestät die Exequirende geistliche und weltliche Deputirte, daß sie auch nach vollendeten Pfarreinrichtungs-Geschäfte in Ansehung derlei Oerter, die bishero etwa gänzlich übergangen worden, oder die, vermög ihrer Lage einer bessern Einrichtung empfänglich sind, durch ihre Behörden neue Vorschläge an die Landesstellen einzureichen, da ein so ganzes von denen Lokal Umständen abhangendes Geschäft als das gegenwärtige, mit einmal unmöglich auf den gehörigen Grad der Zuverläßigkeit gebracht werden kann.

tro injungendum venit, ut, quoniam hoc modo in eorum Diœcesibus numerus localium Expositurarum notabiliter augeatur, ad multiplicationem etiam Decanatuum, seu Vice-Archi-Diaconatuum singuli eorum intendant, eosque ita distribuant, ut omnis Decanus, aut Vice-Archi-Diaconus tum propter numerum sibi subjectarum Parochiarum, tum etiam propter illarum situm in statu ponatur, quo & suo munere utiliter fungi, & sibi, ceu primæ Ecclesiasticæ Jurisdictioni incumbentibus Officiis sine detrimento suæ Parochialis obligationis satisfacere possit.

§. 7.

Conclusio modi exequendi Meliorationem curæ animarum.

Postremo jus tribuit Sua Majestas Sacratissima exequentibus Ecclesiasticis, & sæcularibus Deputatis, ut ipsi etiam post perfectum de Parochiis instituendis Negotium relate ad ejusmodi loca, quæ hactenus fors ex toto prætermissa fuere, vel quæ vi suæ situationis melioris institutionis capaces sunt, per suas Jurisdictiones nova Projecta ad Regium Locumtenentiale Consilium repræsentent, cum tale pure a localibus Circumstantiis dependens Negotium, quale præsens est, ad semel ad debitum perfectionis Gradum deducere impossibile sit.

§. 8.

Ausführungs-Art der Klöster-Regulirung.

Da das Verzeichniß der aufzuhebenden, und zu belassenden Klöster bei jeden Komitat einzelnerweise vorkommen wird, so ist in Ansehung der ersteren der Grundsatz anzunehmen, daß die Aufhebung der Klöster solcher Orden, die auch führohin noch in Hungarn zu bestehen haben, nicht auf einmal zu veranlassen ist, weilen die aus denen aufgehobenen Klöstern zu entlassende Individuen nicht Sæcularisirt, sondern in andere Klöster vertheilet werden, wo sie alle auf eimal nicht Platz genug zu ihrer Unterbringung finden würden, bei der Aufhebung der hiezu bestimmten Klöster ist dahero auf folgende Art fürzugehen: jene Klöster, wovon die Individuen in keine andere mehr vertheilet werden können, als zum Beispiel die Hyeronomitaner in der Gräner Diözes und die Kamillaner in der Raaber, und überhaupt diejene, bey denen die übersezung von einem Kloster in das andere nicht statt findet, weilen selbst das Institut die Stabilitatem loci mit sich bringet, sind gleich aufzuheben, und die Klöster Individuen nach verlauf der 5. Monaten mit ihrer Pension platterdings an den Ordinarius zu verweisen, dem es zustehet zu bestimmen, ob sie in der Diözes verbleiben sollen, oder ob es ihnen gestattet werden könne, in eine andere zu übertretten.

§. 8.

Executionis modus relate ad Claustrorum Regulationem.

Cum Consignatio sufferendorum & reservandorum Claustrorum cuilibet Comitatui separatim communicanda sit, intuitu priorum hoc Principium assumendum est, ut reductio Claustrorum talium Ordinum, qui etiam in posterum in Hungaria mansuri sunt, non ad semel suscipiatur, quandoquidem ex sublatis Claustris dimittenda Individua non sæcularisanda, sed in alia Monasteria dividenda erunt; illa atque adeo omnes ad semel non haberent secus spatium sufficiens pro sui receptione. In reductione itaque idmodi Claustrorum sequenti ratione procedendum erit, illa Claustra, e quibus Individua in nulla alia amplius distribui possunt; uti e. g. Hieronimitani in Archi-Diœcesi Strigoniensi, & Camillani in Diœcesi Jaurinensi, ac in genere illa, ubi translatio de uno in aliud monasterium propter Institutum, quod stabilitatem loci secumfert, fieri nequit, illico sunt cassanda, & Claustralia Individua evolutis 5. Mensibus cum sua pensione ad Ordinarium releganda, cujus erit determinare, an ipsa in Diœcesi manere debeant, vel vero ipsis concedi possit, ad aliam quampiam emigrare.

Re-

Denen übrigen Klösteru hingegen ist ihre bevorstehende Aufhebung zwar anzukündigen, und zur Versicherung ihres Vermögens (wenn sie auch nur Mendicanten sind,) und der vorhandenen Kirchen-Geräthschaften und pretiosen darüber durch die Aufhebungs Komissarien nach den gewöhnlichermassen abgeforderten Manifestations Eid, ein Normalmäßiges Inventarium zu verfassen. Jedoch ist Ihnen der Genuß des Vermögens, und der Gebrauch der Geräthschaften einstweilen noch zu belassen, und die Gemeinden haben in ihren Klöstern so lang zu verbleiben, bis sie nach und nach in andere ihres Ordens vertheilet werden können. Die dergestalt zur Aufhebung gewidmete Klöster sind von dem Tag der ihnen geschehenen Ankündigung nicht mehr in den Statu futuro des Cleri zu führen, zugleich aber ist denen Ordens Provinzialen bei Gelegenheit als man ihnen das Verzeichniß der aufzuhebenden Klöster zuschicken wird, der gemessenste Befehl zu ertheilen, daß sie also gleich bei der k. Statthalterey andeuten sollen, in was vor Kloster der nämlichen Diözes von der Reihe deren, so beibehalten werden, und auf wie viel Individuen noch Platz vorhanden sey? nach solcher Anzeige, wodurch die k. Statthalterey im Stand gesetzt wird zu beurtheilen, wieviel und welche Klöster man zuerst aufheben könne? wird sie sodann mit der würklichen Aufhebung nach Maaß des vorhandenen Raumes in anderen Klöstern fürgehen, und die aufgehobenen Individuen mit ihren

Reliquis e contra Claustris intimanda quidem est imminens ipsorum sublatio, & pro securitate ipsorum facultatum (etiamsi solum de ordine Mendicantium sint) uti & exstantis Ecclesiæ suppellectilis, ac pretiosorum per sublationis Commissarium exacto ab ipsis prævie consveto Manifestationis Juramento, normale Inventarium condendum, usus tamen facultatum, & suppellectilis illis interea relinquendus perinde, ac Communitatibus tamdiu in suis Monasteriis mansio concedenda est, quousque illi successive in alia sui Ordinis dividi poterunt Monasteria. Hac ratione sublationi obnoxia Monasteria a die sibi factæ intimationis non sunt amplius in statu futuro Cleri computanda: una vero Ordinum Provincialibus occasione ea, qua ipsis Consignatio reductorum Claustrorum submittetur, injungendum erit, ut illico Regio Locumtenentiali Consilio referant, in quibus Claustris ejusdem Diœcesis e serie eorundem, quæ constabiliuntur, & pro quot Individuis adhuc eo illocandis spatium sit? post talismodi itaque Relationem, mediante qua Consilium Locumtenentiale Regium in statu dijudicandi ponitur, quot, & quæ Monasteria reduci possint? illud ad effectivam idmodi reductionem, habita ratione exstantis in aliis Monasteriis spatii, procedet, & sublata Individua cum normalibus suis Pensionibus in illa repartietur, cujusmodi reductio intra breve temporis spatium eo facilius perfici poterit, quod ex reductis, & retentis Claustris notabilis Individuorum numerus curæ animarum admovendus veniat. Re-

man-

normalmäßigen Pensionen, in dieselbe zu vertheilen, wodurch die ganze Aufhebung innerhalb einer nicht sehr entfernten Zeitfrist um so mehr bewerkstelliget werden kann, als sowohl aus denen aufgehobenen und beibehaltenen Klöstern eine beträchtliche Anzahl Individuen bei der Seelsorge anzustellen kommen werden. Die beibehaltene Klöster werden nur durch die ihnen zu bestimmende Anzahl ihrer Individuen welche sie auf keine Art vermehren dürfen, Reguliret, dieser Numerus fixus wird bei jedem Komitat, in dem Verzeichniß der beibehaltenden Klöstern mitgegeben; hiebei sind nun folgende Grundsätze anzunehmen: Die alten und gebrechlichen Religiösen, die zu denen Klösterverrichtungen nicht mehr tauglich sind, müssen nicht mit zu den Numerus fixus gerechnet werden, sondern verbleiben in denen Klöstern als überzählig, müssen aber daselbst den Kor und die übrigen Klösterlichen Verrichtungen nach Maaß ihrer Kräften obliegen; gleicher massen sind auch diejenigen Religiosen, die vor beständig bei der Seelsorge angestellet sind, als gesetzt in denen Stiftern jene Geistlichen die auf denen dem Stift gehörigen Pfarren angestellet, oder in anderen Klöstern jene Religiosen, die mittels Concurs Prüfung auf eine Seelsorgliche Pfründe ordentlich investiret worden sind, nicht mehr mit unter dem Numerus fixus zu zählen, also zwar, daß in einem auf 21 Köpfe beschränkten Kloster die Aufnahme eines Novitzen auch damals statt haben kann, wenn 30 Köpfe vorhanden seynd, wenn

mansa itaque Claustra nonnisi per præfigendum Individuorum Numerum, quem ipsi nullatenus augere poterunt, regulantur; Numerus ejusmodi præfixus singulo Comitatui penes Consignationem retentorum Claustrorum communicabitur. Hic porro sequentia Principia sunt assumenda. Senes, & Deficientes Religiosi ad munia Claustralia peragenda non amplius apti, cum alis in præfixo numero Computari non debent, sed in Claustris degentes tanquam supernumerarii considerandi sunt; debent tamen & ipsi choro, & reliquis monasticis occapationibus juxta Vires suas vacare; similiter etiam & ii Religiosi, qui constanti curæ animarum admoti sunt, sic e. g. eorum Conventuum, aut Religiosarum Familiarum Commembra, quæ in Parochiis ad ipsorum Conventus spectantibus applicati, vel Religiosi aliorum Claustrorum, qui medio Concursus in curatis Beneficiis Canonice investiti sunt, non veniunt amplius cum aliis sub præfixo Numero numerandi: ita quidem, ut in uno Monasterio ad 21 Individuum restricto etiam tum unus Novitius suscipi possit, cum 30 Individua in eodem adsint, si nempe 10 ex illis senes, & defectuosi sint, & aut per obitum unius, aut vero applicationem in cura animarum cujuspiam apti Individui intra illa 21 Individua vacantia enata fuerit, quæ numerum præfixum Claustri efficiat, cujusve subinde Individui Vacantia per assumtionem Novitii semper suppleri debebit.

Qua-

nämlichen 10. davon alt, und gebrächlich sind und durch den Hintritt, oder Anstellung bei der Seelsorge eines tauglichen Subject ein Platz unter denen 21. Köpfen erledigt worden ist, die den Numerum fixum des Klosters ausmachen, und deren erledigte Plätze führohin allezeit ersetzet werden müssen.

Die betreffende Ordens Provinzialen sind dahero von der Bestimmung der Anzahl in Ansehung jedes ihnen unterworfenen Klosters mit der Weisung zu belehren, daß es ihnen in Ansehung der solchergestalt regulirten Klöster erlaubt sey, Novitzen anzunehmen, sobald einer der fixirten Plätze erledigt wird.

Doch leidet dieser Grundsatz dermalen noch in solange eine Ausnahme, bis nämlich alle taugliche Individuen der aufgehobenen Klöster (denn die untauglichen werden niemals in den Numerum fixum eingerechnet) in denen beibehaltenen Klöstern untergebracht werden, in dieser Absicht nur bleibt denen Provinzialen die Novizen Aufnahme auch für die beibehaltene Klöster dermalen noch verbothen, weilen in den Platz der verstorbenen, oder bei der Seelsorge angestellten Individuen die in dem Numero fixo stunden, keine andere Individuen einzurücken haben, als jene, die aus denen aufgehobenen Klöstern hierüber zu nehmen sind.

Sind einmal die tauglichen Subjecte der nicht aufgelassenen Klöster alle

Quapropter respectivi Ordinum Provinciales de fixo Numero intuitu cujuslibet ipsis subjectis Monasteriis edocendi sunt, eo addito, quod ipsis post ejusmodi Claustrorum Regulationem integrum maneat, Novitios suscipere, quamprimum in præfixo Numero vacantia enata fuerit.

Cæterum hoc Principium pro hic & nunc tamdiu exceptionem patitur, quamdiu omnia apta Individua sublatorum Claustrorum (minus enim apta nunquam in numerum fixum referuntur) in per mansuris Claustris adcommodati fuerint, sub hoc tantum respectu itaque Provincialibus susceptio Novitiorum etiam pro reservatis Claustris prohibetur, quandoquidem in locum e vita decedentium, aut curæ animarum admotorum, antea in præfixo numero complexorum, nulla alia, quam illa, quæ ex aliis sublatis Claustris super sunt Individua substitui possint.

Accomodatis vero semel in reserva-

tis Claustris omnibus aptis Individuis

untergebracht, dann wird die Aufnahme der Novitzen in dem Verhältniß der Anzahl, die vor jedes Kloster festgesetzet ist, wiederum erlaubet, die alten aber, die gebrächlichen, und die Untauglichen können weder den Abgang der tauglichen ersetzen, noch selbst ersetzet werden, sondern diese läßt man leidiglich absterben.

abolitorum Clauſtrorum, ſuſceptio Novitiorum, habita ratione Numeri pro quolibet Monaſterio præfixi tum licita erit: ſenes autem, defectuoſi, & inhabiles neque defectum aptorum ſupplere, neque ipſi etiam per alios ſuppleri poſſunt, ſed tales penitus emori permittuntur.

4.

CATHALOGUS

Catholicorum voto & Seſſione gaudentium, qui Repræſentationem Conventus apud Excellentiſſimum Archi-Epiſcopum Colocenſem 30. Novembris 1790. habiti, ſubſcripſerunt.

Nomina	Magnates	Tabulæ Regiæ	Ablegati		
			Comitatus	Civitatis	Abſentium
Amade Antonius	Comes				
Angyal Joſephus			Békéſienſis		
Andrejkovits Michael				S. Georgii	
Balás Carolus					C. Gabr. Buttler
Bányay Michael				Caſſovien.	
Battyányi Joſephus nomine totius R. Catholici Cleri	Prin. Cardinal. Reg. Hung. Primas				
Battyányi Georgius	Com. Baro Reg. & ſup. Comes				
Battyányi Ludovicus	Princ. ſupr. C. Caſtriferrei				
Batskády Joſephus			Nitrienſis		Com. Steph. Olivetti a Vallis
Benyitzky Nicolaus					
Benyovſzky Michael			Poſonien.		
Boross Franciſcus			Caſtriferr.		
Boross Emericus				Alba-Regalenſis	
Boronkay Joſephus			Sümeghienſis		
Borſitzky Joannes					CC. Szörényi
Bujanovits Carolus					Princ. abEdling, & C. Erdödy
Csáky Emericus	Comes				
Csáky Antonius	Comes				
Dorffner Jacobus				Jaurinens.	
Ebergényi Stephanus			Conſ. Aul. Caſtriferr.		
Erdödy Joannes	Com. Dal. Croat. Scl. Banus				
Erdödy Alexander	Sup. Com. Varadin.				
Erdödy Alexander Jun.	Comes				
Eröss Joſephus					Com. Nic. Zichianæ, & Franciſci Chodek
Eſzterházy Carolus	Com. Epiſ. Agrien. C. ſup. Heveſſienſis				
Eſzterházy Caſimirus	Com. ſupr. Com. Zolienſis				
Fiſcher Emericus	L. Baro				
Latus	12.		6.	4.	5.

Nomina	Magnates	Tabulæ Regiæ	Ablegati		
			Comitatus	Civitatis	Abſentium
Translatum	12.		6.	4.	5.
Glambits Carolus Joan.				Neoplant.	
Horváth Joſephus			Veſprimi.		
Hávor Stephanus					Abs. Ablegatus
Högyéſzy Antonius			Comaroni.		
Jablantzy Carolus					CC. Nicolai Vindisgrátz, & Deſſeöffy
Jaſzay Joſepbus					CC. Thaddæi & Steph. Forgáts
Jeſzenſzky Alexius			Barſienſis		
Jeſzenſzky Alexander			Tolnenſis		
Illyésházy Joannes	C. ſup. C. Lipt. & Trehén				
Kapy Joſephus			Sárofienſis		
Kapuváry Joſephus					Abs. Ablegatus
Kapuvary Ignatius			Craſſovie.		
Káſzanyi Franciſcus			Batſienſis		
Keglevits Carolus	Comes				
Kolonits Ladislaus	Com. A. Epiſc. Colocenſis				
Kornis Joſephus		Proho-Notarius			
Klempay Thomas				Szegedie.	
Latinovits Stephanus			Batſienſis		
Lopuſinyi Franciſcus				Brezno-Bányenſis	
Lukatsy Stephanus				Trencſini.	
Margarits Joſephus				Budenſis	
Mikos Ladislaus		Aſſeſſor			
Müller Sebaſtianus				Szegedie.	
Miſits Joſephus			Strigonie.		
Nagy Alexander			Sopronie.		
Németh Joaanes					Baronis Colonekli a Laffert
Ordler Franciſcus				Új-Bánye.	
Paur Adamus				Strigonie.	
Péchy Michael Joſeph.				Bártfenſis	
Petko Joſephus					Baronis Szopek
Piatsek Nicolaus			Craſſovie.		
Priletzky Carolus			Trenchini.		
Priletzky Gabriel					C. Joſ. Gener. Berth. & C. Janne Erdödianæ
Piſtyánſzky Nepomuce.				Tyrnavie.	
Rakovſzky Alexius			Zolienſis		
Remböczy Joannes				Baſinienſis	
Sáj Joſephus				Alba-Regalenſis	
Sarlay Joſephus				Peſtienſis	
Sibrik Antonius			Jaurienſis		
Latus	15.	2.	20.	17.	12.

Nomina	Magnates	Tabulæ Ragiæ	Ablegati		
			Comitatus	Civitatis	Abſentium
Translatum	15.	2.	20.	17.	12.
Somogyi Joannes		Protho-Notarius			
Scultety Michael		Aſſeſſor			
Smitsek Joſephus				Eperieſſie.	
Splényi Joſephus	C. ſupr. Comes Temeſienſis				
Stupitzky Joannes			Strigonie-		
Szántó Adalbertus					Abs. Ablegatus
Szentiványi Joannes			Barſienſis		
Szentimrey Paulus			Tornenſis		
Szluha Franciſcus					Abs. Ablegatus
Temlényi Sigismundus	C. Tab. Diſtr. Cis-Dan. Præſ.		Moſonien.		
Tolvaj Franciſcus					
Török Sidismundus					C. Franc. & B. Alexandri Balaſſa
Vadász Emericus				Schemnit.	
Végleſy Emericus				Szakoltze.	
Végh Petrus	Taver. Regal. Magiſter				
Vida Joan. Nepomucen.				Tyrnavie.	
Virágh Matthias				Bela-Banyenſis	
Viſy Stephanus				Jaurinenſ.	
Summa	18.	4.	24.	23.	15.

Totalis Summa 84.

CATHALOGUS

Catholicorum voto & Seſſione in Comitiis gaudentium qui præviam Repræſentationem non ſubſcripſerunt.

Nomina	Magnates	Tabulæ Regiæ	Comitatus Ablegati	Civitatis	Abſentium Ablegati
Abaſi Franciſcus			Arvenſis		
Acsádi Michael					Comitiſſæ Lad. Erdödy
Adamovits Rochus					Princ. Joſep. Schvartzenberg
Albert Joſephus					C. Joſephi Keglevits
Allája Petrus				Neoplantenſis	
Allegovits				Modrenſis	
Almáſi Paulus	Supr. C. Aradienſis				
Almáſi Ignatius			Heveſienſis		
Althán Franciſcus	Comes				
Althán C. Michael	Supr. C. Szaladienſis				
Amade Franciſcus	Comes				
Amade Thadeus	Comes				
Andráſy Stephanus	Comes				
Aponyi Antonius	Comes				
Aponyi Mauricius	Comes				
Atzél Stephanus		Protonotarius Perſonal.			
Batſinſzky Andreas nomine Cleri G. R. Catholici	G. R. Epiſcop. Munkacſienſis				
Bajcſi Joannes			Comar omien.		
Balaſſa Joannes					Comitiſſæ Car. Eſzterházy Viduæ
Balog Alexander					C. Ladislaus Balog
Barthol Martinus				Sopronienſis	
Bathányi Antonius	Comes				
Bathány Aloyſius	Comes				
Bathány Cajetanus	Comes				
Bathány Carolus	Comes				
Bathány Emericus	Comes				
Bathány Franciſcus	Comes				
Bathány Joannes	Supr. C. Toronth.				
Bathány Maximilianus	Comes				
Bathány Philiphus ſen.	Comes				
Bathyány Philipp. jun.	Comes				
Bathány Theodorus	Comes				
Baumeiſter Joannes				Nagy-Bánye.	
Bedekovits Franciſcus			Dal. Cr. Slav.		
Latus	20.	1.	4.	4.	5.

Nomina	Magnates	Tabulæ Regiæ	Ablegati		
			Comitatus	Civitatis	Abſentium
Translatum	20.	1.	4.	4.	5.
Benyóvſzky Georgius			Poſonien.		
Benyóvſzky					Comitiſſæ Emer. Révay.
Berényi Franciſcus	Comes				
Berényi Gabriel	Comes				
Berényi Georgius	Comes				
Berényi Joſephus	Comes				
Berényi Sigismundus	Comes				
Berzevitzi Andreas vice Palatinus			Scepuſien.		
Bezerédi Ignatius Conſil. Aulicus			Tolnenſis		
Biró Leopold				Zomborie.	
Böthy Emericus Conſil. Aulic.			Biharienſis		
Brunſzvik Antonius	Supr. Comes Barſienſis				
Csáky Franciſcus	Comes				
Csáky Emanuel	Comes				
Csáky Joannes ſenior	Supr. Comes Scepuſienſis				
Csáky Joan. junior	Comes				
Csáky Stephanus	Comes				
Csáky Aloyſius	Comes				
Czindery Franciſcus			Baranienſis		
Cziráky Ladislaus	Comes				
Döry Gabriel	Comes				
Draskovits Franciſcus	Comes				
Dvornikovits Nicolaus					Viduæ B. Chriſtoph. Révay.
Erdödy Caſimirus	Comes				
Erdödy Joſephus	Supr. Comes Poſegenſis				
Erdödy Ludovicus	Comes				
Eſzterházy Franciſcus	Comes Tatenſis				
Eſzterházy Franciſcus	Supr. Comes Moſonienſis				
Eſzterházy Joannes	Comes				
Fáy Barnabas		Aſſeſſor			
Fáy Auguſtinus			Abaújvari.		
Fekete Joan. Generalis	Comes		Aradienſis		
Feſtetich Franciſcus	Comes				
Feſtetich Ignatius	Comes				
Feſtetich Joan. Joſ.	Comes				
Ferbarits Joſephus				Criſienſis	
Forgáts Antonius	Comes				
Forgáts Joſephus	Comes				
Latus	47.	2.	11.	6.	7.

Nomina	Magnates	Tabulæ Regiæ	Ablegati		
			Comitatus	Civitatis	Abſentium
Translatum	47.	2.	11.	6.	7.
Forgáts Ladislaus	Comes				
Forgáts Nicolaus	Supr. Comes Nitrienſis				
Forgáts Nic. jun.	Comes				
Forray Ignatius	Baro				
Fridvanſzki Franciſcus				Leuchovi.	
Gányi Joannes		Aſſeſſor			
Godor Nicolaus					B. Joſ. Luſinſzky.
Graſſalkovits Antonius Princeps	Agazon Reg. Magiſter				
Gvadányi Joſephus Generalis	Comes				
Gyulay Samuel	Comes				
Gúth Franciſcus				Bartvenſis	
Hadik Ignatius	Comes				
Hagara Paulus			Ugochenſ.		
Hamilovits Lodovicus			Poſegenſis		
Haraſzky Antonius				Cremnitz.	
Haller Antonius	Comes				
Haller Joſephus	Supr. Comes Maramor.				
Heinich Thaddæus				Lybethbánye.	
Hertelendy Joſephus			Torontal.		
Hidas Franciſcus				Comarom.	
Hojden Michael				Kis-Marton.	
Horetzki Florianus	Baro				
Horetzki Joannes	Baro				
Horetzki Joſephus	Baro				
Horváth Paulus			Unghvar.		
Horváth Michael				Kaprontzen.	
Horváth Sigismundus Conſil. Aul.			Sopronie.		
Hunyadi Joanes	Baro				
Huſzár Alexander	Baro				
Huſzár Joſephus	Baro				
Jankovits Joannes			Poſegenſis		
Jankovits Franciſcus			Sirmienſis		
Jankovits Georgius			Verötzen.		
Jezernitzki Carolus Conſil. Reg.			Nitrienſis		
Illésházi Stephanus	Comes		Trenchini.		
Inkey Carolus			Simeghie.		
Iſztovits Joannes				Neoplant.	
Kajdátsi Antonius			Baranyen.		
Latus	64.	3.	23.	14.	8.

Nomina	Magnates	Tabulæ Regiæ	Ablegati		
			Comitatus	Civitatis	Abſentium
Translatum	64.	3.	23.	14.	8.
Kállay Joannes	Comes				
Kapaver Ignatius				Temesva.	
Károlyi Antonius	Supr. C. Szathmar. Dapif. Reg. Mag.				
Káráſz Stephanus Conſ. Reg.			Csongrad.		
Káſzonyi Andr. Conſ. Reg.			Aradien.		
Keglevits Joſephus	Cuſt. Coronæ S. C. Tornen.				
Keglevits Georgius	Comes				
Keglevits Auguſtinus	Comes				
Keglevits Adamus	Comes				
Kereſztelly Andreas				Szathmar.	
Kinſzky Joſephus	Comes				
Klobuſitzki Franciſcus	Comes				
Klobuſitzki Joſephus	Comes				
Kováts Joannes				Felső-Banye.	
Kovatsits Martinus					Vidua Comitiſſa Deſſoſy.
Kotzó Emericus			Syrmienſ.		
Kraftſenits					C. a Salm.
Laffert Vincencius	Baro				
Lányi Joſephus		Direct. Cauſ. Regalium			
Latzkovits Stephanus			Temeſien.		
Lázári Ignatius				Cibinenſis	
Lázár Joannes			Torontal.		
Lengyel Gasparus	Baro				
Lichtenſtein Aloyſius	Princeps				
Luby Carolus Conſ. Reg.			Szathmar.		
Lukávſzki Donatus		Proton. Dal. Croat. Scl.			
Luſinſzki Franciſcus	Baro				
Luſinſzki Joannes	Baro				
Luſinſzki Leo	Baro				
Luſinſzki Paulus	Baro				
Luſinſzki Volfgangus	Baro				
Magdalenits Ignatius	Baro				
Majláth Joſephus	Vice Canc. S. C. Borſod.				
Majláth Georgius		Aſſeſſor			
Majthényi Joannes	Baro				
Majthényi Ladislaus			Hontenſis		
Malenits Franciſcus	Comes				
Marton David		Csongrad.			
Latus	85.	6.	30.	19.	10.

Nomina	Magnates	Tabulæ Regiæ	Ablegati		
			Comitatus	Civitatis	Abſentium
Translatum	85.	6.	30.	19.	10.
Marits Thomas Conſ. Reg.			Albenſis		
Martzibány Stephanus Conſ. Reg.			Csanadien.		
Mathei Venceslaus				Késmarke.	
Maty Joſephus					C. Joan. Harrach.
Matzán Franciſcus			Zagrábien.		
Mednyánſzky Antonius	Baro				
Mednyánſzky Ant. jun.	Baro				
Mednyánſzky Joannes	Baro				
Mednyánſzky Ladisl.	Baro				
Meltzer Ladislaus V. C.			Borſod.		
Mihályfy Stephanus		Aſſeſſor			
Millos Joſephus		Aſſeſſor			
Mihálkovits Joſephus			Verötzen.		
Mokoſinyi Antonius				Bartvenſis	
Muslay Antonius Conſ. Reg. Vice-Com.			Neograd.		
Nádasdy Franciſcus	C. Supr. Com. Alben.				
Nádasdy Michael	C. Cuſtos Cor.				
Nádasdy Thomas Gen.	Comes				
Nagy Ignatius			Albenſis		
Návay Michael			Csanadien.		
Németh Joannes		Protonot.			
Németh Joannes					C. a Kévenhüller.
Nitzky Georgius	Supr. Comes Verötzen.				
Orbán Paulus	Baro				
Ortzy Joſephus	B. Adminiſtr. Com. Békeſ.				
Ortzy Ladislaus	B. Supr. Com. Abaújvar.				
Ormos Nicolaus			Beregh.		
Orſits Adamus	Comes				
Orſits Joannes	Comes				
Ötvös Gabriel	Baro				
Pálfy Carolus	C. Curiæ Reg. Mag. & Canc. Aulicus				
Pálfy Franciſcus	Comes				
Pálfy Joannes	Supr. Comes Poſonienſis				
Pálfy Leopoldus	C. Janit. Reg. Mag.				
Pálfy Rudolph.	Comes				
Palotsay Joſephus	Baro				
Patatich Carolus	Baro				
Pisll Mathæus				Carponen.	
Latus	106.	9.	39.	22.	12.

Nomina	Magnates	Tabulæ Regiæ	Ablegati		
			Comitatus	Civitatis	Abſentium
Translatum	106.	9.	39.	22.	12.
Perényi Antonius	Baro				
Perényi Emericus ſen.	Baro				
Perényi Joannes ſen.	Baro				
Perényi Joannes jun.	Baro				
Perényi Michael	Baro				
Perényi Stephanus	Baro				
Perényi Emericus jun.	Baro				
Peiatsevits Antonius	Comes				
Peiatsevits Carolus	Comes				
Peiatsevits Sigismundus	Comes				
Pletrik Ladislaus Conſ. Regius			Gömörien.		
Polniſzki Joannes				Caſſovien.	
Pogehledits Georgius	Comes				
Pongrátz Carolus	Baro				
Pongrátz Ignatius	Baro				
Pongrátz Joannes	Baro				
Pongrátz Joſephus	Baro				
Pongrátz Thadæus	Baro				
Popovits Effraim				Zomborie.	
Radách Stephanus	Baro				
Rajnits Ignatius				Criſienſis	
Rakovſzky Stephanus			Liptovien.		
Rakovſzky Alexius			Turotzie.		
Reinpacht					Viduæ Comitiſſæ Eſzterházy Joanuis
Revitzky Joſephus			Arvenſis		
Révay Petrus Conſ. Aul.	Comes				
Révay Antonius	Baro				
Révay Franciſcus Cam. Reg.	Baro				
Révay Franciſcus jun.	Baro				
Révay Ladislaus	Baro				
Révay Petrus	Comes				
Révay Simon	B. Supr. Com. Turotz.				
Roſty Franciſcus					Eliſabethæ Bérényi Viduæ Georg. Luſinſzkianæ.
Sándor Antonius	Comes				
Sándor Nicolaus					Baroniſſæ Viduæ Drávetzki
Saurau Raymundus	Comes				
Schmideg Franciſcus	Comes				
Schmideg Thomas	Comes				
Schmideg Ladislaus	Comes				
Latus	135.	9.	43.	25.	15.

Nomina	Magnates	Tabulæ Regiæ	Ablegati		
			Comitatus	Civitatis	Abſentium
Tranlatum	135.	9.	43.	25.	15.
Scheberg Philipp.					B. Franc. Gerlitzi.
Schilſon Joannes	Baro				
Schönfeld Joannes	Baro				
Schönborn Ervin	C. Supr. Com. Bereg.				
Serényi Carolus	Comes				
Sermage Carolus	Comes				
Sermage Maur.	Comes				
Sigrai Carolus	C. Supr. Com. Simegh.				
Sigrai Joannes	Comes				
Splényi Gabriel	B. Supr. Com. Szabolts.				
Splényi Joannes	Baro				
Spiſits Joannes			Szaladien.		
Skerletz Adamus			Dal. Cr. Sclav.		
Skerletz Nikolaus	Supr. Com. Zagrab.				
Strahler Joſephus				Comarom.	
Stein Martinus				Felsö-Banen.	
Somſits Lazar Conſil. Reg.			Szaladien.		
Styrum Joannes	Comes				
Surtsányi Ignatius				Caprontz.	
Szalka Michael			Moſonien.		
Szaplantzi Joſephus			Maramor.		
Szapáry Joannes	Comes				
Szapáry Ignatius	C. Supr. Com. Syrmien.				
Szapáry Petrus	Comes				
Szapáry Paul	C. Supr. Com. Honthen.				
Széchén Franciſcus	Comes				
Széchén Alexander	Supr. Com. Criſienſis				
Székely Stephanus				Cremnitz.	
Szentivanyi Franciſcus	Supr. Comes Saroſienſis				
Szerdahelyi					Viduæ Comitiſſæ Vojſzky.
Szili Joſeph. Conſ. Reg.			Peſtienſis		
Szirmay Antonius	Comes				
Szirmay Anton. Conſil. Aul. Tabul. Reg. D.C. Tyb. Præſes.			Zemplini.		
Szluha Joannes					B. Jacobi Mesko.
Szluha Aloyſius	Baro				
Szobek Alexander	Baro				
Szobek Alexius	Baro				
Latus	158.	9.	50.	28.	16.

Nomina	Magnates	Tabulæ Regiæ	Ablegati		
			Comitatus	Civitatis	Abſentium
Translatum	158.	9.	50.	29.	16.
Szorényi Joſeph. Gen.	Baro				
Sztáray Michael	Comes				
Sztáray Joannes	Supr. Comes Unghvar.				
Sztojka Sigismund.	Baro				
Török Andreas	C. Supr. Com. Arvenſis				
Traun Franciſcus	Comes				
Úrményi Joſephus	Supr. Comes Batſienſis	Perſonal			
Úrményi Joannes		Aſſeſſor			
Vadász Emericus				Belabanen.	
Vandernóth Henr.	Comes				
Vantsay Michael				Poſonien.	
Vétsey Blaſius	Baro				
Vétsey Franciſcus	Baro				
Vétsey Ignatius	Baro				
Vétsey Joannes	Baro				
Vétsey Joannes jun.	Baro				
Vétsey Joſephus	Baro				
Vétsey Nicolaus	Baro				
Vétsey Sigeber. Gen.	Baro				
Vétsey Stephanus	Baro				
Vörös Ignatius				Temeſien.	
Závody Stephanus				Strigonie.	
Zsennyei Antonius	Baro				
Zsennyei Joannes	Baro				
Zichy Carolus	Judex Curiæ				
Zichy Franciſcus Pinc. Reg. Mag.	C. Supr. Com. Zemplinien.				
Zichi Nicolaus	Comes				
Zichi Sigismund.	Comes				
Zóltán Paul Conſ. Reg.				Zabolts.	
Summa	181.	10.	52.	32.	16.

Totalis Summa 291.

EXAMEN

Cathalogi D. Catholicorum in Comitiis Regni Seſſione, & Voto gaudentium Typis in publicum Nuper prolati, ut appareat, quinam ex illis Repræſentationem in Benigni Reſcripti Regii pro Auguſtanæ, & Helveticæ Confeſſionum Exercitii libertate editi, merito, Sacratiſſimæ Suæ Majeſtati exhibitam, in Conventu apud Excellentiſſimum Dominum Colocenſem Archi-Epiſcopum die 30 9bris 1790. habito, ſubſcripſerint, aut non ſubſcripſerint.

Nomina Subſcriptorum.

Eminentiſſimus Cardinalis Joſephus Bathyanyi S. R. I. Princeps Primas Regni Hungariæ, Nomine Univ. Cleri totiusque primi Status Prælatorum.

C. Kolonich Ladislaus Archi-Epiſcopus Colocenſis.

C. Eſzterhazy Carolus Epiſcopus Agrienſis Supremus Comes Comitatus Heveſienſis.

His acceſſit a parte Sæ Unionis.

Darabont Ignatius Magno-Varadinenſis Græci Ritus Catholicus Epiſcopus, qui etiam Viennam cum cæteris ad ſuam Sacratiſſimam Majeſtatem exmiſſis Catholicis in eadem cauſa aſcendit.

C. Amade Antonius.

C. Bathyanyi Joſephus Georgius Dapiferorum Regalium Magiſter Supremus Comes Neogradienſis.

Princeps Bathyanyi Ludovicus Supremus Comes Comitatus Caſtriferrei

C. Cſaki Emericus

C. Cſaki Antonius

C. Erdödi Alexander Supremus Comes Comitatus Varaſdinenſis.

C. Erdödi Alexander Junior.

C. Erdödi Joannes Banus Croatiæ.

Nomina Subſcriptorum.

C. Eſzterhazy Caſimirus Supremus Comes Zolienſis

B. Fiſſer Emericus

C. Illésházy Joannes Supremus Comes Comitatuum Trencſin, & Lipto.

C. Keglevich Carolus.

C. Tolvay Franciſcus Tabulæ Diſtrictualis Ciſ-Danubianæ Præſes.

Tabulæ Regiæ Aſſeſſores, & Prothonotarii.

Kornis Joſephus Ptotho-Notarius officii Judicis Curiæ

Mikos Ladislaus Tabulæ Regiæ Aſſeſſor.

Somogyi Joannes Protho-Notarius Palatinalis.

Skulteti Michael Tabulæ Regiæ Aſſeſſor.

Nuncii Comitatuum.

Angyal Joſephus Ablegatus Comitatus Békeſienſis

Bacskadi Joſephus Nitrienſis

Benyovſzky Michael Poſonienſis.

Boronkay Joſephus Simighienſis.

Boros Franciſcus) Caſtriferrei

Ebergényi Stephanus)

Horvath Joſephus Veſprimienſis.

Högyészi Antonius Comaromienſis.

Jeſzenczky Alexius Barſienſis
Jeſzenczky Alexander Tolnenſis
Kapi Joſephus Sárosienſis
Kapuvári Joſephus Craſſovienſis
Káſzonyi Franciſcus) Bácſienſis
Latinovics Stephanus)
Miſits Joſephus Strigonienſis
Nagy Alexander Sopronienſis
Piacſek Nicolaus Craſſovienſis
Prileczky Carolus Trencſinienſis
Rakovszky Alexius Zolienſis
Sibrik Antonius Jaurinenſis
Stupiczki Carolus Strigonienſis
Sz. Iványi Joannes Barſienſis
Szent Imrei Paulus Tornenſis
Temlényi Sigiſmundus Moſonienſis.

Abſentium Ablegati.

Balás Carolus C. Gabrielis Butler,
Beniczky Nicolaus C. Steph. Vallis
Borſiczky Joannes B. Joſeph. Szörényi
Bujanovics Carolus Princi. ab Edling
Erös Joſephus Nicolao- Zichianæ
Havor Stephanus
Jáblonczy Carolus C. Vindiſgracz
Jászay Joſephus Comitum Forgats
Kapuvári Joſephus.
Németh Joannes B. a Laffert
Petko Michael B. Szobek
Prileczky Gabriel C. Joſ. Berthold
Szánto Adalbertus Viduæ Rudnyanſzky
Szluha Joannes B. Jacobi Mesko in Cathalogo poſitus pro Franciſco quo Nomine nullus datur.
Török Sigiſmundus C. Balaſſa.

Liberarum Regiarumque Civitatum Ablegati.

Andreikovics Michael Georgienſis
Bányai Michael Caſſovienſis
Boros Emericus Alba-Regalenſis
Dorffner Jacobus Jaurinenſis
Glabits Carolus Neoſolienſis
Klempai Thomas Szegedienſis
Lapoſinyi Franc. Brezno Bányenſis
Lukácſi Steph. Trencſinienſis
Margarics Steph. Budenſis
Miller Sebaſtianus Szegedienſis
Odler Franciſcus Uj Bányenſis
Pauer Adamus Strigonienſis
Pétſi Michael Bartfenſis
Peſtyanſzky Joan. Nep. Tyrnavienſis
Remböczi Joannes Bazinienſis
Sáj Joſephus Alba-Regalenſis
Sarlai Joſephus Peſtinenſis
Smitſek Joſephus Eperjeſienſis
Vadász Emericus Béla-Bányenſis
Végleſi Emericus Szakolczenſis
Vida Joan. Nep. Tirnavienſis
Virág Mathias Béla Bányenſis
Viſſy Steph. Jaurinenſis.

Subſcripſerunt itaque 1mo. Prælati Omnes, Univerſusque Græci æque, ac Latini Ritus Catholicus Clerus, qui ergo Battſinsky Andreas Munkácſienſis Epiſcopus cum ſuo Clero identicam, Sacræ Unionis ſocietatem, cum Magno-Varadinenſi Epiſcopo profitens, inter non ſubſcriptos in Cathalogo Cenſus ſit? Omnis recti juſto arbitro penſandum ſubſternitur.

Qui, vel quorum Ablegati, Conventui apud Archi Epiſcopum Colocenſem habito præſentes Repræſentationem ſubſcripſerunt, eximendi ſunt, e non ſubſcriptorum Cathalogo in quem errore, haud inquiritus quali, relati ſunt.

Benyovzky Michael Comitatus Poſonienſis Ablegatus.
Szluha Joannes B. Jacobi Mesko Ablegatus.
Vadász Emericus Civitatis Bela - Bányenſis Ablegatus.
B. Laffert Vincentius ſubſcripſit per ablegatum Németh Joannem.
B. Szobek ſubſcripſit per Ablegatum Joſephum Petko.
B. Emericus Perényi Senior eſt Epiſcopus Titularis Canonicus Strigonienſis.
B. Szobek Alexius eſt Eccleſiaſticus Sacerdos.
E. Cathalogo non ſubſcriptorum pariter eximendi ſunt, qui in ſubſcriptorum Numerum ideo ſe non veniſſe profitentur, quod Conventus ad Archi Epiſcopum indicti Notitia ad ipſos non pertigerit.
C. Battyányi Philippus.
Benyovſzky Georgius Comitatus Poſon. Ablegatus.
Biro Leopoldus Civitatis Zomboriensis Ablegatus.
Godor Nicolaus B. Joſephi Luſinczky Ablegatus.
Lányi Joſephus Cauſarum Regalium Director.
Mailáth Georgius } Tabulæ Regiæ
Mihálfy Stephanus } Aſſeſſores
Gányi Joannes }
Németh Joannes Protho Notarius Perſonalis præſentiæ Regiæ.
Reinprecht Ignatius inter non Subſcriptos *Reinpracht* nominatus Viduæ Joannis Eſzterházy Ablegatus.
Úrményi Joannes Tabulæ Regiæ Aſſeſſor.

Proteſtati ſunt, quod in non Subſcriptorum Cathalogum relati ſint, & Subſcriptis adnumerari ſe declararunt.

Berzeviczy Andreas Vice- Palatinus Comitatus Scepuſienſis Ablegatus, qui in Vice-Palatinum Benigne nominatus, cum ad Comitatum reverti debuit, ante Suum e Comitiorum loco abitum Virum non Mediocri adtentione dignum plenipotentiavit, ut Suum, qua ablegati Scepuſienſis Nomen ſubſcriberetur.
C. Pálffy Lepoldus Janitorum Regalium Magiſter.
C. Pálffy Rudolphus.
C. Pongráez Carolus.
B. Pongrácz Joannes.
B. Pongrácz Joſephus.
B. Pongrácz Thadæus.
C. Szirmay Antonius in Cathalogo non Subſcriptorum relatus, non habet Seſſionem & Votum in Comitiis velut ſub patria Poteſtate, Tutelaque Patris ſui Comitis Joſephi Thomæ Szirmay, Conſtitutus qui ſuum in Comitiis Ablegatum habet, Antonium Berzevicy ſe pro ſubſcripto habendum declarantem.

Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclavoniæ Ablegati & Comitatuum, uti & Civitatum Nuncii, Cæterique voto & Seſſione gaudentes, harum partium particulares Domini, de quorum circa Auguſtanæ, & Helveticæ Confeſſionis Exercitii Libertatem, animi Sententia publico conſtat in Cathalogum non Subſcriptorum recte illati non ſunt, ac proinde delendi exinde veniunt.

B. Magdalenich Ignatius.
C. Malenich Franciſcus.
C. Orſich Adamus.
C. Orſich Joannes.
B. Patatich Carolus.
C. Piacſovich Antonius.
C. Piacſovich Carolus.
C. Piacſovich Sigismundus.
C. Pogedelich Georgius.
C. Sermage Mauritius
Skerlecz Nicolaus Supremus Comes Comitatus Zagrabienſis.
Szécſen Alexander Supremus Comes Comitatus Cryſienſis.
Bedekovich Franciſcus } Regnorum Dalmatiæ Croatiæ Ablegati.
Skerlecz Adamus }
Lukovſzky Donatus Protho-Notar.
Hamilovich Lud. Comitatus Poſeg. Ablegatus.
Jankovich Joannes ejusdem Comitatus Ablegatus.
Jankovich Franciſcus C. Szirmienſis Ablegatus.
Jankovich Geor. Comitatus Veröczenſ. Ablegatus.
Koczo Emericus Comitatus Szirmienſis Ablagatus.
Mihalkovich Joſ. Comitatus Veröczienſis Ablegatus.
Millos Joſephus Tab. Reg. Aſſeſſor.
Ferbarich Joſephus Civitatis Cryſienſis Ablegatus.
Horváth Michael Civitatis Kapronczenſis Ablegatus.
Maczán Franciſcus Comitatus Zagrabienſis Ablegatus.

Qui e Catholicis Comitiis aut nunquam intererant, aut e Comitiorum loco, ante 30. Novembris Conventus apud Archi-Epiſcopum Colocenſem celebrati diem receſſerant, hos minus in non ſubſcriptorum Catholicorum Cathalogum inferri potuerunt, quod de illorum, velut abſentium voluntate, animique ſententia Auctoribus Cathalogi nihil conſtare potuerit, ideoque & hi prout ſubinſerti conſpiciuntur ex eodem Cathalogo eximendi veniunt.

C. Althan Franciſcus.
C. Amade Thadæus.
C. Andraſsy Stephanus.
C. Aponyi Antonius Sup. Comes Comitatus Tolnenſis.
C. Aponyi Mauritius.
C. Bathyány Antonius.
C. Bathyány Cajetanus.
C. Bathyány Emericus.
C. Bathyány Maximilianus.
C. Bathyány Philippus junior.
C. Bathyány Theodorus.

C. Be-

C. Berényi Franciſcus.
C. Berényi Gabriel.
C. Berényi Georgius.
C. Berényi Joſephus.
C. Berényi Sigismundus.
C. Csáky Emanuel.
C. Csáky Joannes ſenior. Supr. Comes Scepuſienſ.
C. Csáky Stephanus.
C. Cziraky Ladislaus.
C. Döry Gabriel.
C. Draskovich Franciſcus.
C. Erdödi Ludovicus.
C. Eſzterházy Franc. Tatenſis.
C. Eſzterházy Joannes.
C. Feſtetich Franciſcus.
C. Feſtetich Joan. Joſephus.
C. Feſtetich Ignatius.
C. Forgács Antonius.
C. Forgács Joſephus.
C. Forgács Nicolaus junior.
B. Forrai Ignatius.
C. Gvadányi Joſeph. Generalis.
C. Gyulay Samuel.
C. Haller Antonius.
B. Horeczky Florianus.
B. Horeczky Joannes.
B. Horeczky Joſephus.
B. Hunyadi Joannes.
B. Huſzár Alexander.
B. Huſzár Joſephus.
C. Kállay Joannes.
C. Károly Antonius Nob. Hungaricæ Turmæ Supremus Capitaneus, Supremus Comes Szathmárienſis.
C. Keglevich Joſephus Cuſtos Coronæ, ſup. Comes Tornenſis.
C. Keglevich Georgius.
C. Keglevich Antonius.
C. Keglevich Adamus.
C. Kinſzky Joſephus.
C. Klobuſiczky Franciſcus.
C. Klobuſiczky Joſephus.
B. Lengyel Caſparus.
Princeps Lichtenſtein Aloyſius.
B. Lusinſzky Franciſcus.
B. Luſinczky Joannes.
B. Luſinczky Leo.
B. Luſinczky Paulus.
B. Luſinczky Wolfgangus.
C. Mailáth Joſephus Vice-Cancellarius Aulicus Sup. C. Borſod.
B. Majténvi Joannes.
B. Mednyánſzky Anton. junior.
B. Mednyánſzky Joannes.
B. Mednyánſzky Ladislaus.
C. Nadasdi Michael.
C. Niczky Georgius. Sup. C. Veröcz.
B. Öttvös Gabriel.
B. Orbán Paulus.
C. Pállfy Carolus, Curiæ Regiæ Magiſter & Cancellarius Aulicus.
C. Pállfy Rudolphus.
B. Palocſai Joſephus.
B. Prényi Antonius.
B. Prényi ſenior.
B. Prényi Joannes junior.
B. Prényi Michael.
B. Prényi Stephanus.
B. Prényi Emericus junior.
B. Pongrácz Ignatius.
B. Radats Stephanus.
C. Revay Petrus, Conſiliarius Aulicus ad Excelſ. Cancel. Hung. Aulic.
B. Revay Franciſcus junior.
B. Revay Ladislaus.
C. Revay Petrus.
B. Revay Simeon, ſupremus Comes Turoczenſis.
C. Sandor Antonius.
C. Saurau Raimundus.
C. Smidech Franciſcus.

C. Smidech Ladislaus.
C. Smidech Thomas.
B. Schönfeld Joannes.
C. Schönborn Ervinus.
C. Serényi Carolus.
C. Sigray Carolus, Supremus Comes Comitatus Simighienſ.
C. Sigray Joannes.
B. Splényi Gabriel, ſupr. Com. Comitatus Szabolcs.
C. Styrum Joannes.
C. Szapári Petrus.
B. Szluha Aloyſius.
B. Szobek Alexander.
B. Szörényi Joſephus Generalis.
C. Sztaray Joannes, ſupr. Com. Comitatus Ungvarien.
B. Stojka Sigismundus.
Török Andreas, Generalis Supr. Comes C. Arvenſis.
C. Traun Franciſcus.
C. Vandernoth Henricus.
B. Vécſei Blaſius.
B. Vécſei Franciſcus.
B. Vécſei Ignatius.
B. Vécſei Joannes.
B. Vécſei Joannes junior.
B. Vécſei Joſephus.
B. Vécſei Sigebertus Generalis.
B. Vécſei Stephanus.
B. Zsennyei Antonius.
B. Zsennyei Joannes.
C. Zichy Nicolaus.
C. Zichy Sigismundus.

Nuncii Comitatuum.

Bezerédi Joannes Con. Aulicus Abl. Comitatus Tolnenſis.
Czinderi Rochus Comitatus Baran.
Horváth Sigismundus Conſiliarius Aulicus Comitatus Sopronienſ.
C. Illesházy Stephanus Comitatus Trencſiniens.
Kajdacsi Antonius Baranyen.
Lazár Joannes Torontalen.

Ablegati Abſentium.

Adamovich Rochus Prin. Joſephi Schvarczenberg.
Balaſſa Joannes C. Viduæ Carolo Eſzterhazianæ.
Krastyenits Comitis a Salem.
Rosty Franciſcus Eliſabethæ Berényi Viduæ Bar Georgii Lusinczky.
Sandor Nicolaus Viduæ Baronis Dráveczky.

Liberarum, & Regiarum Civitatum Ablegat

Márton Bartholomeus in Cathalogo non Subſcriptorum *Bartholl Martinus* nuncupatus Sopronienſis Civitatis Ablegatus.
Gutt Franciſcus Comaromienſis
Kappaver Ignatius Tömölvarienſis
Kovács Joannes Felſö Bányenſis
Lazányi Joannes in Cathalogo *Lazari* Scriptus, Czibinienſis
Máthé Venceslaus Késmarkenſis
Polniczky Joannes Gaſſovienſis
Popovich Effraim Zomborienſis
Stein Martinus felſö Bányenſis
Székely Stephanus Cremnicienſis
Zavodi Stephanus Strigonienſis.

Si prærecenſiti Comitiis aut nunquam intervenientes, aut e Comitiorum loco ante 30 *9bris abſcedentes pro non Subſcriptis recte Cenſeri potuerunt, Cur non plures adhuc alii Jure Seſſionis, & Voti in Comitiis pollentes, ſed hinc abſentes ab auctoribus Cathalogi inter non Subſcriptos relati ſunt?*

Ignatius Almaſſy Con. Aulicus Comitatus Heveſienſis Ablegatus
Melczer Ladiſlaus Comitatus Tolnenſis Ableg. repræſentationi quidem ſubſcribere ob unicum Inſtructioni a Comittentibus ſibi datæ contrarium Punctum noluerunt, at in reliquo probaverunt illam, et ſubseque ad ſuam Majeſtatem Sacratiſſimam pro Cauſa in Repræſentatione- Comprehenſa Vienam profecti ſunt.
C. Csáky Aloſyus dudum Mortuus e Sepulchro.
C. Erdödi Caſimirus e nihilo producti ſunt in non ſubſcriptorum Cathalogo.
Acſádi Michael Viduæ Comitiſſæ Ladislai Erdödi Ablegatus
Smercſányi Ignatius in Cathalogo *Szurcsanyi* Nominatus Civitatis Carponenſis Ablegatus
Kereſzteſi Andreas Civitatis Szathmarienſis Ablegatus, tres iſti Auguſtanæ, aut Helveticæ Confeſſioni addicti e Cathalogo non Subſcriptorum Catholicorum velut non Catholici eximendi ſunt.

His proinde e non ſubſcriptorum Cathalogo deductis pro non Subſcribentibus forte cenſeri poſſunt ſequentes, non tamen infallibili Criterio.

Almaſy Paulus Supr. Comes Aradienſis
C. Althan Michael Superior Comes Szaladienſis
C. Amade Franciſcus
C. Bathyányi Aloyſius
C. Bathyányi Carolus
C. Bathyányi Franciſcus
C. Bathyáni Joannes Supremus Comes Tornenſis.
C. Brunſzvik Antonius Supremus Comes Barſienſis
C. Erdödi Joſephus Supremus Comes Poſſegani
C. Eſzterhazy Franciſcus Supremus Comes Moſonienſis.
C. Forgacs Ladislaus
C. Forgacs Nicolaus Supremus Comes Nitrienſis.
Princeps Graſzalkovich Antonius Agazonum Regalium Magister
C. Hadik Ignatius
C. Haller Joſephus Supremus Comes Maramoroſienſis
B. Mednyanſzky Antonius
C. Nadaſdi Franciſcus Supremus Comes Albenſis
C. Nadaſdi Thomas Generalis
B. Orczy Joſephus Adminiſtrator Comitatus Békeſienſis
B. Orczy Ladislaus Supremus Comes Abaujvarienſis
C. Pállfy Franciſcus
C. Pallfy Joannes Supremus Comes Poſonienſis
B. Silſon Joannes
B. Splényi Joannes
C. Szapári Joannes
C. Szapári Paulus Supremus Comes Hontenſis
C. Szapári Joſephus
C. Szécſényi Franciſcus

C. Sztarai Michael
B. Vécſci Nicolaus
C. Zichy Carolus Judex Curiæ Regiæ
C. Zichy Franciſcus Pincernarum Regalium Magiſter Supremus Comes Zemplinienſis.

Protonotarii & Aſſeſſores.

Aczel Steph. Proth. Notar.
Fay Barnabas Tab. Reg. Aſſ.

Nuncii Comitatuum.

Abaffy Franciſcus Comitatus Arvenſis.
Bajtſy Joannes Comaromienſis.
Böjti Emericus Conſiliarius aulicus Biharienſis.
Fay Auguſtinus Aba Ujvárienſis.
C. Fekete Joannes Generalis Comitatus Aradienſis Ablegatus.
Hagara Paulus Ugocſienſis.
Hertelendi Joſephus Torontalienſis.
Horvath Paulus Unguarienſis.
Jeſzerniczky Carolus Con. Regius Nitrienſis.
Inkey Carolus Simighienſis in Conformitate *ſcilicet* ſuæ Inſtructionis.
Káráſz Steph. Con. Regius Cſongradienſis.
Káſzonyi Andreas Con. Regius Aradienſis Ablegatus.
Láczkovich Stephanus Tömöſienſis.
Majténvi Ladislaus Hontenſis.
Marics Thomas Con. Regius Albenſis.
Marcziban Steph. Con. Regius Cſanadienſis.
Ormos Nicolaus Bereghienſis.
Pletrich Lad. Con. Regius Ablegatus Gömörienſis.
Rakovsky Steph. Lyptovienſis.
Rakovſzky Alexander Turoczenſis.
Reviczky Joſephus Arvenſis.
Somſits Lazarus } Szaladienſis in Con-
Spiſits Joannes } formitate *ſcilicet* ſuæ Inſtructionis.
Szalka Michael Moſonienſis.
Szaplonczy Joſ. Maramaroſienſis.
Szili Joſ. Peſtienſis.
Szirmay Antonius Con. Aulicus Zemplinienſis.
Vörös Ignatius Tömöſienſis.
Zoltán Paulus Con. Regius Zabolcſenſis Ablegatus.

Abſentium Ablegati.

Balog Alexander C. Ladislai Balog.
Benyovſzky Emericus Viduæ Emerico Revaianæ.
Dvornikovich Nicolaus Viduæ B. Chriſtophori Revay.
Kovácſics Martinus Viduæ Comit. Deſöffy.
Mathe Joſ. Com. Joannis Harach.
Németh Joannes Com. a Kevenhüller.

Civitatum Liberarum Regiarum Ablegati.

Allája Petrus Neoplantenſis.
Allegovics Joſ. Modrenſis.
Baumeiſzter Joannes Nagy Bányenſis.
Fridvanſzky Fran. Leucſovienſis.
Haraſzky Ant. Kremniczienſis.
Hajnich Thadæus Libet - Bányenſis.
Hojden Mich. Kis - Martonienſis.
Mikoſinyi Ant. Bartfenſis.
Piersll Matthæus Carponenſis.
Straller Joſeph. Comaromienſis.
Vancſai Michael Poſonienſis.

Budapest, 1875. julius hóban.

T. cz.

Tisztelettel alólirottak mint Budapest székhelyre kinevezett kir. közjegyzők, *f. évi augusztus hó 1-én* — mint a közjegyzői intézmény hatályba lépésére törvényhozásilag megállapított határnapon — kezdjük meg működésünket.

Kötelességünknek ismerjük ez alkalommal — összhangban a m. kir. belügyminiszter ur utasításával, melyet a közjegyzői intézmény előnyeinek ismertetése végett az ország összes törvényhatóságaihoz intézett, — a közjegyzőség célját, közvetlen feladatait és hatáskörét a t. közönség tudomására hozni.

A kir. közjegyző hivatása abban áll, hogy a hatásköréhez utasított teendőket *mint a közforgalom jogosult és nyilvános közege pártatlanul, titoktartás, felelősség és anyagi biztositék mellett, közhitelességgel teljesítse.*

A kir. közjegyző hatásköréhez pedig a következők tartoznak :

I. Jogügyletekről és tényekről közokiratok felvétele.

Jelesül :

1. bárminemű *kötelezettségekről és egyoldalu nyilatkozatokról okiratok felvétele;*
2. *végrendelkezések felvétele;*
3. *tanusítványok kiállítása,* ugymint: *másolatok hitelesitése, kereskedelmi és üzleti könyvek kivonatainak hitelesítése, fordítások, névaláirások hitelesítése, okirat előmutatása időpontjának bizonyítása, közgyülési vagy választmányi határozatok hitelesítése, tények bizonyítása, mindennemü értesítvények* s *közlemények tartalmának és elküldetésének bizonyítása és váltóóvások.*

Mindezen okiratok mint közokiratok **teljes bizonyító erővel** birnak.

Ezenfelül az 1. alatt felsorolt közjegyzői okiratok még azon előnynyel is vannak felruházva, hogy a törvényben megállapitott feltételek mellett **minden megelőző peres eljárás nélkül végrehajthatók.**

Sőt vannak bizonyos jogügyletek, melyeket a törvény kényszer-hatálylyal kizáróan a kir. közjegyzők hatáskörébe utal s **mely ügyletek fölötti szerződések** ennélfogva, **ha kir. közjegyző előtt nem köttetnek, föltétlenül érvénytelenek.** Ilyenek :

a) a házassági vagyoni viszonyokat szabályozó összes szerződések, különösen *házassági szerződések, házastársak közt kötött adásvevési, csere-, életjáradéki s kölcsönszerződések* és oly *ajándékozási szerződések, melyeknél az ajándékozott tárgy át nem adatott;*

b) *a hozomány átvételéről kiadott elismervények;*

c) minden jogügylet, melyet *vakok, olvasni nem tudó siketek vagy irni nem tudó némák és siketnémák kötnek.*

II. Okiratok és értéknemüek örizete.

Az eddig I. és II. alatt felsorolt esetekben *a közjegyzői működésért járó dijak mérsékelt arányban a törvény és igazságügyi miniszter ur által vannak szabályozva.*

III. A felek képviselete hatóságok és peren kivül bíróságok előtt.

Jogositva és hivatva van a kir. közjegyző ugy magánosoknak, mint testületeknek és társulatoknak *jogi tanácsadójaként* működni, *hatóságokhoz általában, bíróságokhoz pedig minden perenkivüli ügyben beadványokat intézni és feleket képviselni.* Ily nem peres ügyek p. o. a *telekkönyvi, örökösödési, hitbizományi, örökbefogadási, törvényesítési, önkéntes árverési és becslési, kereskedelmi és bejegyzési* stb. ügyek, melyek közül különösen az uj kereskedelmi törvénynél fogva szükséges *czimátjegyzési* és a fővárosban folyamatban levő *telekkönyvezési eljárást* emeljük ki.

Végre:

IV. a bíróságok által a kir. közjegyzőkre ruházott birói megbizások teljesitése és a hagyatéki ügyek körüli eljárás.

Ezek képezik főbb pontokban a közjegyzői intézmény lényegét és közvetlen feladatait.

A művelt külföld ez intézmény szükségességéről és előnyeiről hosszu idők során át szerzett meggyőződést; hasonló eredményt vár tőle hazánk törvényhozása, lakossága.

Ezen eredmény valósitására azonban a közönségnek az uj intézmény közegei iránt tanusitandó rokonszenve és bizalma szükséges.

Részünkről a reánk ruházott tisztet nemes bizalmi állásnak tekintjük, és annak megfelelve az uj intézményt hazánkban meghonositani, létjogát és jövőjét megszilárditani komoly törekvésünk leend.

A budapesti kir. közjegyzők:

Gaszner Béla, s. k., Tüköry-útcza 2. sz.
Gorove Antal, s. k., Erzsébettér 3. sz.
Görgei István, s. k., Rudolf koronaherczeg- (uri-) útcza 9. sz.
Dr. Krajner Emil, s. k., üllői-út (Ferenczváros) 1. sz.
Dr. Máday Sándor, s. k., új bécsi-útcza 3. sz.
Ökröss Bálint, s. k., kerepesi út 64. sz.
Rupp Zsigmond, s. k., lánczhid-épület Budán.
Steinbach István, s. k., Deák Ferencz-útcza, Haas palota.
Tokaji Nagy Lajos, s. k., Károly-körút (váczi út) 54. sz.
Dr. Weiser Károly, s. k., Károly-körút (váczi út) 59. sz.
Dr. Weinmann Fülöp, s. k., Károly-körút (országút) 51. sz.
Zimányi László, s. k., budai hidfő, Klusemann-féle ház.

BIBLIOTHECA E.M. STRIGON.

Budapest. Légrády testvérek.

Budapest, im Juli 1875.

P. T.

Die gefertigten für den Sprengel Budapest ernannten königl. öffentlichen Notare treten ihre Wirksamkeit mit dem 1. August l. J. als dem durch die Gesetzgebung für das Inslebentreten der Notariats-Institution festgesetzten Termine, an.

Wir erachten es für unsere Pflicht aus diesem Anlasse — in Uebereinstimmung mit der durch den Herrn königl. ung. Minister des Innern. an sämmtliche Jurisdictionen erlassenen Instruction, womit die Bekanntmachung und Verbreitung der Vortheile des Notariates angeordnet wurde — dem geehrten Publikum den Zweck, die unmittelbaren Aufgaben und den Wirkungskreis des Notariates zur Kenntniss zu bringen.

Der königl. öffentliche Notar ist dazu berufen, dass er die seinem Wirkungskreise zugewiesenen Agenden als *berechtigtes und öffentliches Organ des allgemeinen Verkehres unparteiisch, mit der Pflicht der Geheimhaltung, Verantwortlichkeit und Vermögensgarantie, mit voller Glaubwürdigkeit erfülle.*

In den Wirkungskreis der k. öffentl. Notare gehört:

I. Die Aufnahme öffentlicher Urkunden über Rechtsgeschäfte und Thatsachen.

Insbesondere:

1. Aufnahme von Urkunden über Verbindlichkeiten und einseitige Erklärungen jeder Art:

2. Aufnahme von Testamenten;

3. Ausfertigung von Beurkundungen, als: Beglaubigung von Abschriften, Beglaubigung von Auszügen aus Geschäfts- und Handels-Büchern, Uebersetzungen, Beglaubigung von Namensunterschriften, Bescheinigung des Zeitpunktes der Vorweisung von Urkunden, Lebensatteste, Beglaubigung von Generalversammlungs- oder Ausschuss-Beschlüssen, Beurkundung von Thatsachen, Beurkundung des Inhaltes und der Absendung aller Arten von Notifikationen und Mittheilungen, sowie *Wechselproteste.*

Alle diese Dokumente besitzen als öffentliche Urkunden **volle Beweiskraft.**

Ueberdies geniessen die sub 1 erwähnten Notariats-Urkunden noch den Vortheil, dass auf Grund derselben, unter den gesetzlich bestimmten Voraussetzungen, **ohne vorhergehendem Prozessverfahren sofort die Exekution angeordnet wird.**

Ja es gibt sogar gewisse Rechtsgeschäfte, die das Gesetz zwangsweise ausschliesslich dem Wirkungskreise der k. öffentlichen Notare zuweist, so dass **Verträge, welche über solche Rechtsgeschäfte abgeschlossen werden, unbedingt wirkungslos und ungiltig sind, falls dieselben mit Umgehung des k. öffentlichen Notars eingegangen wurden.**

Diese sind:

a) alle die Vermögensverhältnisse von Eheleuten betreffenden Verträge, insbesondere: *Ehepakten, Kauf-, Tausch-, Renten- und Leihverträge zwischen Ehegatten, sowie Schenkungsverträge, bei welchen der Gegenstand der Schenkung nicht übergeben wurde;*

b) *Bestätigungen über den Empfang der Allatur* und

c) alle Rechtsgeschäfte, die von *Blinden, des Lesens unkundigen Tauben, oder des Schreibens unkundigen Stummen und Taubstummen* geschlossen werden.

II. Aufbewahrung von Dokumenten und Werth-Effekten.

In den bisher sub I und II aufgezählten Fällen sind *die für das Einschreiten des k. Notars gebührenden Taxen durch das Gesetz und den Herrn k. ung. Justizminister in mässiger Weise festgesetzt.*

III. Vertretung von Parteien vor Behörden, und außer Streitsachen vor Gerichten.

Der k. öffentl. Notar ist befugt sowohl bei Privatparteien, wie bei Corporationen und Gesellschaften als *juridischer Consulent* zu wirken, *an die Behörden in Angelegenheiten jeder Art, an die Gerichte aber in allen nicht processualischen Angelegenheiten für Parteien Eingaben zu richten und die Parteien zu vertreten.* Solche nicht processualische Angelegenheiten sind z. B. alle *Grundbuchs-, Erbschafts-, Fideicommiss-, Adaptions-, Legitimirungs-, freiwillige Feilbietungs-* und *Schätzungs-, Handels- und Protokollirungs-*Angelegenheiten etc. etc., von welchen wir besonders das zu Folge des neuen Handelsgesetzes gegenwärtig erforderliche *Firmaprotokollirungs-*, sowie das in der Hauptstadt im Zuge befindliche *grundbücherliche Verfahren* hervorheben.

Endlich

IV. Ausübung der durch die Gerichte auf die kön. öffentlichen Notare übertragenen richterlichen Funktionen und das Verfahren in Verlassenschafts-Angelegenheiten.

Dies sind in Hauptzügen das Wesen und die unmittelbaren Aufgaben des Notariates.

Das gebildete Ausland hat sich durch eine lange Reihe von Jahren von der Nothwendigkeit und den Vortheilen dieser Institution Ueberzeugung verschafft; gleiches Resultat erwartet Legislative und Bevölkerung unseres Vaterlandes von ihrer Einführung bei uns.

Die Realisirung dieser Erwartungen ist aber in erster Reihe durch das Vertrauen und die Sympathien bedingt, die das grosse Publikum den Organen der neuen Institution entgegenbringt.

Was uns anbelangt, so betrachten wir das uns übertragene Amt als Zeichen hohen Vertrauens und werden wir uns redlich bemühen, diesem entsprechend die neue Einrichtung im Lande zu befestigen, die Zukunft derselben zu sichern und ihre Existenzberechtigung darzuthun.

Die Budapester königl. öffentlichen Notare:

Béla Gaszner, *m. p., Tükörygasse Nr. 2.*
Anton Gorove, *m. p., Elisabethplatz Nr. 3.*
Stefan Görgei, *m. p., Kronprinz Rudolf-Gasse (Herrengasse) Nr. 9.*
Dr. Emil Krajner, *m. p., Üllöerstrasse (Franzstadt) Nr. 1.*
Dr. Alexander Máday, *m. p., Neue Wienergasse Nr. 3.*
Valentin Ökröss, *m. p., Kerepeserstrasse Nr. 64.*
Sigmund Rupp, *m. p., Kettenbrückengebäude, Ofen.*
Stefan Steinbach, *m. p., Franz Deák-Gasse, Haas'sches Palais.*
Ludwig Tokaji Nagy, *m. p., Karlboulevard (Waitznerstrasse) Nr. 54.*
Dr. Karl Weiser, *m. p., Karlboulevard (Waitznerstrasse) Nr. 59.*
Dr. Filipp Weinmann, *m. p., Karlboulevard (Landstrasse) Nr. 51.*
Ladislaus Zimányi, *m. p., Kettenbrückenkopf, Klusemann'sches Haus.*

BIBLIOTHECA E.M. STRICT

Budapest. Gebrüder Légrády.

6 §.

Mindazon tárgyakban, mellyek eddig a m. k. udvari kanczelláriának, a k. helytartó tanácsnak, s a k. kincstárnak, ide értvén a bányászatot is, köréhez tartoztak, vagy azokhoz tartozniok kellett volna, s általában minden polgári, egyházi, kincstári, katonai, és általában minden honvédelmi tárgyakban Ő Felsége a végrehajtó hatalmat ezentul kizárólag csak a magyar ministerium által fogja gyakorolni.

7. §.

Az érsekek, püspökök, prépostok, s apátoknak és az ország zászlósainak kinevezése, a kegyelmezés jogának gyakorlata, és a nemességnek, czímeknek, s rendeknek osztása, mindig az illető felelős magyar minister ellenjegyzése mellett, egyenesen Ő Felségét illeti.

8. §.

A magyar hadseregnek az ország határain kivüli alkalmazását, nemkülönben a katonai hivatalokrai kinevezéseket, szinte úgy Ő Felsége fogja, a 13. §. szerint folyvást királyi személye körül leendő felelős magyar minister ellenjegyzése mellett elhatározni.

9. §.

Azon tárgyak, mellyek a 6-ik §-ban emlitett kormánytestületek által végelhatározás végett Ő Felségéhez szoktak felterjesztetni, kivéve a 7-dik és 8-dik szakaszokban kijelölteket, Ő Felségének az országbóli távollétében a ministerium által a nádor s királyi helytartó elhatározása alá terjesztendők.

10. §.

A ministerium áll: egy elnökből, s ha az maga tárczát nem vállal, kivüle még nyolcz ministerből.

11. §.

A ministerelnököt Ő Felségének az országbóli távollétében a nádor s királyi helytartó, Ő Felségének jóváhagyásával nevezi.

12. §.

Ministertársait legfelsőbb megerősités végett az elnök teszi javaslatba.

13. §.

A ministerek egyike folyvást Ő Felségének személye körül lesz, s mindazon viszonyokba, mellyek a hazát az örökös tartományokkal közösen érdeklik, befolyván, azokban az országot felelősség mellett képviseli.

14. §.

A ministeriumnak, azon tagján kivül, melly a Felség személye körül a 13. §-ban emlitett ügyekre ügyelend, következő osztályai lesznek:

a) Belügyek.
b) Országos pénzügy.
c) Közmunka és közlekedési eszközök, és hajózás.
d) Földmüvelés, ipar és kereskedés.
e) Vallás és közoktatás.
f) Igazságszolgáltatás és kegyelem; és
g) Honvédelem osztályai.

15. §.

Mindegyik osztálynak, valamint az ahoz tartozó, s az illető osztályfőnökök vezérlete alatt állandó hivatalos személyzetnek élén külön minister áll.

16. §.

A kebelébeni ügykezelés módját a ministerium maga határozandja meg.

17. §.

Az összes ministerium tanácsülésében, midőn Ő Felsége, vagy a nádor királyi helytartó abban jelen nincs, a ministerelnök elnököl, ki e tanácsot, midőn szükségesnek látja, mindenkor összehivhatja.

18. §.

Mindegyik minister azon rendeletért, mellyet aláír, felelősséggel tartozik.

19. §.

Az ország közügyei felett Ő Felsége, vagy a nádor s királyi helytartó, vagy a ministerelnök elnöklete alatt tartandó értekezés végett, Buda-Pesten álladalmi tanács állíttatik fel, melly a legközelebbi országgyülésen fog állandóan elrendeztetni.

20. §.

Az Ő Felsége személye körül leendő minister mellé a kivántató hivatalos személyzettel két álladalmi tanácsos rendeltetik, kik jelenleg a magyar kir. udv. kanczellária előadó tanácsosai közül fognak az illető minister előterjesztésére neveztetni.

21. §.

A 7. §-ban említett, s egyenesen Ő Felségének fentartott tárgyakat, a személye mellé rendelt felelős magyar minister fogja, a mellette levő álladalmi tanácsnokokkal és személyzettel kezelni.

22. §.

A magyar kir. udv. kanczellária többi előadó tanácsosai a 19. §-ban említett álladalmi tanácsba fognak áttétetni.

23. §.

A magyar királyi helytartó tanács s az udvari kincstár a [illegible] ministeri osztályok között az álladalmi tanács alakitásánál is szemügyben tartandó 1791: 58-ik t. ezikkre való figyelemmel felosztatnak.

24. §.

A 6-ik §-ban körülírt kormánytestületeknek elölülő tagjai a 19-ik §-ban említett álladalmi tanácsban foglalnak helyet, s ott a Felség, a nádor királyi helytartó, vagy ministerek távollétében elnökölnek.

25. §.

A 6-ik §-ban említett kormánytestületeknek minden hivatalnokai és szolgái, s igy nemcsak azok, kik ujabb alkalmazást nyernek, hanem addig, mig másképen fognak alkalmaztathatni, azok is, kik a felebb említett ministeri osztályokban el nem helyeztetnek, jelenleges fizetésüket egészen megtartandják.

26. §.

Az ország minden törvényhatóságainak eddigi törvényes hatósága ezentúl is teljes épségében fentartandó.

27. §.

A törvényes bíróságok és itélőszékek törvényes önállásukban, s a törvény további rendeleteig eddigi szerkezetökben fentartandók.

28. §.

A ministerek az országgyülés mindegyik táblájánál üléssel birnak, s nyilatkozni kivánván, meghallgatandók.

29. §.

A ministerek az országgyülés mindegyik táblájánál annak kivánatára megjelenni, s a megkivántató felvilágositásokat előadni tartoznak.

30. §.

A ministerek hivatalos irataikat az országgyülés mindegyik táblájának kivánatára, magának a táblának, vagy a tábla által kinevezett küldötségnek megvizsgálása alá bocsátani köteleztetnek.

31. §.

A ministerek szavazattal az országgyülésen csak azon esetben birnak, ha a felső táblának törvény szerint tagjai, vagy követül az alsó táblához megválasztatnak.

32. §.

A ministerek feleletre vonathatnak:

a) Minden olly tettért, vagy rendeletért, melly az ország függetlenségét, az alkotmány biztositékait, a fenálló törvények rendeletét, az egyéni szabadságot, vagy a tulajdon szentségét sérti, s általuk hivatalos minőségükben követtetik el, vagy illetőleg adatik ki.

b) A kezeikre bízott pénz, s egyéb értékek elsikkasztásaért, vagy törvényellenes alkalmazásaért.

c) A törvények végrehajtásában, vagy a közcsend és bátorság fentartásában elkövetett mulasztásokért, a mennyiben ezek a törvény által rendelkezésükre bízott végrehajtási eszközökkel elháritha-tók valának.

33. §.

A ministereknek vád alá helyheztetését az alsó tábla szavazatainak általános többségével rendeli el.

34. §.

A biráskodást a felső tábla által, saját tagjai közül titkos szavazással választandó bíróság, nyilvános eljárás mellett gyakorlandja, és a büntetést a vétséghez aránylag határozandja meg.

Választatik pedig összesen 36 tag, kik közül azonban tizenkettőt az alsó tábla által a vádpör elévitelére kiküldött biztosok, tizenkettőt pedig a vád alá vont ministerek vethetnek vissza. Az eként alakított, és tizenkét személyből álló bíróság fog fölöttök itéletet mondani.

35. §.

Az elmarasztalt ministerre nézve a királyi kegyelmezési jog csak általános közbocsánat esetében gyakorolható.

36. §.

Hivatalos minőségükön kivül elkövetett egyéb vétségökre nézve a ministerek a köztörvény alatt állanak.

37. §.

A ministerium az ország jövedelmeinek és szükségeinek kimutatását — s a multra nézve az általa kezelt jövedelmekröli számadását országgyülési megvizsgálás, s illetőleg jóváhagyás végett — évenként az alsó táblánál bemutatni köteles.

38. §.

A ministerium hivatalbeli fizetését, a törvényhozás további rendeleteig, a nádor s királyi helytartó határozandja meg.

IV. Törvényczikk.

Az országgyülés évenkénti üléseiről.

1. §

Az országgyülés jövendőben évenkint, és pedig Pesten tartandván üléseit, az évenkinti ülésre az ország Rendeit Ő Felsége minden évben, s a mennyire a körülmények engedik, a téli hónapokra hivandja össze.

2. §.

A hozandó törvények jövendőre Ő Felsége által az évi ülés folyama alatt is szentesíttethetnek.

3. §.

A képviselők három évig tartandó egy országgyülésre, s ezen országgyülésnek mindhárom évi üléseire választatnak.

4. §.

1848-tól kezdve minden harmadik év eltelte után, a következő országgyülés első évi ülésének megnyitását megelőző hat hét lefolyása alatt, országszerte uj képviselőválasztás történik, midőn azok is, kik időközben választattak meg, csak uj megválasztás által tarthatják meg képviselőhelyeiket, és pedig szinte egy országgyülés három évi üléseire.

5. §.

Ő Felségének joga van az összejött évi ülést prorogálni, s berekeszteni, sőt az országgyülést a három év eltelése előtt is feloszlatni, és ekkor új képviselőválasztást rendelni; de ez utolsó esetben az ujabb országgyülés összehivásáról aképen rendelkezendik: hogy ez az előbbinek feloszlatásától számitandó három hónap alatt összeüljön.

6. §.

Az évi ülés az utolsó évről számadásnak, és következő évi költségvetésnek a ministerium által leendő előterjesztése, s az iránt határozatnak meghozatala előtt be nem rekeszthetik, sem az országgyülés fel nem oszlathatik.

7. §.

Elnököt és egy másod-elnököt a főrendi táblához, a tábla tagjaiból, Ő Felsége nevez ki, de jegyzőit, szinte saját tagjai közül, titkos szavazás útján a tábla maga választja.

8. §.

A királyi tábla a képviselők táblájának kiegészítő része lenni ezennel megszünvén, a képviselő tábla egy elnököt, két alelnököt, és jegyzőket, tagjainak sorából, titkos szavazás utján maga választ.

Mind a két táblának elnökei az országgyülés egész folyamára, a többi táblahivatalnokok pedig évenkint, az első ülésben választatnak, és illetőleg neveztetnek ki, melly ülésben az elnökséget a tábla legkorosb tagja viendi.

9. §.

Ugy a főrendi, mint az alsó táblai elnök az országos pénztárból díjt húz, melly a legközelebbi országgyülés első évi ülésében fog meghatároztatni.

10. §.

Ülései mind a két táblának ezután is nyilvánosak. A tanácskozásaiban szükséges csend, és rend, s a hallgatók teljes hallgatagságban tartása iránt mindenik tábla szabályokat alkot, s azoknak végrehajtását elnöke által szigoruan eszközölteti.

50. §.

Azon esetben, ha a 49. §. szerint munkálódó vegyes küldöttségben valamelly előforduló kérdésnek eldöntésében a szavazatok egyenlők lennének, a küldöttségből minden illyetén előforduló egyes esetre nézve külön teendő sorshúzás utján egy tag ideiglenesen kilép, s a fenforgó kérdést a többi küldöttségi tagok szavazattöbbséggel döntik el; az illető kérdésnek eldöntése után azonban mind a 4 küldöttségi tag munkálódását ismét együtt folytatandja.

51. §

A választásra elnököt azon közhatóságnak középponti választmánya nevez, mellynek kebeléből az illy vegyes kerülethez legtöbb választó járul; a jegyzőt ellenben azon hatóság középponti választmánya küldi ki, mellyhez a kérdéses vegyes kerületbeli választóknak kisebb száma tartozik, s olly esetben, midőn egy illy vegyes kerületre két városi hatóság esik, a szavazatszedő küldöttséghez mindenik egy-egy tagot küld, kik közül az egyik a jegyzői tollat vezeti.

52. §.

A vegyes kerületek alakitásához járuló megyék s városok között a jelen törvény végrehajtásának érdemében támadható kérdéseket, az illetőknek meghallgatásával, ezen törvény rendeleteinek értelmében, a ministerium intézi el.

53. §.

Horvátországban a választó kerületeket, az országgyülési követeknek az 5. §-ban részére kijelelt számához képest, a jelen törvény elveinek alapján Zágráb, Varasd, Körös megyék, a kebelökbeni királyi városok s a túrmezei, buccari, s vinodoli kerületek között felosztani a tartományi gyülés fogja, mellyre nézve az 1845. esztendei Septemb. 14-én kelt udvari rendelet ezennel visszavettnek kijelentetik.

54. §.

Ezen tartományi gyülés egyszersmind a főrendi táblához két követet fog küldeni.

55. §.

Addig, mig a végvidékek politikai rendezése iránt a törvényhozás részletesen intézkedni fog, a horvátországi végvidékekben az országgyülési követek választásának módját hasonlóképen a tartományi gyülés, a drávántúli egyéb ezredekben a bán,— a többi végvidéki ezredekre, valamint a csajkások kerületére nézve is a ministerium határozandja el.

56. §.

Mindegyik országgyülési követnek az országos pénztárból 5 pft. napidíj, s lakbér fejében évenként 400 pft. fizettetik.

57. §.

A pénzügy s közmunkák ministerei megbizatnak, hogy az országgyülési tanácskozásoknak Pesten leendő folytatásához megkivántató alkalmas helyről gondoskodjanak.

VI. Törvényczikk.

Az 1836: 21. t. cz. foganatositásáról.

Ő Felsége az 1836: 21. t. cz. azonnali végrehajtását nádor kir. helytartó ő fensége közbenjárására kegyelmesen elrendelvén. Ennek következtében határoztatik:

1. §.

Kraszna, Középszolnok és Zaránd vármegyék, Kővár vidéke és Zilah városa, a jelen törvénynek azon törvényhatóságokbani kihirdetése napjától minden tekintetben Magyarország elválhatlan egészitő részeit képezik. S ennek következtében:

2. §.

A nevezett hatóságoknak az erdélyi kormányszék, kincstár, s főtörvényszék iránti minden függése, s minden viszonyai végkép megszüntetvén; azok a magyar felelős ministerium s magyar főtörvényszékek hatósága alá helyeztetnek.

3. §.

A visszacsatolási viszonyok részleteinek ezen alapon törvény, igazság, s méltányosság szerinti ideiglenes szabályozása — a jövő törvényhozásnak végelhatározás végett teendő jelentés kötelessége mellett, — a ministeriumra bizatik; mellynek hatósága a visszacsatolt részekre nézve a jelen törvény királyi szentesitésével azonnal életbe lép.

4. §.

A ministerium a jelen törvénynek haladéktalan végrehajtásához szükséges intézkedésekre felhatalmaztatik.

VII. Törvényczikk.

Magyarország és Erdély egyesitéséről.

A magyar koronához tartozó Erdélynek Magyarországgal egy kormányzás alatti teljes egyesültét, nemzetegység és jogazonosság tökéletes jogalapon követelvén, a két testvérhon érdekeinek a közelebb tartandó országgyüléseni képviseltetését pedig a jelen kor eseményei sürgetőleg igényelvén, ezeknek sikeresitésére határoztatik:

1. §.

Az erdélyi mult országgyülésre meghíva volt kir. hivatalosok a magyarországi főrendi táblán üléssel és szavazattal ruháztatnak fel; ide nem értvén a királyi kormányszék, kir. itélőtábla tagjait, és katonai egyéneket.

2. §.

Erdélyt — a visszakapcsolt részeket ide nem értve — a legközelebbi közös hongyülésen 69 szavazat illeti.

3. §.

Ezen szavazatok a törvényhatóságok között következőleg osztatnak fel:

A kilencz magyar, öt székely és tizenegy szász megyéket, székeket és vidékeket, valamint Kolozsvár, Maros-Vásárhely és Fejérvár szabad kir. városokat kétkét — összesen 56 szavazat — a többi képviseleti jogot gyakorló városokat — számszerint 13-at — egyenként egyegy szavazat illeti.

4. §.

A felelős ministeriumnak kötelességévé tétetik, hogy minden kitelhető törvényes eszközöket felhasználva, magát ugy az e végett a mult erdélyi országgyülésen kinevezett bizottmánnyal, mint szintén az Erdélyben hovahamarább összegyülendő országgyüléssel értekezésbe tegye; mindenesetre pedig, ugy az egyesülés teljes végrehajtására szükséges lépéseket megtegye, mint szintén e tárgyban kimerítő törv. javaslatokat terjesszen a legközelebbi hongyülés elibe, vezérelvül mondatván ki, miszerint:

5. §.

Magyarhon Erdély mindazon külön törvényeit, és szabadságait, mellyek a mellett, hogy a teljes egyesülést nem akadályozzák, a nemzeti szabadságnak, és jogegyenlőségnek kedvezők, elfogadni s fentartani kész.

6. §.

A fenebbi rendelkezés mind a királyi hivatalosokra, mind a képviselőkre nézve, Erdély hovahamarébb összehivandó országgyülésének megegyezésétől feltételeztetik, s csak a közelebbi magyar hongyülésre terjed, azontúl az erdélyi érdekek képviseltetésének elrendezése, azon egyesült törvényhozás feladata leend.

VIII. Törvényczikk.

A közös teherviselésről.

Magyarország s a kapcsolt részek minden lakosai, minden közterheket különbség nélkül egyenlően és aránylagosan viselik.

1. §.

Ő Felsége felelős magyar ministeriuma által, a törvényhatóságok meghallgatása mellett, ki fogja dolgoztatni ideiglenesen az adózási kulcsot, és ezen kulcs szerint a kivetés már a legközelebbi közigazgatási évtől, úgy mint az 1848-dik évi November 1-sö napjától veszi kezdetét.

2. §.

Az ideiglenesen kidolgozandó kulcs, a legközelebbi országgyülésének mindenesetre bemutatandó.

3. §.

A fen kitett határnapig a már kivetett közterhek behajtása elrendeltetik.

IX. Törvényczikk.

Az urbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézma és pénzbeli fizetések megszüntetéséről.

Az urbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézma és pénzbeli fizetések, e törvény kikirdetésétől fogva örökösen megszüntetnek.

1. §.

A törvényhozás a magán földesurak kármentesítését, a nemzeti közbecsület véd-paizsa alá helyezi.

2. §.

Ő Felsége a magán földesuraknak akénti kármentesitése iránt, hogy az eddigi urbéri tartozásokkal felérő tőkeérték részükre a közállomány által hiány nélkül kifizettessék, a legközelebbi országgyülésnek részletesen kidolgozandó törvényjavaslatot fog magyar ministeruma által előterjesztetni.

3. §.

Olly helyeken, hol eddig urbéri rendezés, vagy legelő-elkülönzés még meg nem történt, a faizásra és legeltetésre nézve az eddigi gyakorlat továbbá is megtartatik.

4. §.

Az úri törvényhatóság megszüntetik; — ideiglenesen míg a törvénykiszolgáltatás általánosan rendeztetni fog, azt, polgári ügyekben a sommás perekre nézve, ott, hol rendezett első birósági hatóságú tanácsok nincsenek, a szolgabirák, — büntető és rendes folyamatú polgári perekre nézve pedig a megyei törvényszék fogja gyakorolni.

5. §.

Olly földbirtokos ellen, kinek birtokához e törvény kihirdetése előtt urbériség volt kapcsolva, a kereskedési viszonyokból eredő váltók kivételével, egyéb adósági követelések, a törvény további rendeleteig fel nem mondhatók, és csupán a törvényes kamatok nem fizetése iránti követelések hajtathatnak be ellene birói eljárás útján.

X. Törvényczikk.

Az összesítésről, legelőelkülönözésről és faizásról.

A IX. törvényczikk 3-ik §-ának folytában rendeltetik:

1. §.

Olly helyeken, hol a földesur és volt jobbágyai között a legelőelkülönözés, illetőleg urbéri rendezés, akár egyesség, akár urbéri per útján valóságosan és tettlegesen már végrehajtatott, az ekként megtörtént összesítés, illetőleg elkülönözés, többé fel nem bontathatik.

XVI. Törvényczikk.

A megyei hatóság ideiglenes gyakorlatáról.

A megyei szerkezetnek Magyarhon s kapcsolt részei alkotmányossága védbástyáinak a közszabadsággal öszhangzásba hozatala, egyszersmind a közigazgatásnak időközben is minden megakadástóli megóvása tekintetéből rendeltetik:

1. §.

A ministerium a megyei szerkezetnek népképviselet alapján rendezéséről a legközelebbi országgyülésnek törvényjavaslatot fog előterjeszteni.

2. §.

Addig is, mig a jövő törvényhozás ezen rendezést véghezvinné, a megyei hatóság következőleg fog gyakoroltatni:

a) A jelen törvényhozás berekesztése után a lehető legrövidebb idő alatt minden megyében közgyülés fog tartatni.

b) Ezen közgyülésen szavazattal birandnak mindazok, kiket akár törvény, akár egy vagy más megyének eddig is hozott határozatai szavazati joggal felruháztak; a hol pedig semmi illy jogterjesztő határozatok közbe nem jöttek volna, szavazattal birandnak a törvény által jogositottakon kivül azok, kiket a megyei lakosok községenként ezen közgyülésre képviselőkül utasitandnak.

c) Ezen közgyülésen a jelen országgyülésen hozott törvények kihirdettetvén; egyszersmind tekintettel a megyének kiterjedésére, népességére, a megyei honpolgárok minden osztályaira, s a megyei közigazgatásnak és különösen a jelen országgyülésen hozott törvényeknek sikeresitésére, egy nagyobb számú állandó bizottmány fog, minden születésrei különbség nélkül, a szokott módon választatni.

d) Ezen állandó bizottmány a főispánnak, vagy távollétében az alispánnak elnöklete alatt, a megyei tisztviselőség hozzájárultával annyiszor s addig, a mint s a meddig szükséges leend, összegyülvén, mindazon hatóságot fogja ideiglenesen gyakorolni, melly törvény s alkotmány szerint a megyei közgyüléseket minden tekintetben illeti.

e) A köztanácskozási nyelv mind a gyüléseken, mind a bizottmányokban Magyarországra nézve egyedül magyar: — a kapcsolt Részekben, saját szabályuk következtében is, anyai nyelvüket használhatják.

f) Az ekép működendő megyei képviselő bizottmány tehát, a „megye közönségének nevében" ugy a ministeriummal egyenes érintkezésben álland, mint törvény értelmében a megyei tisztviselőkkel határozatilag rendelkezendik.

g) A bizottmány, mihelyt a jövő törvényhozás által a megyei szerkezet rendezve lesz, működését bevégezvén, s jegyzőkönyveinek bemutatásával a megye közönségének eljárásáról jelentést tevén, ideiglenes hatóságát a megye kezeibe leteszi.

h) A bizottmány ülései nyilvánosak.

XVII. Törvényczikk.

A megyei tisztválasztásokról.

A megyékben a legközelebbi országgyülésen teendő intézkedésig tisztujitó székek tartatni nem fognak: hanem akár a hivatalnokok soraiban történhető hiány pótlásának, akár a XI-ik törvény eseteiben uj hivatalnokok választásának szüksége forogna fen, a hiányt pótolni s illetőleg az ujonan alkotandó hivatalokat betölteni ideiglenesen és helyettesitésként a főispán, a XVI-ik törvény szerint alakitandó középponti választmánynyal egyetértőleg fogja.

XVIII. Törvényczikk.

Sajtótörvény.

Az előző vizsgálat eltöröltetvén örökre, s a sajtószabadság visszaállíttatván, ennek biztositékaul ideiglenesen rendeltetnek:

1. §.

Gondolatait sajtó utján mindenki szabadon közölheti, és szabadon terjesztheti.

2. §.

Sajtóutoni közlés alatt értetik: minden ollyan közlés, melly vagy szavakban, vagy ábrázolatokban, nyomda, könyomda s metszés által eszközöltetik, és a mellynek közzététele, a példányok akár ingyen kiosztásával, akár eladásával, már megkezdődött.

I. Fejezet.

Sajtóvétségekről.

3. §.

Ki valamelly bün, avagy vétség elkövetésére, egyenes és határozott felhivást tesz sajtó utján, és a bün, avagy vétség valósággal el is követtetik, a felhivó, mint bünrészes tekintetvén, a köztörvények súlya szerint büntettetik.

4. §.

Ki valamelly bün, avagy vétség elkövetésére, egyenes és határozott felhivást tesz sajtó utján, de annak nem lön semmi következménye, mint bünkisérlő tekintetvén, a köztörvények sulya szerint fog büntettetni.

5. §.

Ki a nyilvános köz- és vallásos erkölcsiségből, s a tisztességes erkölcsökből csúfot üz, 1 évre terjedhető fogsággal, és 400 forintig emelkedhető pénzbirsággal büntettetik.

6. §.

Ki a magyar szent korona alá helyhezett terület tökéletes álladalmi egységének, ki a sanctio pragmatikánál fogva megállapitott, s az uralkodóház közösségében létező birodalmi apcsolatnak tettleges felbontására izgat; ki az alkotmány erőszakos megváltoztatására s a törvényes felsőség ellenni engedetlenségre lázit, s bünök elkövetésére hiv fel és buzdit, négy évig terjedhető fogsággal, és 2000 forintig emelkedhető büntetéssel fog büntettetni.

7. §.

Ki a felség személyének sérthetlensége, a királyi székbeli örökösödésnek megállapított rende ellen kikel, avagy a királynak magas személye ellen sértést követ el, hat évig terjedhető fogsággal, és 3000 forintig emelkedhető pénzbirsággal büntettetik.

8. §.

Ki az uralkodóház tagjai ellen követ el sértést, 4 évig terjedhető fogsággal, és 2000 forintig emelkedhető pénzbirsággal büntettetik.

9. §.

Ki a közbéke és csend erőszakos megzavarására lázit, két évig terjedhető fogsággal, és 1000 forintig emelkedhető pénzbirsággal büntettetik.

10. §.

Ki törvény által alkotott valamelly hatóságot vagy testületet rágalmakkal illet, két évig terjedhető fogsággal, és 1000 forintig emelkedhető pénzbirsággal büntettetik.

11. §.

Ki valamelly köztisztviselőt vagy közmegbizatásban eljárót, hivatalos tetteire vonatkozólag rágalmakkal illet, egy évig terjedhető fogsággal és 600 ftig emelkedhető pénzbirsággal büntettetik.

12. §.

Ki magán személyt rágalmakkal illet, hat hónapig terjedhető fogsággal és 300 ftra emelkedhető pénzbirsággal büntettetik.

Egyszersmind a panaszkodónak okozott pörlekedési költségekben és a közzététel által reá nézve előidéztetett károkban is a panaszkodó részére el fogván marasztatni.

13. §.

Sajtóvétségért büntettetik a szerző; ha ez nem tudatnék, a kiadó; ha ez sem tudatnék, a nyomda vagy metszde tulajdonosa.

14. §.

Ki az országgyülés, a törvényhatóságok, mindenféle törvényszékek, és törvény által alkotott egyéb testületek iratait, és azok nyilvános üléseit hív szellemben és igazán közli, ellene a közlöttek tartalma miatt kereset nem indíttathatik.

15. §.

A fogság és pénzbüntetés, a körülmények szerint, külön is, együtt véve is, alkalmaztathatik. Minden pénzbüntetések és elkobzások az országos pénztár javára fordíttatnak.

16. §.

Ki ugyanazon vétséget, mellyért már egyszer büntetve volt, ismét elköveti, azon büntetésnél, mellyre első ízben itéltetett, felével sulyosabban büntettethetik.

II. Fejezet.

A birói eljárásról.

17. §.

A sajtóvétségek fölött nyilvánosan, esküdtszék itél. A ministerium felhatalmaztatik, hogy szorosan a büntető eljárásról szóló múlt országgyülési javaslatnak elvei szerint, az esküdt-bíróságok alakitását rendelet által eszközölje.

Megjegyeztetvén a 39-ik §-ra: hogy esküdtszéki képességre 200 forint évenkinti jövedelem kivántatik; a VIII-ik fejezetre pedig, hogy a főigazitószék hatóságával, ideiglenesen, a hétszemélyes tábla ruháztatik fel.

18. §.

A jelen törvény 3. 4. 5. 6. 7. 8-ik §§-ai eseteiben, az illető közvádló hivatalos kivánatára történik a vizsgálat és közkeresetalávétel.

19. §.

A jelen törvény 9. és 10-ik §§-ai eseteiben csak az illető testületek által hozott határozat folytában indíthatja meg a közvádló a megtorló keresetet.

20. §.

Egyéb esetekben a kereset csak az illetőnek panaszára indittathatik meg.

21. §.

Ugy a közvádló, mint a panaszló fél, vádlevelében tartozik szabatosan és világosan kijelelni azon izgatást, felhivást, sértést, meggyalázást, megbecstelenitést, mellyet megtoroltatni kiván, különben a bünvizsgáló biró által kivánatától egyszerüen elmozdittatik.

22. §.

A bünvizsgáló biró a vád feladása után a nyomtatványokat vagy metszvényeket, ha szükségesnek itéli, tüstént zár alá veheti, melly eljárásáról rendes jegyzőkönyvet készit.

Ha a vád alól a bepanaszlott feloldoztatik, a lezároltakat a vizsgáló biró köteles, 200 ft. büntetés terhe alatt, azonnal kiadni.

23. §.

Midőn a keresetet a közvádló hivatalból inditja meg, az, ugyanazon hatóság esküdt-bírósága által itéltetik el, mellynek kebelében a vádlott lakik, vagy hol a mű megjelenvén, az aláirt példány beadása történt.

Midőn pedig a kereset a panaszló fél folyamodására indittatik meg, a melly hatóságban a panaszló fél lakik, az ügy abban is elitéltethetik.

24. §.

A megbecstelenitő, meggyalázó, sértő állitások bebizonyitása nem engedtetik meg, kivévén, ha valaki, mint tisztviselő, vagy közmegbizott cselekedett, és a felhozott tények e körbeli eljárására vonatkoznak.

Ez esetben, ha a tény bebizonyittatik, a vádlott tette számitás alá nem jöhet, kivévén azon megbecstelenitést, melly annak folytában még történt, a nélkül, hogy magából a tettből szükségképen következett volna.

25. §.

A meggyalázott, megbecstelenitett panaszló fél erkölcsi magaviselete mellett tanukat hallgattathat ki, de a vádlott, annak erkölcsisége ellen, tanuk kihallgatását nem követelheti.

26. §.

Az elmarasztó itélet meghozatván, azonkivül, hogy ez az elmarasztott költségén közzététetik, egyszersmind a lefoglalt darabok elnyomása, vagy megsemmisitése egészen, vagy részben, elrendeltetik.

27. §.

Ki az ekképen elmarasztó itélet által sujtott elmemüvet sajtó utján ujra közzé teszi, vagy árulja, a szerzője ellen hozathatott legnagyobb büntetéssel fog illettetni.

28. §.

Minden ollyan sajtóvétség, melly ellen hivatalbóli megtorlásnak van helye, hat hónap mulva; a melly ellen pedig csak magán kereset inditható, 2 év mulva idősül el.

29. §.

Minden sajtóvétség, melly a jelen törvény országgyüléseni kihirdetése után követtetik el, jelen törvény szerint fog elitéltetni.

III. Fejezet.

Az időszaki lapokról.

30. §.

Ujság, vagy időszaki lap, mellynek tartalma akár részben, akár egészen, politikai tárgyak körül forog, és havonkint legalább kétszer jelenik meg, csak a következő feltételek teljesitése mellett adathatik ki:

1-ör: Melly hatóságban a lap megjelenend, annak alispánjához, főkapitányjához, grófjához, polgármesteréhez benyujtatik a nyilatkozat, mellyben ki leend téve a tulajdonos, vagy felelős kiadó vagy felelős szerkesztő neve, laka, és a nyomda, mellyben a lap nyomatni fog, s a hatóság elnöke ezt a ministeriumnak bejelenteni köteles.

2-or: Ha a lap naponkint jelenik meg, biztositékul 10,000 forint, ha ritkábban jelenik meg, 5,000 forint tétetik le kész pénzben, vagy fekvő birtokra kettős biztositékkal betáblázott kötelezvényben; első esetben a tőke az illető hatóság felügyelése s jótállása alatt, 5% kamattal, a letevő részére jövedelmez.

Az eddig megjelent lapok, az 1-sö pontban foglalt föltételnek e törvény kihirdetése után tüstént, a 2-dik pontbelinek két hónap alatt tartoznak eleget tenni.

3-or: Sajtóvétségérti elmarasztalás esetében a pénz-büntetés a biztositékból vonatik le; ha belőle ki nem telnék, azonkivül, hogy a szerző együttjótállónak tekintetik, a foglalás a felelős tulajdonos, kiadó, vagy szerkesztő egyéb javaira is kiterjesztetik.

Az eként támadt hiányt az elmarasztaló itélet után 10 nap mulva ki kell pótolni, különben annak megtörténtéig a lap nem fog megjelenhetni.

4-er Melly időpontban a lap vagy füzet szétküldöztetik, annak egy példánya, a bejegyzett felelős személy aláirásával, a helybeli hatóság elnökénél tétetik le.

Csupán ennek nem teljesitése miatt a lapok szétküldözését megtiltani nem szabad, hanem ki e szabály ellen vét, 200 forintig terjedhető pénzbüntetéssel fog megbüntetni.

31. §.

Ki az előbbi §-ban elősorolt föltételek betöltése nélkül időszaki lapot kiad, egy évi fogságig, és 500 forintig terjedhető büntetéssel sujtatik.

BIBLIOTHECA E.M. STRICOV.

Ugy e büntetés, mint a 30. §. 4. sz. alatt foglalt, a köztörvényszékek által, rövid uton, fölebbvihetés és ellenállhatás nélkül fog kimondatni.

32. §.

Melly közleményeket a kormány s a törvényhatóságok és egyéb törvényes testületek a szerkesztéshez küldenek, minden lap tartozik azokat, a szokott díjért, számába beigtatni.

33. §.

Minden czikkekért, mellyek valamelly lapban megjelennek, ha a szerző felelősségre nem vonattathatnék, a nyilatkozatban kijelelt felelős személyek is felelletteherrel tartoznak. E felelősség kiterjed azon czikkekre is, mellyeket más lapból vagy könyvből kölcsönöznek; illyen átvételi esetben a büntetés a szerzőénél, vagy első közlőénél, mindig kisebb levén, s a maximumig soha sem terjedhetvén.

34. §.

Minden sajtóvétségek, mellyek időszaki lapban követtetnek el, ugyanazon törvények szerint büntettetnek, mint egyéb sajtóvétségek.

35. §.

Az elmarasztó itélet meghozatván, az illető tulajdonosok vagy kiadók tartoznak azt lapjok legközelebbi számában közzétenni, a 31. §-ban megirt módon megveendő 100 forint büntetés terhe alatt.

36. §.

Midőn a 30. §. értelmében bejelentett felelős személy itélet folytában fogságot szenved, az itélet kihirdetése után három nap alatt más felelős személyt kell bejelenteni, és a lap csak annak neve alatt jelenhetik meg.

IV. Fejezet.

a nyomdákról és könyvárusságról.

37. §.

Nyomdát és könyomdát felállithat minden, a ki az 1840: 16. törvényczikk 1-sö és 2-ik fejezetében foglalt rendeleteknek eleget tevén, mellyben lakik, azon törvényhatóság elnökének szándékát bejelenti, a ki erről a belügyek ministerét értesíti; és a fővárosban 4,000, egyébütt 2,000 forintot, részére 5%-tel kamatozandót, letesz.

38. §.

Ki titkolt nyomdát s könyomdát bír, tudniillik melly nincs bejelentve, müszereinek kobzásán túl, 1 évi fogsággal és 2,000 forintig terjedhető büntetéssel fog büntettetni.

39. §.

Minden nyomdabirtokos lakát és sajtóinak helyét, az illető törvényhatóság elnökének bejelenteni tartozván, ezenkivül köteles egy átzsinórozott és elnökileg lepecsételt könyvet tartani, mellyben mindenféle kis és nagy nyomtatvány elkészültének ideje, továbbá alaka, czime, vagy ismertető tartalma, a kötetek, példányok ivek száma bejegyeztessék.

40. §.

Ugy a nyomtatványokból, mint az ábrázolatokból két (2) példány a helybeli hatóságnak átadandó, egyik a hatóságé, másik bekötve a nemzeti muzeumé lesz.

41. §.

Melly nyomdatulajdonos bármelly nyomtatványra nevét és lakát ki nem teszi, vagy álnevet tesz ki, ha a nyomtatvány sajtóvétséget foglal magában, büntársnak tekintetik; ellenkező esetben 100 forintig terjedhető büntetésben marasztaltathatik el.

42. §.

A könyvárusság semmi különös engedelemtől nem föltételeztetik, hanem azt, a kereskedőkre nézve fenálló törvényes szabályok megtartása mellett, mindenki gyakorolhatja.

43. §.

A könyvárusok, mindazon elmeműveket, mellyek elmarasztó itélet által nem sujtvák, szabadon árulhatják.

44. §.

Ki ollyant árul, mellyen a nyomdatulajdonosnak neve, s laka kitéve nincs, a nála találtatott példányok elkobzásán felül ötven forintig terjedhető büntetéssel fog büntettetni.

45. §.

Az ugynevezett házaló, vagy zug-könyvárulók, az illető hatóság rendőri felügyelése alá helyeztetnek.

XIX. Törvényczikk.

A magyar egyetemről.

A magyar egyetemre nézve rendeltetik:

1. §.

Az egyetem egyenesen a közoktatási minister hatósága alá rendeltetik.

2. §.

Az oktatás és tanulás szabadságának azon elve, hogy egyrészről a tanuló arra nézve: melly tant, és mellyik tanártól kívánja hallgatni, szabad választást tehessen; másrészről: hogy a rendes tanárokon kivül, más jeles egyének is, a ministerium által ideiglenesen megállapítandó, később pedig törvény által meghatározandó feltételek mellett oktathassanak, törvényesen kimondatik.

3. §.

Ezen elvnek az egyetemnéli alkalmazása a közoktatási ministerre bízatik, tudósitását ez, és egyéb e részben teendők iránt a legközelebbi országgyülésnek benyújtván.

XX. Törvényczikk.

A vallás dolgában.

1. §.

Az unitária vallás törvényes bevett vallásnak nyilvánittatik.

2. §.

E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonosság állapittatik meg.

3. §.

Minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségei közálladalmi költségek által fedeztessenek, s ez elvnek részletes alkalmazásával a ministerium az illető hitfelekezetek meghallgatásával a közelebbi törvényhozás elibe kimeritő törvényjavaslatot fog előterjeszteni.

4. §.

A bevett vallásfelekezetek iskoláiba járhatás, valláskülönbség nélkül mindenkinek kölcsönösen megengedtetik.

5. §.

A ministerium rendelkezni fog, hogy a bevett vallásokat követő katonák saját vallásu tábori lelkészekkel láttassanak el.

6. §.

Az 1844: 3-ik törvényczikknek rendelete a görög nem egyesült vallásuakra is kiterjesztetik.

7. §.

Ha valamelly község görög szertartásu lakosainak bár nagyobb része fogja jövendőben hitvallását, megváltoztatni, — illy esetben a községi egyház az előbbi valláson hátramaradt lakosok birtokában hagyandó; — a mennyiben tehát a legujabb időkben is hasonló esetek közigazgatási tárgyalás alatt volnának, azok a fenebbi elvek szerint lesznek elintézendők; de ezen törvény elveinél fogva jelen állapotot visszahatólag foglalások által háboríttatni meg nem engedtetik, — s azért, a melly egyházak iránt folyó évi január első napjaig vagy kérdés nem támasztatott, vagy közhatósági elintézés jött közbe, azok kérdés alá többé nem vétethetnek.

8. §.

A görög nem egyesülteknek vallásbeli és iskolai ügyeik iránti intézkedési joga is az álladalom felügyelése mellett ezennel biztosittatván, e czélból a magyar felelős ministerium lehető legrövidebb idő alatt, mindenesetre pedig a legközelebb tartandó országgyülése előtt, egybehivandja az összes felekezet által választandó egyházi gyülekezetet, (congressust) mellynek tagjai addig is, mig annak szerkezete törvény által rendeztetni fog, ezúttal, a különböző nyelvü népességre való tekintettel, olly arányban választandók, hogy az egyházi osztályból 25, a világiból 75, s ezek közé a határőrvidékről 25 követ küldessék.

XXI. Törvényczikk.

A nemzeti szinről és ország czimeréről.

1. §.

A nemzeti szin, és ország czímere ősi jogaiba visszaállíttatik.

2. §.

Ennélfogva a háromszínü rózsa polgári jelképen ujra felvétetvén, egyszersmind megállapittatik, hogy minden középületeknél s közintézeteknél minden nyilvános ünnepek alkalmával, és minden magyar hajókon a nemzeti lobogó és ország czimere használtassék. — Egyébiránt a kapcsolt Részeknek szabadságukban hagyatván, hogy az ország szinei és czimere mellett, saját szineiket és czimerüket is használhassák.

XXII. Törvényczikk.

A nemzeti őrseregről.

A személyes és vagyonbátorság, a közcsend és belbéke biztosítása, az ország polgárainak őrködésére bizatik; e tekintetből, mig a legközelebbi országgyülés kimeritőleg rendelkeznék, a nemzeti őrsereg alakitására nézve következők határoztatnak:

1. §.

Mindazon honlakosok, kik városokban, vagy rendezett tanácscsal ellátott községekben, 200 pengő forint értékü házat, vagy földet, egyéb községekben féltelket, vagy ezzel hasonló kiterjedésü birtokot kizáró tulajdonul bírnak, vagy ha illy birtokot nem bírnak is, de 100 pengő forint évenkinti tiszta jöve-

delmök van, húsz éves koruktól ötven éves korukig — ha gazdai hatalom alatt nincsenek — a nemzetőrseregbe beirandók, és fegyveres szolgálatot tenni tartoznak.

2. §.

A nemzetőrséget kir. városokban, s rendezett tanácscsal ellátott községekben, a helybeli hatóság; más helyekre nézve pedig az illető megyei vagy szabad kerületi törvényhatóságok szerkezendik össze.

3. §.

A nemzetőrségi fegyveres szolgálatra kötelezetteken kivül, az illető megyei, kerületi, városi vagy rendezett tanácscsal ellátott községi hatóságok, a nemzetőrségbe még más olly honpolgárokat is besorozhatnak, kiket az alkotmányos rend fentartásában érdekelteknek, s e kitüntetésre méltóknak itélnek.

4. §.

A nemzetőrségből kirekesztetnek olly egyének, kik rablás, lopás, csalás, hitszegés, gyujtogatás, vagy gyilkosság miatt büntetve voltak.

5. §.

Olly egyének, kik a 4-dik §-ban említett vétségeket, mint nemzeti őrök követik el: az őrseregből az ellenök indítandó bünper befejezéseig ideiglenesen az illető törvényhatóság, vagy a helybeli elöjáróság által azonnal kitöröltetnek, és tölök a fegyver elvétetik.

6. §.

Azoknak összeirására, kik az 1-sö § rendelete szerint, mint nemzetőrök, fegyvert fogni tartoznak, a kormány rendeletének vétele után azonnal küldöttségeket fognak nevezni:

Megyékben, nem várva a közgyülés tartását, a kisgyülések.

A Jász-Kún és Hajdú-kerületekben a főkapitány.

A szepesi XVI városokban és a turopolyai kerületben a kerületi gróf.

Fiumei és buccari kerületben a tengermelléki kormányzó.

Szabad kir. városokban, és rendezett tanácscsal ellátott községekben a tanács.

7. §.

Ezen küldöttségek a megyékben és szabad kerületekben az illető helybeli elöjárósággal egyetértöleg járnak el, és a körülményekhez képest a helybeli őrseregnek alakítását is eszközlik.

8. §.

Az 1sö szakaszban említett egyéneknek szabadságára hagyatik, lovas vagy gyalog szolgálatot vállalni; a gyalog seregben mindazáltal szolgálatot tenni kötelesek mindazok, kik a lovas sereghez nem soroztattak.

9. §.

Tisztjeit kapitányig az őrsereg maga választja; s mihelyest e választások által az őrsereg alakítása megtörtént, megyékben,— az annak hatósága alatt álló rendezett tanácsú községekre nézve is — az alispán, sz kir. városokban és szabad kerületekben pedig a főtisztviselö, a honvédelmi ministernek, úgy az őrsereg számára, mint szerkezetére, s megválasztott tisztjeire nézve jelentést teszen, mire a kapitányságon felüli nemzetőr-tiszteket Magyarországon a minister ajánlatára a nádor k. helytartó, a kapcsolt részekben a bán nevezendi ki.

10. §.

A magyarországi nemzetőrség fövezérét hasonlóan a nádor kir. helytartó nevezendi, a kapcsolt részekben a fövezérség a bánt, s ennek nemlétében a kapcsolt részek alkapitányát, a magyar tengermelléken pedig a kormányzót illeti.

11. §.

Az őrseregnek a fegyverforgatásbani gyakorlására és ezen gyakorlásoknak betanítására alkalmas katonai egyénekről, az illető törvényhatóságok felszólítása következtében a kormány gondoskodik.

12. §.

Azoknak, kik a szolgálathoz szükséges fegyvereket megszerezni nem képesek, fegyver a közállomány táraiból fog kiszolgáltatni.

13. §.

A nemzetőrsereg minden tagjai a magyar rendes katonaság hasonló fokozatu tagjaival egyenlö ranguaknak tekintendök, díjt azonban, mig csak helybeli szolgálatot tesznek, nem húznak, külsö szolgálatuk idejére díjuk a rendes katonaságéhoz hasonló lészen; melly díj tulajdon községük határán kivül ugyan, de illető törvényhatóságuk kebelébeni szolgálatuk idejére, a törvényhatósági házi pénztárból, illető törvényhatóságuk határán kivüli szolgálatuk idejére pedig az országos pénztárból fog fizettetni.

Felügyelés a fegyverekre.

14. §.

Azon fegyverek, mellyek a közállomány táraiból az őrsereg részére adatnak ki, a törvényhatóságok közvetlen számadása és felügyelése alatt állanak. Ennélfogva

15. §.

Megyékben és szabad kerületekben helyenként a szükséges fegyvereket felosztani, és a helybeli elöjáróság számadása alá kiadni, a törvényhatóságok fogják.

16. §.

Ha valamelly nemzeti őr fegyverét, mellyet a közállomány tárából nyert, midön kivántatik, beadni nem tudná, vagy elhagyta volna valamelly részben romlani, a kárt megtéríteni tartozik.

Szolgálat.

17. §.

A nemzeti őrsereg szolgálata, rendes és rendkivüli esetek szerint különbözik, a helybeli közcsend és béke rendszerinti vagy rendkivüli állapotához képest.

18. §.

Midön a közcsend és béke rendkivüli zavarodásának sem jelenségei nem mutatkoznak, sem pedig attól tartani ok nincs, hogy a közcsend és béke valamelly erőszakos kitörések által felháborittathatik, a nemzeti őrsereg szolgálata egyedül a szükséges rendőrségi intézkedések fentartására szorítkozik. E tekintetből:

19. §.

A helybeli őrtiszt intézkedendik azon sor és szám iránt, melyben a nemzeti örök, egymást felváltva, szolgálatot tenni fognak.

20. §.

Kisebb rendetlenségek, ugymint: utczai vagy korcsmai veszekedések meggátolása, a kihágók befogása, a befogott gonosztevöknek vagy kihágóknak a törvényes felsöbbség kezeibe általadása, úgyszinte mindenütt ott, hol a törvényes felsöbbségnek eljárásához karhatalom szükséges, a karhatalom kiszolgáltatása a nemzeti őrségnek álland kötelességében.

21. §.

Rendkivüli esetekben, midön a megzavart közcsend és béke helyreállitására rendkivüli eszközök kivántatnak, minden besorozott nemzeti őr, akár következik reá sor szerint a szolgálat, akár nem, fegyvert fogni köteles.

22. §.

A nemzeti őrség, a 21-ik §. esetét kivéve, szolgálatot tenni, csak tulajdon községének határain belöl tartozik: — ellenben ha a 21-dik §. esetében a közcsend és béke valamelly községben, a helybeli nemzeti őrség segitségével vissza nem állíttathatnék, illy esetben más községbeli nemzeti őrség is felszólitható, s felszólítása következtében tulajdon községének határain kivül is tartozik szolgálatot tenni.

23. §.

A nemzeti őr fegyvert csak akkor foghat, ha szolgálatra felszólíttatik; és a nemzeti őrségnek, fegyveresen, mint testületnek tanácskozni és végzéseket hozni nem szabad.

24. §.

A nemzeti őrség szolgálatra csak a polgári hatóság által szólíttathatik fel, és őrálláson kivül minden egyéb esetekben, az őrcsapattal polgári elöjáró közbejövetele kivántatik.

25. §.

Nemzeti őrség erőszakot csak akkor használhat, miután a polgári elöjáró azt, s illetöleg azokat, kik ellen az erőszak használandó, a törvény nevében engedelmességre felszólította.

26. §.

A nemzeti őr felszólítva szolgálatát teljesíteni feltétlenül tartozik, panaszt, ha nem sor szerint szólíttatott volna fel, parancsnokságánál tehet.

27. §.

A szolgálat elleni vétségek eseteire, a büntetés és eljárás rendelet által fog meghatároztatni.

28. §.

A törvényben megállapitott elvek korlátai között, rendelet által fog intézkedés tétetni részletesen az őrsereg egyenruhája és mindazokról, mik az őrsereg alakitásához, fentartásához, lőszerreli ellátásához, és az őrseregbeli szolgálat rendszeresitéséhez megkivántatnak.

29. §.

E törvény végrehajtását, ha a helybeli körülmények, rendkivüli okoknál fogva, megkivánják, a ministerium az illető törvényhatóság tudósitásának nyomán felfüggesztheti.

30. §.

Ha a helybeli körülmények miatt a nemzeti őrség feloszlatása szükséges, ez iránt Ő Felsége rendelet által intézkedni fog, de feloszlatás esetében, a feloszlatás után legfelebb egy év alatt a feloszlatott nemzeti őrségi osztály ujolag alakitandó.

31. §.

A nemzeti őrsereg tagjai testi büntetéssel nem fenyíttethetnek.

32. §.

A jelen törvénynek alkalmazása, a kapcsolt Részekben az ottani törvényes hatóságokra bízatik.

33. §.

A király és haza elvárják, hogy a hon fiai, kiknek becsületére e törvény által a közállomány fentartása bízva van, kötelességöknek híven és buzgósággal fognak megfelelni.

34. §.

A nemzeti őrsereg zászlójára következő hitet tesz:

Én NN. esküszöm az élő Istenre s a t. a királynak és alkotmánynak hűséget, előjáróimnak engedelmességet, — esküszöm, hogy polgártársaimnak személyét és vagyonát minden törvénytelen megtámadás ellen, előjáróim felhívására oltalmazom, a közcsendet, békét és nyugalmat sem nem háborítom, sem háborítani nem engedem, átalában minden szolgálati kötelességemet, midőn tőlem megkivántatik, pontosan teljesítem, és leszek polgári előjáróim vezérlete alatt hű őrje az alkotmánynak, a törvénynek és a hazának. Isten engem s a t.

35. §.

A nemzetőrségi egész institutio a ministerium hatósága alá helyheztetik.

XXIII. Törvényczikk.

A szabad királyi városokról.

§. 1.

A város, mint önálló köztörvényhatóság, közdolgait törvényes felsőbb felügyelés alatt, minden más törvényhatóságtól függetlenül, a köztörvény szerint igazgatja.

2. §.

A városnak, mint törvényhatóságnak, rendőri, büntető és magánjogi tekintetben alá vannak vetve — kivéve a megyék székházait, és a valóságos hadiszolgálatban álló katonákat, azonban csak szorosan

vett személyes s bünvádi keresetekre és szolgálati vétségeikre nézve, minden a város határában létező egyének és javak, különbség nélkül.

3. §.

Azalatt, mig a városoknak rendezése iránt a törvény részletesen rendelkeznék, következők határoztatnak meg.

a) A városok felosztása.

4. §.

Olly városok, mellyekben 12,000 lakosnál kevesebb vagyon, kis városoknak, — mellyekben 12,000 lakosnál több, de 30,000 lakosnál kevesebb vagyon, közép városoknak, — és mellyekben 30,000 lakosnál több vagyon, nagy városoknak neveztetnek.

b) Tisztujitásokról.

5. §.

Az országgyülési követek választásáról az egész országra nézve általánosan külön törvény rendelkezvén, a városi tisztviselők választására nézve ezennel határoztatik.

Választók.

6. §.

A városi közönségnek, a nőket kivéve, mindazon tagjai, kik teljes korúak, sem atyai, sem gyámi, sem gazdai hatalom, sem pedig elkövetett hűségtelenség, csempészkedés, rablás, gyilkolás és gyujtogatás miatt fenyíték alatt nincsenek, törvényesen bevett valláskülönbség nélkül, választók; ha

a) A város határához tartozó, és a telekkönyvben tulajdon, vagy egyszersmind hitveseik nevére is különleg beirt olly házat, vagy telket, egy év óta birnak, mellynek értéke kis városban 300 — közép városban 700 — nagy városban 1000, különösen Pest városában 2000 pengő forint: vagy

b) A város határában mint kézmüvesek, bejegyzett kereskedők, gyárosok, egy év óta telepedve vannak, tulajdon mühellyel vagy kereskedési teleppel, vagy gyárral birnak, és ha kézmüvesek, folytonosan legalább egy segéddel dolgoznak.

c) Tudorok, sebészek, ügyvédek, mérnökök, akademiai müvészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, kik a városban egy év óta telepedve vannak, és kis városban 40,— közép városban 60, — nagy városban 80, — Pest városban 100 pengő forint házbért fizetnek.

d) Ezeken kivül mindazok, kik a város kebelében két év óta telepedve vannak, és kis városban 200 — közép városban 400, — nagy városban 600, — Pest városban 800 pengő forint biztos jövedelmet, keresetük vagy tőkeértékük után, kimutatni képesek.

e) Kik eddig városi polgárok voltak, ha a fenebbi pontokban leirt képességgel nem birnak is.

7. §.

A 6. §. *a*) pontja alatt kiszabott birtoklási idő nem kivántatik meg azon esetben: ha valaki a képesitő ingatlannak birtokába örökség utján jut.

8. §.

A választási jogot senkitől, ki a 6. §-ban leirt képességgel bir, megtagadni vagy elvenni, semmi szín alatt nem lehet.

9. §.

A 6-ik §-ban körülírt képességgel biró választók a tisztviselőket, és városi képviselői testület tagjait fogják választani a tisztujitó székeken.

10. §.

A választási jogot gyakorolni, csak személyesen lehet.

c) A tisztújitás megtartásáról.

11. §.

A jelen törvény kihirdetése után a polgármester, illetőleg bíró, azonnal közös és nyilvános ülésben egybeggyüjti az eddigi tanácsot, és választott polgárságot. E gyülésben a tisztujitószék megtartására

a gyülés tagjai által elnök, egyszersmind küldöttségek választatnak, a választók összeirása végett; továbbá intézkedések tétetnek az összeirási eljárás végrehajtása és a választás helye, és ideje körül.

12. §.

A választás napján, a választott elnök elölülése alatt: szinte nyilvános ülés tartatik; és e gyülésben.

13. §.

Mindenekelőtt küldöttségek választatnak a gyülés tagjai által, a szavazatok öszveszedésére, és a kijelölés feletti intézkedésre, titkos szavazás által, legalább tíz tagból, az összeirt választók közül alakítandók.

14. §.

Szinte e gyülésen, a tisztikarnak és választott polgárságnak tagjai eddig viselt hivatalaikról lemondanak, a választási elnök pedig a választás idejére kapitányt, tiszti ügyészt és jegyzőt helyettesít.

A tiszti-kar választásáról.

15. §.

A tisztviselők közül a polgármester, főbiró, főkapitány, és alkapitányok, tanácsbeliek, jegyzők, tiszti ügyészek, levéltárnok, telekbíró, számvevő, tiszti főorvos, fősebész és főmérnök megválasztatnak. A választás kijelelés mellett, a kijelelés a kijelelő választmány által, a választási elnök közbejöttével, történik.

16. §.

A városokban jelenleg létező tisztviselők közül azon egyének, kik olly hivatalt viseltek, melly a jelen törvény kihirdetése előtt, éltök fogytáig rendszerint ujitás alá nem esett, fizetésüket éltök fogytáig megtartják; ellenben ha a jelen törvény szerint tartandó tisztújitás alkalmával, vagy az eddig viselt, vagy magasabb hivatalra megválasztatnak, a választást elfogadni kötelesek, különben nyugpénzöket elvesztik; — és szinte úgy elvesztik akkor, ha fenyítő közkereset útján bármikor valamelly büntény miatt marasztaltatnak.

17. §.

A számadással tartozó hivatalnokok ezúttal a városi törvényhatóságnak részletes elrendezéseig, eddig viselt hivatalaikban meghagyatnak ugyan; a pénz- és egyéb tárakra leendő felügyelés azonban a jelen törvény szerint választandó tanács felelőssége alá helyheztetik; melly hogy ebeli felelősségének teljes mértékben eleget tehessen. egyszersmind azon hatalommal ruháztatik fel, hogy tapasztalandó bármelly visszaélés, vagy hanyagság esetében, a számadókat a körülményekhez képest azonnal elmozdíthassa, sőt le is tartóztathassa, és bünperbe idéztethesse, helyettük ideiglenesen más kezelőket nevezhessen, és általánosan a pénztárak biztosítása iránt minden szükséges intézkedéseket megtehessen.

Képviselők választásáról.

18. §.

A képviselő testület tagjai kijelelés nélkül választatnak.

19. §.

Ezen választásnak mikénti eszközlése, a választóknak a választás könnyitése tekintetéből kerületekrei elosztása, a szavazatok összeszedése, és minden egyéb, a választás körül előfordulható teendők iránt, azon közös gyülésben tétetik intézkedés, mellyben a választók összeirása határoztatik el.

20. §.

Azalatt, mig a törvény máskép intézkedend, képviselőül a város bármelly telepedett lakosa törvényesen bevett valláskülönbség nélkül, megválasztható.

21. §.

A képviselő testület kis városokban legalább 30; közép varosokban legalább 82; nagy városokban legalább 157 tagból áll.

22. §.

A képviselők száma, a legkisebb számon felül az állandó lakosok számához képest következőleg emelkedik:

a) Kis városokban az első 1500 számon felül minden 200 lakos után, az első 30 képviselőhez adatik egy képviselő.

b) Közép városokban az első 12,000 számon felül, minden 400 lakos után, az első 82 képviselőhez adatik egy képviselő.

c) Nagy városokban, az első 30,000 számon felül, minden 800 lakos után, az első 157 képviselőhez adatik egy képviselő.

23. §.

A képviselők a közgyüléseken személyenkint tanácskozási joggal és határozó szavazattal birnak.

24. §.

Minden választásokra a szavazás a választók által titkosan történik.

A tanács- és közgyülésekről.

25. §.

Azalatt, mig a törvény részletesen intézkedend, a tanács azon hatósággal ruháztatik fel, mellyel jelenleg a megyei kis-gyülések birnak, — a közgyülés pedig ugyanazon hatósággal, mellyel a megyei közgyülések vagynak ellátva, kivéve a be- és kitáblázásokat, továbbá azon kérdéseket, mellyek szoros értelemben birói eljárást igényelnek, vagy birói zár megrendelését foglalják magokban.

26. §.

Mind a közgyülésnek, mind a tanácsnak ülései nyilvánosak.

27. §.

Az ülésekben a hallgatóságnak a tanácskozásokat megháboritani nem szabad. A csendet fentartani az elnök kötelessége, és e részben különösen e czélból a tanács által választandó csendtisztek vezérlete alatt a nemzeti őrsereg ügyel.

28. §.

Az állandó szakbizottmányok hatósága, millyenek: az árvai, gazdasági, szépitési és egyéb bizottmányok, jelen állapotban megtartatik, a bizottmányok közvetlenül a tanácscsal, a tanács által pedig a közgyüléssel állnak összefüggésben.

29. §.

A közgyülés áll: a városi tisztviselőkből és képviselőkből együttvéve, — elnöke a polgármester, vagy akadályozása esetében a legidősb tanácsbeli. — Határozat hozatalára pedig kis városokban legalább 20, — közép városokban legalább 30, nagy városokban legalább 40 tag együttléte szükséges.

30. §.

Közgyülést tartani kell minden hónapban legalább egyszer, lehet ezenkivül többször is, valahányszor ezt vagy a közgyülés előre megrendeli, vagy a tanács, s illetőleg polgármester, sürgető körülmények miatt szükségesnek tartja.

XXIV. Törvényczikk.

A községi választásokra nézve.

1. §.

A szabad királyi városokról ideiglenesen rendelkező XXIII. törvényczikk. mennyben a választásokról, választókról, és képviselőkről szól, a szepesi XVI városokra, és azon községekre is kiterjesztetik, mellyek első birósági hatósággal ellátott rendezett tanácscsal vagy már birnak, vagy ennekutána fognak a megyék meghallgatása mellett a ministerium javaslatára Ő Felsége, illetőleg a királyi helytartó által felruháztatni.

2. §.

A rendezett első birósági hatóságu községeknek közigazgatási állása, a törvény további rendeleteig, jelen állapotában megtartatik.

3. §.

Az első birósági hatóságu rendezett tanácscsal el nem látott községekben, az előjárók választása iránt ideiglenesen a megyék fognak intézkedni.

XXV. Törvényczikk.

A Jász-Kun kerületekről.

Ideiglenesen, míg a törvény a Jász-Kún kerület belszerkezetéről, részletesen intézkednék, a kerületi tisztviselők és közgyülési képviselők választására nézve következők rendeltetnek:

1. §.

A kerületi tisztviselőket ugyanazok választják: kik az országgyülési követeket fogják az V-ik törvényczikk szerint választani.

2. §.

A közgyülési képviselőket a községi választók választandják, egyedül a községi képviselők közül.

3. §.

Közgyülési képviselő, minden jász-kun község részéről 4 választatik.

4. §.

A kerületi tisztviselők kijelelés mellett, a kerületi képviselőtestület tagjai kijelelés nélkül, választatnak.

5. §.

A kijelelendők névsorának elkészitése végett a tisztujitást megelőző közgyülés által hat tagból álló küldöttség fog választatni, melly a nádori főkapitánnyal szótöbbség szerint intézkedendik.

6. §.

Az ezen törvény kihirdetése után azonnal a nádori főkapitány az eddigi szokott alakban közgyülést hirdet, és e közgyüles által küldöttségek fognak neveztetni, a kerületi választók összeirása végett, továbbá intézkedés tétetik a községi választóknak ugyanezek által leendő összeirása, a községbeli előjárók és képviselők megválasztása, ugyszinte a kerületi képviselőtestület megválasztása iránt.

7. §.

Miután minden községekben a helybeli választások, és a kerületi képviselőtestület tagjainak választása megtörtént, a nádori főkapitány eziránt értesülvén, kerületi tisztujitószéket, és ezt megelőzőleg közgyülést hirdet, melly közgyülésre a jelen törvény szerint megválasztott kerületi képviselőtestület tagjai is meghivandók.

8. §.

E közgyülésben a tisztujitás tartása tekintetéből szükséges intézkedések megtétetnek; a szavazatok összeszedésére küldöttség választatik; az eddigi tisztviselők pedig hivatalaikról lemondván, a tisztujitás idejére csendbiztost, tiszti ügyészt és jegyzőt, a nádori főkapitány helyettesit.

9. §.

Mind a képviselők, mind a tisztviselők választására a szavazás titkosan történik.

A közgyülésekről.

10. §.

A közgyüléseknek elnöke a nádori főkapitány, ennek akadályozása esetében az alkapitány, — tagjai a kerületi tisztviselők, és kerületi képviselők, ezeken kivül minden külön községből a főbiró és főjegyző, személyenkinti egyes szavazattal.

11. §

A közgyülés ülései nyilvánosak.

12. §.

A csendet fentartani az elnök kötelessége, és ennek rendelkezése alatt, a nemzeti örsereg vigyáz fel.

13. §.

Közgyülés tartatik minden évnegyedben egyszer; tartathatik gyakrabban is a körülményekhez képest, ha vagy maga a közgyülés előre megrendeli, vagy az elnök-kapitány szükségesnek látja.

A közigazgatásról.

14. §.

Mig a törvény a közigazgatás alakitásáról részletesen intézkedend, a közigazgatás formái és módja azon változásokon kivül, mellyek a jelen törvénynél fogva szükségesek, az eddigi gyakorlat szerint meghagyatik.

15. §.

A redemptioból eredő magánjogi viszonyok, és haszonvételek, a törvény további rendeleteig ezennel világosan fentartatnak.

XXVI. Törvényczikk.

A Hajdu kerületről.

Ideiglenesen, mig a törvény a Hajdu kerület belszerkezetéről részletesen intézkednék, a kerületi tisztviselők, és közgyülési képviselők választására nézve következők rendeltetnek:

1. §.

A kerületi tisztviselőket ugyanazok választják, kik az országgyülési követeket fogják az V-ik törvényczikk szerint választani.

2. §.

A kerületi és városi tisztviselők kijelelés mellett, a városi képviselői testületek tagjai pedig kijelelés nélkül választatnak.

3. §.

A kijelelendők névsorának elkészitése végett a tisztujitást megelőző közgyülés által 6 tagból álló választmány fog választatni, melly a főkapitánnyal szótöbbség szerint intézkedend.

4. §.

Ezen törvény kihirdetése után azonnal a főkapitány az eddigi szokott alakban közgyülést hirdet, és e közgyülés által küldöttségek fognak neveztetni a kerületi választók összeirása végett; továbbá intézkedés tétetik a városi választóknak ugyanezek által leendő összeirása, a városi tisztviselők és képviselők megválasztása iránt.

5. §.

Miután minden városokban a helybeli tisztviselők, és a képviselő testület tagjainak választása megtörtént: a főkapitány ez iránt értesülvén, kerületi tisztujitó széket, és ezt megelőzőleg közgyülést hirdet, melly közgyülésre a jelen törvény szerint megválasztott városi helybeli képviselő testület tagjai is meghivandók.

6. §.

E közgyülésben a tisztujitás tartása tekintetéből szükséges intézkedések megtétetnek, a szavazatok összeszedésére küldöttség választatik, az eddigi tisztviselők pedig hivatalaikról lemondván, a tisztujitás idejére csendbiztost, tiszti ügyészt és jegyzőt a főkapitány helyettesit.

7. §.

Mind a képviselők, mind a tisztviselők választására a szavavás titkosan történik.

A közgyülésekről.

8. §.

A közgyüléseknek elnöke a fökapitany, ennek akadályozása esetében az alkapitány, tagjai a kerületi tisztviselők, és városi képviselők, ezeken kivül minden külön városokból a föhadnagy, és főjegyző, személyenkinti egyes szavazattal.

9. §.

A közgyülés ülései nyilvánosak.

10. §.

A csendet fentartani az elnök kötelessége, s ennek rendelkezése alatt a nemzeti örsereg vigyáz fel.

11. §.

Közgyülés tartatik minden évnegyedben; tartathatik gyakrabban is, a körülményekhez képest, ha vagy maga a közgyülés előre megrendeli, vagy az elnökkapitány szükségesnek látja.

A közigazgatásról.

12. §.

Mig a törvény a közigazgatás alakitásáról részletesen intézkedend, a közigazgatás formái és módja, azon változásokon kivül, mellyek a jelen törvénynél fogva szükségesek, az eddigi gyakorlat szerint meghagyatik.

13. §.

Az adományból eredő magánjogi viszonyok és haszonvételek a törvény további rendeleteig ezennel világosan fentartatnak.

14. §.

A Hajdu kerületben jelenleg működő királyi biztosság, és egyéb a Hajdu kerület belszerkezetére, illetőleg a Hajdu kerületi lakosok közötti személyes álladalmi viszonyokra vonatkozó eddig kibocsátott, s e törvénnyel ellenkező kormányrendeletek ezennel megszüntetnek.

XXVII. Törvényczikk.

Fiume és Buccari szabad tengerkereskedési kerületekről.

1. §.

A két kerületek külön két törvényhatóságot képeznek; mint illyenek törvényhatósági beldolgaikat egymástól függetlenül intézik; — az ország többi törvényhatóságaival, valamint kormányával és főtörvényszékeivel közvetlenül levelеznek, s mint más törvényhatóságok, beldolgaikra nézve a törvény határai között felsőbb felügyelés alatt szabályokat alkotnak.

2. §.

A kerületek törvényhatósága alá büntető, rendőri, és magánjogi tekintetben, alá vannak vetve minden a kerületek határain belől létező egyének és javak különbség nélkül, kivéve a szolgálatban álló katonákat, azonban csak szorosan vett személyes, s bünvádi keresetekre, és szolgálati vétségeikre nézve, továbbá a váltó, kereskedési és tengerügyelői, tanácsbirósági illetőségéhez tartozó ügyeket és személyeket.

3. §.

Mind Fiume mind Buccari kerületben törvényhatósági főtisztviselő az alkapitány, ki egyszersmind rendes elnöke a közgyülésnek és kapitányságí törvényszéknek is. Az alkapitány akadályozása esetében helyette a kapitányságí törvényszék legidősb tagja elnököl. Mindenik kerületnek külön alkapitánya van, kit Ő Felsége nevez.

4. §.

A szóbeli bíróságot illetőleg az 1836: 20. és 1840: 11. törvények e kerületekre is kiterjesztetnek. A közgyülés által választandó két kerületi biró, és törvényszéki főjegyző fogják szóbeli perekben a birói széket együtt képezni.

BIBLIOTHECA E.M. STRIGON.

A patriciusokról.

5. §.

A jelenleg létező patricius családok czímeiket megtartják: az eddig kinevezett patricius tanácsnokok, a közgyülésben a képviselőkkel együtt résztvesznek, és általában minden képviselői jogokkal birnak; jövőben mindazonáltal patricius tanácsnokot nevezni nem lehet.

A választókról.

6. §.

A két kerületben választók: a községnek mindazon tagjai, kik a szabad királyi városokról szóló XXIII. törvényben a hasonló népességü szabad királyi városokra nézve megállapított képességgel bírnak, továbbá a patricius tanácsnokok, bár a szükséges értéki képességgel nem birnak is, végre a hajóskapitányok és hajós írnokok.

7. §.

A választási jogot senkitől, ki a 6-ik §-ban emlitett értéki képességgel bir, megtagadni vagy elvenni semmi szín alatt nem lehet.

8. §.

A 6-ik §-ban emlitett választók a kerületi birákat és képviselőket fogják választani, a kerületi tisztujitó székeken.

9. §.

A választási jogot gyakorolni csak személyesen lehet.

A tengermelléki fökormányzóról.

10. §.

A tengermelléki fökormányzó, mint a két kerületeknek közös fökapitányok, elnöke a kerületekben a tisztujitó székeknek és a követválasztási gyüléseknek; elnöke továbbá a helybeli királyi kormányszéknek, és a kerületeknek, mint törvényhatóságoknak közvetlen közigazgatásán kivül, minden egyéb hivatalos köre épségben megtartatik.

A képviseletről.

11. §.

A képviselők a patricius tanácsnokokkal és tisztviselőkkel együtt a kerületi közgyülésekben tanácskozó és határozó szavazattal birnak, de különválva gyülést nem tarthatnak.

12. §.

Azalatt, míg a törvény máskép rendelkezend, képviselőkül a kerület bármelly letelepedett lakosai megválaszthatók.

13. §.

A képviselők száma annyi leend, mennyi a szabad királyi városokról szoló XXIII. törvényben, a hasonló népességü királyi városokra nézve, megállapittatott.

A választásokról.

14. §.

A képviselők kijelölés nélkül választatnak.

15. §.

A kerületi birák a kijelölendők közül választatnak.

16. §.

Minden választás titkos szavazás által történik.

A választások megtartásáról.

17. §.

A jelen törvény kihirdetése után, a tengermelléki kormányzó az eddigi szokott alakban mindenik kerületben külön tartandó közgyülést hirdet, mellyben intézkedések tétetnek a választók összeirására, és a választás helye, és ideje körül.

18. §.

Ugyane gyülésben tétetik intézkedés a képviselők választása iránt is, e tekintetben különösen a szavazatok összeszedése, és a választóknak kerületekrei felosztása iránt.

19. §.

A választás napján szinte közgyülés tartatik, mellyben az eddigi kerületi birák hivatalaikról lemondván, a gyülés tagjai által, a választók közül, legalább tiz tagból alakitandó bizottmány választatik a kijelelés feletti intézkedésre.

20. §.

A kijelelés — a kijelelő választmány és a kormányzó által szótöbbséggel állapittatik meg.

21. §.

Azalatt, míg a törvény máskép rendelkezend, e törvény szerint csak a kerületi birák, illetőleg képviselők választatnak, és három évről három évre ujittatnak; a képviselők helyei csak uj választás által, a rendes időszaki választások alkalmával töltethetnek be; ellenben ha a tisztviselők soraiban üresség időközben támad, illy tisztviselők helyett a közgyülés által ajánlandók közül ideiglenesen a tengermelléki kormányzó, — mint a két kerületnek főkapitánya, helyettesít.

22. §.

Az igazgatósági birák a közigazgatásnak külön szakaira külön választatnak.

23. §.

A kerületi birák megválasztása után a képviselők választatnak meg.

A tanács- és közgyülésekről.

24. §.

A tanács - és közgyülésnek hatósága azalatt, míg a törvény a közigazgatásnak mikénti elrendezése iránt részletesen intézkedik, jelen állapotában megtartatik.

25. §.

Mind a közgyülésnek mind a tanácsnak ülései nyilvánosak.

26. §.

Az ülésekben a hallgatóságnak a tanácskozásokat megháborítani nem szabad. A csendet fentartani az elnök kötelessége, és az ülésben különösen e czélból a tanács által választandó csendtisztek vezérlete alatt a nemzeti örsereg ügyel.

27. §.

A közgyülés elnöke az alkapitány, akadályozása esetében a kapitánysági törvényszék legidősb tagja; tagjai a tisztviselők, patricius tanácsnokok, és képviselők, személy szerinti egyenlő szavazattal.

28. §.

Közgyülés tartatik minden hónapban legalább egyszer, lehet ezenkivül többször is, valamennyiszer a közgyülés előre megrendeli, vagy a tanács, s illetőleg alkapitány — sürgető körülmények miatt — szükségesnek tartja.

29. §.

A katonaállitástól ezen kerületek, kikötői minőségöknél fogva a tengeri kereskedés és hajókázás felvirágzása tekintetéből, felmentetnek, — és e részbeni kiváltságos szabadságaik törvényileg megerősittetnek.

XXVIII. Törvényczikk.

A nádori méltósághoz kötött hivatalokról.

Cs. kir. Főherczeg István nádor, mint Ő Felségének az ország távollétében teljhatalmu kir. helytartója, személyének sérthetlensége s helytartóilag gyakorlott legfelsőbb jogai mellett a felelős ministeriumnak törvény értelmében alárendelt hivatalokat nem viselhetvén, Ő cs. kir. Főherczegsége ugy Pest Pilis és Zsólt törvényesen egyesült megyék örökös főispánsága, mint a jász-kunok grófsága gyakorlatáról, Ő Felségének az országból távolléte idejére lemond, s ennek következtében ezen időre rendeltetik:

1. §.

Pest, Pilis és Zsólt törvényesen egyesült vármegyék főispánságát ezen hivatalnak helytartója viseli, ki is a többi főispánságokra nézve törvényesített kinevezési viszonyba helyheztetik, s hivatala a

többi főispánságokkal egyenlő rangra emeltetvén, neki az országgyülésen a förendi táblánál ülési és szavazati joga leend.

2. §.

A Jász-Kun kerületek nádori főkapitánysága főispáni rangra s hatóságra emeltetik, s ezen kerületekre nézve Ő Fensége a nádor királyi helytartó, törvényes jogait, az illető felelős ministerium utján gyakorlandja.

3. §.

A Jász-Kun kerületek által a nádornak fizetni szokott tiszteletdij, eddigi állapotában továbbá is fentartatik.

XXIX. Törvényczikk.

Az ország közhivatalnokairól.

A közigazgatásnak a ministeri felelősséggel összhangzásba hozatala tekintetéből, a kormányi kinevezéstől függő közhivatalok iránt rendeltetik:

1. §.

A törvény utján kivüli elmozdithatlanság, egyedül az igazság szolgáltatásával megbizott birói hivatalokra szoríttatik.

XXX. Törvényczikk.

A felelős ministerségnek a közlekedési tárgyak iránti teendőiről.

Az 1836-ki 25-ik és 1840: 40-ik törvényczikkekben a vasutak és csatornák engedményezéséről szóló rendeletek jövőre nézve ezennel eltöröltetvén, a törvényhozás további intézkedéseig ideiglenesen következők határoztatnak:

1. §.

Felhatalmaztatik a felelős ministerség, hogy a készülőben levő vasutak s megkezdett vízszabályozásoknak, ha és a mennyire azok a közkereskedést elömozditják, lehető folytatásához s befejezéséhez segédkezeket nyujtson, s a közállomány befolyását ezekre nézve biztositsa.

2. §.

A még meg nem kezdett vaspályavonalokon egyes társulatok által netalán tett felmérési s elömunkálati költségek kárpótlása iránt a felelős ministerség — fentartván azokra a közállomány épitkezési jogát — lépjen egyezkedésre, s terjessze helybenhagyás végett a közelebbi törvényhozás elibe.

3. §.

A ministerium felhatalmaztatik: hogy Budapestből, mint a haza szivéből a határszélekig irányzandó 6 új vaspályavonalokat, előleges mütani megvizsgálás után, s különösen országos szempontból, figyelmezve a helyi körülményekre is, tervezzen, s ha lehetséges ezen irányokban a munkát, különösen pedig Fiume felé, tettleg is, idővesztés nélkül, megkezdesse.

4. §.

E czélokra felhatalmaztatik az összes ministerium, egész 10 millio forintig alapot alkotni, melly az ország által biztosittatik, s mellyből 8 millio forint erejeig vasutakra, 2 millio forintig pedig vízszabályozásra a szükséghez képest pénzösszegek fordittathatnak.

5. §.

A hatóságokban még most fenálló közmunkáknak törvényszerinti alkalmazására a ministerség ügyel fel, mellynek tisztéhez tartozand: a létező utak, hidak s más közlekedési eszközök fentartásáról is, az illető hatóságokkal egyetértve, ideiglenesen intézkedni.

6. §.

A vizek szabályozására eddig kijelölt pénzalapnak fölhasználására a felelős magyar ministerium ezennel továbbra is utasittatik.

XXXI. Törvényczikk.

A szinházakról.

A színházakra nézve ideiglenesen rendeltetik :

1. §. Színházak ezután az illető törvényhatóság engedelme nélkül nem nyittathatnak.

2. §. A szinmüvek előadhatására nézve eddig a könyvvizsgálók által gyakorolt vizsgálat eltöröltetik.

3. §. A pesti magyar nemzeti színház igazgatóját kivéve, szinpadon bárminemü nyilvános színi előadások csak az illető helybeli hatóság tudtával és engedelmével történhetnek; ezenkivül minden szinházak, a pesti magyar nemzeti színházat sem véve ki, rendőri felügyelés tekintetében, a helybeli hatóság alá rendeltetnek.

4. §. Ki az 1-sö és 3-ik §. rendelete ellen vét, az, elsőbb esetben a szinház bezáratásán felül 1000 ftig terjedhető, és az országos pénztárba adandó pénzbirsággal fog büntettetni.

5. §. A szinház bezáratása elnökileg történhetik, a büntetés pedig rövid szóbeli peruton fog kimondatni.

BEFEJEZÉS.

Mi tehát kegyesen meghallgatván és kegyelmesen elfogadván említett híveinknek, fennevezett Magyarországunk és a hozzákapcsolt részek egyházi förendeinek, zászlósainak, országnagyainak s nemeseinek az uraknak, ugy egyéb Károk és Rendeknek alázatos könyörgését és esedezését, mindazon felhívott, Nekünk fenérintett módon benyujtott törvényczikkelyeket ezen levelünkbe szórul szóra beigtatni és beiratni rendeltük, s azokat, és összesen s egyenként, az azokban foglaltakat helyeseknek, kedveseknek, és elfogadottaknak vallván, hozzájok királyi megegyezésünket és jóváhagyásunkat adtuk, s azokat királyi hatalmunknál fogva elfogadtuk, helybenhagytuk, helyeslettük és megerősítettük; biztosítván az elöemlített hü Karokat és Rendeket a felöl, hogy minden a fenbeiktatott törvényczikkelyekben foglaltakat mind Minmagunk megtartjuk, mind pedig minden más híveink által megtartatjuk, miként is azokat jelen levelünk ereje s tanusága szerint elfogadjuk, helybenhagyjuk, helyeseljük és megerősitjük.

Kelt a Mi őszintén kedvelt hívünk tekintetes és nagyságos németujvári gróf **Batthyány Lajos** magyarországi ministerelnökünk kezéből szabad királyi Pozson városunkban szentgyörgyhó tizenegyedik napján az ur ezer nyolczszáz negyven nyolczadik esztendejében, magyar, cseh stb. országi uralkodásunk tizennegyedik évében. Isten szentegyházait a Krisztusban, főtisztelendő, tisztelendő és tisztes atyák: tekintetes és nagyságos fogarasföldi örökös gróf Nádasdy Ferencz kalocsai főegyház érseke (az esztergomi és egri érsekszékek üresek levén); — tusnádi Kovács Miklós erdélyi; — Hám János szatmári; — nagykéri Scitovszky János pécsi; — palugyai és bodafalvi Palugyai Imre nyitrai; — barlabasseveczi Ossegovich Imre zengi és modrusi, vagyis korbói; — Smiczíklász Gábor körösi egyesült görög szertartásu; — krivinai Lonovics József csanádi; — Kukovich József bosznai vagyis diakovári és szerémi; — Popovics Vazul munkácsi egyesült görög szertartásu; — váralljai Haulik György zágrábi; — ocskai Ocskay Antal kassai; — vásonkői gróf Zichy Domokos veszprémi; — Erdélyi Vazul nagyváradi és Gaganecz József, eperjesi egyesült görög; — bezdédi és kisbákai báró Bémer László nagyváradi deák szertartásu; — Balassa Gábor szombathelyi; — kisapponyi Bartakovics Béla rozsnyai; dezseri Rudnyánsky József beszterczei (a váczi, szepesi, székesfejérvári és győri püspöki székek üresek levén) — Schrott József egyházilag egyesült nádorfejérvári és végszendrei; Miskolczy Márton knini felszentelt; Karner Antal báczi; — sági Sághy Mihály novi egyhazak választott püspökei szerencsésen kormányozván, többször emlitett Magyarországunk főispánságait és tisztségeit pedig: fenséges **István** ausztriai főherczeg ur, Magyarországunk nádor-ispánja és királyi helytartónk, tekintetes és nagyságos székhelyi Majláth György országbiránk, buzimi báró Jellachich József, Dalmát-, Horvát-, és Tótországaink bánja, — buzini gróf Keglevich Gábor főtárnok, — vásonkői gróf Zichy Ferencz főajtónálló, — németujvári örökös gróf Batthyány Imre főlovász, — székhelyi gróf Majláth Antal főasztalnok, — buzini gróf Keglevich János főudvari mestereink; — hajnácskői gróf Vécsey Auguszt magyar nemes testőrző seregünk kapitánya; szigeti Szerencsy István főpohárnok; — fogarasföldi örökösgróf Nádasdy Ferencz főkamarásmestereink; — erdödi gróf Pálffy Károly pozsoni gróf és más többek számosan viselvén.

FERDINÁND m. k. — Gr. Batthyány Lajos m. k.

P.H.

8

Ad Nr. 21,455.

Abschrift

einer Instruktion des hohen k. k. Cultus- und Unterrichts-Ministeriums an sämmtliche Landes-Schulbehörden dtto Wien, 4. Mai 1854, Z. 7077/482.

Zur Erzielung einer Gleichförmigkeit in der Ausfertigung der Schulzustandstabellen, so wie der erwünschlichen Richtigkeit bezüglich der aufzunehmenden Angaben, erscheint es als nothwendig, einige erläuternde Bemerkungen mit Rücksicht auf die bereits übersendeten neuen Tabellen-Blanquetten zur Beachtung folgen zu lassen.

Zur besseren Darstellung des Zustandes der verschiedenen Volksschulen sind eigene Tabellen für die katholischen sowohl des lateinischen, als auch des griechischen und des armenischen Ritus, für die griechisch nicht unirten, für die evangelischen und jüdischen Volksschulen auszufertigen.

Die hinausgegebenen Tabellen wurden zwar zunächst für die katholischen Volksschulen verfaßt, allein sie werden auch für die Volksschulen anderer Konfessionen leichtlich verwendet werden können; die Aenderungen, die etwa beim Gebrauche derselben nothwendig werden, ergeben sich von selbst.

Auf dem Titelbogen sind die in den Zeilen leergelassenen Räume durch die Bezeichnung der Volksschulen nach den Konfessionen und des Bezirkes auszufüllen.

Tab. A. ad Rub. 1. Unter Kurazien werden bloß selbstständige christliche Seelsorgstationen verstanden. Benefizien ohne selbstständige Seelsorge und Exposituren, die einer Pfarre unterstehen, wo sonach die Seelsorge nicht selbstständig ausgeübt wird, können hier nicht aufgeführt und gezählt werden.

Jede Kurazie wird nur einmal gezählt, auch wenn sich mehrere Schulen innerhalb des Seelsorgsprengels befinden sollten. Die Zahl der Kurazien kann, wenn sie richtig aufgenommen wurde, sich nur entweder durch Aufhebung oder Errichtung von Kurazien ändern.

ad Rub. 2. Sind bei einer Hauptschule mit oder ohne Unterrealschule die Geschlechter in den unteren Klassen noch beisammen, in den oberen Klassen dagegen getrennt, so ist eine solche Schule, wenn sie unter derselben Direktion steht, und in demselben Schulhause sich befindet, nur als eine Lehranstalt zu betrachten, und entweder in die Rubrik „Hauptschulen mit Unterrealschulen", oder in jene „Hauptschulen für Knaben und Mädchen" einzuzeichnen.

Die abgesonderten Mädchenschulklassen können nur dann als eine eigene Mädchenschule angesehen werden, wo sie in einem eigenen Gebäude unterbracht sind, und eigene Lehrer oder Lehrerinnen haben.

Es folgt hieraus von selbst, daß Hauptschulen mit Unterrealschulen, wo Knaben und Mädchen in den Hauptschulklassen gemeinschaftlich unterrichtet werden, zu den Knabenhauptschulen mit Unterrealschulen zu zählen seien.

Zu den direktivmässigen Trivialschulen gehören alle jene, sie mögen entweder Pfarr- oder Filial- und Mittelschulen oder Gehilfenstationen sein, welche die wesentlichen Erfordernisse einer Schule besitzen, und in ihrer Eigenschaft von den dazu berufenen Behörden anerkannt sind, folglich auch einen dauerhaften Bestand haben.

In der Rubrik n. 2. ist nach Aufzeichnung des Schulortes beizufügen, zu welcher Gattung der direktivmässigen Trivialschulen die betreffende Schule gehört, ob sie nämlich eine Pfarr- oder Filialschule oder Gehilfenstation ist.

In die Rubrik der nicht direktivmässig begründeten und der Nothschulen gehören:

a) jene Schulen, in welchen zwar der Schulunterricht in der vorgeschriebenen Ordnung ertheilt wird, die aber von Seite der dazu berechtigten Behörden aus Abgang einzelner wesentlicher Erfordernisse z. B. einer zureichenden und vorschriftsmässig gesicherten Dotation noch nicht als gesetzlich begründete Schulen anerkannt wurden, deren Bestand daher auch noch nicht gehörig gesichert ist;

b) jene Schulen, in welchen regelmässig entweder an Sonntagen oder an einigen bestimmten Tagen der Woche, in einem eigends dazu eingerichteten Lokale für die schulfähige Jugend entweder von einem Seelsorgsgeistlichen oder von einem durch die Gemeinde mit Vorwissen und Bewilligung des Ortsseelsorgers und Schuldistriktsaufsehers aufgenommenen Lehrer Unterricht ertheilt wird;

c) jene Vorkehrungen, nach welchen schulfähige Kinder, welche wegen zu großer Entfernung und anderer unüberwindlicher Lokalverhältnisse weder die eigene noch eine andere Pfarrschule besuchen können, z. B. in Gebirgsgegenden zeitweise in bestimmten Häusern sich versammeln, um in denselben entweder von einem zeitweilig exkurrirenden Gehilfen, oder von einer anderen verläßlichen Person, im Lesen, Schreiben, Rechnen und in den Anfangsgründen der Religion unter Leitung des Seelsorgers und der Ueberwachung des Schuldistriktsaufsehers unterrichtet zu werden. Solche Vorkehrungen werden gewöhnlich Nothschulen genannt.

Fabriksschulen und Abendschulen sind entweder als blosse Abtheilungen der Orts- oder Pfarrschule zu behandeln, insbesonders dann, wenn sie keinen eigenen Lehrer haben, sondern der Unterricht von dem bei der Orts- oder Pfarrschule angestellten Lehrpersonale ertheilt wird, oder nach der Beschaffenheit ihres Bestandes als direktiv- oder nicht direktivmässig begründete Trivialschulen einzuzeichnen.

In beiden Fällen aber ist der Bestand solcher Schulen und der Zustand, die Frequenz derselben u. s. w. besonders ersichtlich zu machen.

ad Rub. 6. Als Industrialschulen für Mädchen sind jene bei einzelnen Volksschulen bestehenden Einrichtungen anzusehen, vermög welchen die weibliche Jugend in weiblichen Handarbeiten unterrichtet wird. Diese Einrichtungen sind nicht mit den Industrialschulen zu verwechseln, welche in einigen Städten für Mädchen bestehen, und in welchen nebst den weiblichen Handarbeiten auch andere Gegenstände gelehrt werden.

Die Aufzeichnung der Musterlehrer wurde beibehalten; es wird hiebei vorausgesetzt, daß sie sich der ihnen zu Theil gewordenen Auszeichnung würdig beweisen werden.

Sollten einzelne derselben durch Nachlässigkeit oder sittenwidriges Verhalten so tief sinken, daß sie unter die mittelmässigen Lehrer gezählt zu werden verdienen, so ist ihnen die Ehrenauszeichnung abzunehmen.

Wenn Seelsorger oder Lehrer durch Alter oder Kränklichkeit geschwächt ihren Berufspflichten im ganzen Umfange nicht mehr zu entsprechen vermögen, so sind sie deßhalb nicht als unthätig oder mittelmässig zu bezeichnen, es ist ihnen vielmehr jene Qualifikationsnote zu belassen, die sie sich durch ihre frühere Verwendung, da sie noch mit ungeschwächten Kräften ihren Dienst versehen konnten, verdient haben. Als unthätig sind dagegen jene Seelsorger zu bezeichnen, welche bei guten Kräften der ihnen anvertrauten Schule wenig Sorgfalt zuwenden, und unter die mittelmässigen Lehrer sind jene zu setzen, welche nach den vier Qualifikationsrücksichten eine bessere Bezeichnung nicht verdienen.

ad Rub. 18, 19 und 20. Wenn Lehrerinnen oder Unterlehrerinnen an Mädchenschulen auch in weiblichen Handarbeiten unterrichten, so ist dieß in der Zustandstabelle A am gehörigen Orte zu bemerken, jedoch ist in diesem Falle keine eigene Industriallehrerin anzusetzen.

Werden mit Beachtung dieser Bestimmungen die Zustandstabellen über die einzelnen Schulbezirke von Seiten der Schuldistriktsaufseher, wie man erwarten darf, sorgfältig ausgefertigt, so wird es ein Leichtes sein, aus denselben ganz richtige summarische Uebersichten zusammen zu stellen.

gend in bestimmten täglichen oder wöchentlichen Stunden in verschiedenen nützlichen Handarbeiten unterrichtet wird.

Unter Gewerbsschulen für Lehrlinge werden jene Anstalten und Fortbildungsschulklassen verstanden, in welchen die zur Wiederholungsschule verpflichteten Lehrlinge einen auf ihren Beruf abzielenden Unterricht in einigen Gegenständen, insbesondere im Zeichnen, entweder in einigen wöchentlichen Stunden, oder bloß an Sonntagen erhalten.

ad Rub. 7. Unter Ortschaften können hier nur mehrere in einer bestimmten Verbindung stehende Wohnhäuser, also kleinere und größere Dörfer, Marktflecken und Städte, nicht aber einzelne Weiler und Gebäude verstanden werden, was sich schon daraus ergibt, daß für die Häuserzahl eine eigene Kolumne eröffnet ist.

Eine Ortschaft, ob Dorf, Markt oder Stadt, ist nur einmal, und zwar bei jener Schule zu zählen, zu welcher entweder die Gesammt- oder die Mehrzahl der Wohnhäuser (Nummern) eingeschult ist.

Ist eine Ortschaft entweder wegen ihrer Größe oder weiteren Ausdehnung, oder wegen der Verschiedenheit der Konfession ihrer Bewohner zu zwei oder mehreren Schulen eingeschult, so wird sie nur bei einer Schule gezählt, bei den andern wird sie bloß mit Beisetzung der eingeschulten Häuserzahl namentlich angeführt, aber nicht gezählt.

Zu den eingeschulten Ortschaften gehört auch der Ort, in welchem die Schule sich befindet.

Eine Schule, zu welcher keine Ortschaft der Mehrzahl der Nummern nach zugetheilt ist, zählt keine eingeschulten Ortschaften, sondern bloß eingeschulte Häuser. Nur direktivmässig bestehende Schulen haben eine gesicherte Einschulung; indessen wird es gut sein, auch bei den nicht direktivmässig begründeten Volksschulen, und selbst bei den Nothschulen eine Einschulung festzusetzen, die in so lang zu bestehen hat, als diese Schulen selbst bestehen, oder nicht Veränderungen im gesetzlichen Wege stattfinden.

Die behördlich festgestellte Einschulung ist festzuhalten, und es steht keiner Gemeinde das Recht zu, sich willkührlich ein- und auszuschulen.

Die Zahl der eingeschulten und nicht eingeschulten Ortschaften kann sich daher in der Regel nur dann ändern, wenn neue Schulen errichtet, oder bestehende aufgelassen, oder wenn Veränderungen in der Einschulung im vorschriftsmässigen Wege durch die dazu berufenen Behörden vorgenommen werden.

Die Zahl der Wohnhäuser mit eigenen Nummern in einer Ortschaft, so wie die Zahl jener, die bei einer mehrseitigen Einschulung zu einer bestimmten Schule gehören, kann durch den Lehrer leicht und sicher ermittelt werden.

Durch den Umstand, daß zuweilen einzelne mit eigenen Nummern versehene Wohnhäuser zeitweilig nicht bewohnt werden, wird die Häuserzahl nicht geändert.

ad Rub. 8. Als schulpflichtige Kinder sind jene anzusehen, welche nicht bloß in Betracht ihres Alters schulfähig sind, sondern auch nach ihren anderweitigen Verhältnissen mit Recht zur Schule gefordert werden können.

Kinder, welche nicht durch vorübergehende, sondern durch fortdauernde körperliche oder geistige Zustände an dem Schulbesuche gehindert werden, sind zwar

in der Beschreibung der Schulfähigen aufzunehmen, aber nicht als schulpflichtig zu behandeln, eben so sind jene Knaben, welche vor Zurücklegung des 12. Jahres als Schüler in ein Gymnasium eintreten, nicht mehr als schulpflichtig bei der Ortsschule einzuzeichnen.

Die Wiederholungsschüler sind wie früher unter den Wochen- oder Werktagsschülern mit rother Dinte anzusetzen. Die mit behördlicher Bewilligung bestehenden Privatschulen, welche die für Haupt- und Unterrealschulen vorgeschriebenen Gegenstände behandeln, sonach in das Gebiet der Volksschulen gehören, sind am Schlusse in einem Nachhange anzuführen.

ad Rub. 14. Ortsseelsorger sind als solche auch dann nur einmal zu zählen, wenn in ihren Sprengeln zwei oder mehrere Schulen bestehen. Wo sie den Religionsunterricht in einer oder in mehreren Schulen ertheilen, sind sie zwar als Religionslehrer anzuführen und bezüglich ihres katechetischen Wirkens zu würdigen, allein in die Zahl der Katecheten sind sie zur Hintanhaltung irriger Voraussetzungen nicht einzurechnen.

Nur jene Ortsseelsorger, welche das Amt der Schuldistriktsaufsicht verwalten, sind in beiden Rubriken, nämlich als Schuldistriktsaufseher und Ortsseelsorger zu zählen, indem durch diese doppelte Zählung nicht leicht eine Irrung bezüglich des Personalstandes entstehen kann.

Pfarradministratoren auf Ordenspfarreien, so wie jene Administratoren, welche für die Dauer der Erledigung einer Seelsorgstation bestellt werden, sind in die Rubrik „Ortsseelsorger" aufzunehmen.

Bei Einhaltung dieser Grundsätze wird die Zahl der Kurazien mit jener der Ortsseelsorger übereinstimmen.

ad Rub. 15. Zu den Katecheten sind nur wirklich angestellte Katecheten, ferner Expositen, Kooperatoren und Kapläne, welche den Religionsunterricht ertheilen, zu zählen. Sie werden, wenn sie in mehreren Schulen unterrichten, bei jeder Schule namentlich angeführt, nach ihrer Geschicklichkeit und Verwendung gewürdigt, jedoch nur einmal gezählt. Wo z. B. zwei Kooperatoren in 4 Schulen den Unterricht in der Religion ertheilen, ist bei jeder Schule der Katechet namentlich anzuführen und nach seiner Verwendung zu würdigen, es sind jedoch nur zwei Katecheten zu zählen.

ad Rub. 16 und 17. Jeder Lehrer und Unterlehrer wird nur einmal gezählt, auch wenn er in zwei Schulen z. B. in der Pfarrschule und in einer Gehilfenstation, oder in einer Privatschule Unterricht ertheilen sollte.

Präparandenlehrer haben ihren Platz unter den Hauptschullehrern zu finden. Jene Schulprovisoren, welche erledigte Lehrerstellen versehen, sind den Lehrern beizuzählen.

Exponirte und exkurrirende Unterlehrer sind in die Rubrik der Unterlehrer zu setzen.

Seelsorgspriester, welche in den Noth- oder in den nicht direktivmässig begründeten Trivialschulen nebst dem Religionsunterricht auch den übrigen Unterricht besorgen, sind zwar in den Zustandstabellen als Lehrer namentlich anzuführen, jedoch nicht in die Zahl der Lehrer einzurechnen.

BIBLIOTHECA E.M. STR.

Ad Nr. 21,455.

Abschrift

eines Erlasses des hohen k. k. Cultus- und Unterrichts-Ministeriums an die k. k. Statthalterei-Abtheilung zu Ofen dtto Wien am 5. Juni 1856, Zahl 8310/539.

In den Kronländern und Verwaltungsgebieten, wo die politische Volksschulen-Verfassung in Kraft steht, werden mit Ende jeden Schuljahres tabellarische Ausweise über die Zustände der Volksschulen verfaßt, welche, nachdem die Schulbehörden im Lande ihr Amt gehandelt haben, mit den einbegleitenden Berichten und den sich ergebenden Anträgen zuletzt zu dem Ministerium des Cultus- und Unterrichtes gelangen, und demselben nicht nur die nothwendige Uebersicht gewähren, sondern auch nebst ihrer Brauchbarkeit für die Statistik, eine sichere Grundlage zu Maßnahmen geben, um das höchst wichtige Institut der Volksschule auf den verschiedenen Stufen seiner Entwicklung zu fördern.

Die hiezu vorgeschriebenen neuen Tabellen, von denen Exemplare nebenan mitfolgen, sind von zweifacher Gattung, deren eine in Ländern, wo schon alle Ortschaften ordnungsmässig eingeschult, d. i. bestimmten Schulen zugewiesen sind, die andere dagegen dort gebraucht wird, wo letzteres noch nicht der Fall ist. Die Tabelle A, jeder Gattung ist für die Schuldistriktsaufseher (Dechante, Bezirksvikäre, Seniore u. dgl.), die Tabelle B, für die Ordinariate (Superintendenturen) und für die Länderstellen bestimmt. Diese Tabellen, welche theils im hierortigen Schulbücherverschleiße, theils in den einzelnen Kronländern auf Kosten des Schulfondes gedruckt werden, erscheinen zwar zunächst für die katholischen Volksschulen verfaßt, sie können jedoch auch für Schulen anderer Konfessionen mit unbedeutenden Aenderungen leicht verwendet werden.

Die Tabelle A, fertigt der Schulbezirksaufseher nach Beendigung der jährlichen Schulvisitation auf Grund der Schulvisitationsprotokolle, oder der von den Ortsseelsorgern besonders abverlangten Daten aus, und muß sie bis längstens Ende November mittelst schriftlichen Berichtes, mit welchem Anträge zu allen außer seinem Wirkungskreise liegenden Maßnahmen verbunden werden können, dem Konsistorium überreichen. Dieses veranlaßt, sobald die Eingaben aus allen ihm unterstehenden Schuldistrikten eingelangt sind, eine Zusammenstellung der Daten aus den Distriktstabellen nach der Tabelle B, trifft die erforderlichen in seinem Wirkungskreise liegenden Verfügungen zum Besten der Schulen, und leitet das so verfaßte Operat mit seinen weiteren Anträgen an die Landesstelle. Diese prüft die einlangenden Operate, erläßt die sich als nothwendig herausstellenden Weisungen an die untern politischen Behörden, und stellt die Eingaben jeder Kon-

fession abgesondert zur Zusammenstellung der summarischen Hauptübersicht über die Schulen jeder Konfession des Landes der Staatsbuchhaltung zu, welche sich hierzu ebenfalls des Tabellenformulars B bedient. Diese so zusammengestellten Hauptübersichten werden von der Landesstelle geprüft, nach Umständen berichtigt, sodann bestätigt, und wieder abgesondert für jede Konfession, mittelst eines, die betreffenden Schulverhältnisse des ganzen Verwaltungsgebietes darstellenden Hauptberichtes, und mit den sich ergebenden Anträgen, bis längstens Ende März des darauf folgenden Jahres dem Ministerium vorgelegt.

Da hierbei Alles von der richtigen Ausfertigung der Tabellen A seitens der Schuldistriktsaufseher abhängt, so wurde zu deren genauer Informirung die Einführung der gedachten Tabellen die in Abschrift mitfolgende Weisung vom 4. Mai 1854, Z. 7077 erlassen.

Es bedarf keiner nähern Andeutung, wie wünschenswerth es erscheinen müsse, gleichartige Nachweisungen auch über die Zustände der in dem Verwaltungsgebiete der k. k. Statthalterei-Abtheilung befindlichen Volksschulen von Jahr zu Jahr zu erlangen, und damit, wo möglich, schon für das laufende Schuljahr beginnen zu können, zumal die in Folge des Ministerialerlasses vom 27. Februar 1851, Z. 10,054 verfaßten Uebersichtstabellen nur einen vorübergehenden Zweck hatten, durch die neuen Tabellen dagegen nicht nur die Kenntniß der jeweiligen Zustände, sondern auch der von Jahr zu Jahr erzielten Fortschritte in dem Volksschulwesen erlangt werden soll.

Belehrung

zur Ausfüllung des Anzeigezettels.

1. Die Eintragung der in den Anzeigezettel aufzunehmenden Personen geschieht in folgender Ordnung:

Nach dem Familien-Oberhaupte und dessen Ehegattin oder nach einer Witwe folgen die Söhne nach dem Alter, von dem ältesten zu dem jüngsten abwärts, sodann die Töchter in derselben Reihe; nach diesen die im Hause wohnenden Anverwandten oder in der Pflege stehenden Personen männlichen und weiblichen Geschlechtes, endlich das Dienstpersonale.

Wohnen elternlose, oder von ihren Eltern getrennt lebende Geschwister gemeinschaftlich, so sind sie ebenfalls in der angeführten Ordnung einzuschreiben, und statt Sohn, Tochter, wird Bruder, Schwester gesetzt.

Die Aufnahme aller dieser Personen hat auch dann zu geschehen, wenn sie, jedoch nur zeitlich, z. B. auf einer Reise, im Spitale u. s. f., in einer andern Gemeinde oder im Auslande abwesend sind.

Hierauf sind die Aftermieth-Parteien, Stubengenossen, Bettgeher, oder wie sie sonst heißen, einzutragen.

Söhne und Töchter, sowohl der Wohnparteien als der Aftermieth-Parteien, Stubengenossen, Bettgeher u. s. w. müssen, soferne sie noch nicht selbstständig sind, jedenfalls aufgenommen werden, selbst dann, wenn sie nicht bloß zeitlich, z. B. auf einer Reise, sondern selbst dauernd, z. B. in Studien, als Dienstboten, auf der Wanderung u. s. w. sich in derselben oder einer anderen Gemeinde oder im Auslande abwesend befinden.

Die bei Quartierträgern untergebrachten, im activen Dienste stehenden Militärs sammt den bei ihnen lebenden Personen, selbst vom Civilstande, sind in die Anzeigezettel des Quartierträgers nicht aufzunehmen, sondern es ist nur in der Anmerkungs-Rubrik dieses Zettels zu bemerken:

Nebstbei einquartiert: z. B. 1 Wachtmeister sammt Frau und 1 Sohn, 2 Gemeine, endlich 3 Dienstpferde, sämmtlich vom Hußaren-Regimente Nr. 2.

Bei diesem Militär wohnt vom Civilstande: N. N. angeblich nach N. N. zuständig.

Als Militärs im activen Dienste, welche durch die Militärbehörde zu verzeichnen sind, werden alle unter Militär-Gerichtsbarkeit stehenden und entweder aus dem Staatsschatze Gagen oder Löhnungen beziehenden oder zum Stande der militärischen Anstalten gehörigen Personen betrachtet.

Dahin gehören sonach nicht: mit Charakter quittirte, zeitlich oder definitiv pensionirte (realinvalid erkannte) Officiere, pensionirte oder quiescirte Militärbeamte oder Parteien, pensionirte oder provisionirte Diener, auf unbestimmten Urlaub befindliche Mannschaft vom Feldwebel und den gleichgestellten Chargen abwärts, endlich alle Patental- und Reservations-Invaliden.

Wenn ein Anzeigezettel nicht hinreicht, um alle dahin gehörigen Personen einzutragen, z. B. bei Klöstern, so wird der zweite, dritte Zettel und so weiter mit der Bezeichnung: Fortsetzung der Wohnungsnummer, dazu genommen.

Form. B.

Utmutatás

a bejelentési jegy betöltése végett.

1. A bejelentési jegybe fölveendő személyek beiktatása következő rendben történik:

A családfő, s felesége vagy az özvegy után következnek a fiak koruk szerint, a legidősebbtől a legifjabbikig lefelé, annakutánna a leányok ugyanazon sorban; ezek után a házban lakó fi- és nörokonok vagy ápolás alatt levő fi- és nönemü személyek, végre a szolgálati személyzet.

Ha szülétlen, vagy szüleiktől elválva élö testvérek együtt laknak, ezek szintugy az emlitett rendben irandók be, s fiu vagy leány helyett fivér vagy növér teendö.

Mindezen személyek még azon esetben is bejegyzendök, ha ök, de csak ideiglenesen, p. o. utazáson, kórházban s a t., más községben vagy külföldön távol vannak.

Ezután az albérlö-felek, szobatársak, ágybérlök vagy egyéb illyes nevezetü személyek iktatandók be.

Mind a lakófeleknek, mind pedig az albérlöknek, szobatársaknak, ágybérlöknek s a t. fiai és leányai, a mennyiben még nem önállók, mindenesetre fölveendök, még akkor is, ha azok nem csupán ideiglenesen p. o. utazáson, hanem állandóan, p. o. tanulás végett, mint cselédek, vándorláson s a t. ugyanazon vagy más községben, vagy külföldön távol vannak.

A szállásadóknál behelyezett, valóságos szolgálatban levő katonák, az ezeknél levö, habár polgári rendü személyekkel együtt, a szállásadó bejelentési jegyeibe nem iktatandók be, hanem csak ezen jegy jegyzeti rovatába következő megjegyzés iktatandó:

Ezenkivül beszállásolvák: p. o. 1 örmester feleségével s 1 fával, 2 közlegény, végre 3 szolgálati ló, mind a 3. sz. huszárezredből.

Ezen katonánál lakik: N. N. polgári rendü személy, állitólag N-ből való.

A katonai hatóságok által összeirandó valóságos szolgálatbeli katonákkép tekintetnek minden a katonai törvényhatóság alatt álló, s vagy az államkincstárból fizetést avvagy zsoldot huzó, vagy a katonai intézetek létszámához tartozó személyek.

Ennélfogva oda nem tartoznak: a tiszti ranggal kitüntetett, ideiglenesen vagy véglegesen nyugalmazott (valóságos sérvvitézeknek ismert) tisztek, véglegesen vagy ideiglenesen nyugalmazott katonai hivatalnokok vagy felek, nyugdijban vagy ellátásban részesülö szolgák, a határozatlan tartamu szabadságon létezö legénység az örmestertöl s ezzel egy rangu altisztségektöl lefelé, végre minden nyilttéveles és tartalékos sérvvitézek.

Ha egy bejelentési jegy nem elegendö arra, hogy minden oda tartozó személyek beiktattassanak, p. o. zárdáknál, ugy ahhoz egy második, harmadik jegy s i. t. vétetik, ezen megjeleléssel: A lakszám folytatása.

(Deutsch-Ungar.)

2. In die Rubrik: Familien- und Tauf- oder Vorname sammt Bezeichnung ꝛc. wird der Zuname, die Stufe des Adels, als: Fürst, Graf ꝛc. und das Prädicat aufgenommen.

Bei einer Witwe ist der Name ihres verstorbenen Mannes, und bei Kindern aus verschiedener Ehe jener ihres leiblichen Vaters anzugeben. Uneheliche Kinder werden mit dem Zunamen, der ihnen im Geburtsregister beigelegt ist, eingetragen.

Ein Findling bekömmt den ihm von den Pflegeeltern oder der Findelanstalt gegebenen Namen.

Wo ein Beiname oder die Bezeichnung einzelner Familien mit einem vorgesetzten Buchstaben zur Unterscheidung gleichnamiger Familien üblich ist, sind auch diese Beinamen oder Buchstaben anzusetzen.

3. Jedem Anzeigezettel, in welchem ein Einheimischer, der das 14. Lebensjahr vollendet, das 20. aber noch nicht überschritten hat, zum ersten Male bei der Volkszählung des Ortes vorkömmt, ist ein ungestämpelter und unentgeltlich erfolgter Auszug aus dem Geburtsbuche oder eine beglaubigte Abschrift des Geburtsscheines über diesen Einheimischen beizuheften, und bei diesen Personen soll Jahr, Monat und Tag der Geburt aus dem Geburtsscheine eingetragen werden.

Bei allen übrigen männlichen und bei allen weiblichen Personen genügt die Angabe des Geburtsjahres.

4. In der Rubrik „Religion" ist, wenn die eingetragenen Personen katholisch sind, anzusetzen, ob sie dem lateinischen, griechischen oder armenischen Ritus angehören. Bei Nichtkatholiken ist einzutragen, ob sie griechisch, oder armenisch nicht unirt, evangelisch-lutherisch, evangelisch-reformirt, unitarisch sind, oder welchem sonstigen christlichen Glaubensbekenntnisse sie angehören. Endlich haben die Israeliten, Mohammedaner u. s. w. ihr Religionsbekenntniß anzugeben.

5. Die Rubrik „Würde, Amt" ꝛc. hat den Zweck, die Gliederung der eingetragenen Personen nach ihrem hauptsächlichen Berufs-, Erwerbs- oder Unterhalts-Verhältnisse kennen zu lernen.

Es ist daher diese Rubrik zwar ganz nach eigenem Ermessen jedoch mit einer solchen Bezeichnung auszufüllen, damit hieraus leicht entnommen werden kann, in welche der nachstehenden 17 Kategorien Jemand gehört.

Diese Kategorien sind:

1. Geistliche aller Religionsbekenntnisse.
2. Civil-, Staats-, Fonds-, Gemeinde- und Privatbeamte, auch die Pensionisten.
3. Militär und Militärbeamte ohne Unterschied, ob im activen Dienste stehend oder nicht.
4. Literaten, Künstler, Privatlehrer.
5. Advocaten, Notare, öffentliche Agenten sammt ihrem Personale.
6. Sanitäts-Personen.
7. Grund- und Bergwerksbesitzer sammt den Pächtern.
8. Hausbesitzer und Rentner (von Capitalien lebend).
9. Fabrikanten und Gewerbsleute.
10. Handelsleute.
11. Schiffer und Fischer.
12. Hilfsarbeiter bei der Land- und Forstwirthschaft, der Jagd und dem Bergbau.
13. Hilfsarbeiter bei Fabriken und Gewerben.
14. Hilfsarbeiter beim Handel.
15. Andere Diener aller Art.
16. Taglöhner.

2. A „család- és kereszt- vagy melléknév s a t." rovatába a vezetéknév, a nemesség foka, p. o. herczeg, gróf s a t. s az előnév (praedicatum) veendő föl.

Az özvegynél meghalt férjének neve, s a különböző házasságból született gyermekeknél édes atyjok neve adandó elő. A törvénytelen gyermekek a születési lajstromban kapott névvel iktattatnak be.

A lelencz a nekie tápszülei vagy a lelenczintézet által adott névvel jegyzendő be.

A hol valamelly melléknév, vagy egyes családoknak a hasonnevü családoktóli megkülönböztetése végett nevök elébe tett betü általi megjelelése szokásban van, ezen melléknevek vagy betük is kiteendők.

3. Minden bejelentési jegyhez, mellyben valamelly a 14 éves kort betöltött, de a 20 éves kort még meg nem haladott honos egyén a helységbeli népszámlálásnál legelőször előfordul, ezen egyénre nézve a születési könyvböli bélyegzetlen és ingyen szolgáltatandó kivonat, vagy a születési bizonyitvány hitelesitett másolata füzendő, s ezen egyéneknél a születés éve, hónapja és napja a születési bizonyitványból beiktatandó.

Minden egyéb fi- és minden nőnemü személyeknél a születési év előadása elegendő.

4. A „vallás" rovatában, ha a beiktatott személyek katholikusok, kiteendő, valjon ők a deák, görög vagy örmény szertartást követik-e. A nemkatholikusoknál bejegyzendő, valjon ők görög vagy örmény nem egyesültek-, evangelico-lutheranusok-, evangelico-reformatusok-, unitariusok-e, vagy melly más keresztény hitvalláshoz tartoznak. Végre az izraeliták, mohamedanusok s a t. kötelesek vallásukat előadni.

5. A „méltóság, hivatal s a t." rovatának az a czélja, hogy a beiktatott személyeknek főképeni hivatási, kereseti vagy élelmi viszonyaik szerinti tagozása megismertessék.

Ennélfogva ezen rovat egészen saját tetszés szerint ugyan, de olly megjeleléssel töltendő be, hogy belőle könnyen ki lehessen venni, hogy valaki az alábbi 17. rovazat közül mellyikbe tartozik.

Ezen rovazatok:

1. Papok, bármelly hitvallásuak.
2. Polgári, álladalmi, pénzalapi, községi és magánhivatalnokok, nyugalmazottak is.
3. Katonák és katonai hivatalnokok, nem tévén különbséget, valjon valóságos szolgálatban vannak-e vagy sem.
4. Tudósok, művészek, magántanitók.
5. Ügyvédek, jegyzők, nyilvános ügynökök személyzetökkel együtt.
6. Egészségügyi személyek.
7. Föld- és bányabirtokosok, a haszonbérlőkkel együtt.
8. Házbirtokosok, és járadékosok (tőkepénzből élők).
9. Gyárosok és iparüzők.
10. Kereskedők.
11. Hajósok és halászok.
12. Mező- és erdőgazdászatnál, vadászatnál és bányászatnáli segédmunkások.
13. Gyáraknál s iparüzleteknéli segédmunkások.
14. Kereskedelmi segédmunkások.
15. Minden más nemü szolgák.
16. Napszámosok.

17. Alle nicht in die vorstehenden Rubriken gehörigen Personen, auch Frauen, Kinder und Pflegebefohlene der in den vorstehenden Rubriken Stehenden.

Bei Frauen oder Kindern, welche wegen eines eigenen oder Mitbesitzes, oder wegen eines eigenen oder Mitwerbers in eine der ersten 16 Abtheilungen eingereiht werden können, ist dieser Umstand anzugeben.

Nur bei jenen Personen, welche in die letzte (17. Abtheilung) gehören, kann die Spalte bloß mit einem Querstriche ausgefüllt werden.

6. In die Rubrik „Heimath" ist der Ort der Zuständigkeit der Person nebst der Angabe der Gemeinde, des Bezirkes, Kreises und Landes, wohin dieser Ort gehört, einzutragen. Bei Personen, die in dem Orte selbst, wo sie sich aufhalten, zuständig oder heimathsberechtiget sind, ist lediglich der Name des Ortes und der Gemeinde, wohin derselbe gehört, in dieser Rubrik anzugeben.

7. Die darauf folgende Rubrik „Anmerkung" hat auch zu enthalten, wo sich die eingetragenen Personen im Falle einer Abwesenheit befinden. Ebenso ist, in soferne es nicht schon ohnehin in einer früheren Rubrik vorkam, daselbst anzugeben, wenn eine Person ein Militärurlauber oder Patental- oder Reservations-Invalide ist, oder noch in der Reserve-Verpflichtung steht.

8. Die Ausfüllung der übrigen Rubriken ist an sich klar und bedarf keiner Erläuterung; nur wird bemerkt, daß die Spalten „anwesend oder abwesend" durch die Ansetzung der Ziffer 1 in jener Spalte auszufüllen sind, welche bejahend beantwortet werden will, während die andere Spalte einen Querstrich zu erhalten hat.

9. Für abwesende oder des Schreibens unkundige Aftermiethparteien hat die Miethpartei, ebenso für die Miethparteien der Hauseigenthümer oder sein Bestellter, so viel als jeder derselben im Stande ist, wenigstens aber den Namen im Zettel mit der entsprechenden Aufklärung, warum die übrigen Rubriken leer blieben, auszufüllen.

10. Da die Volkszählung nach dem Stande vom 31. October zu geschehen hat, so ist der Anzeigezettel nach dem Stande, wie er am letzten October war, auszufüllen; haben sich Aenderungen im Laufe dieses Tages selbst ergeben, so ist der Stand der letzten Stunde dieses Tages anzugeben.

Der Anzeigezettel muß ausgefüllt, und von dem Aussteller mit der Bestätigung, daß die Angaben der Wahrheit gemäß geschehen sind, unterfertiget, binnen der ersten drei Tage des November, dem Hauseigenthümer oder seinem Bestellten übergeben werden.

11. Es wird in Erinnerung gebracht, daß, wer sich der Zählung entzieht, oder eine unwahre Angabe macht, oder sonst sich gegen eine, nach der Vorschrift über die Volkszählung ihm obliegende Verpflichtung verfehlt, nach Maßgabe der Umstände mit einer dem Armenfonde seiner Gemeinde zufallenden Gelobuße von 1 fl. bis 20 fl. C. M. und wenn er selbe zu erlegen nicht im Stande ist, mit einer angemessenen die Dauer einer Woche nicht übersteigenden Arreststrafe zu belegen, und wenn der Fall sich zur Behandlung nach dem Strafgesetze eignen sollte, nach diesem zu behandeln ist.

12. Ausländer, welche in Wirthshäusern (mit Ausschluß der Handwerkerherbergen) eingekehrt sind, oder sich in Familien als Gäste aufhalten (also mit Ausschluß der in gemietheten Privatwohnungen befindlichen), haben diese Umstände ausdrücklich in der Anmerkung anzugeben, weil sie sodann hiernach bei der Zählung übergangen werden.

17. Minden a fönebbi rovatokban nem tartozó személyek, nemkülönben a fönebbi rovatokba tartozók feleségei, gyermekei s gondviseltjei.

Olly nőknél s gyermekeknél, kik saját vagy közös birtokuk, vagy saját avvagy közös keresetök miatt, a 16 első rovatok valamellyikébe sorozhatók, ezen körülmény előadandó.

Csak olly személyeknél, kik az utolsó (17.) osztályba tartoznak, lehet a hasábot pusztán kereszthuzással betölteni.

6. A „hon" rovatában azon hely, mellyhez a személy tartozik, ezen hely illető községének, járásának, kerületének és országának előadása mellett beiktatandó. Olly személyeknél, kik magába azon helybe valók, a hol tartózkodnak, vagy ott honossági joggal birnak, csupán a helynek, s azon községnek, mellyhez a hely tartozik, neve adandó elő ezen rovatban.

7. Az erre következő „jegyzeti" rovatnak azt is kell tartalmaznia, hogy a beiktatott személyek távollét esetében hol vannak. Epenugy, a mennyiben valamelly korábbi rovatban különben még elő nem fordult, ugyanott előadandó, ha valamelly személy szabadságos katona vagy nyiltleveles avvagy tartalékos sérvvitéz, vagy ha még tartaléki kötelezettségben áll.

8. A többi rovatok betöltése magában világos s magyarázatot nem szükségel; csupán az jegyeztetik meg, hogy a „jelenlevő vagy távollevő" rovatok az 1. számnak azon rovatba tétele által töltendők he, mellyre igenlő felelet adatik, a másik rovatba kereszthuzás tétetvén.

9. Távollevő vagy irni nem tudó albérlőfelek helyett a bérlőfél, épenugy a bérlőfelek helyett a háztulajdonos, vagy megbizottja köteles, a mennyiben arra képes, azonban legalább is a nevet a jegybe beiktatni, azon kellő fölvilágositással, hogy a többi rovatok miért maradtak üresen.

10. Minthogy a népszámlálásnak az oktober 31-ki létszám szerint kell történnie, ennélfogva a bejelentési jegy az oktober utolsó napjáni létszám szerint töltendő be: ha maga ezen nap folytában változások keletkeztek, ugy az ezen nap utolsó órájábani létszám adandó elő.

A bejelentési jegy betöltendő s a kibocsátó által azon elismeréssel, hogy az előadások az igazsággal megegyezőleg történtek, aláirva, november három első napja alatt a háztulajdonosnak vagy megbizottjának átadandó.

11. Emlékeztetésül kijelentetik, hogy a ki magát a számlalás alul kivonja, vagy valótlan előadást tesz, vagy különben a népszámlálás iránti szabály által reá rótt valamelly kötelezettséget megszegi, a körülmények mivoltához képest a községbeli szegényi pénzalapnak jutó 1—20 pfrtnyi birsággal, vagy ha azt lefizetni nem képes, egy hétnél tovább nem tartható fogsággal, s ha az eset a büntető törvény intézkedése alá esik, e szerint, fenyitendő.

12. Olly külföldiek, kik (a mesteremberek tanyáit kivéve) korcsmákban vannak beszálva, vagy a családokban vendégkép tartózkodnak (tehát a bérlett magánlakokban levőket kivéve) kötelesek ezen körülményeket a jegyzetben világosan előadni, mive ők ennek folytán a számlálásnál mellőztetnek.

Naučení

strany

průkazů postupujícího stawu (mowitosti) obywatelstwa.

II. Pro politické úřady.

A. Wſſeobecná poznamenání.

1. Roční průkazy o mowitosti čili postupujícím stawě obywatelstwa obſahují w ſobě ſtatiſtická udání ſobáſſů, narození a umření, jezto ſe během některého určeného ſprávního roku poſtřihazowaly.

Průkazy tyto jſou na to, aby ſtaw obywatelſtwa w patrnoſti chowaly pro ty roky, we kterých ſe žádného počítání lidu nepodujímá.

Tyže průkazy ale mají ſpolu též podáwati živý obraz ſtawu občanů ſtátních a we ſpojení s počítáním lidu dělati základ k rozlouſtění mnohých otázek, jichžto rozlouſtění čili odpowědění na ně jeſt welmi důležité nejen pro wládu, ale též i pro jednotliwé obce.

Aby ſe cíl tento dokonále doſáhnul, a aby ſe náležité zadoſt učinilo potřebám času přítomného, má ſe připojených wzorců pro průkazy o mowitoſti čili poſtupujícím ſtawě obywatelſtwa od počátku ſprávního roku 1851 t. j. od 1 liſtopada 1850 upotřebowati.

2. Aby ſpomenuté průkazy ſodpowídaly wyššímu cíli, ku kterémužto jſou ony určeny, muſejí ony míti následující wlaſtnoſti:

a) Průkazy tyto muſejí býti úplné, t. j. muſejí w ſobě obſahowati wſſecky během patřičného ſprávního roku přihodilé ſobáſſe, narození a umření, muſejí býti přes wſſecky ſloupce, čili rubriky přewedeny a opatřeny poznamenáními, jichž jeſt zapotřebí ku jich wyſwětlení. Nesmí ſe tedy žádná obec přezříti čili wynechati, — dále má ſe pozorowati na to, aby ſe žádného ná-

Instruktion

in Betreff

der Nachweiſungen über die Bewegung der Bevölkerung.

III. Für die politiſchen Behörden.

A. Allgemeine Bemerkungen.

1. Die jährlichen Nachweiſungen über die Bewegung der Bevölkerung umfaſſen die ſtatiſtiſche Darſtellung der während eines gegebenen Verwaltungsjahres ſtattgefundenen Trauungen, Geburten und Sterbefälle.

Sie dienen zunächſt den Bevölkerungsſtand für jene Jahre in Evidenz zu halten, in welchen keine Volkszählung vorgenommen wird.

Sie ſollen aber zugleich ein ſprechendes Bild von dem Zuſtande der Staatsbürger liefern, und in Verbindung mit den Volkszählungen die Grundlage zur Löſung vieler Fragen bilden, deren Beantwortung nicht nur für die Regierung, ſondern auch für die einzelnen Gemeinden von höchſter Wichtigkeit iſt.

Um dieſen Zweck vollkommen zu erreichen, und den Anforderungen der Gegenwart gehörig Rechnung zu tragen, ſind vom Beginne des Verwaltungsjahres 1851, d. h. vom 1. November 1850 an, die beigegebenen Formularien für die Nachweiſungen über die Bewegung der Bevölkerung zu verwenden.

2. Damit die genannten Nachweiſungen dem hohen Zwecke, wozu ſie beſtimmt ſind, entſprechen, müſſen ſie folgende Eigenſchaften beſitzen:

a) Sie müſſen vollſtändig ſein, d. h. ſie müſſen ſämmtliche, während des betreffenden Verwaltungs-Jahres vorgefallene Trauungen, Geburten und Sterbefälle enthalten, durch alle Rubriken durchgeführt, und mit den als Erläuterung geforderten Bemerkungen verſehen ſein. Es darf daher keine Ortſchaft überſehen werden, — ferner iſt zu beachten, daß kein Religionsbekenntniß übergangen werde. Dabei iſt jedoch auf das in

Utasitás

a'

népesség mozgása körüli kimutatások tárgyában.

II. A' közigazgatási hatóságok számára.

A. *Általános észrevételek.*

1. A' népesség mozgása körüli évenkénti kimutatások tárgyát a' feladott közigazgatási évben előfordult egybekelések, születések és halálozásoknak országrajzi ábrázolása teszi.

Ezek legközelébb arra szolgálnak, hogy a' népesség állapotát olly években is nyilvánságban tartsák, mellyekben népszámlálás nem történik.

De egyszersmind a' honpolgárok állapotának beszélő képét is kell nyujtaniok, 's kapcsolatban a' népszámlálással sok olly kérdések megoldására is alapot képezniök, mellyeknek megfejtése nemcsak a' kormányra, hanem egyes községekre nézve is igen nagy fontosságu.

Hogy e' czél teljesen eléressék, 's a' jelenkor kivánatainak is kellőleg elégtétessék, az 1851-ki közigazgatási év kezdetétől, azaz 1850-diki november 1-jétől kezdve az ide zárt mintázatok a' népesség mozgása körüli kimutatásokra forditandók lesznek.

2. Hogy az emlitett kimutatások a' kitüzött magas czélnak megfeleljenek, következő tulajdonságokkal kell birniok:

a) Tökéletesek legyenek, azaz, az illető közigazgatási évben előfordult valamennyi egybekeléseket, születéseket és halálozási eseteket magukban foglaljanak, minden rovaton keresztül vitessenek 's a' fölvilágitásként kivánt észrevételekkel ellátvák legyenek. Ehez képest se valamelly helységet kifeledni, se bármelly hitvallást elmellőzni nem szabad. Azonban a' valóságos szolgálatban levő csász.

bojenství nepominulo čili newynechalo. Při tom wšak nemá se bráti žádného ohledu na c. k. wojsko we skutečné službě postawené, ani na osoby, wojenskému duchowenstwu podřízené; nebo polní a garnisonalní kaplanky mají nadřízenému polnímu superioratu předložiti na to se wztahující průkazy.

Potom se mají jednotliwé podané spisy, od duchownich správců buď bezprostředečně anebo cestou duchowní wrchnosti, kteroužto wzhledem toho nejbliž předstawenou má ordinariat k tomu wyznačiti, poslané, opět proskoumati: jsou-li ony přes wšecky sloupce přewedeny, a jsou-li připojena potřebná wyswětlující poznamenání, při čemž mají se patřičnému duchownímu správcowi anebo dle okolnosti jeho předstawené wrchnosti zpět poslati chyby na opraweni, ač ukázaly-li by se jaké.

Co se týče takowých wyznání, u kterých se posawad jesště žadných rádných matrik newede, má se zaplnění tabulek politickým úřadníkům swěřiti w ten spůsob, aby tože zaplnění tabulek opatřili we stolicech magistratualní anebo obecní předstatowé, — dle okolnosti i notáři, w městech ale distriktnímu nadžupanowi bezprostředečně podřízených zwlášstní powěřenictwo k tomu cíli sestawiti se mající, na každý pád s působením rabbinů anebo jiných místo duchownich správců zastupujících jednotliwců, anebo jednotliwců, jimžto swěřeno jest wedení seznamů narozených, zemřelých a sobášsených, tak jako se to od duchownich správců požaduje; skoumání a legalisowání naznamů těchto ale, kteréžto jináče ku předstaweným duchownim úřadům přísloušá, aby bylo přikázáno ku sprawujícímu služnému, jehož přední úloha bude péčowati o to, aby i w tomto namíření žádného sobášse, narození a umření w průkazech nezcházelo.

Jako se nesmí ničeho wynechati, tak ani dwojité počítání není dowoleno, a protož mají se wšecky chyby w úplnosti průkazů oprawiti.

b) Průkazy musejí býti wěrné, t. j. musí se každé číslo do patřičného sloupce wložiti a zaplnění tabulek wykonati s takowým čitatelným písmem, aby strany wyznačených předmětů žádné pochybnosti wzejíti nemohlo.

Mají tedy stoliční předstatowé a

aktiver Dienstleistung stehende k. k. Militär, und auf die der Militär-Geistlichkeit unterstehenden Personen keine Rücksicht zu nehmen, da die Feld- und Garnisons-Kaplaneien die bezüglichen Nachweisungen dem vorgesetzten Feldsuperiorate vorzulegen haben.

Hierauf sind die von den Seelsorgern, sei es unmittelbar, oder im Wege der vom Ordinariate zu bezeichnenden rücksichtlich nächstvorgesetzten geistlichen Behörde eingelangten Einzeleingaben zu überprüfen, ob sie durch alle Rubriken durchgeführt, und ob die nöthigen erläuternden Bemerkungen beigefügt seien, wobei sich etwa herausstellende Irrthümer unmittelbar dem betreffenden Seelsorger, oder nach Umständen dessen vorgesetzter Behörde zur Berichtigung zurückzusenden sind.

In Betreff solcher Konfessionen, bei denen bisher noch keine ordentlichen Matrikeln geführt werden, sind mit Ausfüllung der Tabellen die politischen Organe in der Art zu betrauen, daß hierbei in den Komitaten die Magistrats- oder Ortsvorstände, — nach Umständen auch Notäre, in den unmittelbar dem Distrikts-Obergespane unterstehenden Städten aber eine eigene zu dem Zweck zu sammenzustellende Commission, jedenfalls unter Mitwirkung der Rabbiner oder anderer die Stelle von Seelsorgern vertretenden, oder mit Führung von Verzeichnissen der Geborenen, Gestorbenen und Getrauten beauftragten Individuen die Ausfüllung der Tabellen, wie sie von den Seelsorgern gefordert wird, besorge; das sonst den vorgesetzten geistlichen Behörden zustehende Prüfen- und Legalisiren dieser Aufschreibungen aber dem administrirenden Stuhlrichter zugewiesen werde, dessen vorzügliche Aufgabe es sein wird, dafür zu sorgen, daß auch in dieser Richtung kein Traunngs-, Geburts- und Sterbefall den Nachweisungen entgehe.

So wenig eine Auslassung stattfinden darf, eben so wenig darf eine Doppelzählung vorkommen, und es sind daher alle Fehler in der Vollständigkeit der Nachweisungen zu berichtigen.

b) Die Nachweisungen müssen verläßlich sein, d. h. es muß jede Zahl in die gehörige Rubrik eingestellt werden, und die Ausfüllung der Tabellen mit so leserlicher Schrift vor sich gehen, daß hinsichtlich der bezeichneten Gegenstände kein Zweifel obwalten könne.

Es haben daher die Komitatsvorstände,

kir. katonaságot 's a' tábori lelkészség alatt álló személyeket nem szükség számba venni, mert az ezekröli kimutatásokat a' tábori és várörségi káplánságok kötelesek a' tábori főpapnak bemutatni.

Ennekutána a' lelkészektől akár közvetlenül, akár az egyházi felsőség által kijelölendő illetőleg legközelebb előljáró egyházi hatóság utján beérkezett egyes benyujtványok megvizsgálandók, vajjon minden rovatokon keresztül vitettek 's szükséges fölvilágító észrevételekkel kalauzoltattak-e? egy-ersmind a' netalán felfezendő tévelyek közvetlenül az illető lelkésznek, vagy a' körülményekhez képest, előljáró hatóságának, megigazitás végett visszaküldendők.

Olly vallásfelekezeteknél, mellyeknél ekkorig rendes anyakönyvek nem vitetnek, a' táblázatok betöltésével a' közigazgatási tisztségek olly módon bizandók meg, hogy e' betöltést megyékben a' tanácsi- vagy községi főnökök, körülmények szerint jegyzők is, — a' közvetlenül főispánok alatt álló városokban pedig e' czélra sajátlag összeállitandó bizottmányok, minden esetre a' rabbinak vagy más a' lelkészeket képviselő, vagy a' szülöttek, halottak és egybekeltek följegyzésével megbizott egyének közbejöttével teljesitsék ugy, mint a' lelkészektől kivántatik; az illy följegyzéseknek különben az egyházi előljáró hatóságot illető megbirálása és hitelesitése pedig a' közigazgatási szolgabiróra hagyandó, kinek főfeladata lesz gondoskodni, hogy a' kimutatásokból semmi egybekelési, születési és halálozási eset ez irányban se maradjon ki.

Valamint semmit sem szabad kihagyni, úgy kétszeres számitásnak sem lehet helye, minélfogva a' kimutatások teljességében minden hibák helyrehozandók.

b) A' kimutatások biztosak legyenek, azaz minden szám az illető rovatba igtattassék 's a' táblázatok kitöltése olly olvasható irással történjék, hogy a' kijelölt tárgyak felől semmi kétely ne támadhasson.

Ehez képest a' megyei főnököknek 's

těmto nepodřízeni messťanoštowé každé se poskytující příležitosti použiti k tomu, aby seznam stawu ciwilního duchownich správců proskoumali a jednotliwé případy s wyhotowenými průkazy porownali.

Skoumání jednotliwých podání, co se týče jistoty, obmezuje se na upotřebowání těch průb učtownich, které jsou uwedeny w úředním naučení pro správců duchownich a na wyssetřowání, zdaliž připomenuti k průkazům připojená nejsou w odpoře s číslami zapisanými."

3) Aby se průkazy o mowitosti čili postupujícím stawě obywatelstwa mohly mezi sebou porownati, a aby se skutečné podala stejná čísla pro pojem do sumownich počtů, jest newyhnutně potřebné, aby se nejen od wesšekerých správců duchownich, ale i od politických úředníků wládních to samé řízeni w příčině wedení tabulek zachowáwalo. — Má se tedy náležitě sšetřiti jak zde obsažených, tak též i duchownim správcům daných předpisů o užiwání wzorců, a ukládá se za powinnost známost úředního naučení strany průkazů o mowitosti obywatelstwa pro duchownich správců též i wssem úředníkům stolic, potahmo měst, kterýmžto jest swěřeno sestawowání a patřičné proskoumání tabulek těchto.

B. Zwlášstní poznamenání.

4. K tabulce I. — Ku předpisům o sestawowání tabulky této, w úředním naučení pro duchownich správců wydaným má se jesště připomenouti jenom to, že politický úřad má míti zwlášstní zřetel ke průkazům michaných a rozwázaných manželstwí, aby se dwojité počítání odwarowalo. Toto se docílí wtedy, když se budou náležitě skoumati a porownáwati poznamenání, od duchownich správců patřičných wyznání daná, což nejde ani se ztratou času, ani těžkostem není podrobeno, ponéwadž číslo michaných a rozwázaných manželstwí jest welmi mírné.

5. K tabulce II. — Ku předpisům, pro duchownich správců wydaným má se jesště připomenouti to: že podrobné udání čili specifikowání narození dwojčenců, trojčenců atp. se má úplně určiti, aby nebylo žádné pochybnosti o pohlawí narozených. — Toto platí jmenowitě pro těch, kde jedna částka dětí živých, druhá částka

und die diesen nicht unterstehenden Bürgermeister die sich darbietenden Gelegenheiten dazu zu benützen, daß sie die Civilstands-Register der Seelsorger untersuchen, und einzelne Fälle mit den ausgefertigten Ausweisen vergleichen.

Die Prüfung der Einzel-Eingaben hinsichtlich der Verläßlichkeit beschränkt sich auf die Anwendung jener Rechnungsproben, welche in dem Amtsunterrichte für die Seelsorger angeführt sind, und auf die Untersuchung, ob die den Nachweisungen beigefügten Anmerkungen nicht im Widerspruche mit den eingetragenen Zahlen stehen.

3. Damit die Nachweisungen über die Bewegung der Bevölkerung unter einander vergleichbar werden, — und für das Zusammenfassen in Summarien wirklich gleichartige Zahlen geboten werden, ist es unerläßlich, daß nicht nur von sämmtlichen Seelsorgern, sondern auch von den politischen Regierungsorganen der nämliche Vorgang bei Behandlung der Tabellen beobachtet werde. — Es sind daher die hier enthaltenen, so wie die den Seelsorgern ertheilten Vorschriften über den Gebrauch der Formularien genau zu befolgen, und es wird die Kenntniß des Amtsunterrichtes in Betreff der Nachweisungen über die Bewegung der Bevölkerung für die Seelsorger, auch allen Beamten der Komitate, bezüglich Städte, welche mit Zusammenstellung, rücksichtlich Ueberprüfung dieser Tabellen betraut worden — zur Pflicht gemacht.

B. Besondere Bemerkungen.

4. Zur Tabelle I. — Zu den im Amtsunterrichte für die Seelsorger gegebenen Vorschriften über die Zusammenstellung dieser Tabelle ist nur noch zu bemerken, daß die politische Behörde auf die Nachweisungen der gemischten und aufgelösten Ehen ein besonderes Augenmerk zu richten habe, um Doppelzählungen zu vermeiden. Dies wird erzielt, wenn die von den Seelsorgern der betreffenden Konfessionen gegebenen Bemerkungen genau geprüft und verglichen werden, was weder zeitraubend ist, noch Schwierigkeiten unterliegt, da die Zahl gemischter und aufgelöster Ehen eine sehr mäßige ist.

5. Zur Tabelle II. — Den im Amtsunterrichte für die Seelsorger gegebenen Vorschriften ist noch beizufügen, daß die Spezialisirung der Zwillings-, Drillings- u. dgl. Geburten eine völlig bestimmte sei, damit über das Geschlecht der Geborenen kein Zweifel obwalten könne. — Dies gilt namentlich für jene, wo ein Theil der Kinder lebend, der andere todt auf die Welt kommt.

az ezek alatt nem állópolgármestereknek minden kinálkozó alkalmat föl kell használni, hogy a' lelkészek polgárrendi lajstromát vizsgálat alá vegyék 's az egyes eseteket a' már elkészitett kimutatásokkal egybehasonlitsák.

Egyes bemondásoknak biztonság tekintetébeni megbirálása azon számtételi próbák alkalmazására szoritkozik, melylyek a' lelkészek számára kiadott tiszti oktatványban előadvák, ezenkivül annak megvizsgálására, vajjon a' kimutatásokhoz csatolt észrevételek a' bejegyzett számokkal ellentétben nincsenek-e?

3. Hogy a' népesség mozgása körüli kimutatások egymással összehasonlithatók legyenek 's a' főösszegekbe foglalásra valóban hasonnemü számok kelekedjenek, múlhatlanul megkivántatik, miszerint a' táblázatok kezelésénél necsak valamennyi lelkészek, hanem a' kormány közigazgatási közlönyei részéről is ugyanazon eljárás követtessék. Ennélfogva a' mintázatok használata iránt mind itt tartalmazott, mind a' lelkészek számára kiadott szabályok pontosan megtartandók, miért a' népesség mozgása körüli kimutatások tárgyában a' lelkészek számára kiadott tiszti oktatásnak tudása minden megyei, illetőleg városi tisztviselőknek is, kik ezen táblázatok egybevetésével, illetőleg fölviszgálásával megbizattak, kötelességükké tétetik.

B. *Különös észrerételek.*

4. Az I. Táblázathoz. — A' lelkészeknek szóló tiszti oktatványban e' táblázatok összeállitására nézve előirt szabályokhoz még csak az jegyeztetik meg, hogy a' közigazgatási hatóságok a' vegyes és föloldozott házasságok kimutatásainál a' készeres fölszámlálások elkerülésére különös figyelmet fordítsanak. Ez elérhető, ha az illető hitvallások lelkészei által tett észrevételek pontosan megrostáltatnak 's egybehasonlítatnak, mi se időt nem rabol, se nehézséggel nem jár, mert a' vegyes és föloldozott házasságok száma különben is nagyon mérséklett.

5. A' II. Táblázathoz. — A' lelkészeknek szóló tiszti oktatványban előirt szabályokhoz még az toldatik: hogy a' kettős, hármas és illyféle születések nemi elkülönitésének teljes határozottsággal kell történnie, hogy ugy a szülöttek neme iránt semmi kétely ne támadhasson. Nevezetesen ez olly esetekre vonatkozik, hol e' gyermekek egy része

pak děti mrtwých na swět přichází; protoż mají se sem přislauchající wyswětlení duchownich správců přísně porownati s čísly na to se wztahujícími.

Podobně se třeba zachowati w přičině poznamenání o slepých narozených, při čemž wssak má se též i jich pohlawí a wyznání, potom měsíc narození, rodisstě a zaměstnání rodičů zaznamenati.

6. K tabulce III. — Tabulka o smrtelnosti děti nepotřebuje žádného delssího wyswětlení, ponewadž se ona má prosto podlé swrchu uwedených wsseobecných zásad sestawiti, a jen má se učtownich průb, w úřednim naučení pro správců duchownich uwedených, použiti.

7. K tabulce IV. — Co se týče tabulky této, má se péčowati o to, aby se nenadužilo sloupce čili rubriky „neznámý wěk"; naproti tomu nesmí se wskrz žádné změny w jednotliwých podánich učiniti. — Podobně má se péčowati o to, aby se strany zemřelých w žaláři žádné chyby neporobily.

8. K tabulce V. — Ponewadž předstatowé stolic a měst wůbec dostanou zprawu o každé w jich obwodu čili chotáru se udawssí wražděe a zabiti, anebo jsou w stawě, takowou zprawu sobě zaopatřiti, mají se na to zwlásstní záznamy wésti a jednotliwé případy podrobně zapisati. To samo platí i o udawssích se samowraždách.

Záznamy tyto mají se při skoumání jednotliwých podání upotřebowati, aby se widělo, zdaliž ze strany duchownich správců není žádné chyby urobené. — Na ten případ, jakby tito byli chybně pojali rozdíl mezi wraždou a mezi zabitím, tedy beze wsseho delssího pojednáwání má se to ihned oprawiti a na spůsob připomenutí na spodní straně tabulkowé wyložiti.

C. Záwěrečné poznamenání.

9. Předstatowé stoličtí, patričné měssťanostowé mají přísně hleděti k tomu, aby se k nim dostala podání duchownich správců, ze strany duchownich wrchnosti již předběžné skoumaná a podepsaná, a to nejdéle do 5 prosince t. r., aby je oni mohli náležitě proskoumati.

10. Proskoumaná a za prawá uznaná jednotliwá podání duchownich správců patričné politických sprawu-

— Deshalb sind die diesfälligen Erläuterungen der Seelsorger strenge mit den bezüglichen Zahlen zu vergleichen.

Eben so sind die Bemerkungen über die Blindgeborenen zu behandeln, hierbei jedoch auch deren Geschlecht und Konfession, dann Monat der Geburt, Geburtsort und Beschäftigung der Eltern ersichtlich zu machen.

6. Zur Tabelle III. — Die Tabelle über die Kindersterblichkeit bedarf keiner weiteren Erläuterung, da sie einfach nach den oben angeführten allgemeinen Grundsätzen zu verfassen ist, und nur die im Amtsunterrichte für die Seelsorger angeführten Rechnungsproben anzuwenden sind.

7. Zur Tabelle IV. — Hinsichtlich dieser Tabelle ist darüber zu wachen, daß kein Mißbrauch von der Rubrik „Unbekanntes Alter" gemacht werde, dagegen dürfen durchaus keine Abänderungen an den Einzel-Eingaben vorgenommen werden. — Eben so ist Sorge zu tragen, daß hinsichtlich der in Gefängnissen Verstorbenen keine Fehler vorfallen.

8. Zur Tabelle V. — Da die Vorstände der Komitate und Städte in der Regel von jedem in ihrem Gebiete vorgefallenen Mord und Todtschlag Kenntniß erhalten, oder doch in der Lage sind, sich selbe zu verschaffen, so sind hierfür eigene Vormerkungen zu führen, und die einzelnen Fälle im Detail einzutragen. — Dasselbe gilt für die stattgefundenen Selbstmorde. —

Diese Vormerkungen sind bei der Prüfung der Einzeleingaben zu benützen, um zu sehen, ob von Seite der Seelsorger kein Irrthum begangen wurde. — Falls von diesen der Unterschied zwischen Mord und zwischen Todtschlag irrig aufgefaßt worden wäre, so ist ohne weitere Verhandlung die allfällige Berichtigung vorzunehmen, und anmerkungsweise auf der Rückseite der Tabelle anzuführen.

C. Schlußbemerkung.

9. Die Komitatsvorstände, rücksichtlich Bürgermeister haben strenge darauf zu sehen, daß ihnen die von Seite der geistlichen Behörden schon vorläufig geprüften und mitgefertigten Eingaben der Seelsorger längstens bis 5. Dezember l. J. zukommen, damit sie dieselben gehörig überprüfen können.

10. Die überprüften und richtig befundenen Einzeleingaben der Seelsorger, rücksichtlich politischen Verwaltungsorgane sind

elve, másik pedig holtan jő világra. Ez okból a' lelkészeknek ide vágó fölvilágitásai az illető számokkal szigoruan egybehasonlitandók.

Épen úgy kell a' vakonszülöttek körüli észrevételeknél is eljárni, de e' mellett azok nemét és hatvallását, ugy a' születés havát, születés helyét és szülők foglalkodását is láthatóvá tenni.

6. A' III. Táblázathoz. — A' gyermekek halandóságának táblázata bővebb magyarázatot nem kiván, mivel egyszerüen csak a' fenebb előadott általános elvek szerint szerkesztendő, 's mellette csupán a' lelkészeknek szóló tiszti oktatványban érintett számtételi próbákat kell alkalmazni.

7. A' IV. Táblázathoz. — E' körül arra kell ügyelni, hogy az „ismeretlen életkor" czimü rovattal visszaélés ne történjék, ellenben az egyes bemondások körül egyátalában semmiféle változtatást nem szabad tenni. Szinte igy gondoskodni kell, hogy a' börtönökben elhaltak körül hibák ne csuszszanak be.

8. Az V. Táblázathoz. — Miután a' megyék és városok főnökei rendszerint a' területükben előfordult minden gyilkosságról és agyonütésről tudomást nyernek, vagy legalább azt maguknak megszerezhetik, azért ezekről saját előjegyzések viendők 's az egyes esetek részletesen beigtatandók. Ugyanezt kell tartani az öngyilkossági esetekről is. —

Ezen előjegyzetek aztán az egyes bemondások megbirálásánál arra használandók, hogy kitessék, vajjon a' lelkészek részéről tévedés nem történt-e? Ha ezek a' gyilkosság és agyonverés közti különséget hibásan fogták volna fel, a' szükséges kiigazitás minden további tárgyalás nélkül tüstént megteendő 's észrevételképen a' táblák hátán előadandó.

C. *Végészrevétel.*

9. A' megyei főnökök illetőleg polgármesterek szigoruan ügyeljenek, hogy a' lelkészeknek az egyházi hatóságok részéről már eleve megbirált 's együtt aláirt bemondásai hozzájuk legfölebb f. é. december 5-keig beküldessenek, miszerint azokat kellőleg felvizsgálhassák.

10. A' lelkészeknek illetőleg közigazgatási közlönyöknek átvizsgált és helyeseknek talált egyes bemondásai aztán,

jících úředníků mají se potom od stoličního předstaty pořádkem stoličních okresů wzhledem na rozličná wyznání pořádati a wesskerá k stoličnímu okresu přislauchající podrobná podání zaobaliti s tabulkou VI, kterážto jest jen pro stoličních a patričné pro měssťských předstatů určena a od kterýchžto se ona má náležitě zaplniti.

Tabulka tato má, jako to z jejího uspořádání widno, poskytowati úplný a celou stolici anebo celé místo pořádkem stoličních patričné měssťských okresů do sebe zahrnující přehled duchownich správců každého náboženského wyznání podlé jich kategorie, dále přehled obcí přislauchajících k jednomu každému farnímu obwodu, a řeč tamže panující, a má se wzhledem na posslednější okolnosť zaplniti tak, že, má-li duchowní správa welmi michané obywatelstwo, nejprw se udá řeč předpanující, druhé pak řeči, jsou-li ony welmi rozssířené, se slowičkem „a" jináče pak s „též i" se spojí, — anebo pak we zlomcích se přidají, k. př. maďarsky a slowensky, srbsky, též i německy, anebo německy a walasky, též i rusínsky a maďarsky, anebo ⅛ rusínsky, ⅜ walasky a ⅛ maďarsky atd.

11. Průkazy takto proskoumané, náležitě pořádkem stoličních okresů spořádané a tabulkou právě zmíněnou opatřené, mají se w jednom wyhotowení čili exempláře w aktách bedliwě schowáwati, aby se mohlo náležitě odpowědati na podrobné otázky, ač powstaly-li by jaké, mezitím mají se ony w druhém exemplaři bezprostředně se zprawou poslati do Wídně c. k. úřadu správní statistiky nejdéle do 20 prosince 1851.

Tato předkládací zpráwa má zřetelně udati zwlásstní příběhy, které mély podstatný wplyw na udalosti obywatelstwa w běžícím roce, a obsahowati to wýslowné odpowědné poznamenání: že podání jsou náležitě pořádkem stoličních okresů spořádána a že celou stolici w sobě obsahují.

sonach durch den Komitatsvorstand nach Stuhlbezirken mit Rücksicht auf die verschiedenen Konfessionen zu ordnen, und sämmtliche zu einem Stuhlbezirke gehörige Spezialeingaben mit der Tabelle VI, welche ausschließlich nur für die Komitats- und rücksichtlich Stadtvorstände bestimmt und von denselben gehörig auszufüllen ist, zu umschlagen.

Diese Tabelle soll, wie dies aus ihrer Einrichtung zu entnehmen ist, eine vollständige, das ganze Komitat, oder die ganze Stadt nach Stuhl-, rücksichtlich Stadtbezirken umfassende Uebersicht über die Seelsorger jedes Religionsbekenntnisses nach deren Kathegorie, ferner über die jedem einzelnen Seelsorger-Sprengels zugewiesenen Ortschaften, und die daselbst herrschende Sprache gewähren, und ist mit Rücksicht auf den letzteren Umstand so auszufüllen, daß, wenn die Seelsorge eine stark gemischte Bevölkerung hat, die vorherrschende Sprache zuerst angegeben, die anderen aber, wenn sie stark verbreitet sind, mit dem Wörtchen „und", sonst aber mit „auch" verbunden, — oder aber in Bruchtheilen beigefügt werden, z. B. magyarisch und slowakisch, serbisch, auch deutsch, oder deutsch und wallachisch, auch ruthenisch und magyarisch, oder ⅝ ruthenisch, ⅜ wallachisch und ⅛ magyarisch u. s. w.

11. Die so überprüften, genau nach Stuhlbezirken geordneten und mit der eben gedachten Tabelle als Umschlag belegten Nachweisungen sind in einem Exemplare, um später etwa auftauchende Detailfragen gehörig beantworten zu können, in den Akten sorgfältig aufzubewahren, während sie in dem zweiten Exemplare unmittelbar mit Bericht längstens bis 20. Dezember 1851 an das k. k. Bureau der administrativen Statistik in Wien zu leiten sind.

Dieser Einbegleitungsbericht hat besondere Ereignisse, welche von wesentlichem Einflusse auf die Ergebnisse der Bevölkerung im Laufe des laufenden Verwaltungsjahres waren, klar darzustellen, und die ausdrückliche verantwortliche Bemerkung, daß die Eingaben gehörig nach Stuhlbezirken geordnet seien, und das ganze Komitat umfassen, zu enthalten.

a' megyei főnök által szolgabirói járásokként, tekintettel a' különféle hitvallásokra, rendbeszedendők, 's valamennyi egyegy járáshoz tartozó részletes bemondások, a' VI. táblával, melly kirekesztőleg csak a' megyei és városi főnököknek van szánva 's ezek által kellőleg is ki kell töltetniek, betakarandók.

E' táblázatnak, mint szerkezetéből is kivehető, rendeltetése az, hogy egész megyét vagy egész várost, szolgabirói illetőleg városi járások szerint befoglaló tökéletes áttekintést adjon minden hitvallás lelkészeiről saját osztályzatuk szerint, továbbá minden egyes lelkészkörülethez tartozó helységekről 's az ott divatozó nyelvekről, melly utóbbi körülményt tekintőleg olly formán lesz kitöltendő, hogy ha a' lelkészség népessége nagyon vegyes, legelébb a' kiválólag uralkodó nyelv tétessék ki, a' többiek pedig, ha nagyon elterjedtek, „és" szócskával, egyébként pedig „is" kötszóval összekapcsolva, vagy törtszámokkal emlitessenek; p. o. magyar és tót; szerb, német is; vagy: német és oláh, ruthén is és magyar; vagy: ⅝ rusznyák, ⅜ oláh és ⅛ magyar, 's igy tovább.

11. Az igy átvizsgált, szolgabirói járásokként pontosan rendbeszedett 's az imént emlitett táblával mint boritékkal betakart kimutatások a' végett, hogy később talán ezerféle részletes kérdésre kellő felelet adathassék, egy példányban az iratok közt gondosan megőrzendők, másik példányban pedig jelentés mellett legfölebb 1851. dec. 20-ig közvetlenül Bécsbe a' közigazgatási cs. kir. országrajzi irodába juttatandók.

Ezen bevezető jelentés minden különös eseményeket, mellyek a' népesedés eredményére a' folyó közigazgatási év alatt lényeges befolyással voltak, világosan ábrázoljon, 's azon felelős megjegyzést is egyenesen kitegye: hogy a' bemondások kellőleg a' szolgabirói járások szerint rendezvék 's az egész megyét magukban foglalják.

Az 1852.

BIBLIOTECA E.M. SIRIGOS

Vallás és közoktatási m. kir. Minisztériumnál alkalmazott
Budapesten lakó s választásra jogositott hivatalnokok

Névjegyzéke 12.

	A hivatalnokok nevei	Hivatalos jelleg	Budapesten		
			kerület	Utcza	ház szám
1.	Tanárky Gedeon	államtitkár	I	Uri utcza	20.
2.	Hegedüs Lajos	minist. tan.	V	Fürdő utcza	7.
3.	Károlyi Titusz	min. tanács.	I	Országház utcza	53.
4.	Mészáros Ferencz	" "	II	Corvin tér	47
5.	Gönczy Pál	" "	VIII	Szénatér	8.
6.	Szász Károly	" "	I	Uri utcza	28.
7.	Mandits Tódor	osztt. tanácsos	IV	aldunasor	4.
8.	Ajtt Kamil	" "	I	uri utcza	37.
9.	Hidasy Kornel	" "	I	dísztér	198.
10.	Dr. Gömöry Oszkár	" "	IV	kalap utcza	17.
11.	Jost Gyula	" "	II	Corvin tér	47
12.	Staudinger Benedek	" "	I	dísztér	196.
13.	Dr. Markusovszky L.	" "	V	Nádor utcza	12.
14.	Szilágyi Sándor	titkár	I	uri utcza	22.
15.	Somlaky János	"	I	dísztér	76
16.	Szalay Imre	"	IV	ujvilág utcza	19
17.	Buzogány Áron	"	I	Verbőczy utcza	140
18.	Szikszay János	"	I	dísztér	207.
19.	Hoffmann Sándor	"	I	uri utcza	42.
20.	Szövey Sándor	"	IV	Mária valeria utcza	9.

folyó szám	A hivatalnokok nevei	Hivatalos jelleg	Budapesten kerület	utcza	ház szám
21.	Dr. Förster Gyula	titkár	V	Géza utcza	2.
22	Jálics Dénes	fogalmazó	I	kertész utcza	420½
23.	Schirilla János	"	I	uri utcza	57.
24.	Joannovics Lázár	"	IV	Egyetem utcza	1.
25.	Axamethy Lajos	"	II	Fő utcza	211
26.	Pfeiffer Kálmán	"	IX	mészáros utcza	8.
27.	Hirsch István	"	I	uri utcza	57
28	Mayer Miksa	"	I	" "	27.
29.	Szüry Dénes	"	I	" "	22
30.	Br. Rudnyánszky József	"	IV	zöldfa utcza	41.
31.	Angyal Gyula	fogalm. segéd	II	Széchényi utcza	62
32.	Máriássy Aladár	" "	V	József tér	11
33.	Mészáros János	" "	VIII	Eszterházy utcza	14.
34.	Tomanóczy Gyula	" "	I	országház utcza	87
35.	Paksy József	közal. ügyész	I	uri utcza	60.
36.	Kolbenheyer Ferencz	keb. épitész	VIII	Muzeum utcza	2.
37.	Németh János	segédh. igazg.	I	attila utcza	634
38	Hirt János	" aligazg.	I	országház utcza	112
39.	Länger Károly	" "	I	uri utcza	45
40.	Kamőczy Ferencz	" "	II	bécsi kapu utcza	62
41.	Narczisz József	" tiszt	II	iskola utcza	190
42.	Lupták István	" "	II	Toldy ferencz utcza	714
43.	Kerticzu Vazul	" "	I	Szentgyörgy tér	9
44.	Hecht Antal	" "	II	Ostrom utcza	745

A hivatalnokok nevei	hivatallos jelleg	Budapesten kerület	Utcza	ház szám
Lampe Alajos	segédh. tiszt	IV	Ujvilág utcza	8.
Furkó Benedek	" "	I	uri utcza	28.
Szombathy Kálmán	" "	I	Gellérthegy utcza	859
Repser Daniel	" "	I	molnár utcza	214
Grabotsay Adolf	" "	I	gyár utcza	176
Langer Ferencz	" "	II	bécsikapu utcza	606.

BIBLIOT... E.M. ... SIRIGO...

13

Névjegyzéke

azon főpap, zászlós és országnagy uraknak, kiknek részére az 1884—87-ki országgyülésre kegyelmes királyi meghivó levelek kiállittattak.

I. Főherczegek.

Fenséges Albrecht főherczeg.
Fenséges József főherczeg.

II. Római és görög kath. érsekek és megyés püspökök.

Simor János, bibornok, herczeg-primás és esztergomi érsek.
Haynald Lajos, bibornok, kalocsai érsek.
Mihalovics József, bibornok, zágrábi érsek.
Samassa József, egri érsek.
Vancsa János, gyulafehérvári görög kath. érsek.
Bonnáz Sándor, csanádi lat. szert. püspök.
Császka György, szepesi » » »
Dulánszky Nándor, pécsi » » »
Hidassy Cornél, szombathelyi lat. szert. püspök.
Hranilovic Elias, körösi gör. szert. püspök.
Ipolyi Arnold, beszterczebányai lat. szert. püspök.
Kovács Zsigmond, veszprémi » » »
Lipovniczky István, nagyváradi » » »
Lönhart Ferencz, erdélyi » » »
Mihályi Viktor, lugosi gör. » »
Pásztélyi János, munkácsi gör. » »
Pauer János, székesfehérvári lat. » »
Pável Mihály, nagyváradi gör. » »
Peitler Antal József, váczi lat. » »
Posilović György, zenggi és modrusi vagyis korbói lat. szert. püspök.

Roskoványi Ágoston, nyitrai lat. szert. püspök.
Schlauch Lőrincz, szatmári » » »
Schopper György, rozsnyói » » »
Schuszter Constantin, kassai » » »
Strossmayer József, bosniai, diakovári és szerémi lat. szert. püspök.
Szabó János, szamosujvári gör. szert. kath. püspök.
Vállyi János, eperjesi » » » »
Zalka János, győri lat. » » »

III. Czímzetes püspökök.

Antunovich János, bosoni czímzetes püspök.
Bezerédy Miklós, makkariai czímzetes püspök.
Bubla Károly, arbe-i czímz. püspök.
Danielik János, választott prisztinai püspök.
Forgách Ágoston gróf, sebenicói czímz. püspök.
Heiller Károly, biduai czímz. püspök.
Báró Hornig Károly, scardonai czimzetes püspök.
Königmayer Károly, tribuniczai czimzetes püspök.
Kopsz János, választott szerbiai püspök.
Krajcsik János, sardikai czímz. püspök.
Lengyel Miklós, dulcignói czímz. »
Lichtensteiger Ferencz, drivesti czímz. püspök.
Mayer István, stagni czímz. püspök.
Németh József, szkopii czímz. püspök.
Nogáll Károly, ansariai » »
Pavlesics János, belgrádi és semendriai püspök, auraniai perjel.
Rónay Jáczint, választott skodári püspök.
Slábу Ferencz, dulmi czímz. püspök.
Szájbely Henrik, vovadrai czímz. püspök.
Schmotzer Ignácz, báczi czímzetes püspök.
Virter Bertalan, novii czímz. püspök.

IV. Főapát, főpap és prépost.

Kaczvinszky Viktor, jászói főpap és prépost.

V. Gör. keleti, szerb és román érsekek és püspökök.

Angelits Germán, karloviczi gör.kel.érsek metropolita és szerb patriarcha.
Román Miron, erdélyi gör. kel. érsek és román metropolita.
Brankovits György, temesvári gör. kel. szert. püspök.
Gruics Nikanor, pakráczi gör. kel. szert. püspök.
Kengyelátz Emil, verseczi gör. kel. szert. püspök.
Metianu János, aradi gör. kel. szert. püspök.
Petrović Bazilián, bácsi gör. kel. szert. püspök.
Popasu János, karánsebesi gör. kel. szert. püspök.
Stojkovics Arzén, budai gör. keleti szert. püspök.
Zsifkovics Theofan, károlyvárosi gör. kel. szert. püspök.

VI. Ország-zászlósok.

Országbiró: Sennyey Pál báró.
Horvát-Szlavon-Dalmátország bánja: gróf Khuen Héderváry Károly.
Kir. tárnokmester: Id. Szőgyény Marich László.
» főasztalnokmester: Zichy Ferencz gróf.
» főpohárnokmester: Bánffy Miklós gróf.
» főlovászmester: Id. Erdődy István gróf.
» főudvarmester: Szápáry Géza gróf.
» főajtónállómester. Széchényi Gyula gróf.
» főkamarásmester: Péchy Manó gróf.
Testőrség kapitánya: Fratricsevics Ignácz.
Pozsonyi gróf: Id. gróf Pálffy-Daun Lipót Nándor teanói herczeg.
Koronaőr: id. Vay Miklós báró.
» Szlávy József.

VII. Horvát-Szlavonországok

az 1881. évi XV. t.-cz. 3. §-a értelmében a közös országgyülés főrendi házába saját országgyülésökből három képviselőt küldenek, ezek azonban mint ilyenek kegyelmes királyi meghivót nem kapnak.
Inkey Nándor báró. Kussevič Svetozár.
Žifkovič János báró.

VIII. Főispánok.

Darvas Imre	Abauj-Torna	megyei.
Zeyk Károly	Alsó-Fehér	»
Tabajdy Károly	Arad	»
Szmrecsányi Dárius . . .	Árva	»
Sándor Béla	Bács-Bodrog	»

Perczel Miklós	Baranya	megyei.
Mailáth István	Bars	»
Beliczey István . . .	Békés	»
Dőry József báró . . .	Bihar	»
Vay Béla báró	Borsod	»
Bethlen András gróf . .	Brassó	»
Lonovics József	Csanád	»
o Mikó Bálint	Csik	»
Rónay Lajos	Csongrád	»
Bánffy Zoltán báró . . .	Maros-Torda	»
Bánffy Dezső báró . . .	Szolnok-Doboka	»
Kemény György báró .	Torda-Aranyos	»
Mailáth György . . .	Esztergom	»
Cziráky Béla gróf . . .	Fejér	»
o Horváth Mihály . . .	Fogaras	»
Fáy Gusztáv	Gömör-Kis-Hont	»
Batthyányi Lajos gróf .	Győr	»
Degenfeld Schomburg József gróf	Hajdu	»
o Potsa József	Háromszék	»
Beőthy Lajos	Heves	»
Id. Maithényi László báró	Hont	»
Pogány György . . .	Hunyad	»
Balogh Imre	Jász-Nagy-Kun-Szolnok	»
Esterházy Kálmán gróf. .	Kolozs	»
Zuber József	Komárom	»
Szent-Iványi Márton . .	Liptó	»
o Lónyay János	Máramaros	»
Simon Gyula	Moson	»
Bethlen Gábor gróf . .	Nagy-Küküllő	»
Gyürky Ábrahám gróf .	Nógrád—Nyitra	»
Szapáry István gróf . .	Pest-Pilis-Solt-Kis-Kún	»
Esterházy István gróf . .	Pozsony	»
Mattyasovszky Tamás . .	Sáros	»
Jankovics László. . . .	Somogy	»
Esterházy Pál herczeg. .	Sopron	»
o Graefl József	Szabolcs	»
o Domahidy Ferencz . . .	Szatmár	»
o Brennerberg Mór . . .	Szeben	»
Csáky Albin gróf . . .	Szepes	»
o Baranyi Ágost	Szilágy	»
Ormos Zsigmond . . .	Temes	»

K 15
ó 8

Széchény Sándor gróf . .	Tolna	megyei.
Hertelendy József . . .	Torontál	»
Kubicza Pál	Trencsén	»
o Justh Gyögy	Turócz	»
Dániel Gábor	Udvarhely	»
Perényi Zsigmond báró .	Ugocsa	»
Török Napoleon gróf . .	Ung	»
Radó Kálmán	Vas	»
	Veszprém	»
Glavina Lajos	Zala	»
Molnár István	Zemplén	»
Radvánszky Béla báró .	Zólyom	»
Bubanovics Gyula . . .	Szerém	»
Budisavljevics Budislav .	Bellovár	»
Fodróczy Sándor . . .	Kőrös	»
Krsnjavi Imre	Verőcze	»
Vardián János	Zágráb	»
Raizner Lajos	Fiume	»
Utiesenovics Ignácz . .	Varasd	»
Gvozdanovič Károly . .	Pozsega	»

K 14
ó 1

IX. Fiumei kormányzó.

Zichy Ágoston gróf.

X. Herczegek.

Fenséges Szász-Koburg és Góthai Fülöp.	Lobkovitz Rudolf.
Liechtenstein János.	Metternich Richárd.
Batthyány Strattmann Ödön.	Odescalchi Arthur.
Czartoryszky László.	» Gyula képviselő.
Esterházy Alajos.	» Livius.
» Miklós.	Schwarzenberg Adolf József.
Kinski Nándor.	» János.
Lamberg Gusztáv.	» János Adolf.
Liechtenstein Aladár.	Trauttmansdorff Károly.
» Alajos.	Windisch-Grätz Alfréd.
» Ferencz.	» Ernő.
» Frigyes.	» Hugó.
» Fülöp.	» Lajos.
» Henrik.	» Róbert.
» Rudolf.	

K 14

K 17

XI. Grófok.

4 Almássy Arthur.
› Kálmán, id.
› Kálmán, ifj.
› Tasziló.
1 Althann Róbert.
6 Andrássy Aladár.
› Géza.
› Gyula.
› Manó, képviselő.
8 Apponyi Albert, képviselő.
› Antal.
› Géza.
› Gusztáv.
› György.
› Károly.
› Lajos.
› Sándor.
18 Batthyány Arthur.
› Béla.
› Elemér.
› Géza.
› Gusztáv.
› Iván.
› József.
› Károly, id.
› Károly, ifj.
› László, képviselő.
› Miksa.
› Tivadar.
› Zsigmond, id.
› Zsigmond, ifj.
› Zsigmond, legifj.
5 Bánffy Béla, képviselő.
› György.
1 Béldy Ákos.
2 Beleznay Árpád.
› Pál.
2 Bellegarde Ágoston.
› Ferencz.
1 Benyovszky Sándor.
4 Berchtold Arthur.
› László.
› Richárd.
› Zsigmond.
1 Beckers Alfons.
2 Berényi Ferencz.
› Leo.
17 Bethlen Aladár.
› Aurél.
› Béla, id.
› Béla, ifj.
› Bálint.
› Dániel.
› Ferencz.
› Gergely, képviselő.
› Géza.
› József.
› Kálmán.
› Károly.
› Mihály.
› Miklós.
› Pál.
3 Bissingen Ernő, képviselő.
» Nándor.
1 Blankenstein Károly.
2 Bolza Antal.
› József.
2 Bombelles Károly Albert Már
› Márk.
2 Buttler Aladár.
› Sándor.
1 Breuner Ágoston.
1 Brunszwick Géza.
2 Chotek Ottó.
› Rudolf.
1 Crenneville Folliot Ferencz.

18 Csáky Béla.
› György.
› Gyula.
› Kálmán.
› Károly.
› Lajos.
› László, képviselő.
› Manó.
› Rudolf, id.
› Rudolf, ifj.
› Sándor, id.
› Sándor, ifj.
› Tivadar.
› Vidor.
› Zenó.
› Pallavicini Hippolit őrgróf
› › Zsigmond őrgróf.
1 Csekonics Endre.
1 Czebrián László.
3 Cziráky Antal.
› Nep. János.
6 Degenfeld-Schomburg Béla.
› Gusztáv.
› Lajos.
› Sándor.
7 Dessewffy Alajos.
› Aurél.
› Béla.
› Egyed.
› Dénes.
› Marczel.
› Miklós, ifj.
1 Dezasse Emil.
5 Draskovics János.
› József.
› Pál.
› Tivadar.
2 Eltz Ferencz.
› Károly.
9 Erdődy Ferencz.
› György.
› Gyula.
› István, ifj.
› Károly.
› Rudolf.
› Imre.
26 Esterházy Andor, képviselő.
› Antal.
› Béla.
› Dániel.
› Ernő.
› Ferencz, id.
› Ferencz, ifj.
› Imre, id.
› Imre, ifj.
› János.
› Jenő.
› Károly.
› László, id.
› László, ifj.
› Mihály.
› Miklós, id.
› Miklós, ifj.
› Miklós Ernő.
› Miklós Mór.
› Mór, id.
› Mór, ifj.
9 Festetics Aladár.
› Alfons.
› Andor.
› Béla.
› Dénes.
› Elek.
› Gyula.
› Imre.
› Jenő.

5 Festetics Kálmán.
Pál id.
Pál ifj.
» Tassiló.
» Vilmos.

11 Forgách Antal, id.
» Antal, ifj.
» Béla.
» Gyula.
» István.
» Károly id.
» Károly, ifj.
» László
» Sándor.

1 Gyulai Sámuel.
2 Gyürky Pál.

1 Hadik Béla.
2 Haller János
» Sándor
2 Harrach Antal.
» János.
1 Horváth Theldy Lajos.
1 Hugonnai Béla.
3 Hunyady Imre
» Kálmán.
» László, képviselő.
3 Jellacic György, id.
» György, ifj.
» Márk.
1 Kálnoky Dénes.
2 Karácsonyi Aladár, képviselő.
» Guidó.
5 Károlyi Alajos.
» Gábor.
» Gyula.
» István.
» László.

3 Károlyi Sándor, képviselő.
» Tibor.
» Victor.
4 Keglevich Béla.
» Gábor.
» István, képviselő.
» Oszkár.
3 Khuen Antal, id.
» Antal, ifj.
2 Kinsky Jenő, képviselő.
» Zdenkó.
5 Korniss Emil.
» Gáspár.
» József.
» Károly.
» Viktor.

2 Königsegg Aulendorf Alfréd.

1 Kulmer Lajos.
4 Kún Géza.
» István.
» Károly.
» Kocsárd.
4 Lamberg Ferencz.
» Henrik.
» József.
» Károly.
3 Lónyay Béla.
» János.

1 Migazzy Vilmos.
1 Mikes Miklós.
1 Mittrovszky Vladimir.
1 Nádasdy Ferencz.
2 Nákó Kálmán.
» Sándor.
3 Nemes János, id.
» Nándor.
» Vincze.
1 Niczky György.

2 Nugent Albert.
» Arthur.
7 Nyáry Béla.
» Gyula.
» István.
» Kálmán.
» Rezső.
» Simon.
» Tamás.

5 Orsich István.
» Jenő.
» Kálmán.
» Róbert.
» Viktor.
12 Pálffy Andor.
» Béla.
» Ede.
» Emil.
» Géza.
» István.
» János
» János Ferencz.
» József.
» Mór.
» Zsigmond.
» Daun Vilmos, teanói herczeg.
9 Pallavicini Adolf őrgróf.
» Alfons »
» Alfréd, id. »
» Alfréd, ifj. »
» Antal »
» Béla »
» Ede »
» Hipolit »
» Sándor » képviselő.
2 Péchy Szilárd.
4 Pejacsevich Arthur.
» Gábor.
» János, id.
» János, ifj.

9 Pejacsevich Julián.
» László, id.
» László, ifj.
» Márk.
» Miklós.
» Nándor.
» Pál.
» Péter.
» Tódor, képviselő.

1 Pellegrini János.
1 Pergen Antal.
12 Pongrácz Adolf, képviselő.
» Ágoston.
» Arnold.
» Béla.
» Ede.
» Frigyes.
» István.
» János.
» Jenő, ifj.
» Károly.
» Ödön.
» Vilmos.
1 Porcia Lajos.
2 Ráday Gedeon.
Ráday Pál.
2 Rhédey Gábor.
» Lajos.
3 Schaffgotsch Frigyes.
» Livius.
» Miksa Rudolf.
4 Schmidegg Ágoston.
» Ferencz.
» János
» Károly.
1 Schönborn Ervin.
1 Seilern Károly.
1 Serényi László.

Serényi Nep. János.
Sermage Aladár.
» Arthur.
» Richárd.
Somsich Adolf.
» Imre, id.
» Imre, ifj.
» József.
Stahrenberg István.
Steinlein Ottó.
Stubenberg Farkas.
» József.
» Károly.
Szápáry Gyula, képviselő.
» Iván.
» Péter.
» Sándor.
Széchényi Béla.
» Dénes.
» Ferencz.
» Gábor.
» Géza.
» György.
» Imre, id.
» Imre, ifj.
» Jenő.
» Kálmán.
» Károly.
» László.
» Manó.
» Ödön.
» Pál, képviselő.
» Tivadar, képviselő.
Szécsen Antal.
» Miklós.
Szirmay György
» Vilmos.
Sztáray Antal.
Sztáray István.
» János.
» Tivadar.
» Vilmos.
Teleky Domokos, képviselő.
» Ede.
» Géza, képviselő.
» Gusztáv.
» György.
» Gyula.
» József.
» József Mihály.
» Károly.
» Sámuel, képviselő.
» Sándor.
Thoroczkay Miklós.
» Pál.
Tisza Lajos, képviselő.
Török József, képviselő.
» László.
Vay Ábrahám.
» Ádám.
» Dezső.
» Mihály.
» Olivér.
» Tibor.
» Tihamér.
Vojkfy János.
Waldstein Albert.
» Ernő.
Wartensleben Károly.
Wass Ádám.
» Albert.
» Ármin.
» Jenő.
» Miklós.
» Olivér.
Wenckheim Frigyes, képviselő.
» Géza.

Wenckheim István.
» Károly.
» Rudolf.
Wilczek Ede.
» Henrik.
Zay Albert.
» György.
» Lajos
Zichy Antal.
» Béla.
» Ernő.
» István Ferencz.
» Gábor.
» Géza, id.
» Géza, ifj.
» Henrik.
» Hermán.
» Hippolyt
» Imre.
» István.
» János (keresztelő).
Zichy Nep. János, id.
» Nep. János, ifj.
» Jenő, képviselő.
» József, id.
» József, ifj.
» László.
» Miklós.
» Nándor.
» Ödön, id.
» Ödön, ifj.
» Pál
» Rezső.
» Sándor.
» Tivadar.
» Zdenkó.
» Zsigmond.
Zichy-Ferraris Bódog.
» » Lajos.
» Manó.

XII. Bárók.

Ambrózy Béla.
» Gyula.
» Lajos, id.
» Lajos, ifj.
Andreánszky Gábor képviselő.
» István.
Apfaltrern Rezső.
Apor Gábor.
» Géza.
» János.
» Károly.
Atzél Lajos.
Augusz Imre.
Balassa István.
» Sándor.
Bálintitt József, képviselő.
Bánffy Albert.
» Dániel.
Bánffy Ernő.
» György.
» József Jenő.
» Kálmán.
Bánhidy Albert.
» Antal.
» Béla.
» Sándor.
Barkóczy Emil.
» Ferencz.
» Mihály.
» Sándor.
Baumgarten Emil.
» Pál.
Besán János.
Bornemisza Albert.

4 Bornemisza János.
› Károly.
› Pál.
› Tivadar.
1 Bruckenthal Gyula.
2 Dőry Lajos.
5 Duka György.
› Jenő.
› Miklós.
› Péter.
› Tódor.
1 Edelsheim Gyulai Lipót.
3 Eötvös József.
› Lajos.
› Loránd.
4 Fechtig Ármánd.
› Imre.
› Károly.
› Nándor.
1 Fejérváry Géza.
2 Fiáth Miklós.
› Pál.
4 Fischer Ferencz.
› Gusztáv.
› Kálmán.
› Sándor.
3 Földváry István.
› Lajos.
› Sándor.
1 Geramb Kamilló.
2 Gerliczy Bódog.
› Ferencz.
2 Ghillányi Imre.
› László.
2 Győrffy Lajos.
› Pál.
1 Hellenbach Lázár.
1 Horeczky Ferencz.
3 Huszár Ádám.
› Imre.
› Kálmán.

3 Huszár Károly id., képviselő.
› Károly ifj.
› Sándor.
1 Inczédy Zsigmond.
1 Jeszenák Gábor.
6 Jeszenszky István.
› János.
› József.
› Kálmán.
› Sándor, id.
› Sándor, ifj.
1 Jókay Károly
7 Jósika Andor.
› Géza.
› János.
› Kálmán.
› Lajos.
2 Kavannagh Emil.
› Henrik.
9 Kemény Béla.
› Domokos.
› Endre, képviselő.
› Gábor, képviselő.
› Gerő.
› János, képviselő.
› Kálmán, képviselő.
› Ödön.
2 Kerekes Károly.
› László.
1 Laffert Antal.
2 Lipthay Antal.
› Béla, képviselő.
4 Luzsénszky Felix.
› Géza.
› Henrik.
› Zsigmond.

4 Maithényi Izidor.
› József.
› László, ifj.

1 Maithényi Ottó.
2 Mecséry Károly, id.
› Károly, ifj.
4 Mednyánszky Árpád.
› Dénes.
› Ede.
› László.
1 Mesznil Viktor.
2 Miske József.
› Kálmán.
1 Mikos János.
2 Nopcsa Elek.
› Ferencz.
6 Nyáry Adolf.
› Albert.
› Béla, képviselő.
› Gyula.
› Jenő.
› Sándor.
4 Orczy Andor.
› Béla
› Bódog.
› Elek.
1 Ottenfels Gchwindt Zsigmond, képviselő.
2 Perényi Péter, képviselő.
2 Piret-Bihain Béla.
› Jenő.
9 Podmaniczky Ármin.
› Béla.
› Elemér.
› Endre.
› Frigyes, képviselő.
› Géza.
› Gyula.
› László.
› Levente.
4 Pongrácz Emil.
» Ferencz.
› Gyula.
› Vincze.
1 Prandau-Hilleprand Gusztáv.

5 Prónay Aurél.
› Dezső.
› Elek.
› Gábor.
› István.
1 Puchner Hannibál.
1 Radák Ádám.
2 Radossevich Lajos.
› Tivadar.
3 Radványszky Géza.
› János.
3 Rauch Géza.
› György.
› Livius.
2 Rédl Béla.
› Lajos.
2 Révay Ferencz.
› Gyula.
2 Rosner Erwin.
› József.
1 Rudics József.
3 Rudnyánszky Béla.
› Iván.
› József.
2 Sahlhausen Lipót.
› Mór.
1 Schaller-Löventhal Károly.
1 Schloissnigg Ferencz.
3 Sennyey Lajos.
› Viktor.
1 Simonyi Lajos.
4 Splényi Béla.
› Henrik.
› Ödön.
› Pál.
2 Szentkereszty Béla.
› Ferencz.

2 Sztojka Béla.
» Gyula.
1 Tomasich Imre.
2 Uray Gyula.
» Kálmán.
10 Vay Aladár.
» Alajos.
» Dénes.
» Elemér, képviselő.
» Lajos.
Vay Miklós ifj.
» Ödön.
» Sándor.
5 Vécsey Béla.
» Dénes.
» Gyula.
» József.
» Lajos.

2 Vécsey Miklós.
» Sándor.
5 Walterskirchen Ernő.
» Miksa.
» Ottó.
» Richard.
» Roderich.
1 Weisz Pál.
1 Wenckheim Viktor.
5 Wesselényi Béla.
» Ferencz id.
» Ferencz ifj.
» István.
» Miklós.
1 Winpffen Iván.
2 Wodianer Albert, képviselő.
» Mór.

XIII. Erdélyi kir. hivatalos.

1 Macskássy Péter.

14

Nagyméltóságu Főrendi házi Elnökség,

Méltóságos Főrendek!

Magyarország keresztény társadalma könynyebben lélekzett fel a Méltóságos főrendek dec. 11-i fenséges szavazásának örvendetes eredménye után. A mély tisztelettel alulirottak hálát adnak mindenelőtt Istennek, kitől minden jó tanács ered, aztán a Méltóságos Főrendeknek, a keresztény hazafentartó álláspontnak oly hazafias megőrzéseért.

Buzgón kérjük a Méltóságos Főrendeket, hogy az ország keresztény millióinak keresztény érdekeit ezután is éber figyelemben tartani, a dec. 11-i dicső szavazás örömét mindnyájunk számára megőrizni és szegény hazánkat a feltornyosult veszélyek- és bajokból még kellő időben szerencsés kibontakozásra segiteni méltóztassanak.

Éljen a magyar Főrendiház!

Kelt ..... dec. 1883.

1		10	
2		11	
3		12	
4		13	
5		14	
6		15	
7		16	
8		17	
9		18	

19		49	
20		50	
21		51	
22		52	
23		53	
24		54	
25		55	
26		56	
27		57	
28		58	
29		59	
30		60	
31		61	
32		62	
33		63	
34		64	
35		65	
36		66	
37		67	
38		68	
39		69	
40		70	
41		71	
42		72	
43		73	
44		74	
45		75	
46		76	
47		77	
48		78	

79		109	
80		110	
81		111	
82		112	
83		113	
84		114	
85		115	
86		116	
87		117	
88		118	
89		119	
90		120	
91		121	
92		122	
93		123	
94		124	
95		125	
96		126	
97		127	
98		128	
99		129	
100		130	
101		131	
102		132	
103		133	
104		134	
105		135	
106		136	
107		137	
108		138	

„Gunyadi Mátyás" intézet Budapesten.

A

Magyar Főrendiház

Nagyméltóságu

Elnökségéhez!

A ..... i keresztény polgárok bizalmi és hálafelirata a 1883. ki december 11-i szavazás dicső eredményeért.

BIBLIOTHECA E.M. SIRIGOŃ.

Fenséges Császári Királyi Nádor Ispány Úr,
Nagyméltóságu Főrendek,
Tekintetes Karok és Rendek!

A' nemzet reményei, mellyek több életkérdés' szerencsés megoldása által valósitandók, annál vérmesebbek: mennél inkább a' jelen országgyülés' tanácskozásai folyamából kitünik: mennyire fekszik szivén dicső királyunk fejedelmi védpaizsa alatt a' hon' jobbléte fölött őrködni, sajgó sebeit behegeszteni, bajait orvosolni, 's áldásdús intézkedéseivel és üdvös törvények alkotásával a' kor' szükségeit és igényeit kielégíteni.

Ennek előlátása buzdítá a' mérsekleti egyletek alapitóit is, hogy legtisztább szándokú törekvéseiket a' Törvényhozó Testület kegyelmes pártfogásába ajánlván, ennek gyamolitását megnyerjék, 's ez által az emberi boldogságért felvállalt munkálkodásuk ohajtott sikerrel koronáztassék; nem csak ezek, de a' szeretett honnak közérdeke is kivánja, hogy, — mivel az erkölcs és miveltség nélkül a' legszentebb intézkedések, 's legsürgetősb reformok is sikeretlenek maradnak, vagy legalább a czélzott irányt eltévesztik,— mindaz, mi az erényes miveltséggel meg nem egyez, eltávolitassék. Már pedig mi sem veszélyezteti inkább e' szent ügynek életerejét az undok iszákosság, — 's főleg a' mértékletlen pálinka-ivásnak kárhozatos szokásánál; ezt bebizonyitani megkésértjük.

Midőn a' pálinka édes hazánkba becsempéztetett, csak a' gyógyszertárok szük korlátai között maradt, de miután a' tudatlan néptömeg — hogy testet erösit és kedvet derit — szerencsétlen álhite következtében frigyet kötött vele, miután honositását a' törvények megszentesitették volna, ekkor pusztító befolyását büntetlenül kezde gyakorolni az életre, vízözön gyanánt leöntötte Országunk előbb áldott völgyeit és halmait 's most már vérző szívvel tapasztaljuk: hogy a' melly családba befészkelte magát a' szeszivási viszketeg, veszélyesb nyomokat hagy hátra, mint akármelly ragadvány; napirenden van ott a' tévutakra vezető könnyelműség, az igazi jámborság, a' közönösség és istentelenségnek, a' szeretet, gyülölség és irigységnek, az engedelmesség nyakasság és rakonczátlanságnak, az ipar hanyagság- és unalomnak, a' bőség szükség-, sőt borzasztó inségnek, a' béke káromkodás és verekedésnek, a' hűség tolvajság és hütlenségnek, a' tisztes élet kicsapongás és fajtalanságnak, a' rendtartás az isteni és emberi törvények lenézésének, szóval az erény bünnek, az élet halálnak helyt engede, halálnak, mellyet népünk pénzen vásárol magának, vagy — mivel az ittas haragja és boszuja eloltására emberi vérrel kezeit megfertöztetni nem irtózik — mellyet a' kiürített üvegek által felhevült vére okozhat felebarátjának; mindezeknek pedig vége az elkorcsosodás, melly szemszúró nemzedékében, barmaiban, kerteiben, telkeiben, mindenében. — Fájdalom kihalt népünkből a' moralis erő, ezen fő kelléke a' nemzetek boldogsága-, nagysága- és szabadságának, vére sokhelyütt ki van szíva, csontvelei kiégetve, érzékei letompulva, észtehetségei eltemetve, a' szív nemesebb gerjedelmeit nem ismeri, az áldott magyar szabad honban a' zsidó, vagy más önző uzsorás rabigába fűzve, nem szabad; ő urának, 's hazájának köteles adóját leróni nem képes, 's igy bajosan jut neki azon szerencse, hogy magát kiváltván, a' szabadság templomába beléphessen. — A' mondottak mellett nem csoda, hogy sok lelkiismeretes hazafi látván a' nyomorult népnek nem érdemlett békóit, 's nemes lelkesedésében szétakarván azokat törni, legnagyobb akadályt lel épen azokban, kiknek akar szabadítójok lenni, mert ezek az emberi méltóság öntudatából kivetkeztetve, gyanúskodnak a' legjobb szándék ellen, 's miután rendetlen életök következtében a' természet legszebb adományait, belnyugalmukat 's becsületöket eltékozlották, és magasztos hivatásukat meghiúsitották volna, hivén magokat elkárhozva, megátkozzák születésük óráját, mellynek bűnyomorukat tulajdonítják, 's nem akarván ön maguknak és álladalmuknak lenni terhére érzéketlenségökben, önként rohannak tovább is a' vész örvényébe.

Azon vérkönnyekre méltó éhhalál, melly legujabb időkben népünk közt is olly borzasztólag dühöngött, nagy részben a' pálinka ivásnak szüleménye. Az élet mesternője a' tapasztalás tanubizonyságunk, hogy ez rövid idő alatt tönkre teheti legdicsőültebb gazdának is vagyonát, szellemi 's anyagi erejét; de azt is kell

tekintetbe vennünk, hogy az ebből következő gondatlan lomhaság csak a' jelennel, ezt is kényszeritve, gondol, gyümölcs és erdei fákat irt, de ujakat nem ültett, 's igy lassankint enyészik kereseti módja; hogy nálunk sok helyütt a' müipár gyárokat szeszgyárak pótolják, 's hogy végre főleg országunk felső vidékein pálinka gyártás kedvéért, más élelem-nemek megszorításával, a'rodhadásnak kitett, és földet meddősitő burgonya termesztetik, kétség kivül ezek is okozói voltak annak, hogy az eleven emlékezetben lévő napokban kétszer annyian lettek több vármegyénkben a' halál martalékává, mint a' keserves emlékü epemirigy gyászos korszaka alatt. Valóban, ha azon ezer meg ezer mérő burgonya és gabona, melly égett-borra fordítatott, megtartatik, népünk nem esendett vala éhhalállal, minthogy a' „Mässigkeits-Herold" ujság bizonyítása szerint 40 ember megelégednék természetes állapotban avval, mit egy megrögzött iszákos képes napalatt szeszben lenyelni. — Ezen felül köztudomásu dolog az, hogy a' pálinka ivás sok hajdan ismeretlen veszedelmes betegségnek szülő anya, butaság, érzéketlenség, kora elvénülés, egészségtelen maradék, száraz köhögés, vérköpés, tüdő-sorvadás és egyéb in-, mell-, gyomor- és bőrbetegségek, mellyek a' vízkórsággal együtt megkörnyezik és csontvázzá sorvasztják elöbbutóbb a' szeszivót — természetes gyermekei; a' pálinka-ivás hathatósan elömozdítja a'ragályos nyavalyák sebes elterjedését, mivel akadályozván a' megemésztést, fogékonyabbá teszi az embert bármelly betegségre, és a' gyógyszerek jótékony erejét meghiúsitja.

Hogy a' foglyok börtönökben és az eszeveszettek száma őrültek házakban, az adózó nép rovására korunkban szaporodott, hogy kórházaink az ügyefogyott nyavalgókat befogadni nem elegendők, ezt szinte pálinka következményül tartani vagyunk hajlandók, meggyőződésünket alapitván Amerika élő példáján, hol — mint ezt Baird mérsékleti egyletekről szóló jeles munkájában böven megmutatta — 1828 évben 70,000 fogoly nagyobb része pálinka mámorának következtében került fogságra, 781 tébolyodott közül önnön atyafiaik vallomása szerint 392 részegeskedés miatt jutott e' siralmas állapotra. „Állitatnak ugyan, mond Zschocke, őrültek' házai, börtönök és kórházak, de a' sok rosznak kútfeje, melly növeszti a' szerencsétlenek számát, kikerüli az illetők figyelmét; a' megvesztegetés forrásával nem gondoltatik; a' korcsmák és pálinkagyárak tágas szabadsággal birnak, 's a' részegitő italok' olcsósága elősegíti az emberek megmérgezését."

A' korunkban megkedvelt eszme „valódi népnevelés" csak akkor lehet ténnyé, ha az őtet eddig hátráló nehézségek, mellyek közül első helyen áll az iszákosság, útjából elgördítetnek, még társas életünkben a' benső javítások és reformok nem sikerülnek, még az erénygyilkos korcsmák, az iskolák helyét elfoglalják, még el nem tavolitatik mind az, a' mi köznépünket tudatlanná, nyerssé, szolgaivá és levertté teszi, addig miveltségről, erkölcsiségről, jobblét emeléséről 's boldogságról szó sem lehetend.

Azon nagytekénytélyű férfiak közé, kik a' szeszitalnak az emberi életre vészhozó befolyásáról lelkökben meggyőződve boszút esküdtek ellene, sorozzuk a' hires Hufelandot, ki e' tárgyra vonatkozólag következő arany betükre méltó véleményt ád: „Sürgetősen szükséges a' mirigy egy bizonyos nemére figyelmeztetni a' közönséget, melly még mindig háborítlanul 's fájdalom többnyire el sem ösmerve, a' legrémétőbb pusztításokat köztünk okozza. — Mi figyelmetessé teszünk mindenkit a' mákonyra, belladonára 's a' t. 's futunk tőle; 's még is a' pálinka szesznek, egy méregnek, mellynek pusztitó ereje a' fennevezett mérgeknek miben sem enged, oda engedtük a' polgári jogot, adván neki szabadságot nemzedékünk leggyönyörüebb virágát megmérgezni, gyermekek, aggastyánok, férfiak, nőszemélyek, alacsony és magas rendüek, oda engedik magokat a' csábitó éldeletnek, 's megvallom teljes meggyőződéssel, hogy az emberi nem még soha sem szenvedett illy általános és veszedelmes betegségben, mint a' pálinka kórban. Látok kisdedeket a' bölcsőkben, kiknek zsenge koruk a' pálinka által megmérgesittetik, szerencsés házasságokat és családokat, kik csupán emberi nemünk ezen ellensége által szerencsétlenekké tétetnek moraliter és physice; felszámíthatatlan embereket, kik éltök virágában gyógyíthatatlan nyavalyákba esnek, önmaguknak és a' statusnak terhére válván; sőt egész helységeket és vidékeket, mellyek a' pálinka mirigy miatt elpusztúlnak 's tönkre tétetnek. Status, mellyben a' pálinkakór általánossá lesz, bizonyosan elvész, mert a' szorgalom, erény, emberszeretet, mértékletesség 's erkölcsi érzelem olly tulajdonok, mik nélkül egy álladalom sem állhat fen, 's teljesen semmivé tétetik." London 1500, Boston 75, Cincinnati 45 orvosa, elkárhozó itéletével pálczát tört e' vérszomjas hydra fölött. Milly veszedelmesnek tartatott az emberi életre és boldogságra a' kábító italok rendetlen ivása, tudjuk már az erős Spartaiak, dicső Romaiak, Milesiták, Massiliaiak, Görögök és Spanyolok példáiból, kiknél a' nőnemnek soha, a' férfiaknak 30 vagy 40 esztendeig — az orvos rendelésén kivül — részegítő itallal élni nem volt szabad, az e' nemben kicsapongók néhol fejjel is bünhödtek, vagy az egyszer részeg többé tanubizonyságra nem eresztetett; korunkban pedig a' mérsékleti egylet' tagjai élen Viktoria, Angol királyné, Oskár, Svéd királya, Franczhonban egy kir. herczeg' fényes neveit találjuk. Bajororszag Pfalz tartomány minden helységében az 1843 sept. 29-kén költ kir. rendelet következtében léteznek mérsékleti egyletek; ezek szabad póstával birnak Poroszhon- és Oldenburgban, sőt e' kettőben a' kormány tulajdon költségére nyomtat és osztat könyveket, hogy a' mérsékleti egyleteket megkedvelltesse és elterjessze; illy egyletek alakultak Irland-, Lengyel, Hannovera és több más európai országokban. — Az amerikai Egyesült Statusok még 1813, és már Ázsia- és Afrikának azon tartományai is, mellyekkel európa- 's amerikaiak érintkeznek, sőt az őserdőkben lakó Indusok is a' pálinkát az emberinem' ellenségének nyilvánitották 's mindenütt ezerek és milliók léptek ellene szövetségbe.

Illy nagyszerü előzmények után mi csoda, hogy hazánkban is megszülemlett a' vágy, egy kecsegtetőbb és boldogabb jövendő után? és elsőbbséget vivott ki magának minden emberbarátnál ez' életkérdés: mellyek azon módok, mellyek elcsábitott és megvakított népünket a' kora halál' torkából kiragadhatnák? Ennek következtében keletkeztek nálunk is mérsékleti egyletek, mellyek' alapitói mindennapi szomorú tapasztalás után meglévén róla győződve, hogy köznépünk elhatalmasodott bajai leginkább az iszákosság- és pálinka-italban gyökereznek; valamint azt is fájdalommal tapasztalván, hogy a' rossz a' nép életébe és szokásaiba mélyen bele van már nőve, csak attól várják az ohajtott eredményt, mi a' józansági egyleteknek éltető 's gyarapító erőt adhat 's ez: — egy országos törvénynek létrehozása. Ez okért mult évi Aug. 12-kén Veszelén tartott első ülésökben, egy szóval egy lélekkel halálra itélték ezen életölő szörnyeteget; de végrehajtó hatalom nem lévén kezeikben eltökélték az ország minden törvényhatóságaihoz (mit nemes Trencsén vármegye volt kegyes magára vállalni) 's egyszersmind a' Pozsonyban működő törvényhozó testülethez is legmélyebb alázatossággal folyamodni: hogy az nemes szándéku törekvéseiket gyámolítani méltóztassék olly törvény által, melly a' józanságot mint nemzeti erényt pártolván, a' részegséget — melly már büntető törvénykönyvünkben is mint terhelő körülmény állitatott fel — nyilvános büntetésnek alávetve, mint bünteny bélyegezné; a' szeszgyártására 's annak külföldről behozatalára rendkivüli adót vetne, kicsinyben árulását eltiltaná, a' korcsma zenéket, mellyek sok helyen vasár- és ünnepnapokban szükséggé váltak, mint a' kicsapongásra csábokat és romlás eszközlőit, korlátozná 's az üdvösen működő mérsékleti egyleteket országos védelem alá helyezné.

Mindazonáltal a' törvényhozó testület mély bölcsességében sokkal nagyobb bizodalmunk vagyon, hogysem engednők magunknak az épen elősoroltak által kijelelni azon módokat, mellyek a' czélhoz legbiztosabban vezethetnének, sőt legerősebb hit tölti el kebleinket, hogy ez ügyre vonatkozó üdvös intézkedései nem engedendik, hogy a' jobb lét reményünk meghiúsultán kinos érzettel szomorkodni legyünk kénytelenültek, nem türendik, hogy egy gazdagúlyon, kilenczvenkilencz pedig koldusbotra jusson, 's mind a' száz erkölcsisége szenvedjen, nehogy a' haza testestül, lelkestül megroncsolt és semmire sem való koldúsaira, a' gazdagság tára Anglia és szabadság földje Amerika gyanánt milliókat költeni legyen kényszerülve.

Végre noha nem szükölködnénk még több honérdekü szent ügyünket gyámolító védokok nélkül, de nem találunk alkalmas szavakat, mellyekkel még egyszer szeretnők számtalan embertársaink' az oktalan állatok sorsánál, — melly mult országgyülésen figyelemre méltatott — mostohább állását a' nagylelkü honatyák kegyelmes pártfogásába ajánlani, mit ha megnyerni szerencsénk lészen, hisszük, hogy ujra születik a' nemzet szellemi, egészségi, gazdászati és társadalmi szempontból, mert elhintettetik ez által egy boldogabb jövendő' magva a' nemzet földébe, mellynek előbb utóbb, de kétség kivül, áldást gyümölcsöznie kell, nem az egyesek', különösen földes urak' — de az egész községeknek is javára, és az 1848-diki évi országgyülés működése az évkönyvek lapjain lángbetükkel maradand feljegyezve.

Melly legalázatosabb esedezésünk után, hathatós pártoló kegyelmébe 's atyáskodó kegyességökbe legmélyebb tisztelettel ajánlottak maradunk. Költ Pozsonyban 1848-dik évi Februárius 25-kén mult esztendei Veszelén tartott első középponti gyülésnek határozata nyomán.

Császári királyi Főherczegségednek,

Nagyméltóságu Főrendeknek,

és a' Tekintetes Karoknak 's Rendeknek

legalázatosabb szolgái

a' magyar mérsékleti egyletek alapitóinak egyesülete.

(Következnek több ezer aláirások.)

Ő Császári Királyi Fenségéhez

Magyarország Nádorához

és

az országosan egybegyült Nagyméltóságu Főrendekhez 's Tekintetes Karok és Rendekhez, nagykegyelmü 's különös kegyességü uraikhoz nyujtandó

legalázatosabb kérelme

a' magyar mérsékleti egyletek' alapitóinak.

SIRIGOS

Az 1873-ik évi

államköltségelőirányzatára (Budgetre)

tett

EMLÉKIRATA

Baldácsi Antal báró

tiszanánai képviselőnek.

PESTEN, 1873.

Nyomatott a Kunosy-féle kő- és könyvnyomdában. (Séta-utcza 9. sz.)

Hibaigazitások.

1-ső	lap	32.	sor,	meneztessék	helyett menesztessék
2-ik	„	16.	„	meggazdálható	„ meggazdálkodható
2-ik	„	21.	„	meggazdált	„ meggazdálkodott
2-ik	„	23.	„	meggazdálható	„ meggazdálkodható
2-ik	„	32.	„	se	„ sem
3-ik	„	1.	„	minister	„ ministeri
4-ik	„	3.	„	hagyatik	„ hagyatnék
4-ik	„	55.	„	mindenött	„ mindenütt
4-ik	„	57.	„	iétezik	„ létezik
10-ik	„	4.	„	szász	„ száz
14-ik	„	25.	„	függöv	„ függövé
15-ik	„	4.	„	haszos	„ hasznos
15-ik	„	59.	„	ekintetében	„ tekintetében
17-ik	„	31.	„	meggazdált	„ meggazdálkodott
18-ik	„	35.	„	pedameaus	„ pedaneus.
20-ik	„	9.	„	érdekoben	„ érdekében
21-ik	„	50.	„	kezdötni	„ kezdődni
22-ik	„	41.	„	igazságügyi	„ vallás- és oktatásügyi
22-ik	„	56.	„	süllyezett	„ süllyeztett
21-ik	„	19.	„	kipezde	„ képezde
24-ik	„	46.	„	megköttetni	„ megköltetni
24-ik	„	57.	„	medvö	„ meddő
24-ik	„	61.	„	controllérja	„ controlleria
26-ik	„	1.	„	varakat	„ várakat
28-ik	„	30.	„	ezeeknél	„ ezeknél.

Minekelőtte az előttünk fekvő államköltség kivetést kellőleg megbirálni lehetne, szükséges, hogy némely alapelvekkel tisztába jőjjünk, melyek minden időben, minden rendes és józan magán vagy államháztartásnál mellőzhetlenek, és éppen mert a józanság ezen elvei a jelen költség állami kiadások és bevételek előterjesztésében (Budgetben) könyelműleg félretétettek: nehogy a nemzet a szükség perczei előtt az eladósodás mély őrvényébe sölyedjen és áldozatul essék a tőzsér kasztnak, mely hivatva vagyon, hogy vérszipókép kiszivattyúzza a Magyar birodalom nemzeteinek véres verejtékin szerzett pénzerejét: nekünk szükségképpen az állam háztartásunkban a kellő megszoritásokat ma már meg kell tennünk, nehogy állami függetlenségünket jövendőre veszélyeztessük.

Fájdalmasan kell tapasztalnunk, hogy a jelen budgetnek törekvései oda látszanak törni akarni a nemzetet, hogy a fülig eladósodott Ausztriánál semmivel jobb ne legyen, habár 1867 előtt a magyar birodalomnak mintegy 300 millió adósságánál többje nem volt, melynek mintegy $^9/_{10}$-ed részét az elvesztett úrbériség kártalanitása tette; de már 1867 a XIII., XIV., XV. t. czikknél fogva a még bölcsőjében ringatott, ujra megszületett alkotmányos szabadságunk hajnala nekünk majdnem 1000 millió forint államadóssággal köszöntött be.

Én nem akarom itt vitatni az átvett idegen adósságoknak czélszerűségét vagy az ellenkezőt? mert az utókor örökké fogja bámulni és bámulhatni a magyar nemzetnek nagylelkűségét egy társnemzet irányában, melyhez századokon keresztül mázsás nehézségü lánczokkal volt kötve és kapcsolva, de ugyan ezen utókor hidegen és ridegen számító birói széke nemzetünket megfogja rónni önmaga iránti kiméletlenséggel; és ki gondolná ma, hogy ezen önmegtagadás Cislajtaniában nemcsak elösmerést nem eredményezett, hanem ennek ép ellentétét? Hogy elösmerést nem volt képes kivívni, hanem ép az ellenkezőt? szerény véleményem szerint ez természetesen máskép nem is jöhetett, mert ép Magyarország volt csakis 1867-ben arra hivatva: hogy a fülig eladósodott Cislajtania adósságainak nem csak egy részét elvállalja, hanem főleg arra, hogy ezen szerencsétlen és maga hibája nélkül eladósodott szomszéd és társországot financiáliter rendezze, és mivel ez utóbbit nem tette; következett a háládatosság helyett a harag és ennél roszabb — a gyanú, hogy mi csak hiuságunknak akartunk tömjénezni a világ előtt, nem pedig rajtok segiteni.

Hasztalan azonban a múlton okoskodni, vagy töprenkedni, mert ez mindenesetre az utókor kérlelhetlen itéletére lőn fentartva; hanem hazafiui kötelességünk orvosolni a bajt a charlatanismus kizárásával biztosan és sikeresen, nem pedig mint ezen budgethen terveztetik, mérget méreggel gyógyitani — adósságot adósággal fizetni.

Megengedhető tehát, mélyen tisztelt ház! ha előre láthatólag a kért elidegenitő kölcsön meg nem fogna szavaztatni, de mindemellett a bajon véglegesen segitve nem lesz; azért én mindenek előtt azt indítványoznám: hogy a két házból meneztessék egy küldöttség minden párt szinezetből egyforma számban, mely kizárólag azzal foglalatoskodjék, hogy miképen lehessen a jelen kormány-gépezetet annyira egyszerüsiteni? hogy a 48 előttitől csak annyiban különbözzék, a mennyiben most minister kezeli azon szakosztályokat, melyeket azelőtt a helytartó vagy udvari tanácsosok és a kamara hivatalnokai kezeltek; e mellett mindenütt szoritassanak meg azon kiadások, melyek a jövedelemben fedezetüket nem találják, és ha találnák is, minden állami kiadások az elkerülhetlen szükség által indokoltassanak, minden ajándékozásokra szánt dotátiok megszüntessenek és a mennyire csak lehetséges a 48 előtti személyzet és ügykezelés visszaállitassék, a papirhalmak kellő letörpitésével. — Ugy szinte az állami épitkezések nagyobb részbe beszüntessenek az államvagyonali öngazdálkodás bérleti rendszerrel cseréltessék fel — mert a jelen budgetben

rendes készpénz-bevétel előirányoztatik összesen	170,809,264 ft
Rendkivülibe pedig	15,522,000 ft
Összesen	186,331,264 ft

mely előirányzatból óvatosságból 10%-et levonva lesz valóságos bevétel . . . . 167,698,137 ft 60 kr.

Indokolva azt, hogy a tervezett jövedelmek csak sperativumok, a kiadások pedig positivumok, a remélt jövedelemből 10% levonást szükséges tenni, hogy a jövedelem, a mennyire lehet, biztositassék, és igy óvatossan csak is ebből volnának lehúzandók a mulhatlan és positiv kiadások, u. m.

1) közösügyi kiadások 23,983,714 ft.
(Lásd összesités 3. lapját.)
2) 1867. XV. t. cz. értelmében államadósági járulékba, mely teszen 31,530.600 ft.
(Lásd összesités 4. lapját.) összesen le . . . 55,514.314 ft
Marad . . . 112,183,823 ft 60 kr.

NB. Ezen 31,540,600 ftból érczpénz kivántatik 11,926,000 ft, melynek agiója 10% vétetik, holott jelen 7% mely agió differencia tesz 357,180 ft különbséget mi meggazdálkodható, és igy a deficit kevesbedik 357,180 fttal.

3) Udvartartásra az államköltség összesitésében (3. lap.) előirányoztatik
összesen le . . . 4,722,216 ft
Marad . . . 107,461,607 ft 60 kr.
4) A főrendi (Lásd összesit. 3. lap.) és képviselőház szükségletére le . 700,000 ft
(Lásd ugyan ottan) Marad . . . 106,761,607 ft 60 kr.
5) Földtehermentesitési és törlesztésbe le . . . . . 17,350,630 ft
(Lásd összesitési 36. lap.) Marad . . . 89,410,977 ft 60 kr.
6) 1849-1867. évig nyugdijakba 209,300 ft és jelenbe 2,599,622 ft le . 2,858,922 ft
(Lásd össz. 3. lap.) Marad . . . 86,552,055 ft 60 kr.
7) Szőllőváltsági dézsmába (ugyan ottan 36. lapon.) le . . . . . 2,831,682 ft
Marad . . . 83,720,373 ft 60 kr.
8) Az 1867. XIII. t. cz. alapján felvett vasuti és az 1871. évi törv. kamatai le . . . . . 6,199,304 ft
(Lásd összesités 4. lap.) Marad . . . 77,521,069 ft 60 kr.

Mivel ebben kamat 5.632,340 ft ezüstbe 10%-el váltatik be, tehát 7% arányba, ebbe 168,970 ft meggazdálható.

9) Sorsolási kölcsön . . . . . 4.403,104 ft.
(Lásd összesit. 37. lapját.) Marad . . . . 73.117.965 ft 60 kr.

Ebből meggazdálkodható:

a) A nagy közuti kisajátitásokra kivántató 500,000 ft, mert ennél több bejön a sugáruti telkek eladásából, maradna igy 500,000 ft meggazdált összeg.

b) Közlekedési fővonaloknál 380,421 ft helyett preliminálttassék 100,000 ft, maradna igy szinte 280,421 ft.

c) A járulékokba 200,000 ft meggazdálható, mert ha egyik pénztár beveszi, a másik kiadja, akkor ilyen összeg elenyészik, a mi pedig a pénzkezelési itteni formalitásokat illeti, ezek inkább complicálják és nem simplificálják a számadást, azért itten is meggazdálkodható 20,000 ft mint érvénytelen kitétel.

d) Ha a margitszigeti uj vashidra előirányoztatik 500,000 ft, buda-pesti vizszabályozásra 1.000,000 ft, akkor 1873. esztendőben épitésre kitett 2.035,230 ftnál meggazdálkodható 535,230 ft.

A fent érintett 73.117,965 ft 60 kr. bevételi maradványt szembesitve a még el nem számitott 89.252,716 ftra tervezett kiadásokkal a feltételes deficit lenne 50.797,406 ft, ebből lehuzva (lásd összesit 44. lap) 38.455,312 ft.

Értetődik, hogy ezen deficitösszegben ben nem foglaltatnak, s e részben sem egészben, az államhitelmüveletek, mert ezeket ezuttal mellőzni kivánom, mivel ezek később jönnek bonczkés alá, az érthetőbb elszámitás végett.

A főirány volna megszüntetni ezen 50,797,406 ft deficitet egészben vagy legalább kevesbiteni, mert midőn a deficit megszüntetve nincs, hiteloperatiókat tervezni annyi, mint erőszakosan az országot még jobban eladósitani kivánni, kivált midőn arra még kilátás sem volna, hogy az ország által tett befektetések meghozzák a törlesztési kamatokat 2 vagy 3 év alatt, mely idő alatt ugy is folytonos kamatveszteségek várnak reánk.

Mindenekelőtt a külömbféle ministeriumok kiadásai volnának leszállitandók.

Jelesen kiadásképpen terveztetik:

A. Államadósság járulékában 31.530,600 ft, ebben meggazdálkodható . . . **357,780** ft, mert 11.926,000 ft érczpénz megszerzésére 10% agió számittatik, pedig jelen az agió külömbözet 7%.

B. Ő Felsége a király udvartartására 4.722,216 ft meggazdálkodható . . **1.072.216** ft, mert a czélba vett szaporitását a civillistának komolyan maga ő Felsége a király sem akarhatja, tudva és önszemeivel látva hazánk leggazdagabb részének a vizek által okozott kiszámithatlan kárait, ösmerve az 1873. évi budget mérhetlen deficitét, a tetemes előrelátható adóemelkedéseket, és az idei, ugy a mult évi terméketlenséget; nem akarhatja pedig különösen azért, mert ez merő ellentétben volna magas trónbeszédjével, melyben ujra meg ujra a legnemesebb érzéseknek és nemzetünk iránti legszivesebb hajlamának ad kifejezést. Sőt ő Felsége a király megkérendő, hogy a 72,216 ft kabineti költségeit maga civillistájából fizesse.

C. A két állam kölcsönkamataiba 6.199,304 ftnál meggazdálkodható .168,970 ft 20 kr, mert 5,632,340 ft itten is, valamint az **A** alatt ezüstpénzben megszavazandó és ezért 10% számittatik, holott jelenben ez 7% megkapható.

D. Sorsolási kölcsönnél, vagyis 4.403,073 ftnál meggazdálkodható . **132,092** ft **9** kr. Ezen meggazdálkodás indokolása fennebb már előadatott.

E. Ministerelnök részére előirányoztatik 389,080 ft, meggazdálkodtatik **292,920** ft. (lásd részletez 2. és 3. lap), mert igaz ugyan, hogy a 12,000 ft pótlékát — mi tisztán fényüzésre szánt — nem első budget tartamára, és szinte ugy 200,000 ft szabad rendelkezésre állittottak, azonban tekintve, hogy ilyen magas állás nem csak puszta pénzkérdés, hanem főleg megtisztelő kifolyása a király és haza bizalmának a többi ministereknél ugyis 8000 fttal több fizetése lévén a pótlék csak nagyobb fényüzésre szolgálna alkalmat, mit a haza tőle nem követel.

Ugy szinte, midőn az absolut időben egy királyi főherczeg Albertnek 50 ftra nem adatott rendelkezési szabadság és tehetség, akkor a ministerelnök nagyon megtisztelve érezheti magát, midőn szabad rendelkezésére 20,000 ft adatik, még akkor is 20,000 ft jóval több a valóságos szükségnél.

Ami pedig a személyes járandóságokat illeti, ebbe meggazdálkodható a szolgálat hátránya nélkül 1 ministeri tanácsos, 1 osztálytanácsos, 1 ministeri titkár, 3 fogalmazó, 4 irodatiszt, és 7 hivatalszolga, vagy is 17,120 ft fizetésekbe, dologi kiadásokra pedig 23,800 ft, az egész levonás tesz 40,920 ft.

Végre a mi a törvényeket előkészitő bizottságnak kivetett dotationális 60,000 ftját illeti, ezen kiadás csak azért sem tartható fenn, mert ilyen előirányzat mélyen compromitálja az összes, valamint az egyes ministeriumnak codificationális tehetségét.

F. Ő Felsége a király személye körüli ministerium 77.062 ft meggazdálkodható **25,573** ft. (Lásd részlet: 5. füzet 2. és 3. lap;)

A nagyon csekély munkához kevesebb személyzet is tökéletesen kielégitő; meggazdálkodható 1 Ministeri tanácsos, 1 titkár, 1 fogalmazó, 5 irodatiszt, 2 szolga, 1 háziszolga, 1 kapus; vagyis 15,728 ft. és jutalmakra kitett 1000 ft, igy a világkiállitás tekintetéből követelt pótlék azért megnem adható, mert ez csak ürügyül szolgálhatna, hogy ezen felemelés nekik örök időkre biztosittassék, ne hogy ez bekövetkezzék, inkább essék az állam javára, e czim alatt követelt 5275 ft tehát szinte meg nem adható, nem a napi dijjazásokra kitett 570 ft, mert ugy is a személy reductio kellőleg motiválva vagyon, végtére nem helyeselhető a termek uj feldiszitésére kitett 3000 ft, mert az fényüzési kiadás, — megtakaritható igy a fentebbi összeg.

G. Horvát ministerium (részlet, VI. füzet 2. és 3. lap.) 48,000 ft meggazdálkodható **13,710** ft.

Akár Magyarország akár Horvátország adó alapját vesszük, mint tényezőt, a meggazdálkodás itten sem maradhat el, azért 1 ministeri tanácsos, 2 ministeri fogalmazó, 2 irodatiszt, 1 hivatalszolga mellőzendő vagyis 10,010 ft felesleges költség letörlendő, valamint jutalmazásokra kitett 500 ft is, és mivel ottan a hol lakbér fizettetik, épület fenntartásnak nincs helye, tehát elnem fogadható az e czim alatt kitett 400 ft de még kevésbé a forditókra (dragomanokra) kitett 2800 ft, mert a kétnyelvüség magával hozza, hogy a horvát ministeri hivatalnokok oly correcte tudják a magyar nyelvet mint a horvátot.

H. Belügyér (lásd összesit. 6. és 7. lap)	6.784,046 ft	meggazdálkodható	.	1.096,046 ft	— kr.
I. Pénzügyér „ „ 8. 9. 10.	„ 52.382,007 „	. . . . .		6.466,946 ft	— kr.
K. Közmunka és közlekedésen (lásd összesit. 10. 11. lap)	5.577,223 ft	. .		933,200 ft	— kr.
L. Földmivelés, ipar s kereskedés. „ „ 11. 12. 13. 14.	„ 10.017,021 „	. .		700,390 ft	— kr.
M. Vallás és közoktatáson „ „ 14.1 5. 16. 17.	„ 4.119,830 „	. .		1.110,019 ft	— kr.
N. Igazságügyér „ „ 18. 19.	„ 12.031,982 „	. .		1.584,859 ft	— kr.
O. Honvédelmi tárczán „ „ 19. 20.	„ 7.277,089 „	. . .		85,588 ft	33 kr.

99.089,198 ft vagyis azon kiadási összeg, mely még elszámitva nem volt és a melyből lehuzandó disponiblis 73.117,965 ft bevétel és igy marad ki nem elégitett 25.171,232 ft valóságos hiány, deficit, melynek orvoslása már megkezdődött az egyes ministeriumok költségei és a leszállithatók leszálitásával.

H. Belügy. (lásd államköltségvetés összesités 6. 7. lapját.) Megszüntethető ezen tárczánál a XVI fej. 1. czim VI fej. II-ik czimig.

(Lásd VII füz. 10.lap) *a)* a magyar és erdélyi főispánok fizetései **327,025** ft.

(Összesités 6. lap) *b)* Államsegély a királyföldi hatóságoknak **199 321** ft.

Az (a) alatt megjegyzendő, hogy a főispánok, főkapitányok, főkirálybirák, szász ispánok, mivel mint dignitarius lenni megszüntek, ma csak sinecurák lehetnének.

(VII. füzet 61. lap) *c)* Pozsonyi országos korházra előirányzott **16,930** ft végkép megszünik, ha Pozsony városának a korház által adatik, mit már rég kellett volna tenni.

(VII. füzet 21. lap,) *d)* ugy ott a többi kisebb korházakra **63,000** ft.

(VII. füzet 22. lap.) *e)* kolozsvári aggház részére Ferencz ő kir. Felsége által tett alapitvány tétessék által a civillistába, mely jótékony czélokra is van dotálva ő Felsége beleegyezésével, mert ildomosan nem is kivánható, annál kevésbé követelhető, hogy ő Felsége az adózónak terhére ájtatós alapitványokat tegyen, **5,801** ft.

(VII. füzet 22. lap.) Zárdák segélyezése nem lehet közadóztatás tárgya, és a kegyeletet mindenki személye sen gyakorolja, le **4,168** ft.

(VII. füzet 6. sz. 22. lap.) *h)* Általános betegápolásokra 667,881 ft helyett 300,000 ft megadva, meggazdálkodtatnék **367,801** ft.

(VII. füz. 20. l. szükséglet 2. sz.) Himlőoltási költségekre 50,600 ft helyett 20,600 ft megadva, meggazdálkodtathatik **30,000** ft.

Megjegyzendő, hogy az ugy is gazdagon dotált róm. kath. clerustól elvárható, hogy minden korodában a papi teendőket ingyen fogja ezentúl megtenni.

(VII. füz. 31. l.) *k)* A közbátorság kérdése komoly figyelemreméltó, mindamellett itt a 150,000 ft kiadás csak akkor fogja a kellő mértéket megütni, ha vizsgálat tárgyává tennék, valljon gyalog vagy lovas honvéd alkalmazása nem e kerülne jóval kevesebbe? mivel a honvédségtől mindenekelőtt a belbátorság biztositását követelheti a haza, midőn külellenséggel elfoglalva nem volna; de meg nem oldott kérdés még az is, ha a sorkatonaság — mint az absolut időben — ilyen szolgálatokra nem volna-e kötelezhető, melyet a közbátorság követel?

(VII. füz. 38. lap.) *l)* A rendkivüli szükségletek és fedezésekből megkimélhető, ha 530,094 ft helyett, csakis 480,094 ft hozatnék tervezetbe, mi szinte elégséges, tehát az állam javára irandó; jelesen: az egészségi tanács fizetése 10,000 ft, a pesti tűzoltó-egylet segélyezésére szánt 10,000 ft, az orsz. jogakadémiára előirányzott 21,000. — Le ebből 11,000 — az orsz. levéltár kezelésénél megkimélhető 10,000 ft és az erdélyi levéltár Budára szállitási költségéből 10,000 ft, összesen **50,000** ft.

(VII. füzet 40. l.) *m)* Az országos levéltár irodai szereknél megkimélhető . . . . . **2000** ft.

Feltünő, hogy itt ugy, mint minden hivatalnál az irodai szerekre, papir stb. pazar összeg követeltetik, mely egy egész papirgyár szorgos munkaságát veszi igénybe, ugy itten kitétetik 3000 ft, mire és miért ily feltünő összegben? egy levéltár kezelésénél, arról semmi igazolás nem létezik.

(VII. f. 20. l.) A VII. füzet 14. és 15. tétele átalában nem tartozik az elkerülhetlen kiadások közé, le **30,000** ft, mert magának a „Budapesti Közlöny“-nek, mint hivatalos lapnak, oly számos olvasói vannak, hogy annak subventió nem kell. Elemi csapások pedig ő Felsége a király kimérhetlen kegyességében lelik ellensulyozásukat.

A fennebbi leszámitások figyelembevételével a belügynél meggazdálkodható összeg összesen **1.096.046** ft.

I. Pénzügy:

A véletlen is ugy hozza magával, hogy itt teljesedjék a közmondás, a mely azt tartja: „ahol legtöbb van, csak onnét lehet legtöbbet elvenni“, csak is ez azon bőven dotált ministerium, mely több milliókra menő reductiókat enged, nem csak a szolgálat minden megszoritása nélkül, de inkább az államjavak erélyesebb kezelésével is, mit már rég kellett volna életbe léptetni az adózók élénk érdekében; jelesen:

A rendes szükséglet XVII. fej. 1. czimében.

A központi igazgatásnál szüntessék meg az erdészeti személyzet, illetőleg osztassék be azon előadók helyett, akik az államjavak bérbeadása által akármikor elfoglaltatás nélkül maradván, ugy is másfelé lesznek alkalmazandók, és igy helyet adva a bérbe nem adható államerdők

kormányzatát vezető hivatalnokainak, vagyis az egész jelen erdészeti személyzetnek, igy az államháztartás részben kevesbbittetnék, magára az állami ingatlan javak kezelésére pedig csak annyi személyzet hagyatik fel, amennyi az államvagyon, ezen ingatlan kincsnek épségben megtartására nézve ellenőrileg mulhatlanul szükséges.

(VIII. füz. 9. lapján.) 1) Ezen kevesebblet tehát terveztetik jelenleg a központban 378,266 ft kiadásnak legkissebb átalagban 20,000 leszámitásával és megtakaritásával marad az államnak 20,000 ft

A kitünő bányász és erdész tanulók részére igénybe vett segélyezés szinte letörlendő 7,000 ft

Ugyanottan jutalmak és segélyekért kitett összeg meg nem adható, mert az itteni központ ugy, mint bár mely más központ nem ruházható fel azon hatalommal, hogy ő a maga belátása szerint az államkincstárból ennek vagy annak kedvezéseket juttasson, le 13,500 ft

Eszerint a XVII. fej. 1. czimében meggazdáltatott **40,500** ft.

(VIII. füz. 12. lapján.) 2) Igy a központi állampénztárnál XVIII. fej. 2. cziménél szinte jutalmi czélra szánt összeg ujra lemegy 1,600 ft.

(VIII. füz. 13. lapján.) Ugyanennél a hivatalnál beszüntetendő 20 pénztári tiszt, mert e szolgálatra kevesebb is elégséges, ha a legszükségesebb könyvek vezettetnek, le 16,000 ft.

A XVII. fej. 2. czim meggazdálkodható tehát **17,600** ft.

(VIII. füz. 1. lapján.) 3) A pénzügyi igazgatóságok és számvevői osztálynál XVII. fej. 3. czimében, jutalmak és segélyekért kitett összeg azert lett letörlendő 31,000 ft, mert a meg nem jutalmazottak és megjutalmazottak közt, ilyen kedvezés rosz vért szokott szülni; e mellett a legkedvezőbb alkalmat szolgáltatják az ily jutalmakkal rendelkezőknek a részrehajlásra, le 31,000 ft.

„ Továbbá ugyanottan megszüntetendő képviseltetési dijjakként kitett 3,200 ft, mert az egész országban a képviseletekre elég alkalmatos pénzügyi hivatalnok találkozik, le 32,000 ft.

„ 17. lapján.) Ugyanottan a pénzügy igazgatósági szakmában kitett 16 ügyész, kivévén a két pest-budait a többi vidéki 600 ft osztr. dijjazással ellátva, ugyanezen szolgálatot megteheti, meggazdálkodható tehát 12,700 ft.

„ „ Ugyanitt 68 fogalmazónál 188 helyett megtakaritható mintegy 110,000 ft.

Ugyanott lajstromozók eltörlése által erre a szolgálatba maradt más tisztviselőket alkalmazva, az állam részére maradt 13,700 ft.

„ „ Ugyanott vagy az irodatisztek vagy a segélyszemélyzet megszüntetendő a haszontalan munkaszaporitás beállitásával, igy megkimélhető 36,670 ft.

Továbbá még észrevételek teendők a Horvát-Slavon 3. czim alatt előforduló országos pénzügyi igazgatóság némely kiadásaira.

„ 19. és 20. lapján.) A Horvát pénzügyigazgatóságnál VII. fej. 3. czim alatt kitett jutalmak nem helyeselhetők; tehát elmarad a kiadásnál 2,400 ft, mert jutalmakat egy subventionált birodalmi résznek nyujtani nem lehet, a Horvát álladalmi javakból pedig ilyesmi ki nem kerül. — Mely alkalommal megjegyeztetni kivánom, hogy a főhadparancsnokságnál egy külön pénzügyigazgatóság tüntetik fel, melynek költsége tesz összesen 14,330 ftot, ezen elkülönitett ügykezelés vagy beszüntetendő volna, vagy pedig a zágrábi civil pénzügyi igazgatóságba beosztandó, és akkor megkiméltetnék mintegy 5000 ft.

Ezek szerint a 3. czimen meggazdálható **214,670** ft.

(VIII. füz. 22. lap 4. tétele.) 4) Ezen XVII. fej. 4. czimén meggazdálkodható segély és jutalomképpen kitett **450** ft.

(VIII. füz. 24. lap 6. tétele.) A XVII. fej. 5. czimén szinte Horvát-Slavon pénzügyi felügyelőségénél törlendő: jutalmak és segélyekre 2,400 ft.

„ „ Ugyanott törlendő képviseleti dijjakra kitett 700 ft.

„ „ Szinte törlendő azon különbség, mely létezik az 1872. és 73. évi költségvetés között, vagyis mintegy 12,999 ft.

Az egészre pedig megjegyzendő, hogy ezen ügyvezetésre használt személyzet szinte inkább a szokott bureaucraticus soklét számmal bir, mintsem hogy mellőzhetlen szükséges személyzetre volna fektetve.

5. Mind e mellett a XVII. fej. 5. czimnél meggazdálkodható összeg **16,099** ft.

(VIII. füz. 28. lapján.) 6) A XVII. fej. 6. cziménél több meg nem gazdálkodható mint a jutalmakra kitett **400** ft.

(VIII. füz. 31. lapján.) 7) A XVII. fej. 7. czimére általánosan meg kell jegyezni, mikép feltünő ezen czimben azon tapogatódzás, melyet egyátalában a hivatalok berendezésében mindenött, ugy különösen itt tapasztalni, és mivel a modern magyar államháztartásban ezen czim képezi azon költséges eltérést, mely az adóbehajtásnál az egykor és a jelen között iétezik, most midőn kevesebb garantiákkal mint a milyenek 48 előtt voltak a megyei ellenőrség mellőzésével az adóbehajtás igy nagyra nőtt személyzettel kivántatik pótoltatni, méltó, hogy ha valahol, itt vétessenek igénybe a a személyzeti megszoritások, hogy részszerint a mennyire lehető, a mult és jelen között az államszolgálat megzavarása nélkül az egyensuly helyre állittassék, részszerint pedig még az adóbehajtási systema meg nem változtatva, a megyék és hatóságok nagyobb garantiát nyujtó teendőibe nem fog beosztatni, a személyzet a legkisebb mértékre szorittassék, nevezetesen: van 289 adóhivatal, ez kiván 289 ellenőrt, 289 tisztviselőt, 289 pénztárnokot, 289 szolgát és kivánná házbérekbe 89,400 ftot, épületek fentartására 17,758 ft, a személyzetnek ide oda hurczolkodására 20,400 ft. irodai költségek, világitás, fűtés és egyéb költségekre minden adóhivatalnak esztendei 200 ftot juttatva pauschálkép, mi tenne 289 adóhivatalnál 57,800 ftot.

A többi dologi kiadások ideiglenes fentartásával a 289 adóhivatalnak meghagyva minden egy irodára 200 forint a megkimélt összeg tenne 27,682 ftot.

Ugyanott az adótiszteknél, mert 778 adótiszt helyett csak 289 jönne alkalmazásba, és a személyzet még 6 szolgával is fogyna, a kevesbitést csak a 2 legalsóbb fizetési fokra szoritva, s kiadási különzet tesz 294,240 ftot.

(VIII. füz. 30. lapján.) Ugyanott jutalmak és segélyekre 36,000 ft.

„ „ Ugyanott már szükségtelenné vált adóhivatalok személyzete szaporitására kitett 8000 ft.

BIBLIOTHECA E.M. SZEGED

(VIII. füz. 32. lapján.) Valamint Horvát-Slavon országban az összes 43 adóhivatalnál szinte ily berendezésnél fogva megszüntetve 78 pénztári tisztet, megkiméltetik és megtakarittatik az állam javára 48,840 ft.

Igy a XVII. fej. 7. cziménél a meggazdálkodás **414,762** ft.

8) Pénzügyi vám és adóőrség XVII. fej. 8. sz.

(VIII. füz. 34. lap.) Habár ezen czimnél tetemes megtakaritás létezik, mégis tagadhatatlan, hogy itt a személyzetben jeles megtakaritást lehetne elérni, hogy ha egyátalában a bérlet-rendszer hozatnék be, az accis kezelés helyett; addig is, még ezen igen üdvös rendszabály életbe fogna léptetni, törlendő jutalmak és segélyek fejében kitett 20,000 ft.

(VIII. füz. 36. lap.) Ugyanezen czim alatt horvátországi osztályoknál törlendő jutalmak és segélyek összege 11,000 ft.

És igy a XVII. fej. 8. czimnél összesen törlendő **31,000** ft.

(VIII. füzet 40. lap.) 9) Jogügyi igazgatósága a pénzügynek, mint ez a XVII. fej. 9. czimében elősoroltatik, habár itt is lényeges megtakaritás létezik az 1872. és az 1873. eszt. előirányzat között, mégis principialis szempontból kitörlendő segélyképen kitett 1,300 ft.

(VIII. füzet 40. lap.) Ugyanitt képviseltetési dijakban, melyek már előbb aggályosoknak mondattak 1500 ft, és igy a VXII. fej. 9. czimnél meggazdálható **2800** ft.

(VIII. füzet 44. lap.) 10) A XVII. fej. 10. czimnél pénzügyi törvényszékekre észrevételeket csak azért sem lehetne tenni, mert habár visszatetsző, hogy az adóhivatal maga magának legyen birája, mégis mivel az adó beszedését veszedelmeztetné a törvényszékek nehézkedése, a törvényszékek pedig annyira tulhalmozottak, hogy ezen berendezés nélkül az állampénztár zavarba jöhetne, de az összeg is 7095 fttal nem oly feltünő, hogy itt kitörlések által a tulterhelt kincstáron lényegesen könnyebbiteni lehetne, tehát ezen czim a kitett előirányzattal megmaradhat.

(VIII. füzet 46. lap.) 11) A XVII. fej. 11. czimére, vagyis az állandó catasterre kénytelen vagyok azon észrevételt tenni, hogy ebben változást tenni czélszerütlen volna, sőt még az adóalapnak rendes ellenőrködése szükségessé teszi, hogy ezen személyzet, mint Franciaországban, megörökitessék, alkalmasint más ügykezelési beosztással azonban mindenesetre circa 400,000 ft előirányzat megkimélésével, de dologiban se volna több 150,000 ftnál megkimélhető. A rendkivüli szükségletet illetőleg ez a gyakorlatban többször fog felmerülni, igy tehát csak a catastralis munkák befejezésével volna egy tetemesebb összeg, talán egy pár 100,000 ft megkimélése lehető, mely catastralis összes költség ma mintegy 850,000 ftot tesz ki.

12) Bányászati és erdészeti akadémia Selmeczbányán XVII. fej. 12. czim.

(VIII. füzet 50. lapján.) Ezen szakképzettségi intézetet csak azért szükséges jelen, ugy jövendő költségeiben fenntartani; mert a bányászat nem specialis, hanem universalis tudomány; a bányászat és erdészetre kiképezettek a világ minden részében keresettek és igy a Magyarország bányászacadémiáján kiképezett ifjuság alkalmazást nyerhet tanulmányával hazáján kivül is, a mit a többi nem technicai tudományokról nem mondhatni, mind a mellett a már kimondott elv kedveért nem lehet el nem ejteni a jutalmak és segélyekre kitett 5,000 ft.

(VIII. füzet 50. lapján.) Ugyanottan nem lehet szinte elnem ejteni a tudományos munkálatokra kitett 8,000 ft.

Ez utóbbit különösen azért kell elejteni, mert a tudományos munkáknak közrebocsájtása a magyar tud. akadémia teendői közé tartozik. És igy a XVII. fej. 12. cziménél megtakaritható öszvesen **13,000** ft.

13) Az egyenes adóknál XVII. fej. 13 czim.

(VIII. füzet 55. lap.) A XVII. fej. 13 cziménél nem azt kell keresni, mi a fedezet, hanem mit kell megtakaritani, különösen feltünő az adókivetési költségeknél és jutalmazásoknál kitett 300,000 ft. Ugyanott a 13. rovatban kitett adóbehajtasi költségben 208,000 ft folyó pénzben.

Végre a 4-dik behajtási költségben ujra kitett 82,000 ft, melyek ha bár az 1868. XXVI. t. cz. értelmében helyesen tétetnek és tétethettek mégis ily általánosságban és a számtételt megbirálót vakitó alakban annál is inkább nem kelletett volna a pénzügyi adókivetési és beszedési előirányzatban keresztül vinni, mert eltekintve attól, hogy ily általános felületességek még gyanusak is lehetnének ezen felül pedig a helyes birálatot is lehetetlenné teszik, mi a tervezett 595,000 ft. költségben nem közömbös, mert feltéve, hogy az adóbehajtók külön személyzetüek, mivel tudva levő dolog, hogy a végrehajtást szenvedő minden forinttol 2 krt fizet, és azért, az adóbehajtások még egyszerübb apparatus által lehetnének eszközölhetők, nem pedig olyan költségessel és complicatal, mely az államnak és az adóvégrehajtást szenvedőnek is nagy kárával és megterhelésével működik. Ily pazarlás meg nem engedhető és ugy itten is megtakaritható **200,000** ft.

14) Fogyasztási adók XVII. fej. 14. czim.

(VIII füzet 60. lap.) a XVII. fej. 14. czime ellen más érzrevételem nincs, minthogy a személyzet, mely ennek kezelése és behajtására van szánva nem aggályos ugyan, de aggályosak a beszedési százalékok aggályosak a jutalmazások, aggályos az irodai költség, mely 37 hivatalnoknál ha csupán irógépek volnának, még is 9800 ftra fel nem mehet, tehát minden a kellő mértékre viszsza állitva törlendő itten:

Jutalmazásban	2,050 ft.
Irodai költségben	5,000 ft.
Beszedési százalékban	70,000 ft.

Az összes törlesztés a XVII. fej. 14. czímnél tesz **77,050** ft.

15.) Határvám XVII. fej. 15. czímében.

(VIII. füzet 65. lap. rendes szükséglet.) A XVII. fej. 15. czimére általánosságban csak azon megjegyzésem van, hogy ezen államgazdászati ágnak 3 millió 156,000 ft. évi bevétele, ne silányittassék annyira hogy csak 1,606,000 ft tiszta jövedelmet hozzon be; a jóval nagyobb jövedelem — mi közohaj csak ugy elérhető ha a határvámszedés haszonbérbe adatik évenként, egyébiránt jutalmak és segélyekre kitett összeg itten is törlendő 2,500 ft.

16.) A XVII. fej. 15. cziménél összes törlés **2,500** ft.

(VIII. füzet 70 lap. személyes járandóság.) A XVII. fej. 16 cziménél törlendő jutalmak és segélyekre ki-

tett 1000 ft. Öszvesen az egész czimnél, — a mi az állam részére meggazdálkodható — idáig nem több mint **1000** ft.

17.) A Jogilletékek és dijjak XVII. fej. 17. czim.

(VIII-ik füzet 74-ik lap.) A XVII-ik fejezet 17-ik cziménél feltünő, hogy jutalmazások és segélyekre kitétetik 24,300 ft, ha ezen jutalmazások kutató denunciánsok részére történnének, ugy a mester megérdemli tanitványát, és igy ne kapjon mitse gazdája, se szolgája. — Ily kárhoztató rendszerrel maga magát okozza a kormány, hogy ha a kötelességüket felejtett hivatalnokok szoros teendőiket biztosan csak is külön dijjazásért teszik meg; igy ezen kitétel méltán mellőzendő **24,300** ft.

18. Fémjelzés XVII. fej. 18. czim.

(VIII. füz. 78 lap. kezelési kiadásra.) Ezen czim alatt felemlitett személyzet sem száma sem üzelmi kiadásai ellen kifogás nincsen, hanem az irodai költségek itt is föltünők és idővel mérséklendők.

19. Ut,- Hid- és Révvám XVII. fej. 19. czim.

(VIII. füzet 82. lap. szükségletek.) Szükségtelen volt itt 1000 ft kiadással hiába, habár feltételesen is a budgetet terhelni, mert ha bérben nem volnának, ezen állami jövedékek adva, akkor is bérbe kellene őket adni, és akkor csak is azon körülmény volna felülvizsgálandó, ha valjon ebben kedvezések nem történtek-e? mint ez a kincstárnál gyakorta már megtörtént; vagy nem-é köttettek olyan szerződések, hogy a szerződő könnyen kibujhassék kötelezettsége alól, mert tudva lévő dolog, hogy az államkincsén mindenki boldogulni akar; mindenesetre levonandó itt is **1000** ft.

20.) XVII. fej. 20. czim. Dohányjövedék.

Ezen államüzlet jóval nyereményesebb lehetne 14,173.851 ftnál, ha a szivar csinálásra nagyobb gond fordittatnék az által, hogy azon vidékeken is a dohánytermelés megengedtetnék, a hol 48 előtt a leggnemesebb faju dohányok termeltettek és akkor 3—4 év mulva az amerikai dohány behozatala egészen mellőzhető volna, mert a magyar birodalom déli része azonos Pensilvaniával, minekutánna Amerika éghajlata 10 fokkal különbözik az európai éghajlattól, ez pedig (lásd 90 lap. 2 tételt) 5,845,532 ft. nyeremény, mely nyeremény az üzlet, illetőleg a systhema megváltozásával várható.

Minden önzetlen kénytelen elősmerni, hogy a monopoliumok csak is arra vannak hivatva, hogy az egyéni termelési szabadságot korlátozzák, azonban az állam ezen nagy nyereményének ezen áldozatot is meg kell hozni, mert ma semmiféle adó nem pótolhatja a kincstárnak ezen óriási nyereményét, de nyereményes az egyes termelőkre nézve is, mert a tapasztalás megmutatta hogy a rosz években rosz és hibás dohánynak az állam a legjobb vevője; a jó esztendők pedig a dohánytermelésre nem oly sürük hogy a dohánytermelők más vevővel nagy károk nélkül szerződhetnének és igy ma csak is a kincstár az, a mely a termelő gazdának fáradsága jutalmát biztosithatja.

(VIII. füz. 90. l. és 98 lapján.) Egyébiránt ezen czim alatt felemlitett és jutalmazásokra kitett összeg törlendő 17,905 ft.

Ugyanott a világkiállitásra elégséges 5000 ft, tehát törlendő lenne 5,000 ft.

Ugyanitt a dohányeladásnál jutalmazásokba kitett 6,000 ft.

Ugyanott jutalmakba 1,800 ft.

Összesen tehát a 20. czim alatt elősoroltakból meggazdálkodható összeg **30,705** ft.

21) Lottójövedék XVII. fej 21. czim.

„ 104. lapnak 6. tétele.) A berendezések meghagyásával aggályossá vált és a roppant irodai 10,250 ftra menő költségekből (lásd 10. tételt) kiemelendő 5000 ft.

A személyzetnél mellőzhető egy hivatalfőnök, egy segéd irattárnok, 10 hivatalsegédtiszt és egy segédszolga vagy is készpénzben 11,313 ft.

És ugyanott jutalmak és segélyekre kitett 2,000 ft.

Lesz összesen törlendő ezen czimben és az állam javára irandó **18,313** ft.

22) Sójövedék XVII. fej. 22. czim.

(VIII. füz. 109. lap, rendes kiadás.) Az állam e gazdászati üzletében a stationális személyzet elegendő takarékosan volna berendezve, és lehetne is ezen állami Regalét, a fogyasztás érdekébe igen gyümölcsözővé tenni, ha a só még olcsóbbra szállittatnék le, és akkor keleten is a magyar só a porosz sót kiszorithatná, miáltal ezen üzletág ujra emelkedhetnék, és majdnem egy millió forinttal az állam jövedelmét szaporithatná.

Addig is, míg ezen boldog aera eléretik és a jövedelem ez úton 1,000,000 fttal szaporodik, most egyelőre nehézségképpen ki kell tenni jutalmak és segélyek czime alatt összesen 6,690 ft.

„ (16. tétel.) Ezen állami üzletről ellehet mondani, hogy a mi a vámon nyeretik, az a réven elvész; hallatlan!! minden egy mázsa sószállitása $62^{21}/_{27}$ kr. kerül, a mi akkor is igen sok, és aggályos, ha az egész sómennyiség a magyar birodalom szélső határaig szállitatnék, mivel $^{7}/_{10}$ ezen sómennyiségnek a vizen Zimonyig le mehet, de elmehet vasuton is, $62^{21}/_{27}$ kr.-nál olcsóbb áron akár a határszélekig; azért igen kivánatos, hogy az igen aggályos szállitási szerződések felmutattassanak, és a nagy közönségnek megnyugtatásául közhiré tétessenek.

„ (116 lap.) Ugyan a sóhivataloknál — 42 hivatalnál — 5 mázsatiszt mellőzhető és 8 hivatalszolga, mi kitesz készpénzben összesen 13,380 ft.

„ (120. lap, 5. tétele.) Ugyanitt 1872-ből megtakaritott azon 50,000 ft, mely assignáltatott és el nem fogyasztatott repercipiálandó 50,000 ft.

És igy ezen XVII. fej. 22. czimnél megtakaritható **70,070** ft.

23) Állami javak igazgatóságai és ügyészségei XVII. fej. 23. czim,

(VIII. füzet 126 lap, 3. és 12. tétele.) Mivel az államjavak előbb utóbb bérbe adandók, tehát egyelőre csak a jutalmazások és segélyezések volnának törlendők, összesen 7,681 ft.
nemkülömben kegyadományokban 1,404 ft.

Ezen XVII. fej. 23. czimnél meggazdálkodható összeg **9,085** ft.

Ha azonban később az államjavak bérbe adatnának, ezen egész személyzet a nyugdíjjakkal együtt nem emészthetne fel többet az állam kincséből mint circa 80.000 ftot és igy ezen czim alatt ujra meggazdálkodni lehetne a mostani 422,928 ftból a fentebbi 80,000 ft lehuzása után 352,013 fttot, a mely tekintélyes számeredmény azonban jelenleg számitásba nem jöhet.

24.) Államjószágok XVII. fej. 24. czim.

VIII. (füzet 138 lap.) Addig is, mig az államjószágok bérbe adatnak — értetődvén, hogy a bérbe adásnál a bérleti fizetések az illetékes vagy a felvételre előre meghatározott adóhivatalnál történjenek azon szigorral, mint ez magánál az adóbehajtásnál divik, az eddigi befizetési kezelés hátrányai e szerint mellőzve lesznek és az állam ezen jövedelmét csak oly biztosan és úgy fogja élvezni mint az adójövedelmeket, feltünők szerfelett, — még az adózók érdeke ezen igen nyereményes átváltoztatás által kellő nyomatékra nem vergődhetnék, — a jutalmazásokra kitett összegek azért letörlendő 7,485 ft (lásd VIII. füzet 157 lap.) Ugyszinte letörlendő a kegyadományok összege 1813 ft (lásd VIII. füzet 157. lap.)

Tűzoltó felügyelő is azért nem engedményezhető, mert van szertári szolga, tehát lemegy a tűzoltó felügyelő, bére 340 ft (lásd VIII. füzet 159. lap.)

Nem elfogadható kiadás az eddigiek szerint **9.638** ft.

Eltekintve azon fárasztó részletezéstől, mely ezen állam üzleti ágat sokkal nyereségesebbé ugy sem tenné, véleményem oda járul, hogy adassanak hasszonbérbe kedvező feltételek mellett és megfelelő áron részletekben az összes állami uradalmak, mert a magán kezelés utján jövedelmük valódi csekélységre fog leolvadni.

Haszonbére ezen uradalmaknak egyremásra a jelenlegi jövedelemnél másfél annyival vagy is 50% több lehetne, mely állitásomra különösen azon körülmény jogosit fel, hogy az állami uradalmakban a mint a részletezés 150—157 lapján látható, a mai gazdászat egyik fő és legjövedelmezőbb ága, a baromtenyésztés alig van képviselve, és igy kétséget nem szenved, hogy ilyen kezelés mellett a jelen helyzetben nincs arra remény és kilátás, miszerint a nagy közönség ama méltó várakozása „hogy az államjavak jövedelme szaparitandó“ telyesülésbe mehessen.

A mi a különbséget illeti, ha ezen uradalmak a fent irt feltételek mellett bérbe adatnak? avagy magán kezelés alatt maradnak-e? a különbözetet a következőkben kivánom számokba felderiteni.

Az összes jövedelem a kimutatott 20 uradalom után Gödöllő kihagyásával, mely ő felsége a királynő udvar tartására volna nekie által adandó, a mi őtet ugy is annak idejébe — mint özvegyet meg illetné; mert az erre hagyományozott óvári uradalom még Mária Therézia által elidegenittetett . . . . . 5,261.763 ft —

Ezen összeg 50% rugtatása adna . . . . . 2,630.881 ft 50 kr.

e két összeg tesz . . . . . 7,892.644 ft 50 kr.

Ebből le, adó és kegyuri terhek . . . . . 1,031,039 ft —

Marad ideiglenes bevét . . . . . 6,861.605 ft 50 kr.

Ebből le 15% bérlői beneficium, mint adóemelés, bérleti javitás, kommasationális költségek kárpótlása és egyébb előre nem látható terhek fejében — mert a bérlő semmi adóelengedésre nem számithat, a haszonbérlet végével pedig szokásos ellenkövetelésekért kárpótoltatni nem fog, hanem a bérlet egész ideje alatt felelős a bérlet konstitutivumáért, melyeket minden időben minden kifogáson túl álló jó, és ép karban fentartani, és minden kártól megovni tartozik, le 1,029,240 ft 82 és $^{1}/_{2}$ kr.

Marad 5,832,364 ft 67 és $^{1}/_{2}$ kr.

A bérbe adott uradalmak Lipts 8,348 ft, Nagy-Bánya 11,337 ft, Erdély 5 urad. 37,212 ft, Temesvári 15,626 ft, Pardány 40,950 ft Zombori 902 ft Sz. Somlai várlak stb. összesen 114,482 ft elmaradt auctája le 57,241 ft. ha a ház törvényhozó hatalmával élni nem akar és a kincstárra nézve aggályos szerződéseket is megtartani kivánja, mint a milyen a párdányi.

Marad tiszta előleges haszon 5,889.606 ft és hogy a valóságos nyeremény kitünjék, ebből leszámitandó a jelen tiszta bevét. 2,843,201 ft marad az állam valóságos tiszta haszna **3,046.405** ft.

25.) Államerdők XVII. fej. 25. czim.

(VIII. füzet 173 lap.) Tekintve azon körülményt, hogy az erdők magán gazdaságnál sem szoktak bérbe adatni, tehát az állam sem tehet mást, mind erdejét domestice kezeltetni, azonban mivel jelenleg igen igen felemelkedett faárak léteznek, az előirányzat pedig a jelen állami bevételbe ehez aránylag mennél kevesebb jövedelmet tüntet fel, habár itt ott a rendezések tekintélyesebb összegeket veszneknek is igénybe, ilyes üzlet mint a milyen itt találtatik mégis csak beteg állapotra mutat, tehát ugyan csak ezen kezelési betegség megorvoslására kivánatos, hogy egy a két házból kiküldendő szakértő bizottság részletes szemle után adjon az államerdőkről véleményt, hogy és miképen kezeltessenek jövendőben legczélszerűbben? Annyi bizonyos, hogy az államerdők hanyag kezelése a vidéken ismert tény, annyi is bizonyos, hogy a szolgálat ezekben majdnem leghanyagabban vitetik, mint közönségesen állami jószágban, és annyi is bizonyos, hogy industrialis berendezések és befektetések életbe léptetése által ezen erdők a mai faárak megtartásával könnyen 1,000,000 fttal többet jövedelmezhetnének.

Minden esetre megfoghatlan dolog marad, hogy ezen eszme a kormánykörökben még eddig tört utat nem talált, szükséges tudnunk, hogy a felső magyarországi erdők mai nagyobb jövedelmezésének alapja itt ott, egy oly kormányzási időben tétetett le, mely sem 82, sem 30 milliókat nem kölcsönzött, hogy hasznos és gyümölcsöző Investitiokat tegyen.

(VIII. füzet 176. lap.) Világkiállitásra nem kelhet el 100,000 ft az azonban elfogadható, ha hogy a kiállitandó tárgyak nagyságok, és voluminósitása igen költséges odaszállitást okozna akkor 40,000 ft engedményezhető lehetne, le megy tehát 60,000 ft.

(VIII. füzet 188 lapján.) Itt is a jutalmazások és segélypénzek levonandók 17,695 ft, kegyadományok le szinte 3,229 ft.

Ugyan azon fejezetnek 177 lapján rendkivüli kiadások czime alatt kitüntetik 436,067 ft miről mást mondani nem lehet, minthogy kétséget sem szenved, mikép minden erdészség e czimen sokat igényelhet, de azért szükséges észrevételezni, hogy a kitett 436,067 ft minekutánna már minden részletes kiadások felemlitvék, természetessen ebből a közszolgálat minden hátránya nélkül lehuzható 236,067 ft és akkor is az egyes erdészetekre egyre másra mint egy 6000 ft esik a mi mindenesetre nem megvetendő rendkivüli subventio.

Nemkülönben levonandó az állami jószágok (lásd VIII. fej. 160 lapját hiadásba tett $^{1}/_{10}$ re-

perceptio utján, mely mivel a bustyaházi, királymezei, botskói, rahói, vissói személyzetnél lett volna kiadásba téve, de ki nem adatott, azért leszámolandó 11,650 ft.

Egyáltalán megjegyzendő, hogy a rendkivüli kiadások részletezéseiből kitünik, hogy a kincstári épitkezések mesés áron teljesittetnek, fa- és kő kellő közepében, igy példaképpen egy oly alárendelt személyiség laka, mint az erdőőré 2000 ftba kerül, mi hallatlan a maga nemében.

Ugyanott 214. lap mellékletben említés tétetik egy „halotti kamaráról“ egy deficitben nyögő és fülig eladósodott országban ez már csakugyan mellőzhető, le 800 ft.

Ugyanott (Szegényház) mindenesetre habár a kincstár az emberiség ritka kegyeletének példányképe, de nem tartozik ezen tétel az állam égő szükségei közzé; le 17,160 ft.

A 18-ik fejezet 25-ik czim alatt megtakaritás összege **346,601** ft.

Állam-bányák.

26) XVIII. fejezet, czim 26.

(Részlet VIII. füzet 220. lapon.) Miután az államvasbányák üzlete évenkinti 470,682 ftnyi évi nyereményt mutat ki, mely bevételre befektetett 6,715693 ftnyi öszegnek (lásd 233. lapon) ez mint egy $14^1|_2$ percentjét és nem többet eredményezne, ezen nyereménykimutatás igenis kielégitő volna; de ezen fényes eredmény igen érzékenyen devalválódik a különféle kohók és hutáknál és pedig annyira hogy a valóságos nyeremény legtávolabbról sem versenyezhet hasonnemü magányüzlettel. ugyanis: (220 lap)

a rhonici	vasmű és hámor üzlet ád	1 ft 45 kr.
a tisöltzi	„ „ „ „ „	— $66^{12}|_{13}$ kr.
a libetbányai	„ „ „ „ „	— $58^1|_3$ kr.
a pojniki	„ „ „ „ „	— $56^4|_5$ kr.
a diósgyőri	„ „ „ „ „	— $40^4|_5$ kr.
a podurói	„ „ „ „ „	— $20^4|_5$ kr.
a kabola-pojanai	vasmű és hámorüzlet ád	— $50^4|_5$ kr.
a fehérpataki	„ „ „ „ „	— $30^1|_2$ kr.

tiszta eredményt és nyereményt mázsánként, világos tehát, hogy az üzletnek elnyomorodottnak kell lenni, hanyagság vagy tisztátlan kezelés által, ennek megorvoslása tekintetéből azt ajánlanám, hogy ezen üzlet szinte haszonbérbe adassék, mi a jelen emelkedett vas árakkal igen nyereményesen volna eszközölhető, mind az államra mind a bérlőre nézve.

Ugyan is az állam jelenleg 568,476 bécsi mázsát állit elő, (lásd 220. lap) részint nyert vasban részint rúd, lemez, és egyéb vasneműekben, különösen pedig mindegy 1000 mázsa különös jóságu nyers aczélt is. — Ennek előállitásán az állam nyer 488,476 fttot, ha ezen üzlet épületeivel együtt haszonbérbe adatik, értetődik, hogy a bérlő az épületek értékét cautióképpen letenni tartoznék; ezért is mintegy 1.000,000 ft marad az állam kezén cautioképpen, melyért csakis 5% fizettetnék a bérlőnek, e mellett minden mázsa vasért, melyet előállit 1 ft 20 kr. adna az államnak, mit könnyen megis adhat, ez által az esztendei jövedék 852,714 ftra rugna, mi az évi jövedelmet azzal a differenciával neveli, mely ezen összeg és a volt 488,476 ft jövedelem és nyeremény között létezik, vagyis 364,238 ft.

Habár hazánk sem nem California, sem az Urál hegyeiben rejtett kincsekkel nem bir, — minekutánna a 229. lapon látható egyeztetésekből kitünik, hogy az összes bányákra forditott 7,076,522 ft kiadás után 7,034,004 ft jövedelem mutatkozik és pedig 42,518 ft veszteséggel, tehát ezen állambányák magánkezelésre való átbocsájtása a józan ész követelményei közé tartozik, mindenekelőtt pedig:

a) Megszüntetné az activ deficitet, mely jelenbe 42,518 ftot tesz.

b) Minekutána a bányaüzletben legkárosabb az aranynak előállitása, az állam eddig magány üzlet utján nyert aranyból mintegy 250,000 darab aranyat veretett, a melynél minden beváltott darabon mintegy 2 ftot vesztett, ezen körülmény számit az állam érdekében passiv 500,000 ft bérlet utján ezen passivumból, a ki nem adás által lesz 500,000 ft activum.

c) Eltekintve attól, hogy a fémbányák üzletépületeit a vállalkozó bérlők mint a vasbányáknál, készpénzben megváltani köteleztetnének, (mint ez másképpen nem is lehet) tehát az állam ezen az uton a bérlőktől kapna mintegy 1.500,000 ft tőkében, melytől habár 5% fizet az állam, de ez még se 21% kölcsön, illetőleg uzsora ötven esztendőn keresztül mint a párizsi kölcsön.

d) Ezüst, réz, ólom és a t. fémek bérleti jövedelme most egyelőre a számitáson kivül marad, annyi bizonyos, hogy az állam okvetlen $^3|_4$-det nyerne a jelen személyzeti és dologi kiadásukon, vagyis a mostani kiadás 337,429 fton, mint azt a 253-ik lap mutatja, lehuzva az uj berendezésre szánt esztendei költséget 120,000 fttal, hogy az ellenőrség továbbra is fenntartathassék, meggazdálkodtathatnék 217,429 ft.

e) Továbbá (lásd VIII. füz. 218—221. l. és ezt 226. lap. combinálva megnyeri az állam a bányászatba eddig évenkint belevert reális évi üzleti veszteséget 11,328,550 ft kiadás 5% kamatát, mert a helyett, hogy pénzt adjon ki, ép ellenkezőleg pénzt vesz be, ezen nyeremény tesz kerekszámban 566,425 ft.

A 218. lapon egy becsuszás, mely a fémek valóságos értékét 3.999,271 ftrúl 4.528,972 ftra emeli, ennek daczára világos a kincstárnak óriási vesztesége, ha a 266. lapon a fém, vas, kőszénre tett kiadását az államnak, vagyis . . . . . , 22.064,458 ft,
özszehasonlitjuk azon évi értékekkel, melyek a 218—221. lap foglalvák és
számszerüleg . . . . . 10.735,903 ft,
eszt. productionalis értéket tesznek, ezen combinatió folytán. az állam tiszta
vesztesége évenként felemelkedik . . . . . , 11.328,550 ft,
végtére a kőszénbányáknál, melyek közül a zsilivölgyieknél még a hires tem. állami üzér Hoffmann ur sem birt nagyobb lendületet elővarázsolni és előteremteni, minthogy, midőn az állam egy bécsi mázsa kőszen mellett 1 és fél krajczárt nyert, az ő provisiója 6 kr. legyen; tehát ilyen kezelés mellett égő szükséggé válik, hogy ezen bányaüzletek hovaelőbb bérbeadassanak a kincstár érdekében, és a bérlő fizessen az államnak minden nyerendő egy bécsi m. kőszénért osztr. ért. 10 krt, az igy megvál-

tott kezelés utján, az államnak mint ezt a 220-ik lap mutatja 4.207,000 mázsánál 10 krajczárral számitott árában 420,700 ft jövedelmi összeget állitana elő, melyet a magány üzlet, mi helyest az oláhországi vasuti összeköttetés megtörtént, okvetetlen kiszámithatlanig fog felemelhetni termelésébe — egyelőre lehuzva a 420,700 ft tiszta jövedelemből — mert a diósgyőri kőszén tiszta 19 és fél krajczár hasznot ad, tehát a jelen keresetből 243,105 ftot leszámitva, maradna még is az államnak jövedelmi többlete 177,595 ft.

g) 320-ik lap. E mellett a szigeti főigazgatóságnál alkalmazott egy erdő- és egy bányatanácsos, két számtiszt, egy főépitész, két épitősegéd, két irodatiszt, egy főpénztári tiszt mint számfeletiek mellőzendők; addig is mig a bányák bérbe adattnának, az állam és a kincstár javára kitétetik 10,415 ft mint a jelenbe meggazdálkodott és igy nem attól a percztől fogva a hogy a bányák bérbe mennek vagy adatnak, hanem a jelen administrativ personálnak vagy is a 71,753 fttokból, meghagyásával, az előbb megkimélt 10,415 fton felül még 20,000 ft. tekintet nélkül lehúzható; igy az összes 71,751 ftból 30,415 ft lehuzás után is 41,338 ft személyzet javára még akkor is megmarad; az állam pedig nyer 30,415 ft.

Végtére a bányák végleges bérbe adásával az összes személyzeti kiadások, melyek a Szigetit és a fémbeváltó hivatalt a pénz verdét, valamint a kolosvári igazgatóságot 571,235 fttal terhelik, ha ezen összegnek 20 percentjét mint ellenőrző hivatalokra, és pénzverdéknek szánt fenntartattnék; maradna az állam részére meggazdálkodható 456,988 ft.

Utóvégre megszünnik az 1873-ik költségvetésben előirányzott további befektetések összege mely az állam javára iratathatik.

A XVIII. fejezet 26-ik czimén összesen megtakarittathatik **1,855,608** ft.

27) Államnyomda XVIII. fejezet 27. czim.

Ezen pazarul felszerelt államnyomda szinte oly személyzettel van kiállitva, melynek helyes kezelés mellett $^1|_3$-da is megfelelne kitüzött czéljának, és habár a fedezete 716,800 a kiadást 658,000 ftal véve tiszta nyerességet 58,800 ftot mutat, mindazonáltal mivel 658,000 ftnak 5% befektetése 32,900 ft, tehát a valóságos nyeremény leolvad 25,900 ft, mely szerény eredmény nem jogosithatja a kormányt kiméletlen kiadásokra; tehát itt is törlendő: mindenekellőtt a személyzetben: 1 Ellenőr, 1 könyvvivő. 1 hivatalszolga; a többi üzleti kiadásokba most az egyszer bele nem ereszkedve a törlendő összeg 3,390 ft.

Ugyanott jutalmak és segélyekre kitett összeg törlendő 4,000 ft, a törlés összege a 18-ik fejezet 27-ik czimjénél **7,390** ft.

Állam épületek.

28) XVII. fejezet 28. czim.

Itt csak ugyan az adózó közönség nagy megróvásával ereszkedett belé ezen előirányzat 16,000 ft rendkivüli kiadásba, holott a meggazdálkodott összeg csakis 3,369 ft; méltány kérdhetné a nagy közönség mily gazdálkodási elvből indult ki a kormány? holott a pécsi államépület átalakitásának szükségét mivel sem igazolja azért ezen czimből leirandó **16,000** ft.

Ingó államvagyon.

29) II. fejezet 29. czim.

Ezen czimben felhozott minden parcella koránt sem tartozik azoknak sorába, melyek eladása ellen nem volna észre vétel, mint: jankoviczai majorság, lykankai majorság, vásáros naményi kincstári birtok, maros alsó váraljai parcellák, valamint szt. annai burgonya földek; mert ezek még most is igen nagy bérek mellett kiadhatók, kivételt tesznek az ó- becsei uradalomban eladott földek, melyek 275 forinttól 300 ftig keltek el holdanként; egyáltalában pedig kivánatos volna, ha a nagyobb parczellák rendes szerződés mellett nyilvános árverés utján haszonbérbe adattnának, a félévi bérösszeg Cautióképeni letétele mellett, és csak midőn eladás utján hoznának be többet — csak akkor lehetne felhatalmazva a pénzügyminister az ilyesek eladására.

Különféle kiadások.

29) XVII. fejezet 29. czim.

Mivel ezen czimben a könyör adományok sugároznak mindenfelé, tehát méltán töröltettek le itt—ott előfordult mindenféle ily czimű kiadások.

Különféle bevételek II. fej. 30. czim.

Az itt kitett 7 millió forint bevétel mint Depositum tűnik fel, ez pedig gyanitólag a 30 millionyi financiális műveletek közé tartozik melynek miképpen valá elszámitása? a közlekedési mihisteriumnál fog szóba jönni mind a kinek szakmájához a vasútépités tartozik, vagyis 1873 csakis 7,000,000 ft azon tőke melyről az állam rendelkezhetik vasut épitesek folytatása érdekébe, ha ezen kimutatás helyes és való? mert az állam épitési elszámitások és egyébb magasabb számodási combinátiók azt mutatják, hogy ezen Depositum csak a papiron vagyon, mindenesetre kellemesen lesz meg lepetve a nagy közönség, hogy ha a számitás nem olyan ideális mint azon előirányzottak melyekkel eddig megszerencséltettünk.

A fentebbi leszámitások következésébe a pénzügyi ministeriumnál a megtakaritás, és az állam javára irható összeg **6.466,946** ft.

K. Közmunka és közlekedési ministerium.

Ha a közlekedési ministerium csak vasutak épitésére fogja felhasználni hivatalnokainak munka erejét, és a kincstárt itten kivánja kiüriteni, a vasuti épitkezésekben pedig oly szerencsés lesz mint eddigelé, hogy az állam oly drágán épit készpénzzel, mint társulatok actiákkal: akkor bajosan fog a közlekedési ministerium közelismerésben részesülni. Kivánatosabb volna hogy a kőuthálózatra — melyet még nagy emlékü Széchényi István gróf tervezett, de keresztül nem vihetett — menessze minden figyelmét s minden munkaerejét; különösen az alföldi járhatatlan utakat állandó szilárd anyagból épült kőutakkal felcserélve, és ha ennek kaptsában ezen szakma nagy kincseiről a közmunkáról végtére practicus törvényjavaslatot fog adni — ne hogy ezen óriási munkaerő továbbá is elforgácsoltassék, különösen ha kimondja javaslatában hogy? és mily arányban? fordittasson ezen munkaerő ország, megyei és községi utakra? és hogy? és mily mérvben? Kivánja a 48 előtti mentes osztályra az 1844. IX. t. cz. alkalmazni, akkor kétségtelenül egy oly álláspontot foglalna el, mely a jelen és jövendő kornak méltó hálaérzetével találkoznék.

A mi a vasutakat illeti, a diametralis vasutakon kivűl más vasutépitkezés egy oly államot megnem illethet, mely nemzetgazdászati palyáját 1000 millió ft adóssággal kezdette meg és mely nemes feladatu pályájárál még leis szorittathatik, ha folytanosan adóssággal kell adósságot fizetni, vagy is deficitet adóssággal fedezni; hogy strategiai szempontból a vasutak száz és szász elágazása nagyon előnyös lehet, megengedem, de nemzeti kereskedelmi és nyereményességi szempontból a hasznossági főfeltétel mostis hibázik, mert hazánkon mostse vonul keresztül egyetlen egy világvasut sem — mert még az erdélyi pályák, melyek gyenge alapzatjoknál fogva az igenis költséges pályák közzé tartoznak — magukat Odessa vagy Gálácczal össze nem köthetik, addig alig ha fognak a gyámsági subventionalis álapot (garantia) alól kibontakozni; pedig hazánkon egy vagy két világpályának okvetlenűl a két hazát átmetszve kellene átvonulni, jelesen a Hamburg Berlin — konstantinápoli ugy a London — Odessai vonalaknak, melyek csak is Pesten mehetnek keresztül.

Központi igazgatás XVIII. fej. 1 czim.

1) Mivel ezen kőzlekedési ministeriumnak esekély fedezete mellett szinte óriás személyzete van, 5,577,223 ft rugo büdgetel, mely majdnem egészben az állam kincstárát terheli, habár a dologi kiadásokban igenis mérsékelt — továbbá miután kiadásai éppen nincsenek a kincstár jelenlegi forrásaihoz mérve, — tehát mindenek előtt a személyzetbe lehet, sőt kell is megszoritásokat tenni, ennél fogva tekintettel arra, hogy a négy szakmáját négy referens elintézheti noha 28,000 űgy darab állittatik lenni, mely szigaruan véve 4000 fontosabb tárgynál aligha több, sőt azon esetre ha ezen négy referens az ügyeket elnem is intézhetné miután értetődik hogy a fő mérnökökből ugy is telnek segéd referensek, vagy is a technikai szakmákat csak is ők referálhatják — tehát követekezetessen: két ministeri tanácsos, hat osztálytanácsos, 6 titkár 5 fogalmazó 3 segédfogalmazó mellőzhető és igy a személyzetibe a dologit ide nem értve megkiméltethetnék 47,800 ft;

ezen megszoritás csak akkor mulhatnek el ujra, ha a megyei, eddiggelé független középitkezések és kőzmunka felhasználás a megye ellenörködése és inditványozása mellet mint föközmunkai rendelkezőhöz, és félügyelőhöz, a közlekedési ministeriumhoz vezéreltetnének, mely centralisationális intézmény csak is ezen ministeriumban válik elkerülhetetlenné, mivel egy országos öthálózatban minden kőzségi út ugy tekintetik, mint az egész nagyhálózatnak kiegészitó része, annál inkább szükséges tehát sőt üdvös is, az eddigi, sokféle felfogások után keszült megyei utakat további kiegészitésök és helyreigazitásukat egy központtol függővé tenni, mivel a jurisdiktiók között e tárgybani kérdést igy is ugy is véglegesen a ministerium intézi el.

Alább tehát folytatva ezen ministerium költségei kellő megszoritását egyes czimeiben; egyelőre a XVIII. foj. 1 cziménél megtakaritható **47,800** ft.

2) Vasutbiztositéki szám vevőszék és vasuti kormánybiztosok.

XVIII. fejezet 2-dik czimében:

Észrevétel ezen czimnél a szemlyekre nézve — kivéven a vasuti kormánybiztosokat — a kikhihetetlen!! 17 vannak — nincs.

Hogy a kormánybiztosok csakis a garantirozott pályákra alkalmazhatók helyesen, azt senkise fogja tagadni, ki a vasutiszolgálat körülményeivel csak némileg ősmeretes; ezeknek tehát feladatuk volna az üzlet felett, az állam érdekében ellenőrködni, miután pedig ezen ellenőrködést két vagy három pályánál is sikeresen gyakorolhatja ugyan azon egy egyén, habár több törődéssel, tehát ezek létszáma felényire leszállitható, miáltal a XVIII. fej. 2 czimén megtakarittatik **10.000** ft.

Állam épitészi hivatalok.

XVIII. fejezet 3-dik czimében.

E czimnél azon sejtelem lep meg mindenkit, hogy a mérnöki személyzet alig ha nagyon is feles számban nem alkalmaztatott, vagy is e személyzettel tulkapások történtek, mert hogy e mérnököknek ily létszámban lenni kell, az a ministeri indokolásban felemlitve sehol sincs; annyi bizonyos, hogy 54 exponált mérnöki állomásra 178 mérnők alkalmaztatik, és mivel 178 mérnök sem igazolva nincs, se fel nem tehető annak szüksége — tehát az összes 208,550 ftnyi személyes járandósági összegből megtakaritható 100,000 ft.

A mi a tiszaszabályozást illeti, miután ebbe a régi takarékos beosztás megtartatott, és legkisebb arányban, sincsen azon pazar személyzeti fényüzéssel ellátva, mely a többi állam épitésekre fordittatik, ezen tétel ellen ily alakban észrevétel nem lehet.

A XVIII. fej. 3. czimjénél összesen megtakaritható **100,000** ft.

Kőutak fenntartása.

XVIII. fej. 4. czim.

4) A kőutak épitésére szánt circa 4.000,000 — mert a 4.187,674 ftból lehuzandó 872-ből fennmarad 50,000 ft — nem oly nagy összeg, hogy ennél nagyobbat a közlekedés ezen igen fontos államgazdászati tényezője érdekében minden megrovás nélkül kitenni ne lehetne, de a haza kincstára az előirányzottat sem győzi meg, azért megszoritásokat a dotátiokban tenni szükséges. Az 1844-iki IX. törvénynek más czélja nem volt mint a már előbb divatban volt szabálytalan köz és megyei munkát szabályozni, vagyis ezen törvény által elégséges kézi és igabeli anyagi erőt teremteni a meglevő országutak fentartására és uj utak épitésére, és ezen szabályozott erőnek 48 előtti alkalmazása tényleg, habár egy negyede az ország lakosainak a közmunka alól kivolt véve, kevés költséggel biztosittotta az országutak jókarban való fenntartását és ujak épitését ugy, hogy az állam készpénzzel csak a hidak épitése vagy fenntartásához járult! ott azonban hol az anyag két mértföldnél távolabb vagy idegen megyében volt, már 48 előtt is készpénzen épittették itt ott az országutakat mint például a hatvan-aszodi utat.

A kőutak épitésében még maig sem léteznek részletes szabályok, nem léteznek a kiépitendő országos vonalokra valamint nem léteznek azon módra nézve sem, hogy történjék ez legolcsóbban? annyi bizonyos; a hol az anyag távolsága a két mértföldet meghaladja, az útcsinálás annyival lesz drágább a mennyivel az anyag ennél még távolabbra esik; de vannak tájékok, a hol az épitkezések majd nem lehetetlené válnak, és különösen azon eszközökkel és intézkedésekkel a melyek még jelenleg is divnak az alföld elkerülhetetlen szükséges kőuthálózata kiépitése okvetlen 200 millióba és 50 évbe kerülne. Minekutána pedig az alföldnek kőúthálózata oly égető szükség, hogy annak

mielőbbi sikeres megoldásától függ, az alföld adófizethetősége, tehát ugy a kincstári érdeknél fogva valamint a nemzeti jobblét sikeres fejlődése tekintetéből, a mai nyugodt europai cultura követelményeinek engedve, elkerülhetlen szükséges, hogy a közlekedési ministerium törvényjavaslatot terjeszen elé, hogy végtére ezen administrationális Chaosba is behasson a világosság sugara.

A mi az alföldi, bácskai, torontáli, pestmegyei, szabolcsi, békési s. a. t. alföldi megyék kőutjait illetné, megjegyzem, hogy mivel közvetlenül ezen megyékben alkalmas épitési anyag nincsen, a ministeriumnak egy oly aparátusról — munkaberendezésről — illetőleg organisatioról kell gondoskodnia, mely képes legyen az alföldön olcsó utakat a lehető legrövidebb idő alatt előállitani.

Noha az alföld óriási igaerővel rendelkezik, még sem képes, nagy távolságról az épitőanyagokat elő teremteni, legfeljebb arra képes, hogy az épitési anyagokat odább szállitja 2—3 mértföldre, ha az állam azokat vizen le, vagy fel szállitatta és a folyó partjára tette, a honnét az utcsinálásnak kezdődni kellene.

Annyi mindenesetre áll, hogy ha az állam a munkát jól berendezi, megnyeri rajta azt, amit egy válalkozó nyerne, és ez nem volna a legkisebb nyereményi összeg.

Egyelőre a tudatlanság kisegitésére tanulmányoztassa a kormány azon romai utakat, melyek az alföldön itt ott elvétve találtatnak. A mi a kongó téglából épült utakat illeti, magától értetődik, hogy ezek szilárd kőanyagból épült utakkal nem versenyezhetnek, de a kongó tégla mindenütt elő sem is állitható, és a hol a távolság gyárthelyüktől 2 mértföldnél nagyobb, az ezekkel való épitkezést ezen körülmény szinte nagyon megdrágithatja.

Hogy a kézi munka, mely jelenleg legdrágább, kőutak domesticus épitésénél akadályul ne szolgálhasson, tulságos és mérséketlen ára által, elkerülhetlenül szükséges, hogy ezen épitkezésnél csakis szabadságos katonák használtassanak, természetesen, szolgálati előnynyel; mert az állam érdekében dolgozni? vagy otthon henyélni, és az államot nem szolgálni? nem mindegy, valamint nagy külömbség van a katonának limitált bére és muukakötelezettsége, és a napszámos független önkénye között. Egy berendezendő óriási állammunkálat nem tétethetik függőre a vállalkozók jó vagy rosz szándékától, vagy a felbérlet napszámosok megbicsakolásától (strike)-től, mert akkor megint csak nem lesz elérve semmi eredmény: hanem az egésznek egy mélyen átgondolt teljesen rendezett munkagépezetnek kell lenni, melyben egyik tényező erő a másikat kényteti tevékenységre, mi ha itt? vagy ott? megnem történnék ezen gépezetnek okvetetlenül meg kell állania az állam véghetetlen veszteségére; sőt a munka feltétlenül ugy berendezendő, hogy naponta minden ponton egyenlő erőfeszitéssel dolgoztassanak az illető munkavezetők, a mit bizonytalan vállalkozókkal csak is nagy áldozattal lehetne elérni.

Belemélyedvé ezen fejezet 4. cziméhez tartozó rendkivüli kiadásokba, észrevételeim alább fognak előadatni.

Viziutak és tengeri kikötők fenntartására.

XVIII. fejezet 5. czim.

5) Ezen czim a közlekedésügyi ministerium azon szakmáját foglalja magában, melyben eddigi müködése többnyire dunai partvédmüvekből és kisebbszerü kotroztatásokból állott, megfelelt-e a munka a befektetett költségnek vagy nem? arról helyes itéletet addig mig a munka állandósága be nem bizonyul, senki sem mondhat, mivel oly romboló elemnél, mint amilyen a viz, a munka drágasága vagy olcsósága ellenállhatási képességétől függ; annyi bizonyos, hogy az állam vizépitései számára sem a Dunán, sem a Tiszán, sem a Száván berendezett hajórajjal nem bir, és a kormány ez ideig tevékenységét továbbra ki nem terjesztette, minthogy az előirányzott munkákat bérbe adta és ezt egy számos és költséges személyzettel felügyelteti, és igy a veszteséget veszteséggel tetézte, pedig tagadhatlan, hogy ép a közlekedésügyi ministeriumnak igen ügyes executiv személyzete vagyon, kiket ha jobban alkalmaz, csodákat birnának müvelni. Egyébiránt megjegyzés nélkül nem hagyhatom, hogy a Száva, mely ha már nem magyar, ámbár a magyar czimerben bent vagyon, mindenesetre Horvát-Szlavon folyó, s mind emellett, felette sem magyar, sem horvát ministerium nem rendelkezik, mert az egész hosszu Száva folyónak, csak 6 mértföld, a miről a két ministerium rendelkezik, (Lásd IX. füzet 25. lapját), hanem egy idegen, bécsi, ugynevezett katonai hatalom, a közigazgatás nem csekély aggodalmára rendelkezik felette, már pedig a Száva és Culpa szabályozása feltétlenül szükséges, ha az igen költséges fiumei vasutat csak némileg jövedelmezővé akarjuk tenni? és mivel eddigelé ez irányban vagy semmi, vagy nagyon csekély munka végeztetett, tehát mindenesetre ha a fiumei vasut épitésénél minden egyéb alapfeltételek mellőztetnének is, a Száva és Culpa szabályozása elérhetésének legfőbb követelményei közzé tartozik.

Tengeri kikötőkre ezen czimben 393,072 ft irányoztatik elő, az ezek iránti fontos észrevételeimet lesz alkalmam a rendkivüli költségek fedezésénél előadni.

Nyugdijjak.

VI. fejezet 6. czim.

6) Előre látható, hogy a nyugdijakkal nagy visszaélések fognak elkövettetni, ha gátló és kötelező szabályokról idejekorán gondoskodva nem leend, sőt előre látható, hogy a kormány mint másutt, a szolgálatra nem alkalmas, valamint a nem kedvelt hivatalnokait igyekezni fog lábalól minél előbb eltenni, és pedig nyugdijjazás által, mint ez már meg is történt, de hogy ez ne ismételtethessék, ki kell mondani, hogy csak 30 évi feddhetetlen szolgálata után van jogosulva az illető hivatalnok, midőn már munkaképtelen, fizetésének felét igénybe venni; 40 év mulva pedig fizetése részére egészen kiszolgáltatandó, mely előintézkedés a kincstár érdekébe nagyonis szükséges, ha pedig egyik vagy másik hivatalnok előbb nyugalmaztatik, ez a civillista terhére essék, mert feltehető, hogy minden ilyes nyugdijjazás ő Felsége a király beleegyezésével történik, ha pedig ez a feljebbvaló ellenségeskedésének vagy magán boszujának lenne kifolyása, méltó, hogy az ily esetben a hivatalnok mint állampolgár, a közvédelem paizsa alá helyeztessék, és az ő elbocsájtása, vagy el nem bocsájtása egy jury által döntessék el, amely előtt védelme érveinek nyomatékos kifejezést adhat.

Rendkivüli szükséglet és fedezet.

VII. fejezet 1—14 czimig.

Ezen czimben a rendkivüli szükségletek és fedezetek vannak felemlitve, illetőleg részletezéseit képezi az előbbeni idetartozó czimeknek, és azért a IX. füzetnek 33. lapján kivánom megkezdeni a részletezési munkálatot; azonba minekelőtte ebbe teljesen bele mélyednék, szükséges bele eresznem azon kérdésbe, hogy a mult évben előirányzott, és már törvény utján szentesitett kiadások habár rendkivüli szükségletek voltak, miért nem állittattak a rendkivüli fedezet bevételeibe, mert ha el nem költettek akkor pénztári maradványok (lásd IX. füzet 82. lap) 22,338,972 ft, ha pedig mint pénztári maradványok nem léteznek, akkor mint maradványok számadási bevétel és kiadásba éppen nem mehetnek, hanem mint deperditák külön rovatban volnának keresztül viendők mit vissza vágva a 1872. Budgetre, azon örvendetes tudomással lepettethetnék meg a nagy közönség, hogy 1872-re nem csak Deficit nem volt, hanem igenis tekintélyes Cassa maradvány de igy összekeverve a kincstár rendes kiadásait a hitelmüveleteivel — államkölcsönéivel — a számtételnek felértése annyira megzavartatik, hogy commentárok halmaza nélkül ezen államszámadásnak fenekére senki sem láthat; és mivel az ily számvitel valóságos vakitásnak tekinthető, szükségesnek láttam az állam rendes kiadásait az államköltségvetést összesitésében megtartott sorozat szerint keresztül vinni, és a hitelmüveleti — financziális — operatiókat elválasztva külön elszámitani, mely sysiphusi munka, ha nehány aberatiokat foglalna is magában, ennek oka én sem nem vagyok sem nem lehetek, hanem a rosz számadási rendszer, a mely nem úgy számol el, a mint a dolog természete hozza magával, hanem teszi azt, hogy az ugyis ideális Budgetből egy valóságos rapszodikus bevételek és kiadások mesterművet készíti.

Által menve tehát az egyes épitkezési tárgyakra: 12 kőut épitési anyaga előirányoztatik 990,560 forinttal.

Tekintve, hogy ezen előirányzat csak ugy lenne helyeselhető, ha Deficit nem volna.

Tekintve, hogy nagyobb pénzerővel csakis a munka gyorsitása volna elérve, mi a már kimerült kincstárra nézve eltürhetlen volna, tehát a 12 kőutnak további épitését az adóalaphoz képest le kell szállitani, a közlekedésügyi ministerium pedig oda lenne utasitandó, hogy az összft. 12 utba többet mint 590,560 ft belé ne épitsen, minek folytán ezen tételnél megtakaritható 400,000 se

Ugy szintén Horvát-Slavon ország kőutjai tovább épitésére a tervezett 135,000 ftból 85,000-el előirányozva az állam javára megmaradna 50,000 ft.

Ugyanott a törvényhatóságok megyei út — és hidjai fentartására előirányoztatik 400,000 ft; itt is be kel állani a megszoritásoknak, főleg azért, mert megyei utak és hidak a közmunka alap czélszerű beosztása következtében többé az állampénztárt terhelni nem fogják; addig is ily segélyekre 200,000 ftot utalványozva megtakaritható volna 200,000 ft.

Elemi károkra kitett 100,000 ft ugynevezett tartalék-alap, — agálytalanul elfogadható volna, ha hogy a mult évi tartalékalap — mint ez minden rendes számadótól méltan kivánható, és a mi nélkül a valóságos szükséget felösmérni lehetetlen — a mult esztendei maradványába ezen számadási tükrözetben kitüntetve állana, igy azonban, ilyen rapszodius kitételt nagyon is le lehet szállitani 60,000 ftra, addig és mig azon kimutatási hiány pótoltatik, a melyből kitünnék, ha a tartalék tőkének további fentartása 20,000, 40,000, vagy 80,000 ftig való kiegészitést kiván? ma mindenesetre megtakaritható 40,000 ft.

Elég terhes az államkincstárra nézve, hogy a vizi munkálatokból semmit levonni nem lehet, és itt az egész követelt öszeg levonás nélkül megadandó.

De nem igy áll ez a tengeri kikötőkre nézve (lásd IX. füzet 37. lapját) mert az erre kitett összegből elnem fogadható, a) a Zenggi rakpartnak folytatására 10,000 ft, hanem csak 5000 ft; b) a Mariaart molo hosszabitására 15,000 ft, helyette 10,000ft; c) a Stinizzai rakpart hosszabitására 17,000 ft helyett 7,000 ft; a fiumei kikötő dombornű tervének elkészitésére kitett 6,000 ft semmi esetre elnem fogadhato, elég ha maga a kikötő elkészül, elég, ha az állam milliókat tevő költségének esztendei 10%-jét beadja, majdan akkor méltóbban foghat bemutathatni Fiumé kikötője a Bécsi világ kiállitásnál, mint most, midőn még nagyon kétséges, ha Fiume a Triesti konkurrentiát kiálhatja-e? vagy pedig továbbra is 40—50 millió költség mellet idetova a régi tespedésében fog megmaradni; de a mit a magyar államnak a tengerpartok élet és önérdekök érdekében tenni kelletett volna, az a hajó gyáraknak állami segélyezés útjánvaló megszaparitása lett volna — és ez egyszersmind speciális horvát, sőt annyiban magyar érdek. — és igy kettös érdek, a mennyiben Horvátország tömérdek erdejének, a slavon kendertermelésnek — és a magyar vasgyárak és rézbányáknak fogyasztási piacz nyittatott volna. Csak illy életre való és hasonló eszmék vannak hivatva egy ország vagyonosodásának alapját megvetni, és Fiuménak égykor egy fényes jövendőt teremteni.

Ezek után tehát a vizépités tételeinél megtakaritható összeg 26,000 ft.

Még furcsábbak a különbféle rendkivüli szükségletek kimutatása 59,000 ftal; itt már az előirányzat a rajongás karjaiba vetette magát; mert a vasuti gyakornokok iskolázása, ösztöndijazása, térképek gyarapitása, bécsi világkiállitási tárgyak tanulmányozása, mind olyan pazar kiadások, melyek nem a magyar kincstár szegénységéhez vannak mérve, hanem igenis lehetnének egy angol vagy franczia Budgetnak ingyenélő kosztossai; ezt a 35,000 ft kiadásról mondva (lásd IX. füzet 38. lap, 1—2. kitételét) a bécsi világkiállitásra követelt 20,000 ftról pedig csak annyit lehet mondani, hogy ha a ministerium ily bőven akarja osztogatni az ezreket és 100 ezreket, akkor a bécsi világkiállitási-mulatságot Magyarországnak nagyon drágán kellene megfizettni, mit maga Bécs sem követel és nem is követelhet.

Igy tehát törlendő ezen egész tétel marad az állam javára 59,000 ft.

A buda-pesti Duna szabályozására kitett 3,576,340 ft, ugy a Margit szigeti Dunahid épitésére 1873-ban előirányzott 1,500,000 ft iránt majd legjobb megmondom hogy mit lehet, és mit kelljen az állami kincstár tulterheltetése nélkül reá költeni, de egyébbiránt ezekről majd ott teendek határozott felszámitást, a hol a hitelmüveletekről lesz szó, hogy végtére a nagy közönség felösmerje a deficitek kútforrását.

Vasuti épitkezések. (Lásd IX. füzet, 52. lap.)

Minekelőtte egy kiadást a törvényhozás elrendel, szükséges, hogy az ily kiadásnak, ha nincs alapja, teremtsen alapot, ha nem másképpen, egy kölcsön felvételével: szükséges, hogy a hitelmaradványok, mint engedélyezett és az engedélyezett évben kiadásban nem jött, kétségtelen pénztári maradványok ha 73-ban kiadattni szándékoltattnak, ugyan ezen év bevételei közzé is soroztassanak, nehogy ugyan azon számtétel egyszer bevételeztessék és kétszer kiadattassék.

A mi az alap előállitását illeti, itt csak activ alapról lehet szó, de nem passiv alapról, és minekutána az állam külömbféle időkben külömbféle kölcsönöket vett fel, kénytelen vagyok a részletezésbe belé ereszkedni, és pedig:

A. Államkölcsön az 1867. XII. t. cz. értelmében, ebből lefolyt		68,338,248 ft 67½ kr.
ebből vasutépitési és egyéb ebből folyó kiadásokra	54,389,236 ft ½ kr.	
kamat és egyéb árfolyam veszteségek . . .	3,800,095 ft 66 kr.	
kifizetett sorsolások	182,520 ft, össz. le	58,371,851 ft 66½ kr.
pénztári maradvány		9,966,397 ft 1 kr.

Természetes, hogy ezen pénztári maradvány nemcsak hogy felhasználtatott, hanem a többi kölcsönök alapja is tettemesen megtámadtatott, mint ezt a következő elszámitás igazolja.

B. Állam kölcsön az 1871. XLIV. t. cz. értelmében, melyért befolyt (lásd XIV. füzet 2. lapján)	26,186.940 ft —
Ebből elhasználtatott az összesités 42. lapja szerint gyanithatólag	17,735,000 ft —
Marad tehát 1872-re	8,451,940 ft —
C. Gömöri záloglevél kölcsön 6,624,3000 ft után befolyt	5,599,930 ft 43 kr.
Ebből kiadatott 1872-re putative	3,198,558 ft —
Marad tehát 1873-ra	2,401,372 ft 43 kr.
1873. évi összes vasúti épitkezések és a Fiumei kikötő kiépitésére ezen évrei összes rendelkezésünkre alló összeg	10,853,312 ft 43 kr.

ez volna tehát azon activ tőke, illetőleg államhitel müveleti pénztármaradvány, melyről rendelkezhetik az állam, ha hogy a mult évi államvasuti épitkezések előirányzata ha feltételes és akkor dispositió alatt volt:

a párisi kölcsönből még 1872-re fennmarad	9,966,397 ft —
A 30 millióból 1872. fennmarad	17,735.000 ft —
Állam vasuti, 1872. tiszta jövedék	1,400,319 ft —
és Gömöri vasuti záloglevelekből fennmarad	3,189,558 ft 43 kr.
Összesen készlet	32,291,274 ft 43 kr.

Ezen pénztári készletre lett 1872. évre budgetileg előirányozva.

Az 1872. VII. t. cz. folytán előirányozva lett a Gömöri ipar vasutnak épitkezésére a záloglevél kölcsönből	3,000.000 ft —
a Bánréve nádasi iparvasut épitésére	176,367 ft —
A kincstári uradalmak részére épitendő vasutakra	2,551,151 ft —
A fiumei kikötő épitésére	2,500.000 ft —
Vasuti igazgatóság napdijak, házbér, iroda és utiköltség; jutalmazások, előre nem látható kiadások fejébe minden vasuti felügyelőség költségeire	463,339 ft —
Uj vonnalok tanulmányozására	50,000 ft. —
károlyváros fiumei vasút épitésére engedélyeztetett	10,000,000 ft —
Salgo-Tarján-Rutkaira	7,296.151 ft —
Hatvan-Jászberényire	3,089,570 ft —
Zolyom-Beszterczeire	450,000 ft —
fiumei pályaudvara	1,500,000 ft —
Buda-pesti összekötő vasút kiépitésére	1,500,000 ft —
topographiai térképezésre	14,000 ft —
Pest salgó-tarjáni vasút pot költségére	1,105,997 ft —
A tobbi államvasutak berendezésére ujfent	1,500,000 ft —
Forgalmi ezközök, müszerek és tartalék készlet beszerzésén . .	460,000 ft —
Összesen	35,456,565 ft —
16-szor) Ehhez kamatok járulékok és törlesztések	5,547,540 ft —

budgeti kitétel mivel már elszámitva vagyon itten figyelembe nem jöhet.

Marad tehát előirányzot	35,456,565 ft —
tehát putative több kiadatot	13,115,290 ft 5 kr.

Miután ezen 35.456,565 mint államépitészi szükségleteknek már 1872-ik évben kikelletett volna adatni, ha a praeliminált költségek az államépitészet kivánalmainak valóságos szükségei lettek volna, akkor nemcsak, hogy 10.853,312 ft kaszszamaradvány nem léteznék, hanem ha az 1872-iki törvényekkel sanctionált kiadások minden összege a maga helyén kiadatott, akkor a gyanithatólag 41.753,267 ft 84 kr. kölcsöni alapból lehuzva az 1872. VII. sz. által sanctionált „hitelmüveleti“ név alatt előforduló vasuti, és egyéb nagyobbszerű állami épitésre szánt 35.456.565 ft, akkor ma az állami pénztárba lenni kellene 6.296,702 ft 44 kr. Ellenben ha a párisi kölcsön 9.966,397 ft 1 kr. kaszszamaradványa 1871 végével nem létezett, a mi igen valószinű, akkor 1873-ra nem csak hogy nem létezne kaszszamaradvány, hanem 3.669,695 ftnyi 5% kaszszadefektusnak kellene lenni, tehát vagy sokkal több volt praeliminálva mintsem valóságos szükség lett volna, vagy a praeliminált ki nem adatott; hol? és mennyivel adatott ki kevesebb a praeliminált összegből tökéletesen el vagyon hallgatva, a mi igen érzékeny félrevezetése az adózó közönségnek, ez lehet ugyan financiális csiny, de ezt a nemzet annál érzékenyebben veszi, mennél inkább ki van mutatva ezen emlékiratban, mi adott okot a deficitekre? Ha, hogy az 1873-diki államköltségvetést

egybe hasonlitjuk az 1868-diki költségvetéssel, mely 130.518,300 ft 40 krajczárt mutat ki kiadásképen, és tudva,hogy ebben még 16.550,000 ft vasutépitési költség is benn foglaltatik, a melyből, vasuti épitkezések és kamatköltségekre (l. Kerkápolyi Károly pénzügyminiszter jelentését a magyar vasuti kölcsönről 1871-dik évre,) elköltetett 1868-ik évbe 10.512,738 ft 78 kr, igy tehát fennt maradt volna 1869-dik évre a preliminántnál több mint 6 millió ft, most már összehasonlitva a 68-iki év fenn kitett összes kiadásait, a 1873-diki budgetnek csakis rendes bevételeivel, vagyis az 1873. eszt. előirányzat 170.809,2664 ft bevétellel, akkor a mai budget kiadásai fölülmulnák 40,200,553 ft 60 krral, az 1873.budgetet ugyanannyi bevételel vagyis 40 milliónál többel, hol van itt még a rendkivüli bevétel? mely szinte 15 millió fton fölül áll? Mindezekből a természetes tanulság az, hogy ha a ministerium nem emelte volna fel ez esztendei haszontalan költségeket esztendőről esztendőre, akkor ma nem kellene adósságot adóssággal agyon verni, mi annyi, mint a megmérgezett embert méreggel gyógyitani, és mi lesz a sok adósságcsinálásnak a vége? vagy banquerottot kell mondani, és akkor hitelünket igazán megingattuk a bel-, ugy a külföldön, vagy pedig az adót kell feljebb emelni, ami még nagyobb megelégedetlenséget idézne elő a mainál, sőt talán forradalmat is, mit a jelen minister urak bizonyára nem akarnak, mert nemcsak saját állásukat tennék lehetetlenné, hanem még utódaikét is, és akkor vagy absolutismus vagy forradalmi állapotoknak kellene beállani, mit senki közülünk nem akarhat.

A dolog ily állásában határozott véleményem az, hogy rögtön sistáltassanak minden vasuti épitkezések nemcsak, hanem adassanak az állami vasutak által vállalkozó consortiumoknak, azon terhekkel, melyekkel a vasutak a kincstárt valóban terhelik, és akkor ha elvesztettük ezekben a seperatismus jövedelem növekedését, a mi ugy is egyensulyba a kincstárt nem hozza, hanem megnyeretik határozottan a további adósságcsinálás elháritása, ha pedig ez lehetetlen, akkor majd annak idejében kimondom orvosló véleményemet, amely vélemény szerint állam-kölcsön nélkül egy pár évig még el lehet tengődni, de az előre látható katastrofának be kell következni előbb-utóbb a (banqueroute-nak) bukásnak.

Ellenben ha mindezek az aggodalmak és számmal kimutatott szomoru eredmények nem valók, és a 7 millió, illetőleg 10.032,312 ft valóságosan létezik, akkor kétségtelen, hogy a deficitnek mindenekelőtt a vasuti kamatbiztositási fizetésekre kell forditatni, ha csak a társulatok más kedvezmények mellett a garantia kérdésétől el nem állanak, mi józanságuktól elvárható, tudva, hogy a garantia kérdése a vasutak megadóztatása által ugy is könnyen kijátszható, ha csak ők is még nagyobb pénzzavarba nem volnának, mint maga a szenvedő állami kincstár.

Ezekben kivántam a közlekedésügyi ministerium részletezése IX-ik füzetének 42—83-dik lapjáig jelzett tételeire befelelni, ajánlva, hogy állami vasutak csak állami vasutak realis jövedelméből épittessenek. Dunaszabályozás, margitszigeti hid, budai partok erősítése épitessenek azon összegből, a melyre már kölcsönök felvétettek, t. i. a sorsolási kölcsönből; és habár én itt-ott ezen kiadásoknak szükségét kétségbe vonni nem akarom, még is szoros képviselői kötelességemnek tartom nyiltan kimondani, hogy minekelőtte az általam ajánlott megszoritások keresztül nem vitetnek, az ilyen kiadása a financiális operatióknak mindenkor államcsinyjei közé sorolandók és azért ezeknek sistálása szinte üdvös és kivánatos volna.

És igy ezen ministeriumnál, minden összes tételeiben teljes joggal megtakaritható összeg **933,200** ft.

K. Ipar- és kereskedelmi ministerium.

XIX fejezet X. füzet.

1) Központi igazgatás XIX. fejezet 1. czimében.

Minekelőtt ezen ministerium bevételei kiadásairól szót emelnék, szükséges, hogy az ügy kezelés felett mondjam ki véleményemet, melynek folytán a személyzetre nézve azon megszoritásokat kivánom indokolni, melyek szükségesek volnának ezen tárczánál, mert ennek 48 előtt két előadója volt, most pedig bár miképpen megszorittasson a előadók száma még is 7 fog maradni, hol ott ezen ministerium teendői 5 előadóval tökéletesen kivolnának elégitve és pedig 1 előadó a bel és kül kereskedelem kérdéseit és viszonyait kezelné, egy a gazdasági és ennek, tanintézetei ügyeit előadva, melyben még beléfoglalhatók a statistikai munkálatok és a pesti-zálogház kezelései; a 3-dik az egészségi ugy a vesztegintézetek, állatgyógyintézetek és marhavész, ugy a rév tengeri egészség ügyit tárgyalván; a 4-dik állattenyésztési, hozzá tartozó, és ebből kifolyó álladalmi ménesek és méntelepekbe vágó kérdéseket, megoldva és végre az 5-dik a bánya kapitánsági ellenőrködésre lenne felállitva, habár ezen szakma is inkább a pénzügyigazgatósághoz tartozna a bányákhoz, a hova ezeknek gyöke, a bányák tartoznak, különben ez annak oka, hogy azon kedvezőtlen körülmény a kincstárra nézve merül fel jelenleg, hogy még egy 6-ik referens kivántatik a posta és távirdai ügyre. — Van pedig ezen ministeriumban jelenleg 11 referens, 8 titkárral 11 fogalmazóval 1 országos állatorvossal, 7 fogalmazósegéddel, és egy legio segédhivatali tisztekkel; és habár a fennebbiek szerint 5. és esetleg 6 referens elégséges volna, még is minden megszoritás mellett 7 referens maradna meg, kik untig elegendők arra, hogy az ügyeket és teendőket gyorsan és pontossan eszközöljők; mellőzhető tehát két miniszteri tanácsos, 4 osztálytanácsos, 3 titkár, 6 fogalmazó, mert azelőtt is minden előadónak egy fogalmazója volt 2 segéd, egy segédhivatali aligazgató, 3 irodatiszt, 4 számtiszt, 5 hivatalszolga mi készpénzben tesz költségben és itt 45,410 ft megtakaritásban jöhetne.

Ezen levonnás szükségét indokolja azon körülmény is, hogy midőn 9,430,161 ft bevétel mutattatik ki, ugyan akkor kiadatik 12,768,086 ft; természetesen, mert ha a kiadásokat szaporitjuk a jövedelmet fogyasztjuk, igy nagy bevételnek is kis jövedelme marad, vagy semmi, és gyakran még reá is fizettünk mint jelen esetben. —

A fentebbi kombinatiók és parificatiók pedig szükségesek voltak, hogy igazoltassanak a pazar kiadásokkal szemben az üdvös megszoritások és megtakaritások, (lásd a 2. 5. és 6-ik lapját a részletezésnek) — melyeket más államaknál tapasztalunk és egy a XIX. fejezet 1. czimén megtakaritható, és pedig a kincstár érdekében **45,410** ft.

Ipari, kereskedelmi és külkereskedelmi czélok XIX. fejezet 2. czim.

2) Részlt. 8. l. Ezalatt a kiadás alatt „ipari czélok“ nem ipari czélok előmozditása, hanem

E.M. ORSZ.

költséges kiállitások Enquettek, jutalmazások és utazások czéloztatnak, miután ez csak ürügy a pénzkiadásra mit kiki beláthat, ha hogy mérleg alá akarja venni hogy egy oly nagy birodalomban mint a Magyar állam ipar ösztöndijjaira itt kitett 10,000 ft összeg, az ipar emelése tekintetéből csak ugyan semmi, de ha nem semmiség mindenesetre oly csekélység egy országba a hol a haszos és igazi ipart 100 ezer ftok segélyével kellene emelni, és a fogyasztó nagy közönségnek érdekébe policialis törvényekel biztositani, hogy daczára a kitüzött szent czélnak, és daczára annak, hogy bár mily nemes legyen is minister urnak a törekvése, de tekintve az államkincstár szegénységét, oly országban, mely deficitben és pedig hitelét kompromittáló deficitben szenved, ily medő kiadást a kincstár semmi ok, és szin alatt magára nem vállalhat. Igy szinte mily pazarlás az, a pesti tőzsdének egy az állam által fizetett biztost oda állitani! És kérdem: mi méltóbb? hogy őt, ki a tőzsde tagja a tőzsde fizesse, vagy az állam költségén müködjék a tőzsde érdekében? ki fogja állitani, hogy ha egy intézet ügyeinek legyenek ezek kezellési, személyes vagy reklamationalis természetüek, elintézésére egy állami hivatalnok szükséges?—mit közigazgatási szempontból kerekdeden tagadok — és ennek következésébe a centrális hivatalnokok egyike mint biztos kiküdendő, ilyen kiküldöttnek utazási költségei az állam terhére esnék? vagy az anquettekre hivottak nem nagy megtiszteltetésekre az államköltségén utazzanak le és fel — senki, — azért ezen kiadásból méltán repercipiálandó és az állam javára irandó **15,600** ft.

A gazdaság különféle ágainak emelése XIX. fej. 3-dik czim.

3) Részl. 10. A lap. gazdasági tanintézetek életbe léptetése — kivéven a vándor tanitók institutumát, kiknek száma ugy is csekély, és ezek inkább szaporitandók volnának — valamint a kisérletnek egyéb neme is nem az állam által, hanem nagy és vagyonos városok által, mint: Debreczen, Szeged, Szabatka stb. volnának életbe léptetendők miután ily intézetek a városokba a konsumensek tömegét nevelik. Hogy nagy birtokosok is méltán járulhattak volna ilyes intézetek dotatiójához, mint ez azelőtt hazánkban divatba volt, és pedig részszerint a tanpénzekből, részint saját segélyezéssel — igy fennállhatnának a tanintézetek kibővitve a meglévő alapokat. — Most midőn ezek a kormány kezelése alatt léteznek, sőt a kormány még a magány kezeken levőket is által vette, így oly hibás lépést tett, melyet ma igen nehéz jóra hozni, de mivel ezen kiadás is a nem elkerülhetlenek közé tartozik, tehát más felosztással kellene segiteni a bajon és pedig 40,000 ftot kivetni mint segedelmi pénzt — subventiót a 8 tanintézetre, mint a vasárnapi iskolára, 6000 ft külföldi utazásokra 20 legjobb tauulónak 300 ft uti segélylyel, borászat, selmészet, kertészet, méhészet, haltenyésztés, kereskedelmi növények és dohány, ritka nemü plánták termelése emelésére 20,000 ft, összesen szinte subventióképpen ezekre meghagyva, mindezen összegeket pedig lehuzva 126,100 ftból meggazdálható összeg **50,000** ft,

a mi pedig az eddigi tanintézeteket illeti, azoknak a fentirt után az illető egyesek hazafias érzetétől elvárható, mert nehéz időkben az áldozat-kézségnek nem szabad hibázni.

Gazdasági tanintézetek XIX. fej. 4. czim.

4). Részlt. 12. lapján.

Mivel a tanintézetek 64,040 ftig dotálva vannak, ezt lehuzván a 233,520 ftból marad megtakaritott összeg **164,480** ft.

B. Lótenyésztési intézetek XIX. fej. 5. czimében.

5) Itten is a bevétel 1,964,674 ft. a kiadás pedig 2,901,717 ft a különbség, tehát tesz 732,043 ft a kincstár kárára. A különbség főleg a nagy méntelepnél létezik, melyben 1600 darab csődörnek tartása 1.085,217 ftra tétetik, és igy a magyar államnak minden darab ménló 678 ft 24 krba kerül; ezen költséges tartás mindenesetre leszoritandó a maga kellő mértékére, vagyis 542,608 ftra, ebből lehuzva a méntelep csődőrei vételárát 223,400 ft, marad a csődőrök tartására 317,208 ft, mi untig elég. Megtakaritható 189,436 ft, vagyis a költség különbözete.

Ugyanott megtakaritható az irodai szükségletekből (lásd 29. és 30. lap), lehuzva az 1800 ftból 900 ftot, valamint a jutalmazások és segélyekre kitett 8000 ftot, egyetembe 8,900 ft.

Megjegyzendő, hogy az eddigi fedezési rendszer annyira czéltalan bőkezü volt, hogy a jótékonyságon kivül, az állam ezen pénzáldozatai majdnem egészen elvesztek. Már csakugyan senki sem kivánhatja az államtól méltányosan, hogy bár kinek ingyen adjon ment anélkül, hogy az államra ebből haszon ne háromoljék, hanem vagy illendő árért fedet, vagy ingyen, de csak azon feltétellel, hogy 5 év mulva köteles az, ki az állam ebbeli kiszolgáltatását ingyen igénybe vette, ha a ló remondázható, az ily uton nemzett állatot az államnak remonda árért átengedni, ily kezelés mellett, ha az államnak valami reáfizetendő marad a mén telepeknél az igen csekély leend, és figyelembe se jöhet.

Részlet 48. lap. Vesztegintézetek XIX. fej. 6. czim.

6) A vesztegintézetek meg nem szüntethetők, még ragályok léteznek, ennek nagyobb haszna ekintetéből kivánatos volna, az átalános egészség fentartási szempontból ezen szolgálatot a határokon belül is igénybe venni a marhavész alkalmával, és egyéb más ragályoknál főleg az elszigetelés által, és hogy ennek alkalmazása a legnagyobb szigorral keresztül vitethessen, mint a veszteg intézeteknél a fegyveres erő alkalmazása minden időben mellőzhetlen marad, sőt még a choler ában is, a hol ily elszigetelések (cordonok) használtattak, a siker nagyon ritkán maradt el.

Részlet 50. lap. Keleti marhavész elfojtására.

7) XIX. fej. 7. czim. Semmi észrevétel.

Részlet 52. lap. Pesti állatgyógyintézet XIX. fej. 8. czim.

8) Ezen czim mellett más észrevételem nincsen, minthogy nem annyira tudomáuyos, mint állattenyésztési szempontból legalább 5 ily intézetet kellene felállitani az egész magyar birodalom területén, beletudva az államméneseknél felállitandókat is, és hogy senkinek állatorvosi diploma ki ne adassék, míg legalább 4 évig állami gyógykorodai gyakorlatban nem volt, nem különben senki se lehessen kovácsmester, ki ezen tudomány első évi tanulmányaiból sikeres kisebb vizsgát le nem tette, mindenesetre pedig, ahol ilyen intézetek lesznek, a kovácsinasok kötelesek vasárnap a patkolást megtanulni; és addig a legényfizetést ne huzzák, míg ezen kézügyet meg nem tanulták, a hol pedig álladalmi ménesek vannak, ezeket szinte két év alatt orvosi tanodával kellene összekötni, 2 esztendei előadással nem ugyan állami költségen, hanem csekély subventió mellett a tanpénzekből.

Részlet 56. lap. Bányakapitányságok XIX. fej. 9. czim.

9) Ezen szakma, mint a bányáktól el nem választható, inkább a pénzügybe lett volna beosztandó, és akkor itt egy előadó egész személyzetével beszüntettethetnék, mely hibás berendezés világosan mutatja azt, hogy a ministerium dologi berendezéseinél még az sem vétetett annak idejében figyelembe, hogy melyik szakma — természeténél fogva — hová tartozik? és a beosztás miképpen legyen keresztül viendő, hogy az államnak legkevesebb költségbe kerüljön az ügykezelés.

Részl. statistikai hivatal és földtani intézet.

10) XIX. fej. 10. czim. Semmi észrevétel.

11) XIX. fej. 11. czim. Semmi észrevétel.

Részl. posta XIX. fej. 12. czim és távirda XIX. fej. 13 czim.

12 és 13) Ezen szakmának jövedelme 5.286,000 ft, kiadása pedig 5.191,100 ft nyeremény **94,900** ft.

Megfoghatatlan, hogy ezen igen tekintélyes állami regálea, melynek legalább egy millió nyereséget, mint más országokba kellene nyujtani, 94,900 ftra törpül le a tiszta bevétel

Ez a legtisztább tükrét nyujtja a mi állami gazdálkodási tudományunknak, a személyzeti kiadások más berendezéssel csak türhetők maradnának, mert nem kerülnének ennyibe, de a dologi kiadások oly megfoghatlan mérvben növekednek, hogy minden kétségen tul áll, miképpen ezen 94,900 ft plus is el fog emésztetni, ha a kiadásokat idejébe nem fogjuk lenyomhatni, különösen feltünők a postaszállitási költségek, melyek a 2,000,000 ftot is meghaladják, kocsik és egyéb leltári tárgyak beszerzése, holott az expeditiók többnyire vasuton történnek, s a postakocsik vagy diligensek ma már majdnem ösmeretlenek.

A hivatali és kezelési költségek, spárga, spanyolviasz, pénzes zacskók, boriték papiros stb szinte egy nagyszerü összeget tesznek, de még is hihetetlen, hogy ez is 340,000 ftra menjen. Szükségesnek látom, ezen számadásoknak részletezéseivel megösmerkedni, és azért ezeket a kincstár érdekében közlendőknek vélem; annyi egyelőre bizonyos, hogy kevesebb forgalommal 48 előtt jóval több tiszta hasznot hoztak be a posták, mint a mióta ministeriális kezelés alatt vannak, elég szomoru eredmény az, hogy ma a posták drágábban ugyan, de jobban nem kezeltetnek, mert a sok uj postahivatalok által elég tudatlan vagy erkölcstelen emberek jöttek az állam zsoldjába, akiknek kezében a pénzletétemények sincsenek biztositva egyátaljába, e mellett veszedelmes és rablásoknak kitett helyeken elégséges, fedezet nélkül küldetnek el a postakocsik utnak, hogy kiraboltassanak, a rablók ritkán kerülnek kézre, és igy az előirányzatba kitett 30,000 ft ép ugy álhatna mint 300,000 ft, mert mindenesetre csak több lopások, több rablások kellenek arra, hogy 300,000 ftra emelkedjenek a kártételek a kitett 30,000 helyet. E mellett a vidéki postahivatalok nál a kiszolgáltatás a leghanyagabb minden egyéb hivatalok között, kivételt tesz a központ, hol a szolgálat ellen ritkán fordulnak elő panaszok, de legnagyobb bűne ezen administratiónak az, hogy elégtételt nem bir kiszolgáltatni a publikumnak, mert az alattavalók a fellebvalókon felül állanak.

A mi a postahálozatot illeti, ez a culturának egyik életfeltétele, de ennek életbe léptetése nálunk szinte az államkincstár nagy csorbájával történt, mert 48-ban, ha valahol a postahivatalok szaporittattak, ez csak oly feltétellel történt, ha az érdekeltek vagy községek, vagy magán személyek az uj hivatal felállitása terhéhez ugy részbe vagy egészbe járultak és mivel ezen áldozatott egyszer és mindenkorra kelletett meghozni, a kormány az érdekeltek áldozatkészségével majd nem mindenkor találkozott.

Igaz, hogy ezen hálózatnál beállhatot volna azon eset, hogy 5 póstahivatalból csak 3-at lehetett volna ily uton létrehozni, de végtére ki lett volna megbüntetve, mint az áldozatra felhitt közönségnek éretlensége és értetlensége mit közönségesen az idő szokott megboszulni és az illetőkkel megéreztetni, mert a kincstár az érdekeltek kényelmét, nem tartozik saját áldozataival meg venni.

Egyelőre kivánatos, hogy a hol távirdák vannak személyzeti kimélés tekintetéből a távirdák a postahivatalokkal összeköttessenek, mert a centrumban is, a távirda és postának ugyanazonegy referense terveztetett, de ez okszerüen nem is elválasztható, csakis ezen az uton lehetne a távirdák deficitjéből mind a két hivatalra nézve addig is, mig a véletlen mind a két ágat ezen állami Regálénak jövedelmesebbé tenné — mi épen nem tartozik a lehetetlenségek közzé — egy pár százezerre mennő plust teremteni, midőn most távirdáknak kiadásképen 1,941,300 ft, bevételképen pediglen 1,813,900 ftra előirányoztatik és igy a deficit 127,400 ft; ezen combinatio legjobban igazolja állitásom alaposságát, a deficit létezés a kincstárnak kimerült ezen forrása is, itt pedig különösen az által, hogy a mit a postán az állam nyer, a távirdán majd kétszeresen veszti, pedig mind a kettőn tetemesen nyerhetne, ha a két teendőt egy személybe egyesiti a hol ez lehet, mi nem példa nélküli; mert ily berendezés Amerikába nem ösmeretlen.

A mi a távirdákat illeti, a távirdák a mint jelenleg szervezve vannak, sem most sem jövőre biztos jövedelmet nem nyujtanak az államháztartásának, nem azért hogy drágák, hanem mivel rosszul kezeltetnek, mert a hol a távirdák a legnagyobb szerénységgel, és mint másut legjutányosabban kézre nem szolgáltatnak, megszünnek lenni a közlekedési sodrony villám sebeségű postái; hanem méregdrága postai levelezésé fajulnak, hivatva, hogy a nagy közönséget, a távirdától eltávolitsák, innét következik azután, hogy a mi másutt százezreket behoz, az nekünk százezreket kivisz és ez azon átok telte veres fonal, mely egész közigazgatási életünkön áthuzódik, és minket megfoszt azon nyereményektől, melyek a józan és gyakorlati kivételnek jutalmai. Szomoru!! De ki kell mondani: „hogy mindaddig, míg ezen két szakmában üdvös reformok nem létesittetnek, a jelen kimutatásnál nagyobb eredményt elérni lehetetlen.“

Részl. 80. lap. Rév és tengerparti egészségügy.

XIX. fej. 14. czim.

4) A magyar tenger, a magyar tengerészet, a magyar tengeri kereskedés mindaddig míg Dalmatia Magyarországhoz közvetlenül nem fog kapcsoltatni, virágozni nem fog. De Dalmátia vissza kapcsolása ne történjék leszoritásával a Magyarhoz hű olasz városok nemzetségi érdekeinek, mert akkor a Moscovita ármányoknak uj tüzhelye teremtetnék Dalmátiában, hanem Dalmátia a picziny magyar tengerparthoz köttessék, a szoros összetartozás kedvéért. De addig se politikai, se nemzeti, se financialis tekintetből nem ajánlható semmiféle nagyobb mü és munkálat a magyar kincstár

MUSEUM E.M. SYRICUM

érdeket tekintve, se azon nagy áldozatok, melyekkel azon meglévő kis part jelenleg elárasztatik, mert ha ezeken nélkül is gyümölcsöző befektetések volnának és nem más czélzatuak, akkor semmi észrevételem; de tudva és ösmerve mind ezen nagy áldozatok bekövetkezhető eredményét, a nélkül hogy a meglazult horvátországi visszonyokra, a kölcsönös békés egyetértés és testvériség lánczai által megerősitethetnének; okvetetlen a hidegen számitót nem kecsegtetik azon viranyozó reményekkel, melyeket a milliók áldozata utáu az ingyen élvezőktől várni lehetne, elég ha ma egy tengerpart mellőzhetlen kiadásait fedjük, fedezet nélkül saját magunkéból, azért ha valahol, éppen itt lett volna helyén, a gazdálkodást a fukarságig üzni; de mit tapasztalunk? A kormányzási gépezet oly fényes, oly negyszerü ezen picziny tenger parton, mintha Dalmátia már ide volna kapcsolva, mert 37,000 ft (lásd X. füzet, 2. lap „rendes fedezet“, 6, tételét) bevételre az 1873. esztendei mulhatlan kiadás terveztetik 103.549 ft, tehát maga a kis tengerparti administratiónak Deficitje 66,549 ft, és igy elég drágán fizetjük meg azon szerencsét, hogy egy piczin tengerpartunk van. — Hisz csak a személyzetben a bevételnél a kiadás másfél annyival több, és majdnem hihetetlen összeg vagyis 73,360 ft, (lásd II. füzet, részlt. Fiume) de a dologi berendezésénél is vannak kiadások, melyekben jelenleg is megszoritásoknak kellene történni, hanem, mivel az egész másképpen volna berendezendő; itt is a jobb rendezés lenne bevárandó, mint a gazdaságosabb átalakulás hajnala.

98. lap. Pesti zálogház XIX. fej. 15. czim.

15) A sors ironiája is ugy akarta, hogy a magyar álladalmi kincstár szerencsétlenségére kezeljen egy oly nyereményes üzletet, mely a legrosszabbul kezelt részvénytársulatnak is ezreket behozna, nekünk behozzon — semmit. Jelenleg a pesti zálogház behoz 150,500 ftot, a kiadás pedig 150,500 ft, midőn ebből a befektetet tőkéknek kamatai 145,000 ftra felmennek, kétséget nem szenved, hogy egy üzlet, mely majdnem 3 millió forint tőkével dolgozik, ennek mindenesetre meg kell hozni az 50—60,000 ft sőt a 150,000 tiszta jövedelmet még vasuti kezelés mellett is, melynek regieje az óriásiak közzé tartozik, ha be nem hozza, a rosz berendezés az oka, és ezért a nemzet előtt a szakminister felelős.

Lap. Bányailletékek IV. fej. 8. czim.

16) Ezen czim alatt felemlitett 70,707 ft alapul szolgál a bányakapitányságok fizetésének (lásd. 11. füzet, 9. czim). Ezen hivatalnokok fürgeségének köszönheti az állam azon pénzalapot, a melyből fizethet, és melyben valahára megnyerettetik 8,707 ft mi kicsinbe mintául szolgálhatna a többi nyereményesebb berendezéseknek is, ekkor megszünnének a deficitek, a kincstár azon kedvező állásra vergődhetnék; hogy a hivatalokon meggazdált pénzt felhasználhatná a kincstárnak további gyarapodására és pedig hasznos befektétesek és állami beruházásokra.

Alapok alapitványok és különféle bevételek IV. fej. 9. czim.

17) Az itt felhozott jövedelem oly csekélység t. i. 27,940 ft szemben az óriási kiadásokkal, hogy erről bár mily röviden értekezni elveszett idő volna. Azonban ha tervezni szabad, talán itt volna helyén hogy azon tekintélyes tőkék (lásd összesit. 42. lapon) melyek kivehetők, és a kincstárnak csak 5% hoznak mint egy 2½ millió a pesti zálogház üzletébe nagyobb kamatozás tekintetéből befektessenek.

Lásd nyugdijjak VI. fej. 4. czim.

18) Semmi észrevétel; azonban mivel eddigelé a nyugdijazások végett tudtommal még semmi szabály nem létezik, minden csak kegyelem, kivánatos volna a közszolgálat tekintetéből, hogy ezen bizontalanság megszüntessék, és kedvezések — mint eddig — az adózók terheik sulyosbitásával ne gyakoroltassanak.

Rendkivüli szükséglet IX. fej. 1—8-ik czim.

19) Ezen czim a bécsi világkiállitás szükségleteivel kezdeményeztetik, és végződik a posta- és távirdaház épitésével.

A mi a bécsi világkiállitást illeti, ha hogy erre a czélra 400,000 ft terveztetik, kétségtelen, hogy ez igen kedves szolgálat, melyet Bécsnek és a bécsi világkiállitásnak teszünk, hanem ha a mi gyártmányaink haladását összehasonlitjuk azon országok gyártmányi kincseivel, melyek a minister ur indokolása 86. lapja szerint 400,000 ft költséggel járulnak a bécsi világkiállitáshoz, kétségtelen és el nem vitázható, hogy nekik sokkal jobban van és lehet önérdekükben ily áldozatot hozni, és magokat velünk megösmertetni, mint mi, kik még messze, sőt óriási távolságba állunk attól, hogy a világkereskedésben gyártmányainkkal versenyezhessünk; ezen dönthetlen igazságnak felösmerése megfogja adni azon kellő mérleget, melyet nekünk félretenni nem szabad, ha csak ujra annyiszor és annyiszor meddő költségekbe magunkat beleverni nem akarjuk, és melyek jelenleni szomoru helyzetünk okai.

Nagyon kevés magyar gyáros lesz az, ki ezen Mekkából meghozza gyárának üdvét, de mivel a minister ur maga is a nagy költséget a kis iparosok érdekében kivánja megtenni, és igy állitásom igazságát elösmeri: kétséget nem szenved, hogy ön maga is ildomosabbnak fogja találni, ha a költség a várt eredménynyel fog egyensulyba tétetni; és minekutána ezen budget több kitételei az egyes rovatokban már kellőleg dotáltattak, nem fogja kivánhatni, hogy az ugy is annyira eladósodott magyar államkincstár 400,000 fttal járuljon egy uj parlagkiadáshoz és belenyughatnék, ha 70,000 ft adatik erre a czélra, tehát megkiméltetne a magyar kincstár részére **330,000** ft értetődik, hogy a hazai mü és iparnak szentelt muzeum részére, most megveendő, később kiállitandó tárgyai boldogabb időkben szereztessenek be.

És igy a földmivelés, ipar és kereskedelmi ministerium összes tételeinél mint felesleges kiadás, az állam javára megtakaritható összeg **700,390** ft.

M. Igazságügyi ministerium.

Hogy az igazságügyi ministeriumnak a nemzet belpolitikai életében a legnagyobb feladat jutott, és hogy az ujabbkori legislatiónak pálmáját főleg nekie kell kiérdemelni, tagadni senki sem fogja; ki tudja, hogy 1000 éves törvényeink mind a polgári, mind a bünvádi eljárásban teljesen sarkaikból kiemeltettek, hogy a hirtelen annyira megkedvelt nyugati cultura kivánalmaival összhangzásba hozassanak, ez az igazságügyi ministeriumnak mai nagyszerü és óriási feladata.

Én mellőzni kivántam ugyan különálló nézeteimet, melyek se nem reactionáriusok, se nem conservativek; hanem látva a nemzetet egyik szélsőségből a másikba dobva, ez mindenesetre nem

a positiv, hanem az experimentális legislatiói tényezők közzé tartozik, mert ha a perrendtartásnak más czélja nem volt, mint az igazság rovására a pereket sebesebb folyamatba hozni, a mit jelenleg tapasztalunk, ez mindenesetre az igazság kiszolgáltatási elnehézkedésnek legroszabb antidotuma.

Hogy a rómaiaknál a XII. táblára irt törvény többször sokszorositatott, azt mindenki közülünk tudja, hanem azért a rómaiak sem akartak „tabula rasat“ csinálni; habár a pandecták által annyira feltornoysodott a keletrómai codificatio, hogy a 12 táblás törvényeket majdnem elözönlötték; miből más tanuságot meriteni nem lehet, minthogy felismerve ugy a polgári mint a bünvádi eljárásban régi törvényeinknek hiányait, ezeknek kijavitások igenis, nem csak czélszerű, hanem üdvös is lett volna, nem pedig a felforgatások, amennyire pedig a kiváltságos jogok megszüntettek, vagy a nagy tömegre átruházni céloztattak, kétséget nem szenved, hogy a régi törvények és törvénykezési szervezet kevés változtatásaival igen könnyen elfeledhette volna velünk az absolut időnek fájdalmas benyomásait. Elegendőképen sajnos reánk nézve, hogy az utolsó nagyobbszerű működésében az igazságügyi ministeriumot uj fenn azon a téren találjuk, a mely az igazság kiszolgáltatásának igenis nagyobb kényelmet, de semmiben nagyobb garantiát nem nyujtott az előbbinél, sőt a 6000-ig felszaporitott birósági személyzet, és a 12 milliomos budget a perlekedőknek még kevesebb garantiát nyujtanak ma, mint az ingyen megyei törvényszék 48 előtt, és innét fel a király által fizetett curia és septemviratus nyujtott.

Az igazságügyi ministerium utolsó nagyobb mozzanata a törvényszékek országszerte való berendezése volt. Hogy a törvényszékeket már csak a telekkönyvek tekintetéből is, eltekintve egyéb belpolitikai és társadalmi szükségektől, másképen kell berendezni, mind alakilag mind alapilag; az kétséget nem szenved, de mivel ezen üdvös változás a deficitek idejében történt, s tekintetbe véve, hogy ezen tárcza 1871-től 1872-ig körülbelől 4 millióról 12 mill. felugratott, tehát mindenesetre ezen berendezéssel is várni kellett volna, annális inkább, mert ezen uj berendezés, igy ahogy van, sokáig meg nem állhat, főleg azért, mert maga minister ur is elismeri indokolásaiban, hogy az ügydarabok szaporodása által a központi személyzetet is kellett szaporitani, tehát az igazság kiszolgáltatása megdrágult, de mivel ez természetes kifolyása a szaporitott törvényszékeknek, tehát az egyiket nem akarva a másikat sem lehet megengedni, mert, hogy oly országban, a hol a kötelességérzett kötelékei meglazultak, a bíróság anyagi felelősség nélkül üdvösen nem működhetik; mivel a szellemi, ugy is könnyen kijátszható, előre látható volt, hogy a törvényszékek szaporitása a költséget igenis szaporitani fogja — a mint szaporitotta is 8 millióval — de nem szaporitandja az igazság részrehajlatlan, szigoru és fedhetlen kiszolgáltatását, sőt mivel a törvényszékek csak hármas bíróságuak, holott 48 előtt még csak Sedriát sem lehetett tartani, ha csak 4 ülnök jelen nem volt, ez mindenesetre egy oly szerencsétlen berendezés, melynek senki állandóságot nem igérhet. Még az absolut időben is fontosabb tárgyak ötös bíróság alatt vétettek fel; sőt az igazság kiszolgáltatásának nagyobb garantiája azt kivánta volna, hogy a pedameus bíróság hármas bíróságra változzék. Az uj szervezetben ezen kivánalmak egészen ignoráltattak, sőt a bíróságok szaporitása egészen más czélból történt.

A helyett, hogy az igazság ügyér a bíróságot a törvénytől függővé, vagyonilag pedig jóval felemeltebb fizetés által függetlenné tette volna, amint ezt magas feladata tőle követelné — mi által a társas élet legfőbb kivánalmának is megfelelt volna — nem — hanem őket a nyomoruságos fizetésben meghagyta.

A törvényszékek uj berendezésénél a helyett, hogy a törvény és igazság kiszolgáltatását egy centrumba tette volna le, kisebb vagy nagyobb periphériával, mint az egykor a megyei törvényszékeké volt, a legkissebb periphériával 102 centrumot állitott fel, mi által a perlekedők kényelmét szaporitotta igenis, de nem a garantiákat; sőt mi több, ezen müveletnél még oly ügyességet sem fejtett ki, mint amelyet az absolut kormányzási idő tanusitott.

Tudjuk, hogy az országban nagyon kevés oly centrum volt, melyet bolygatni nem kellete, mint kivételképen felhozva Pécset, N.-Váradot, Székesfehérvárt, Győrt, Ipolysághot, Komáromot, Marmaros-Szigetet, Sopronyt, Szathmárt, Temesvárt, Nagy-Szőllőst, Szombathelyt és Mosonyt; a többi megye-székeket megbolygatni, és másfelé elhelyezni szükségképen kellete, mint a megye centrumján kivül állókat, ha más kerületi törvényszéki felosztás terveztetett, mint a milyen az absolut időben nem egészen helytelenül létezett, és mivel a megyék ennek kedvéért bíróválasztási jogokat, elvesztették, ezen uj intézménytől idegenkedtek, a megyeház kapuit előtte majdnem mindennüt bezárták, és igy az igazságügyér dologi kiadásai az uj berendezés végett a végtelenségig szaporitattak; ez természetesen még jobban culminálta a budget terheit.

Hosszas azon út, mely a gyakorlati térről eltérve az elmélet terén vezet, és végtelenségig elágozó és nagy szerencsétlenség marad nemzetünkre, hogy a szomszéd Cislajtánia példája után indulva az ő szerencsétlen experimentatióikat követtük, az államadósságokat esztendőről esztendőre halmoztuk és ezer milliónál bővebre felszaporitottak egy oly systhemát követve, mely 10 év mulva tarthatatlannak fog bebizonyulni, talán egy terhes megrázkottatással; nehogy mi is a szomszéd Lengyelország szomoru sorsára kerüljünk és egy ellenséges idegen kormányzat martalékául esünk, szükséges, hogy jövendőben életrevalóságunkat bebizonyitsuk; mert a történelem vasköveteztessége kedvünkért kivételt velünk tenni nem fog.

A részletezésbe beléereszkedve kezdem a XII. füzet:

XXI. fejezet, 1. czim. (lásd XII. füz. 1—6 lap.)

1) Ámbár minister úr azt állitja, hogy kénytelen volt a személyzetet szaporitani, mégis Magyarországra 4, Erdélyre 2 előadó untig elég lett volna; akkor egy számfeletti osztály tanácsos és egy titkár meggazdálható; feltéve, hogy a négy ministeri tanácsos a codificatióval foglalkozik; de nem áll a 40 számtisztnek szüksége se, miután nem oly halmozott számadások jönnek elő, hogy 40 számtiszt vétessék igénybe, miután itt más számadásról szó nem lehet, mint a 6 fegyenczház számadásáról, kapcsolatban a 102 törvényszék börtöneinek számadásával, a mire 20 számtiszt untig elég, az irodatisztek is irnokokkal lennének felváltandók, és igy a megkimélt összeg lenne összes 22,400 ft.

Jutalmak és segélyezésekre kitett összeg le 3500 ft, irodai szükségletekből le 17,080 ft, forditási költségek le 2000 ft, mert ne alkalmaztassanak fogalmazók vagy segédfogalmazók, kik a szükséges nyelvek egyikébe vagy másikába nem jártasak.

8000 ftnyi dij és utazási szükségről elvárandó a jövő budgetre a zárszámadás, mivel ez jelenleg csak conditionális kiadás.

És igy a XXI. fej. 1-ső czimén meggazdálkodható **44,080** ft.

Semmitőszék XII. füz. XXI. fej. 2. czim. (L. 9. lap.)

Ha 8 fogalmazó és 10 segédfogalmazó a semmitő törvényszéknél perelőadók volnának, jegyzői czimmel, mint ez az egykori kerületi táblánál divott, és ha az érdekelt feleknek ügyvédjei jelen lehetnének, mint az előadásnak ellenőrei, akkor kétségtelen, ha ehhez még az előadásnál jelen levő ügyvédeknek felelőssége is hozzájárulna, az igazság kiszolgáltatásának biztosabb garantiája adatnék a mainál. Egyébaránt ha itt ugy, valamint Francziaországban a birói testületeknek maga saját elemeiből fog kelleni magát kiegésziteni, akkor ki fogja tagadhatni? hogy az ilyen perelőadó 5 vagy 10 esztendő mulva helyes birónak képezhetné ki magát, a kinek helyes birói nézetei megedzve, nem volna kénytelen a rabulisticának terére lépni, vagy álokoskodások által magát félrevezettetni.

Ugyanottan XII. füz. 2. czim 4. tétel.

2) Jutalmak és segélyek még az absolut időben sem voltak, le 1500 ft.

Iroda és hivatali szükségletekből 12,000 ft helyett le 6000 ft, mert akkor is mindennap, még ünnepnapokat is belevéve, 2 rizsma papirosnak kellene elfogyni, mi lehetetlenség.

És igy a XXI. fej. 2. czimén megtakaritható **7500** ft.

Legfőbb törvényszék XXI. fej. 3. czim (12. 13. lap.)

3) Ittenis a fogalmazók és segédfogalmazókra már tett észrevételeimet fenntartván,

(4. rov.) Principiáliter letörlendőnek vélem jutalmak és segélyekre kitett 2300 ft,

(6. rov.) Irodára 18,000 ft helyett 9000 ft, le 9000 ft.

E szerint a XXI. fej. 3. czimén meggazdálható összeg **11,390** ft.

Királyi táblák XXI. 4. és 5. czim (16. és 17. lap.)

4 és 5) Azon kérdés, hogy a főtörvényszék Pesten legyen-e öszpontositva, vagy pedig az ország 3 részében, mint az absolut időben ez igy volt, ez eddigelé meg nem oldott kérdés, mindenesetre egy főtörvényszékre 21 birót számitva, a 4 törvényszékre kellene számitani 84 birót; van pedig 94, illetőleg 102 biró jelenben, amiből mindenesetre 84 biró kitelik, tehát itten a pénzkérdés a felosztás előnyére dőlne el, e mellett van 10 tanácselnök és egy alelnök, 1 elnök, összes illetmények tesz 71,000 ftot. A felosztásra kellene 4 elnök 6000 ft fizetéssel 24000 ft. 12 tanácselnök 1000 ft többlettel, vagyis 5000 forinttal mindegyikét, számitva ez kitesz 60,000 ftot. Itten ugyan 3000 ft hiány mutatkozik, ezen hiányt azonban fedi 8 számfeletti birónál megtakaritott 8000 ft, az első adatból világos, hogy a feltörvényszék négyfelé elkülönithető és pedig az államkincstárnak kissebb terheltetésével kivihető, mint amibe a jelen fenálló kerül.

Addig is fentartván a fogalmazók és segédfogalmazók alkalmazását, mint feljebb terveztetett, és minden feltörvényszékre 16 fogalmazót számitva, még akkor is ezek száma harommal volna szaporitandó.

A joggyakornokok segéldijjait az által vélem megszüntetendőnek, hogy fogalmazó senki se legyen, a ki 3 évig ingyen joggyakornok nem volt, igy megkiméltetnék 3600 ft.

A segédszemélyzetet illetőleg, iroda igazgató, kiadó, igtató, mindenesetre ottan lelné fizetés alapját, hogy minden feltörvényszéknél 3 pótbirót megengedve, a jelen 26 pótbiróból még fennmaradna 14 pótbirónak évi fizetése, kiknél megtakaritható volna 33,600 frt, ebből kitelnék a három titkár, 3 kapus, 1 háziszolga, e mellett a levéltárnok és segédlevéltárnok fizetése bőven és a többi dologi több kiadások.

Addig is, mig ezen eszme realizáltatnék, 3 fordító volna beszüntetve, ezekre le 3,000 ft, mert mindjárt a perelőadóban azon szükséges változtatásokat kellete megtenni, hogy a per előadók más nemzetiségekből is legyenek, ne csak magyarokból, igy egyuttal a nemzetiségeknek is elég volna téve.

(5. tét.) Ugyanottan beszüntetendő jutalmak és segélyekre kitett . . . . . 5,900 ft.

(7. tét.) Irodai szükségletekre 32,000 ft helyet le 12 ezer, marad 20,000 ft.

És igy XXI. fej. 4. és 5. czimjénél összesen megtakaritható **65,200** ft.

Pénzügyi feltörvényszék.

XXI. fejezet, 6. czim.

6) Ezen czimnél megtakaritható a jutalmak és segélyekre kitett **300** ft.

Királyi főügyészségek.

XXI. fejezet, 7. czim.

7) Ezen czimnél megtakaritható jutalmak és segélyekre 900 ft.

Miután a XII. füzet 24. lapja az irodai szükséges nyomtatványokra ugy is kitétetett 4,500 ft; itten 5,130 ft irodai azükséglete mivel sem indokolható, ebből 2,000 ftot megadva, lemegy 3,130 ft nyomtatványok összegéből szinte 500 ft lehuzva még is megkiméltetik 2500 ft, és igy ezen fejezet 7. cziménél megkimélhető összeg **3,400** ft.

Királyi törvényszékek és járásbiróságok.

XXI. fejezet, 8. czim.

8) Mivel a törvényszékek és járásbiróságok ezen uj berendezése okozza részben az állam leküzdhetlen deficitjét, elmondva a bevezetésbe mind azokat, miket tárgyilag ezen uj berendezésről elmondani kellete, és nem helyeselvén a megyék és hatóságoknak az uj berendezés ellen mutatott ellenszenvüket, miáltal az államkincstár tetemes költségbe vergődött, most már csak arról szólhatok, hogy a hatóságoknak a tények fejlődése következtében nem marad más hátra, mint a kincstárt a felesleges költségektől megkiméln, és ott a hol a megye épülete megengedte, hogy tömlöczök elhelyeztessenek, tanácstermek, levéltárok, hivatalos szobák, tanácskozási tárgyalási termek berendeztessenek, a hatósági épületek prefenter csak is erre lennének forditandók. A megyéknek megyeházai ugyis kezdetben csak tanácskozási nagy teremre, pénztárra és levéltárra lettek épitve, a többi ezekbeni jelenleg található kényelem ezekbe csak gratialék, melyek gazdagabb időből származnak és megemlékezve arról, hogy a megyeháza főleg a törvény és igazság kiszolgáltatásáért épült, a

mely eredeti alapeszme a mostani uj berendezés következtében csak uj alakot öltött magára, és el nem felejtve, hogy főispánnak, vicispánnak, főjegyzőknek s. t. b. lakásai, sem törvény, sem systhemához kötve nem valának: csak bökezüség emlékei az egykori karok és rendeknek; kétséget nem szenved, hogy a nagy közönség ezen vezérelvet magaelőtt tartva, nem lehet idegenkedő egy törvény szentesitett intézmény irányában, melyet megváltoztatni hatalmába nem áll, sem nem álhatna, sőt az igazságügy minister úr! országos administrátionális szempontból — ha ezen berendezésnek bekellett következni — sokkal idomosabban, sokkal szabályosabban, sokkal jobban tette volna, ha a helyett, hogy a sokféle vágyakkal alkudozásba ereszkedett, egy országos anquettet hivott volna össze ezen kérdésnek végleges elintézésére, már csak az országos kincstár érdekében is, és az illető hatóságokat kihalgattatván megelégedni kellett volna a hatóságoknak azzal, hogy a törvényszék ide tétetik vagy ott marad és igy sem a megyének, sem a kincstárnak uj kiadások nem okoztattak volna, legfeljebb valami csekély hozzá épitési költség, melyeket előbb utóbb a börtönrendszer megváltoztatása ugyis szükségessé fog tenni. Addig is minden észrevételtől magamat vissza tartva, letörőltettni kivánom a 4. tét. (lásd XII. füz. 28. lapon) jutalmak és segélyekre keltett 100,000 ft, mert az ilyen jutalmak és segélyeknek becsusztatása, melyek sem az absolut időben, sem a provisoriumban nem divtak, csak a nemzeti kincstár valóságos bántalmára czéloztatnak nem lehet egy államkincstár feladata, de az államkincstárt nem is lehet egyes önző és részrehajló nézeteknek alárendelni.

Ugyanottan irodai és hivatali szükségre kitétetik 751,567 frt osztrák értékbe, feltéve, hogy 102 törvényszéknek kell egyenkint 600 ft scripturistica és nyomtatványokra, ez kitesz 61,200 ft. 362 járásbirósági hivatalra 300 ftot véve irodai szükségletnek ki fog mennie 108,600 ft; igy a két összegnek lehuzásával marad az állam részére megtakaritva 581,767 ft. 441 joggyakornokok, mint az állam által fizettek már aggályosoknak lévén kimondva a felyebb felhozott velős, és meg nem czáfolható oknál fogva letörlendő 132,300 ft, mert csakugyan is senki se fogja elhinni, hogy egy fiatal ember, a ki évenkénti 300 ft segélyre szorult, hogy a birói pályán is a nyomortól üldözve, megtarthassa azon szeplőtlen állást, mely hivatalos állásoktól el nem választható.

És igy ezen fejezet 8. cziménél meggazdálkodható összesen az állam részére vissza irva **814,067** ft.

Királyi ügyészség XXI. fej. 8. czim. (Lásd 32. és 33. lap.)

9) A királyi ügyészségek, mint institutió, az ujabb kornak kivánalma, onnét vette eredetét, hogy a bünvádi eljárásokat, valamint Francziaországba, ugy nálunk „különös személyzet által kezdve, elválasztani, elkülöniteni szükségesnek tartatott, mely intézmény ma a kincstárnak 1.137,580 ftjába kerül, de mivel azelőtt is ezen hivatal annyiba? mennyibe? csak került, nem egyedül a költségek, melyek ellen felszólalni kivánok, hanem a czél, mely ugy a hogy felállittatott tökéletesen helytelen, és még egy igen költséges kiegészitésre vár, s hogy meghozza polgári létünknek az óhajtott eredményt; addig is ezen intézmény elkerülhetetlen szükségéről csak annyit akarok mondani, hogy ha a czél a raboknak javitása? ez ugyan elérve nem lesz, mert hogy ezen czél eléressék, még egyszer annyit kell az államkincstárnak kiadni, hogy a jelenlegi börtönrendszert oda változtassa, miképen ezen szent czél csak némileg elérve legyen, hanem annyi bizonyos, hogy jelenleg a kincstár, mely aggodalmunkra mintegy 200,000 fttal terheltetett, és pedig nemis okadatólag, mert ma már senkisem kételkedik arról, hogy hasznosabb és gazdaságosabb lett volna a börtönöket a dologházakkal összekapcsolni, miáltal a rabok tartására kitett 1.137,380 ft, vagy egészben vagy legalább nagy részben megtakarittathatott volna; mint a német rendszert majmolni. De továbbá szinte senki sem kételkedik arról, hogy az államnak tökéletes joga van követelni rabjaitól, hogy napi munkája által legalább a maga tartását kiérdemelje, és akkor nem jönne ezen kiadás méltó megrovás alá, a melyben még az is kétséges, hogy a rabok tartására fejenként van-e valami pauschale kivetve? vagy nincs? Mert ha csak 100 ftjával vesszük egy rabnak évi tartását, a 102 törvényszék rabjainak száma az előirányzott összeg szerint 11,373-ra menne, a mely körülményt mindenesetre a részletezésben felhozni kötelessége lett volna a miniszter urnak. Megszünnék, megengedem, ez kötelesség lenni, midőn az előirányzatott valakivel feltétlenül elfogadtatni akarjuk, mi mindenesetre meglepő eljárás volna.

A büntető rendszernek czélja nem lehet, hogy a büntetendő rab jobb helyzetbe jöjjön, mint az azt megérdemli, mert magának a rabságnak büntetésnek kell lenni, ez pedig megszünt büntetés lenni ott, ahol az emberek lopnak, csalnak, és más büntetteket elkövetnek, csakhogy börtönbe kerüljenek hovaelőbb, és ottan jól tartassanak, mi — ha nem ugy volna — természetesen annak kellene bekövetkezni, hogy azon büntények elmaradnának, melyek a fogságbani jól tartás kedveért elkövettetnek. De ezenkivül volna még a börtönöknek egy más czélja, t. i. a legszentebb czél, a javitás, javitása azoknak, akik még javithatók. — Megengedem, hogy erkölcsi oktatás itt ott még fogékony kebelre akadna, hanem minekutána tudjuk, hogy $^9/_{10}$-ed része a raboknak és a letartóztattaknak dologkerülő, a dologházaknak kétségtelen javitó czélja csak itt valósulhatna, midőn a gonosztevő munkára szoktatva, ha még javitható, megszabadulván, inkább dolgozna és foglalkozna, mintsem lopjon, csaljon, és több ily bűntényeket elkövessen, kiváltképen ha minden bűntény ismétlésnél a kettőztetett büntetés mondatnék ki a bűnösre.

Hogy orvosolhatatlan gonosztevők deportáltassanak, azt már nyugati Európában gyakorlatban látszik lenni; igen üdvös volna ezt nálunk is behozni és a fegyenczházba csak azokat meneszteni, kik másodizben ugyanazon bűnért büntettetnek, akkor a megyei börtönök a gonoszságnak valóságos eczetágyától megszabadulnának, és a társadalom is egy aggasztó rémülettől menekülne, elgondolva, mennyire van az ő nyugalma, jóléte veszélyeztetve, midőn egy javithatlan gonosztevő, büntetését kiállva, már 4 sőt ötödször is szabadon bocsájtatik.

Addig is kivánatos volna, hogy az esztendei 300 frtos börtönőrök honvédekkel vagy sorkatonasággal váltassanak fel. A börtönöknél meglepő, hogy az isteni szolgálat és a vallás vigaszai mint valami divatczikk áruba bocsájtatik, mert a különféle börtönökben lelkészekre kiadatik 17,572 frt, mi az egyházak erkölcsi tekintélyének lealacsonyitása, tehát le 17,572 frt.

Ugyanottan (a 32. lapon kitett) irodai szükségletekre, 100 frtot véve minden ügyészre, e

cim alatt a kitett 73,980 frtból megtakarítható a börtönfelügyelőkkel együtt 18,300 frtnak levonásával, le 55,680 frt.

(5. tétel.) Ugyanottan jutalmak és segélyekért le 19,160 frt.

És igy ezen XXI. fejezet 9. czimén megtakaritható összeg **92,412** ft.

Országos fegyintézetek XXI. fej. 10. czim. (36.—48. lap.)

10) (2. tétel.) Vallási oktatásra kitétetik a 6 fegyintézet és egy fogházra (l. 37., 39., 41., 42., 43., 44., 45. lapon) 16,950 frt. — Az előbbeni kimondott tagadhatatlan elvnél fogva az országos kincstár ezen felesleges tehertől felmentendő, le 16,950 frt.

A fegyverőrök itten is helyettesittendők volnának, mint a többi börtönöknél, honvéd vagy rendes katonával, miből azután mennyi előnye lesz a kincstárnak? azt a következés fogja igazolni.

Ugyanottan jutalmazások és segélyekre lemegy 4,700 frt.

Nemkülönben lemegy az egyházi szükségletekre kitett összeg, miután erre 1,350 frt kivántatik, bor és ostya ennyit egyátalán nem kivánhat, erre minden fegyintézetre megadva évenként 10 frtot: tesz 70 frtot, le 1,280 frt.

És igy a XXI. fej. 10. czimén megtakarítható összesen, — hozzá adva a 45. lap 7. tételét, — különbséget az állam a rabtartási költségben nem tehetvén, miután oly rab, ki jobb élelmezést akar igénybe venni, vagy jobbat igényelhet, saját költségén élelmezendő — tehát hozzá számítva mint megtakaríthatót 5,548 frtot, a valóságos megtakarítható összeg **28,478** frt.

Telekkönyvezés XXI. fejezet, 11. czim (48. lap.)

11) Mivel ezen tétel tulajdonképen központi telekhivatal, ennek ügyei egy a központban levő referensnek beosztandó, hol elég segédhivatal is van, hogy ezen czim teendői elintéztessenek ennek következtében ezen szükségtelen hivatalra kitett összeg egészen az állam javára leirandó **9,760** ft.

Nyugdijjak XXI. fej. 12. czim (50. lap).

12) Semmi észrevétel egyéb, minthogy ennyire deficitben sinlődő államkincstárból kegydijjakat osztogatni nem megengedhető, tehát (6. tétel) szerint le megy **9,532** ft.

Rendkivüli szükséglet XXI. fej. 13. czim. (52. lap).

13) (53. lap, 8. tét.) Már felyebb emlittetett, hogy a börtönőri szolgálat vagy a honvéd vagy a rendes katonaság teendője, és ezek feltétlenül alkalmazandók lévén, miután őket az állam fegyverrel ugyis ellátta, az itt fegyverekért kitett összeg, az állam javára leirathatik le, **23,000** ft.

És igy az igazságügyi ministerium minden tételeiben az állam javára meggazdálkodható összeg **1,110,019** ft.

L. Vallás- és oktatásügyi ministerium.

Központi igazgatás XXI. fej. 1. czim. XI. füzet, 4. 5. 6. lap.

1) Ezen ministerium idáig a sötétben tapagatódzott, és sem az elemi népoktatási tanodák rendezésének, sem a vasárnapi iskolák fellállitásának, sem a magasabb tudományos müveltség kivánalmainak megfelelni nem tudott egyébbel, mint egy budgettel, melynek kiadásai mint egy 5 millióra mennek, bevételei pedig 350,000 ftnál valamivel tul állanak.

A fiatalság még maig is sok theoretikus tudományokkal terheltetik, melynek $^9/_{10}$ részét a gyakorlati életben elfelejti vagy nem is használhatja, és mivel sokkal terheltetik, semmiben sem lehet alapos, kivévén a láng eszeket, a kik hivatva vannak a legkissebbnek is tudományos részét kibengészni és megtartani, hanem mivel ezen rendszer természetévé vált majd minden culturalis államnak, hogy hosszas ne legyek, egyáltalán csak azt akarom vitatni, miképen az oktatásnak és a tanulmányozásnak fő czélja, mindenkit az ő pályájára tudományilag elkésziteni, mely tagathatatlan elvnek elösmerésével tökéletesen benn foglalva van az elemi iskoláknak irányadó berendezése, ha a közoktaiás a realitás terén akar maradni, nem pediglen a tulhajtó képzelődés terén mozogni. — Ebből továbbá világos, hogy minden oktatási osztálynak rideg kivánalmai vannak, és ez szoros kapcsolatban áll az ifju kor elmeérettségével, mely szinte nem szenved megeröltetést, és ha ebben a mérték kellőleg megnem tartatik, világos, hogy a tulhajtás nem üdvös, hanem káros eredményeket fog teremteni, és alaposság helyet alaptalanságot szül.

Előre bocsájtva, hogy minden oktatásnak az erkölcsiségen kell kezdőtni vagy is annak tudományával — a vallás tudományával — tehát társalmi érdekből már a legszegényebb sorsu polgártársunktól sem kivánjuk és kivánhatjuk megtagadni, légyen az bár mely vallásu vagy nemzetiségü, hogy ő olvasni, irni, számolni ne tudjon, tehát a nép ezen oktatását mindenképen megkönnyiteni köteleségünk és ha egy vagy más községe a magyar birodalomnak nem birna ilyen elemi iskolát felállitani, ez a nemzet költségén történjék meg, természetesen a magyar nemzet érdekében. Igy tehát kétségen tul áll, hogy az egész országban, pusztákon ugy mint falvakon ezekkel kell megkezdeni az oktatást, és mivel ez azon szilárd alap, melyre minden későbbi tudományunk fektetve van, szükséges, hogy ott a hol az elemi iskolák kapcsolatban vannak az ugy nevezett Gymnásiummál, vagy is a tudományosság II. osztályával ott a tiszta és a Caligraphia irás különösen müveltessék; mert egészen mások a földmüvelő népnek igényei; itt irás, olvasás más czélból taníttatik, mint gymnasialis elemi iskolákban; itt sokkal kevesebb tőkélylyel is megkell elégednünk, és nehogy a munkás kezek a tudomány rovására fogyjanak, és egy bizonyos osztály könnyelműleg szaporodjék, a melynek elhelyzése az állami kincstára nehezkedik a gymnasialis iskolákba való felvétel egy igen kemény szigorlattól tételeztessék fel, mely az ifjunak kitünő észtehetségéről tanuskodik, nehogy a költséges állami tanodák munkakerülő helylyé fajuljanak; és a mi fő az, hogy a tanulóknak a stipendiumok ne osztogattassanak családi érdekekből, mint eddigelé, és ne monopolizálja ezeket a megbukot aristocratia, mint eddigelé, hanem adassék azon szegény ember lángeszü fiának, a ki kenyérkeresésre vagyon utalva, és a ki később mint hivatalnok, vagy nevelő, vagy tanár, hivataloskodásának jelentőségét fenntartandja és tanulmányának hasznosságát az állammal is éreztetni fogja.

A mi a Gymnasialis oktatást illeti, ez az előbbeni latin egyoldaluságból által ment a zavaros sokoldaluságba; a mi magában véve nem volna a legnagyobb szerencsétlenség, hanem káros igenis, hogy oly mélységes tudományokkal terheltetik meg a gyenge kor, melyeket felfogni még az érettkornak is nem kevés tünödésébe kerül.

Végtére a legmagasabb tanintézetek, mint: Liceumok, Akademiák, Universitásokban, nem divik azon fegyelem, mely egy lemúlt kornak érdeme. Igy sok tanulónál a magasabb oktatásban kiszárad azon tudományi bőség, melyre a gyakorlati életben legtöbb szüksége volna, saját nagy kárára, az állam nagy áldozatai is vagy egészen elpárologson, vagy igen kevés eredményben és jutalomban részesülnek.

Az oktatásügyi ministerium eddigi müködése irányában azért nem osztozkodhatom, mert a czifra 1868. XXXVIII t. cz. complicált aparatusa a legtöbb esetekben az elemi iskolák felállitását inkább akadályozza, mintsem előmozditja, holott a törvényhozásnak tagadhatlanúl azon czélja volt, hogy az elemi iskolák minden zege zugában az országnak egy varás vesszö ütéssel feláljanak. Mily távol esett a törvényhozás ezen jó reménység fokától? legjobban igazolja a napi tapasztalás; mert daczára annak, hogy az elemi iskolák az államnak (Lásd XI. Füzet 45 lapját) 1873-ik esztendőre 1,190.000 ftjába fognak kerülni, e mellett (Lásd XI. Füz. 26. és 36—45. lapját) a rajz, reál, és gyinnásiál tanár képezdéket kivéve, azon igenis költséges apparatus, a mit tanitó képezdéknek hivunk, évenkinti 856,603 ftjába kerülnek az államnak.

Senki sem fogja tagadhatni, hogy ezen intézkedése az 1868. XXXVIII. törvények a hogy azt b. Eötvös minister ur legjobbnak gondolta 50 év mulva, majd midőn financialiter magunkat már rendeztük, igen üdvös törvény lesz, de most, midőn a milliók deficitjében uszunk, nagyon fájdalmason fognak az ország adózói egy oktatási apparatusért fizetni, melynek (in concreto) más előnye nincsen, mint az oktatási egyöntetüség; ha ez el fog érettetni, mert minek előtte még mester tanodák voltak, vagy tanitóképezdék léteztek majd minden vallásban néptanitók voltak, de nem elegendő tanodák, és tekintve, hogy minden tanárnak a tanári pályára maga magát kell kiképezni, kétséget nem szenved, hogy a hazára nézve nem a képezdék felállitása volt az égő szükség, hanem a tanodák felálitásának alapot teremteni. De most, minekutánna ebből a költségből a kincstár ki nem bontakozhatik, nekünk csak azon kellenne lenni az adózók érdekében, hogy legalább ebben a szakmában a költségek ne szaporitassanak, és a kiadás is csak annyi legyen mint 1872-ben előirányoztatott. A reáltanodák megtartása mellett az országban levő minden Gymnásiumok szabályoztassanak és szükség esetén subventionáltassanak.

Az általános czivilizátió érdekében pedig igen üdvös volna, hogy Erdély és felső Magyarország elszegényedett vidékeiben, vagy ott, hol tanodák nem léteznek, tanodák épüljenek, melyek felépitését az állam 400 egész 600 fttal segitené a községet, igy a tanodákat felépitenék és ebből a segélyből felszerelhetnék, mit vesztene az állam? ha addig is mesterek állittatnának fel az oktatással, oly kis dijjazás mellett, a milyent a helység szegénysége megenged, a kincstárnak meg nem terheltetésével, még a XXXVIII. t. czikkben tervezett czifra falusi iskolák felépülhetnének, hogy a földmüvelő tanulja meg azt, amit neki az élet minden viszonyai között tudnia kell?

A központi igazgatást illetőleg, a ministerium 5 előadóval tökéletesen ki volna elégitve, és pedig főleg azért, mert 48 előtt ennek egy előadója volt a helytartótanácsnál, de maga az ügykezelési kimutatás is mindössze csak 5 szakmát mutat ki, mire ennek 2 államtitkár, 2 ministeri tanácsos, 10 osztálytanácsos? Ez valóban megfoghatatlan! De még kényelmesebben kivánnák magukat berendezni a miniszteriumnál, mert ministeri tanácsosai nem is akarnak előadói szerepre lealacsonyittatni, hanem Censori szerepet akarnak játszani osztálytanácsos kollegáik felett.

Valóban hallatlan, mi nem követtetik el a szegény adózó pénzével! Megáll az igazságügyi ministerium akár örök időkre, ha kevesittetni fog: 1 államtitkárral, 7 osztálytanácsossal, 4 titkárral, 8 fogalmazóval, 2 segédhivatali tiszttel és 7 hivatalszolgával; vagyis az államkincstár javára irandó összesen (lásd 5—6 lap) 62,870 ft. (4. lap 5. tétel.) Ugyanottan jutalmak és segélyezésekre le 3,500 ft.

Megjegyezendő, hogy ezen ministerium az irnokokra még kitesz 15.000 ft; tehát legalább 30 irnokának kell lennie és mivel itten irodai, hivatali és úti költségek szokott bőkezüséggel egy összegben tétettek ki, feltehető, hogy ezen ministerium sem gazdálkodott jobban az irodai szükségletekkel, mint a többiek, tehát minden megszoritás nélkül innét lemehet 3,000 ft.

És igy a XXI. fej. 1-sö czimén meggazdálkodható. **69.370 ft.**

Tanulmányi ügyek igazgatása.

XXI. Fejezet 2-ik czim. (Lásd. 11. füzet 8 lap)

2) Itten csak ugy statialiter elszámoltatik 281.380 ft. Igaz, hogy Schulrath és Schulraths inspectori intézet cislajthaniában is meg van, mert Cislajtaniába meg sok imadója vagyon a burocratiának, de remélhető, hogy ottan is nem sokára a vizbe fog ugrattatni, mert ez semmi más, mint a vizfenekére sülyezett pénze az államnak, a mely nálunk annál inkább idegrendszer izgató, mert iskolai directorok azelőtt is voltak, de nem az állam költségén, és mivel nálunk az iskolai inspectorok semmivel több szolgálatot nem tesznek, mint Cislajthaniában, ezek mint ottan ugy itten a felesleges oktatási közegek és itt is megszüntetendők, mert maig is még az oktatás egyöntetüségét sem tudták keresztül vinni, hogy a tudományok minden lyceumban, akademiában, gymnasiumban, egyöntetü könyvekből tanittassanak, az elemi iskolákról nem is szólva, mert azok ugy is megyei vagy hatósági felügyelet alatt állanak. Ha ezen szükségtelen és számfeletti hivatalnokok meg nem szüntettetnek, mit gondolhatna mást a nagy közönség, minthogy politikai czélokból sinecurák szándékoztak alapittatni, a magáról gondoskodó ministerium által. Valóban, ha honunknak ilyenekre volna kidobni való pénze, nem érdemelne mást, mint azt, amiben folytonosan sinlődik, t. i. a deficitet.

Ezen két czimnél meghagyva a vizsgálati bizottmányok költségeit egyelőre letörlendő 8700 ft.

És igy a XXI. fej. 2-ik czimnél meggazdálkodható **272,680** ft.

Tanintézetek XXI. fej. 3. czim. (Lásd XI. füzet 16—21. lap.)

3) Ezeket részletében kivánom előadni, s kezdem a pesti egyetemnél.

Nem akarok ezen egyetem rendezésébe mélyebben bele menni, hanem igenis igyekezni fogok azon, hogy ezen tudományos intézet fényes dotatiója, 186,874 ft. (Lásd összesit 44. lap V) érzékenyen túl ne terheltessék, még is hogy egy egyetem minden igényeinek elég tétessék, még több cathedraval mint jelenbe, és hogy a politechnikumon kivül minden tudomány tanittassék, ezt kivánja neve, és a közoktatás érdeke.

Előre bocsájtva, hogy a hittani oktatásról az érdekelt vallási testületek gondoskodjanak, szükségeltetnék:

6 jogi tanár à 4000 ft	24,000 ft.
6 bölcsészeti tanár à 4000 ft	24,000 ft.
6 orvosi tanár à 4000 ft	24,000 ft.
6 müvészeti tanár à 3000 ft	18,000 ft.
5 nyelvészeti à 1200 ft	6,000 ft.
3 keleti tanár à 2000 ft	6,000 ft.
2 keletázsiai holt nyelveket tanitó à 3000 ft	6,000 ft.
1 igazgatója az állatgyógyintézetnek	4,000 ft.
4 állattanár à 3000 ft és egy 600 ft vasalási tanár	12,600 ft.
4 supplens tanár a négy facultásnál à 2000	8.000 ft.
2 diplomatiai tanár franczia nyelven à 3000 ft	6,000 ft.
4 bányászati és erdészeti tanár à 2000 ft	8,000 ft.
1 vivó és egy tornatanár à 1200 ft	2,400 ft.
1 állatorvos segédtanár	1,000 ft.
3 dékán tiszteletdijja à 1000 ft	3,000 ft.
1 rector magnificus tiszteletdijja	2,000 ft.
4 szépmüvészeti tanár à 3000 ft	12,000 ft.
Összesen	167,000 ft.

Pótszemélyzet:

1 könyvtári igazgató	1,200 ft.
2 könyvtári ör à 800 ft	1,600 ft.
1 gondnok	800 ft.
1 questor	800 ft.
1 pedellus	600 ft.
1 főkertész	800 ft.
1 laborans	500 ft.
10 szolga à 400 ft	4,000 ft.
1 betegápoló	252 ft.
13 betegápolónő	3,120 ft.
3 dijnok	1,278 ft.
1 orgonista	100 ft.
Könyvtár szükségletére	5,000 ft.
Fütésekre, házbérekre és kivilágitásra	20,000 ft.
Vegyészet, élet-, állat és gyógyszertani szükségek	1,200 ft.
Adó	500 ft.
Koroda költségei ideiglenesen	3,000 ft.
360 betegágyra a 40 ft	14,000 ft.
mert itten az ingyeneneseket a fizettek pótolják.	
Épület fenntartására	2,000 ft.
Egyetemi pénztár szükségleteire	4,000 ft.
Összesen	65,150 ft.

Dologi kiadás.

Légszeszvilágitásra	5,500 ft.
Kémények tisztogatására	120 ft.
Vizvezetéki költség	864 ft.
4 fütő és favágó	600 ft.
Meszelésre, tisztogatásra és egyéb kisebb javitásokra	2,000 ft.
Összesen	9,084 ft.
Összegek összege kitesz	241,234 forint.

Az egyetem érdekében kivánatos volna mindenekelőtt, hogy az egyetemi kóroda a rókus kórházba tétessék át, mely által nagyon sok költség megkiméltetnék, mivel a kimutatás után gyanithatólag a betegek számához képest itt is nem a legjobb gazdálkodás gyakoroltatik.

Kivánatos továbbá, hogy az egyetemi orvosi osztály a rókus-féle kórház közelében épittessék fel, és akkor az egyetemben marad annyi helyiség, hogy bérletekre szükség nem lesz, miáltal az egyetemi alapnak ismét megkiméltetnék mintegy 12,000 ft. (Lásd XI. füzet 21. lap.)

Minekutána ezen rovatban 468,095 ft kiadás terveztetik, ellenben a fentebb mérsékelt kiadások 215,578 ftra leestek, tehát az állam javára megkiméltetik 252,317 ft, de mivel a kolozsvári egyetemnél reáfizetendő 58,553 ft, ennek lehuzásából marad 193,884 ft.

II) Gymnasiumi tanárképezde. (Lásd XI. füzet 22. lap.)

Mivel gymnasialis tanárok képezde nélkül is voltak és fognak lenni, az egyetemek jobb berendezése pediglen ezen tanárképezdét egészen szükségtelenné teszi, tehát ezen rovat egészen lemegyen 32,800 ft.

IV) Kolozsvári egyetemre. (Lásd XI. füz. 21. lap.)

Terveztetik 157,026 ft; de minekutána egyetemek között különbség nem létezhetik, tehát a kolozsvári egyetemre az államnak még 58,553 ftot kellene reá fizetni, hogy ez is ugy berendeztessék mind a pesti.

IV. József-műegyetemre. (Lásd XI. füz. 25, 26, 27. lap.)

Semmi észrevétel.

V) Reáltanodatanár képezdére (Lásd XI. füzet 21. lapját.)

Az egyetem jobb berendezése által feleslegessé vált, leirandó 15,700 ft, ugy szinte:

VI) Országos rajztanár képezde és minta rajz-tanoda. (Lásd XI. füz. 28. lap.)

Ugyanezen okoknál fogva beszüntetendő és leirandó 40,540 ft.

VII) Nagyszebeni jogakademiára. (Lásd XI. füzet 29. lap.)

Mint ez specialis nemzetiségi érdek, a szász nemzetnek pedig erre és más grófsági kiadásokra tekintélyes alapja vagyon, beszüntetendő 18,785 ft.

VIII) Gymnásiumokra (Lásd XI. füz. 30, 31 Lap.)

Semmi észrevétel.

IX) Reáltanodokra (lásd XI füz. 32, 33 lap.)

Semmi észrevétel.

X. és XI. Középtanodák közös költségei (lásd XI. füzet 34 lap.)

10,000 frttal csak azért irányoztattak elő, mert 1872 re is ugy voltak előirányozva, ebből le 5,000 és le ugyanottan, „Közlöny“ folyó irat subventiója 800 ft.

XII) Szaktanodák (lásd XI. füz. mint felyebb.

Semmi észrevétel.

XIII) Férfi tanitó képezdére (lásd XI. füz. 36, és 37 lap.)

Az itt felhozott (36. lap 9. tétele alatt látható vallás tanitásra kitétetet 480 ft, a többieknél a fő öszvegbe 4,275 ft. mely méltatlan, és illetéktelen megterheltetése az állami kincstárnak mint az ugyis fényesen dotált Catholikus Clerus papi hivatásával össze nem férhető költség lehuzandó 4,755 forint.

Végtére (lásd XI. füz. 39 lap.) a 325,700 ft. dologi kiadásra mitsem lehet mondani egyebet, mint hogy ebből okvetetlenül lehuzható 25,700 ft. és akkor is egy egy kipezdére 17,647 ft. 52 kr. esik, mi jó gazdálkodás mellett untig elég.

XIV. Tanitónő képezdékre (lásd XI. füzet 40, és 41 lap.)

Ebben igen feltünő a torna mester szüksége; hisz szende, koros sabb talán özvegy tanitónőknek szándékoltatnak képeztetni illetőleg alkalmaztatni nem pedig kötéltánczosnőknek; Ebből legjobban látni, hogy mennyire tulhajtó nézetekkel van eltelve az 1868. XXXVIII. t. cz. és mennyire lehetséges, hogy még erkölcs megtámadokká is elfajulhatnak; mert ha ezen női igen szükséges oktatást kivánjuk a nép erkölcsi emelésére forditani; akkor nem fiatal leányok képeztessenek ki, hanem fedhetten életü elszegényedett házból való tisztességes koros nők vagy özvegyek; le a XI. füz. 40 lap lévő 9 tételel 1,700 ft.

Ugyanottan dologi kiadásokra kitétetik 117,810 ft. (lásd XI. füz. 4 lapon.)

Én csak azt szeretném tudni, hogy ezen kiadásban micsoda czélok rejlenek? és minekutánna már is az előbni számban egy egy képezdére 17,647 ft. 5 kr. ajánltatott; kell tehát a 4 női képezdére 70,588 ft. 20 kr. le a felesleg 47,221 ft. 80 kr.

XV) Tanitóképezdek közös költségeire (XI. füz. 42 lap.)

Minekutánna mindenféle költségek fel voltak számitva, tehát ezen 30,000 fttnak, se lehet helye le 30,000 ft.

XVI) Tanitóképezde és tornászati póttan folyamokra (lásd XI. füz. 42 lap.)

Ha ezen kivetést elkellene fogadni az állami kincstárnak, akkor fel kellene tenni: hogy ily sántikaló költségvetéseket az előirányzat a maga helyén bevenni sokalta, mert se itt se ottan helyét nem találhatja tehát le 120,000 ft. ugyan ilyen a

XVII) Tanitó képezdei tanárjelőltek és iskolai tanitók kiképezésére lásd XI. füzet 42 lap.) kitett 10,000 ft.

Ámbár a 1872-ki évi előirányzatban is elfordul ezen 10.000 ft. hanem akkor is valamint most nem tartozott az elkerülhetetlen szükségessek közzé tehát le 10,000 ft.

XVIII) Budai polgári iskola tanitóképezdére (lásd XI. fej. 43. lap).

Azért szükségtelen, mert a polgári iskolában ha nagyobb tanári kiképzettség kivántatik, ugy ez a vizsga tárgya és ezzel az államot terhelni annyi volna mint őt erőszakosan megköttetni akarni le 15,575 forint.

XIX) Budai polgári iskola tanitónő képezde (lásd XI. füz. 44. lap)

Ez alkalommal ily szelemmi oktatásnak hasznos vagy haszontalan irányáról szólani nem akarok, hanem ha egy-két tantárgyat át eszmélek, lehetetlen, hogy helyeslő véleményt mondják ki, egy-két eszméleti tantárgyak subjectiv helyes alkalmazásárul, mert alkotmánytanra, mennyiségtanra (Mathématikára), angol nyelvre — és miért angol nyelvre?! — tanitónőt kiképezni akarni, ez minden esetre a legkiméletesebb kifejezéssel a szende ábrándok közzé tartozik; nem hibázik más mint a torna mester! hogy a női nevelésnek valóságos torszképe áljon előttünk.

XX) Népnevelési szükségletre (lásd XI. 45. lap).

Ha 990,000 ft gazdaságosan befektettetnék, még akkor a kincstár hadján volna, hanem mivel ez is azon kiadások közzé tartozik, melyeknek se vége, sem értéke, sem elve nem más, mint medvő kiadás, melyben vannak: tisztelet díjjak, felülvizsgálati díjjak, útiköltségek és mindenféle más költség egyedül csak azért, hogy ezt vegyes kiadásoknak lehesen elnevezni; mindenesetre ennél méltányossabban követelheti az államkincs, hogy ilyen fontos, a nemzet életébe vágó, majd nem egy millióra rugó költség más controllérja alá állitassék, mint egy ministerium önkényére.

XXI) Felnőttek oktatására (lásd XI. füzet, 45. lap).

Kitétetik 70,000 ft. Micsoda felnőttek légyenek ezek? ez nem tudatik; valamint:

XXII) A nép nevelési lapnak 7 nyelven kiadására. (Ugyanott) szánt 30.000 ft.

XXIII) Felsőbb fi- és nőnép iskolák. (Lásd ugyanottan) Segélyezésére 50,000 ft.

XXIV) Polgári fi- és nőiskolákra

56,800 ft mind olyan természetü költségek mint 990,000 ft kiadás.

Hogy a különféle oktatási rendszerektől véglegesen, és bevágolag szolhassak szükségképen ki kell mondanom, hogy sokkal üdvösebb lett volna a képezdéket általában stipendiumokra alapitani, ha már felállitásuk bevégzett tény volt, hisz a ki az állam szolgálatába akar lépni, és az elemi iskolákon túl emelkedni, annak mindenesetre kell annyi vagyonának lenni, hogy tanulását folytathassa és bevégezhesse legfeljebb évi biztos járulékkal — stipendiummal — csak hogy ezen járulék olyan legyen, a mely legalább részbe a stipendiatus ön fentartási költségeit némileg megtéritse; ekkor ezen czél is el volna érve, hogy a képezdék is illetőleg a kiképezendők olcsóbban kiképeztetnének más oldalról pedig ugyan ennyi pénz áldozattal nagyobb számu tanitókat lehetne

nevelni és kiképezni. — E mellett majdan ha a tanárok száma általánosan a kellő számra emelkedni fog, az állami kincstár ezen érzékeny kiadását is lehetséges lesz lejebb szállitani.

XXV) Polgári iskolák a magyar határőrvidéken. (Lásd XI. füzet, 46. lap.)

Ha ezen tanodák nem mások, mint a milyenek már ezelőtt is kezdettől fogva a határőrvidéken voltak az ezredek költségen, akkor 21,400 ft költségnek maradnia kell; de ha a jelen kiadás nagyobb az elmultnál, akkor ez mindenesetre ahoz módositandó.

XXVI) Katonai fegyver gyakorlatok tanitóinak dijjazására (lásd ugyanottan) kitett 36,000 ft, azért nem fogadható el, mert a határőrvidék nem azért polgárositatott, hogy katona maradjon, hanem hogy honvéd legyen, és ekkor ingyen tanulja meg a fegyvergyakorlatokat, leszámitandó tehát 36,000 ft.

XXVII) Siket némák intézete Váczon (lásd XI. füzet, 47. lap).

1873-ra ezen rovat alatt 32,200 ft prälimináltatik; van pedig jövedelme 21,540 ft; feltehető, hogy itt már 1872-ben nagyon is nagy tulhajtás történt, mivel ezen könyörintézet annyi éveken keresztül önmagát subventionálta, szükséges tehát, hogy ez ujra vissza szoritassék 21,540 ft kiadásra; vagy ha ez lehetetlen, tartassék meg az 1872-iki kivetés 29,674 ft, lejönne tehát 2,526 ft ha csak kibővitése az ország szükségeihez alkalmazva nem czéloztatik.

És igy a XXI. fej. 3. czimén összesen megtakaritható **1,028,320** ft.

Ösztöndijjak és egyéb tanulmányi czélok XXI. fejezet, 4, czim (lásd XI. füzet, 54. lap).

XXVIII) Itten elszámittatik 55,091 ft gépileg; ebből lemehet: tanárok utazására a külföldön 20,000 forint.

(Ugyan azon lapon) Bécsi Theresianumban 3 Magyar és 4 Erdélyi növendékért, mint se m nem alapittottak, sem oda nem valók, le 4,535 ft.

(Ugyanottan) Ösztöndijjak, le 1,064 ft.

(Ugyanottan) Segélyezések, le 1,200 ft.

(Szinte) 15 horváthországi tanulóra, le 3,000 ft.

(Mint feljebb) Ugyanott a határőrvidék érdekében kitett, le 5,440 ft.

Vagyis a XXI. fejezet, 4. czimén összes levonás **35,239** forint.

XXIX) Közmüvelődési czélok.

XXI. fejezet, 5. czim (lásd XI. füzet, 56. lap).

Ezen kiadásra más észrevételem nincsen, mint a nagy közönségnek tudtára juttattni, hogy midőn a nemzeti muzeumnak fedezete 21,542 ft; a kiadás tizszernél is jóval több, mert 223,544 ft, ezen intézetre még ezelőtt 10 esztendővel talán annyi ezer forintot sem adtak túl a jövedelmén, a hány százezer itt elszámoltatik; reménylem, hogy a muzeum fenntartása mellett minden kiadások csak a legszükségesebbre fognak szoritattni. — Szükség esetén itt is idestova megkimélhető 70,000 ft. (Lásd XI. füzet, 59. lap, 7., 8., 9., 10. tételeket illetőleg 7—17.-ig)

Rendkivüli szükséglet és fedezet

X. fejezet, 1—18. czim. (Lásd XI. füzet 61. lap.)

XXX) Ebből megkimélhető: (lásd XI. füzet, 64. lap.) mert nem kell több

képezde szaporitása, le	60,000 ft.
detto le	25,000 ft.
(Lásd XI. füzet 65. lap.) 35,600 ftból meghagyva 2000 ftot marad, le	32,600 ft.
(Ugyanott) Egyetemi tanárok jutalmazása, le	5,000 ft.
(Ugyanott) Népismereti gyüjteményekre, le	15,000 ft.
(Ugyanott) Képek vásárlására, le	10,000 ft.
(Ugyanott) Mücsarnok számára, le	4,000 ft.
(Ugyanott 66. lap) Pesti zenedének, le	5,000 ft.
(Ugyanott) Szebeni árvaházra, le	22,650 ft.

És igy a XXI. fejezet, 5. czimén megtakarítható **179,250** forint.

Mindezek folytán a vallás- és közoktatásügyi ministeriumnál lehúzva lettek csak is az elkerülhető kiadások összege; levonásával a kolosvári egyetem 52,553 ft hiányának, a mely már feljebb elszámittatott és itten tekintetbe nem jöhet, **1,584,859** ft,

N. Honvédelmi ministerium.

VII. fej. 13. füzet.

A mi a honvédelmi ministeriumot illeti, ennek központja és majdnem egész szervezete azon ragályos betegségben szenved, melyben egyáltalán a jelenlegi magyar ministeriumnak szervezete sinlődik. Tagadhatlan, hogy a honvédelmi ministeriumban szinte vissza kell tükrösztetni mind azon szakma osztályokat, melyek egy hadügyben öszpontositandók. Azonban, hogy mily takarékos munkaerővel dolgoztassanak fel az ügyek, ez figyelembe nem vétetett; sőt ha veszem azon arányt, a melynek ezen kettős administratióban — t. i. a polgári és a katonai hivatalnokok között létezni kell, oly aránytalanságot látok, melyet szó nélkül hagyni nem lehet.

A mi ezen ministeriumban a tisztán polgári administrátiot illeti, ez áll: ruházati, ellátási, egészségi és fegyelmi szakmából, ez mindenütt a polgári hivatalnok osztályát illeti meg; a többi ágai ezen ministeriumnak katona előadókat igényelnek, és pedig mind azon fegyver nemekből, melyek egy sereg-összeállitásnak alkotrészeit teszik, vagy is gyalogság, lovasság, tüzérség és tábori kar (genie), elnökei.

Némely hadügyministeriumoknál még az előléptetéseknek és a kegyelmi ügyeknek is szokott lenni egy előadója, hanem ez itten teljesen mellőzhető, annál is inkább, mert a honvéd főparancsnokság vagyon hivatva arra, hogy ő belátása szerint javalja az előléptetéseket, nyugdijjazásokat, az illető hadtestek elhelyezését, a létszámok felemlését vagy csökkentését. Laktanyákról gondoskodni szintén a főparancsnokság dolga, ugy az épitendők terveit, a melyek nékie az alatta levő kerületi parancsnokok által beküldettek, a ministeriumhoz meneszteni, egyáltalán mindent a ministeriumnak felterjeszteni, a mit akár szolgálati, akár gazdasági szempontból szükségesnek lát.

Azért a hadügyér vagy ministerium, a honvéd főparancsnokság tudta nélkül semitse rendelhet el ha bár ő a hadurnak helyetesse, mivel a honvédelmi főparancsnokság a hadügyministeriumnak fő közege, a mely által ő értesitendő, hogy és miképen kellessék az alatta lévő hadierőt, valamint

várakar, erödöket oly állapotban fenntartani, hogy ezek minden pillanatban ellent állhassanak a megrohanásnak, és szükség esetében támadhassanak is — légyen ezen erő activ szolgálatbau vagy szabadságra bocsátva, várban (cadre) vagy teljesszámban. (Kompletten Stand)

Ezeket előre kellett bocsájtanom, hogy a: központi igazgatás XXII fej: 1. czimhez (lásd XIII. füzet 4. 5. és 6. lapján) hozzá szólhassak.

Már a bevezetésben elmondottam, hogy polgári referens kell: ruházatra 1, élelmezésre 1., egy tábori főorvos egészség ügyért, hova tartoznak a mindenféle kórodák és ennek lánczolatos szolgálata lefelé minden egyes zászlóalynál az orvosok.

A fegyelmi szakmába tartoznak a katonai börtönök és a honvédségnek a polgári hatóságokkal való érinkezezési ügyei, előadók, főhadbirók.

Ezen szakma sok teendőinél fogva egyelőre két referenst igényel.

A polgári referensek közül csak egynek kell ministeri tanácsosnak lenni, ki egyszersmind a felszerelés és ezeknek minden elágozását előadja, mellette az osztálytanácsos urral, titkárral, fogalmazóval és gyakornokkal.

A katonai rendből szinte egyik ily rangba vagyon, a ki az előléptetéseket, elhelyezéseket, katonai laktanyákat és a többi szorosan a katónai szolgálathoz tartozó ügyeket kezeli, alatta a többi előadók osztálytanácsosi ranggal, a különféle fegyvernemek érdekében teljes katonai személyzet, akiknek titkári, fogalmazói fizetések vagyon, és kapitányok vagy hadnagyok.

Értetődik, hogy ezen ministeriumhoz tartozik a táborikar főparancsnok rendes szakmájával, és hozzá az egész katonai oktatási ügy is, ennek minden intézetei és a hadmérnök-főparancsnok, katonai földrajz-intézet és annak vezetője; a katonai szegmérés és katonai kathaster mind a hadügyministeriumban öszpontositattnak, mint azon tényezők, melyek a haderők alkatrészeit főleg képezik.

És mivel egy ministeriumnál a polgári és katonai előadók között különbségnek nem kellene lenni; tehát a katonaelőadók is ugyanazon fizetést huzák, mint ha katonák nem volnának; a főparancsnokok pedig ezen szolgálatért egy ministeri tanácsos illetékét huzván katonai fizetésükön felül.

E mellett szükséges a személyzetben egy irodaigazgató, 2 aligazgató, 3 irodatiszt 4 szolgával.

Számvevőségbe: 1 igazgató, 2 számtanácsos, 12 számtiszt, 1 kiadó, 1 levéltárnok, 1 ajtónálló 1 kapus, 4 fütő és favágó a 6 téli hónapra.

A minister, államtitkár, ministeri tanácsosok és előadókon kivül kivántatik 12 titkár, (vagy ha katona, kapitány) 12 fogalmazó, 4 rajzoló, 2 metsző tiszt, 1 nyomdász, (ha katona-főhadnagy vagy alhadnagy.) — Minden előadó ministeri tanácsos és főparancsnoknak irodájára 2, 3 vagy 4 irnok; tehát 30 irnok és a szolgák ruhailletménye.

Összehasonlitva a tervezett személyes járandóságnak 1-sö tételével vagyis 219,721 ft 75 krral, megtakarittatik 35,881 ft 75 kr.

A dologiakban pedig:

Irodai szükségletre, — mivel 43,000 ft a lehetetlenségek sorába tartozik — tehát 5000 ftot számitva. marad az állam részére 38,000 ft.

Megjegyzendő, hogy a honvédelmi ministeriumnak szükség esetére volna épülete, hogy ha azon szerencsétlen különböztetés megszüntettetnék, mely hazánkban az ugynevezett cs. k. katonai pénztár és a m. k. katonai pénztár között létezik; mert végtére Magyarország minden időben eltartotta az ő ezredeit, és amennyire a militaris contributio elég nem volt, ő felségének a királynak 400□ mértföldet tevő uradalmai, melyeknek jövedelme a királyi kincstárba folyt, a só monopolium és egyéb állami jövedékek elegendő forrást nyujtottak arra, hogy Budán a katonai főparancsnokság (General-Commando) épülhetett, és mivel a magyar birodalomra nézve a honvédelmi ministerium elhelyezése sokkal nagyobb katonai érdekkel bir, mint egy cs. k. katonai főparancsnokság elhelyezése, mely természetesen a dolog ily állásában másképen is szervezhető; tehát ezt csak azért kivántam megmondani, hogy a tiszt. házat figyelmeztessem arra, a mi az ügy természeténél fogva megszünt lenni személyes nézet.

Hogy az utazási költségekre 1872-ben 10,000 ftot felemésztettek, de semmivel sincs tudatva, semmivel sincs igazolva, azért ezen kitétel valódi értékéről jelenleg itéletet nem mondhatni, (lásd XII. füzet 4. lap, 4. és 5. tétel), még ezen tétel fel nem deritetik.

Ezen XXII. fejezet 1. czimén megtakaritható összesen **73,881 ft 75 kr.**

Honvédségi intézetek.

XXII. fej. 2. czim.

Ezen czim alatt az előirányzat (lásd XIII. füz. 10-től 13 lapig), csak is a Ludoviceumot érti, pedig ebbe lettek volna bele foglalandók azon sok katonai tanodák, a melyekkel a magyar honvédség jelenleg jobban el van látva, mint bármely európai cultur-állam honvédsége.

A Ludoviceumról magáról szólva, nem halgathatok el az állam érdekében némely bőkezü kiadásokat, a melyeket érintetlenül hagynom nem szabad.

A szolgálati illeték (Functions-Zulage), (lásd XIII. füzet 10. lap), nem ilyen alkalommal adatik meg egy katonatisztnek, midőn ő tanárképen könnyebb szolgálatot tesz, mint a zászlóaljánál, nem illet meg tanodaigazgatót, hanem csak is rendkivüli alkalmazásoknál, midőn ezen alkalmazás nekik rendkivüli költségeket okozna, hogy némileg kárpótoltassanak, tehát (lásd XIII. füzet 10. lap, 2. rovatolás), le 6156 ft.

Aki a kirándulásoknak térméreti költségét tervezte, annak, ugy látszik, még fogalma sincsen a katonai takarékosságról; mert egy tanoncznak 2 ft 50 krajczárt adni naponta, akinek közemberi rangja van, és prima plananál jobb alimentatióra nem számithat — az mindenesetre jobban gondoskodott a tanonczok étvágyáról — mint szellemi tápjokról, azért a 12. lap 1-sö rovatalás 19-ik tételben 2240 ftból lemegy 1120 ft.

Ugyanott a 22. 23. 25. rovatolásban kitett 3695 ft, 632 ft 10 kr, s 73 ft 48 kr mint valóságos pazar kiadások leirandók, 4400 ft 58 kr.

Volnának még észrevételezéseim, de minekutána a fakiszámitás (Servise gebühr) aligha nem fog a papiroson maradni, jelenleg az átkutatás tekintetéből hallgatok.

És igy XXII. fejezet 2-ik cziménél megtakaritható **11,676** ft **58** kr.

Ujonczozási költségek.

XXII. fejezet 3. czim.

Mivel egyáltalán ezen czim semmivel sincs igazolva, s ezen kiadás természete nem ösmeretes, tehát az illető minister volna felszóllitandó ezen czim igazolására, mert mint ujjonczozást ily nagy összegben elfogadni nem lehetne, hanem ha ebben más költségek is értetődnek, akkor semmi kifogásom ellene.

Honvéd főparancsnokság.

XXII. fej. 4. czim (lásd 13. füzet, 18—19. lap).

Elősmerem, hogy szerénytelenség egy oly beltermészetü dologról szólani, mint a honvédelmi főparancsnokság berendezése; azonban mint közbizodalommal megválasztott egyik legigénytelenebb képviselőtagja a háznak — a trón, haza, és választóim érdekében magány nézeteimet megmondani kötelességemnek tartom; hisz az illető köröktől függ, a jobb nézetet elfogadni, vagy egy megrőgzött előitéletnek rabszolgái maradni.

Előre kell bocsájtanom, hogy a honvéd főparancsnokság nem azért állittatott fel, hogy háboru esetére a honvédeknek már most jelzett vezérök legyen, hanem azért, hogy a honvédelmi ministeriumnak egy közege legyen, a mely felügyel arra, hogy mind azon intézkedések, rendezések és rendeletek, melyek nem tisztán katonai szolgálati természetüek, hanem administrationálisok, vagy vegyes administrationálisok, ezeknek élén egy főkatonai személy legyen, ki mind ezekben rögtöni végrehajtást eszközöl; és mivel nálunk a főparancsnok nem csak ministerialis végrehajtó, hanem egyszersmind a hadúrnak érdekében, annak személyes képviselője, tehát elválasztva azon ügyeket, a melyek tisztán katonai szolgálati ügyek, a nem tisztán katonai ügyektől, szükséges, hogy neki egy adlátusa legyen, szükséges, hogy neki is kicsinyben meglegyenek minden administratiónális közegei, mint magának a ministeriumnak nagyban vagyon.

Ezen talán complicáltabb berendezés, ha helyesen fogna elintéztetni, a főparancsnokság jelen személyzet költségét csak annyival szaporitaná, a mennyibe egy adlatus kerülne, vagyis tábornok segédjével; mint egy 6 egész 7 ezer forintba.

Kerületi parancsnokságok.

XXII. fejezet, 5. czim.

Egy honvéd kerületi parancsnokságnál szinte oly berendezési közegekkel kell ellátva lenni, mint a főparancsnokságé, mert a kerületi parancsnokságnál kezdődik a honvédseregnek megteremtése, és a megteremtett fegyveres erő épségben fenntartása; igy tehát ezen parancsnokság foglalkozása a gazdasági vagy polgári; mert midőn a sorkatonaság mereven katonai szolgálati őrködő kerületi parancsnokságai (teritorial Divisionen) nem ösmerik feladatoknak egy katonai erőt elő teremteni, hanem a fennlevőt a maga épségében fenntartani, ugyanakkor a honvédségeké az, mit feljebb jelzettem.

De a honvédségnek tactikai felosztásának is eltérőnek kell lenni a sorkatonaságétól (Linie) mi a harczvonalt (Schlachtlinie) mibe se alterálja; hanem tömörülté teszi a honvéderőt, mert midőn a sorkatonaságnál egy ezred egy takticai test (taktischer Körper), a honvédségnél már egy zászlóalj az, igy tehát a honvédségnél 4 zászlóaly egy dandár, és két ilyen dandár egy osztály (Division) holott a rendes katonaság fogalma szerént 4 zászlóalj egy fél dandár (halbe Brigade) és vezényeltetik egy ezredes által. A honvéd dandárnak kellene állani, 4 törstisztből, és egy ezredesből, és két ily dandár vezényeltetik egy tábornok által.

Ezen eltérésének jelentősége ottan kezdődik, hogy 4 honvédzászlóaly már oly felszerelést kiván mint egy sorkatonasági dandár, mint tüzérségben, mint utász és Genié csapatokban; sőt tekintetbe véve a mai csataképének nagy megváltozását, mely a tömeges támadási rendszert végtelen veszedelmessé teszi, sőt a védelemben is veszélyezteti, a gyúfegyver pusztitásait pedig csak igen tekintélyes üteg erő paralizálhatja: világos, hogy a honvéd fegyveres erő beosztása ma előnyössebb, mint a sorkatonasági, s jelenleg csak annyiban hibás még, a mennyiben nem áll legalább felében vadász zászlóaljakból.

A ki ezen berendezésnek honvédelmi szempontból tekintett előnyeit fel nem érti, az vagy uem szak-ember, vagy rosz indulatu: a trón és haza ellensége.

A magyar-osztrák birodalomnak ily katonai hadászati berendezése még nem volt, és jövendőre ezen üdvös átalakitásnak köszönheti majd hadjáratainak szerencsésebb eredményeit.

A mi végre a honvéd hadparancsnoksági költséget illeti, az a jelenleginél csekélylyel lesz nagyobb, ha ügyes berendezők lesznek kéznél, kik ép annyi szeretettel, mint jól felértet tárgyösmerettel veszik kezökbe a kellő átalakitást, hanem igenis lesz egy tökéletesen harczképes (campagne fähig) hadseregünk, melytől azután méltán várhatunk harczi eredményeket is.

Mig ezen igazságok az illető helyen figyelembe nem vétetnek, a kerületi honvédparancsnokságok pénz oldali jelenlegi berendezése ellen semmi kifogásom; a jobb — van hivatva magának utat törni. A mi magának a hivatalnak uj berendezését illeti, ez a jelenleginél semmivel, vagy csak nagyon csekélyel fog többe kerülni, noha személyzetének három katonai, három polgári előadóból egy táborkari, egy tüzér, egy utász, egy hadmérnök (Genie) törstisztből kell állania — csak legyen a berendezés müve szakavatott kezekbe letéve.

Csapatok XXII. fejezet, 6. czim (lásd 13. füzet, 54. egész 69. lapig).

Ezen czim ellen senkinek kifogása nem lehet, egyedül a lovasság tiszti beosztása ellen.

Tekintve, hogy egy honvéd dandárnak egy század (escadron) lovasságának kell lenni 200 lóval 2 hadnagy, 2 főhadnagy és egy kapitánynyal, és tekintve, hogy 20 honvéddandárnak 20 lovas századjának kellene lenni oldala mellett, fenn marad még 20 lovas század, mely képezi a honvédseregnek tartaléklovasságát.

A dandár lovassági parancsnokoknak, századosoknak, az osztályokénak pedig őrnagyoknak kellene lenni, ekkor a dandárbeli őrszolgálatnak a lovasság megerőltetése nélkül eleget lehetne tenni, és csak a csatavonalba kitölthetők volnának azon hézagok, a melyeken az ellenséges lovasság könnyen betörhet, egy honvédségnek nevénél fogva is, habár defensiv fegyveres honvéderő, még is reserve lovassainak, reserve ütegeinek és hidszekereknek (Brückenequipage) lenni kell,

sőt nem is képzelhető tartaléksereg nélkül, mert akkor hivatásának megsem felelhetne. Itten tehát a 10 lovasszázad berendezéséről mint reserva lovasságról kellene szólani, mely ekkor már — mint magánálló — lovasütegekkel (Cavalerie-Batterien) ellátandó és magának a tábornoknak ezredesei által vezényeltetnék, külön feladatának megoldására.

Ezen észrevételezéssel kívánom a honvédelmi ministeriumot befejezni, és mivel Poroszország főhadi ereje honvédségének helyes berendezése volt, melynek köszönheté csakis óriási eredményeit, mivel honvédsége nem csak tartalék, hanem valódi védhadsereg volt. Nem majmolva a porosz honvéd-berendezést, de nemzetünk geniusához alkalmazva ezen nagy emeltyüjét az eredményes hadjáratoknak, a haza polgárai nyugodtan és a trón biztositva leend, minden egyéb particularis nézetek meghozzák a pénzkiadás milliói t, mint már jelenleg is, de az üdvös eredménynek el kell maradni, mert a tudomány nem hagy magával alkudozni.

Mindezek után a XIII. füz. „Honvédelmi ministerium“ minden tételeiben kitett költségeiből megtakaritható . . . . . **85.558 ft 33 kr.**

A vastag betüvel az összes ministeriumoknál és A—N-ig meggazdálható összeg tesz kiirva . . . . . **14.116,804 ft 62 kr,**

mely összeget kihuzván azon . . . . . **25.171,232 ftból,**

mely feljebb mint valóságos deficit kimutattatott, a még fedezetlen hiány tesz . . . . . **11.054,427 ft 38 kr,**

melynek fedezéséről, mint fájdalom! elkerülhetetlenről az országnak gondoskodnia kell, de mivel előre látható, hogy ezen megszoritások, illetőleg uj berendezés egész esztendei munkálatot kiván, a jövendő 1874 ik budgetből csak az jöhet lehuzásba, a mi megmarad nem csak a kimutatott 14 millión felül, hanem még ha visszaterelhető az administratió kissebb-nagyobb különbséggel a 68—69-iki lábra, illetőleg a 130 millió forintos budgetre, és ez jövőre semmiesetre sem fogja a 160 milliót meghaladni, ekkor kilátásunk lehet, hogy egy jobb gazdálkodás tere nyilik meg előttünk, s csakis igy lehetne megorvosolni azon nagyszerü botlásokat, melyek az államgazdaságban eddigelé elkövettettek.

Igaz, hogy a szünetelés veszteséggel jár, de ez korántsem oly nagy megkárositása a nemzet vagyonának mintha továbbá is ezen szerencsétlen uton halad.

Hitelmüveleletek. XIV. füz.

Mivel ezeeknél a legnagyobb összegek már ugy is számitásba jöttek, tehát csak azon összegek elszámolása hibázik még, melyeket helyesen elszámolni csak akkor lehet, ha mindenféle felvett összegek, tőkében, kamatokban és költségekben kezdettől fogva a mai napig elszámolva lesznek, és elválasztva a kölcsön vett pénzek az adó pótlékaitól, a mi itt tétetni éppen nem is céloztatik, hanem a nagy közönség előtt a függönynek még tovább is leeresztve kell maradni, hogy valóságos nyomoruságát be ne lássa.

Ezennel befejezem észrevételezésemet, a mellyel tartoztam, a haza, a tron és választóim érdekébe kiket utolsó lehelletig, önzetlenül és lelkiismeretesen akarok képviselni.

Báró Baldácsi Antal.

Zárszó.

Páratlan és a maga nemében hallatlan, hogy egy nemzet öt évi gazdálkodása folytán, midőn az adóalap (bevétel) ugyanazon évek alatt 40 millióval szaporodott, 54 millió forintnyi deficittel legyen megterhelve, ez legjobban ecseteli, hogy az illető tényezők miképpen működtek, hogy bántak a nemzet kincsével évről évre, és megmagyarázza azon kutforrást, mely ezen tényezők tarthatatlan állapotát évről-évre az államkincstár roppant megterheltetésével lehetővé tette. Megmagyarázza, hogy minden igazi ok és szükség nélkül egy sereg hivatalnok állittatott fel ott, ahol azelőtt az előadóval együtt 3 emberen fordult meg az ügykezelés, és pedig teljesen kielégitőleg. Megmagyarázza, hogy az állam a vasutakat készpénzen oly drágán épitette, mint azt a társulatok készpénzen épitteték, holott a részvények pénzzé tételénél 20—25%-ot vesztettek.

És mi tétetett pl. a közoktatás érdekében egyébb? minthogy több rendbeli képezdék állittattak fel nagy költséggel, ahelyett, hogy segélyezés utján a legegyszerűbb elemi iskolákat ott is behozták volna, ahol a nép szegénysége gátolta eddigelé azok behozatalát; a vasárnapi iskolákat nem tudták meghonositani, ez egyetemet nem tudták berendezni, a ministeriumok magoknak mindenütt megszavaztatták a nagy fizetést, pótlékokat és lakbéreket, a vasutakat minden alapos számitás nélkül épittették, ott ahol nem épitették, ott a garantiákat szavaztatták meg — igy természetesen a kincstárnak csakhamar nem volt annyi pénze, hogy ily óriási kiadásokat, és ezen ferde gazdálkodást fedje.

A vasutak épitésére felvett kölcsön oly szerencsésen alkudtatott meg, hogy az 50 éven át a nemzetnek 20—21%-ba kerüljön, holott előre látható volt, és a kormánynak tudnia kellete, hogy lehetetlen évenkint 20—21%-ot egy vasutépitésen nyerni, mert ily nyereményü vasut a széles világon még nem épült, és igy a nemzet feneketlen kárositásokba hozatott bele, melyekből a kormány most könnyen kihuzza a lábát, de a nemzet lábában marad a fájdalmas szálka. Hogy a határtalan pazarlás még jobban culmináltasson, nem volt elég gazdasági iskolákat, melyek magány kezeken voltak és virágzottak, az oktatásra nézve szabályozni, hanem minden ok és okadatolás nélkül a magányosok kezeiből kivéve, az államkincstár nyakára köttettek.

És hogy a rosz gazdálkodást mindenütt érvényre juttassák, nem kell mást felhozni, csak saját kimutatásukat az állambányák kezelésénél, melynek eredménye kőszén, vas és rézbányáknál oly meglepően csekély, hogy minden további jóreményekkel felhagyva, már rég valamely consortiumnak — a sóbányák kivételével haszonbérbe kellett volna adni — de mit mondok? szerencse a nemzetre nézve, hogy ez nem történt, mert amit csak bérbe adtak, azt kevés kivétellel oly rosszul adták, és az államra nézve oly károsan, hogy eljárásuk még gyanus is lehetne, ha ilyesmi ministerektől feltételezhető volna.

Előirányoztak 1872-re, valamint az elmult évekre, milliókra menő cancellisticumot, és mintegy másfél millióra menő „jutalmak és segélyek“ czime alatti ujnemü rendelkezési összegeket! Ennélfőgva szükségesnek látom, hogy az összes adózók érdekében egy országos küldöttség vizsgálja meg, elkerülhetetlen szükséges volt-e? irodai szükségletek czime alatt 2.602,428 ft 10 krt előirányoztatni? és hogy a már 1872-re előirányozva volt és jutalmazásokra kitett 1.724,923 ft kik között osztatott el? és hogy végtére az adófizető nagy közönség megnyugtattasson, kivánom, hogy ezekben a legszigorúbb nyomozás történjen, és hogy ezentúl az utóbbi, itt nevezett kiadás az államköltségvetésből egészen eltünjön.

Ami pedig a cancellisticumot illeti, mivel ennek ily mérvü szükségéről senki meg nem győződtetett, és legkevésbé valószinü, hogy az államhivatalok Magyarország összes papirgyártmányait feleméssék, — tehát ezen költség az elkerülhetetlen szükségesre szorittasson és ebben is oly gazdálkodás tüntettessen fel, amilyent a sanyargatott adófizető méltán követelhet.

És mivel nemcsak a tiszt. házban, hanem az adózok között is különféle politikai pártok léteznek, az esmeretes 4 szinezet válasszon magának 3—3 tagot, ezek pedig közösen egy elnököt, kik szigorú nyomozást tartva ezen segély és jutalmazási pénzek hova fornitásáról, a rendelkezési alapról, ugy a fenn előadott megszoritási kérdések mególdásában is — müködnének, kiterjesztvén figyelmüket minden olyan körülményre, melyből az államnak anyagi haszna eredhetne; hogy a kiadás uj elvei felállitása által eléressen az államháztartásban azon megnyugtató állapot, mely jövendőre uj adóság csinálását szükségtelenné fogja tenni, és az adó felemelését elháritandja.

Részemről ajánlom József kir. főherczeget ezen részrehajlatlan küldöttség elnökéül, a ki kétségtelenül sem a háznak, sem az országnak bizodalmát megvetni nem fogja, és a kinek magas állása biztos garantiát nyujthat a nemzetnek, hogy visszaélések történteke? vagy nem? addig is pedig, mig a nemzet e felett biztos tudomást nem szerezhet, minden adosságcsinálás rögtön beszüntettessen, a hivatali reductiók azonnal megkezdesenek, valamint mindazon reformok, melyek az 186⁸/₉-ki budget számarányára vezetnék vissza az államköltségvetést.

Ezekben kivántam ezen nagyfontosságu tárgy feletti véleményemnek kifejezést adni, és tudván azt, hogy ebbeli nézeteimet a tisztelt ház többsége nem fogja osztani, azon megjegyzéssel végezem reájuk nézve, hogy ezen ellenkezésükérti roppant felelősséget az utókor előtt reájuk háritom.

Bélán, december 8-án 1872.

Báró Baldácsi Antal.

Vége.

Beilage zum Regiments Commando Befehl. № 324.

Die vom k. k. Militär Stations Commando zu Leibnitz unter № 1041 G. G. vom 17. d. Mts. herabgelangten Direktiven, betreff der Verfassung der Strafanzeigen, werden nachstehend zur strengsten Darnachachtung verlautbart:

1) Das Dienstreglement 1. Theil schreibt im Punkt 650 genau und klar vor, wie eine jede Strafanzeige zu verfassen ist und aus welchen wesentlichen Theilen sie zu bestehen hat.

Gleichwohl kommen nicht selten Fälle vor, daß Anzeigen ganz gegen diese klare Bestimmung verfaßt zur Vorlage gelangen und insbesondere häufig nichts anderes als das Nationale des Beschuldigten und dessen Aussage zum Inhalte haben, oder daß andere wesentliche Momente ganz außer Acht gelassen werden.

2). Sowie aber einerseits durch Mangelhaftigkeit bei der Verfassung von Strafanzeigen gegen die gesetzliche Bestimmung verstoßen wird, ebenso erscheint andererseits eine zu große Weitläufigkeit nicht gerechtfertigt.

Anzeigen von mehreren Bögen über an sich einfache Fakta entsprechen nicht dem Zwecke, und sind daher zu vermeiden.

Alles unwesentliche, nicht zur Sache gehörige ist nicht aufzunehmen; förmliche außergerichtliche Protokolle des Beschuldigten, Beschädigten und der Zeugen sind nicht vorgeschrieben, daher in der Regel auch nicht beizulegen. /: Dienst. Rglmt. 1. Theil Punkt 650 litt. c. d. :/

3). Sind in einem und demselben Straffalle mehrere Personen derselben Abtheilung verfangen, so genügt über sämmtliche Beschuldigte nur eine Strafanzeige auszufertigen.

4). Mehrere Strafanzeigen, welche unter sich in keinem Zusammenhange stehen und daher nicht nur verschiedene Personen, sondern auch verschiedene Facta betreffen, sind nicht in Pausch und Bogen gemeinschaftlich vorzulegen, sondern Jede mit einem besonderen Berichte /: Indorsat :/ einzusenden.

5) Handelt es sich um ein Delikt, wodurch gegen die

[illegible] am Waffendienste verstoßen wird, so ist ein beglaubigter Auszug aus dem [illegible] zur Constatirung der Commandirung des Beschäftigten in den Waffendienst, in wichtigeren Fällen auch eine beglaubigte Abschrift der betreffenden [illegible] der [illegible] einzuliefern.

b). Daß endlich von jeder [illegible] nebst den hiezu erforderlichen Erläuterungen jedesmal auch ein eigener Auszug aus dem Grundbuchsblatte der Beschäftigten [illegible] ——————— [illegible] [illegible]. /: Regiments-befehl vom 25. November 1880 :/

Laibach am 17. November 1881.

Stubenrauch m/p F.M.L.

Für die richtige Abschrift.

Wagner Lieut.

[illegible]

[illegible]

[illegible]